

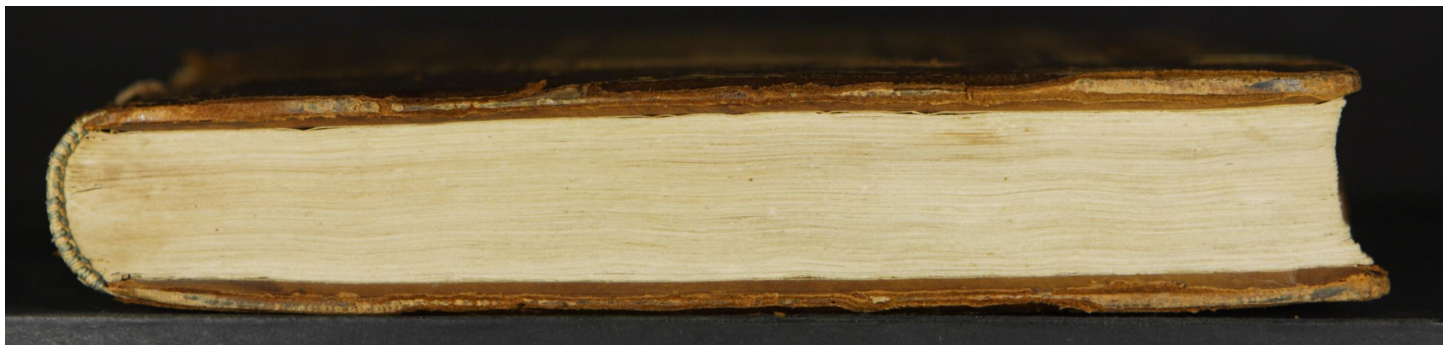

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

~~A, 3, 6, 10~~

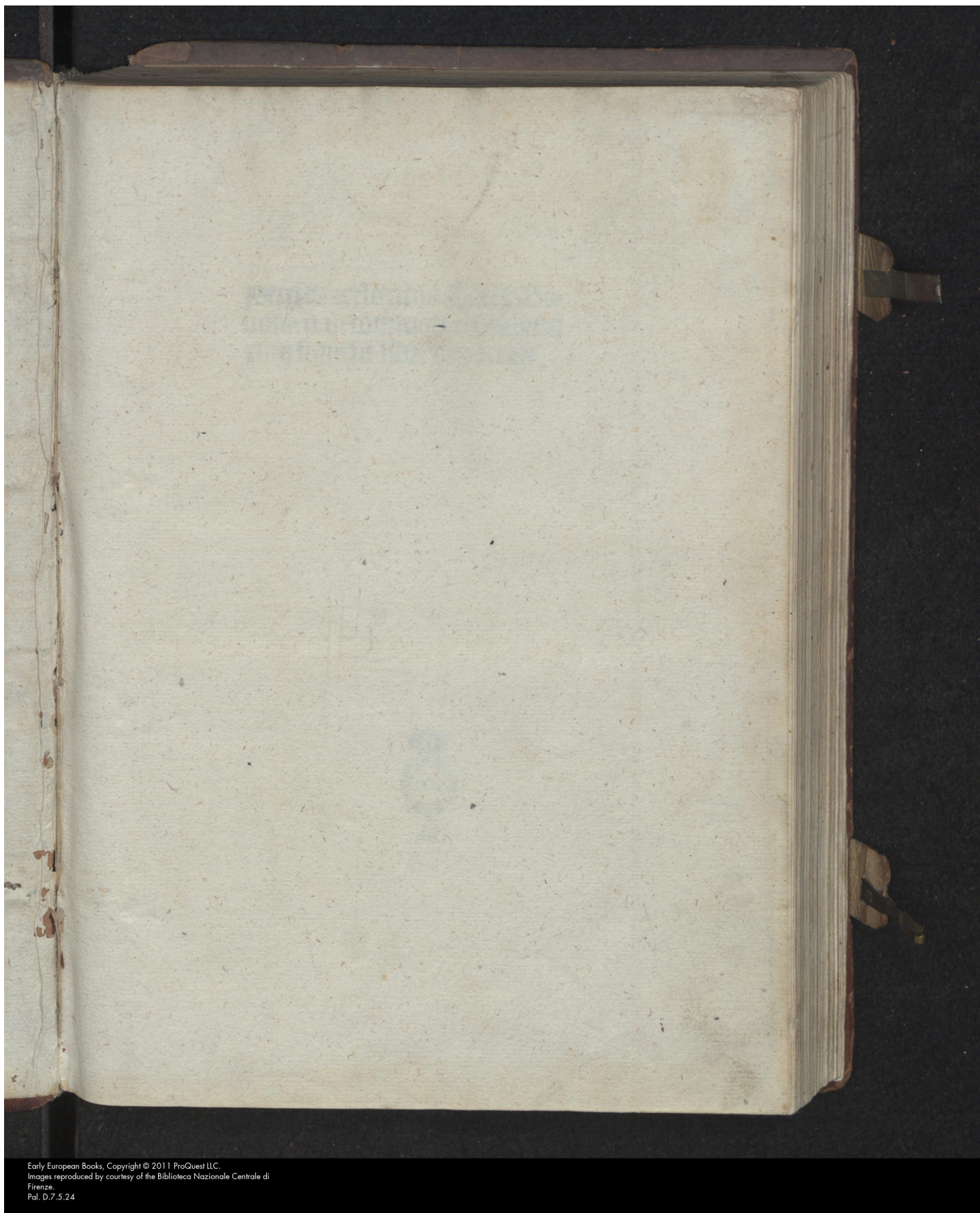
~~D, 7, 5, 24,~~

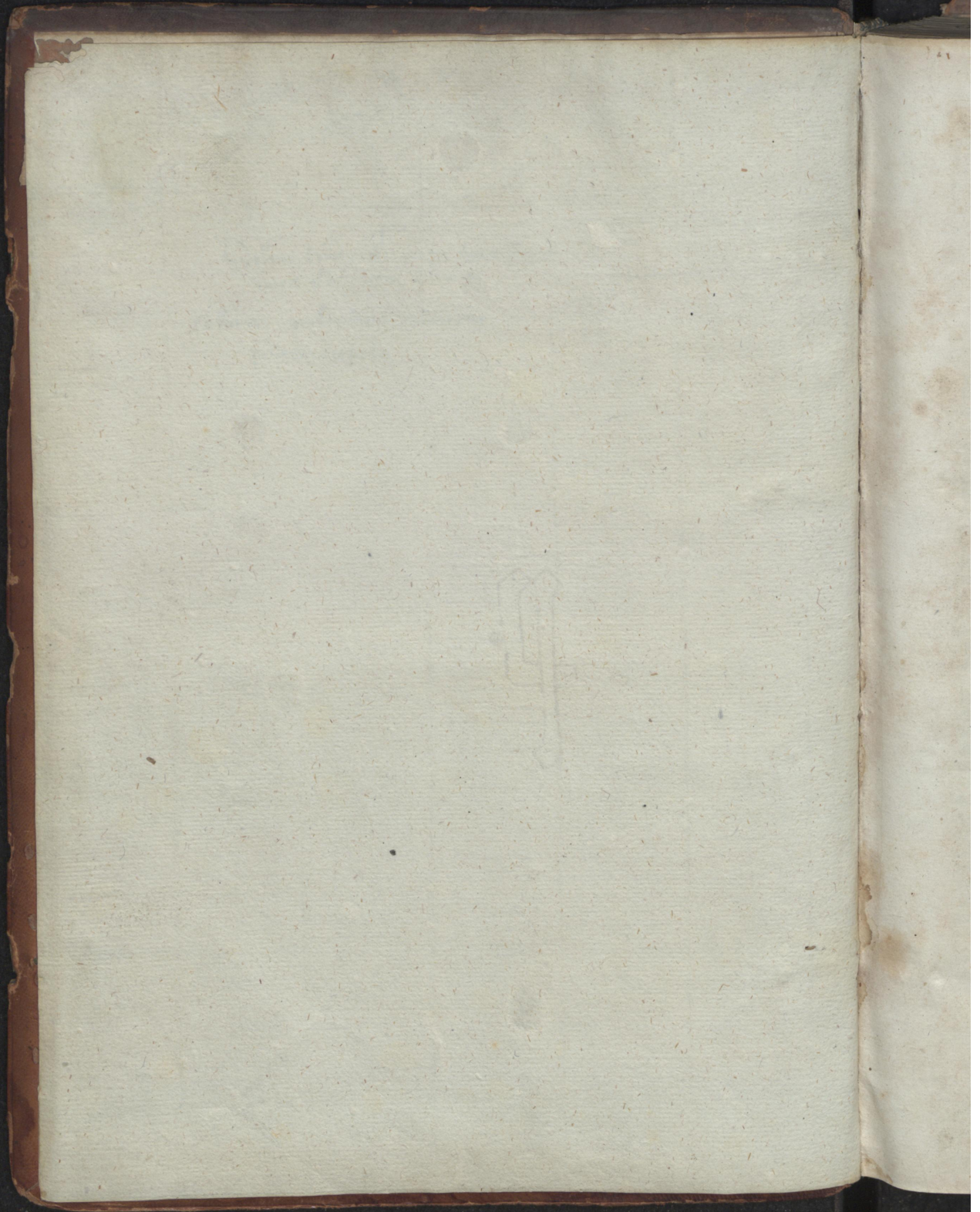
B

Sum tunc in iusta tua sum
mea nūmera chiste.

Johan. valentin: nūmery
pharmacopola.

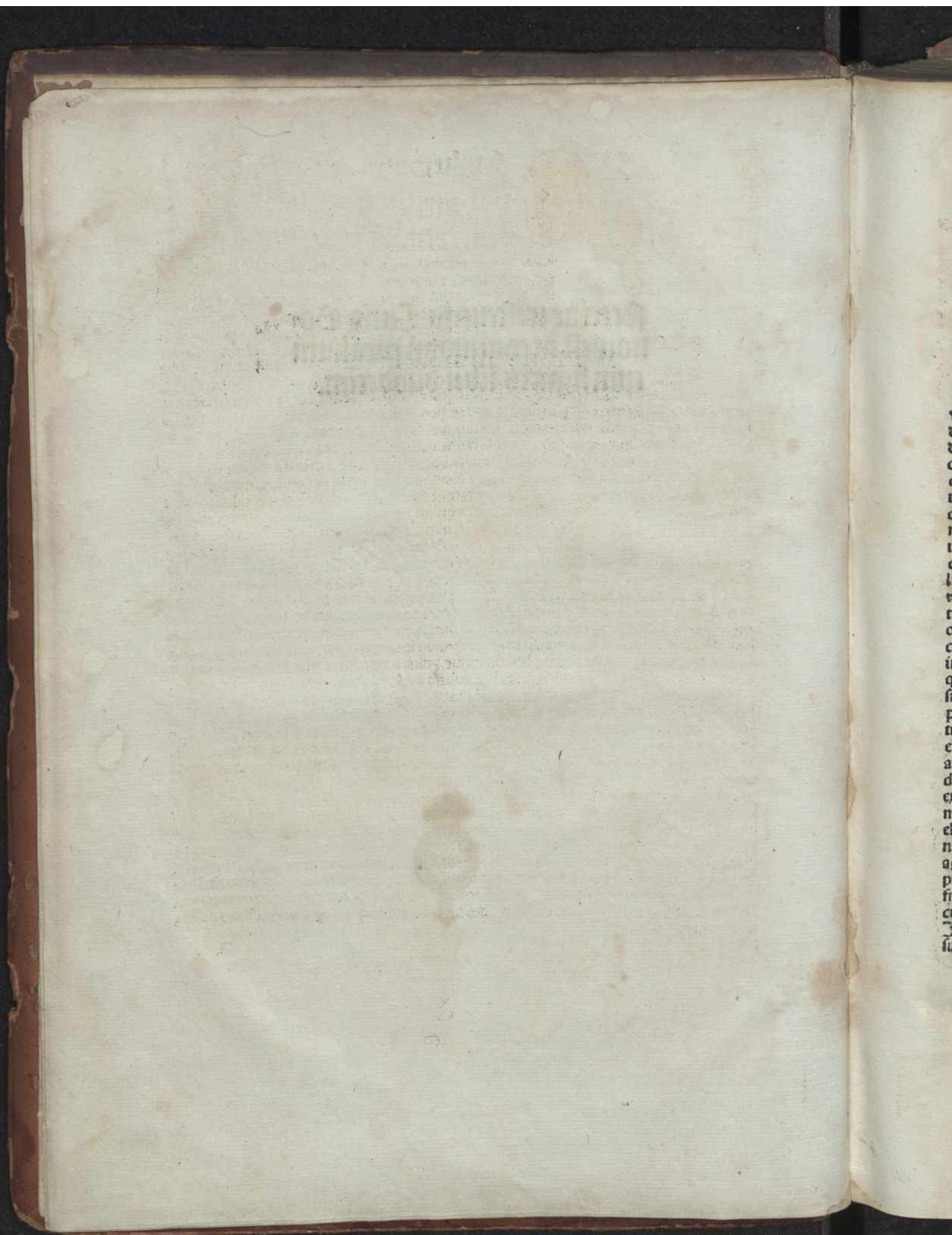
2.7

Petri de crescentijs Cuius Bo-
noniensi in commodū ruralium
cum figuris libri duodecim.

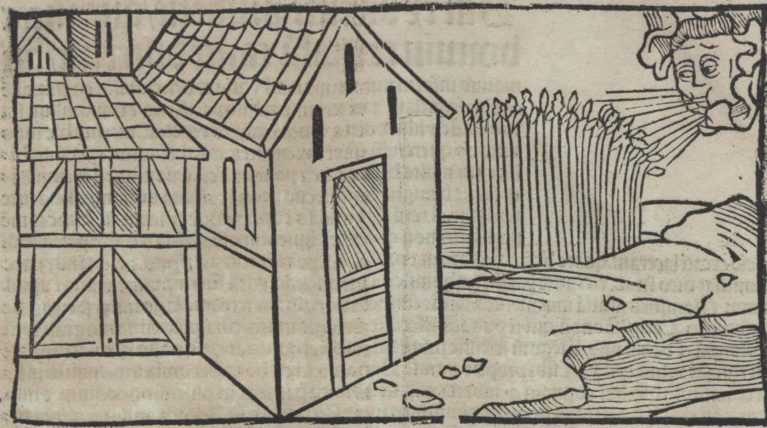

**Ubi ex virtute prudētie/que inter
bonum et malū caute discernit/hu**

manus informetur animus. ad vtilis et delectabilis cognitiōe
eorūq; sequelam et in terrenis rebus pacificus et tranquillus sta-
tus valde vtilis dulcis et delectabilis reperiat. merito hic totis
viribus querendū est. et inuentus tanq; thesaurus inestimabi-
lis cum multa humilitate et patientia cōseruandus. per cum nāq;
q; facile benigna dei dilectio pronocat. vita hominis illesa tute
seruatur. et rerū habundās copia vtiliter procurat. hunc tamē
impij viri non querūt. et inuentum superbia seu alio detestabili

vicio cecati lacerant. quare licet eorū fortuna prospera sepe videatur ad tēpus. perit tandem. nec
dimidiat dies suos. viri autē pacifici et humiles. licet quandoq; lesi fuerint. tamē viuūt. et apud
deum et homines gratiā inuenientes tandē impiorū hereditant terram. Ego itaq; Petrus de
crefcentijs Cuius Bononi. qui tēpus adolescentie. in logica. medicina. et scientia naturali totū
cōsumpti. et demū nobili legum scientie insudauit. pacifici status anxius est flendum scisma illi
us egregie vrbis. qui pō et sibi proprio nomie Bononia. id est bona per omia et in omnib; mū-
di climatibus dicebat. cognoui q; mutata vnitare. ac statu pacifico in dissensionē odium et lino-
rem. non erat iustum ipsius peruerse diuisiones immisceri negocijs. Ideoq; annis triginta dis-
uersas per prouincias cū carum rectoribus circuiui. subiectis libenter iusticiam tribuens. res-
toribus fidele consiliū. et ciuitates in suo iure ac statu pacifice pro posse cōseruans. multosq;
libros antiquorū et nouorū prudentum perlegi. et diuersas ac varias operationes colentū ru-
ra vidi. Demū ciuitate diuina gratia quodāmodo reformata. tedio late circuitiōis et lese liber-
tatis affectus ad propria redij. ac cernens. q; vberius nihil dulcius. nihil homini libero. quod
omniū rerū et quibus aliquid acquiri. nihil est agricultura melius. nihil vberius. nihil dul-
cius. nihil homini libero dignius. vt ait Tullius. et cognoscens. q; in cultu ruris status facile
inueniū tranquillū. excitatur ociositas. et proximorū lesio cuitat. amplius q; cultus ruris ex-
quisita doctrina per quā facilius et habūdantiū vtilitas pcipitur. et delectatio procurat. qm
si negligentē et sine certa industria singulā consuetudo more colantur. viris bonis (qui de suarū
possessionū redditibus sine cuiuscunq; lesione iuste viuere velint) merito appetenda est. ad cul-
tum ruris mentē animūq; conuertit. Et implorato dei omnipotentis auxilio. actus et comoda
eius et cuiuslibet generis agrozum et plantarū atq; animalū doctrinam. obscure et imperfecte
ab antiquis traditam et modernis satis incognitam. de sola christi liberalitate confusus diluci-
de tam scdm prudentū naturalis philosophie sententias ac rationes aptas q; ex approbatis
experientijs tradere in scriptis proposui. Liber iste ruralium comodorū dicitur. quia de com-
modis ruris tractat. qui duodecim continet libros. Primus quidē est de locis habitabilibus
eligendis. et de curijs domibus et his qui habitationi sunt necessaria faciendis. Secundus de
natura plantarū et rerum cōmuniū cultui cuiuslibet generis agrozū. Tercius de campetribus
agris. Quartus de vineis et vino. Quintus de arboribus. Sextus de hortis. Septimus de
pratīs et nemoribus. Octauus de viridarijs et rebus delectabilibus ex arboribus herbis et
fructu iparum artificiose agendis. Nonus de omibus animalibus que nutriu nī in villis. Des-
cius de diuersis ingenijs capiendi animalia fera. Undecimus de regulis operationum ruris.
In duodecimo compendiosa sit cōmemoratio de his omnib; que singulis mensibus in rure
sunt agenda.

Capitulum Primū de lo-
cis habitabilibus eligendis. et de curijs do-
mibus et his q̄ habitationib; sunt in rure ne-
cessaria facienda. et primo de cognitione bo-
nitate loci habitabilis in cōmuni.

Quoniam cultus ruris. ppter cōtinuos
eius labores. p̄cipue fortitudinē ha-
bitantiū requirit. idcirco cōueniēs mi-
hi visus est in hoc p̄mo libro doctrinā trade-
re de his que ad cognitionē salutis locorū ha-
bitabiliū spectant. et de quibuscūq̄ habitatiōi
necessarijs. Nam corpora hominū. quibuscun-
q̄ cōmodis pecuniarijs debent p̄ferri. Dicā
itaq̄ in primis De cognitione bonitatis loci
habitabilis in cōmuni. que quidē attenditur
circa quinq̄. videlicet penes aeris puritatē.
ventorū impetuositatem. aque salubritatem.
situs qualitatem. et terre fecunditatem. quorū
quattuor in hoc p̄mo libro tractant. quin-
tum p̄o tradit in sc̄do. que om̄ia diligēter cō-
sideranda sunt anteq̄ in emptionē prediorū
et fabricā domorū pecunia collata. velox post
modū cum personarū detrimēto aut rei fami-
liaris damno. penitentia nō sperata sequat̄.

Capitulum. ij. De aere et
cognitione bonitatis et malitie eius.

Aer f'm Aëre. est vñū ex elementis gene-
ratorū. cui⁹ naturalis loc⁹ est circūdās
aqua. ⁊ ab elemēto ignis circūdāt. ⁊ est eius
natura calida ⁊ hūida: si nulla extrīseca causa
eā cōuerterit. cui⁹ qdē esse in generatis iuuat.
vt alleuiēt ⁊ rarificēt ⁊ ad supiora eleuent.
Circa cognitionē bonitatis aeris aniaduertē
dū est ne sit putrefact⁹ ⁊ nimis calid⁹. nō distē
perate hūid⁹. nec etiā nimis sicc⁹. Nā aer pu-
trefact⁹ putrefacit hūores. et incipit humore
putrefacere q̄ cordi circūdāt⁹ est. qm̄ ad ipm̄
ppinquus accedit. ⁊ aer fortit⁹ calefactus iūctu
ras laxat. ⁊ hūores resoluit. ⁊ in siti augmētū
pstat. ⁊ resoluit spm̄. ⁊ deicit p̄tutes. ⁊ p̄hibet
digestionē. ppter qd̄ calore innatū resoluit. q̄
est instrumentū naturale. ⁊ colorē citrinū effi-
cit. ppter qd̄ hūores resoluit sanguinos co-
lore rubificātes. ⁊ q̄ facit colerā alios supare
hūores. ⁊ cor calefacit calore extraneo. ⁊ facit
hūores fluere: ⁊ ipos putrefacit. et defert eos
ad cōcauitates ⁊ mēbra debilia. ⁊ corpib⁹ sa-
nis nō est bon⁹. cōfert tñ ydropicis ⁊ palitici⁹
⁊ spasmō hūido. Aer p̄o frigidus calore inna-
tū ad interiora redire facit. et facit catarrū. et
debilitat neruos. ⁊ tracheā artiriā magno le-
dit ipedimēto. ⁊ digestionē efficit fortē. ⁊ oēs
ocultas opationes efficit fortiores ⁊ ericcat
appetitū. ⁊ ad vltimū fama cōuenientior est q̄

aer mltē caliditatis. Aer p̄o hūidus pluriū cō-
plexiōi est bon⁹. ⁊ colorē efficit bonū ⁊ cutē. ⁊
reddīt eā mollē. ⁊ poros dimittit ap̄os. s; ad
putrefactionē p̄parat. Et sic⁹ qdē existit hu-
ic p̄rius. Predict⁹ itaq; diligēt cōsideratis.
cōstat aeris t̄patā mediocritatē ⁊ claritatē qn̄
tū possibile est regrenda ēē. Aer nāq; si bon⁹
est t̄pat⁹ ⁊ clar⁹. nec suba extranea cōplexiōi
spūs p̄ria ei admisceat. est salutē efficiēs habi-
tantū ⁊ p̄seruās. Et plātē (vt ait Albert⁹) ab
eo p̄porcionabiliter p̄ualefcūt ⁊ fructificāt. Si
p̄o malus est. ⁊ eidē misceant vapores lacuū
⁊ stangnoꝝ. q̄b⁹ turbat: cōtrariū opat⁹ ⁊ tristis
ficat aiam ⁊ cōmūcet hūores: ⁊ plātas corru-
pit. ⁊ ideo vñū v̄tēs ⁊ p̄uine mortificantes
ledūt ⁊ destruūt plātas. ⁊ in sūma f'm Aëre.
Qis aer q̄ cito infrigidat cū sol occidit ⁊ cito
calefit cū ip̄e orit⁹ est subulis. q̄ p̄o hūic est cō-
trari⁹ existit ecōtrario. deinde deterior est oib⁹
ille aer q̄ cor p̄stringit ⁊ aeris angustat attra-
ctionē. p̄ter bec p̄o dicit Palladi⁹. q̄ aeris sa-
lubritatē declarāt loca ab ifimis vallib⁹ libe-
ra ⁊ nebulaz noctib⁹ absoluta. ⁊ habitantiū
corpa cōsiderata. si em̄ eis color san⁹ inest. ca-
pit⁹ firma sinceritas. inoffensūz lumē octoz
pus au dit⁹. si fauces liquide vocis cōmeatū
admittāt. his signis benignitas aeris cōpro-
bat. cōtraria p̄o noxiū illi⁹ celi spm̄ cōsistent.

Capitulu. iij. De v̄etis et cognitione bonitatis ⁊ malicie ipsorum.

Ermo de v̄etis f'm Aëre. ⁊ de eo q̄ ven-
toꝝ cā generat duob⁹ existit modis. scz
vniuersalis ⁊ absolut⁹. ⁊ sermo f'm illū q̄ vñi-
cuiq; ciuitati p̄p̄ius existit. Vniuersalis p̄o
sermo est q̄ meridionalis f'm pluriū ciuitatū

Libe

z lozoz calid⁹ est z hūid⁹. s. calid⁹ pte rea q⁹ a pte solis vēr. z hūid⁹ pte rea q⁹ v. plurimū mariū a nob est meridionale: qre opat in eis sol fortit. z enapozat ex eis vapozes qui ven tis admiscēt. et ideo venti meridionales exi stunt latantes fortitudinē. z aperitū poros z turbāt būozes. z mouēt eos ab interioribz ad exteriora. z in senibz efficiūt gravitatē. z exi turas corrūpūt. z recidiuādoēs egritudinū efficiūt. febres putridas efficiūt z debilitāt. z mouēt epilentiā. z affertūt somnū. sed non exa sperāt guttur. Septentrionales pō venti sunt frigidī. eo q⁹ transeūt sup mōtes z terras frigi das multarū niuiū. z sūt sicci. ppter qd eis nō multi associant vapozes. qm̄ resolutio a pte septentrionis sit minus. z trāseūt vapozes p m plurimū sup aq̄s cōgelatas. aut sup deserta. qre vētus iste corroboret z indurat. z q̄ mani feste fluūt prohibet z claudit poros. z digesti uā virtutē fortē efficit. z cōstringit ventrē z in durat. z puocat vrinā. z aerē putridū z pesti lentiale sanat. Cū pō meridionalis septērio nalē pcedit z sequit cū septentrionalis. accidit a meridionali flux⁹. z a septentrionali expsio. ideoq⁹ multiplicat tūc flux⁹ maturiez capi tis z pectoris egritudies. Et oriētales qdē inē caliditate z frigiditate sunt ipati. sed sunt oc cidētalibz sicciorez. Septentrionales qdē ori en⁹ min⁹ hūt maria q̄ septentrionales aut oc cidētis. vēti oriētales si in postremo noctis z in pncipio diei flauerūt veniēt ab aere q̄ iā tē perat⁹ est. ppter solē z subtiliat⁹ ab eo. z ei⁹ hu miditas iā fuit imunita. ideoq⁹ sunt sicciorez z subtiliores. q⁹ si in fine diei z pncipio noctis flauerit erit res cōtraria. Oriētales tū occidē talibz vnuerfaltē semp existūt meliores. occi dētales pō parū plus sunt hūidi q̄ oriētales. qm̄ sup maria trāseūt. q⁹ si flauerit in fine no cīs z in pncipio diei. veniēt ab aere in q̄ sol opat⁹ nō fuit. spūsiorez igit z grossiores erūt. q⁹ si i fine diei z pncipio noctis flauerint erit res cōtraria. Predictoz aut vētoz iudicia p pter alias res q̄q⁹ mutant. est em̄ in q̄busdā ciuitatibz z locis cōueniēs. vt venti meridio nales sunt frigidiores. cū eisde fuerint mōtes. minosi a parte meridiet. z cōuerterint se venti meridionales ad frigiditatē. eo q⁹ sup eos trā seāt. z est cū septentrionales meridionalibz ca lidiores existūt. cū circa deserta fuerit adusta.

Capitlm. iiii. De aq̄ que
homibz competit et cognitiōe bonitatis v^l malicie eius.

Primus

Qua vt ait Auiē. est alterū ex elemētis generator. z ei⁹ qdēz loc⁹ naturalis est vt sit circūdās terrā. z circūdāta ab aere in su is sūtibz naturalibz pmāferit que frigida est z būida. si nulla cā extrinseca ei cōtraria fuerit. z ipsa qdē in generat⁹ iuuamentū pstat ad si gurādas formas. hūiduz em̄ licet ad formas figuratas cito amittat. cito tū eas recipit sic sicciū terrestre. licet difficulter eas recipiat. dur riter tū retinet eas. Cūq⁹ hūidū aqueū ei sic cū terreū ad seinuicē tēperauerit adipiscet sic cū ab hūido vt cito suscipiat cēsiōnez z facile figurā. z hūidum aqueū acq̄ret a sicco vt reti neat fortit qd i eo accidit ex ratificatiōe z eq̄a tione z figurandibz. z ppter hūidū phibet sic cū a sua sepatiōe. et ppter sicciū phibet hūidū a sua fluctibilitate. Duplex est aq̄ cōsideratio in hac scia. alia em̄ aq̄ puenit in colis. alia pō plācis. Et pmo qdē de ea q̄ boibz est salubris sermonē faciā vāle. Aq̄ igit f m̄ Auiē. q̄ sunt alijs meliores sūt aq̄ fontū ēre libere. in q̄bo nulla dispositiōnū z q̄litatū extraneaz supat aut aq̄ q̄ sit petrose q̄ sūt digniores. ne tēstis putrefactiōe putrescāt. illa tū aqua q̄ est terre libere melior est petrosa. dū tū sit currēs z soli z vētis discōopta. ex his em̄ nobilitatem acq̄ rit. neq⁹ oīs discurrēs. sed illa q̄ sup lutū libe rū nō fetidū nec lacinosuz incedit. nā hec meli or est ea q̄ supra petras fluit. lutū em̄ mundat aq̄iā ac extrahit z aufert ab ea res extraneas sibi admixtas. z colat ipam. sed lapides nōt faciūt illud. q⁹ si hec aq̄ fuerit mltā z forti cur rerit motu q̄ ppter sui multitudinē illud qd ei admisceat in suā cōuerit naturā. z q̄ suo cursu ad orientē tēdit erit melior alijs aq̄s. z quāto magis cū a suo multū elongabit pncipio. z

post hanc que ad septentrionē vadit. Illa nā-
que ad occidentē tendit et meridie est mala.
et proprie cū meridionales sufflauerint vēti.
et illa qdem q a locis descendit altis cū alijs
bonitatis est melior. et talis est quasi dulcis:
et est in pondere levis et cito in frigidat et ci-
to calefit. ppter ea q est resoluta. frigida in hye-
me et calida in estate. in qua nullo modo sa-
por aliqis superat. nec vllus odor. et qd in ea co-
quit cito coquit et cito dissoluit. Debes autē
scire. q pōdus est experimētis adiuvātibz ad
cognoscendūz aque dispositionē. aqua em̄ q
est leuior in plurimis dispositiōe est melior.
pōdus autē per mensurā cognoscit. cognosci-
tur etiā si in duobz aquis diversis duo pāni
vni? ponderis madesūt. et postea vehemēter
siccant. deinde pōderent. nam aq cuius pon-
dus fuerit leuior est melior. Sublimatio q-
dem et distillatio aquas rectificāt malas et si-
militer decoctio. aqua em̄ cocta (vt testificati
sunt sapiētes) minoris est inflatiōis et veloci-
ris descensiois. nā decoctio substantie acqrit
subtilitatē. et ideo clarificat desup et grossum
terrestre descendit ad ymū. nā cōmixtiones ter-
restres leuiter a substantia subtili descendūt:
sed a spisso et viscoso nō facile descendūt. Ex
aquis quoqz laudabilibz sunt aq pluuię. et p-
cipue ille q cū fontibus in estate descendunt.
sed tamē aque pluuiā cito aduenit putrefa-
ctio. licet sit aqua melior. ppter ea q est valde
subtilis. et fit eius putredo causa cōputresce-
di humores. et impedit pectus et vocē. nā oīs
subtilis substantia plus recipit passiōē. q si
aqua pluuiālis plus ebullierit ei? putrefacti-
onis receptio minuit. Acetosa quoqz cū co-
medunt putrefactioni opponunt. et ab impe-
dimēto ei? securitatē faciūt. Aque pō putre-
rū et aqueductū sunt male. cōparandē aqua
rū fontū. sunt em̄ aque pstricte. terrestritates
longo recipiētes tēpore. ex eis tū ille deterio-
res sunt quibz ex plūbo vie facte fuerint. quo-
niam ex eius pte aliqd aliud sumūt. vñ fre-
qnter ad dissensionē inducūt. Aq aut paludis
deterior est aq putei. qā manatio aq putei a-
cui. ppter illud qd de ipsa extrahit. vñ pdu-
rat eius mor? et nō multū morat in cōstrictiō-
ne. nec manet in loc? vñ manet longo tpe. aq
pō paludis. ppter ea q longo tpe morat in so-
raminibz terre putrefaciēis. et eius motus in
manādō et egrediēdo est tardus. et nō est nisi
in terra corrupta et putrida. mala est. Aque la-
cuales stātes pēcipue discooperite male sunt et
grauos. qā in bieme non in frigidant nisi p ni-

ues. ideoqz generant flegma. et qā calefiūt in
estate ppter solē. et putrefactionē generāt cole-
rā. et propter spissitudinē quidē ipsa. et com-
mixtionē terrestrū cū eis. et ppter resolutionē
subtile carū. generant in eis q eas bibūt sple-
nes. et corū mirach subtiliat. et interiora ipso-
rū ingrossant. et corū extrema macrescūt et co-
rū humeri et collū. et comedēdi desiderū in
eis superat sitis. et cōstringunt corū ventres
et difficile vomeres possunt. et qñqz pueniūt
ad ydropisim. ppter ea q aquositas in eis reti-
net. et qñqz apostemata pulmonis et splenis et
ad dissensionē et ipsozū epata debilitant et in
eis multe alię egritudines generant. et mulie-
res duriter impgnant. et cūz difficultate pari-
unt. et pariūt pueros apostemosos. et freqntē
fit in eis mola et impgnatio mendosa. et corū
pueri sepe patiunt varices et crurū insana-
bilia vlcera. et quartanis habūdant. et multas
alias egritudines patiunt. et in senibz febres
sūt adurentes. ppter siccitatē naturā ipsa.
Aque pterea qbus admiscetur metallina sub-
stantia aut eius simile aq sanguisugales om-
nes male sunt regulariter. licz in quibzda egr-
itudinibz afferāt iuuamentū. aqua em̄ in qua
superat pūs ferri iuuamentū prestat in hoc
vt interioribz fortitudo tribuat. et vt dissente-
ria prohibeat. et vt virtutes desiderant om-
nes procedāt. Aque niuolę et glaciales sunt
grossę. nūc pō et aqua glacialis cū munda fue-
rit nō cōmixta altera rei virtutē habēt malaz
sue soluat et fiat ex ea aqua: huc mittat ipsa
in aquā erit bona. nocet tamē dolores haben-
tibz nervoz. sed cū coquit ad bonitatē regit.
q si aqua glacialis ex aquis malis fuerit. aut
nūc pūtē cōtrahens malā et extraneā a locis
in qbus ceciderit erit mala. aqua pterea tēpe-
rate frigida sanis melior est aqz oibus. licet
nervos impediāt. et apostemata in interiori-
bus habētibz ledāt. ipa em̄ appetitū excitat et
stomachū fortē efficit. Aq em̄ calida digestio-
nē corrūpit. et facit natarc cibū in stomacho.
et ad ydropisim adducit et ethicā. et consumit
corp? Aq calefacta tepida efficit nausē. et cū
fuerit calidior qz hec. et in ieiunio bibita mul-
tatiēs stomachū lauat et ventrē soluit. cū tū
freqnter bibere est malū. qz stomachi pntem
debilitat. illa pō q multū est calida colicā re-
soluit et splenis vērositates frāgit. Aq pō sal-
sa macrescere facit et exiccat: et post facit ven-
trē ppter vim radēdi q in ea existit. postea strī-
git cū in fine ppter siccitatē nature ei? et corū
pit sanguine: ideoqz pruritū generat. Aq pō

Al iij

Liber

turbida lapidem generat et opilationes. ideo post ipsam res comedenda est puocatina. licet ventrem haberi plerumque conferat ipsa. et omnes aque grosse et graues. propterea quod in eis ventrem tenent nec cito descendunt. Eius propterea existunt res pituose et dulces. Aque propterea aluminose mulierum superfluitate currere non permittunt et spumare sanguinem. et prohibent illud quod de emorroidibus egreditur. sed corpora quae febribus sunt apta fortiter ad eas perducunt. et fere quidem splenem resoluunt. et non coire valentes adiuvant. Eree propterea corrupti omni complexionis viriles existunt. Et medas autem aqua si vehementer coles. et coquere quidem aqua eas quicquid colat ut dictum est. et inter pure aqua substantia et id quod ei admisceat separationem facit et maius hoc toto est ipsam sublimando stillare. Aquam propterea cum vino bibere utile est. ex eo quod eius remouet maliciam. cum ipsius malicia fuerit ex genere paucae penetrationis. Ad quod etiam cum pauca fuerit et non inuenit temperata cum acceto erit bibenda. et proprie in estate. quoniam hoc a multo excusat potum. Aqua propterea salua cum acceto bibenda est. et si rupo acetoso. in qua siliqua et mirri grana sunt proicienda et sorbe. et post aluminosam quidem aquam et ponticam bibendum est totum id quod natura soluit. vinum quicquid est ex eo quod post ipsam potum confert. Super amarum quocumque exhibenda sunt dulcia et vinctuosa antequam intant et paludestre in qua existit putrefactio non sunt gustanda nutrimenta calida super aquam stipica sunt exhibenda ex fructibus frigidis. sicut ciconia et maciana et cotula. Super aquas quocumque grossas et turbidas utendum est aleis. et ex eo etiam quod eos clarificat est alumen et amenum. et ex eis quocumque que diuersas aquarum remouet maliciam sunt cepe. quoniam sunt ut tiriaca. et proprie cepe cum acceto et alio etiam. et ex frigidis rebus sunt lactuce. Solent autem quicquid (ut Palladius ait) occultioris notae tectior inferre aquarum natura. que praefatis rationibus discerni non potest. Ideoque ipsas ex incolarum salubritate noscamus. si fauces bibentium pure sint. si saluum caput. si in pulmonibus aut torace. aut rara. aut nulla est causatio. si venter aut viscera aut latera sine renes nullo dolore aut inflatione vexant. si vicia nulla velle sint. hec et similia si apud incolas pro maiori parte constare videbis. nec de acre aliquid nec de fontibus suspicaris.

Capitulum. v. De situ loci
ei habitabilis. et de cognitione bonitatis et et malicie sue.

Primus

Abitationum seu terrarum sunt duplex consideratio est. una quodam ratione salutis habitatorum. altera ratione fecunditatis agrorum. et primo de primis sit natura dicet. Sciendum est itaque. ut ait Auicenna. quod locorum habitabilium dispones in corporibus diuersificantur ea altitudinum et profunditatem in ipsis. et ea dispositionis ipsi terre. si est luto sa aut humefacta aut cretosa. aut si est in ea pitumina. et dispositio multitudinis aquarum aut paucitatis earum. et dispositio eorum quod eis vicinantur sicut arborum et vinearum aut fouearum aut cadauerum aut hominum filiorum. et ex motuum et marium vicinitate. Loca habitabilia calida nigrificant capillos et in crispant. et cum in eis maxima fuerit resolutio. et minuit humiditas cito siccant in terra nigros. illis namque quod ibi morantur aduenit senium in annis. et eorum corda sunt timida. propterea quod spiritus multus resoluunt In locis habitabilibus frigidis sunt corda audacie maioris et melius digerentes. quod si fuerit humida erunt ibi morantes grossi et carnosissimi et multa habundantes adipe. quoniam venter erit profundus et occultus. et ipsi erunt teneri et albi. In locis habitabilibus humidis morantes pulcres sunt faciem. quoniam cutes sunt lenes. et cum exercitant cito aduenit lassitudo. et eorum estas non multum calefit. nec hyems valde ifrigidat. et eis aduenit febres multae in ore et ventre. et sanguis multus exiit ex mensuris et emorroidibus. et multiplicat epilepsia. In locis habitabilibus siccis morantium ericantur complexionis. et ipsorum obfuscant cutes et ericant

et eorum cerebrum cito aduenit siccitas et eorum estas
est valde calida. et hyems multum frigida. In
locis habitabilibus alij morantes. sunt sani et fortes
laboris. multum patientes et viuunt diu. In locis
habitabilibus profundis morantes. in vaporosita
te multa existunt et eorum debilitate. et aqua habu
dant non frigidis. et prope si fuerit staret. ut aqua la
cuius aut stagnat. et eorum aeres sunt mali. De lo
cis habitabilibus petrosus et discoopis eorum ae
res iestate sunt valde calidi. et in hyeme multum
frigidi. et eorum corpora sunt dura solida et multorum
capillorum. fortia. et iustitiae manifeste et vici in
eis siccitas. et sunt multum vigilantes. et sunt malo
rum morum inobedientes. et est in eis bellorum fortitu
do. et solertia in artibus et acuitas. In locis motu
osis inuosis morantur. iudicium est sic iudicium
alia et terrarum frigidarum. et eorum tre videretur. et dū
nec moras generant in eis boni venti. sed cum nix
resoluit si motus habeant qui ventos prohibeat sunt
vaporosa. In locis habitabilibus marinis spatia
capillorum. fortia. et iustitiae manifeste et vici in
passione inobedientia. Habitatio in locis septem
trionibus. iudicium est sic iudicium civitatum et re
porum frigidorum. in quibus multiplicatur pstringendi
et pmedi egritudines. et multiplicatur in eis huius
res occulto corporis congregati. et solent in eis esse
digestive bonitas. et vite longitudo. in corporibus
propterea eorum vlcera sanant. propter eorum fortitudi
nem. et sanguis eorum bonitate. et propterea qui exteri
non est causa eas lapat. aut qui eas detegat. sed propter
multa caliditate cordium eorum sunt in eis mores
lupini. Habitatio in locis meridionalibus iudi
cia sunt iudicia terrarum et temporum calidorum. plurimum
autem aquarum sunt in eis est salus et sulphureum. et ca
pita morantur in ipsis sunt plena huiusmodi mate
riis. quoniam merides operatur. et eorum ventres sunt so
luti. propter illud quod ab eorum capitibus ad stoma
chos descendit. membra quoque eorum sunt lasa et debi
lia. et sensus ipsorum quies. et desideria eorum come
dendi et bibendi debilia. et quilibet vino gaudet. et
propterea qui capita eorum et stomachi debilia exi
stunt. vlcera quoque eorum durius sanant et mollificant.
miliis quoque accidunt multum sanguis mestrui exi
tus. nec pstringit nisi cum magna difficultate.
et frequenter abortiunt. propter multitudinem egritudinum
earum. viris quoque accidunt a ventre sanguis exitus et
emorroides. et obthalmia huiusmodi cito sanant.
senibus vero in prima senectute cum trahunt. l. anos
accidunt palis. propter eorum catarrhos. et accidunt oi
bus eis. propterea qui sunt eorum capita plena asina
et cefura et epilepsia. et accidunt eis febres. in quibus
caliditas et frigiditas coniungunt. et febres longe
hyemales et nocturne acute. acute vero febres

parum accidunt eis. propterea qui eorum ventres multum
resoluit et dissolvit subtile quod est in ipsis huius
modi. De locis habitabilibus orientibus civitas que
ab oriente est apra. et in oppositione posita est sana
et boni aeris. sol enim in principio diei super ea ele
uat. et aerem eius clarificat. postea recedit ab ea
aere iam clarificato. et exsufflant super ea venti sub
tiles quos permittit eis sol. deinde ipsemet eos se
quitur et conveniunt eorum motus De locis habita
bilibus occidentalibus in civitate que ab occidente
est discoopra. et est ab oriente coopra non venit
ad ea sol nisi tarde. et illico cum venit ad ipsam
incipit elogiari ab ea. quia non ei appropinquando
incedit. non ergo eius subtiliat aerem nec exicat. sed
dimittit ipsum huiusmodi grossum. et si ventus ei mit
tit. mittit eos ab occidente et in nocte. iudicia ergo
ipsarum sunt iudicia civitatum huiusmodi. complexio
nimis. caliditate habentur spatia grossa. et nisi esset
propter illud quod ex spissitudine pervenit aeris eorum.
natura veris nature similis existeret. sanitas vero
in eis minus existit quam in terris orientibus cum di
minutione multa. quare quod loca eligit habitabilis
cognoscere de terra civitatem. vel loci alteri habi
tandi. et quod eius existit dispositio secundum altitudi
nem et profunditatem. et discoopturam aut coopuram
et eius aquam et subam aquam ipsam. et quod existit secundum
sui appellationem eius et discoopturam. aut secundum sui
occultationem et ipsius profunditatem. et si sit veritas
exposita aut in terra profunda. et debes cogno
scere ventos ibi flantes. si sint sani frigidi. et quod
ei sit vicium ex maribus et pelagis et montibus et mi
neris. Et de scire quibus sit terra secundum sanitatem et
egritudinem. et quod egritudines illic commorantibus
evenire solent. et de cognoscere illic commorantium
fortitudines. et eorum desideria et digestivam. et nu
trimentorum bonitatem. Et quod eius existit stru
ctura. et si sit ampla et spaciola. aut sit introitus
angustus. post hoc optet ut fenestre et porte sint
orientales et septentrionales. sitque illud vni magis
solicitari debet ut venti orientales structuras
ingredi valeant. et ut sol ad vniquemque locum in
trare queat qui ibi existit. quoniam ipse est qui aerem
rectificat. vicinitas quoque aquarum dulcium nobis
lium currentium multarum et munda. et qui in hyeme
infrigidant et estate calefiunt. et diuerse ab eis qui
occultant est res conveniens et adiutorium probum
De situ ville id est domus tam ratione habitatorum
quam fructum scribit egregie Varro villa edifican
da potissimum. intra septem ville habeat aquam. si
non approprie qui ibi sit nota vel phoenis influat. si
vero aqua non est viua. cisterne facienda sub tectis. et la
cus sub dino et altero loco. ut homines ex altero
et per viam possint. danda opera ut potissimum sub

Libet

radice mōs siluestri villā ponat. vbi pastioes
sūt late. aut vbi veta saluberrimi stabūt. q̄ po-
sita est ad exortos equinoctiales apūssima q̄
estate h̄z vmbriā. hyeme solē. Si cogaris. p̄pe
flumē edificare curādū est nē aduersus eū po-
nas. hyeme em̄ sit vehemens frigida et estate
nō salubris. Si aduertēdū est si aq̄ erūt loca pa-
lustria. p̄pter easdē causas. et q̄ cū arecāt cre-
scūt aialia q̄dā minuta q̄ nō pnt oculi cōseq̄. et
p̄ acra int̄ in corp̄ p̄ os et nares pueniūt. et ef-
ficiūt difficiles morbos. Itē seropha. vitādū
est inq̄t nē in eā pte spectet villa ex q̄ vetus ḡ-
uior afflare solet. nē in cōualle caua s̄z pon̄ in
sublimi loco edifices. eo q̄ cū p̄lat. si q̄d ē ibi
aduersarū inferat facili. dīcunt. p̄pterea lo-
cus q̄ a sole tota die illustrat salubrior est. q̄a
et bestiole si q̄ p̄ nascunt̄ et iterunt̄ aut afflan-
tur aut aridit̄ cito p̄eunt. Plumbi repētū
ac torētis flum̄ piclo si illis q̄ in hūilibo ac
cauis locis edificia hnt̄. ob s̄ p̄pter p̄donū
man? supiora loca tūiora in villa faciēda sta-
bula bubula q̄ in hyeme possint ēē calidiora.
Itē cellas i loco plano vbi vasa viaria et olea-
ria ēē possint. Itē vbi stent fruct? aridi. vt ḡ-
nū et senū in tabulat̄. Itē vbi p̄set familia p̄
uidēdū vt fessū ope aut frigore aut calore pos-
sint cōmodissime se in q̄tez recipe. villici p̄pe
ianuā cellā ēē oportet. eūq̄ scire qd̄ introeat aut
exeat noctū. qd̄ ve ferat̄. p̄sertim si hostiarius
ē nemo. Latho scribit villā vrbānā p̄ copia
edificato i bono p̄dio. si bñ edificauer̄ libet-
tius et sepi? venies. fund? melior erit et fructu
plus capies si te vicinitas libenter videbit.
opa facili? locabis. oparios facili? cōduces.

Capitlm. vi. De curijs li

uc tūbis i diuersis loc? diuersimode faciēdis

Primus

Curie sue tūbe faciēde in rure occasiōe
habitanonis dñi et rusticoz. et ad eā fru-
ctuū portādoz et aialū nutriedoz q̄drupler
est p̄sideratio. aut em̄ loc? vbi curiā facere di-
spoliōis sūt? est int̄ alias domos ville. aut ē
ab eisde remot? itē aut i plano aut i mōtibz.
rursus aut est i loco tuto. aut piculoso posit?.
si q̄dez int̄ alias domos ville sūt? est. curia nō
tāta eget fortitudine et munitiōe clausure. q̄a
min? est furū insidijs expōsit? locus talis. et
q̄ primū h̄z vicinoz auxiliū si fuerit oportu-
nū. si p̄o est ab alijs domibz i loco solitario se-
gregat?. cōuenientibz foueis ripis et sepibz vn-
diq̄ cingēdo p̄pter oppositas rōnes. Et si est
in plano si q̄d nimis dep̄sso p̄ totā curiā tra-
cumulāda est altitudo. et pluuie in eā cadētes in-
de possint facile deriuari. Si p̄o i mōtibz fue-
rit vbi mons foueis aq̄sis muniti nō possit.
eligat loc? cui nisi p̄ ordiatū introitū sit asper
accessus. vt q̄ fossay circūitu muniti nō pōt.
seueritate rupis et altitudie munit. Si autē
loc? est ab impietate inimicoz tut?. tūc suffi-
cit si talibz solūmodo vallet munitiōibz q̄ a
furibz q̄ etiā p̄terit pacē insidiant tpe secur?
existat. Et cū in pte piculosa fuerit si q̄d val-
de potentibz inimicis expōsit?. tūc erit locū
desertum ad ip̄os relinq̄re. et incaute se et sua
mozū ciuili aut naturali exponere. nisi forte
p̄remfamilias ad fabricā inexpugnabilis ca-
stri vel arcis diuitiaz moneat mltitudo. Si
p̄o beronarij aut debiles inimici p̄es illas qū
q̄ intrēt et spoliēt curia munit? aut p̄gruo palā-
gato cingat. ad q̄ si dñi facultas nō sufficiat. in
vno angulo curie fiat ripa. ac fouee muni-
tio fortis. et sup̄ ea bacticfredū quoddā vt turt̄.
in q̄ cū rebz suis se p̄familias cū colonia tpe
optuno recipe possit. P̄remissis itaq̄ ita dictis
cōsiderandū eligēdus est loc? curie i magis
idonea pte agroz. cui? magnitudo talis esse
debebit. q̄ p̄portionabiliter colēda. terray mē-
sure rūdeat. et in toto circūitu fossay latitudie
designata. tantū infra tūbas q̄ntū est dimidiē
fouee latitudo vndiq̄ notet. ibiq̄ circū circa
tpe cōgruo vicz octobris vel nouēbris februa-
rii vt marcij saliciū vt poploz aut vlmoy plā-
te q̄nq̄z pedibz vt etiā min? subinuicē eā distā-
tes ponant. deinde foueas p̄sequant̄ fossiozes
ad interi? tūbe terrā vniuersay ponētes. et ter-
rā solidā p̄ vnū pedē iuxta fossatā vacuā et di-
scooptrā relinq̄ntes. vbi postmodū aliq̄t ex di-
ctis t̄pibz spinay plāte iacētes ponant. et sup̄
ducta iterū dicta terra cū vāgis et accaronibz
fm formā ripay vnū pedē iuxta mē excreuerit

iterū spinaz plātis oppositū sup eas tra iterū
cumulef. sicqz agēdū est donec ad sumitātē ri
pe fuerit pueniū. si pō timeat de ruina ripaz
loco spinaz vel int ipsas plātas gminis viri
dis ponant radices. sunt aut spinarū plāte ta
les qles sunt plāte spinaz inde si hū pnt. ipse
em sunt mirabiles ad pūgendū. vl sunt spine
albe aut pruni siluestres aut plāte rosaz silue
strū vel domesticaz albaz. rubo pō licz satis
forte faciat sepe. in oēs alias suffocat plātas
cū non magne existūt. ideo mihi nō multuz
placet si possint alie ex p̄dictis hū. Plurimuz
aut canēdū est ne int predictas spinaz acies
arborz fructiferaz aliq plāte ponant. qā desi
derio fructū boies sepes destruit et fossata
in tū qz talis curia nūqz poterit clausa teneri
Plāte siliter infructuose arborz ibide nate nō
pcurēt augmentū. q eis crescentibz spinaz di
lecta custodia ex ipaz arborz vmbzis et radi
cibz impijs aut oīno p̄iret. aut magnā lesionē
sentiret. Preterea pmo et secdo anno eadē spīa
rū plāte singlis etas mensibz herbis ibidem
natz mūdent. ne ab ipsoz radicibz hūore vio
lent attracte plātule arefcere defectu nutrimē
ti cogant. Plāte pō saliciū populi vl vlmorū
qbo pū? dicit eē plātandas sine dubio in sumi
tate ripe pueniēt. q cū circa se tē noue mltitu
dinē habeant et p eaz radices trāscant aq cu
rie deficiēs ad foueas mirabiliter cōualefcēt.
inter qz fieri poterit sepe ficta. vl qd melius
est statū cummulata ripa int eas mltitudo spīa
sas plātulaz dictaz arborz insigat. hec autē
cū cōualecāt. et incūde atqz plicatura et spīa
te fuerit forte cōstituit sepe. seu qsi plāgam
quoddā qd longissimo tpe p̄durabit. Stipi
tes pō dictaz arborz p̄mit? palāgaraz int de
eē pedes i altū eleuare nō patiāt. qz vltra mo
dū puaret curiā q ppter salutē habitantiū ae
rē salubre req̄rit solis bñficio et ventoz eo ex
cepto q sup qlibet tūbe angulo arborē vnu
qum ascēdere poterit p̄mitas i altū extolli.
et inde nūerū inferre. qm hec curiaz plimū de
corabit. nec p̄fatū ppter eaz puū nūerū infer
re pote rūt lesionē. Preterea et due siliter supra
portas dimittant au gēti. ad qz vmbzas de
scāt boies tpe magne est. His igit diligēt
obseruāz sine magnis expēsis curia fossatis
spīaz sepibz et arborū forti munitiōe p̄cincta
cū laudabili forma et comoda habitantiū cu
ria manebit i cacumie mōis. circa domos fi
ant sepes ex plātis malozū granatorū. hec em
plante loca aspa nō formidabit. qz hec arbu
stula modico nutrimēto p̄tēa est. et sepe cōsti

tuit spīas et forte ex mltā pullulatiōe radicē
ipi. Et volētibz p eā ingredi pū gētibz spīs
eius viriliter se opponit. Et nibulomin? fructuz
vālē et decorē singlis annis possessoribz suis
p̄stat. Dagne aut arbores in talibz nō cōua
lescūt locis. qā plūmo indigēt nutrimēto. qd
ibi sufficiens hū nō pōt vbi terra nūmū est sa
rosa. Cūtm in locis decliuīs mōtū vbi est
letū solū pnt p̄dicte plātatiōes et maxie spino
rū et vlmorū satis puenient fieri. s. salix et po
pulus i talibz locis nō nisi sit iuxta riuos et za
bulū i terrā valde solutā hēant nō cōualefcūt
ad votū. Si pō loc? tante frigiditaz existat
q in eo punica arborz viuere nō possit. ex eis
claudat arbustulis aut spīs q in regiōe illa
et loco silī exp̄ientia indice meli? defendant.
De clausura et munitiōe curiarū q supra dicta
sunt vtiliter dicitur sufficiat. de nobilibz aut et
mirabilibz munitiōibz et tūbis circa curias
ex arboribz artificiose faciendis ad librū re
seruau. viij.

Capitulū. viij. De intrin
seca dispositione curie.

Curia p̄dicta intrinsecus disponat hoc
modo. in medio faciā anterioris fiat in
gressus in eā latitudis in oppositā p̄te decē pe
dū ad minus. et eiusdē latitudinis in opposi
ta p̄te fiat egressus. per quē ad arēā vineā vel
agros posteriores eatur. Nam latitudo p̄fas
sa sufficit ad currus introitum seno vel pale

Liber

possit intrare. quas iūcturas vīna calce oleo subacta debem? illinire. Sed anteq̃ his cur sus aq̃ admittat. fanilla mixta exiguo liquore decurrat. vt glutinare possit. siq̃ sunt vicia tabularū. Ultima rō est plūbeis fistulis ducere q̃ notias reddūt aq̃s. Nā cerula plūbo creatur. q̃ plurimū corpibz nocet hūa nis. diligēter p̃terea est aquarū receptacula fabricari. vt copiam inops vena procuret.

Capitulum. x. De cister- nis et cisternulis.

Um aqua deest. cisterna fm Palladiū fiat magnitudie qua delectat. et sufficit. cui oīm p̃duci possit aq̃ tectoꝝ de testacū pa uimentū sup̃fusiōe leuiget. hoc panimētuz cū cura terēduz est ad nitore et lardo pigui cocro assidue p̃fricādū. ne deducto hūore riuus in aliq̃ pte fundat. et ita post diuturnā et sollici tā siccitatez aq̃ prebeat hospitū. in ei⁹ medio forme p̃teus. deinde circa eū oīs cōcauitas repleat in fundo de grossis lapidibz fluminū in medio et de minutis et de sabulo in sup̃mo. vbi autē desunt fluminū lapides. loco eoz for naciis petre ponant. In q̃busdam autē locis fit panimentū de quadā creta. que cū medio critet est infusa taliter cōprimatur et calcat. q̃ aquā in se positā vel puluere optime recipit et conseruat. Anguillas sane p̃scetq̃ flumiales in has mitti pasciq̃ cōuenit. vbi eozū natatu aqua stans agilitate currens mitet. Rimas et lacunas cisternarū piscinas vel puteos far cimus hoc modo. picis liquidē liquide quā tū volueris et tanqundē sumes assungie vel se

Primus

pe tūc i olla vtrūq̃ miscebis et coques donec spumet. deinde remouebis ab igne. cū autem fuerit refrigerata cōmixtio calce sup̃adiciēs minutatim. et ad vñū corpus oīa mixta reuo cabis. cūq̃ velut stigmatū feceris infres lo cis corruptis ac manantibz. et p̃sum sūma dē sitate calcabis. In locis p̃terea in q̃bus aq̃s fluminū vrimur. fiat cisternule. cū quibz clarī ficient et limpide fiāt hoc mō. habeat vireus terre magn⁹ in loco frigido sub sabulo obru tus. supra quē sit vas ligneū vel terreū coop̃ tū. latitudinē quandā habēs qd̃ foramē parū uū cum cāna in medio fundi habeat. p̃ vñūz digitū in fundo eleuata supra quā ciatum po nat incensum. deinde vsq̃ ad mediuū sabulo impleat. in quo postea quotiens volueris flu minis aqua ponat. q̃ in sabulo distillata. per cannulā guttatim descendit inferius in vireo in quo virenda seruat. Et si maiorē cisternulā habere volueris. poteris tam inferius q̃ supe rius receptaculū de marmoribz vel lapidibz et cemento aut testacco panimēto facere scdm̃ formam et magnitudinē tibi gratam.

Capitulum. xi. De mate rijs domorum.

Libet

Um supra de domibz et edificijs mentione fecerim fabricandis. que ex materia muroz et lignoz sunt. dicam et ligna que competunt edificijs. et que bona cementa et que consideratio in fundamentis habenda est. Fundamenta igitur (vt ait Palladius) stabilia et diu durabilia latiora sunt et vtriusque parte semipedis spacio quod parietis corpus excresecat. Si solida et constricta inueniet argilla. quinta vel sexta pars altitudinis eius que supra terram futura est fundamentis deputet. Ex si terra laxior fuerit maioris altitudinis obzuant donec munda sine rudibus suspitione occurrat argilla. que si omnino desit quartam meruisse sufficit. Arena que conspicua manu odii stridores erit vtilis fabricanti. Item si panno vel lintheo candido vestitis inspersa et excussa nihil macule reliquit aut fordis egregia est. Sed si fossilis arena non fuerit. de fluminibus aut glareis aut litore colligatur. Marina arena tardius siccatur. et ideo non continue sed intermissis temporibus construenda est ne opus corruptat. camerarum quoque tectoria salio humore dissoluit. nam fossiles tectorijs et cameris ex celeri siccitate viles sunt. melioresque si statim cum effosse fuerint miscantur. sed si non necesse sit maris arena erit comoda plus lacuna humoris dulcis immergi. vt vicini salis aquis suis vibus elata deponat. Calcem quoque albo faxo vel iburino aut colubino fluuiali coqueamus in duabus arenis pulvis calcis vna miscenda est. in fluuiali quoque arena si tertia parte crete addideris operum soliditas mira prestabit. Iterum si calx et arena equali mensura miscentur erit fortissimum cementum exinde compositum. Non est preterea murus faciendus ipse magni altoris. quod congelatus dissolueret postmodum adueniente calore. Tempore mensis nouembrii aut decembrii fabricarum materia est cedenda cum luna decreuerit. quia tunc humor corruptibilis corruptus est per precedentem autumnum et lune etate. et propter plenum frigus aeris fugit cum calore naturali arborum ad radices ad calidum ventrem terre. sed arbores que cedunt usque ad medullam securibus. rectas stare aliquid diu patiaris. vt per eas pres humor si quis in venis continetur excurrat. Viles autem hec sunt maxime abies videlicet. est enim levis rigida. et in opibus siccis perfecte durabilis. Salix vltate secundum Palladium vtilissima. ex qua si tabulas suffigas in fronte atque extremitate tectorum. presidia contra incendia confert. nec enim

Primitus Fol. viii.

flammas recipiunt aut carbonem creant. vt ideo ait. Quercus durabilis. si terrenis operibus obzuant. Rouer optima tam sub terris quam ena super terras. Castanea mire solidata durat in agris tectis et operibus internis. Fagus in hoc vtilis. humore corrumpitur. Populus albarus vtriusque salis et illius inculpatis necessarius. Alnus fabricis inutilis. sed necessaria si humidus locus fundamentis planandus est. Ulmus et fraxinus si siccant rigescunt ante curuabiles. Cipressus egregia. Pinus vel picea nisi in siccitate non durat. Cedrus durabilis nisi tangat humore. Quercus autem ex parte meridiana cedunt vtiliores sunt. que vero ex septentrione proceriores. sed facilius viciantur.

Capitulum. xij. De officio villici.

Illic disciplina vtriusque secundum Varro nemine feruenter. aliena manu abstinere. sua diligentissime seruet. litibus famelicis superdeat. si quis deliquerit bono modo vindicet. familia ne sit mala. ne algeat. ne esuriat. opera exerceat. facilius a malo prohibebit. pro bene scio gratiam referat. vt alijs recte facere libeat. Villicus non sit ambulatio. sobrius sit semper. Ad cenam ne coeat. familiam exerceat. procuret vt que dominus imperat fiant. Ne

Libet

plus censet sapere se q̄ dominū. Amicos do-
mini habeat sibi amicos. Qd̄ dñs credide-
rit erigat. mutū nemini det. ne quid inscien-
te domo emat. ne dominū celauisse velit. op̄
rusticū omne vt sciat facere curet. ⁊ id faciat
sepe. dum ne lassus sit si fecerit scribat in mē-
te familie. ⁊ illi anio equore facient. Si hoc
faciet minus libebit ambulare. et valebit me-
lius. et dormitabit libentius. primus cubitū
furgat. postremus cubitū eat. prius villas
videat vt clausa sit. vt quisq̄ suo loco cubet.
⁊ vt iumenta pabulū habeant. boues maxi-
ma diligentia curatos habeat. Bubulcis ob-
sequiosus partū sit. quo libenti⁹ boues cu-
rent. Aratra vomeresq̄ faciat. vt boues ha-
beant. pecori ⁊ bobus diligenter subternat.
vngule curent. scabiem pecori ⁊ iumentis ca-
ueat. id ex fame et si implit fieri solet. opera
omnia mature conficiat. Nam res rustica sic
est. si vnā rem sero feceris. opera omnia sero
facies. stramenta si desint frondē ligneam le-
gat. eam subternat ouib⁹ bobusq̄. Sterqui-
linū magnū habere studeat. ⁊ per autumnū
euehat. ⁊ circum oleas ablaqueat. ac simū ad-
dat. frondem populneā vimeā querceamq̄ p
tēpus cedat. eam condat non p aridā pro pa-
bulo ouū. Item senū aridum de prato recō-
dat post imbrem ⁊ autumnalem rapinam pabu-
lum lupinūq̄ serat.

Capitulum. xiiij. Quali

ter paterfamilias debet a grum emere. ac vil-
lici operam ⁊ rationem inquirere.

Atbo scribit predictū cum cōparare co-
gitabis. sic in animo habeto vti ne cu-
pide emas. ne ve opera tua p̄das. ne
satis habeas semel circuire. quociens ibis to-
tiens magis placebit quod bonū erit. vicini
quo pacto niteant id aniaduertito. ⁊ vt eum
introeas. ⁊ circūspicias vt inde exire possis.
vti bonū celum habeat. ne calamitosum. et si
solo bono sua virtute valeat. Si poter⁹ sub
radice montis sit ⁊ in meridiem spectet. in lo-
co frigido. loco salubri. operariozū copia. si ⁊
bonū aquariū. opidū validum prope sit. In
his agris qui non sepe domos mutant. qui
in his agris predia vendiderunt quos pige-
at vēdidisse. vt bene edificatū sit. Laucto ne
alienā disciplinā temere cōtempnas. a domo
bono colono bonoq̄ edificatore meli⁹ eme-
tur. Ad villam cū venies videto vasa ⁊ torcu-
laria. ⁊ dolia si multa sint. vbi non erunt scito
pro ratione fructuū esse instrumēta multa v̄

Primus

pauca sint videto. sumptuosusq̄ ager ne sit.
Paterfamilias cū ad villam venit fundū ea
die si potest circueat v̄ die sequenti. vt cogno-
scat quomo do fundus cultus sit operaq̄ sa-
cta infecta que sint. postea villicum vocet ac
interroget. quid operis factū sit. et quid res-
stat. satis ne tempe opera sint cōfecta possitq̄
que reliqua sint conficere. et quid factūz vini
frumenti aliarūq̄ omnū. vbi ea cognouerit
rationē inire oportet operazū dierum si opus
nō appareat. dicit villicus se dolo caruisse. se
non valuisse. tēpestates malas fuisse. seruos
aufugisse. vbi eas multas causas dixit. ad ra-
tionē operū operariūq̄ villicū reuoca. Cū tē-
pestates ⁊ pluuie fuerit que opere per ymbrem
fieri poterint. dolia lauare. picari. villā pur-
gari. frumentū transferri. steruus foras effe-
ri. sterquiliniū fieri. semen purgari. funes sar-
ciari. nouas fieri centones cuculiones fami-
liam sibi potuisse sarcire. per serias potuisse
fossas veteres tergeri. viam publicā muniri.
vires recidi. ortum sodi. pratū purgari. vir-
gas vinciri. spinas tricare. cū serui egrotau-
erint. cibaria tāta dari nō potuisse als oportuiss
se. q̄ opa reliqua sint curet. vt perficiant. si qd̄
desit in annū vt pareat que supersint vt ves-
neant. que opus sint locari vt locent. ⁊ q̄ ope-
ra fieri ⁊ que locari vt imperet. ⁊ ea scripta re-
linquat. pecus omne consideret. oleum vinūz
frumentū ⁊ quicquid super sit vendat. boues
vitulos armenta quos lanam pelles plaustrū
vetus. seruū senem ⁊ morbosum vendat. pa-
stem em̄ familias vendacē non emacem esse
oportet. Item q̄ pertinent ad rationē suo quo-
q̄ tempe promenda. id est manifestāda sunt.
que vēdenda videndū. ea em̄ que seruari nō
possunt tunc vendat cum caritas est. anteq̄
se cōmutent celeriter promat ⁊ vendat. sepe
em̄ diutius seruata non modo vsuram adijci-
unt. sed etiam fructū duplicat. si expectato cō-
gruo tempore promat.

Liber secundus de natura plantarum. et de rebus communibus cultui cuiuslibet generis agrorum.

Ubi in superiori libro de his que necessaria sunt saluti habitantium rura. quodam vtilia scripsimus. consequenter de ipsorum operationibus in villis agendis dicendum est. Quibusque ruris exercitia variantur secundum varietatem plantarum locorum et temporum: quorum diversitas siue noticia nature plantarum partium ipsarum eorumque plantis necessaria sunt perfecte cognosci non potest. de his in hoc loco secundo agendum est. et quod quedam sunt communia cultui cuiuslibet generis agrorum de his etiam in eodem libro dicitur. dicam itaque de his in primis que omni plante conveniunt secundum generationis principia.

Capitulum primum. De his que omni plante conveniunt secundum generationis principia.

Plantarum generatio sunt secundum fratrem Albertum septem sine quibus nulla oino nascitur planta. calor videlicet celestis circuli. qui est primum et vivificans principium plantarum. secundum est autem convenientia calor loci. quod si in loco non sit virtus frigoris mortificativa non suscipiet fructus caloris celestis circuli. Similiter autem si locus sit vehementer adustus. erit beremus arenarius et eius quod vocatur mortuum sabulum: eo quod non est cal-

locus susceptivus celestis virtutis plantarum vivificans. tertium autem est calor. qui materie semina. licet quicquid illa sit inheret. quia sine illo aut non est receptiva caloris vivifici. aut receptum evanesceret: et nunquam formaretur ex ipsa planta aliqua secundum evaporationem. plantarum autem hoc operationis vivificationis. quoniam in quibusdam plantis cum primo formantur et sunt tenelle. umbracula oportet fieri. ut calore solis non evanescant. sicut quod ex semine pullulat cypressi vel ficus. Tria autem sunt ministrantia substantialia materia. quorum primum est humor naturalis inherens ei quod formatur in plante spiritum. qui primum spirando pullulat sursum et erumpit ad terre superficiem quod cum pullulat evacuat ab inferiori materia humoris. tota substantia humoris formas in instrumenta plantule. et inferius ad radicem in radicem. destituta autem virtus caloris subiecto. attrahit humoris locis. et iste est secundus humor ministrans conceptui plante nutrimentum. sicut ministrat mater sanguinem menstruum in conceptu et formatione animalium. tertius est autem humor pluvialis et roris et nimium desuper venientium. qui se habet ad plantas sicut humidum nutrimentale ex cibis sumptum in animalibus. et ideo humidum hoc desiderat a plantis iam formatis. et ad spiritum iam deductis. sicut cibum desiderat ab anima natis animalibus. Septimum autem quod erigitur est aer convenientis extrinsecus. ille enim conservat si bonus est. aut corrumpit si malus est plantarum. et ideo ventus vires et pluvie mortificantes ledunt et destrunt plantarum. ab aere autem temperato proportionabiliter conalescunt et fructificant. Amplius autem arbor in genere suo est calida et humida. et calor quod dem aperit meatum et impellit humidum. humidum autem habundans sufficienter ministrat materiam. et ideo statim exurgit stipitem et auget illam et roborat et emittit in eos ramos multos et in ramos plurimas virgas.

Capitulum secundum. De diversitate generis plantarum.

Considerandum est principaliter de diversitate generationis plantarum. ex diversitate generationis eius vere scietur tota natura plantarum. Et de hac quidem diversitate ab antiquo seculi nihil amplius invenit quod dicitur Aristotelem. quod arborum sex et plantarum quodam generantur plantarum. quod dicitur semine et quodam per seipsas. ex ipsorum elementorum commixtione et virtute celestis quodam commixtione vita influunt vegetabile. et ea que plantarum aut a radice nata evelluntur. aut a stipite aut a ramis aut a semine nata transferuntur de loco ad locum. sed hoc proprie non est plantatio. sed transplantatio de-

B

Liber

citur. et iste que sic transplantant et quedam propter duriciem sue substantie et scartici aliquantu in contundunt et sciendum inferi? ubi infigitur terre. ut facilius et citius trahat nutrimentum. ad huc autem que sunt parte aliqua plantatur. quedam plantantur in terra. sicut fit de vite salice et buxo. frequenter quedam plantantur in aliam arbores. et hec plantatio vocatur insitio. Quod autem in generatione platee valde nobis occurrit. est quod plantatur quedam ex semine habet generationem. que nec producit semen simile illi semini ex quo habet generationem. quedam faciunt semen melius: et quedam peius. aliquando enim quibusdam malis semibus bone arbores proveniunt. ut ab amygdalis amaris et acerbis aliquando sunt dulcia: et aliquando contra. et similiter a malis granatis siue puniceis accidunt. aliqui sunt dulcia et aliquando e converso. Quia runda autem plantarum semine cum debile fuerit aut ex loco aut ex aere rpe inconuenienter deficit. Et illarum generatio in tali loco non est ex semine. sed ex aliqua alia planta: siue ramorum siue radicis. et hoc precipue est in pinis et palmis ficibus et malis granatis: et similiter in omni abietum natura. nulla enim illarum semen facit tantum efficacie per quod pullulare faciat nisi raro. nam ex semine palma quandoque pullulat et cipressus. et maxime palma si plura semina simul coniungantur. ex uno enim simplici semine raro pullulat. sed cipressus et maxime ficus pullulat ex uno granato seminato ad modum herbe primu conualescentes paulatim. non autem defacili fit quod ex semine malo proveniat bona planta: nec e converso. licet aliqui hoc fiat. sed in aiali hoc contingit multoties. propter diversitatem enim habitationum aeris et ventorum et nutrimenti. cum aial sit facilis altera rationis frequenter fit quod semen male complexionati aialis alteratur. et fit melius. et bene complexionati alteratur. et fit peius. et aial generatur fit per seminis ex quo generatur disposiuit. vel per vel melius. cuius signum est quod omnia domestica aialia videmus valde differencia in quantitate et colore. quod non accidit eis nisi propter sui nutrimenti multam diversitatem. et diversam fomenta stabulorum. et aliorum locorum in quibus conuersantur. propter quod etiam carnes earum in sapore diversificantur a carnibus aialium siluestrium. talis enim diversitas in plantis non est. aut tanta non est. quod radicibus terre affixe sunt. et neque loca mutant neque nutrimenta.

Capitulum. iij. De substantia et origine et generatione plantarum.

Secundus

Deus in quo oritur planta est sicut matrix in animalibus. et succus siue humor in tali loco paratus et attractus est sicut sanguis mensurus in matricibus animalium. vis autem celestis in eis est sicut spiritus indistincta et non determinata ad speciem. quod quantum ad plateam naturam sufficiens determinat et distinguit per qualitates elementorum et modum complexionis eorum in materia seminis plantae. opera autem plantae sunt tria. scilicet vti alimentum. et augere et generare. vti alimentum siue trahit ipsum omnem purum conueniens et simile sibi. et hoc totum est conuertibile in substantiam membrorum. et ideo non habet venter et venas. sed tantum poros. et terra est eis pro ventre. in qua dimittunt vtriusque impuritatem siccam videlicet et humidam. et hec est causa quod radices insigant ori suo similes in terra ex qua sicut ex stomacho sugunt nutrimentum et dirigunt radices deorsum maiores platee omnes ubi terre calidius melius commiscet et dirigit nutrimentum. et si aliquae plantae magne in superficie spargunt radices et non in profundum dirigunt cito arefcunt. quia nutrimentum quod est in superficie terre evanescit ab eis in fumum per calorem solis. et non cogit spirare in radicibus eorum per loci continentiam. Augere autem ipsae plantae dicuntur quodam esse in insinuant. asserentes plantam augeri quodam radicibus

terre ad heret. quibus non est consentiendum. quia certum est omnem naturam constantem esse quantitatem determinatam inter duos terminos maximam in suo genere et minimam. Habet enim sic egregie dicit Aristotle. omnia ratione magnitudinis et augmen- ti. licet enim ex nutrimentali formetur et augeantur humido plante. tamen per cui facienda est additio in tantum ad durat processu ipsis ut excedi non possit. et tunc constat augmentum in longum. et tandem ex eadem causa stabit etiam ad alios duos dyametros. quod sunt in latum et profundum. De operatione autem generationis plantarum hic solum dicitur. quod fugiendo per poros habent nutrimentum. et de eo quod extrinsecus in gemis eleuatur a spiritu egrediente formant omne quod gerunt.

Capitulum. iij. De dimi-

one plantarum per suas partes integrales.

Consequenter autem de partibus vegetabilium plantarum determinandum est. et de his que accidunt eis a natura et non ex cultu. de fructibus enim et cultu dicitur posterius. Quod autem scire quod sit in animalibus ita in plantis. quoddam est quod est potentia et quodam per plantam vocatur succus et quoddam est quod est per plantam actum. sic radix stipex ramus et humus in modum. Est autem succus humor per poros radicis attractus. et ad nutriendam totam plantam que per pres plantam a fructu nutritiva distribuitur. necesse est igitur quod ad plantam similitudinem calorem digesti- uo. per digestionem ad similitudinem completionis et membrum vel pensum que nutrit alteratur est. ex his autem necessario relinquuntur quod humor cibalis plantam magis sit insipidus in radice quam in magis et magis a radice. peditur. sic plus et plus accipit saporem plantam puenientem. sic autem accipit saporem ita etiam accipit inspersionem subtiliationem et acumen. Et accendit enim calorem in ipsis. necesse est hec omnia euenire circa ipsum. nisi per accidens impediatur. ut infra docebitur. et in quibusdam quidem plantis calore exalante plurimum humidum remanet terre- stre viscosum lucidum. propter multam dyaphaniam naturam in ipsis. et est odoriferum. propter actionem caloris in ipsis. eo quoddem quod convenienter digestum est aromaticum est. quod autem corruptum est fecidum et humidum. quoniam calore apiente parum stillat frigiditytate aeris exsiccat. et vocatur gummi. aliquando etiam distillat per vulnere factum ferro in plantam. et tunc etiam gummi vocatur. sed non est tale prout videtur. Partes autem que actum sunt pres plantam diuiduntur in duo genera quodam enim sunt ad membra sic officinalia in animalibus quodam autem sunt filia. nodi enim et iuncture et vie per modum venarum extense et radices sunt sic membra officinalia. et nutrimenti officio deservientia. solum

in habentibus lignum et caro cibalis in non habentibus lignum est sicut membrum sile in animalibus cortex autem sicut pellis in animalibus. et ad hunc modum est de ceteris partibus plantarum: sed nodus ille qui vocatur malleolus est factus a natura. ut in ipso ster succus. et amplius accipiat digesti- onem. cuius signum est: quod si in ramo siluestris arboris fiat incisio ultra medium. ita quod medulla sit abscessa. et postea ligatus consolidetur. tempora- rius malitia fructuum. et meliorabitur sapor eorum. causa autem est quod ibidem retorum porum inueni- es nutrimentum ascendens per truncum stat. et di- utius digestum in meliores digerit et transfor- mat fructus. huiusmodi autem nodos habent pri- cipue in plantis ea que rare sunt substantie. et ha- bent magnas medullas. aut in toto sunt coeca- ua. et cum hoc sunt valde longa sicut est vitis et viticella et cucurbita et arundo et genera frugum et triticum et siligo ordei et auena et alia huius- modi. Radices tamen habent plante oris similes. quantum ad tractum nutrimenti. habent tamen quantum ad alium modum similitudinem et effectum cordis radi- ces plantarum. quoniam cor nutrimento attracto pri- mum infundit calorem viuificum. per quem ad mem- bra moueri incipit. et hoc facit radix in plantis quoniam ex radice datur eis calor et forma vite pote- ntialis. per quam ad omnes partes plantam naturali mo- tu mouetur. Sunt plantae voraces dicte et abstine- tes dicte. et propter suarum radicum dispositiones con- trarias. raras enim et porosas et calidas habentes radices multum trahunt de nutrimento: plus autem quam conuertere possunt et terminari a natura arboris. et tunc arbor generabit fructus vermiculosos et putrescentes si non excludet. vel aliter emittat su- perfluum humidum. in iuuentute autem plantarum hoc maxime accidit propter calorem iuuentutis earum. Alii- quoniam autem curant ex hoc quod perforant in terra radicem. ibi enim exiit superfluum humidum sic per fleuorbo- mia. Si autem plantae calide et rare radices sint in terra sicca in qua pluit raro. et in qua cadit cum- imperu multa pluuia. sic est terra climatis se- cundi et tercii: et forte quoniam pro aliquo sui parte trahi- tur radix plantam multis vicibus interpolatur ex ha- bantia pluuie multum nutrimentum quod antequam alia pluuia superueniat trahit ad par- tes superiores. et completa digestionem perficit. et ideo tales in talibus locis plantae sepius forte florent. et fructus emittunt. et hec est causa quare in terra maurozium sepe florent arbores in uno anno. sit autem hoc in nostris climatibus. licet non producant plantae nostre nisi paucos flores. quando post estate humidam sequitur autumnus valde calidus et siccus. Sunt autem quedam plantae humide ac

B ij

se molles. et quocūq; modo insigant terre de
facili radices emittūt et conualescūt. hoc autē
faciūt et qdam dure ppter similitudinē ligni ra-
dicis plante corpis. sic bup^{us}. cui^{us} ram^{us} in ter-
ra infixus defacili cōualefcit. in qbo autē h^{oc} nō
fit causa est q^{od} defituit lignū nutrimentū. ante
q^{uam} ex se formare possit radices. eo q^{od} aut poro-
sum nō est. aut nō h^{ab}et calozē sufficientē traben-
tē. et ideo arefcit anteq^{uam} ex se emittere possit ra-
dices. et ideo q^{uocūq;} calide sūt ramis infixis
in terra cōualefcūt. sic butus et sauina et mul-
te alie. Et iterū si molles sunt tactu. ab humo-
re terre nutriunt^{ur} et implent^{ur} et cōualefcūt sic sa-
lis et tilia. quocūq; autē neutra hūc dispositio
nē harū frequē arefcunt. qū ramū eaz terre
infigunt. vena autē in plāta p^{ro}prie loq^{uendo} non
est. sed nec fm multā manifestā similitudinē ha-
bet. sed vie nutrimentū dicunt^{ur} vene et^{ia}. que ali-
qū sunt directe ascendētes. et tūc crescit plāta
qū p^{er} quas dā tunicas herbales vel ligneas q^{uod}
rū vna supponit alteri. q^{uod} aliqui sūt tortuose. et
tūc efficit plāta nodosa. aliqui autē diffundunt^{ur}
articulatim i plantā. et p^{er} vias directas nutri-
mentū trahūt. et p^{er} trāsuerfas detinet. et repm-
tur in ptes plāte nutrimentū. veniunt autē vie
iste aliqui a radice ascendētes. aliqui ex medul-
la ad exteriora plāte. sic linee multe p^{ro}ducte ab
eodē centro. talis est igit^{ur} dispositio venarū in
plāta. medulle autē plātarū vident^{ur} esse sic mir-
cha. in aialib^{us}. et p^{er} medullā arborū decurrit. et
pullat plus de spiritu plāte q^{uam} p^{er} aliquā aliaz
viaz. et in ea est vigor spūalis plāte: q^{uod} alie p^{er}
res stātes a radice non hūc viuificarent ad for-
mā speciei plāte. et ideo plāte hūc ortū et p^{ro}nei-
piū ramoz q^{uod} oriunt^{ur} a corpib^{us} plantarū a me-
dulla q^{uod} ex vicario radice. sed qū ligna scin-
dunt^{ur} p^{er} ariditate pfundat^{ur} frequēter scissura cō-
tinue vsq^{ue} ad medullā et vltra. et non inuenit^{ur}
pfunditati scissura nisi raro. plāte autē q^{uod} nutri-
unt^{ur} ex medulla p^{er} poros trāsuerfales hūc me-
dullas maiores. et q^{uod} nutriunt^{ur} p^{er} poros directe
ascēdētes hūc medullas minores. qūq^{ue} nō vi-
dent^{ur} medullas hūc qū magne efficiunt^{ur}. ppter
hoc q^{uod} lignee tunice artate p^{er} alias circū vefci-
entes cōprimūt et quasi insensibile faciūt viā
medullarū. et probabile est q^{uod} hoc sit vna cau-
sa corruptiōis magnaz plantaz interi^{us}. sus-
focatio videlicet spūs vitalis i medulla inclu-
si. p^{er} hoc q^{uod} cōstringit^{ur} p^{er} circūstans induratur
et cōstrictū lignū. ipa autē suba medulle videt^{ur}
esse sic purgamentū quoddā colericū. q^{uod} pij-
cif^{er} de narib^{us} aialitū. et hoc sit ppter calozē spi-
ritū et motū q^{uod} pullat in medulla. cui^{us} signū est

q^{uod} fere oēs medulle plantaz pfectaz inueniūt^{ur}
tur a principio iuuetutis plante eo^{rum} albe hū-
mide. et in processu etatis declinat^{ur} ad acuita-
tē et siccitatē. Sūt autē plante fere quedā toraz
subam habētes medullosas sic sambuc^{us} ebu-
lus et huiusmodi. et oēs ille nodos habēt mul-
tos. et nutriunt^{ur} ex medulla. et ideo est multuz
in eis. et in hoc genere est vit^{is}. sed min^{us} est me-
dullosa q^{uam} sambuc^{us} vel ebulus. alias autē expe-
rimur plātas in toto p^{ro}uas sic fistulas quas
dā et calamos. et hoc fit id eo. q^{uod} ille multū in-
diget spū sumoso libero q^{uod} eleuat^{ur} in concauo
plantaz illo ex nutrimento q^{uod} ascendit p^{er} pore-
ctos poros laterū plāte. sic arūdo et calamo-
gen^{us} et hmoi. Hec igit^{ur} est dispositio medulla-
rū. cortices i plātis sūt sic coria i aialib^{us}. nisi
q^{uod} adeo nō coherēt plātis quēadmoduz coria
in aialib^{us}. et sic in aialib^{us} ps corij est est exco-
riata seu abscissa nō recrefcit sine magna aia-
lis cicatrice. sed scissa p^{er} longū et latū pellis ci-
to cōsolidat^{ur}. ita est in corticib^{us} plātarū. ppter
q^{uod} exsiccant^{ur} plāte frequēter quādo in stipite
bus in circuitu cortices ab eis abradant^{ur} vel
q^{uod} ad carnē plāte ligneā vel herbaē. nō est autē
te cortex ex cōtēctiōe venaz. sic cornu aialis.
sed suba corticis generat^{ur} ex terrestri plāte ex-
pullo ad sup^{er}ficie ipsius. Est autē cortex duo-
rū modoz. scz interior et exterior. interior mol-
lior. exterior durior et asperior.

De diuersitate naturalū et simplicū parti-
um plante et de causa augmenti eius.

Sicut autē i aialib^{us} intertēctiōes venarū
et nervoz sūt supplemēta ptiū simpli-
cū. q^{uod} sūt carnes vel ea q^{uod} sūt in loco carniū nō
hūit^{ur} carnes. ita sūt in plātis lignee ptes vel
herbales q^{uod} simplices sūt et matiales. eo q^{uod} in-
fluūt p^{er} nutrimentū. et effluūt p^{er} exiccatiōes plā-
tarū ad modū lane cādide. et q^{uod}bo auct^{us} au-
geat^{ur} plāta et q^{uod}bo deficcet^{ur} et diminuit^{ur} plāta vi-
det^{ur} exiccari et diminui. et talia p^{ro}prie dicunt^{ur} p-
tes simplices i plātis et naturales eo q^{uod} influūt
p^{er} nutrimentū et effluūt p^{er} exiccatiōes plātarū.
aut matialia supplemēta sic materia i aialib^{us}.
hec autē qdā cōi et vfitata anothomia cognos-
cūt^{ur} i venica maiore canapo et lino. et mltis alijs
q^{uod} vias venales hūc multū fortes et viscosas et
directas. et qū aq^{uod} cōputruit i eis et caro mate-
rialis et postea exiccet^{ur} et cōminuit^{ur} et cōfricat^{ur}
et recedit. et remanēt vene illaz. plātarū ad mo-
dū lōge lane cādide. et molles ppter viscosū sub-
stātile q^{uod} ē i eis. et sūt ex eis pāni. Et h^{oc} ē mo-
dus quē hēbant antiq^{ui} phi in corpib^{us} hoim et
alioz aialitū. q^{uod} ligabāt^{ur} i ictū aq^{uod} vehemēt^{is} et

tunc abluta carne naturali z molliori remans
net reticulatū ex nervis z venis. z demonstrat
hāc modus diuisionis earū in corpore aialuz.
sic autē est in vrtica canapo z lino. ita etiā est
absqz dubio in alijs plantis. licet materiale nō
possit ita ab officialibz pibz separi in eis. ps
aut nō simplex in plāta dī esse que ex pluribz
simplicibz est cōposita. sic radit ramus z hu
iulmodi. plāta dī a platone ēē figura oīs vni
uersi. radices enī hz subitus ori siles. sed dila
tant vndiqz vt nutrimentū accipiant. z ideo
dilatāt plāta inferi. supius pō dilatāt ppter
ramoz infusione. qz multiplicat ex duabz cau
sis. quaz vna est materialis scz nutrimentū ha
būdātia. altera autē efficiēs qz est calor sol vndi
qz exteri tangēs arborē. z ebullire faciēs suc
cū z euocās ad exteriū. z ideo erumpit in ra
moz multitudinē in supioriū vbi magis cō
stringit. z p digestionē ampli subtiliat. z hu
iulmodi signū est qz plāte que circūsepe sunt
multis alijs plātis. sic arbores i nemozibz spif
sis z ymbrosis crescunt in altū z nō multipli
cant in eis rami. necnō multū ingrossant eo
rū stipites. z carētia qdam ramoz est. eo qz p
calorem solis nō pōt in eis euocari z ebullire
succus ad supicies. sed potius frigus ymbre
cōcludit calozē interi. qz intus multiplicat
ex fugia cōtrarij eleuat totū nutrimentū in al
tū. z cū motus frigoris sit ad centrū. quoties
mor? solis a cētro nutrimentū expellit ad cir
cūferentiā vt impiguet z dilatet stipites. toties
reflectit a frigore loci ymbrosi. in se nutrime
tū. et impedit stipitis ingrossationē fieri.

**Capitulū. v. De genera
tione z natura folioz flozū z fructus.**

Ico itaqz qz folij in oibz plantis ma
teria est humor aquosus. nō bene dige
stus. nō bene a fece terrestris digesto et pur
gato. aliquātilū passus z cōmixtus. Finalis
autē intentio folioz est ad fructū cooperimen
tū. eo qz natura purgatiōe indigeat a supflui
tate humidi aquosi. z cū sit sagax z ingeniosa
eodē purgamentū vti ad fructū defensionē.
Materia autē tā folioz qz fructuz ē. qm duo
vapores sunt in genere. tā in vtre plāte qz in
alijs vaporibz oibz. vapor scz hūidus z aquo
sus. z vapor siccus z vctosus. vapor hūidus
est materia fructū. ppter qd etiā fruct? scōm
gen? suū vctosū esse iudicant. licet autē foliū p
ymbzā tēperatā restringat solis arsurā. tamē
qz fruct? indiget multa vi solis. pducit foliū
aliquantulū distās. vt nō obstat digestionī q
fit p solē. flozū autē substantia generaliter est fa
cta ex hūido subtiliori. qd calore pmo ebul
lit. z ppter habūdātiā qz est in ipō dilatāt ad
modū folij. ideo tū qz hūidū hz magis dige
stū flos naturaliter est odoris boni. qd nullo
modo ēēt nisi hūidū optie digestū et subtile
hiet sic z terrestrē. z qd in ipō est subtilissimū
est z valde cōmixtū cū hūido. cū enī ex vapo
re terrestris vctoso creatio sit fructū. est in ipō
vapore subtili? aliqd z hūidi? z minoris ter
restris qd nō defacili cōstat z inspissat cali
do digestiū. z hoc tū fit magis vaporabile qz
residū eiusdē qd est in suba plāte in loco ge
me in qz erūpit fruct?. pmo calore statim crū
pit z format in flozē ppter qd adheret flozi ros.
qz mel pducit z cerā. z hoc inuenim? in inte
rioribz flozū profūdo. qz tū natura format sub
tile hūidū. qd passūz est a subtili z bene cō
mixto sicco fluit ex ipō subtile z bñ decoctūz
quoddā hūidū. aut per modū quēqz dulcis
flegmas in creatiōe humorū in aialibz cōstat
ergo qz flozūz suba fit ex subtili aqso terreoz
subtilitate sua poti? formabile est in figurāz
flozū qz in grossiciē fructū. z ideo pmo calo
re veris flores erūpunt ppter subtilitatē sube
sue materialis. z facili? ledunt a frigore qz fo
lia z fruct? ppter eandē causāz. z sunt multūz
redolētes ppter subtile hūidū qd a sicco cō
uenient passūz est. z quasi spūalit ita resoluūt
in ipsoz suba. z hūidū folioz magis grosse
aqz indigeste est z hūidūz fructū in pncipio
sui magis est stipitiū z terrestrē indiges multa
digestiōe ppter qd vltimō cōplet post folia et
flores. ampli? cū fructus cadunt z germinant
nō trahūt augmētū vel nutrimentū a carne il
la. sed a tra cui? signū est qz cū auferet tota ca
B iij

Libri

ro circūposita melius germinat semina q̄ q̄n
eis remanet. p̄terea nutrimentū fructuū pu-
trescit facile. eo q̄ natura non excogitauit il-
lud nisi vt putrescat cōpleto semine. z cadens
in loco seminis fumer z infundat lutū in q̄ semē
facili cōualecat. cui signū est op^o rusticoz.
cū enī vites voraces volūt facere fumāt eas ex
pāpinis z acinis q̄ colligūt ex ipa eadē vinea
cui vites voraces eē intendūt. hec enā cōside-
rant in opibz nature. si enī caro fructus ad se
cūditatē seminis nō p̄fert. cū natura nōnūq̄ de-
ficiat necessarijs p̄culdubio separet seia p̄ cel-
surā z apturā a carne fructuū cadētū. z hui⁹
p̄trariū videm⁹ in nature ope. op̄et enī q̄ si
matio terre q̄ sit p̄ putridā carnē fruct⁹ ad se
cūditatē seia eiusdē op̄et. conigit aut frequē-
ti⁹ dep̄ire fructū q̄ florē ex aliq̄ triū causarū.
aliq̄n enī magne sūt plāte. z hūiduz ponūt ad
nutrimentū ex q̄ formādus erat fruct⁹. s̄ sub-
tile q̄ trāsīt in florē nō est incorpabile plāte.
z tūc perit fruct⁹ z nō flos. aliq̄n aut nō ita ci-
to pōt moueri grossum z vinei sic subtile hūi-
dū. z tūc scdo tercio vlt̄ q̄rto anno fructificāt.
licet oīni anno floreat. aliq̄n aut nō pōt ita tūc
attrahere p̄pter duriciē suaz radicū. z tūc for-
te nō attrahūt sufficiēs nutrimentū fructibz ni-
si p̄ duos annos vel tres. z q̄n cōgregatū fue-
rit in plāta sufficiēs nutrimentū tūc fructificat
z nō in alijs ānis. In oleis igit pinguibz tale
est iudiciū sic dixim⁹. sed olec sepe puant fru-
ctu. eo q̄ ad fructū ei⁹ mult⁹ humor z pignus
erigit⁹. z multus calor digerens. z ideo ex di-
ctis causis frequenter impedit.

Capitulū. vii. De vnitiō

ne et diuisione plantarum.

Sc̄ aut vn⁹ modus vnitiōis q̄ sit p̄ in-
sitionē. in q̄ planta vnū plāte. sic stipēs
radici. z sic ram⁹ stipiti. z p̄tinuat cū ipsa. ita
q̄ p̄ oia efficiunt eiusdē ligni z nutrimentū. cui⁹
tū sint eiusdē speciei. aut forte eiusdē generis
q̄n sit insitio. Et plāta q̄ inserit tū trahit nu-
trimentū ab ea cui inserta est q̄ inferi⁹ cui sit in-
sitiō natura sua nihil p̄ducit nisi radices. su-
p̄ius aut neq̄ ramos emittit neq̄ surculos nisi
si raro. digerit tū succ⁹ ad naturā z modū insi-
te. z nō eius cui inserit. z ex h̄ scim⁹ in arboze
duas eē digestiōes. lz ad inuicē sunt satz siles.
q̄z vna est i radice. z altera in stipite z ramis
q̄z p̄babile ē meliorē eē insitiōez inferiorē q̄z su-
p̄iorē. z q̄ntomagis fiat inferi⁹ rātomagis fru-
ctu z lapozes ei⁹ imutari z domesticari. q̄nto
p̄o fiat alū⁹ tanto min⁹. q̄ maior est imutari

Secundus

onis p̄tus in toto q̄ in pte. z maior in maio-
re pte corpis q̄ in miōri. z q̄d hīs mirabilis
est caro fruct⁹ est fm naturā z p̄tutē digestio-
nis stipis. z lapoz nuclei z vigor est fm natu-
rā z p̄tutē radici. cui⁹ causa ē q̄ pulpa carnis
fructuū ē de p̄tmo fluēs. suba aut nuclei nō
pōt de p̄tmo fluere. s̄ de ea pte q̄ est loco cor-
dis plāte. ex cui⁹ p̄tute tota arbor informāz.
z hec est radix. sicut est aut in sc̄ibz animalū q̄
ex mat̄ia pte abscondunt de cerebri⁹ animalū z
attrahūt. vt distillāta p̄ totū corp⁹ p̄tute cor-
por⁹ totū accipiāt. sic enī z nuclei trahūt a p̄-
mo mēbro arbor⁹. vt accipiāt p̄tutem totū. et
mat̄ie radici⁹ q̄ est p̄tute tribuēs toti corpori
plātarū. ¶ Dubitat q̄re in animalibz diuīsa nō cō-
ualecūt. diuīsoz aut in plantis vtrūq̄ cōuale-
scit. solutio q̄ videlicz planta p̄pter similitudinē
suaz p̄tū vndiq̄ sic p̄ os q̄d sugit nutrimentū
z in se q̄n in vētre z venis digerit. ideo cōua-
lescere pōt. sed in animalibz q̄uis habeāt i multz
silia corpora. z ideo diuīsa i vtrāq̄ pte retineāt
sensuz z motū. tū quedā organa diuīsa a reliq̄
corpe hūt formā sic os. z ideo q̄cūq̄ ptes illis
destinunt cōualecere nō pōt. eo q̄ nec nutri-
mentū p̄t sugere. nec ad p̄gruitatē sui corpis
degerere sine illis. in diuīsiōe aut ista magis la-
cerata cōualecūt. nisi sint valde rare sube. sic
vitis z salix. q̄z cū lacerat ad inferi⁹ ramuscula
retinet meat⁹ aptos z vias integras p̄sus nu-
trimentū. z ideo statū vt vie ille ad nutrimentū
attingūt incipiūt suggere z cōualecit plāta.
eum aut fecat vel inscidit. tūc pōt dirigunt⁹
vt p̄tū vñ ad nutrimentū z nō p̄ lōgitudi-
nē aliā nutrimentū insigūt. z in ipsa sectiōe to-
tū corp⁹ plāte cōcutit. z ipsi pōt artant p̄ col-
lisione z p̄p̄sione impet⁹ secāt. z ideo frequē-
ter arecūt incisi. p̄ter vitē et salicēz q̄ sunt rare
sube. sed tū magis cōualecit ex trāuerso aliq̄n
tulū longo vulnere absclusus ram⁹. q̄z directe
absclusus circularit. z hoc cōtingit vt dixi. q̄a
poros plures tū aptos habebit p̄sus nutri-
mentū q̄n ex trāuerso fecat. q̄z q̄n ex directo.
cui⁹ signū est q̄ q̄n diuīdunt radices antiq̄z
arbor⁹ fm lōgitudinē meli⁹ fructificant. eo
q̄ p̄ totā lōgitudinis diuīsiōnē p̄ poros sit at-
tract⁹ nutrimentū. si aut ex directo sece in p̄-
fundū nihil oīno cōfert. z forme nocebit. tū
q̄ arecūt arbores ille. adhuc z hui⁹ alia ratio
est. q̄ lōgitudō diuīsa nō impedit cursuz nu-
trimentū. sed latitudo diuīsa statim cursuz z vi-
am nutrimentū intercipit z impedit. z ideo sc̄is
sura i arboribz p̄ lōgitudinēz facta nihil oīno
in sapore z figura variat fructus q̄ fuerit sa

nata. si
dio est
bunt fi
tingit
modos
sa plā
nodus
dem⁹ u
restitu
uentue
et pull
mos at
bus sti
z recu
Cap
mutat
p
gnor
sc̄is a
mule d
nibz ala
pme fu
stari a
roz. ne
arboz
igif z c
midū e
stut⁹
bit in a
oīno. a
mē. vel
demul
q̄ expe
eadē a
quif u
eiusdē
inde p
re cū p
ga p̄m
benū i
¶ Si
vel ma
matu
valde
diosae
infern
stipit
unt et
la. z v
vicin
q̄bus

nata. si aut diuidant vltra medullā que in medio est ramusculorū & cōsolident statim variabunt fructū et sapor eorū. ppter diuisionē q̄ cōtingit ppter impedimentū nutrimentū qd̄ fit in nodositatē q̄ nascitur hoc fm latitudinē diuisa plāta. & ideo diuisio fm latitudinē est qdaz nodus infirmitas. & nō diuisio ī longū. sic ostēdem⁹ in seq̄ntib⁹. p̄terea plātis p abscisione & restitutiōes p̄tū organicū reddit cōtinue inuentus. cōtingit aut aliquā p̄tē amittere radicē et pullulabit ex stipite alia radix. & nutriet ramos aut oēs aut aliq̄s. & pullulabit ex radicebus stipitis & ramis: sicut cōtingit amittere & recuperare ramos aut omnes aut aliquos.

Capitulu. vii. De transmutatione vnius plante in aliam.

Huiusmodi transmutationis est. q̄ raro pōt p̄scidi silua quercina cōplectorū lignorū & magnorū q̄ recrecat ī eadē sp̄e. nā p̄scisis arborib⁹ p̄dictis recrecat arbores q̄ resmule dicunt. & arbores q̄ dicunt mirice in p̄tibus alamanie q̄ sunt maioris ignobilitatis q̄ p̄me fuerit. causa aut hui⁹ est q̄ radices vetustarū arborū solide & dure sunt & clausorū pororū. nec valēt vltra pullulare postq̄ stipites arborū stantū sup̄ eas p̄cise fuerint. putrescūt igit̄ & calor exalans ex ipis & secū trahēs humidiū efficiēt matur⁹ plāte alter⁹ sp̄e. & q̄ de stituit⁹ est a vigore arboris anterioris pullulabit in arborē ignobilē. & aliq̄ nō pullulabit oīno. aliq̄ nō generat̄ indē nisi fūgus v̄l gramē. vel aliq̄ alia herba. Est et ali⁹ modus valde multiplex sic cernissime p̄bare poterit oīs q̄ experit̄ in talib⁹. fere em̄ q̄ntiscunq̄ vna & eadē arbor fructifera ī stipite abscidit̄. & relinquit̄ inferiorē p̄s in trā. sic fit in infirmitatē. & ipsi eiusdē arboris fragū in eodē trūco inserit̄. sicut inde plāte q̄rū fruct⁹ nec ī figura nec ī sapore cū p̄cedentib⁹ cōueniūt. cū aut̄ inserunt̄ fraga p̄noz & cinorū vel aliorū fructū oīa ba-bentū in trūcū salicē efficiūt fruct⁹ sine ossib⁹. Sicut aut̄ si inserit̄ vīt in cerusū v̄l p̄rū vel malū. inueniunt̄ vīe mature q̄n cerusa sūt matura vel pira vel mala. & tales mutatiōes valde mirabiles oīdūt se his q̄ diuersas studiolas faciūt infirmitates. Itē exceptū est. q̄ cūz inserunt̄ fraga p̄fici in p̄ni vel cini trūcū sine stipite q̄ mutant̄ ambaz arborū nature. & fiunt escula maiora & meliora q̄ sint alia escula: & videt̄ hoc fieri sic ī aialib⁹ ex p̄mixtiōe vicinorū seminū in cōplectiōe. sic alint̄ & eq̄. ex q̄bus generant̄ muli v̄l burdones. nō em̄ lō

ge est p̄ficus a p̄no vel cino. & ideo cū vtraz arbor rare sube sit. vtraz p̄tē suā cōicat alteri. & sic ex p̄mixtis p̄tutib⁹ in loco infirmitas fit succ⁹ p̄mixtarū p̄tutū. & ideo tūc illud qd̄ p̄ locū infirmitas excolit̄. p̄mutat paulatim ī speciem aliā q̄ est esculus arbor: q̄a p̄ figurā fo-liorū agnoscit̄ q̄ illa vicinitatis aliqd̄ h̄z ad cinū & p̄rū. & ossa q̄ sunt in esculis etiāz h̄c indicāt vicinitatē. p̄dicta scribit̄ frat̄ Alber-tus. Est aut̄ p̄ter dictas mutatiōes illa q̄ de siluestri fit domestica. & domestica fit siluestri. cui⁹ modū & causam op̄et cognoscere. est em̄ de exptis: q̄ oīs plāta domestica subtractio cultu fit siluestri. siluestres autē habēt plures fruct⁹ q̄s domesticæ. & oīs siluestri domesticat̄ q̄n cult⁹ adhibet̄. siluestres autē habēt plures fruct⁹ q̄s domesticæ. sed h̄nt eos mīores & acriores. sed domesticæ habēt dulciores & p̄antiores. vel min⁹ acros vel maiores fruct⁹ q̄ siluestres. Modus autē quō domestica fit siluestris. est p̄ subtractionē cultus. & loci indurationē & arefactionē. et p̄cipue si ad sabulositatē & arenositatē cōuertat̄. tūc em̄ duricies nō permittit ad plantas distillare vel euaporare nutrimentū sufficiēs. Arefactio aut̄ priuabit nutrimentū. sed sabulositas & arenositas v̄ndi q̄s facit euaporare. & nō cōstabit vapor circa radices plātarū. & tūc macre & spinose & pluri morū fructū efficiunt̄. Multitudo aut̄ fructus eaz ex siccitate puenit. q̄ siccitas est cā diuisiōis ī mltā & p̄ua. Undiq̄ em̄ intercipit nutrimentale humidū sicco. & ideo ī mltā p̄ua diuidit̄. Efficiunt̄ aut̄ fruct⁹ acerbi vel amari. ppter h̄ q̄ tale nutrimentū nō obedit digestiōi. & plāte sic facit humidū domesticatiōis. Modus aut̄ q̄ siluestres cōuertunt̄ ī domesticas valde ē multiplex. & p̄fat̄ circa tria ī genere. h̄ ē circa naturā plātarū. & circa v̄mbraz & soles ipaz. q̄n op̄et fundū ipm puertere & impiguare & solidū & p̄tinuū facere. & tū non dep̄sset. itaq̄ sup̄ distillātes boitates recipe nō possit & inferi⁹ ex trā vaporātes circa radices plātarū p̄tinere. & op̄et cōgerere eū ex tali trā q̄ cū stillicidijs ī se fluētib⁹ infundat̄ & cūz vaporatiōe moueat̄ apte. & p̄grue cōtēperet̄ ad p̄pletionē plātarū. Circa plātas aut̄ est p̄s deratio. putādo eas p̄ abscisione spinaz sup̄fluariū. Et p̄ infirmitatē. & aliq̄n per v̄nguētā & emolitiōe ei⁹. & p̄ diuisione corticis eius. vt īn-grossari possit planta. & fit infirmitas si debeat siluestri domesticari. opoz q̄ fragrū eiusdē inserat̄ stipite suo. aut fragrū alteri⁹ q̄ etiā est siluestris. aut fragra eiusdē ī stipite suo manē

Libri

tia ultra medullā et transuerso incidant et re-
ligant: quia talis modus incisionis vel insu-
one generatus ex soliditate sua magis retinet
calorem naturalem. sicut lapis calefactus magis
et maiorē diuturnū habet calorem quā lignū.
humor etiam diutius stat in tali nodo. tamen
propter tortuositatē et etiā propter soliditatē
ipius. et ideo melius ibi digerit. et fructus fi-
unt tunc dulciores et cōuenientiores. et iste est
p̄cipuus modus domesticationis. Considera-
tionē autē diligentissimā oportet habere in vim-
bris et solibus talium locorum: quoniam quedā nō
bene cōualescunt nisi in umbra. ut cucurbita.
et quedā nō nisi in sole calido vehementior: si-
cut vitis. et ita est de alijs multis. et ideo ista sunt
valde attendenda. quod autē maiores et pauciores
sunt fructus domesticarum quā siluestrium plantarum
causa est humidi nutrimenti habundantia. quod nō
est tot diuisionum. eo quod nō in omnibus habet in sic-
cis et acutis partibus sic nutrimentum siluestrium.
et ideo cum sit habundans nō facile diuisibiles in
pauciores diuidit. sed in ea in que diuidit ha-
bundantius fuit. et ideo magis crescunt et in-
grossantur fructus earum.

Capitulum viij. De altera- tionis diuersitate que fit in planta.

Eundem autē generationis diuersitates
notanda etiā occurrunt alterationis diuer-
sitas in plantis. eo quod ipsa frequenter causat ge-
nerationis diuersitatem. et hoc traditum est ab an-
tiquis. eo quod arbor ipsa loci frigiditate et anti-
quitate nimis indurata et cōpacta hinc cortices qui
occludit poros et radices per quas nutrimentum tra-
here debet. et si scindat radicem eius p̄cipue i ra-
mis maioribus ipsius radices et scissure illi lapis
immittat. ne iterato cōcludat et consolidet in-
cipit trahere nutrimentum per poros partium
scissure et iterato vegetari et fructificare. et sic
de sterili arbore fit aliqui fertilis. Amplius que-
dā arbores dicunt masculi et quādam fēminę et discer-
nunt in hoc quod prius pullulat masculis p̄pter cali-
dū foris mouet quod folia plate strictione et mi-
nora sunt. p̄pter siccitatem masculi et hoc hinc in
plateis pluribus locis. sed maxime in palmis in quibus
rami vel puluis masculi possit super ra-
mos semine cōfert ad generationem et maturati-
onem fructuum. idē est si plantam masculinam iuxta
femineam et odor masculi beneficio viti deferat ad
feminā. Sicut si arbores malorum puniceorum
plantent iuxta oliuas. ut vapor paulatim ad
oliuas ferat cōferat. Et per oppositum quādam platea-
rum cōuocant alijs impediunt generationem et fru-

Secundus

ctificationem earum. sicut corulus impedit vitē. et
nux impedit oēs alias plateas. p̄pter priusabi-
le amaritudinem quā habet. Et alterationē etiā ali-
quā contingit. quod tamen aliqui ex frigiditate vel alia
causa alterat platea quod mutat oīno in alia spe-
cie. aut secundum totum aut secundum partem. et hoc modo
dicunt calamentum mutari in mentam. aliqui filii
ter aut triticum in siliginē mutat aliqui. et econ-
uerso siligo in triticum ut ait Albertus. Causa
autē maxima alterationis istarum est per cultum. nu-
trimentum. et locum. Amigdala enim et malagrana-
ta et quedā alie plante a sua malitia mutantur per
culturam. Malagranata enim stercore porcino
sumata et dulci aqua frigida irrigata meliora-
tur. Amigdale autē p̄cipue quoniam humidum super
habundat si clauis infingat. vel etiam p̄ferent in
aliquo loco. ut distillet superfluum humidum cum gum-
mi quod multum tempore emittit post cōfitionē et p̄fo-
rationē et emundationē. Sic etiam plante que ver-
miculosos faciunt fructus curant. sed rustici non
faciunt nisi vnum foramen per quod distillet superfluum.
quod cum emittit. aliud melius digerit a calore cō-
plexionali. Et etiam artificio plante siluestres in
ortenses quoniam cōducuntur educuntur enim ex ipsis hu-
midum in cultum. et per cultum alterantur corpora eorum si-
cut per medicinā. et tunc ad aliam cōplexionē per-
tinent. sic medicus ducit humores in alium. et postea
perbet nutrimentum bonum et alterantur studet ad
generationem sanguinis boni. locum tamen et labor in-
dustri in cultum multum p̄ferunt. maxime ad tales
alterationes. et p̄cipue tempore anni in quo fuerint hu-
iusmodi plateationes et alterationes. Quedā enim
platearum non emundant nisi transplacent. tempus autē
in quo p̄cipue plantantur est in principio veris. cum tota
adhuc prius est in platea. tunc enim transplata cō-
ualescit. quia in se attrahit humorem et calorem. ex
quo pullulat. et adhuc frigore inuatur. ne humidum
et calidum euanescat per euaporationes. Platea
autē plantantur in hieme et melius cōualescunt quam
ea que facta sunt in vere In hieme pro calidum natu-
rale clausus est in semine platee. et calidum quod est in
visceribus terre clausus facit euaporare subtile
humidum ad radicem que in locum calidum terre infigitur
et ex his platea cōualescit. Nam viscera terre maxi-
me sunt calida in hieme quā in aliquo alio tempore anni.
Cum autē viscera plante sic humido vaporate im-
plent. impugnant sole appropinquante emittunt
et cōualescunt. Et hec est causa quod plateatio que fit
profunde in viscera terre optime cōualescit in hie-
me In autumno autē paucissime plantantur. quia tunc
humor euaporauit. et calor et terra redacta est in
cinere frigidum per calorem estans. et sic nec ex parte
terre. nec ex parte platee cōualescere potest. In esta-

te autē gene-
calidū et si
plantarum p̄-
quod oritur stell-
lidissimū et
rū arida. et
ta humide
tanto feru-
cro sic est l-
mus valde
multū est i

Capitulum tate platearum productio

Uec
alio
magne arb-
cet ramos
tant. tamē
ctus nisi a
do ramorū
non p̄mit-
no cum redū
gna animal
amplius ē
profecta e-
tus trahit
nutrimentū
la est meli-
nenia diu-
nerit sene-
p̄pter siccit-
aut ecotē-
in senectu-
plantarū
in iuuetu-
re mutant
steriles est
plus pati

Capitulum bus indi-

inc-
mido ten-
more tēp-
porcion-
tia fuerit
te hec ve-
tur gene-
nalter d

Capitulum

te autē generaliter mala est plantatio propter calidū z siccū. quod euancescere facit vigores plantarū. p̄cipue tamē in cancro et leone. post q̄s orit̄ stella q̄ dicit̄ canicula. q̄a tūc tēpus calidissimū z siccissimū est. z sunt corpa plāta rū arida. z virtutes earū debiles. z terra pua ta humido nutrimentali. In paucis tñ locus q̄ tanto feruore tēperant̄ sit plantatio in tpe di cto sic est locus qui vocat̄ coronā frigidiss mus valde z humidus. aut ex mōtibz. aut qz multū est iuxta poli aquilonarem.

Capitulum. ix. De diuersi tate plātarū sumpta iuxta diuersam fructuūz productionem.

Vedā arbores vno anno fructificāt. in alio reficiunt. z tales sunt mltē. p̄cipue magnē arbores. sicut oliue z piri ficulnec. q̄ lī cet ramos producat̄ q̄bus cooperiunt̄ z dila tant. tamē in ramis illis nō est habūdās fru ctus nisi alterius fructus anni. eo q̄ multitu do ramorū trahit succū ad sui nutrimentū. et non p̄mittit pullulare fructū nisi in tercio. an no cū redūdat humor in arborē. sic etiāz ma gna anī alia mimis ponunt idē semē q̄s pua. amplius q̄dam iuuentute steriliores sunt q̄s in profecta etate. qd̄ ideo cōtingit q̄ succus to tus trāsit in nutrimentū ipsoz. cū autē steterit nutrimentū tūc meli⁹ fructificāt. sic vīs q̄ vetu la est meliores z vtiliores pducit vias q̄ iu nienis dūmō ad extremā z decrepitā nō pue nerit senectute. Illa em̄ in omnibus sit sterilis ppter siccū z frigidū qd̄ habūdāt in ea. q̄dam autē ecōtrario meli⁹ fructificāt in iuuentute q̄s in senectute. sicut amigdali. piri. Barū autēz plantarū natura pfecta est calida z humida in iuuentute ex q̄bus qualitatibz post iuuentu tē mutant̄ in frigidū z siccū. z ideo p̄mūz tūc steriles efficiunt̄. deinde in totūz aride. z hoc plus patiunt̄ amigdali q̄s piri.

Capitulum. x. De his q̄ bus indiget omnis planta.

Quis planta tota in oībz p̄tibz q̄tuor indiget p̄cipue. sic z aīal semiali. scz hu mido terminato loco cōuenienti. z aq̄ siue hu more tēperato nutriete. z aere sibi cōsimili et p̄porcionalī. Cū quattuor pfecta z cōuenien tia fuerit. optime nascet̄ plāta z crescit. Si au tē hoc vel aliqd̄ eorū discesserit ab ea. debilita tur generatio z incrementū plante p̄porcio naliter discessioni eorum.

Capitulum. xi. De his q̄ fa

ciūt ad plante generationē z augmentum.

Erbe autē z q̄cquid vegetat̄ z crescit ra dicit̄ infixū terre. indiget vno vel plu ribz de q̄nqz rebus. hec autē sunt scz: semē. pu tredo. humor. aq̄. plāratio. q̄ est plantā super plantā nasci aliā. Horū autē quicqz primū est qd̄ in se virtutē habet formatiūā plante. z est in ipso materia z efficiēs simul. secundū autē virtutē infor:matiūā accipit a p̄tute stellarūz. humor autē qui cōmixtus est ex elementis. ci bus est z materia tam generatiōis q̄ genera te plante. habet em̄ planta digestiōē depu rata quā trahit de terra. Aqua autē sicut in cō munibz nutrimentis non deseruit nisi in hoc q̄ est elemētū vehiculū. nec fluxūz haberet ad partes cibo. nisi per modū aque. innutribilis em̄ existens in seipsa. nutritibile facit cibūz ad membrū. z ad ptes illas q̄ nutriunt̄. Planta tio autē super plantā aliā. est q̄ sit p̄ insitiōē. et cōualefcit. propterea q̄ plāta interius ba bens humorē putridū virtutē solis exalat il lum. Et sic planta infixa aliē plāte in figura differens ab ipa. Sunt igit̄ tria istorū gene rationi plante deseruiētia. duo autē cōferūt. se mē z putredo. z plāratio in plāta aliā. q̄ em̄ ne cratiōi cōfert oportet q̄ habeat formāz i se aliqd̄. z ad specie plāte deducēs. hoc autē est formatiūū a p̄tute inferiori. sicut semē a p̄tu te vniuersali supiori. sicut putredo. Et hec q̄ dē duo simpliciter cōferunt ad plāte genera tiōē. Terciū autē est. qd̄ est plantatio plante in plāta aliā. cōfert similiter ad generationē z transmutationē ipsius in figura. Similit̄ autē que cōferunt ad cibum plante diuersita tē habent duplicēz. quonā huiusmodi est vt cibi substantia. aqua autē cōfert p̄p̄riū aliū motū ad partes nutritas. Sunt autē quedaz adhuc que vident̄ conferre plantarū genera tiōi z incremento. de q̄bus etiā sup̄a est fa cta mentio. sicut loc⁹ cōueniens. et aer conua turalis. sed hec faciūt aliqd̄ ad esse plāte. sz ad bñ esse nō cōferunt. nisi rōne semis aut putre dinis aut humoris. q̄ sunt tēpata ex loco z ae re plāte cōnaturalibz z cōuenientibz. Idē autē aer q̄ venit in plāte cōstitutionē inuiscat̄ hu more semis z putredinis z plāte. sicut fit etiā in animalibz. Amplius plante vegetant̄ in cali do tēpore in ymbra noctis. z lignescūt ad so lis feruorem. eoqz calore z humore p̄ euapo rationē desitiunt̄. in hyeme etiā qū cōstrin gunt̄ plāte exteri⁹ inueniunt̄ in⁹ succose val de magis q̄s in estate. Accidens autē qd̄ mul tum variat̄ z mutat naturam plantarū. est

Liber

cultus hominis. et hoc est ideo quod plante in genere animatozū iuxta elementa sunt. et elementozū vires et materie multum habentes. ideo quod mutat qualitatem terre et humoris in qua sita est planta multum mutat naturam plante.

Capitulum. xij. De putredine siue letamie. et stercoratiōe. et cibo plantarū.

Ecce natura sola sit principium rerum naturalium. tamen in omnibus his quorum substantia transmutabilis multum iuuat arte et cultum. ut in melius vel peius transmutet. Hac igitur consideratione loquamur de agris et eorum cultu. et ortis et pomariis et ceteris per que fit cultus plantarū. et remouent a siluestritate ad domesticationem. Sunt autem maxime quattuor que circa hec consideranda sunt. cibum videlicet et aratio siue fossio. seminatio et insino. Circa hec studet omnes agriculatores precipue. cibum autem non est aliquod simplex elementum. oportet igitur cibum plantarū commixtum esse. si enim simpliciter planta nutretur. ex alio constaret quod omnis non irrationabile esset. adhuc autem cibum non est aliquis qui ad membra plante produci per se potest. propter quod indiget planta rigato cibo. ut hoc conferat rigatione quod animalibus confertur per potum. qui vehiculum est cibi decurrens ad membrum. Cibum igitur proprius plantarum. erit aliquod commixtum humidum. res autem

Secundus

commixta humida integritate et salute consistens non est in via mutationis ad aliquid. sed saluat in seipsa. propter quod nihil nutrita nutrimento in sua specie et suo esse saluato. sed potius ab eo quod iam ante corruptum est et destituit ab esse proprio aut est in via ad aliquid. propter quod animalibus creatus est venter in quo cibum corrumpit et extrahit ab eo id quod nutrit animalis humidum nutrimentale. ipsa enim extractio humidius quod attrahit in cibum corruptio est eius quod nutrit quod in ventre ingestum est per mädicationem. omnis enim corruptio que est finis naturae sic fit. quod extrahit humidum. et remanet siccum decidens in cinerem. sic cito incineratur omne stercus animalium. Cum igitur ventrem non habeant plantae. sed terra pro ventre vtantur. oportet in terra circa plantas esse putrefcentem cibum plantarū. et tunc attrahit a radicibus eius humidum cibum. hec autem probat opera rusticorum. qui stercore quod letamie vocant prope omnium plantarū simant genera. quod non ad radices distillat. nisi rigatione pluuiz aut aquae desuper fusa. Hoc autem letamen in genere duos habet humores. vnum quidem supenatantem et aereum. quod non facile est incorpabilis plateis. sed potius attrahit et incidit a sole. Alterum autem habet adiuuatiuum et immixtum subtili sicco quod est in ipso. et hoc est vere cibum plantarū. Plante generaliter corpora sicciora et duriora est corpus animalium. et tali indiget cibo qui in terrestritate indurabilis et siccabilis sit. Ultimimus enim cibum nutritis similis est nutritio. Iudicat autem et hec ab accedente plantarum. quod nimis pingui et humido nutriunt. contrahit letamen nascens et putredines. et letamie autem quod coadunata cum suo terrestri habet humiditatem et bonam pmixtionem conualecunt et roborantur et fructus proferunt cognitos et viles. fructus enim eorum saporis ex letamine et substantia eorum contrahunt. Adhuc autem si nimis humidum et pingue sit letamen a quo iam platea attrahit humiditatem plurimam. et luxuriabit in folijs et mollibus ramulculis infecundis. et non sufficienter proferet fructum. et ille qui proferet erit aquosus et incoueniens. hoc ostendunt omnes siluestres plantae. quod nutrimentum siccum habet et terrestre. fructus enim omnium illorum calidiores et sicciores sunt et fortioris odoris quam orientis. qui cibant letamie aquoso. Ad hoc autem in philosophicis dictum est. fructus creati ex humido ventoso. hoc autem non est nisi qui terrestritati fortissime commixtum est. hoc igitur est maxime quod cibatur et mutat saporis et modos fructuum. propter quod stercus animalium non aquatur carum. et precipue colubarum precipue palladius

pmic
uēa
sumit
rū cib
praz
cas b
cōgru
pit ca
er acc
nocui
num
pion
stritat
Hāc
sudat
hoc b
tarū
trime
tur ne
quod est
pnuc
in se d
sit in
rū. p
rū bal
menti
qd ca
hoc et
mas c
picipi
qd cū
supfio
bū co
nisi m
nuari
fimo
dicea
torā p
tamē
re in
stratū
muta
uersu
ta. et
cinio
bis d
pius
et i te
nē. p
nē. p
rū. et
cio. et
tand

pmiseri cū letaminc. stercus em hoc est fer-
ues valde. r. suo calore in letamie supflua cō
sumit humiditatē. et tūc magis cōuenit plāta-
rū cibo. ideo etiā a fininū equū vel ouū r. ca-
praz sterc⁹ a rusticis sumit. Nec em aialia sic
cas hnt egestiōes. r. p inductas rōnes magis
cōgruit letamini plantaz. hac de causa pēis
pif caneri a stercoze porcino. qd tā ex spē quā
ex accidēte qz sicū nō est plātis affert magnū
nocumētū. Sic igit in cōi disposito letami-
num opozet qz ipm letamen sit in via corru-
ptionis. potius qz sit iā incineratū r. ad terre
stritatē deductū. r. calore naturali destitutū.
Nā opitē congruit. quā iā p putrefactionē re-
sudat ad supficiē suā naturale hūidū. cū em
hoc hūidū nutrit qz diu h ad radices plā-
tarū resudat. tamdiu debuit plātis prebet nu-
trimentū. quā ppter nec recēs letamē oīno qri-
tur nec qd iā venustate incineratū existit. sed
qd est anni vel tres ptes anni hīs optimū ēē
pnticiat a cultoribz plāta. r. recēs em adhuc
in se claudit vaporē vetustū. aut in toto am-
sit in administrando humore suū in nutrimen-
tū. ppter qd etiā peritiores medicorū cōsūpto-
rū habitacū pēpiūt sub tali letamie fieri. so-
mentū em hui⁹ letamis a fumigatiōe sua ali-
qd carnibz eozū p poros pbet humectatiōis.
hoc etiā ostendūt industrie alchimoz. qd opti-
mas quasqz maturatiōes in clibano letamis
pēpiūt fieri. vocātes clibanū letamis calorē
qd cū tali de q dictū est hūido expirat ad fumū
supficiē. adhuc aut sicco letamie posito et nō
bñ corrupto videm⁹ arefcere mltas plāta. r.
nisi multo probibeant hūido aqueo p cōti-
nuatiōē irrigatiōis. qz siccus calor qd ex tali
fumo generat circa radices intēdit in tales ra-
dices plante. r. exsiccat r. in ariditate cōuenit
torā plantā. ppter qd ex oibus his colligit le-
tamē. qd inuitat plāte habitudinē esse debe-
re in dispositiōibz inductis. Sic igit admini-
stratū letamē mutat plāte naturā. plus qz cibo
mutat aial qd cibaf ex illo. aial em magis di-
uersum est r. lōgius a se attrahit cibū qz plan-
ta. r. ideo cū letamē hoc sit cibus plante. r. vi-
cinior r. similioz sit cibus qz aial. citius muta-
bit de cibo qz aliqd aialū. Adhuc aut iā se-
pius habitū est qz planta terrā hz pro vtre.
et i terra pmiū cibuz plāte recipit assimilatio-
nē. ppter qd attrahit ad se plantaz mutatio-
nē. vntes em terre pēpue sunt vntes plāta-
rū. r. fm terre mutatiōē erit r. plāta. muta-
tio. Nec est aliqd mod⁹ ita pueniens ad mu-
tandū plāte naturā sicut per letamē r. letami-

nis cōtemperatiōē. Jam em ostēdim⁹ qz in
planta nō sunt tot nūero digestiōes sicut in
aial. Scimus aut qz similitū in corpe facilis
or est mutatio qz etherogeniozū. r. ideo vide-
mus quasdā plantarū ex cibo nō solū mutar-
ri ad alterū modū saporis fructū suozū. sed
etiā frequenter transeūt in alias species ex te-
nuitate cibi r. letaminis. sicut supius de triti-
co r. siligine dictū est. hoc aut ostendit art⁹ in
dulstria. quō si quis in arboze pforatis ramis
qd sunt iuxta ramusculos a qbus dependent
fruct⁹ impleat pulueribz opitē cōtritis foras
mina. ita qz pulueres ipse sint ex spēbus mul-
tū aromaticis. r. obstruat ab vtraqz parte op-
time cū cera forā r. spissā. fructus erūt in sa-
pore aromatico saporē pulueris obnūtes.
qd tamē ad fructū substantiā non pueniunt.
nisi per euaporatiōē. Poriet igit qz multū
maius letamine cur⁹ humor ingrediet p sub-
stantiā corpus plante r. fructū mutet natu-
ralē humiditatē ipius. opozet em diligenter
cauere ne letamen congestū sup terraz fumeret
ad flores r. fructus. aut etiā ad gēmas plā-
ta. r. fumus em ille siccus intensus r. fetidus
est. et per poros ad interiora plantarū ingres-
dit. r. plus erumpit qz malus cibuz. sic r. ani-
malū corpa corrūpūt huius fumū r. odores.
hoc aut iam expri sum⁹ in vitibz sup quibus
sarmenta r. palee r. ouozū teste fumabant ad
gēmas flores et fruct⁹. et multe ex his pierūt
oīno. postea aruit r. exsiccatū est. talis em fu-
mus maxie nocet his q rare substantie sūt plā-
tis. sicut est vitis. sic etiā plus nocet viris qz
femis. ppter raritātē corpis virilis. fum⁹ em
hic indigestus nō alteratus ptingit intra cor-
pus. r. ideo corrūpit naturas tā plāta. qz aia-
liū. ppter qd id qd ex herbis plātarū eradicatū
est lōgi⁹ pici ab ipsis dz. ne corruptiōis fetore
plātis affert nocumētū. Ptz etiā nos nō
latere ex eadē causa paludes ab agricultoribz
b⁹ fieri debere. sicca em palea sarmenta r. ster-
cora nō apte maturant. sz pot⁹ corrūpūt et
corrūpūt p fumū suū qz emittūt. humefacta
aut laxi⁹ resoluunt in supficiebz. et efficiūt
molliora. p qz spōgiositate excludit ad supfi-
ciē naturalē hūidū. r. maturet in plāta. cō-
ueniēs nutrimentū. hui⁹ aut indicū est qz plā-
te etiā sic r. aialia attrahūt hūidū. et cibi sui
vehiculū. r. tū nō potēt sic r. aialia. paludalis
em potus earū permittet letamini. q fecit ip-
suz in plātis vndiqz florere. r. ipsaz ptes infū-
dēdo nutrire et mutare nec obstat vt videm⁹
quosdā rusticorū pparare loca cultū suoz p

Liber

intensos stipites et ligna. et tunc terram melius fructificare in plantis. hoc enim non fit propter platas sed ad temperandum duplicem esse maliciam. friget enim terra et ex frigideitate sterilis hoc modo aliquid caloris accipit. quo semina in ea lactata melius pualescant. Similiter autem et humida nimis. et ex hoc fecunda intentione et imixto cinere in cuius poris aqua non tenet. et contrahit siccitatem temperatam. per quam magis abilis efficitur ad fructificandum. Ex omnibus igitur predictis constat letamen vni esse eorumque precipue plantam mutata siluestritate in domesticationem. siluestritas enim platee nihil aliud est nisi neglectus cultus eius et sapor fructus eius. qui visibilibus humanis non competit. Et domestica dicitur quoniam per cultum eius sapor ad delectationem et utilitatem hominum redigitur. hoc autem fieri per letamen probatur et ea quoniam in animalibus accidunt quocumque enim animalia sunt domestica plurimum sunt canum. non propter nutrimentum habundantiam. et multarum sunt qualitatum. et diversorum colorum propter nutrimenti diversitatem. et sapor carnis earum alius quam siluestrium. Quod potest igitur proportio nabilis hoc etiam in plantis accidere ex nutrimenti administratione. ut ait frater Albertus. Paladius autem refert quod stercore coagmento locum suum tenere debet. qui habundet humore. et propter odoris horrenda a proterit converte aspectu hominum habundans hic persistat stercore ut si qua in spiritum semina putrefiant. Stercorum aliorum plurimum est maxime ortis. deinde ovium et caprinum. et in metorum. porcinum vero pessimum. cineres optimi. sed columbinum feruidissimum. ceterarumque animalium vis visile. excepto palustrium. Cassius vero scribit ut refert Varro columbinum esse precipuum post ipsum stercore bovis. tercio caprinum ovium et asininum. equinum non bonum nisi pratis. Stercorum quod anno requiritur satis est visile. nec herbas creasit. si vetustius est minus proderit. pratis vero rescentia stercore proderit. ad vberitatem herbarum et maris purgamenta si aqua dulcibus eluantur mixta vice stercoreis adhibebunt. Varro scripsit quod prope villam duo debent esse sterquilina. videlicet bifaria divisa. et quod in vno novum est. debet dimitti donec maturecat. alterum vetus in agrum tolli. necnon illud sterquilinum melius. cuius latera et summa et gis ac frondibus a sole est defensus. non enim succus qui erit terra per sole exurgere optet. Itaque piti procurat quod aqua in eum fluat. qui maxime retinet succum. Stercora diu in agri spissius in colle. in capio rarius cum luna minuit. qui res herbis si servet proficiet. Vni uero asserit columella. xliii. stercoreis carpentibus sufficere. i. plano pro. xlviii. rustici tamen non du-

Secundus

plum ponit et ultra. sed tunc non tamen. Item cum multum toro dissipandi sunt que ea die poterunt exarari. ne stercorea ericcata nil possint. etiam cum quodam letamini quilibet propter hyemem. sed si tempore suo eijci non possint. antequam seras more scias per agros pulverem stercoreis sparge vel capnum manu proijce. et terram sarculis misce. nec proderit nimium stercorea re vno tempore. sed frequenter et modice. Agger aquosus plus stercoreis quoniam siccus minus. sed si letaminis copia defuit. hoc per stercorea optime cedit. ut fabulosis locis creta et argilla spargas. Letosis et nimium spissis fabulis. hoc etiam et segetibus proficit et vineas pulcritas reddit. Nam letamen in vineis vini consuevit viciare saporem. vel semine lupini in agris cultus et vineis de mense augusti et de mense aprilis vel maii. et cum ad debitum quasi augmentum pervenerit evertant. sic enim loco letamis vinea et terra impinguat. sed duobus annis ad plus ipsorum durat et eis pinguedo. in partibus autem tunc cultores expropter luposos ferunt tempore qui seminant rape in terris cultis vel stipulis bis aratis. vicis circa tres corbes in iugero et expepe scie optime. deinde tempore octobris lili gonibus incidit et in sulcis ponunt. et ibidem seminantes frumentum arat semine optime. et deinde bonum frumentum colligit estate sequenti. Mediolani. pro seminant rancias spissas. et cum creuerint eas evertunt. Alij autem ferunt gralega et evertunt cum ad substantiam venerit completum. Alij pro terras que sua macritudine parum aut nihil fructificant. ad multas fertilitate cum irrigatione hoc modo reducit. scilicet quod extra acta de capis segete. inducit in agros aquas per sulcos vel rivulos ordiatis. est autem melius si aqua est turbida de torrente qui super faciem agri terram novam inducat. et replendo sulcos aqua equet. et precipue si fuerit ager cretosus. nam si solutus fuerit sufficit aqua clara. prodest autem maxime talis irrigatio i. estate cum aqua in agris steterit sub radijs solis serventis. hoc enim modo talis ager plurimum impinguat. Item dicunt mediolani. et oes ceteri hoc observant. quod ubi linum feri dicitur lupinos qui ibi sequeantur evertunt. non solum si iam magnum sunt. sed etiam si tunc nati sunt. et valde terram fecundat. et plus dicitur si aliquibus diebus mollificetur in aqua. ita quod bonum gramen emittat et manu ferat. et terra arat. ea valde fecundant. Idem dicitur de cineribus. et ideo simum coibunt et manu seminant. et evertunt cum lini vel cum vis alterius semine. ponendum est autem letamen in campis vineis ortis et arboribus precipue a kl'o. septembris pro oes menses sequentes usque ad mensem maii sub sequenter. et in tempore fortis gelu super iam natis segeti-

bus pōt cōgrue spargi. poterit etiā sequētibz
mētibz in terra spgi. si eodez die terra optant:
z vineis z arboribz si fuerit valde maturz. Et
est sciendū qd ex vno curru paleaz qnqz z sex
currus letamis sūt. et pzo sex annis optime
vna stercozis spsio terrā fecūdat. Itē notādūz
est qd letamē absqz animalibz sit hoc modo.
videlicet qd in hyeme palee vel alia stramēta p
ijciunt in vjs lutozis curijs vel fossatis et qd
buscūqz foueas. z cū ibi p. xv. dies vl. circa ste
terit z fuerint cōculcate sepeqz pluuijs made
facte coaceruant z ad magnū letamis mon
tē desup latū. vt pluuiāz aquas recipiat post
dies aliqz deferrunt. z cū sic p totā citatem ste
terit spergant in agris.

Capitulu. xiiij. De aqua que cōuenit maturitati letamis. z nutrimen to plantarum.

Qua paludalis cōuenient letamen qd
est nutrimentū plātarz maturat. z plā
tas irrigat. aq enī fluente nō bñ maturat nec
irrigat plāta. quōm illa qdem frigiditate sua
cōstringit poros letamis ne expiret in eo cali
dū aut humidū naturale ad sufficiez. siliter
aut eadē frigiditate cōstringit poros radicū.
z nō sinit eos apiri in tractū nutrimentū. et qd
est circa radices lenat z deducit. z ideo fortit
siluestribz aqz paucas aut nullas videm? na
sci plātas. terrestritas enī fundi lenat. z edu
cit. nec remanet nisi lapis durus z frigidus. i
quo plāta nasci vel nutriri nō pōt. Aqua aut
stans fixū in se recipit solis radiū. z calefit il
lo calore qd adiuvat ad letamis maturationē
z radicū agitiōē. z ad pullulationē seminū. z
maxime aq que descendit pluuijs z rozio ex
nubibz sup terrā. bec est enī calida z vaporā
bilis. z ideo palus ex illa cōuenientissime fit in
pta letamiē. qd calore maturat. z vaporabilita
te cōmiserit subtili cōmixtiōe. pferit ei lenitatē
z motū qbus eleuari possit i venas et poros
organicos plātarz. Si autē aq lacunalis vel
fontiū adhibet in loco paludis. optet qd stet
sub radio solis pulsū letamē inijciat. z cōmi
sceat cū ea fortit. z moueat ita qd ex motu spu
mā faciat. z vaporabilis fiat ppter dictā cau
sam. Aqua aut grandinū z niuiū nisi diu stet
anteqz fluat ad plātas. plurimū sui frigidita
te plātis nocumentū aufert. est enī in ea frigi
ditas radices mortificās. z humidū letamis
cōgelās. z hoc nocumentū nō defacili aufert.
cui? signū est qd terre niose parū pferūt ger
minis. z qd proferūt est imaturū z licet cale

fiat aliqū aq per solē. in nocumentū qd intū
lit pma frigiditate nō aufert. qd hoc fuit mor
tificatiū. hoc aut videm? in terris gradina
tis z agris. qm infra tres annos vix postea
reducunt ad cultū. Sz aqua pluuiē licet sit
frigida tū excellentiā frigoris nō bz. z bz cali
ditatē ex nube ex qua descendit z vaporabili
tatē. Ros aut est calidus z humidus z dū
cis. qd defacili mouet ad mēbra plantaz. pa
lus enī de qua dictū est nō erit sita iuxta plan
tas prope. quōm nimis fusa plāta impedit
a fructu cōueniētū. sed mediocrit in fusa sua
lescit. ppter qd letamen cōuenient in altiori
pte ori vel agri tenet. vt ipius nutrimentū z
pms cū pluuiā descendēte ad plantaz. dedu
cat radices. vbi calor terre fumat in radices
arborz z aliarū plantaz. z sugit humor eius
naturali calore radicūz. z bec est causa qd aq
pure macilente z cū impetu fluentes steriles
efficiunt terras qd in fluit. Aque aut lacuno
se z paludose faciūt eas pīgues. z pīpue qm
ex pluuijs accipiūt incrementū. ppter qd ex
eunt ab aluo in agros. sic nilus qui crescit in
pluiijs sub eqnoctiali descendētibz que sūt
calide z humide. z ideo optie irrigat sata egl
prio. Alia aut aqua grauis est pon? descen
des a pibus letamis z a radicibz plantaz. q
vapores in ipas. et ideo nō est adeo cōueniens
in lacunis in qbus stetit. Aqua medicamē ac
cipit ex cōtinuo radio solis. z ideo putrescen
tes in ei? fundo herbe quasi in naturā cōuer
tunt letamis. ppter qd etiā lutū de fundo ta
liū lacunaz paludaliū acceptū pingue agrūz
z secundū facit. hīs effectū letaminis in ipo.
oīno aut cōuenientissimū plantarūz nutrime
tū est letamē in palude tēperata hūiditate pu
trefactū. z ex cōuenienti stercore cōmixtū. p
pter causas inductas. sed aq salia p omibz
cauēda est. ne admisceat letamē aut plantis.
quoniā illa ericacina est z adustina z oīno
cōtraria plātarz pullulationi. licet enī acredo
salis fracta sit i humido aqo. cū torroze tū so
lis cōuertit in acredinē z amaritudinē. z tale
nutrimentū oīno plante refugit. z alia ha
bet in se similitē siccitatē potētiāle ex cōbusta
salis terrestritate. z ex hoc pīabit poros plā
tarū z obturat z ericcat. letamē itaqz qd sūūz
humidū nō valet excludare in plātarz cibatio
ne. Adhuc aut aq metalloz qd p mineras de
currūt aut fistulas metallinas. diu aut lōge
fluerūt sunt incōueniētes. quōm ex natura
metalli corrodūt potius qd infundāt interio
ra letamis z plātarz. Aqua aut maturās letā

men est aqua paludalis et pluuys et roribus congregata. si illa non habet sit aqua lacuna lis sub sole diu calefacta et fortis mora. si autem nec illa parata est sit aqua de fontibus aut fluminibus aut puteis hausta fortis comiecta: et sub sole calefacta.

Capitulum xiiij. De utilitatibus et arationibus et fossionibus.

Rationes autem et fossiones in genere quattuor conferunt utilitates. quarum una est terre apertio. secunda est eiusdem adequatio. tertia est agri comixtio. quarta eiusdem cominuio. Terra autem aperiri necesse est. quia aliter nec semina in se iacta recipit: nec ea que in se habet sufficienter et spirans amittit: et ideo aperiri oportet terram. et in omni mutatione plantarum quando de siluestritate in domesticationem mutantur. soliditas quippe sufficiens pro podus ipsum terre et conculcationem hominum et bestiarum adhuc aut per imbrium ictus et fluxum facta impedit. ne aliquid in se ab exteriori recipiat. aut etiam aliquid ab interioribus suis emitat. unde plura in ea fixa aut germiet aut mutetur a dispositione una in aliam. propter quod pro sciendi terram oportet. aut arato: aut fossio.

Similiter autem nisi fuerit adequata non bene mutabit plantam. sed potius contrarie in ea dispositiones forte corrumpunt. cum enim id quod est continue in superficie terre suo pondere et fluxu humoris tendat ad inferius in terre visceribus est terra inferius ad duos vel ad tres pedes magis pinguis quam in superficie. et ideo inferius rem superius elevari: et superiores deprimi per arationem et fossionem oportet. ut adequata virtus sua in una virtute unita moveat plantarum radices et secundet. adhuc autem beneficium rationum solis tangit primitus superficiem. sed cum non sit retinens aliquid evanescit. et propter redundantiam conservat in inferiori parte terre. et ad hoc quod adequata quando inferius superius ponitur et converterso. et multe alie adeptiones terre virtutum sunt per fossionem terre et arationem. Comixtio etiam necessaria est quodam nisi partes quod libet sibi permixte sunt non erit ipsa proprius locus generationis plantarum. plura autem que sunt comixtarum virtutum locum sue generationis querunt esse comixtum. nec potest fieri quod ager sit equaliter humidus: et equaliter siccus: et equaliter frigidus: et equaliter calidus. nisi fiat hoc beneficium fossure et arationum. Cominuio etiam est necessaria pro subtilitate ipsius. nisi enim cominuatur non subtiliabitur. et nisi subtiliter non erit convenientes cibis et materia plantarum. propter quod precipit agriculator palladius quod non arat tempore quo terra lutosissima est. quia tunc in pulvere non reducit. nec est tempus congruum arationum tempus erimie siccitatis. quod tunc glebe magne non diuiduntur. sed potius tempore quo pars mollita est terra. nec tamen habet humoris quo contineat se partes ipsius. tunc enim proprie cominuatur subtiliter et aptat seminibus et plantis. propter causas inductas. hac de causa periti viri et agriculatores ter vel quater crudum agrum arare precipiunt. dicentes quod habet de tribus vel quattuor arationibus addere fructibus proportionabiliter sui numeri quantitatem. ut quod secunda aratio addat alteram fructuum partem. et tertia tertiam. et quarta quartam. et ultra non progreditur. quia sufficit quod per quattuor arationes est terra subtiliata ad cibum preparatum. hac de causa precipiunt periti in rusticatione glebas magnas valleis magnis cominuui. quod aliter ut diximus non convenit generationi plantarum. Quod autem diximus de tribus vel quattuor arationibus variis secundum qualitatem agri qui colitur. fortis enim et glutinosus et adulterinis herbis repletus non excolitur ad emundationem et subtiliacionem nisi quattuor arationibus. porosam autem

subtilem et mundā terram habentē forte suffi-
cit vna aratio vel due. aut vt multuz tres aut
plūs. propter quod etiam precipit Palladi-
us terrā considerari. quoniam si labor fructus
excellat vtilitatem relinquenda est. si autē fru-
ctus excedit laboris meriti insistentuz dicit
esse cultui. sunt autē agri qui nō arādo sed fo-
diendo tempant. et hī sunt quoruz multa est
pinguedo in profundo qđ romere aratri per-
tingere non potest. ad hos enī oportet adhi-
beri fossorū. quod pfundius terrā sulcat qđ
romer aratri. compertū est enī cōpersione ru-
sticorū vsq; ad decē pedes pluuie humore pi-
guedine supficiē terre semē deferre. cū in p-
fundū distillat. ampli⁹ autē sic videm⁹ aialia
aquatica que sub terra profunde generant in
lacub⁹ subterraneis venenosa esse. eo qđ lucē
experta sunt. et vaporibus spissis nutrita. ita
etiam et pingue quod in profundo terre latet
incongruū est et grossum et frigidū. nisi ad su-
perficiem aliquādo tollat. et luce solis lustra-
tum subaliet et dissoluatur et spūale fiat. qđ va-
porabili spiritu ad radices et semina pertinge-
re et penetrare possit. et vřibus laborantium
adaptari. non enī omnis ager colitur vel ara-
tur. Tū enim antiqui egyptij primo agrum
mensuris geometricis distinxerūt. quattuor
genera agroꝝ esse dixerūt in quibus plante
domesticant per cultū satinum: videlicet con-
situm cōpascuum et noualem. ex his autē du-
os tū arando et fodiendo coluerūt satiniū vi-
delicet et noualē. vocantes satiniū qui serit cō-
tinue singulis annis: vel in eodē anno pluri-
es. noualem autē qui alteratis annis aut ter-
tio intermisso: aut quarto vel quinto aut sex-
to: aut forte septimo anno quiescit. et hos fo-
dere et arare precipiunt. ppter causas quas di-
ximus. Compascuū autē et consitū nō fodie-
dos esse preceperūt. compascuū autē vocabāt
eū qui prata ferebat in pastū animalū. Con-
situm autē eū qui arboribz erat consitus. que
portabāt fruct⁹ salubres vsui hominū. et cō-
pascuū nullo modo. consitum pō non fodie-
bant nisi forte parū circa radices et non vbi-
q; cuius nos inferius rationez dicemus. sic
hic dicere sufficit qđ satini⁹ et noualis ager fo-
diendi et arandi sunt: qđ aliter semia in eis nō
bene cōualescunt ppter causas quas dixim⁹.

Capitulum. xii. De agri
satini.

Iustificānt autē in arando et cultū sa-
tinus et noualis ager. qm̄ satinus virtu-
tem habet magnā et feracē fructificandi. in tā-
tū qđ si cōtinue nō maceret in partu pīguedie
nimia luxuriabit in spuria diuerřaz plantaz.
qđ postea sine magno labore emēdari nō po-
terit: aut forte in bñore. ita qđ ipse humoꝝ ba-
bundās submerget seminiū virtutē. et si quidē
adeo ferax est qđ timeť luxuria adulterinaruz
plantarū cōtinue serit omī anno. aut forte in
anno pluries. eo qđ calidus et humidus est ta-
lis ager. et solī calido expositus. qđ etiā sol ab
eqnoctiali descendēs calozē terre ad pullu-
lationē seminiū sufficienter imittit. Nam calor
solis cōmiscet inferiora supioribus ad gene-
rationē eorū que in terra nascunt. et ideo quā-
do solis calor inferiorē terre humores eleuat
in superficiē agri siccā efficit ager cōtinue ca-
lidus et humidus. et est ille ager semp porose
terre: etiā bone cōmixtiōis. et facilis cult⁹. et p-
uo labore multā pfert fructuū vbertatē. et il-
le propriē vocat satini⁹. qm̄ autē vincēre calore
solis eleuati de pfundo bñiduz nō cōmiscet
agri et mollificat eū. sed cōsumit et plus cōsu-
mit sol de humiditate vel bñore qđ eleuet. effi-
cit ager puluerulent⁹ et sabulosus saluus et pes-
simus. qđ nō recipit bonitatē p cultū. sed poti⁹
siccitate redigit in berem solitudinē. in qua

Libri

nulla plantarū recipere potest ad bonū vsum mutationē. Adhuc autē si tāta sit solis debilitas: vt nihil de profundo terre eleuare possit ad superficiem. sed potius cōprimat cōtinue ager loci frigiditate mortificante quātūcūq; ille colat non reddit fructū plantarū. nisi forte siluarū. eo q; siluarum arbores valde in magnā pfunditate dirigūt radices vbi est calor fumus ex supiore terre cōstrictiōe. ad tantā autē profunditatez nec fossio ptingere pōt nec aratio. nec seminatio. Et ideo tales agri nec arabiles nec satini dicūt. oīa hec q; in superficie terre nascunt ex vaporib; de substatīs ad superficiē ptingentib; oriunt. Satini igit ager optimus est. qui vapore ptingente et nō cōsumpto supius est calidus et hūidus. mollem habēs superficiē et porosam. qui et cultu facilis est et ferax seminib; in eū iactis Est autē hoc imaginari p similitudinez balneariū. in his em si q; calore moderate mouēte quidē hūidus sed nō cōsumente vsus fuerit diffunderet hūidū naturale in mixtū cibale hūido p corp? suū extendit carnes suas et impinguabit eas. Si autē calore immoderato et diu vtaf expirat hūidū eius. et destruet et macerabit corpus. ppter quod dicit Palladius maxime eligendū esse pingue et rarū agrū. qui calore rarificatus nō dissolutus sit. et hūido multo spūali ad superficiē deflexus impinguatus sit. secūdi aut meriti dicit esse pingue et densum. hūic em et si densus sit aratione est subtiliabilis et rarefacibilis. et tunc efficit conueniens pingui et denso. hic em labor cultus cū cultoribus nō negligentib; ad vota respondebit. Cum autē iste due dispositiōes magis inueniant in agro culto. pinguis et rarus magis vineis cōgruit. eo q; vites rari ligni sunt. et ex denso non ita sugere possunt. adhuc plurimo indigent calore et humore vinee. ppter qd nō cōuenit ad vites terra densa. que et calore impedit ad radices ptingere et hūores. pinguis autē et densus frugibus magis cōgruit. q; soli dū erigunt fundū et cibū propter grani siccitatem et soliditatē. sola aut nimis macra et melancolica quadā ariditate nec frugibus cōpetunt nec vineis. hec em reprehensam in vicinia sui profunditate habet hūiditatē. et hec hūiditas parū spirat. nisi forte ad arborū et profundo generationē. et barū fructū aut nulli sunt propter frigū. aut immaturi. et incoeuientes. et ideo plante in tali terra non domesticant. ea autē que nimio calore siccitatez parit pro omnibus peior est. illa em et in profū

Secundus

do et superficie destituta est humido. et ideo hic heremus vocat. eo q; redacta sit in solita dinē. nec aliqd profert ppter adustionē et salē sed inē sabuli. nisi forte herbas valde minutas et siccas ex aliquo modico vapore alienius tēperati tēporis generatas. propt qd optimus agricultorū Palladius dicit id deterimū terre genus esse quod est siccū simul et spūsum macrū et frigidū calidi expiratione.

Capitulum xvj. De medicamine agri vt fiat satinus.

Uti autē quidā agri in se quidē frigiditate steriles. aut humore qui culti primo accipiūt medicinā. et postea in eis optime plante precipue fruges proueniūt. in talibus em terris argilla fossa terre frigide ministret. ex argilla quidē terra frigida accipit secunditatem. eo q; argilla calida est et sicca. proprietatem habēs masculī. terra autē frigida est et hūmida. eo q; frigus inducit hūidū. et cū calidū siccū pmisset frigidū et hūido sit tēperamentū. et tunc terra illa ferax ita diu efficit. donec per illuionē imbrū non distillat ab ea argilla. et tunc plante in talib; terris ad meritū veniunt. mutates siluestriū proprietates in domesticarū qualitates. ita in quantitate fructuū q; in qualitate. Si terra sicca est et ama

ra nunq̃ recipit medicinā. quicq̃ d̃ em̃ ingeri
potest tali terre totū in adustione ⁊ faldedine ⁊
siccitate cōuertit. propter qd̃ etiam terra ad
iouem exclamans se in fabulis poetarū legi
conuersū de incendio p̃herontis. ⁊ nō con
questa de gelicidio saturni. scies q̃ malicia q̃
et frigore est pōt tempari. nō autē adustio q̃
est ex siccitate saluaginis. Similit̃ autē si ter
ra humore infecta est aliquod recipit tēpe
ramentū. fodit̃ em̃ fossatis p̃ transuersum. ad
q̃ primo descendit humor sup̃fluus. vt postea
defluat ab agro: sic recipit temperamentū. pro
pter qd̃ omnes fossas agrorū ad vnā maiore
⁊ decliniores deriuari facias per transuersales
arandōes ⁊ fossas. vt per decliniores ager a su
persuo mundet humore. eo modo quo etia
ummutandōes ⁊ euacuandōes corpa curāt aia
liū ex humore ⁊ nō qualitate tñ infirmata. si
cut duplex causa est egritudinis in aialis corpe
q̃ videlicet aut qualitate aut humore infirmā
tur. ita etiā est i agro. ⁊ ideo cū terra frigidita
te sola vincibili est sterilis studeat agricultor
infundere alterantē argillā. si autē ex humo
re solo eius infecunditas est. studeat euacuan
tibz eam redigere ad cultū per modū fossaz. q̃
dictus est. S; terra que iam sic destituta cō
busta est. despata est. sic aialis corpus mori
tū ⁊ incineratū. Dis igitur modis ager sati
nus inuaf ad domesticationē plantarū. preci
pue in frugibz cultū. quonā de vineis sermo
erit postertus cū de agro cōsilio tractabimus
in talibus em̃ nō optimis agris q̃ medicina
plurima ⁊ cōtinua indigē diligent obseruā
da sunt ipa cultus ⁊ sationis. in terris autē fri
gidis autūnalem tēpestiue oportet fieri satio
nē. vt planta aliqd̃ roboris ante hyemē adue
tū accipiat. nā si debilis nimis ad hyemis p
uenerit frigiditate. ipsa gelante glacie mori
ficabit. et a fructu optato destituet. hōc autē
maxime est in eo agro q̃ cū frigiditate etia
est siccus. nisi em̃ tūc tēpestiue pueniat satio.
als non habebit robur cōtra hyemē macra ⁊
tenella plantatio. in agro autē calido ⁊ pingui
differenda est satio quantum cōmode pōt. q̃ si
p̃ueniat in tali agro luxuriabit in herba. ⁊
cū totum in herba posuerit humidū substan
tiale nō habebit verno tēpore vnde producat
semina vtilia. nā eius satio nō accipit ab hye
mis frigore aliquod nocumentū: eo q̃ loca
tū sit semel in agro calido ⁊ pingui. ⁊ sic etia
a frigore hyemis ledi non potest. sed plātula
potius inpinguat ⁊ retinet a frigore hyemis.
ne luxuriat. ⁊ tūc verno superueniente calore

multiplicia ex se formabit semia. ⁊ fructus in
maxima vbertate producit. Similit̃ autē cō
siderandū est in agris multuz frigidis ⁊ hu
midis. qui circūpositi sunt maribz ⁊ paludibz
multis. hos em̃ nō cōuenit seminare in au
tumno. nimis autē profundē humore frigi
do. et seminiū forma abluat ⁊ perit. ita q̃ cuas
nescit in vere. et a fructu destituit. S; verno
tēpore sata multipliciter habet humidū. ⁊ cū
calor solis cōualuerit cito crescunt ⁊ fructifi
cant. et huius signū est q̃ videm⁹ tales in sic
citate tēpore. que alios agros impedit optime
fructificare. temporis em̃ siccitas nimio agri
humori cōiuncta facit tēperamentū. ⁊ fructuū
reddit vbertatē. propter qd̃ etiam dicim⁹ ta
les agros p̃ sationē fabe vel lini si aliquando
infecunda sunt redire ad vbertatē. eo q̃ talia
radicibus euulsa superflua ipius tēperat bu
miditate. propter quod studiū culture sit cir
ca huiusmodi agros. vt p̃ cōgestos aeres af
fluentē reddūantā impediāt aquarū. ne agri
impediant superficiē. ⁊ per fossata in extren
tate agrorū aperta ea que iā influxit aut p̃ plu
uias venit educāt aque humiditatē. nullo au
tē ingenio vt dictū est curari valet t̃ra ep̃ adu
stione longa ⁊ siccitate sterilis effecta. raritas
em̃ sua humore ductū non retinet. siccitas
autē letamen absorbit appositū. ⁊ amaritudo
innata impedit seminiū aut plantarū nutri
mentū. frequēt tamē sup̃ huius saluagie su
perficie quandā terre lenis ⁊ pinguis que ab
luuione maris adducta est. inuenim⁹ autem
forte que longa putredine herbarū ibi est ge
nerata. flumina em̃ in mare iitāntia plurimā
secū trahunt terrā quā eradūt de terris opti
mis. que dū ad mare puenierit reflexu projei
tur sup̃ saluaginē litoris. ⁊ dū hōc fit cōtinue
tempe longo superficies talis terre feracissima
est in fructibz qui non in profundū figūt ra
dices. eas p̃o qui in profundū figūt radices
nutrire nō possunt. ⁊ ideo talis terra frugū q̃
dem fert copia. sed arbores aut nulle aut par
uule nascunt in ea. hui⁹ autē signū est q̃ vide
mus maria que bis in die naturali instunt
⁊ refluant. et iuxta litora sua tales h̃re agros.
maria autē stantia oino iuxta litora sua sunt
sterilia.

Capitulū. xviij. De cultu

agri montuosi et valliculosi.
Bri autē in cōuexitatibz montū sūi fre
quēter patiunt siccitatē ⁊ macredinē.
qm̃ pingue qd̃ est in ipis defluit ad valles: ⁊

Et iij

Liber

ideo valles qdem pignissime. cōueta autē mō-
tū sunt arida. ppter qd plante in eis nō bene
domesticant per cultū. ppter qd etiam in talibz
locis p̄cipiunt etiā ab agricolis p̄ trans-
uersum sulcari. vt in sulcis stet retenta p̄gue-
do. que decurrit in p̄ceps si ex directo sulcus
descendit. ppter qd etiam sūt retinacula per
materias ex transuerso ante agrū. ne humus
defluat postq̄ fuerit exarata. quidā autē sub-
tiliori ingenio humū hanc serunt nō exarata
sed durā. z postq̄ seminata est hum⁹ euerit
eam sup̄ semina. aut aratro aut ligone aut alio
fossorio. z nō arant eā nisi semel. nec in ea cō-
minuūt glebas magnas. quoniam si arat sepi⁹
cōminuet cū pluuia que cū impetu descendit.
ex cōuexu montis tota portaret ad vallem. z
periret qd seminatur est. semē igit in tali agro
tenue z nō bonū debet esse. tum ppter cultus
defectū. tū ppter impossibilitatē retinēdi pin-
guedinē z humore ex q̄bus semina p̄ualecūt.
z ideo etiā sumus letamis sub terra in mōtibz
nō ponit sed ponit in superficie. ne terra in ini-
mis mota p̄ humore et impetu descendat i val-
lē. nec letamē equiter spargit in montibz p̄ to-
tū. sed altius plus letamis ponit vbi plus de
humore abluūt. fin q̄ declinat conuexitas de
letamie ponit minus z minus. inferiora em̄
per se descēsu humorū pinguescūt. supiora au-
tē pinguedine p̄ alluionē restitunt. dū autē
plus letamis ponit vbi plus de humore ab-
luūt. z min⁹ in loco ad quē plus letamis p̄ al-
luuionē imbrū apporet fit qdam tēperamē-
ti equalitas. fruct⁹ autē cōuenientiores sunt
montū q̄ vallium. qm̄ reuerberatio solis ad
montē maior est. z humor moderat⁹ cin⁹ obe-
dit digestioni. z loca ipsa montū sunt vapo-
rosa. quia vapor maturantē adiunat calores.
Ex his ergo aduertendū est q̄ q̄cūqz plā-
te aromaticos z calidos z siccos habēt fru-
ctus. hos magis p̄gruit in mōtibz plantari z
sciri. ppter loci calozē z siccitatē. q̄cūqz autē so-
lidos z humidos habēt fruct⁹. his magis cō-
petit in vallibz seminari q̄ in mōtibz. ppter qd
yina z aromatica meliora sunt in mōtibz. z in
genere frugū auena melius q̄ triticū vel siligo
in mōtibz puenit. frumentū autē ordeum
z siligo melius in vallibz p̄ueniūt. ppter suo-
rū granorū soliditatē. In valliculoso autē agro
necessario est fieri fossatū in medio vallis ma-
gnū z multa pua ad ip̄m descēdentia. p̄ q̄ hu-
moris impetus defluat. ne venientes de mōte
torrentes submergūt semina q̄ iacta sunt i val-
lē. Sic autē agro culto domesticū semini-
bz.

Secundus

radicibz plante ingerit nutrimentū. z ideo plā-
ta domestica tūc efficit cū ager satius? vt dictū
est repit. cū em̄ venē z mater sunt vegetabiliū.
oportet vt ipsa ad cultum redacta semina fin
agros suas mutet dispositiōes. digerit autē ci-
bū z faciunt cum colericū aut flegmaticū aut
sanguineū. z postea p̄ dispositiōes cibi alterā-
tur corp⁹ z substantia plātarū. nā sicut arte me-
dici dispositiōes laudabiles acq̄rit venter. z
tūc ad laudabiles dispositiōes mutat cibum
z corpus. sic sapiens agricola ad laudabiles
dispositiōes mutat agrū p̄ cultū. quo lauda-
biliter disposito etiā plantē laudabiles acq̄rit
rū dispositiōes. eadē autē opatio est inter par-
tū z matricē. z agrū z plantā. qm̄ licz operat⁹
sicut sperma masculi. q̄ sic artifex mouet z for-
mat partū. tū q̄ sanguis mēstruus trahit in
nutrimentū partus in multis sequit mat̄ et
matricis dispositiōē. in agris autē et plantis
hoc est plus q̄ in matrice z partu. q̄ in plantis
sicut in antehabitis est ostensum nō est p̄prie
masculus z femina. sed p̄mixte sunt hec virtu-
tes in codē. ppter qd terre dispositiō tota est q̄
alterat plantā ad domesticē vel siluestri dis-
positiōem.

Capitulu. xviij. De cul- tu agri noualis.

Ver autē qui noualis ab antiq̄s sapiēs-
tibz vocat duplex. vñs qdem q̄ pri-
mū ad cultū redactus est. alter autē ad quē in-
terpositis quibusdā quibz necesse est suā re-
dire nouitatē. sicut est ager q̄ duobz annis se-
minat. in tercio quiescit. aut in q̄to aut in q̄n-
to aut in sexto aut in septimo vsqz ad hūc em̄
inuenimus diuersitatē vel diuersificari q̄teras
agrorū. noualis autē qui vno anno seminat.
pluribz annis quiescere vult. pro certo malus
est. z cultui z cultori ad vota nō respondēs la-
boris. studiū autē quod habet in agro noua-
liū q̄ nūc primū ad cultū sunt redacta est ex-
tirpatio similiū siluestriū. quarū radices in se
extirpent omnē sugūt agri humore. et nō per-
mittunt semina nutiri z ad debitū vegetari.
propter qd etiam p̄cipit agrū nō feri diuersi-
sis seminibz. ne humidū adurat aut exiccet al-
terū attrahendo ad se nutrimentū. extirpatas
autē illis ferit ager. z primo q̄des propter nō
adusta virtutē terre quā cōtraxit longo in ip̄a
sa putrefactiōe herbarū ac stirpiū diuersarū
diu ferat est aut sine aut cū puo letamie. de q̄
de oportet adhiberi letamē si ferat. debet per-
manere. et nisi sit pignissimus ager oportet

aliquā interponi quierē. prefertim quādo cū substantia herali vel paleari plante semina- te aut metunt aut radicit? euclunt. extracta em̄ agri pinguedie z virtute. necesse est vt nu- dus ager soli exponat̄ tercio vel alio anno cu- ius calore z lumine virtutē accipiat germinā- di sicut habuit in prima seminatione. spirit? em̄ viuificus plante dum p semina z plantas attrahit. humore et spiritu viuifico terra des- tituit. z terminato tēpore quiescit. ad agrū ite- rum reuocat. sicut reuocat ad verū p̄tus cō- cipiēdi per quierē inter partū z partū. ad vñū em̄ agrū redit citius. et ad alterū tardius. fm̄ q̄ ager magis z minus secundus calidus z hu- midus z porolus z siccus z pinguis z subti- lis inuenit. hoc autē ostendit z ipm̄ nomen. quoniam nouale est quod redit ad virtutē pri- stinā per quierē inuouat. omniū em̄ operuz phisicorū testant̄ opa. que em̄ cū labore z ex- pressa virtute pficiuntur. nisi quierē interposi- ta restaurū accipiant z dissoluant z eorum- punt. quicunq; igit agri cōtinuatis sationibus fructificant. cōtinue ex celo z humore suoz principioz accipiūt inuouationē. qui instau- rati semp possunt accipe pullulationē. z ideo continue seminant. Quicunq; autē ager cōti- nuo humore nō modo infusus est. sed etiam coopus illo in maiore parte anni. qd̄ ita in- telligas in h̄yeme scilicet z in vere quādo de- bent pullulare semina. z in autūno quādo serē- dum est coopus est nimio humore frigido z grosso infusus. E gyp̄ti primo agros distin- gerūt hoc ab egyptijs qui primit? agros dis- stinjerūt vocat̄ ager subtenens aut tenulen- tus. z ille nec noualis nec satū. quia in esta- te quādo insuperficie siccant̄ scindit magnis scissuris luti. quod est in superficie ipsius et aq̄ frigida grossa que cooperuerat eū in superio- ri parte luti eius. et hoc impedit pullulationē bonarū plantarū. Si que etiam nascant̄ plā- te in tali agro siluestres remanēt. quia accide- vel amare sunt in sapore propter grossicē et frigiditatē z crudelitātē humoris z in semine z in fructu desitiunt propter defectū humi- di. ex quo causant̄ semina z fructus. Adhuc autē quia tēpus estatis non est ad pullatio- nē fructū. sed ad maturitatē z exiccationē. z ideo p̄nūciant de hoc agricultores q̄ deserē- dus est quia nulla vtilis planta in ea mutari potest ex siluestri cōueniētes domesticis plā- tis proprietates vt supra. Alium autē agrum vliginosum esse dixerunt antiqui cultores de quo ratiocinati dixerūt ipm̄ ad cultuz redigi

non posse. Hec autē est vligo sicca siccitatem continue obtinens. bec est enim siccitas pul- uerulenta. Et hic est qui berem̄ habet natu- ram. cum em̄ partes in superficie non habes- ant solidatas z continuitas non radicabit in eo. z flozebit aut fructificabit aliqua perfecta plantarū. Nam plāta querit locum solide cō- tinuitatis in quo radicez z flozeat z fructū se- rat. In vliginoso enim tota superficies est po- rus. z quod est subtilis humoris in fundo to- tum euaporat. nec retinet aliquid in superfi- cie quod reflectum contineat z constet. z plā- ta perfecte formetur ex ipsa. z ideo quia talis ager plantā non suscipit. nō potest etiā p ara- tiones aut fossas ad hoc redigi. vt in eo fiat ali- qua domesticatio plantarū. et ideo relinque- dus esse censet. et in piscinas z lacunas redi- gēdus. que predicta de terra vliginose in qua semper insepatur. manet vliginosa: sunt ver- ba z sententia alberti. Alij tamē dicunt q̄ ter- ra vliginosa in qua semp insepatur manet hu- miditas. dicētes q̄ vligo ē naturalis humor terre ab ea nunq; recedens. vt insepabile acci- dens. z in hac opinione videt̄ esse Paladius. qui ait q̄ omne triticū solo vliginoso post ter- ciam sationem in genus siliginis cōmutatur. Nam talis transmutatio ex superflua siccita- te procedit. Et in multis alijs locis idē Pala- dius sentit. z cum eo concordat Varro z alij multi qui de hac materia tractauerūt.

Capitulu. xix. De tēpore z modo arandi z dissipandi herbas malas.

Ingues z siccī agri in locis aridis de- mense februarij z ianuarij possunt pre- scindi z arari. in locis p̄o tempas z humi- dis de mense maij z aprilis. videlicet quando in eis supflua humiditas est cōsumpta. z ter- ra iam ad equalitatē inter humiditatē z siccit- tatē peruenit. eodē mense aprilis z maij pin- gues agri qui diu aquā tenent proscindantur. cum omēs herbas protulerint. z eoz semina nondū sunt maturitate firmata. Et siccī de q̄- bus primo diximus possunt secūda vice ara- ri mēse iunij z iulij. secūda vice arant̄ agri hu- midī quos diximus de mēse marcij z aprilis vel maij esse sulcandos. Mense augusti hu- midī agri secūda: siccī p̄o tercia vice arentur. Mense septembris pinguis ager z qui diu- consuevit habere humorem tercia vice arabi- tur. quāuis humido anno possit z ante tercia- ri. Nunc ager humidus planus exilis seri- tur z aratur. cluii graciles nunc primū arant̄

L iij

Liber

Secundus

di sunt et ferendi. Bona melius collo quam capite iungunt. quos ubi ad versuras venerint arator retineat et iugum propellat. ut eorum colla refrigerent. Sulcus autem in arationibus secundum Palladium longior quam centum viginti pedum esse non debet. sed ex consuetudine cultorum lombardie et romaniote usque ad ducentos pedes et ultra sulcus extendit. Fertila terra profundius soluta pro minus profunde aret. seruandum est enim ne inter sulcos terra non mora relinquatur. Hec omnes sunt dolabris vel malleis aut ligonibus dissipande. sed equiter totam terram motam esse agnoscis. si transuersum per sulcos praeterea mittes. quod res sepius facta bubulcos ab hac negligentia submouebit. Obseruandum est ne lutosus ager aret. aut qui sepe fit post longas siccitates imbre leui perfusus. Nam terra quam lutosam tractat in principio toto ferit anno tractari non posse. que pro leuiter superinfusa est. et submis sicca. si tunc aret asserit per triennium fieri sterilis. et ideo medio cruet ager infusus ut nec lutosus sit nec aridus debet praescindi. si collis est transuersus sulcet per latera. que forma tunc cum seminem accipit est seruanda. Si agros incultos aperire volueris. considerabis an sit humidus ager an siccus. siluis autem germinis filice vel frutecis vestitus. Si humidus erit. fossarum ducentibus ex omni parte siccat. sed aperte fosse non re sunt. ceteri non hoc genere sunt. imprimuntur sulci per agrum ex transuerso altitudine pedum trium. postea usque ad medietatem lapidibus replet aut glareis. et desuper terra equatur. sed fossarum capita vna patentem fossam petant. ad quam decliues recurrant. ita et humor deducet. et agris spacia non peribunt. sed defuerint lapides sarmentis vel stramine cooperiunt. vel quibuscunque gultis. hec autem de mense maii apte fiunt. et etiam alijs mensibus secundum qualitatem humiditatis terre consumpre. Si nemorosus est. extirpatis aut rare relictis arboribus colat. Si lapidosus per multas partes sacrorum terra collecta purgari poterit. et nutrir vel muniri. Juncus gramen et filices frequenter aratorem vincunt. sed filice si sepe fabam coferas vel lupios et subinde nascentem mucrone falcis recidas. inter exiguum sepius absumes. Versus iulij vtiliter vel ante caniculares dies filice extirpabimur et carice hoc mense cum sol cancri tenebit hospitium. luna sexta in capcorum signo posita gramen ablatum greci asserunt nihil de radicibus redire.

Capitulum. xx. De seminatione in comun.

De seminis autem natura et virtute in praecedentibus dictum est. sed hic attendendum est. quod semen duo continet. quorum vnum est virtus formativa. quam habet de celo. cum calore et spiritu qui instrumentalis formative defertur. calor quidem digerendo segregando et subtilizando spiritus autem vehendo virtute. Alterum autem quod habet semen est substantia formalis quam immixto sibi humido suscipit formationem et figuratorem in plantam et plante organa. Attendendum est igitur in omni seminatione ut seratur semen quando adiutorium maius habet de celo. hoc autem est quando iuuat calido humido et viuifico lumine solis temperato. quod in ipso aliquantulum temperatur est adustum humidi. in sole enim est coniunctum sicco. et ideo est aliquantulum adustum humidi seminis. et ideo nouella semina et plantas teneras aliquando obumbrant a feruore solis huiusmodi ortos prudentes excolunt. sed in lumine est lumine eiusdem solis coniunctum frigido tepato et humido. ut ex lumine solis habeat caliditatem mouentem. et ex frigido tepato recipiat temperamentum. et ex humido moueat siccitas ipsius. incenso igitur primo lumine in luna. cum ipsa est calida tepata et humida iacienda sunt semina. quia tunc conuenienti iuuat spiritus eorum a luna. propter rationes iam inductas. mouebit enim tunc virtutes formativas. calor enim

Libri

eius et spiritus iunat a tempore calore lune. et ab humido lune iunat materia formalis quod for-
manda est. nec oportet attendere ad stellas ali-
as. quoniam virtus illarum communicat luminem so-
lis et lune per applicationem lune ad eas quod in om-
nibus applicat respectibus eorum quolibet men-
se per recessum et accessum. et ideo antiqui sapientes
lunam celestis militie reginam vocabant. et vitream
diane lampadem. Ratio prioris notis est. quia vi-
cina nobis existens plus influit super inferiora
quam alia celestis virtus. et applicans se in spacio
mensis quolibet mense perficit mutato lumine
quod omnia perficiunt in spacio multorum annorum.
propter quod egregius philosophus Aristoteles
dixit quod luna facit in mense. quod sol facit
in anno. hoc est per hyemem et estatem ver et au-
tumnus. quoniam a prima accensione usque ad di-
minutionem luminis eius est calida et humida
sicut ver. et a diminutione luminis eius usque ad
plenitudinem est calida et sicca. sicut estas. Et
a plenitudine usque ad diminutionem secundam.
est frigida et sicca. Et a diminutione secunda
usque ad effectum. est frigida et humida. corru-
pto seminale humore flegmatico. propter quod
si satio est et fiet tempore quo est calida et sicca
exsiccat humorem substantialem femininum. quod for-
mari debet in organa plantarum. et non pervenit pla-
te perfectio. Si autem tempore illo fiet satio quod
est frigida et sicca. non movebit calor femininum.
nec iunabit humidum. Et ideo satio non erit co-
muniens. Si autem tempore quo est corrupte se
necutis frigida et humida existens. putrescet
forte semina. et non proveniet utilitas sationis
In prima autem satione omnia iunant et proue-
niunt utiliter. et ideo dicit vitrea lampas dia-
ne a frigida luce succensa. Dianam enim lunam
aeris esse fabulant poete. qui aer spiritualiter exi-
stet in corporibus animarum. lampas enim huius
spiritus corpus lunare est. quod per lucem conceptam
et temperatam a sole formate perfundit. et spiritus anima-
torum. et movet eos. ut moniti proferant fructus
ad naturales operationes. quas sol si per se move-
ret dissolveret. propter humiditatem sui intemperatam
et siccitatem. ideo enim frigus lune potissime
obsequit. quod continens extrinsecus et accidens
intrinsecus temperat. et movet interius spiritus
ad naturales operationes. et non sinit eosdem dissol-
vi per evaporationem. quia frigus temperatum cir-
cundans intrinsecus reprimat et reflectit spiritus.
ut interioribus proficiat. maxime autem hoc est in
plantis. quod non agunt nisi naturales operationes.
et non sunt sensibiles. sensus enim magis confortatur
extra. et naturalia magis vigent in inte-

Secundus Fo. xix.

rioribus. Attendendum igitur est. ut in accensio-
ne lune seminet istis rationibus. Oportet au-
tem considerare quartam circuli declinationem. in qua
mouentur lumina vivifica. cum in circulo declina-
ti sit generatio et corruptio in vegetabilium.
non est tamen in omnibus partibus causa gene-
rationis. sed in quarta que est ab ariete in can-
crum. Omnis ergo satio est perfecta. antequam sol
accipiat arietem. quia tunc semina in matrici-
bus suis non inveniunt. sed in matrice terre de-
uorabit ea. et vivifico lumine movebit. Et au-
tumnales quidem sationes tunc radicate move-
bunt in debita sue substantie quantitate. et
flores et seminum formationem. Venales autem
seminationes etiam in matrice terre iacentes
tunc pullulant. et adiuvante sole temperato flo-
rebunt. et generabunt ante tempus eximie siccita-
tis. nec oportet quod multum observent venti.
quoniam licet auster evocet terram. et pullulare
faciat plantas. tamen aquilo quando non est mor-
tificantis frigiditatis continet semina. ne evapo-
rans dissolvat. Sed plerumque cavendum est quod
ager non seratur diverso simul semine. sepe enim
contingit quod unum semina magis contrahit quam alie-
rum. et tunc unum adurit alterum. et aliquando per
oppositum tractum vitas impedit a germine.
Vidimus enim quod planta iuxta eleborum vel sca-
moniam posita contrahit proprietates eius. et zi-
zania iuxta triticum posita ipsum adurit. simili-
ter facit corulus vel caulis circa vitem. et sic est
de multis alijs. et sic etiam absque dubio diver-
sitas seminis subtile humidum. quod est in agro
contrarijs virtutibus corrumpit. quod non bene per-
ficit ad fructum domesticum. sic etiam diversitas
seminum animalium. quando unum coit cum semina
alterius speciei. corrumpit utrumque. ita quod neu-
trum perficit fecunditatem. propter quod cavendum
est ab huius diversitate in pluribus. quedam au-
tem semina per experientiam inveniunt se invicem
non ledere. sed in simul sata conalescere. et fru-
ctus ubertate successive afferre. veluti cum scri-
tur tempe congruo in pastinato solo semina atrip-
licis spinacia. feniculo. lactucarum petrosil-
le sativae blitis et caulibus. ex quibus primo evellun-
tur atriplices. secundo spinacia et ex caulibus quedam
ut transplacent. vel oves vel nimis spisse rarifican-
tur et siccantur et succelline colligunt remanentibus
ex quibus genere quedam semina propter semina
Ite serunt congrue simul frumentum et spelta mi-
lium et panicum et falcolum. et similiter ordecum et frumen-
tum. Amplius autem si ultra mensuram iaciant semina
in agro. maculicia et non proficiunt erunt. Sed
si seratur ager secundum proportionem cibalis humi-

Liber

di qđ est in ipo. ita qđ radices dilatari z cōfor-
tari possunt. tūc etiā plāta exurgēs fortis erit.
z proferēs fructū quē qrit ex labore culture.
Hec igit diligēt esse attendēda z naturalis
suaderatio z expientia culus. O pter etiā
attendere ne forte vī ipsa semia iacta sunt corru-
pta. z ideo pēcipit a Paladio ne semia iacte ve-
tustiora sint qđ annua. si enī vetustate hnt vl-
tra annū. nimis ericcata sunt. z frus formati
ua ppio subiecto destituto hūoris radicalis
substantie destituta euaniūt. z ideo talia raro p-
ficiūt. pterea frumentū z talia semia eligant.
pēcipue in ea regione quā colim⁹. vel exprobe-
mus adnecta. Nā oim surculorū vel frugum
genera pclara terrī tūis experta cōmittere
debes. in nouo enī genere seminū ante experi-
mentū nō est spes tota pponenda. Et nota qđ
semia locis humidis citius qđ siccis degene-
rant. oia legumia a grecis autpibz feri iubē-
tur in terra sicca. faba m̄ in humida terra iu-
bet spargi. licet tēperatis a gris serendū sit. ta-
mē si siccitas longa sit semina orta magis in
agris qđ in borreis seruabunt. si necessitas co-
git de falsa terra separi aliqd. post autumnū
plantāda vel cōserenda est. vī malicia ei⁹ vbe-
rius imbrizo elucet aliquid etiā terre dulcē vel
fluuiālis arene subiiciendū est. si illa virgū-
ta cōmittimus locis vlginosos. aut exilibus.
aut frigidis. aut opacis. De mense septembrī
circa equinoctiū m̄ticū. z alia semia que an-
te h̄yemē serunt. dū serenitas constat cōgrue
seminant. vī eorū radices ante h̄yemē cōua-
lescant. Siccis pō aut pinguibz aut calidis
aut soli expositis locis post dicta tempa semi-
nent. dūmodo vsqz ad h̄yemis gelicidū nul-
latenus differant. pterea sūt seminaria in quo-
bus nutriunt tam semia qđ surculi. z cū ad o-
leuērit in aliū trāserunt locū. hoc seminariū
talē terrā z taliter pparatā desiderat. vī in tra-
ctatu pmo scriptū est. Sed vī scribit Var-
ro qđ in seminario nata sunt. Si loca erant fri-
gidiora qđ molli natura sunt p brumalia tēpo-
ra regere oportet frōde aut stramentis. Si erūt
imbres sicuti videndū ne alicubi aqua consti-
stat. venenū est ppt gelu radiceb⁹ tenellis sub
terris z supra vergulis. ne eodē tpe aque cre-
scāt. quia rōne terre tpe propagant supra ter-
rā aere frigidiorē cingunt. ita qđ ita esse docēt
siluestria. ad qđ sator nō accessit. Nā prius ra-
dices nasci solent. nec longius pcedūt nisi qđ
tpe venit sol duplex causa radicū. Nam qđā
arbores naturaliter longius producūt radi-
ces qđ alie. z qđ alia terrā facilius viā dat. aut

Secundus

seminariū surculis cōstitū est. cacumina qđ meli-
ora erūt natura oleo. vī oleo aut ficus integē-
da sūt binis tabell⁹ dextra aut sinistra ligat⁹.
Pterea scribit Cattho qđ terra seminariū ta-
lis esse dōz qualem desiderāt semia z surculi in
ea lata. Itē dicit qđ surculi nō debēt emicare
nisi quattuor digiti supra terrā. z cacumia de-
bēt fimo bubalo obliniri.

Capitulu. xxi. De plāta

tionē z modis plantādi z de electiōe plātariū.
Rborū quedā fructū faciūt z semen. in
fructus carne reclusa. quedā pō nullū
fructū ferunt in quo semen aliquod inuenit.
ex quo possit planta similis generari. que fru-
ctū z semen faciunt. quedam illud debile faci-
unt. quedam grossum z potens in dura testa
reclusum. Que semen parum z debile faci-
unt. virtutē generatiuā habēt tam in semine
qđ in ramis diffusam. et ideo ex vtrozqz plātari
z cōualescere possunt. licet plantario ex semie
tali sit periculosior. z quādoqz in longā spere
tur etatē. z ex eo nō domestica sed siluestri plā-
ta nascet. ex ramis pō plantatio citius z faci-
lius cōualescit. et inde domestica planta pro-
uenit non siluestris. Si ex planta domestica
ramus fuerit talis acceptus. et in hoc genere
est vitis malagranata z fic⁹ z mltē alie. Que
pō semen forte faciunt virtutē generatiuā ha-
bent maxime in ipo semie collectā. Ideoqz ex
ipso semie melius qđ in ramis proueniunt. z
huius gener⁹ sunt nuc. castanea. amigdalus.
z alie similes. Arbores pō que multū ferunt
fructū virtutē generatiuā diffusāz necessariū
habēt in ramis. cū natura eis specialē nō des-
putauerit locū. vbi eorū spma seu semen colli-
gerent. ideoqz ex ipis ramis cū suis gemmis
aut ex plantis cū radicib⁹ vel sine radicū ma-
tre euulsis. optime cōualescūt. z maxime que
poros habēt apertos. p quos facile transeat
nutrimentū. Siue autē ex semine siue ex ra-
mis siue ex radicibus plantas aliunde diuul-
sas plantare desideras. considera vtrū locus
in quo plantare intendis sit insidijs bestiarū
expositus. aut clausus aut tutus a nocumen-
to corrosionis carū. si est insidijs expositus.
melius est qđ in aliquo loco clauso vmbis ta-
men libero. cuius terra sit soluta dulcis z ali-
quantulū stercozata. z optime subacta ligoni-
bus. z maxime noua sursum z desub⁹ eleua-
ta. omia semia ramī aut plantule duob⁹ distā-
tes pedibus aut vno in seminario plantent.
videlicet si sint forma scia. vī nucez amigdalā

et similia singulariter. Si igitur sint debilia. ut
vitis. malagranati plante et pini et similia tri-
um vel quattuor coniunctim ponant. ut debi-
lis prout vinus alterius auxilio sustentet. et assi-
dua seu frequenter fossione dissipent herbe na-
scentes. nec ibi aliqui domestiche seminant. fiant
etiam irrigaciones tpe magni estus. cum celestis vi-
ui negat infusio. Si autem aqua irrigas non frigi-
da mortificas nup de puteis hausta. s. de pi-
scinis seu paludibus letaminis aut foucis cor-
ruptis accepta. vel sit puteorum vel fontium post-
quam exhausta et in aliquo loco posita recti-
ficauerit calor solis. cui multum proderit si in
ea modicum fumi ponas. cumque sepe moueas et
impigues. et cum earum summitas iniuria corro-
sionis bestiarum duobus vel tribus annis elap-
sis cum euaserit vniuersis radicibus transferant
ad scrobes. in loco videlicet ubi eas postmo-
dum stare disposuideris. iuxta quod palos figas et
spinis si oportum esse videbitur inimicis. Si
igitur locus clausus ab iniurijs bestiarum tutus
existat. statim semina ramos vel plantas in lo-
co ubi perpetuo stare debebunt confidenter po-
ne. et eis eadem tribue auxilia que super his in se-
miario nutritas esse dixi relata sunt. Spa-
cia vero inter arbores seu vites seruentur s. com-
munitudine arborum et terrarum consuetudine
approbata. et precipue in quod de singulis plantis
aridis suo loco dicebat. scrobes autem fiant late ac
profunde secundum magnitudinem plantae et radicibus.
dum tamen in solo arido vel decliu profundius.
et in humido aut depresso minus. profunde plan-
tent. et in mediocri mediocriter infigant. Si
nimis cretosa est. id est plurimum coarctate letamine
et sabulosa miscetur. et si nimium sabulosa letamen
cum creta ponatur. ita tamen quod in macra terra plus et
in pigui minus letaminis apponatur. Sit autem fi-
mus qui huic apponitur non porcinius. sed aliorum
animalium bene maturus. Cum autem plante transfer-
tur domestica vel siluestris. post ad meridiem
versa rubrica signetur vel aliter. ut translata eisdem
celi quibus ante steterat cardinibus apponatur. Cum
igitur plantas in scrobe deponis. quod de radicibus
lesis inuenies amputabis. Obseruandum est
tamen in terra in qua plantatur sit nimis mollis inco-
grua radicibus adaptata. que si nimis sicca est
sua superflua siccitate radicibus plantule naturalē
humiditate sumit. sed ut vtriusque predictorum
tenens medium puluerisabilis seu dissolubilis sit.
et convenienter aptetur radicibus. aut ramis sine ra-
dice plantatis. et pedibus mediocriter concu-
setur. Quod si necessitas te coegerit in terra ni-
mis sicca vel molli plantare. de locis alijs conue-

nies apponetur usque ad omnem cooptionem radicibus.
et etiam usque ad quasi scrobis repletionem. si ha-
bueris habundantiam eius. Fiant autem planta-
tiones predictae de mense Octobris aut Nouem-
bris in locis aridis et montuosis et calidis. ut
eiusdem terre superflua siccitas circa plantas
humiditate hyemis temperet. in humidis autem
et vallicosis locis et frigidis convenientius in
februario et Marcio mense plantatur. ne super-
flua hyemis et loci humiditas debilis plan-
te calorem extinguat. in temperatis autem locis
vtriusque tempore satis congrue plantantur vel etiam
transplantantur. Nec quidem dicta sunt in his quod
cum radicibus plantantur proprie locum habent.
que si plantantur semine mense Ianuarii ponenda
sunt non amplius quam ternis digitis sub ter-
ra posita. ut semine de mense sequentis februa-
rij tumefacto. statim cum primo veris et solis ca-
lorem senserit aperiat cortex et pullulat noua
planta. Quod si locus sit calidus et siccus. conueni-
entius octobris vel nouembris mense ponuntur.
Et rami qui sine radicibus plantantur de mense
marcij infigantur. ab arboze nuper abscissi. cum
viridis succus sit cortici iam infusus. quorum
quidem plantatio satis etiam aperte fieri poterit
de mense octobris post humidum autumnum. cum
non dum humor et spiritus viuificus plante fugam
habuit ad radicem. Nam tempore maximi frigoris
calore naturali arboris ad terre viscera cali-
da fugiente. secumque humorem spiritum trahere.
si nunc rami aut palmites plantandi recidan-
tur a matre plantati debiliter conualescunt. ra-
musculus qui plantatur torquendus non est. nec ali-
quo more vexandus. et pars ea de qua radix
speratur. iniurie nulle subijciatur. et maxime in his
que amplos poros et ligni rarā compositionem
habuerint. aut medullas magnas ut est salix
et vitis et similia hec seruabis. sed in his plan-
tis que solidum et spissum lignum habent. ut bu-
xus et laurina vel similes forsitan proderit si ra-
mi pars scindatur inferior. et in scissura mittatur
lapillus ut per longitudinem pororum plante fa-
cile humor terrestris ingrediens plantam nu-
triat et conalescere faciat. caput inferior in ter-
ram figendum non rotundo. sed longo vulnere
transuerso. ferramentis incidatur acutis. aut ab
arboze laceratur plantetur. si enim poros quibus at-
trahit nutrimentum aptiores habebit. In om-
ni plantatione que post hyemem in locis cali-
dis et siccis fieri debet est vtile puto. si scrobe terra
modico matura letamine iuxta repleto suc-
co. aut lauatura letaminis aspergatur lenis-
ter. ne terra condenset. et fossa modicum vacua

Liber

relinquat. et estatis tpe imbres colligat facili
us q̄ ei⁹ superflua tēperant siccitates. In his
aut plantatiōibz que ante hiemē fuit. erit me
lius terram circa plātas exaggerare. ipamqz
fortius compmere. ne ad plātas supflua hu
miditas digestiōne impedies colligat. et ra
mi q̄ plantadi sunt potius biennalis quā an
ni tantūmodo existēt. exceptis vitibz et q̄busdā
alijs in q̄bus anni tantūmodo esse debet. atqz
tales eligatur q̄ sint lēti succosi nitidi gēmis
grossis et pluribz oculati. et ad vnā tantā ma
teriā redacti. in pluribz autē amputat cōgrue
summitas. et in determinata lōgitudine relin
quant. vt in salice vite olina et vīmo placet et
in quibz dā alijs his similibus.

Capitulū. xxij. De insitiō onibus et infectionibz per quas plante silues stres domesticant.

Insitio fit multis modis. sed ea q̄ maxi
me proficit vt per eā rudis siluestrium
dispositio mutet in domesticā. et vsui cōueni
entē dispositionē est. q̄ similiū fiat insitio in
similia. fm̄ genus. et nō fm̄ spēm. sicut piri in
pirū. et mali in malū. et sic de alijs. si em̄ diuer
sa genere in diuersa inserant. nutrimentū ta
liū ad alterā dispositionē alteratū vix bñ nu

Secundus

triet. et forte corrūpit plantā insitā. p rationes
quā diximus de corrūptiōe seminis animalū et
agro. quādo diuersa seminiū genera pmisce
tur. Est aut plantarū ad inuicē inf oia ania
ta plurima similitudo. licz em̄ arbores specie
bus suis differat. tū lignū vnus speciei mul
tū distat a specie alteri⁹. et hoc cōtingit ideo
q̄ forma formalis plantarū inter aiara plus
est imersa materie. et quali in nullo vel in mo
dico eleuata supra eā. ppter qd̄ etiāz vita eius
occulta est. hac igit de causa fit q̄ arbor vni⁹
nutrimentū digestiōne bz sufficientē. pma vt
nutriat aliā. et scdā digestiō adhibita p aliam
cōuertit succū in sapore et figurāz fructū. fm̄
qd̄ venit scdē. et ideo etiāz qn̄ dissimiles sibi
plante inserunt cōualescunt et fructificāt. opri
ma tamē insitio est vt dixim⁹ silis quātū pōt
in similia. p̄cipue in truncū aut ramos om
nes incisos. vt sepe probauī. Itē aut varro q̄
melior est insitio in arborē domesticā q̄ silue
stem. q̄ meliores fructū producit. Itēz meli
or fit imutatio in toto q̄ in pte. q̄ aut omis
insitio fit p infirionē vnus in aliā. et p fortes
alligatiōne ita q̄ insita q̄si venas radicales
spgit in eā cui inserit. fit q̄ illa cui⁹ mollicies
tantā est q̄ citius cōterit q̄ infigi et colligari
valeat nō posset inferi alicui plāte. et ideo her
be molles habētes stipites. vt olera et nimis
tenelli furculi nulli plāte q̄diu tales sunt in
seri possunt. quōm inserta nō cito radicat in
ea cui inserit. sed oportet q̄ processu tpi⁹ con
fortet et p̄nuet cū ea cui inserta est. Nec igit
tur est causa q̄ mollis planta nec in mollem
nec in durā nec in simile nec in dissimile inse
ri pōt. adhuc autē nec in eā que multū dura
est cōuenient inserit. multū em̄ dura nō defa
cili in se venas radicales recipit. ppter aridi
tate et difficultate dure pforationis. et ideo ta
les insitiōes plerūqz male pueniūt. sed inse
rentes querere debet pua fraga et recentia. in q̄
bus sit multa succositas. et pua duricies. que
qd̄ sustinere possit colligatiōne. et facile ape
riat a calore naturali. hec em̄ cum inserit cito
aperit se versus eā cui inserit. et emittit in eaz
venas radicales. p quas fugit meli⁹ nutrime
tum q̄ suggeret ex terra. et ideo tūc cōualescat
insita melius q̄ in terra esset fixa. et hec est ra
tio in furculi insitiōe. ppter illud qd̄ de ea di
ctū est in eodē libro. Itē sunt furculi inserens
di steriles. q̄ ferentes fructū tū in eo ponūt
q̄ nō facile ad debitiū venire pūt augmentū.
Item de nouo nati ppter ratios p̄dictas gē
mis grossis spissis et pluribz oculati. q̄a vbi

habundantia generative p̄tutis. q̄ maxime in
hūore digesto et spisso et optime cōmixto. In ge-
mis coadunato p̄stiter. Item ab orientali arbo-
ris pte decisi: q̄ in ea magis q̄ in alia pte in ra-
mis ppter illustrationē teperat. caloris solis
est caliditas et hūiditas q̄ oibus anilibus sunt
causa vite. sed etiā ex alijs p̄tutibus accepte cō-
ualefcit. P̄portet autē scire q̄ insitionū multi
sunt modi. q̄ optime p̄uenerūt. et a siluestrita-
te ad domesticationē plantā transmutāt. Pri-
mus q̄dem est q̄ fraga eiusdē arboris oīa vl-
tra medinā medulle ex transuerso incidant. et
tūc alligēt qd̄ incisus est. sicut vulnera ligari
cōsueuerūt. et circūponat cera vel lutū ad plu-
uie et extrinsecorū nocumētorū defensionē.
et ne rūpi aut eoz plage aperiri agitatōe ven-
torū possint. cōuenientibz p̄tutibus muntant.
statim enī cōsolidato vulnere supior p̄semū-
datū in sapore p̄ferit fructū. ppter digestio-
nē succi in nodo factā. et hoc p̄prie dī incisio.
q̄ quidē plantā in alterā non trāsmutat speciem
seu gen. sed eā de siluestri in domesticā facit.
Secūds autē modus est q̄ vna et eadē arbor ab-
scidat in trūco. et fragū supius in eadē arboze
acceptū trūco suo inserat. tūc enī cōualefcens
insita p̄ferit fructū alteri genis in sapore et
q̄ntitate et figura. q̄ p̄us p̄uulerat et ille mo-
dus fecit diuersitatē oēm q̄ est in malis p̄ris:
et ceteris fructibz. tāta enī est vis nodi et cōuer-
siois poroz q̄ p̄us ascenderūt. q̄ succū ex no-
dis retentū dirigūt ad aliā formā plantalē. q̄
forma mōstrat in q̄ntitate et sapore fruct. vt
ait frat̄ Albertus. Tercius modus inuētus
est in vite et q̄busdā alijs q̄ ex medulla crescūt.
videlicet q̄ gēma vnus vitis excidat vsq̄ ad
medullā p̄funde vulnere trāsuerso et obliquo
et tantundē de gēma vitis alteri eruit. et loco
alteri ponit. et fit colligatio sicut i alijs. et tūc
cōualefcit et fructificat. et fiet forte i alijs ar-
boribz. sed in vite expertū est. Quart⁹ p̄o mo-
dus insitiōis est quo fragū vni⁹ arboris i ali-
am inserit arboze cōualefcit et fructificat i ea
p̄ modū qui sepe dictus est. Et iste modus re-
gulariter cū fuerit magis similis erit melior. et
cit⁹ cōualefcēs. et fit p̄prie in illis arboribz q̄
rectos habēt poros. et p̄ tunicas ligatas a ra-
dice accipiūt nutrimentū. sed iste mod⁹ et sili-
ter secūds i plures subdividunt modos. et vn⁹
q̄dem est. q̄ furculus inferendus int̄ corticē et
lignū noue matris imp̄mit. scōus est. cū furcu-
lus scisso infigat ligno. terti⁹ q̄ fit more em-
plastrī. q̄rtus q̄ dicit ad buccellū. q̄ntus vero
in amidā. seu salicis p̄ica p̄forata de oibz per

ordine est dicendū. Prim⁹ quidē mod⁹ quo
furculus int̄ corticē lignūq̄ deponit fit hoc
modo. truncū terra recidam⁹ acuta in loco ni-
tido et succoso. ip̄mq̄ cū fascia corticis desup
posiam⁹. deinde vimine salicis aut vlini liga-
mus. ibiq̄ inter corticē et lignū cuncū ferretū
vel ossē in acutū tendēs ab vna parte plātū.
et ab alia quasi rotundū tribz prope digit⁹ cō-
siderandū deponim⁹ ne corticē fascia scindat
et in eū locū subducto cuneo statim furculum
mergim⁹ ab vna pte decisu. salua medulla et
cortice p̄tis alterius. pellicula exteriori remo-
ta. ita q̄ optime trūco adhareat furculi inscis-
sura q̄ sup truncū quattuor aut sex digit⁹ emi-
neat. vel vsq̄ ad octo duos vel tres vl̄ plures
furculos p̄o trunci cōstituimus q̄ntitate. qua
ternis digit⁹ vel ampli⁹ ad min⁹ int̄ eos spa-
ciū relinquim⁹. et lutū desup cōuenientē poni-
mus. et disponim⁹ peciā vel ligam⁹. Hic autē
modus optime cōprehendit et cōualefcit. sed
fieri nō pōt nisi de mense marcij vel ap̄lis cū
iam pōt lignū a cortice separi. sed nec fieri po-
test nisi in trūco grosso vel medioeri. et in his
arboribz q̄ grossū habēt corticē et pingue. vt
ficus pirus malus et siles. cōualefcit autē ma-
xime iuxta terram huiusmodi facta incisio. et
etiā in q̄cunq̄ pte stipitis et grossorū ramorū
satis congrue puenit. sed duobz ad min⁹ oīs
p̄ica p̄p̄ter ventoz rabie adminiculis eget
Modus autē scōus q̄ scisso fit stipite hoc mo-
do agēdus est resecet trūcus et desuper poliat
vt dictū est in modo predicto. deinde scindat
in ea pte q̄ magis succosa videt. et q̄ corticem
ibide planū et adeq̄nti furculi congruū cer-
nat h̄c. qd̄ maxime inuenis vbi magis ē spa-
ciū inter corticē et medullā. ppter habundan-
tiā nutrimentī qd̄ ad partē illā accessit. q̄ si an-
teq̄ scindas vinculū p̄e summū stipitis liga-
ueris truncū cū minima scissura lōgitudinis
defendet. deinde cuncū duobz digit⁹ vel mo-
dicū min⁹ longū formabis i furculo ab ytra-
q̄ pte decisu salua medulla. et apra scissura
cū aliq̄ cuneo. et de ip̄ius scissure labijs subla-
ta oīni lanugine si affuerit cū p̄unica pui cul-
telli acuti furculū imerges. talit̄ q̄ cortex cor-
tici adequet in pte interiori et lignū ligno ex-
terius. vt succ⁹ int̄ cortices et ligna possit libe-
rius p̄transire. In scissura etiā furculi optime
trūco noue matris adhareat. deinde subducto
cuneo. et in trūco furculus spōte constringat
immissus sup riuulas et cortices p̄iungēdas
aliq̄ corticis ei⁹ arboris vel p̄ani linei cera-
ti ponat. et cū iunco stricte liget. deinde vt ait

D

Liber

Latbo subtili puluere in supiorē scissurā in-
misso. creta plurimū cōprehensa cū pauca are-
na z fumo bubalo: vt idē ait. vel cū cera super
truncū z ligaturā ad defensionē caloris venti
z pluuie cōgrue disponat z pecia fasciē. ego
aut plūscs millesies pbauī z semp inueni suf-
ficere solā cretā bene cōpressā sine fumo z are-
na vel cera z puluere. in scissura bec etiā pro-
derūt. ne vapor a radice ascendēs ad nouum
alendū furculū foras egrediēs denegēt. Po-
tandū est tamē q̄ istiusmodi et act⁹ et opatio
diuersificat f̄m diuersitatē grossitudinis z te-
nitatis stipitis inferendi. z cūci furculi in-
scidendi. Nā inferēdus stipes est valde gros-
sior furculo. aut modiciū aut nihil. Si q̄dem
stipes est valde grossior. duob⁹ pōt scidi mo-
dis. vno mō vt ab vna pte stipitis vsq; ad me-
dullā in tñ cū cōgruo ad hoc scalpro scinda-
tur. vbi vn⁹ tñ furcul⁹ infigat. alio mō vt ab
vna pte stipitis ad aliā scissurā ptranscat. ibi
q̄s duo furculi sez vn⁹ a q̄libet pte ponat. vel
vnus tñ si placuerit ab vna pte altera vacua
remaneat. Si pō stipes est modicum grossior
furculo necessario p mediū scindit. z vnū so-
lū recipit furclm. vbiq; autē vn⁹ tātūm mō
furculus ponēdus est. debz cūne? ei⁹ forma
ri vt i scissura ex vtraq; pte facta tertia cū cor-
tice cōueniētī remaneat. in quarta pō q̄ intra
stipitē stare debet nihil corticis z latitudinis
videat aut modiciū. eo modo meli⁹ quo furcu-
lus in cortice q̄s in ligni stipite exterius z in-
teri⁹ adequet. vbi autē duo furculi sunt ponē-
di sit in scissura cunei a duab⁹ pte medul-
lā que etiā ad medullā z acūmē accedat. ab
a. i. s. duab⁹ pte sit quāsi eiusdē latitudinis. ita
q̄ pars parū latior cū omī cortice pmanēs ex-
tra cū cortice mat⁹ equef. ps pō strictior re-
mota exteriori corticula p̄sus medullā stipitē
int. rē disponat. Si autē stipes est eq̄lis fur-
culo q̄ inferit formet cūne⁹: vt ab vtraq; pte
sit cortex. z vtrarūq; fiat eq̄lū z cortice z pe-
ciola sup̄ riuulas posita. subuli vineulo scis-
so vel cordula cum modica structura liget. z
postmodū cū creta seu tra z peciola fasciē. et
hic mod⁹ intra terrā z in altū z in sumitatio-
ne cōualescit. z oēs iste forme q̄ sunt scisso-
trūco pnt fieri cōueniēter de mēse februarij.
z martij. etiā mēse aplis si furculus omī te-
nera pte priuēt. z meli⁹ si colligant anteq̄ pul-
lulent. z diu sub tra in loco frigido vmbroso
seruent sumitatio nō subuerlis. z etiā de mē-
se ianuarij cū calefactione ignis facta insitio
cōprehendit cū eius auxilio cōglutinās cura-

Secundus

rat succus. sed tūc tēporis erit insitio ceteris
melior. z melius cōualescēs. cū iam cortice te-
viridis succus intulerit. z gēme incipiūt esse
suspecte. ego etiā malozū insitiones feci circa
principiū augusti de furculis illa estate manu-
ratis z satis cōgrue prouenerūt. veruntamen
talis insitio faciēda est sub terra vel modicu⁹
supra eā. vt tumulatioē terre a tanto estu insi-
ta defenset. vel supra eā vas aliq̄d stillās sus-
pendat. z hoc auxilio poterit hoc tēpore etiā
in altū fieri. Fit etiā vt ait Varro bec insitio
cōmode in solsticio estiuo z canicule signo. et
pcipue in fico. vt in tractatu insitiōis fici scri-
psi. pōt etiā p̄dicta insitio fieri sub terra z cir-
ca terrā. seu modiciū supra terram vbi sine du-
bio insiti ramusculi proueniūt omib⁹ alijs lo-
cis ad incrementa maiora. q̄a ibi lignū et cor-
tex mat⁹ beneficio soli adherēt humescit.
cuius insitio loci magis cōuenit plantis par-
uulis in quib⁹ insitio celebrat. Si pō plantas
mediocriter magna fuerit cōmodius erit ean-
dē in locis altiorib⁹ inferere vbi cortex sit viri-
dis z succosus q̄s ipam circa terram inferere:
q̄a sic fruct⁹ ex ea plurib⁹ annis tardius ha-
beret. veruntamē quātomagis inferius fiat tā-
tomagis domesticat fruct⁹: vt sup̄ probatum
fuit. Si pō fuerit arbor magna plurios ha-
bēs ramos. nil erit vtili⁹ q̄ ramos in locis ni-
tidis refecare. ibiq; quorūq; volueris sur-
culos inferre. Q̄ si adeo venusta ē arbor q̄ ras-
moz cortices nimū sint rugosi ac būore cor-
sumpti. arbor eadē incidat z relinquat inci-
sa vsq; ad annū sequentē. z tunc inserant fur-
culi q̄ in ea nati fuerit leniores z in cōmodio
re parte locati. circūscissis ceter⁹ z abiectis. qui
tot nūero esse poterūt. quot inferēti placebit.
q̄a omne nūmer furculoz sufficient nutrit
talis arbor. Modus q̄dem inferēdi quē Pal-
ladius emplatrationē vocat sic ab eodē fieri
affirmat. ex nouellis ramis incisis z feracib⁹
gēma q̄ bene apparebit sine dubio processura
duob⁹ digitis q̄dratis circūsignet. vt ipa sta-
tuat in medio. z ita subtiliter cortex lenet acu-
tissimo scalpro. ne gēma ledat. Item ex ea ar-
bore cui gestimus inferere similē cū gēma tol-
let emplastrū. nitido tamē atq; vberi loco. tūc
ibi cōueniētē impressus circa gēmā vincu-
lis cogit sine lesione gramis coherere. vt ea q̄
apposite reddidit loco gēme pozis includit. tūc
luto sup̄linis z liberam gēmaz relinqs. cui
multū proderit si peciola cū cera sup̄ iuncta
ram z riuulas corticē apponat. ad extrinsecō
rū nocumētōrū defensionē. z nutritis succi

z vaporis viuifici retentione. ramos deinde
superiores eius arboris refecabis. ne mater pro-
prios volens nutrire ramos alieni filii sibi p-
pter utilitatem radicis per eundem relinquat. de
inde .x. diebus extractis aut pluribus. resolu-
tis vinculis repies externi seminis gemmam
re in arboris aliene membra transfixa. hic autem
modus de mense iunij fieri posse asserit. licet et
ante et post modicum prebendat. dummodo ge-
ma pueniens habeat. Et modus igitur qui vul-
gariter dicitur ad buccellum qui huic pro-
prio plu-
rimus est affinis fiat hoc modo. buccellum par-
uum grossitudine pollicis longum. cum gemma in
medio de nono surculo eleuet. in nouo surcu-
lo eiusdem grossitudinis suo cortice in tres vel
quatuor partes scisso et denudato ponat. et tamen
ad inferius consideranter comprimat. quod ligno
stipinis mediocriter stricte adhereat. et cortex
appositus furculi non scindat. et siue gema po-
sita super locum gemme sublate ponat siue non.
nihilominus siue aliquo ligature vel alteri
rei auxilio conualescit. Abscindenda est tamen
omnis circundans soboles furculorum. ne insite
surripiat nutrimentum. et tamen magnam admi-
niculum prestabit. si cortex pendens taliter rescin-
dat. quod remanenti appositus buccellus subti-
liter adequetur. et propter dictam causam pecio-
la deinde creta super iuncturam totum buccellum
ponat libera gema relicta. deinde ne creta reli-
cta cadat linea pecia fasciet. fiat autem hic mo-
dus de mense martij. postquam cortex sepatur a
ligno. et mense aprilis et magis si furculi antequam
gemmis collecti seruent. ne pullulent in loco
frigido et umbrato. sub terra pro parte submer-
si. Item expertum est in mense iunij circa finem
et iulij buccellum paruum cum gemma de nouissi-
mo surculo eleuatum. et in nouissimo surculo po-
situm eiusdem grossitudinis. siue gema adequan-
tur siue non siue aliquo auxilio ligature vel al-
terius rei optime conualere. Et tamen hic modus
superior proximis qui emplastratio dicitur
locum habet in his solis arboribus quibus succus
pinguis est in cortice. ut ficus oleis castaneis
et similibus. potest etiam sine absensione inferen-
di furculi eleuari buccellum. et domesticum eius-
dem grossitudinis ab una parte scissum ibidem
apponi. et cum filo ligari. et preparari ut dictum
est super. et cum comprehendere videtur supra buccel-
lum abscondere. relicta enim summmitas succum ad buc-
cellum fortius attrahit quam absensa. et hoc modo
possunt plures eiusdem speciei et diuersarum in
una forma formari. Modus quoque qui fit in ami-
da et salicis prout fit hoc modo. prout vel bas-

culus dictorum lignorum perforetur subtili terebra
et acuta. ita quod inter unum foramen et alterum sit
spacium semipedis. et surculus modicum raso
cortice intromissus iacenter mergatur alius iun-
gatur in scrobe furculis eleuatis. ita tamen quod par-
tice saltem salicis summmitas aliquid remaneat su-
pra terram. hinc quoque post annum materia totaliter
eleuata. et inter furculos incisa plantam quamli-
bet radicibus plurimis decoratam in ordinata
scrobe deponere. cui forsitan proderit si creta vel
cera foramina et eorum scissure vndique optime
obturent. Quidam autem mihi asserunt se expertum
fuisse hanc institutionem in palo salicis viridi per
forato usque ad medullas solimodo et insitisse
furculos equalis grossitudinis remoto corti-
ce. quatenus intraret in foramen. ut cortex fur-
culi equaretur cortici pali. et cum cera omnem riuu-
lam obturasse. et posuisse palum sub terra quatuor
digitis iacentem in loco aquoso. ita quod de palo
nihil apparuit. sed solum furculi super terram. et con-
prehendisse optime omnes. et refecato inter furculos
trunco plantasse et bene conualuisse. Alium autem
modum inferendi retulit columella dicens galli-
ca terebra usque ad medullam arboris perforan-
da. plaga interior leniter inclinata. ubi dedu-
ero omnem fragmientum vite vel ramum ad modum fo-
raminis deliberatum succidit tunc et humidum stric-
tum imprimi. vna vel duabus gemmis foris re-
lictis. et tunc argilla et multo locum diligenter ope-
riri. et ita vites in vltimo inferri posse dicit. Pre-
dicti autem duo modi fieri possunt congrue in
mense martij. et in principio aprilis ac februarii.
siue cum viridis et nouus succus calore aeris
dissolutus mouetur in cortice. Item scribit
Clarus alium modum inferendi suo tempore inuentum
in proximis arboribus hoc modo. ex arboris quod
vult habere furculum in ea quam inferere vult ramu-
lum traducat. et in eius ramo precesso ac desuper
implicare in locum. quod pertingit ex utraque parte.
quod intus est falce extenuatum. ita quod ex una par-
te quoque celum visum est cortice cum cortice equa-
tum habeat eius ramuli quem inferet. cacumem ve-
directum sit ad celum postero curset anno cum con-
prehenderit unum propagatum ab altera arboris
procedit. Et predictis igitur patet quod licet insti-
tutio in similia sit melior. tamen in dissimilia plu-
rimum conualescit. et infinita mirabilia facit. que
apparere in his qui experiri desiderant et in talibus
exercitantur.

**Capitulum. xxij. Ex quibus dispositionibus et in quas transmutentur
plante siluestres in domesticationem.**

Ex his q̄ supra determinata sunt scimus
plātas siluestres esse spinosas et scabio-
sas in cortice substantia. et puor et multo-
lio- plurimor fructuū. et in quātitate mino-
rū. et acutior succorū. et hec oīa nō dubitam⁹
accidere plāte ppter suū nutrimentū. et ideo plā-
ta in oībus his dispositionib⁹ mutat p nutri-
mentū cultoris agri i oppositas dispositiōes.
spinositas enī venit ex humido nutrimentali
intenso. qd̄ cogit ad superficiē ptingere ad me-
dullā ipsa sua intēsiōe. et hec i domestica mu-
tat p habūdantiā humidī. q̄ non patit calozē
acui. sed frāgit eū. et nō sinit terrestre cōgrega-
ri. sed insidit et currere ipm facit i poros plā-
te. sicut autē eiūsdē humidī habūdāia fuit
in maiore folioz diuisione. hec etiam facit ut
maiores sint fructus domesticarū. et quia hu-
mor siluestriū tenuis et subtilis est ppter par-
uū earū nutrimentū erit humor domesticarū
spissus et viscosus. ad flegmaticitatē accedēs
ppter eius habūdantiā. et letaminis admini-
strati cōmixtiōe. tenue autem et subtile facile
dispergit a calore. et diuidit in plurima. et ideo
in numero sunt plurimi fructus arborū silue-
striū. et non vermiculati. sed integri in arbori-
bus diu perseverantes. quoniam subtile et tenue
nō facile putrescit. nec defacili claudit poros

sue vegetationis. per quā fugiter arboze pres-
cipue cū in codē hūido sicut i proprio subie-
cto sit calor acutus. habundās autē et spissus
et viscosus humidū per magnas partes flu-
it in vniū. et non est facilis diuisione. eo q̄ ca-
lidū eius est ebēs. et ideo sunt ex eo mag⁹ qui-
dem et nō tot numero fructus. sicut ex tenui et
subtili et acuti calozis existēte. et cito ebēs
calor permittit claudi eius porū. per quem sa-
git ex arboze. ita q̄ multi talū fructuū cadūt
ante tempus maturandiōis. et defacili attrahūt
vermes. quod autē emūdat succū et digerit in
domesticis nodi precipue sunt insitiōnū. qui
tenent in corticib⁹ suis et transversalibus po-
ris humidū. donec ad suauē maturet sapo-
rem. et talis qd̄dem est transmutatio earū p in-
sitiōnē domesticarū arborū. Ille autē plante
que sunt de genere granoz et olerū ex solo cul-
tu et cibo domesticant in hoc q̄ substantia et
molliores et maiores efficiunt. et sui saporēs
et humores minus efficiunt acuti ppter cau-
sam quā supra diximus. subtilitas enī corticis
q̄ est in domesticis et planicies absq̄ dubio ex
bonitate et habūdantia puenit nutrimenti.

Capitulum. xxiij. De lo-

cis vtilibus et inutilib⁹ generationi plantaz.
Lanta in generatione sua duob⁹ indi-
get. quorū vniū est materia et qua fit. et
alterū est locus sue generatiōis. quemadmo-
dū est pater. et materiā quidē impedit loci sal-
fugo. eo q̄ exicat humidū radicale plantaz.
cui⁹ signū est q̄ terre false vel cōmixte. vel sa-
le seminare steriles efficiunt. loca autē perpe-
tuis niuib⁹ coopra omnino non cōpetunt ge-
nerationi plantarū. quia experimēto cōperi-
mus niuem a tēperamento esse remotissimā
ppter frigus glaciale quod est mortificatiū.
oportet autē scire q̄ si aliquis locus in se tem-
peratus in hyeme frequēter sit niue coopritus
iste eximie trib⁹ ex causis fecūditate accipit.
quarū vna est. q̄ vis terre euaporās reflectit
tur sepius ad terrā. ppter niuis cooperimē-
tum. alia autē causa. quia niuis repressa cali-
ditas ad terrā illam expirans. cōueniēs gene-
rationi prebet nutrimentū humidū. qd̄ pau-
latim per vices distillās supiorib⁹ partib⁹ ter-
re vigore natatiui plantaz cōtinue infundit.
Tercia est cā q̄a nix frigiditate sua locū circū-
stantē et vigore pncipiorū generantiū plantā
cōtinet ne euaporet. et cōtinet terre superficiē ne
emittat int⁹ in viscerib⁹ terre vapores genera-
tos. q̄ cōgregari ad superficiē ingrediunt radi-

ces plātarū prestāt ei nutrimentū et fōmētati-
onē et generationē matricē. q̄ ingredit̄ planta
rū cōmixtiōi. sic autē dixim⁹ q̄ loc⁹ ppetu⁹ in
frigore. ppter nūositatē nō cōuenit generatio
ni plātarū. ita eodē mō in locis salic⁹ et siccis
nō appet multū generatio plātarū. ppter remo-
tionē locorū a t̄pamēto. hec em̄ loca multā sal-
fuginē habētia multe sunt siccitatē et p conse-
q̄ns multe frigiditatē. eo q̄ calor cōplexio-
nalis nō cōualefcit et retinet̄ nisi in hūido tē-
perato. et si alius calor aliq̄ sit in talib⁹ locis
est adurens talis calor nō remanet. sed euolat
adustus frigid⁹. et mortificās ea q̄ forte nasci
debūissent. et signū hui⁹ terre est q̄ miorat̄ et
cōtrahit̄. et ex siccitate et frigiditate. q̄ elōgat̄
a calido et humido. q̄ eleuant et faciūt crescere
loca et exaltare. ppter qd̄ terra dulc⁹ q̄ habun-
dat in calido dissoluit̄ et hūido vaporat̄ fre-
q̄ntius eleuat̄ in colles et mōtes. et terra salu-
ginit̄ mltē depmit̄ et inferiorat̄. in locis autē
calidis p cōueniētiā matricē plātarū et loci ap-
te et bñ nate pueniūt. in talib⁹ em̄ locis est aq̄
subtilis et bñ digesta. eo q̄ a calore loci talis
ex p̄fundo attrahit̄ terre et bñ cōmiscet̄. et bñ
digerit̄ a calore loci terminat̄. a calore enim
multo nō adurente. puenit̄ humidi decoctio.
calor em̄ in talib⁹ loc⁹ habūdāt ex duab⁹ cau-
sis. quaz̄ vna est calor loci retinens calozē. se-
cūda causa est calor solis. q̄ ex aliq̄ reuerbera-
tione multiplicat̄ sup locū illū. et loci q̄dez ca-
lor est sicut instrumentalis. calor autē solis si-
cut terminās et formalis. et q̄si vniūficās. et ideo
format̄ cōtinue humidū in plant⁹. aer etiā im-
mixtus est hūido locorū. talib⁹. et iuuat ad hoc
vt humidū sursum spirando educat̄ in plante
figurā. mōtes autē q̄ sunt subtus cōcaui et va-
porosi attrahūt a suis cōcauitatib⁹ humozē. et
adiuuat ad hoc caliditas multa. q̄ est radiorū
solis et stellaz̄. et multa ad annerū montis re-
uerberatio. et ideo festinat in his humidi de-
coctio. p̄cipue in latere cōuerso circa calidum
solis. hoc est circa meridiē. ppter quod plāte
multe et bene decocte p̄ueniūt in mōtib⁹ p̄-
cipue. nimirū humidū em̄ attractū ad montis
sup̄ficiem ex figura deuēritas cōtinue deflu-
it. et ideo sup̄ius vinū remanēs optime deco-
quit̄. q̄a melius vincit̄ a calore q̄ nō est sup̄-
fluū. nec oīno siccit̄. q̄a cōtinue attrahit̄. et ex
cōcauo montis crescūt vīna odorifera et plā-
te aromatice. et sunt plante et vīna magis sic-
ciores aliq̄nūllū. Ad pedes autē eorūdez mō-
tiū sunt plante et vīna magis humida. et min⁹
digesta. et plante spissiores ppter multū humi-

dū annero mōtib⁹. cōtinue ad calida loca de-
fluens. q̄dam tamē loca siue plana siue mon-
tuosa ppetue sunt sterilitatē. et hec vocant̄ he-
remi. et hec sunt arenosa et falsa. et hec sūt vin-
centē in se habētia falsedine et siccitate. et in-
ter arenulas locorū talib⁹ sunt raritates. eo q̄
p̄tes arenarū sunt cōtigue nō cōtinue sibi cō-
posite. planta autē nō pōt generari ex vapore
cōtinuo q̄ diffundit̄ ex circuitu loci in mult⁹
p̄tibus loci cōtinuis a virtute solis euaporā-
tibus. In talibus igit̄ locis aut nō generat̄
plāta oīno aut rara. aut debilis essentia. sicut
est saxifraga et q̄dam alia gramia pua. partib⁹
em̄ loci nō coherentib⁹ ppter adustionē impos-
sibile est p̄tes vaporis solide cōtētie et coheren-
tis esse ppter qd̄ etiā exspirat̄ int̄ arenas p di-
uersas p̄tes. et non formant̄ in plantā. ampli⁹
aut latū nobile qd̄ ingenuū est et libez a gros-
sa terrefrilitate. ppter vinctuositatē suā cito p̄du-
cit plantā vinctuosam esibile. plāta autē q̄ sup̄
solidos lapides nascit̄ ppter carentiā humo-
ris vit̄ lōgo cōtingit et crescit t̄pe. plāta em̄ re-
manēs et crescēs indiget terra et aq̄ et aere. et ra-
ro hoc h̄z planta q̄ in lapidū soliditate est erū-
pens. Est et alia plāte cōsideratio ex loco plā-
te p̄ueniēs. quoniā si fuerit in loco q̄ est p-
pe solē. hoc est ad directū solis respectū p̄sus
orientē et meridiē. citius nascit̄ et crescit. eo q̄
calor solis directius et diutius manēs sup̄ eā
cōuenientius et fortius mouet humidū eius.
et q̄n fuerit ad aquilonē et occidentē. ita q̄ sol
cito declinat ab ea tardabit̄ generatio eius. et
incrementū diminuit̄. sit autē hoc dupliciter na-
turaliter sc̄z aut p accidēs. q̄n locus aliq̄s ex
montib⁹ vel alijs causis. p̄prietatē accipit ori-
entis vel occidentis. sicut aut si in loco plante
sit aq̄ frigida grossa in se cōcludens aerē siue
vaporē aerē. qui sua frigiditate et spissitudine
ascendere siue vaporare nō p̄mitit. ille p̄o p-
mittit plātas nutriri ad magnū incrementū.
eodē autē modo impedit siccitas retēta in lo-
co aliquo incrementū plantaz̄. ppter defectū
humidi nutrimenti. tūc enim calor naturalis
diffundit̄ ad extrema loci. et agit nulla cōbu-
rendo et obstruēdo poros viarū. sicut obstru-
untur in terrestri adusto. et tūc aqua nutrit̄
etiā si adesset non haberet meat⁹ per quos
in plāte nutrimentū euaporaret et remanet de-
ficiuta nutrimento. et ideo non crescēs in ma-
gna quantitate.

Capitulum xxij. De ter-
ra et cognitiōe fecunditatis et sterilitatis eius.

D iij

Liber

Erra est vñ ex elemētis generator. cuius naturalis loc⁹ est in medio ton⁹. in q̄ naturaliter manet q̄eta. ⁊ ad ipm cū ab eo se pata fuerit naturalit⁹ mouet. est autē frigida ⁊ sicca naturaliter. sed accidētalit⁹ reb⁹ intrinsecis immutat⁹. eius pō esse in generat⁹ iuuantē tū p̄stat ad retentionē faciendā ⁊ fixationē. ⁊ ad seruādas figuras ⁊ formas. In terris pō fm Palladiū fecūditas q̄renda est. ne alba ⁊ nuda gleba sit. ne macer sabulo sine admixtōe t̄reni. ne creta sola. ne arene squalētes. ne ieiuna glareā. ne arenosi pulueris. lapidosa mās. cies. ne salia vel amara. ne vlginosa t̄ra. nec totus arenosus atq; ieiunus. ne vallis nimis opaca ⁊ squalida. sed sit gleba pur⁹. ⁊ fere nigra. ⁊ ad regendū se graminis sui crate sufficiens. aut mixti coloris. q̄ ⁊ si rara sit. tamē pinguis ⁊ cretosi soli adiunctiōe glutine⁹. q̄ptu lerit nec scabra sint. nec retorta. nec succa naturalis egentia. Verum quoniā alia terra dādis frumētis vtilis est. q̄ naturaliter cōuenit. ⁊ alia magis vineis amica est. Sciendū est tamē q̄ frumētis dandis vtilis est. q̄ naturaliter ⁊ sua sponte producit ebulū iunctū gramen pingue trifoliū calamū rubos pingues. prina siluestria. lappas. farfana. malua. et ceteras huiusmodi herbas q̄ latitudine ⁊ pinguitate folioꝝ letū solum ⁊ fecundū demonstrāt. Color tamē terre nō magnopere desideret. sed pinguedo atq; dulcedo. pingue sic agnoscis terrā. glebam parū dulci aqua conspergis. et subigis. si glutinosa est ⁊ adheret. constat ibi esse pinguedinē. Item scrobe effossa ⁊ repleta. si supauerit terra pignus. si defuerit exilis si cōuenit equata mediocri. Dulcedo autē agnoscit. si ea parte agri que mag⁹ displicet. si eiusdem qualitatis totus ager videt. fictili vase dulci aquam madefactā indicio saporis explore. Vineis quoq; vtilem per bec signa agnoscas. si corporis aliquaten⁹ rari atq; resolutū est virgultaq; profert lini nitida procerā secunda sunt. vt pirus siluestris primus. rubus. ceteraq; huiusmodi. neq; intorta. nec debilia. neq; macra exilitate languentia. Et hec in cōmuni breuiter in mediū absoluta q̄ literat⁹ sufficiant de terra agri siue cōgrua vineis. quia plenius dicā de ipsa in libro vinearū. sed cū sint genera terrarū plurima. pinguis autē ⁊ macra ⁊ spissa vel rara sicca vel humida. lapidosa vel nō lapidosa. mōtūosa vel plana. ⁊ ex his plerq; viciosa. tamē ppter seminū ⁊ plantarū differentiā sepe necessaria. maxime tamē ⁊ absolute eligēdo est pignus

Secundus

⁊ resolutus ager vbiq; situs. quia bīc nīmiū laborem petit. ⁊ fructū maximū reddit. Secundi meriti est spissus ⁊ pinguis. q̄a licet laborem maximū petat tamen ad vota respondet. Illud pō deterrimū genus est quod erit siccū ⁊ spissum. macrū ⁊ frigidū qui ager more pestiferi fugiendus est. Accurramē q̄ agri sint varijs vtilitatib⁹ deputati Varro recitat Lathonem in nouē genera diuississe. ac graduū vtilitatē scripsisse. ait em̄ meliorē esse agrū illū. vbi vinea possunt esse bono vino ac multo. secūdo vbi ortus irrigu⁹. tercio vbi salicta. quarto vbi oliueta. quinto vbi pratū. sexto vbi campus frumētarius. septimo vbi cedue silue. octauo vbi arbuta. nouo gladiaria silua scdm aliquos vel aliq̄ dant primatū bonis pratīs. quia modicas aut nullas requirunt expensas contra in vineis. eo q̄ fructus sepe sumptum deuorat.

Capituluꝝ. xxvj. De situ

qui congruit agris ratione fecūditatis eorū.

Itus terrarū nō sit adeo planus vt stagnet. nec praeptus vt defluat. nec obritus vt in inum directa valde subsidat. nec arduus vt tēpestates immodice sentiat ⁊ calores. Sed ex his oib⁹ vtilis semp ⁊ equata mediocritas requirat. videlicet vt campus aprior sit. et humore pluuiarū cūso fallante subducēs vel collis molliter p̄ latera inclinata deductus. vel vallis cū quadā moderatiōe et aeris claritate submissa. vel mons alterius cacumis defensus obiecta. et molestatiōibus vētis aliq̄ liberi auxilio vlt̄ sublimis asper. s; nemosus et herbid⁹. Preterea positio agri eligendus est. eo si sit in frigidis prouincijs oriendo vel mediano lateri ager debz esse oppositus: ne ahcni⁹ magni mōtis obiectu bis duabo partibus exclusus algore rigeat. in calidis prouincijs p̄s potius septentrionalis op̄tada est que vilitati. voluptati et saluti et q̄ bonitati respōdeat. Item ait Varro q̄ quat⁹ tus: extra fundū cōsideranda sunt q̄bus fundus vtilior vel min⁹ vtilis reddat. Primū est si regio prima est infesta. q̄us fertilis sit fundus inutilis tñ est propter latrocinia. Secūdū est si in regione p̄pina sunt homines qui emanant q̄ in fundo sunt venalia. vel ne care veldant q̄ fundo sunt oportuna. fructuosior em̄ fundus est. Terciū si nimis longinquus est. vt ex ea difficile necessaria portent ad fundū. nīmis fructuosior censet. Quarto eundem fundū fructuosiorē faciunt rectine. si vīe sunt

Libec

qbus plaustra vel naues portare ac exportare necessaria possunt. Refert etiam ad fundi fructus quēadmodū vicinus in cōfinio constitū agrū habeat. si enī ad limina quercū habeat. vt possis recte sub eam siluā serere. oleā: q̄ vsq̄ eo est cōtrariū natura. vt arbores nō solū min⁹ ferant. sed etiā fugiāt. vt introsum in fundū se reclinet. et in cōfinio vitem et fundum faciunt sterilem.

Capitulu. xxviij. De munitionib⁹ vinearum. ortorū. et agrozum.

Inearū ortorū et agroz munitiones multis modis sūt. qdāz enī fossatis cingūt qdam sepib⁹ et palis et viminib⁹ factis. qdā spinarū aut aliar⁹ arborū plantis. et fossaz. qdem munitiones plurimū defendūt ab ingressu hominū et aializ rapaciū. et ab iniuria vicinaz aquaz ad loca defensa fluentiū. et maxime si ripas habēt valde sufficētes aggeres eleuatas. Multū etiam conserūt agris et vineis nimis humidis et aquosis. vt ad eas fluat supfluus humor aquosus segetes necās. et in lolū et auenā cōuerēt. et cōpletz digestione humor viuas nutritices impediens. Et hec qdem fossata magna vel pua sunt. scdm q̄ magis et min⁹ aquosa sunt loca. et scdm q̄ magis et min⁹ hominū et aialium intrare volentū timēt noxam. Funt autē optime toto estatis tēpore. si aqua subterranea vel in fossatis repandis collecta nō impediāt. in quibus locis facienda sunt de mense augusti sepembz et octobz. qbus mensib⁹ aq̄ fossarū et supficiē terre marie cōsumpta est. Quāliter autē fiunt noua fossata notū est q̄ ab vtraq̄ p̄telatitudinis silū seu funis extendit et signat. deinde cū vangis i terra et acitonib⁹ in sabulo fodiunt. et cū badilib⁹ extra remanēs cōtra terra prouciāt. et ripe cū zapis seu vangis vel azitonib⁹ poliunt. Vtetera fō fossata repant hoc modo. pmo qdem oia fossorē impediēt cū radicib⁹ extirpant. deinde cum ligone fundus radat. et tra cū herba rasa p̄ciat ad viā. deinde cū ligonib⁹ adeq̄nt et forment ripe. secundū q̄ stare debebūt. et post libere fossatū q̄ntū placuerit fodiat. Notāduz est tū q̄ in terra cretosa nō debēt fieri ripe nimis dependētes q̄a post gelidā hyemē adueniente veris calore dissoluerent et ruerēt. Sz in lapidosa et soluta terra nō facile ruit ripe. Munitiones sepium qdam palis et viminib⁹ fiunt. p̄cipue locū habēt. vbi materie ipsaz habet copia. et vbi arborū multitudo spina-

Secūdus Po. xxiiij.

rū plantationē et cōualescentiaz impediēt. que quidē qualiter fiant notū est q̄ affixis palis acutis semipede distantib⁹ terent vimine et spinis. et desup muniunt. et cū paucioribus palis et viminib⁹ debiliores tamen fiant affixis palis duob⁹ vel trib⁹ pedib⁹ inuicē remotis. tres vel quattuor partice distantes equaliter ex trāuerso ligant. deinde sursum rectis viminib⁹ positis conterunt. Munitiones autē que de plātis spinaz et arborū fiunt. hoc modo faciēde sunt. videlicet q̄ fiat in loco munitionis sulcus vno pede cōcauus et tantundē latus. in quo plāte aliunde radicate vno palmo aut duob⁹ distantes ponant. et terra q̄ inde remota fuerat opte trita opiant radices. deinde fodiat fossatū. si fieri debz ibidē. et terra supra dictas plātulas eleuat. et cū tota sursum eleuata fuerit in summitate si placuerit alius fiat sulcus. et similis plantatio fiat. poterunt etiam multe plantationes fieri propter fortiorē munitionē si placuerit. secundū modū in primo libro traditū. cū de tumbis et curijs loquerer. Notāduz est tamē q̄ vbi multum necessaria est clausura. ex spinis tū faciēde sunt plantationes. vbi fō nō tanta est necessitas. et lignorū habet penuria. ppter ignē possunt cōgrue fieri plantationes. et p̄cipue ex plantis vlmorū et prunoz. ciconioz et similiū. q̄ omnes plantationes tercio anno cū cōualuerint affecerent et plicent. vt fortes fiant et spisse. et vbi perditē fuerint reparent. deinde cū spisse creuerint interrate disponant et ligent vbi opus fuerit. et non iuxta terrā. sed vno pede sup eas incidant tēpore octobz vel nouēbz. et melius februarij et marcij. vsq̄quo incipiūt turgescere gēme. hoc enī modo loca semp clausa erunt. et seps inspissabit pullulās. in summo stipite in medio et radice. Et his tamen que in superiori acie sunt plātate. poterūt aliquē qbusdam pedibus distātes sine incisione relinqui. vt fructū ferant. aut pro igne seruent. vel edificijs deputent. Et plante qdam spinarū in acie inferiori qdam ponende sunt spinarū inde aut arborū. aut prunorum. aut rosarū siluestrium. et siluestrium spinas acutas habentū. que fō in supma ponende sunt arbores sicut prunē domesticē. que spinis suis defendūt. et spissa earū pullulatione claudūt. Igni tercio vel quarto anno feruāt. et plurimū fructum ferūt. vel sicut plante vlmorū. vel salicū vel populorū vel vnzolorū et ciconiorum vel malorū granatorū in calido acre vel tēpato et similiū arborū. et p̄cipue facile pul-

D uij

Liber

lulantiū a radice. Notandū est tamē q̄ si ter-
ra sit adeo frigida et dura. q̄ in ea plātule dif-
ficile cōprehendant. plantule solūmodo cico-
morū cū radicibus vel sine pōnant ibidē. que
non refugiunt talē terrā. q̄ si est campus als
ager. vltimus est vtilior omnibus alijs plantis.
q̄ et sepem sustinet et attollit vvas. et frondes
iocundissimā ministrat ouibz et bubus. ac se-
pibus p̄bet virgas ac foco et furno. et est mul-
tis operibz opimus. Si p̄o plantule desint
in partibz illis. aut aliunde porrent radicibz
cooptis. et optime p̄paratis. vt a calore defen-
dant et vento. aut maturitatis fructū tēpore
colligant. et sole siccant semina. et in seminario
mēse ianuarij vel februarij sata aut plāta nu-
triant. vt sequenti vel tercio anno ipsoz co-
pia facile habeat. Palladius tamē p̄cipit ma-
tura colligi semina rubi et spine. q̄ rubus ca-
minus vocat. et cū farina berebi ex aqua ma-
cerata misceri funes. deinde sparteos veteres
mixtioni sic induci. vt inter funes semina re-
cepta seruent vsq̄ ad verni tēporis initia. tūc
ibi sepius futura est duo sulci tribus pedibus
a se separati sexquipedes altitudine fiant. et per
vtrosq̄ cū seminibz obzuant funes in leni ter-
ra. ita trigesima die procedūt sentes. quos te-
neros adminiculis opus est adiuuare. qui in-
ter se per spacia relicta vacua iunguntur.

De fluminū defensionibz.

Lumina suo impetu sepe ripas posses-
sionū fodiunt. et in eis operant ruinas.
et quādoq̄ sui cremēto et depressione vicino-
rū locorū inundant et operiunt terrarū super-
ficiē. et vbi sua rabie operant rupes modicū
superius penaculi fortes fiant. scdm̄ impetū
aminis aut ibidē mergāt ciste cū magnis cor-
nibz ligneis admodū cratis ab vtrozq̄ capite
factis. et viminibz cōiectis. et lapibz plentis. q̄
bergulle dicunt. Vbi p̄o aquarū habundā-
tia superficiē operit et segetes necat. fiant ag-
geres fortes et magni. talesq̄ eorū potentia a-
quarū iniurie cōtradiciant. q̄ si in aliquo loca-
to debilitabit agger. anteq̄ deficiat alius cō-
ueniens post ipm̄ fiat. et debilitatus in q̄bus-
dam incidat locis. vt currus et bestie ac homi-
nes nouū aggerē percurrere et cōculcare co-
gantur.

Finit liber secundus feliciter.

Tercius

Incipit liber Tercius

De campēstris agris colēdis. et de natura et
vtilitate fructū qui ex eis percipiunt.

Ampestrū agroz cultus in
libro scdo generalit̄ tradit̄
est. Nūc aut̄ in hoc tercio li-
bro dicā singulariter de cul-
tu et vtilitate cuiuslibet sem-
inis et fructus q̄ semiat̄ in

eis. et ex eisdem p̄cipiunt. scdm̄ ordinē alpha-
beti. et p̄mo q̄dez dicā de area et horreis. q̄ vni-
cuiq̄ semini cōmunia necessaria et vtilia sunt.

De Area.

Rea longe a villa esse nō debz. p̄pter de-
portandi facilitatē. et vt fraus nō timeat
dñi vel procuratoris in ciuitate suspecta. Sit
aut̄ vt Palladius ait. vel strata silice. vel saxo
montis excisa. vel sub ipso tritūre tpe vngu-
lis pecorū vel porcorū et aq̄ admixtione solida-
ta. Sit circa hāc loc⁹ alt⁹ plan⁹ et pur⁹. i. quē
frumēta transfusa refrigerent. et horreis inse-
rant. q̄ res i eorū durabilitate pficiet. fiat dein-
de proximū tecū. vel habeant sextaria vel si-
milia. vt tpe imbris subito mūda. vel semitri-
ta trāsserant vel opiant. Sit autē loco subli-

Liber

mi et p[er]abili vnde c[on]s[uet] longem ab ortis et vi-
neis atq[ue] pomerijs. Nam sicut radiceb[us] p[er] gul-
toru[m] plunt letamē et palee. ita insidiates fron-
dibus perforant et corrumpunt.

De horreis.

Itus horreor[um] supior longe ab omni ole-
re et letamē et stabulis ponendus est.
frigidus v[er]tosus et sic[us]. sed fact[us] granarijs
vt Palladius ait amurca luto mixta parietis
linient. cui aridi oleastri folia vel oliue p[er] pa-
leas adijciunt. q[uod] vt siccata fuerint frumēta cō-
dent. hec res gurgulionib[us] ac murib[us] et cete-
ris noxijs aialib[us] inimica est. Aliq[ui] coriandri
folia frumētis miscēt. ad seruādū profutura.
hec ait Palladius. Nihil tū cōmodos[us] erit
diu custodiēdis frumētis. q[uam] si ex horreis in
alterū locū vicinū trāfusa refrigerent aliquā-
tis dieb[us] atq[ue] ita horreis inferant. Negat co-
lumela ventilanda esse frumēta q[uia] magis mi-
scent aialia totis aceruis. q[uam] si nō moueant in
summate intra mensurā palmi subsidēt. et hoc
corrupto velut corio illesa durabunt. ab hor-
reis tū debz auster esse aduersus Adhuc cauē-
dū est ne pavimentū sup[er] q[uod] ponit humidū sit
aut rarū. sed solidū et bñ planū. ne murib[us] pre-
beat habitaculū per foramē. Insup[er] enā dili-

Tercius Fol. xxv.

genter attendendū est. ne sit locus excedēs in
frigoze vel calore. quia vtrūq[ue] segetes corrum-
pit et perdit in eis virtutē naturālē. Aliq[ui] pu-
teos faciūt. horū solū et latera paleis subster-
nūt. et curant ne humor aut aer tāgere possit.
nisi cū permittit ad vsū. quo em[en] spūs nō p[er]-
uenit. ibi nō orit gurgulio. sic conditū triticū
manet annis q[ui]nquaginta. multū p[ro] plus an-
nis centum vt Varro scribit.

De Avena.

Avena duplex est. siluestris et dome-
stica. siluestris nascit in frumēto. cū granū
eius satū nimia mollicie et intemperātia terre
cōuertit in auenā. q[uod] ab eo in herba cognoscit.
q[uia] latiores viridiores et pilosiores habz frō-
des. et huius granū nigrū et pilosus est. et ma-
turat et cadit ante maturatiōē frumēti. Do-
mestica est alba nō pilosa. et semiat tempe se-
minū frumēti e[st] eodē modo. et melius mense
februarij et marcij. et etiā in macra terra bona
puenit. et eundē querit aerem. et similē terraz
desiderat. Albertus tamē dicit q[uod] siccū que-
rit agrū. et modicū ante messes frumēti mātū-
rat et colligit. et tam herba vtriusq[ue] auene q[uam]
semē est optimū pabulū equoz et boum et ali-

Liber

noſū et muloſū. neutra ſo ipſaz homines in ſuo cibo vtunt. virtutē habet relaxandi om- nem tumōrē et duricies. et faciei immūdicia ſ depurandi. vt dicit Plato.

De Cicerē.

Cicer notū eſt. et eius q̄daſ diuerſitates ſunt. q̄a quoddā eſt rubeū. quoddā par- nū albū. quoddā ſanguineū. et ex his quod- dā groſſum. quoddā puū. quoddā eſt rubeū. quoddā nigrū. Et quibz ſanguineū tm̄ ru- goſum cortice habet. et eſt melius ceteris. reliqua oīa cortice habet politū. optime naſcitur in ac- re tepato et humido. et terrā pinguiſſimā et ſo- lutā deſiderat. et cretā etiā nō formidat. et ter- rā quidē valde macilentā reddit. ſemiat men- ſe februario in locis calidis. teporatis marciis. frigidis ſo de menſe februario. in locis calidis teporatis de menſe aprilis. cui pderit vt cito na- ſcat ſi molle ſerant. et marie aqua letamis cū tarde ſerit. et circa ſulcos ortoſū optime plan- tat. et cū maturū eſt colligit remanentibus her- bis. Media corbe ſemis bubulca p̄terita eſt. ſarculat et herbis mūdāt vt faba. ſed nebulis ledit. et inde in elunio facile perit. Colligitur q̄dem granis et iſſentibus ſiccis. et cū luna mul- tum proceſſit in defectu. Cicer album ſcōm

Tercius

Iſaac calidū eſt et nimis humidū. ſed Auicē- na dicit in primo gradu humidū in medio. Rubeum eſt autē calidū et nimis humidū. Sed Auicenna dicit q̄ vtrunqz eſt calidū. et ſiccum in pmo gradu. et nigrū eſt fortius. Ci- cer plurimi eſt nutrimentū. et ventrē humectat. ſed inflationē generat et ventroſitatem. idcirco auget ſperma. et coitū valde cōfortat. q̄a tres habet in ſe cauſas ad coitū pertinentes. ſc̄z ca- loſem. nutrimentū. et inflationē. ideoqz valde competit ad miſſarijs equis. cū multitudinez equoz neceſſario habuerit coopire. Ypocras dicit q̄ ciceris poteſtates due ſunt. et cum co- quiſ eas admittit. et in aqua vbi coquiſ rede- unt. vna dulcedinis. et altera ſaluſuginis. cum dulcedine ſua nutrimento bono nutrit. et lac augmentat. et ventrem humectat. cū ſaluſu- gine ſo humores groſſum diſſoluit ac minuit. vrinā et menſtrua prouocat. et valet ictericis et ydropicis. et ad totius corporis puriginem. Et ſi eius iure lauēt impetiginē et ſerpiginē mundificat. Iſe ſm Salicū cicer inducit lū- bricos. et valet ad opilationē ſplenis et epatis et fellis. lapides frangit in renibz et veſica. ſed nocumentū eſt vulneribz renū et veſice. Cicer nigrū eſt magis diureticū et aperitiuū. et ideo plus valet in apertioe ſplenis et epatis et fra- ctura lapidū et lumbicis educendis. et precis pue ſi cū aqua coquat et ius ipius bibat. Al- bum ſo eſt melius in augmentatioe lactis et ſpermat. Auicēna dicit. q̄ cicer clarificat vo- cē et nutrit pulmonē melius q̄ res aliq̄. et pro- pter hoc ſunt ſorbtioes ex farina ciceris. Et oportet q̄ cicer comedat neqz in pncipio cibi neqz in fine. ſed in medio eius. et vehementer addit in coitū. et eius inſuſio facit erigere mē- brū fortiter quando bibit a ieiunio.

De Cicerula.

Cicerula nota eſt. aerem humidū deſi- derat. et terrā pingue et cretoſam. ſemi- nari poteſt in ſolida terra vt faba. deinde ara- ri et ſulcari. tempore ianuarij et februarij et in pncipio marcijs ſeritur. Et media corbis com- plet bubulcā. bonis cibis eſt aſialibz. et ho- mines ea vtunt elixa. et in tottis et in pane cū alijs generatiōibus bladi pro familijs et his qui laboribus exercent.

De Canapo.

Liber

Anapū est de natura lini. et ideo similit̃
aerem et terrā desiderat. sed nō oportet vt
sit toties exarata. Verumtū qui volūt hīc ca-
napū. pro funibz. seminare debēt ipm in locis
pinguissimis. in qbus longū valde prouener.
et grossam et multāz stupā habēs ex grossicie
corticis eius. et quāto rariūz seminabit. tanto
magis ramosum erit. Qui vult ex eo facere pā-
nos. scz saccos. linteamina. camisas. semi-
net ipm in locis mediocriter pinguibz et solutis
spissum. in quibz proueniet sine ramulis. qua-
si magnū linū. et tale cōpetēs erit p̃dictis ope-
ribz. et iterū erit necessariū piscatoribz p̃re-
tibus eoz. Nam canapū valde meli⁹ defen-
dit in aqua q̃s linū. et similiter rhere ex ipo fa-
ciū. serit aut de mēse aprilis et in fine marcij.
et herbis sarculo mundat et manibz. colligit
cū matura sunt semina eius. scz masculinū. et
in fascibz ligatū ponunt in aliq loco duo fa-
sces simul. vt semina min⁹ sint sup semina alte-
rius. et radices opposite. et cooperiunt summi-
tates seminū cū herba. vel aliquo stramine su-
per q̃ ponunt lapides vel terra. vt seminū ma-
turities cōpleat. et si p̃ sex vel octo dies steterit.
eleuat stramē et lapides. et ponit linteamen-
sub vel iuxta semina. et excurrit semen qd facile
cadit. sed femininū qd semē nō hz. totū p̃ des-

Tercius Fo. xxv.

cē dies ante masculinū colligit cū albescit. de
inde totū simul macerat in aqua. ibiqz dimit-
tit donec stupa possit a ligno separi. et ipm li-
gnū putrefactū cōteri. et marie qd ex eo subti-
le est. qd p̃o grossum est valde longū. velut p-
nice. depilari pōt a ligno stupa. q̃ facile ab eo
carpit. postqz fuerit maceratū et in aq̃ lauan-
do cōcussū. et postea ericcatū. Et nota q̃ ex
eodē semine canapis nascit canapū ramosum.
qd semina infinita producit. et aliud nō ramo-
sum. qd seminibz oīno caret. semē ei⁹ optimū
est pro auiculis. et ipm libenter assumunt si-
bi in escam.

De frumento.

Frumentū est granū. qd ceteris oībz cor-
pori būani cōuenienti⁹ nutrimentū est
p̃pter similitudinē sue cōplexionis. Eius qdem
diuersitates multe sunt. Nā quoddā est no-
uū. vim vni⁹ anni vel minoris etas. et hoc ma-
xime cōueniēs p̃bet nutrimentū. et tale feri de-
bet. et quoddā est maioris etas. et hoc minus
laudabiliter nutrit. nec seminibz cōpetit. q̃a ra-
ro vel debilitate nascit satū. Et cuiusdā granū
est longū mediocriter et albū vel rubrū. sub-
tilem habēs corticē. et farinā interi⁹ albā. et
hoc est optimū. quod p̃o est grossū et rotundū
rubrū vel albū aut lucidū est min⁹ bonum. et
pasta quidē q̃ fit ex eo non est tenax. nec ei⁹ pa-
nis crescit in altū. que p̃o fit ex p̃mo est valde
tenax. et eius panis multū auget. sed ex agro

Liber

collectus. mensure min⁹ respōdet q̄ grossus. Et granū q̄dem qd̄ in terra pingui nascit̄ est pinguis granūq̄ in pōdere ⁊ nutritilius. quod p̄o in terra macra ozit̄. cōtrariū existit. et qd̄ in regione vel terra calida nascit̄. est calidius. et qd̄ in frigida frigidius. qd̄ in sicca siccus. ⁊ qd̄ in humida regione vel terra p̄uenit est humidus. Et est quoddā in spicis consum. et hoc licz breues faciat spicas vlt̄ nebulā seu melumē timeat. plusq̄ retonsus vt qd̄ dā dicunt. tamē magis a radice pullulat. ⁊ spicarū numerū duplat. Grossum p̄o ⁊ maxime spicas habēs rubeas. licet eas magnas pducat ⁊ grossas atq̄ multū granosas. tū parum pullulat. ⁊ rariores inueniuntur spicas h̄c. In omī climate habitabili nascit̄. licz habūdantius ⁊ nobili⁹ proueniat in regiōibz tēpatis. sicut in terciō q̄nto q̄nto climate terraz desiderat pingue. aut mediocris p̄guedinis ⁊ dulcis saporis. cretā diligit. et in mediocrit̄ soluta bonū prouenit. min⁹ p̄o solutā. aut sabulū nudū recusat. patētī cāpo letat ⁊ ledit̄ ymbz. locz ⁊ hūidit̄ ad s̄s d̄ generat ⁊ i loliū ⁊ auenā puertit̄. frumētū p̄o cū colligit robustū est. s̄ mensure min⁹ respōdet. Semināt aut̄ frigidis ⁊ niuosis locz in fine augusti ⁊ toto septēbri. tēpatis in fine ⁊ toto mēse octobris. in calidis p̄o in fine octobris et toto nouēbre. In quibz oibus locis p̄mo exiles terre serant̄. vt frumētū fati radices ante hyemē cōualecant. vltimo pingues q̄ si maturi serant̄ luxuriant in spuria diuersaz. verbaq̄ que frumenta necāt. In iugero seu bubulca semis corbis vna sufficit. Ex si p̄dicto tpe terra fuerit nimis sicca. semia sp̄sa meli⁹ in agris q̄ in aeris serua bunt̄. si p̄o min⁹ gelicidio seq̄nt̄ hyemis cor riget. si extra agrū aq̄ poterit deriuari. ne ger men extinguat. si terra sit tēpata in octo diebz de terra egredit̄. vel paulo post colit̄ campestris. Frumētarius ager hoc modo. eo diligēter et cūlto p̄m doctrinā i generalibz traditā. et eo semiato iterū aref. ⁊ ligoibz vniuersum semē operiat. glebe rūpent. ⁊ ex eis sulcis mūdant̄. tā directe minores q̄ transuersales. maiores p̄ inferiores agroꝝ p̄tes impressi. p̄ q̄s aque pluētes libere sine obstaculo ad fossata deriuent̄. q̄ si tpe quo granū est in lacte ⁊ inci pit germiare i agro remanēt. semē extinguit̄. Desē p̄o ianuarij post geliciū februarij et marcij postq̄ frumentū est quattuor folioꝝ sarculo ⁊ manibz ab omibz adulteris herbis munde. ita q̄ herbosis locis maturius. non herbosis serius. Desē p̄o maij nō sunt tan

Tertius

genda frumenta. qz florent octo diebz. deinde flore deposito diebz q̄draginta grādesūt vlt̄ qz ad maturitatis euentū. Itē dicit Palladi⁹ de ordeo ⁊ de ceteris que sunt seminis singulatis. mense iulij in locis maritimis ⁊ calidis oribus ac siccis. tēperatis p̄o ac frigidis mense iulij tritici messis abscondit̄. quā paratā esse cognoscis. si equaliter spicarū populus maturato rubore flauescit. Et modus q̄des mētendi solutus notus est. pars p̄o galliarū planior hoc cōpendio vñt ad mētendū. ⁊ p̄t ho minū labores vñt bonis opa spaciū totū mēsis assumit. fit itaq̄ vehiculū quod duabz rotis breuibz fert̄. huius superficies tabulis minuit̄. q̄ forinsecus declines. in summo red dunt spacia largiora ab eius fronte. carpenti breuior est altitudo tabularū. vt ibi denticuli plurimi ac rari ad spicarū mensurā constitutū in ordine ad supiorē partē de curru. a tergo p̄o eiusdem vehiculi duo breuissimi canones figant̄. vbi bos capite in vehiculū verso iugo aptat̄. ⁊ bos māfuctus qui nō modo cō pulsoꝝ excedat. hic vbi vehiculū p̄ mēses ce perit pellere ois spica in carpenti denticuli cō presa cumulat̄. abruptis ac relicis paleis altitudine vel hūilitate pleriq̄ bubulco mōderante qui sequit̄. ⁊ ita p̄ paucos itus ⁊ reditus breui t̄pis spacio tota messis implet̄. hoc campestris locis vlt̄ equalibz vtile est. vbi ne cessaria palea non habet̄. Secata frumēta in mane vsq̄ ad terciā vel totā diem cū aer tēperatus est ligant̄. quia in horis nimie siccitatis spice vel ligamia frangunt̄. deinde ligata portant̄ ad aream fasciculis numeratis. ⁊ sub te cto aliquo aut in brachiis taliter disponunt̄. q̄ aqua fluens intrare nō possit. ibiq̄ cōgregantur donec fuerit vniuersa messis expleta. postea triturat̄ aut p̄gis aut equabz. sed p̄garū triturat̄ melius totū frumentū ex paleis excutit̄. triturat̄ p̄o equoꝝ ex fractiōe velocis paleas nutrimento animalū melius p̄parat ab oibus folliculis ⁊ seminibz extraneis. euentatiōe mūdant̄. ⁊ cōuenienter exccata et refrigerata iterū in areis ad horrea seruanda portant̄. cui⁹ durabilitati p̄oderit si sepe inquirat̄ ne intra se accruat̄ extraneo inficiantur calore. quod quidē cū acciderit. p̄ granaria siue horrea moueat̄ vel euentent̄. vel quod melius est ad solem ⁊ aerē deferant̄. ⁊ refrigerata iterū horreis inferant̄. generalit̄ tamē de omnibz granis preter multū cōpertum est q̄ in stipulis suis diutius q̄ discussa seruant̄. Frumentū scdm̄ ysaac calidū est ⁊ humidū tem

pera
dific
in aq
cocti
ribu
lioz
thap
agul
rima
fana
ratis
lifica
uos
ticos
fale
fici
mati
terib
tem
grau
rugū
sūm
nutri
eis
cū
bilen
pe
nis
si
uenit
mur
nua
et dol
durū
exer
tata
Si
exten
rema
scot
mag
ptere
rendū
trem
medi
ua. et
z sub
hum
de die
dus et
ginqu
est me

perate. cortex eius calidus et siccus est et multum diffinitus. Nutrimētū eius est parvissimū. in aqua calida missus et pforatus atque colatus coctus pectora et pulmones viscosos humoribus purgat. et si aqua mittetur in lac nutritior fit. cum vino aqua mixta coquatur. et fit cathaplasmata de eo mamillis duris propter lac coagulamen dissolvit. Psidius autem dicit quod farina frumentū cum melle mixta faciei pustulas sanat. Vāmillis et coagulatione lacus induratis cum adipe et vino decocta duriciem mollescit. collectiones et apostemata maturat. nervos induratos et indignatos et quasi spasmodicos relaxat. eadem dicit dyā. Frumentū cum sale mixtū apostemata maturat et aperit. Tritici recentis et novi frumentū parū crudū flegmaticū et inflatum existit. rugitū et dolore lateribus commover. assatū magis nutrit. ventositatem minus facit. et spiritū est. in aqua coctū gravissimū est et inflatum digestionem durū. et rugitū movet humores densissimos et viscosissimos generat. sed cum bene digerit multum nutrit et mēbra confortat. propterea dari oportet eis qui magnis laboribus exercent. granū framenti cum lacte coquatur sanguine bonū et laudabile generat. et nutrimentū multū. si tamen sepe sumat opilatione epatis et duriciem splenis et lapide in vesica et renibus faciunt. maxime si renes calidos naturaliter vel accidentaliter inveniatur. Et pasta quidem frumenti quod pluribus uti mur modis. Siquidem azima viscosa est inflata et ad digerendum dura. ideoque inflationes et dolores et opilationes generat. et nutrimentū durū et grossum et illaudabile generat. quare exercitantibus non convenit. Si pro fuerit fermentata bonū et laudabile generat nutrimentum. Si pro sita vel sub prunis cocta mala est. quia exterius dura et interior viscosa et semicocta remanet. ideoque nec ociosis convenit. propter viscositatem et eruditatem intrinsecam. exercitantibus propter adulationem extrinsecam. Panis in forma magnus cortice subtiliore et duriorē habet. propterea eius cortex parū nutrit. et est ad digerendum durus. humiditate desiccatur. unde et ventrem constipat. medulle pro multū habet. et ipsa medulla est grossa. viscosa. humida. et inflata. et flegma viscosum generat. Panis parvū et subtilioris ignis interiora pforat. medulle humiditatem desiccatur. unde parū nutrit. et tardius digerit. ventremque constipat. precipue si frigidus est. et uno vel duobus diebus a coctione longinquus. qui pro est mensura medie in forma est medie potestatis. Et panis quidem cuius

ignis in coctione magnus et fortis fuit. habet exteriora efficcata et indurata. item interiora non bene cocta. quia cortex velociter induratus non permittit focū ad interiora penetrare. ideoque cortex est dura non nutrens sicut vere insensibilis. unde siccissimū sanguine parit. et constipat ventrem. Et mica quidem viscosa grossa et indigesta. unde crudos et viscosos generat humores. Si enim antequam coctus sit extrahatur viscosus sit erit fortiter digerentibus et exercitantibus tantū necessarius. Et si dimissus fuerit viscosus coctus fuerit siccus erit et stipticus et durius digerit. mediocrius pro focus temperatus est. quia totū penetrat corpus panis equaliter. et coctus quidem in furno melior est. quia totus equaliter coquit. sub testis pro deterior. quia focus in una parte magis operatur. et altera cruda remanet et viscosa. si ergo sepe comedat post multū temporis inflationis et dolores lateris generabit. similiter sub cineribus aut super carbonibus coctus velociter extrinsecus desiccatur. interior pro grossus remanet et viscosus. et multū cineris cum eo admiscet. maxime si ligna sint mollia et cito incendant. et ideo inflationes et gravitates membrorum et obscuritates facit. Et panis quidem calidus aut recens magis est humidus et nutritivus. qui post unū vel duos dies accipitur laudabilis est. quia temperatus est interior. et exterius siccissimus. rarus est et levis causa ablata humiditas. unde humores desiccatur. et generat sitim. propter desiccationem stomachi. et ventrem constipat. panis autem temperate fermentatus habens et sal et bene confectus et sicut oportet coctus facile in stomacho digerit. et sanguine clarissimū in corpore generat. unde commodior est eis qui in quiete sunt et deliciarum delectatione. exercitantibus et laborantibus inconueniens est propter sui subtilitatem et facilitatem dissolutionis et mēbris eorum. panis pro parū fermentatus et sal non habens nec bene coctus viscositates creat et grossitudinem. propter hoc aptus est exercitantibus et fortiter digerentibus. Panis pro superfluum fermenti et salis habens minime nutrit nec confortat. virtus enim salis humiditatem et desiccatur. fermentum coniunctione rarificatur.

De faba.

E

Liber

Alba quedam grossa. quedaz parua est. quedam alba. et quedā nigra est. et iterū quedam facile coquit. quedā dure. et alba q̄dam que facile coquit est melior. et parua sa porosior est et magis fertilis q̄ grossa. grossa p̄o pulchrior est sed minus fertilis. In om̄i acre habitabili prouenire dicūt. terram des̄derat pingue et cretosam. et in ea subtilem facit corticem. et facile coquit. et in mediocriter soluta satis cōuenienter nascit. in sabulo p̄o et macra nō prouenit bene. et que ibi nascitur grossam habet corticem. et dura est ad coque dū nisi talis ager letamie impinguet. tūc em̄ eius malicia emendat. melior tamen semp est que nascit in terra pingui et cretosa. Semina tur autē in stipulis et terra non arata. licet et in arata seri cōgrue possit. Spargit autem semen in locis calidis aut tēperatis mense ianuarij aut februarij. cum terra post forte gelidū talis est q̄ possit arari post sparsum semen. et melius quidē in humida q̄ siccā terra seritur. sed et seri potest de mēse marcij. maxime in terra valde pingui. cui multū prodes rit cum tarde scri. si madida scri. sic em̄ statim germinare et nasci coget. Et si in aqua letaminis duobz vel tribus diebz mollificari sinatur que nascit ex ea melioris erit cocture. et etiam talis mollificatio pinguis eidem con-

Tertius

tra terre macredine auriliū eph. bibit. Quis dam dicunt in aqua fabā intractā cum seris resperfa cocturā non habere diff. cilez. nec est necessario vt nascat q̄ glebe in eius seminati one rumpant. His em̄ non obstantibus licet plurimū infra terrā submersa fuerit erumpit pullulans ad superficiem terre. Corbis vna et minus bubulcā complet. nam late spergen da est vt dilatari in stipitibz possit. luna aurez plena melius scri faba. hoc genere legumis terra non ledit. et maxime si radices dimittet in ea. sed tamē in eo non secundat nisi per accidens ager fuerit multū humidus. Nam columella dicit agrū frumentis valiozē proba ri qui anno supiori vacuus fuerit q̄ qui cala mos fabacee messis eduxit. et verū dicit du plici ratione. vna: quia messis de nutrimento frumenti aliquid assumpsit. altera quia non potuit in estate sic cōmode exarari vt nudus faba scdm̄ Palladiū runcanda est cū quat tuor digitis eminet sup̄ terrā. deinde alia vi ce sarculez cum herbe nocue fuerint i ea rena te. quo q̄dem non affligit. sed proficiet et mul tū fructum reddit. et fletu quidē prope nodū sicut integra respondet mense maij et iunij. fa ba. xl. diebus floret simulq̄ grandescit. idem est in om̄ibus qui sunt semis duplicis vt pis sum et cetera legumina. mēse iunij faba luna minucite vellet ante lucē. et anteq̄ luna pro cedat. et excussa et refrigerata ponatur in bot reo. et sic gurgulioes aut nullo modo aut mi nus patiet infestios: vt Palladius ait. Varro scribit q̄ faba et cetera legumina in vasis olea rijs cinere oblita per diu incolumia seruant. Fabe vt dicit Ysaac aut comedunt virides. et tunc frigide sunt et humide in primo gradu. et humores generāt grossos crudos et inflati uos. vnde ventositates faciūt. et ideo stoma cho valde nocue sunt. sicce p̄o et maturate pfecte frigide sunt et sicce in primo gradu. et il laudabile generant sanguinem. et carnem in flant et dilatant. et operant in ea q̄d fermentū in farina. vnde in superioribz ventris pluri mā grossiciem generant et inflatiuā. ex qua fu mus in caput ascendēs cerebro nocet. et som nia multa et corrupta inducit. Cum ergo hu ius nature sint fabe nō eis aliquo decoctio nis modo potest auferri sed minui. experime to autē hoc probat: quia fabis quotidie vten tes indigestione et inflationē patiunt. etiam si sanissimi sunt. mūdificatiue autē sunt. et ideo valent ad lentigines. et qui cutē sui corporis mūdificare volunt ex farina eorum lauari

Liber

assuescant. Diversis coquitur modis. quedam enim aqua coquantur. quedam igne assant. cocte in aqua laudabiliores sunt. quoniam aqua eis plurimum auferit ventositatis et grossiciem. maxime si electa aqua priori altera iungatur. hec quoque decoctio duobus fit modis. aut cum cortice. aut sine cortice. et cocte quidem cum cortice dure sunt et ad digerendum grosse inflatiue. spissitas enim corticis egressionem prohibet ventris. et mora eius diuturna in ventre ventositatem et inflationem generat. cocte vero sine cortice minus sunt inflatiue. et cito digeruntur. et si secundum istas fiant calefactiuis rebus appositis. ut pipere zinzibero. vel oleo perfecta est medicina ad coctus operationem. comesta autem cum menta origano cimino et similibus suam ventositatem et inflationem minuunt. Assate minime ventositatis et inflationis habent. sed ad digerendum durissime sunt. verumtamen si aqua infundatur post assationem et cum cimino et menta et origano comedantur duricie amittunt. Fabe confracte bubus in cibum quotidie habundanter exhibite cito eos impinguant. et hoc modo boues magni et senes a peris vaccariis impinguantur in diebus. xv. et renouatur caro eorum. Auicenna dicit. quod fabarum rectificatio est prologatio infusio nis earum. et bonitas decoctionis. et comedere eas cum pipere et sale et similibus et cum oleo. ac meliores omnium sunt grosse albe non perforate a gurgulionibus. et ex proprietatibus earum est quod abscondunt oua gallinarum cum nutriuntur ex eis. et quod faciunt videre somnia cum alienando perturbata. et quod faciunt accidere pruritum proprie recen tes. Item emplastrum ex corticibus earum super fe mur infantis ortum prohibet pilorum. et similitudine quando sepe iteratur super locum rasum. et fabe abstergant morfeam in facie. et precipue cum cortice et pannu et lentiginibus. et faciunt colorem bonum. et earum emplastrum est bonum appostematum. et mamille. et castitati lactis i ea. et que ex eis cocta sunt. cum aceto et aqua conferunt solutioni antique. et proprie cum fuerint cum corticibus suis et coferunt dysenterie. Plinius dicit. quod faba cocta et colatura eius potata pulmonem munda ficat. appostemata mamillarum curat. cum rosas mixta dolore et lino et lippidine oculorum curat. masticata et temporibus apposita humores ad oculos reumatisantes coepescit. Item scissa et super venam incisam posita sanguinem restrin git. lac effluens de mamillis sistit. et fluere non permittit. podagricis et arteticis cum adipe eius decocta subuenit. si super doloris locum emplastrum. tumores et inflationes appostematum rep-

Tercius Fo. xxviii.

cutit. si in principio decocta in aceto tumori apponatur. Item dicitur quod quando faba est in flore aquas maxime concupiscit. cum vero effloruit diligit siccitatem. Item dicitur quod in aqua marina vel salsa vir coquitur. dicitur etiam quod in insulis maris oceani nascitur faba spinosa per se que coqui non potest. Item in egypto nascitur faba spinosa. longa decem cubitorum. quam cocodrilli fugiunt. timentes ne oculi eorum spinis eius ledantur.

De Farre.

Ar est quasi simile spelte. sed est grossior in herba et grano. seritur tempore tritici et spelte. et corbis vna bubulca complet. mundatur et metitur ut triticum. Far temperate copectio nis est. et est bonus cibus sanis et egris. satis enim nutrit et confortat. et bonum generat nutrimentum. et potius est stipitum quam laticium.

De Faleolis.

Faleoli non sunt. et eorum quidam sunt rubri. quidam albi. terram et aerem talem desiderant qualem panicum et milium. et inter ipsa et cetera comode seminant. serunt etiam in ortis inter cepas et caules. sed minus soluta terra

E ij

Liber

proveniunt. et eisdem temporibus seminant. et quoniam
comagis terra pinguis fuerit. tanto rarius se
minent. herbis sepe mudent. colligunt autem
tem successive ipsorum aliqua quoties albedi-
ne sua maturitate fatent. et super lintheamia
vel sectorijs ad sole siccant. rubei calidi sunt
et humidi in medio secundi gradus. albi vero
parum minus calidi sunt. sed magis humidi.
testat hoc. quia grana eorum ut cetera siccari non
possunt. et si desiccant diu seruari non possunt
humores generant grossos. et inflatione ven-
tositate fumum plurimum caput implentem.
et somnia pessima ac terribilia faciunt et corru-
pta. Alii cetera. propterea dicit quod generat humo-
rem grossum. sed sinapis prohibet nocumen-
tum et somnia pessima eorum. et similiter accerit cum
sale pipere et origano.

De Bith.

It est semen nigrum et quasi triangulum
cuius herba nascitur in frumentis et spel-
tis et siligine. et vulgariter dicitur guttiron. et fa-
cit flores rubeos ad modum campanellarum. et est
autem calidum et siccum in secundo gradu. vi. et ii.

Tercius

tem habet dissolendi consumendi. contra op-
pilationem splenis et renium. et iliacam passionem.
et dolorem stomachi et ventositatem valet pul-
vis eius in cibis. contra lumbricos datur pul-
vis eius cum melle. et fiat etiam emplastrum ex pul-
vere eius et succo absinthij circa umbilicum.

De Lolio.

Olium siue zizania nascitur inter triticum
siccis corruptis temporibus. vim acutam
habet et venenosam. Oppilat. mentem perturbat
et inebriat. Cum vino cocta et stercore asini
non et semine lini cathaplasma mate facto aposte-
mata dissolvit et scrofulas. cocta cum radicibus
cortice. et vulneribus iam putrefactis apposita
sanat et mundificat. Item est adustiva tritici.
quia trahit nutrimentum eius sicut papaver est
zizania auene. et caulibus vitis. quia adurit eas.
ut ait Albertus.

De Lenticula.

Liber

Enticula nota est. vult hñe locū tenuē z
resolutū. vel etiā pinguiē. sed siccū mari
me. qz luxuria z hñore corrupit vsqz ad lu
nā duodecimā. de mense february serit. quar
tariū corbis in sanōe bubulce sufficiet. Cum
aut lens valde cito pullulet z incrementū ac
cipiat. optet qz si ager fumandus est. pusqz se
rat cū fumo arido misceat. z cū illo vel qtu
or vel qnqz dieb steret. tñc spergat in agrū.
hoc Albert⁹. Sz Palladi⁹ hoc pceptū fieri
debere. vt cito nascat z crescat. frigida ā in p
mo gradu. sicca in tercio. nutrimentū ei⁹ est
grossum. et ad digerendū durū. melancholicū
sanguinē generat. z si cū cornicibz comedat ce
rebrū fumo grosso implet. et melancholico vn
de causa est doloris z fallaciū formidolosū
qz somnīoz. vñōlitate z inflationē z cōstipa
tionē faciūt. ppterā ceteris granis stomacho
nocinior est z pulmōni ac dyasfragmati z pel
liculis cerebri certisqz neruis pelliclāz. z pci
pue oclor. qm hñiditate eoz exicat z etaspe
rat sanis oculis h efficit qntomagz infirmis.
est igit cōplexioni sicce noxia. sed eis qui sunt
humide cōplexionis aliqñ psunt si sine corni
ce coquant. Item ydropicis valent. cū corni
ce p nocent nimis. ppter vetulositatē z infla
tionē quā faciūt. gradis z nona melior est et
coquibilis fm cibū z medicinā qz parua ve

Tercius Fol. xxx.

tus z dura. si cineri misceat melius seruabit.

De Lupinis.

Lupini aut terras aut vineas im pignā
di aut semis colligendi causa serunt. q
pma causa in vineis vel agris spgunt de mē
se augusti vel collecti vuis serēdi sunt. coope
riendi ligonibz vel aratro. deinde mēse aplis
vel maij cū ad debitiū augmentū peruenierint
euertēdi. sic etiā vineas z agros letamis mo
re impinguāt z secundāt. z in agris tñc serat
miliū z panicū z tpe iuuāte frumentum et vi
neis qdem magis letamē cōferūt qd eis non
bene cōpetere dicūt. qā consuevit vini viciare
saporē. serunt etiā opie post collectas messes
in stipulis vl fanalibz bis aratis. vel circa pñ
cipiū augusti. deinde mēse octobris iuxta ter
rā ligonibz incidunt. et p sulcos ponunt. sup
qz seminato frumēto vomere terra voluit. et
sic de vno gño optimū efficit. vbi etiā anno se
qnti iterū frumentū feri poterit vl siligo. pñt
etiā feri eodē tpe int panicū in sēda ei⁹ sarcu
latiōe q collecto panico manebūt. vt agz im
piguēt frumētariū fm modū pdictū due cor
be vel ples i bubulca ponunt. q pō seīs colli
gēdi cā serunt mēse octobrī z nouēbrī debēt
seri z corbis vna bubulcā cōplet. limoso agro
lupin⁹ nō nascit. cretā formidat. z exilē terrā
ac rubricā diligit. lupini sarculādi nō sunt et

E iij

Liber

farculati extinguunt. qz vna tñ radicez hñt. nec hoc qdem desiderat. qz herbas pter auxi liu cultor affligit. mese iunij z iulij colligit. z statim si placuerit fert ex area. sz ab hñore lo ge ponendus i horreis. sic em diutissime custo dit. maxie si granaria ei afflauerit fum? assiduus. Lupini vt ait Ysaac calidi z sicci sunt in scdo gdu. z eoz ali? est amar. q ex natura sua talis est. z hic medicie cōpetit. ali? dulcis z insipid. q ex mltā mora in aq dulcorat? est z insipidus factus. Farina lupinoz cū melle valet cōtra lūbricos. ad idē valet panis fact? ex farina eius cū melle z absinthio posu? sup stomachū. z meli? si addat modicu aloes. ea dē farina appostemata maturat z rūpit. Lu pinus vt ait Auic. subtiliat capillos. z abster git pānos z morpheā z faciē. z tūc maxie qñ decoquit cū aqua pluuiali donec dissoluat. Quidā dicūt q farina lupinoz capillos na tos adurit. z exurgere alios nō pmitit. Ysaac ait q si in aq in qua dulcorat? z loracinnicu abluant morient. dulcorati pō lupini nutri menti grossum est. z ad digerendum durum ideoq humores generat viscosos.

De Lino.

Tertius

Inū desiderat aerem tēperatū. et terrā solutā et pingue. et quāto pinguior fue rit tanto ipius stappa erit grossior quāto pō macrior tanto ei? stappa subtilior erit. sed ex eo parū z breue in tali terra nascet. Qm? au tē seminatōe terrā satis macrari z ledi credif. ideoq auxilio leraminis eget. si tale semen res cipere assuescit. ei? terra ante hyemē semel de bet arari. vt glebe pte gelu sequis hyemis in puluerē reducant. deinde post hyemē cū pri mū poterit scda vice arabit. deinde aspgat. z iterū arat quicqz vel sex vicibz inter oēs. in tan tū q qñ in puluerē redigat. ita tñ q pma vice pfundi? aret. scda min? profunde. z sic semp pfundatio vsqz ad vicē vltimā minua tur. deinde a medio aplis vsqz ad finē eius. ipsius est optima satio q in summo terre fit minus vno palmo. terra sup semen aratro re uoluta. in cui? satione fm morē Alexandrie ibi linū optime procurat. pōt vnus bos vñū ducere aratrū. z duo simul iuncti pñt ducere duo. vt vñū aratrū per vñū brachiū vel parū plus quodā fūne sequat ad pñū. quoz vñū quodqz habeat vñū bubulcū. q aratrū teneat z cōducat. Tres corbes huius semis vel pa rū plus sufficiūt in bubulca. cui multū pdes rit si talis ager expezet postq fuerit semiat. q si tēpus fuerit magne siccitat? ei valde pro derit si poterit irrigari. pōt etiā feri ante hye mē in locis calidis. in qbus linū natū frigore nō ledit. et tūc meli? prouenit in terra medio crite cretosa qz nimis soluta. nec ē necesse q sit pinguis. z q vltra duas vices aret. dūmo do terra puluerif. z cū fuerit semiatuz meli? est q cū expeze solūmodo de qbusdaz spinis facto semē operiat. meli? etia? est q hō vnus cū fūne trabat expezem qz boues. ppter nocu menti iumentū. z hoc est cuiuslibet homi faci le. Hec herba bis mūdāda est q maxime sus focat. ideoq extirpandū est anteqz circa linū inuoluat. licet p ipm ambulādo ledat cū ma gnū est. z ideo mūdāt. z debet ante se mani bus apperire. z ire p eū optime eleuat pānis. sed cū pma vice mūdāt. qz tūc parū est z cō culcatū releuat nō ledit ambulādo p eū. Tol ligat cū maturo colore flauescit. z eodē die ne roze tangat sub tecto ponat in fascibz. deinde malleolis lignis excutiant semia. z ipm linū ad maturandū in aqua ponit. in q quattuor vel qñqz diebz si putrida sit stensisse sufficiat. si aut aqua nō sit corrupta. vsqz ad septez dies stare in eadē oportet. vt putrifiat caro herba lis. z cortex ex quo fit stappa remanet in corz

rupta. vel pōt optime macrari hoc mō vt me-
diolanēses obseruāt. cū maturū est colligit si-
ne aliquibz herbis admixtis. ⁊ in puris fasci-
culis ligat cū herbis vl' siligine aut vichs vl'
in campo. siccat. ⁊ q̄ntuq; potest defenſet a plu-
uijs. precipue dū est siccū. postea deſert ad
domū. ⁊ sub tecto ponit. ⁊ ſeruāt vsq; ad mē-
sem auguſti. donec ſit cōpleta triturationis ne-
ceſſitas. tunc autē ſemel auferit ad aquā por-
tat. et in ea ponat. ac ſepe cū paricis ſubmer-
gat. vel ponderat q̄būdam lignis. vt optime
balneet. et in ea dimittat. per mediā diem tan-
tū. et ſic bene balneatū reducat ad domū ⁊ to-
tū ponat in cumulo iuxta murū ſub tecto. et
paleis operiat. ⁊ ſic q̄tuor dimittat dieb. in
q̄bus caleſcat vel macerabit. et tunc cū inſri-
gidatū fuerit vel tencrū ac leue effectū. vel ſe-
mina in ea remanētia incipiunt germinare.
vel ſtuppa eius a carne remota ꝑ ſe nō torque-
tur. cōpleta erit maturatio. et tunc vnusquisq;
q̄s fasciculus diuidat in tres vel in quattuor
manipulos magnos. ⁊ cū ipſo ligno ligent.
et in area optime eſſiccet ⁊ reponatur. poſtea
poterit quolibet tēpore operari vt moris eſt.
Erit autē ſignū tēperate maturationis. quā-
do macerat in aqua cum tactu inoleſcit adeo
q̄ omnē rigiditatē amiſerit. cognoscat etiam
ſi ex eo aliquid extrahat de aqua ⁊ ſiccaturum
ꝑbetur. ſic caro herbalis a ſtuppa facile ſepa-
rat. Veruntamē ſi minus q̄s expedit macere
tur erit ſtuppa fortior ⁊ albiore. ſed nō perfecte
ſeparabit caro herbalis. et erit durior ad ſi-
landū. deinde optime leuet ⁊ in aqua excuti-
tur et ad ſolem ſiccatur. cū autē ſiccaturum fue-
rit concurſit malleolis ligneis vt eius caro rū-
patur. et deinde ad ſolem calidū ponat. et cuq;
fuerit calefactū in pannis calidis in domo ſi-
mul ponit. ⁊ cū per aliquas horas ſic ſteterit
gramolat. hoc enim modo mundat optime
nec ſtuppa rūpitur gramando. quod fieret ſi
ſtatim gramarent cum eleuarent de ſole. Q̄-
ſi tempus fuerit humidū cum multis pānis
madeſactis ad ignem ꝑparatur gramē. dein-
de ſpatulis eius mundificatio cōpletur. dein-
de pectinatur ⁊ ſalatur. Virtus ſeminis lini
ſcōm Auicennā proxima eſt virtuti ſeminis
fenigreci. Calidum eſt in primo gradu. men-
ſuratum in humiditate ⁊ ſiccitate. ſi ſumatur
cum melle ⁊ pipere mouet coitum.

De Ordeo.

Ordeū tollerat oēm aerem. et deſiderat
terrā pingue vt optie ꝑficiat. ⁊ in me-
diocri etiā prouenit. ⁊ patent magis q̄s vni-
broſo loco letat. His tēporibus ⁊ eodē mo-
do vt triticū ſerit. et ſeptē dieb. ſub terra mo-
rat. ⁊ cū egreditur vt ait Varro. legumia ꝑo-
quinq; dieb. preterq; faba. ſerit etiam ab Al-
berto dicit in principio veris. ⁊ vtrūq; fieri
poſſet. ſed hui⁹ ſatiōis mellis tardius ad ma-
turitatem peruenit. Ordeum tamē margolum
q̄d Bononie margola vocat. ſerit toto menſe
marci. et in principio aprilis. et menſe iulij eſt
maturū. Item inuenit ordeū quod in tritura-
tione mundat vt frumentū. ⁊ iſtud eodē tem-
pore ſerit quo frumentū. in ſeminādo corbis
vna bubulcā ꝑficit. colit ⁊ mundat vt fru-
mentū. ⁊ maturat modicuq; ante ipm. ideoq;
eius mellis primo recipit. q̄ conſumenda eſt
anteq; grana refractis ſpicis lapſa decurrat.
q̄a illis velut triticū folliculis veſtiunt. eius
culmos quos pignores dicim⁹ in agris ali-
q̄s diu iacere ſinam⁹. q̄a hoc modo grādeſcit
et triturat vt triticū. Ordeū ſm Yſaac ⁊ Au-
cennā frigidū eſt ⁊ ſiccū in ꝑmo gradu. vir-
tutē habet mūdificatiuā ⁊ excolatiuā. plus ta-
men faba deſiccat. ⁊ ꝑpterea ab inflatōe libe-

E iij

Libet

rat. Ordeū z triticū nutritilioz a z laudabi-
lioza sunt ceteris granis. sed ordeū citius di-
gerit. et ideo de membris citius dissoluit. fru-
mentū pō tardius digerit. z tardius a mem-
bris dissoluit. Salien⁹ de ordeo z faba scōm
medicinā dicit ordeū z fabā quoniā tēpera-
mento vicina sunt. in multis scōm medicinā
locū habet. sicut cera z oleū in cathaplasma-
tibus sit de ordeo confectio vtilis. eliraf or-
deū prius aqua. postea assatur. deinde farina
facta cū succaro cōficitur. hoc in cōtuo tem-
pore ad stomachi z epatis refrigeriū valet. ad
sitim etiā valet cū aqua temperatū. siue gros-
sum vt cū cocleari edat. siue liquidū vt biba-
tur. Et eo pūlana conficitur hoc modo. vt cor-
tex auferrī possit mensura ordeī sumat vna.
aque nouē. z tam diu coquat donec redigat
ad vna. z colatū potui datur. hoc valet ad sa-
nitatē custodiendā. corpusq; humectat. si cor-
pus refrigerari plus appetat. parū acceti mi-
sceatur. vel addat semen papaueris albi. pū-
lana sanis crebro vsu clarissimū z perfectissi-
mū sanguine generant. nec min⁹ q; panis nu-
trit. que sanis danda est. infirmis pō diuer-
sis modis prout cuiusq; expetit infirmitati.
Si enī velis sitim z epatis calozē extingue-
re. bibe supra dicto modo. Si excolatiū et
mundificatiū pūlaniū habere volueris cum
cortice coque. Si laxatiū z refrigeratiū
eocto in mane suppone mel violaceum. Si
propter epatis opilationē illud velis accipe-
re. cū eo coque simul radices appij et feniculi.
et accipe illud cū oxissecaria. Alij autē dicūt
q; pūlana fit hoc modo. Ordeū mūdātū de
coquat multū bene in aqua z colatur per pā-
nū. farina sic fit. ordeū bene mūdātū in mo-
la ponit z teritur. mola tamē aliquātulū sub-
leuata vt grossam operet farinā. farina talis
cōtra in aqua diu. est optimus cibus febrici-
tantibz. et p̄cipue laborantibz in apostemate
spiritaliū. Auicenna dicit q; habet proprie-
tates dictas de siligine. Item si fiat linimen-
tū ex eo cū acceto forti. et ponit emplastri mo-
re super scabiem vlceratam sanat eam. Item
fit ex eo emplastrū cum ciconijs z acceto sup
podagra. z prohibet fluxū superfluitatū ad
iuncturas. z aqua eius cōfert egritudinibus
pectoris. z quādo bibitur cū semine feniculi
facit habundare lac. et aqua eius est infri-
datiua et humectiua febriliū. in calidis quidē
puta. in frigidis cū appio z feniculo.

De Milica.

Tertius

Milica est notissima. eius quidē duplex
est maneries. est enī quedā rabea. qdam
alba. Item inuenit tertia spēs que est albiōz
milio. z itez quedā in herba multū excrecit.
quedā parū. et rursus quedam diu morat in
agris vt longa. qdam in paucis maturat die-
bus vt miliū. z hec est que in herba parū cre-
scit vt miliū. Terrā desiderat valde pinguem
et cretosam q; solutā. z eā valde macrat pro-
pter multū nutrimentū qd querit. z locis q̄si
paludosis letat. ibiq; op̄ie puenit cū p̄rio re-
ducunt ad cultū. Nā nima piguedine talis
loci frumētū z faba periret i eo. nisi pmo p̄ sa-
tionē milici supflua piguedo cōsumeret. Se-
rit in pastinata terra z in solida. pōt etiā feri
p̄ sulcos fabarū. z vbiq; rare nate fuerint
in scōa sarculatione. ipsarūq; fabis eradicatis
erit de vno sarculāda. In tēpato aere circa fi-
nē marcij z initū mēsis aplis. z parū semis
scz octaua corbis sufficit ad cōplēdūz bubul-
cā. in calido pō maturi. z in frigido seri est
serenda. sed ea q̄ pua est toto tēpato tpe q̄ mi-
liū serit sub tra pōt feri. qz tātundē morat in
agris. circa. xv. vel. xx. diebz semen ei⁹ sub ter-
ra moratur anteq; nascat. et natū licet sit par-
ua milica tū runcatur circa finē aplis z ini-

Libri

tiū mensis maij. z tūc ipsa herba ablaqueat.
vt melius germiet z pullulet a radice. deinde
mese iunij farctis sine runcat scda vice. z tunc
circa ipsius herba terra cumulet. vt a casu me-
lius defendat. Et solo mese augusti vel septē-
bris colligit. eis iuxta terras incisis. z postea
ppe panocas si melogaria hē voluerit. si p-
eis nō eges partēs flectit. z panocē incidunt
z i fasciculis ligant. melogarij sup radices
in cāpo relict. Et in bubulca mediocris mili-
te circa sedecim corbes proueniēt siccāda est.
qntū pōt. postq equabo fuerit tritura vel vir-
gis z in loco reponēda ventoso quātū potest
aperta nec nimīū adunata calefiat z corrum-
pat melegaria cōpetunt ad claudēda tīguria
z vias tēpore luti sternēdas. z cōpetūt igni et
clubanis faciēdis cū fuerit exsiccata. z plātas
salicū inuoluēdis ne excoient a bestijs. et ne
sole vrant estiuo Semē milice bonus cibus
est porcis z bobz z equis dari pōt. z hoies eo
tēpore necessitat vtunt. z sole cū alijs granis
in pane z pcpue rusticis qui pīnuis laboribz
exercent. z est frigidū z siccū. z generat melā
colicū sanguinē. Itē inflatiū est. ppe suūz pō-
dus facit descendere cibum quem in ventre
inuenerit.

De Milio.

Tertius Fol. xxxi.

Itū notū est. cui duplex est maneria.
quoddā scz qd circa tres mēses morat
in agro. z aliud qd maturitatez recipit in lt.
dieb postq fuerit semiatū. terram desiderat
valde aratā solutā z pingue. Nā in sabulo z
arena puenit dūmodo solo irriguo z humi-
do celo serat. Nā siccū z argillozūz formidat
agrū. z terre in qua serit pinguedinē valde cō-
sumit. seri etiā pōt p sulcos fabaz. z int ipsas
vbi rare fuerint inserat in secūda sarculariōe.
si terra fuerit soluta vel media vel cretosa. qd
euulsis fabis sarculāda erit mese aplis maij
z iunij feri pōt. Palladius pō dicit z cū eo cō-
cordat experientia rusticorū. qd serat miliū de
mese marcij. z erit maturū in mese iunij. ex
quo probabiliter sequit. qd si terra sit bene pin-
guis poterit in eadē estate iterū semari. Cor-
bis octaua ps sufficit in bubulca. herbis pro-
pterea liberaf assidue. maturū est cū totū al-
bescit. ab auiculis nō multo labore defendit.
cū siccātū est in vascis ligatū erigat ad soles.
ibiqz p duos aut tres dies moret. deinde por-
tetur ad areā. z statim triturēt. ne si in magnū
portet acernū calefiat z corrumpt. nō bene
siccātū statim calefit z corrumpt. optime p-
siccātū eo triturato siccat optie anteqz portet
ad horreū. optime pō siccū lōgissimo tpe ser-
uat. z qdam colligunt solū spicas sic in pani-
co seruat. Milū scdm Ysaac frigidū est in p-
mo gradu. siccū in scdo gradu. testat hoc leui-
tas z cōcunitas eius z viscositas z vřosita-
tis habundantia. min⁹ nutrit ceteris granis
ex qbus fit panis. gratia tamē siccitatis con-
fortatiū est stomachi z alioz membrorū. cor-
poris diureticū est. z idem assat ad ignē. z ad
corrosionē dolorēqz ventris calidū supponi-
tur. Causa sue siccitatis z nutritiū nimīū
nō est accipiendū ab his q carnes suas aug-
mētari z impinguari desiderant. nec ab eis q
in corpibz laudabilē sanguinem generari vo-
lūt. sed tū a qbus refrigeratio aut cōfortatio
humorū superfluořū desiccatio appetitur.

De Panico.

Anniciū desiderat eandē terrā z aerem
quē milium. z eisdē seritur mētibz. z eo-
dē modo. z tantūde seminis requirit in bu-
bulca. z eodē modo herbis sepe mundat. qd
etiā inter fabas z fascolis z in vineis cōgrue
seri pōt scdm doctrinā de milio traditā. Est
etiā quoddā pānici genus qd in puo tpe reci-
pit complementū. et istud congrue semiat
post mēses completas in stipulis bis vel ter

Liber

aratis et glebis cōfractis in q̄bus optime p̄uenit. nisi tēpus fuerit eximie siccitatis. Panici scōm Ysaac in forma et natura simile est milio. minus tamē nutrit. ventres tamē magis constipat. Accipit̄ diuersis modis. et per eorū diuersitates actionē suam mutat. quocūq; tamen modo accipiat̄ melius est milio. Coquitur autē sepe aut cū pinguedine. aut cum oleo. sepe cū lacte caprino vel amigdalō. et coctum q̄dem cū oleo aut cū pinguedine laudabilius est. quoniam siccitatē suā amittit. et sapores bonosq; nutrimentū acquirit. et constipationē perdit. cū lacte p̄o coctū laudabilius: eo qd̄ cum aqua sola coquit̄. Sed coctionis cum aqua duo sunt modi. coquit̄ enim vt integrū. aut mola fractū. integrū ablato cortice coquit̄. vt in vna panici mensura. xv. aque ponant̄. Item coctū grossum est et ad digerendum durū. sed nō est ventris cōstipatiū. q̄a p̄pter suū pōdus ad inferiora descendit. Mola tritū coquit̄. ita vt farine mūdare decies tātū aque ponat̄. postq; bis vel ter bullierit digitis fricet̄ et colet̄. et colamentū susceptū donec dureseat excoquit̄. sicq; cōmedi vtile est. et ceteris subtilius digerit̄. quia facilius. magis p̄o stipicum.

De Kiso.

Tertius

Isium et ropellia sunt alba et grossa. et seminant de mense septembris et octobris et ianuarij et february. vt puto melius inter ra facili et soluta. loco tepido. et aura humida due partes corbis in bubulca spergunt̄. et colligi habet siliquis exccatis et granis fortiter induratis. luna decrescēte. postq; multū processerit in defectu. frigidum est in primo gradu. et temperatū inter humiditātē et siccitatē. cortex eius stipicus est. cortice ergo mūdum laudabile generat chimos nec inflationem aut ventositatē facit sicut faba. et ad vsum edendi bonum est in estate in calida regione.

De Spelta.

Spelta nota est. eius quidem diuersitates sunt: quia qdā est grauior. et hec melior. quedam p̄o lenior. et hec deterior est. aeternū desiderat qualem frumentū et terraz. sed melius defendit a macra q̄s frumentū. et in creta et in patenti campo optime puenit. Et his tēpib; serit̄ q̄s frumentū. et eodē modo. s; due corbes i bubulcā serunt̄. cū ex frumento

Libri

corbis vna sufficiat. Lolitur et mundat sicut frumentum. metitur autem immediate post frumentum. cum post ipsum modicum maturetur. et eodem modo trituratur. verum segeta paleis pluries crescatur. id est virgis semen eius percussitur. ut ab aristis mundetur. Tempore qualitatatis est. et equis bobus et similibus prebet optimi nutrimentum. sed et homines uti ea comode possunt. quia eius panis temperatus est et valde levis. et ideo si tres partes spelte cum quarta parte miscetur fabarum. et superflua gravitate fabarum et multa leuitate spelte fit panis satis pulcher et bonus. et familiaris conueniens. si in eius artificio diligentia obseruetur. que super dicta est in pane frumenti.

De Siligine.

Iligo nota est. et eius quidem non sunt diuersitates. aerem commune cum frumento desiderat. et frigidiorē tollat ut alpes. quia citius maturat. in nemoribus cum alpiū mundatur mense iunij et maij omnes ramusculi arborum. deinde cum siccati fuerint incidunt de mense augusti. et sopant quasi in cinerez terram. et in eis seminat siligo quod optime puenit anno illo. deinde usque ad septem quiescit annos. et eadez ratio denuo iteratur. sed ubi non sunt nemora herba cum suis radicibus et modico terre inciditur. et exsiccata comburitur. in cuius cinere et puluere siligo postea prefato tempore seminatur.

Tercius Fo. xxxij.

et circa octo annos quiescit. et idem opus postea iteratur. Terram desiderat solutam et sabulosam et in pingui et patenti campo mollior prouenit. Et his temporibus quibus frumentum scribitur conuenientius tamen antequam vel post. Una quidem corbis sufficit in bubulca. Lolitur et mundatur sicut frumentum. octo diebus floret circa finem aprilis et initium maij locis temperatis. quo tempore tangi a cultore non debet. et quadraginta diebus deposito flore grandescit usque ad maturitatis euentum. Maturatur et mense antequam frumentum. et trituratur ut ipsum frumentum. Eius quidem substantia est tenax et viscosa valde. et ideo conuenienter miscetur cum millica milio faba. et similibus ad panem quem pro laboratoribus et familiaribus faciendum. quod coniungit et coniungit pastas eorum. que per se cocto pane retineri non possunt. sed frangunt et terunt. siligine vero sola in pane vel nunquam vitur. Quicena dicit quod est de natura ordei. sed frigida et sicca in primo gradu. eius nutrimentum est minus nutrimento tritici. et eius aqua frangit acuitates humorum. et similiter farina eius super pannum ponitur. et epithima eius calidius accipitur. et fit ex ea decocta sicut sorbitiones cum picce et calophonia emplastrum super apostemata dura. et cum solo furfure super apostemata calida.

De Vicia.

Vicia dupliciter vitur. aut seminis colligendi. aut pabuli secandi causa. est enim optimus cibus equis et bobus herba eius et semen eius. serenda est de mense ianuarij et februarij non in aurore quando ros est. sed quando sol absorbuerit rorem. quoniam compertum est viciam rorem sustinere non posse. sed euanesce re virtute ipsius. habet hoc vicia proprium quia viridis mella si cum eo et quod in terra remanet ager statim aretur letaminis more terram impinguet. si autem exaruerint radices eius antequam terra aret succum auferit ab agro.

Finis tercii libri feliciter.

Libet

Incipit liber quartus

De vitibus et vineis et cultu earum, ac natura et utilitate fructus ipsarum.

Superius in libro secundo multa de natura et cultu vitis dicta intelliguntur. cum de natura plantarum et rebus communibus cultui cuiuslibet generis agrorum generali sermone dice-

ret. Nunc igitur in hoc quarto libro de natura et cultu vitis et vinearum, et omni utilitate fructuum earum specialiter est agendum.

Capitulum primum. De vitis
re quid ipsa sit, et virtute foliorum eius, et lacte et brima eius.

Itis apud nos nota est, sed in frigidissimis regionibus in quibus vivere non potest ignota. ideoque dicam quod est quidam humilis arbutula multum tortuosa, nodosa et scabiosa. latissimos habet poros et magnam medullam, et frondes latas et intercisas, quae sine putatione et palorum aut arborum auxilio diu vivere et comode stare non potest. et eius quidem fructus est uva, et cuius succo fit vinum preciosissimum liquor, folia vitis sunt multum medicamentosa.

Quartus

lia. Nam vulnera mundant et sanant, in aqua decocta, calore febrile refrigerant, effusione et tumore stomachi cataplasmata mire sedant, pregnantem adiuvant, somnum prouocant, et cerebri confortant. Eius lacrima potata sepe calculos frangit: ut dicit dyas, visum acuit, lippitudinem oculorum tollit, moribus venenosis succurrit, et ventrem sistit, cinis eius valet ad pedicula cum succo rute vel nucis oleo admixtus. Plinius autem dicit quod folia vitis dolore capitis amputant, inflammationem sedant, et cum farina ordei calida artetica curant, dysentericos valde iuvant, si eorum succum bibant patientes. Cortex vitis et folia arida vulnerum sanguinem sedant, ipsum quoque vulnerum coagulant et sanant. Cinis corticis per se pilos ablatis restaurat et multiplicat.

Capitulum ii. De vinearum
diversitate.

Vinearum genera diversa sunt, secundum varias et diversas consuetudines regionum. Nam quedam cum auxilio palearum et partium in ordine sunt, et hoc duobus modis, uno quidem modo ut cuilibet palo sit vitis, et sic sunt in pluribus partibus lombardie et romandiole, et hoc quidem modo in exili terra tribus placentinensibus distantes quoque versus an pignus pro quattuor, in medio

tri tribus et semis. Alio modo et una vitis super multos palos et particas extendat. et sic sunt in pluribus partibus marchie antoni. et hoc quidem modo plantant distantes. considerata pinguedine et exilitate terre. adeo quod spatium vniuersum possunt congrue opperire. et hec quidem tantum ligonibus coluntur. nisi fuerint alte et plurimum distantes. Rursus quidam sunt ut arbutule more provinciali. que sine pali auxilio stare constat. et hec quidem aut sunt per certas acies adeo ab invicem distantes quod arari possunt et diuersis seminibus feri. aut eque distantes vndique quod arari non possunt. et hoc quidem modo tribus distans pedibus. aut minus vel amplius. secundum quod fuerit lectum aut exile solum in quo plantant. Que dam etiam sunt in aciebus cum palis et particis aut in forma pingulariorum paruorum. que a parte stupitis sunt depressa. et ab opposito eleuata. et hic modus a quibusdam mutine et in alijs locis pluribus. et maxime in ortorum spatibus obseruatur. Quedam vinee sunt cum arbutulis ad hoc formatis per agros. plus vel minus eque distantes secundum quod magis et minus de vino vel de tritico paterfamilias optauerit. Mediocris tamen modus distantie. sedecim vel viginti pedum habetur. et iste modus maxime apud mediolanum et in illis partibus obseruatur. Quedam plantant in ripis fossatorum cum sunt aut per agros inter magnas arbores. ut eas que sunt in agris aut ripis opperiant et fructificent. et hic modus plurimum obseruatur in partibus ytalie. et iterum supra dictis vineis que in ordinibus sunt quibusdam ponunt pali et particas. quibusdam vero pali aut frasciones loco ipsorum solummodo. et sermentis in quatuor vel in duas tantum velut particas extenduntur et ligantur. et hic modus apud terdonam et cremonam et pistorum precipue obseruatur. et quedam sine adminiculis iacere sinunt in terra. quod pro sola indigentia vel necessitate provincie faciendum est. et hoc maxime potest in montibus valde aridis tollerari. ubi vix non putrescent in terra iacentes. sed a sole nimio feruente seruantur.

Capitulum. iij. De diuersitate generum vitis.

Inuestigates generum vitis multe sunt. Nam quedam valde timet nebulas et pruinas. quedam parum. et quedam timet siccitatem et ventos. et quedam eas facile tollerant. et quedam valde secunde sunt. quedam parum. et quedam vites sunt quarum fructus cito maturant. quedam tarde. et quedam valde fructum suum in flore perdunt. et quedam non. Et quedam melumie fructu puant. quedam fructum suum ab eo defendunt. et quedam facile veteris rumpunt. quedam adeo tenaces existunt. ut ab eis facile non ledant. Et quedam timet pluuias. et quedam nimiam siccitatem. et quedam sunt spissos nodos habentes. quedam eorum gemas per longam internodiam distulerint. et quedam sunt grossos et longos facientes palmities. quedam puos. Et quedam magnam medullam faciunt. et quedam parum. Et quedam frondes valde faciunt intercisas. quedam parum. Et quedam rotundas et continuas. Et quedam faciunt vuas albas. quedam rubecas. quedam negras. et quedam faciunt botrones multos et puos. quedam paucos et magnos. et faciunt grana callosa. quedam mollia. et quedam durum corticem granorum. quedam subtile et tenerum. et quedam faciunt grana valde pulcra et lucida. quedam obscura. et quedam dulcia. quedam acra. Et quedam faciunt vuas seruabilia. quedam corruptibilia. que omnes diuersitates facile videre potest vir industrius et expertus.

f

Liber

Capitulum. iiii. De diuer-

lis speciebus vitium.

Species vitis valde multiplices inueniuntur. et ipsarum multe diuersis nominibus in diuersis prouincijs et ciuitatibus appellantur. Sed quoniam ex eis quedam sunt meliores. et quedam minus bone. primo meliores et earum bonas conditiones aperte scribam. et earum ponam nomina. deinde de breuius dicam de alijs minus bonis. ut habita vitarumque noticia sciant volentes plantare vel inferere. vineas eligere meliores. dico itaque in primis quod est quedam species vite que vocatur scilicet alba que satis tarde pullulat. et est alba uua que rotundum habet granum. et facies mediocriter magnos et spissos botrones. et folium mediocriter intercisum. et in quolibet sarmento etiam in veteri nato duos vel tres vel quatuor et quinquaginta botros producit. et tanta est durities ligni eius. quod fermentes non flectunt inferius. propter uiam podus. unde ultra modum ramulos implet. et uua eius est valde vinosum et lucidum. et cito maturitate recipit. Et uinum eius est valde subtile et dyaphanum et mediocriter potens. et seruabile et maturum. Quarta terra aut mediocriter et minus tuosam desiderat. et in ea melius quam in aliqua alia fructificat si stricte putet. nam longos pal-

Quartus

mites cum uis nutrire non possit. et hoc apud Brianiam et pres montanas maxime precipue frequenter. et per ceteris in speciali ueneratione habetur. Est et alia species que vocatur albana. que tardissime pullulat. et est uua alba modicum longum habens granum et satis facies magnos botros. et spissos et longos. et mediocriter fructificat. et facit folia mediocriter intercisum. et eius sarmenta vi poderis non flectunt. tanta est durities ligni eius. et eius grana a sole plurimum colorant. et valde cito maturantur eius compositum. et est satis dulcis in sapore. sed cortice austerum aliquantulum amarum habet. et ideo melius est quod uinum ex ea exprimatur quam quod ferueat in cinis diu cum corticibus et racemis. et uinum quod dem eius est valde potens et nobilis saporis. bene seruabile et mediocriter tenue. et si tepellitur facit at eius incisio uindemia melius seruatur uinum eius. et hec species uue per ceteris apud forlimium et in tota romadiola in ueneratione habetur. ubi stricte custoditur. nam cum longis palmitibus minus de fendit. Est et alia species uue que tribiana vocatur. que est alba cum grano rotundo. puos et plurimos botrones facies. in iuuetute sterilis. et procedente tempore fecundatur. nobile uinum faciens. et bene seruabile. et hec species per totam marchiam precipue commendatur. Est et alia species que gragnolata dicitur. que uinum os non habet in grano. et est lucidissima. et longum habet aliquantulum granum. et facit uinum valde limpidum et potens. et durabile. et nobilis saporis et odoris. et hoc apud terdonam et in illis partibus maxime commendatur. Est et alia species que a quibusdam malicia a quibusdam sarcula vocatur. que granum album et rotundum habet. et turbidum cum subnili cortice. que miro modo poderat. et in terra satis macra defendit. et uinum facit mediocriter bonitatis et potencie. non multum subtile. nec multum seruabile. et hoc apud Bononiam precipue in honore habetur. Est et alia species que garcanica dicitur. que alba est et rotunda. mirabiliter dulcis clara seu lucida. et colore aurea et cum grosso cortice seruabilis ultra omnes alias est valde fertilis scilicet femina. quia mascula nihil ualeat. cuius grana sunt longa. et colore aurea. sed sterilis est oino. et eius uinum est valde subtile et dyaphanum. que potentie et satis seruabile. et hec apud bononiam et paduam in magna ueneratione habetur. Est et alia species que albanica dicitur. que est alba et non lucida. sed maculis plena rotunda. et mirabiliter dulcis. Et uinum facit dulcissimum. et quibusdam annis est fertilis. et sepe sterilis. et precipue si stricte putetur. sed satis fertilis si cum longis palmitibus relinquantur. Et in quibusdam contrariis Bononie. et maxime

Liber

me in burgo panitalis in honore habet. Est et alia species que vocatur buranere. que est vva alba multū dulcis et pulchra. et in arboribus bene fructificat. Itē est vva que dicitur a frigno africogna. que nō est delectabilis ad edendū. et in arboribus miro modo fertilis est. et ideo pēpue cōpetit in locis vbi homines vvas inuadūt. et hec due species ad pistoriū p ceteris diligent habent. Sūt etiā qdā alie vuarū spēs arborū satis bone sic vt linodella q bonū et seruabile facit vinū et multū. que apud pisaniū pēpue plantat. et verdiga que puos facit palmices et multū fructū. et verde cla q grana facit viridia et pua. et multas ferr vvas. que due species et inferiores q min⁹ bone dicunt in antiquis vineis et in qbusdā nouis. et p comitatū inueniunt bononie. Sūt et alie species vuarū albarū. quarū quedā licet apud quosdā in magno habeant honore tamē apud nos diuersis rationib⁹ aut propter paucitātē fructus ipsarū. quia aut nimīū melumen timent min⁹ bone per experiētiā reperiunt. et hec sunt mulcatellus et linatica que opposite sunt et ad esum et in arboribus. sed in vineis spissis et iuxta terrā nō respondent ad votū. Et greca et vernacia que licet apud nos bonū faciunt vinū. faciūt tamē minus parū. Et berbigenes et cocerina et gro-pōsa et fuyolana et banza que bonū faciunt vinū. et quibusdā annis sunt miro modo fertiles. et magnos botriones agentes. sed quasi singulis annis fructu destituunt in flore nō verentes aliquo modo melumē. vuarū similit̄ nigrarū vel rubearū multe sunt species. qdā valde bone. qdā parū. Et bone qdē sunt grilla zisaga siue mardegena. q sunt qsi eiusdē cōditiōis. sunt etiā modicū nigre multū fertiles. omni anno habētes longa grana et ipsoz corticē subtilē et pulchrū. et delectabile vinū faciūt. et satis seruabile. sed ppter nimīā pluuiā crepant corūz grana. et in mōtib⁹ non bene proueniūt. sed in campestribus locis leuantur. differūt tamē: quia zisaga nobilius vinū facit. sed minus. quia puos facit botriones et raros. sed multos. et pua grana. Grilla pō facit omniū harū opposita. et hec spēs habundant inuenitur bononie. et in multis locis alijs. est delectabilis ad edendū. et est miro modo vinosā. et vult terrā pingue aut stercoreatā. et valde timet vmbas. et mature pululāt. et facit vinū optimū et seruabile et potēs valde. nec audet vltra vñā diem vel duas stare in grapsis. et hec in ciuitate Astensi et in il-

Quartus fo. xxxiij.

lis partibus in maximo honore habet. Est et alia species q vocatur maiolus. q est vva nigra. valde cito maturabilis. et pulchros et spissos et longos botriones faciēs. in sapore dulcissima. et vinū facit durum. et satis seruabile quasi nigrū. satis fertilis est. sed melumen aliquantulū timet. et in plano et in montib⁹ prouenit. et hec maxime apud Bononiā in locis infinitis habetur. Est et alia species q adura clā vocatur. que valde nigra est. et habēs longa grana. et vinū faciens valde nigrū et bonū in terris humidis et aquosis. sed in mōrib⁹ et siccis locis non letatur. et hec apud ferrariā pte ceteris speciebus eligitur. Est et alia species que vocatur gmarresta. hec nō est multū nigra. longū habens granū. et ante maturitatem omnia folia perdit in sapore acra siue accida. mediocriter fertilis. botriones facit raros. et vinū optimū diu seruabile. et hec vva non cōmedit ab auiis vlcambus nec libenter ab hominibus. et ex ea plurimū inuenitur in partibus montanis bononie. Et est alia species q dicit ginnaremus quasi p̄dicte similis in sapore et vini durabilitate et forma. sed maiores valde botriones facit. et grana grossiora et habūdantius vinū. sed minus nobile. et magis loco pingui letatur. et hec in pluribus partibus bononie inuenit. Est et alia species vve nigre que dicit padrinca. que grossos et spissos facit botriones. sed in estate non durat. et hec in infinitis vineis Bononie inuenitur. Sunt et alie multe species vuarū nigrarum q propter varias cōditiones malas min⁹ approbant sicut est pignolus q multū diligitur apud Mediolanū sup arbutulis. sed apud nos non bene fructificat. Et albarica cū quātingūtur alia vva. q nimis melumen timet. et vinū nimis austerū facit. Et varana clientina et portina. q licet sint mirabilis dulcedis ad edendū. et bonū faciunt vinū. tamē sunt fere steriles. et minus melumen timent. Et valmirica et tusca que valde nigre sunt. et melesgonus. qui ante omēs species denigrat. et canicula que pulcherrima vva et seruabilis est. q omnes alternis tñ fructificat annis. Est etiā quedā spēs vve rubea cū canopū valde dulcis et seruabilis. sed parū fertilis. Sūt etiā qdā genera et spēs vuarū siluestrium q labruste vocant. quaz quedā sunt albe qdā nigre valde pua faciūt grana et puos grappos q sup arbores et spēs spiaz viridiū suo naturali motu cōdescendūt et nō putant. sed si putarent et p cultū domesticarent grappos facerēt maio-

Liber

res. et grana grossiora q̄ pus. Et hec q̄ nigre sunt tingunt vinū et clarificant si integre vel cū racemis conquasse ponant in dolijs. nec viciant sapore vini. et q̄ albe sunt clarificant et purificant alba vna. Sūt et q̄dam spēs vuarū grossarū et durarū q̄ dicunt p̄gule vel brume. ite. quaz quedā sunt albe: q̄daz nigre: q̄dā rubee. et q̄dam habēt grana rotūda. q̄dam lōga valde. q̄dam mediocrit. q̄dam spēalia habēt noīa. et earū quedā tempestiue maturationes recipiūt. q̄dam tarde. Et ex eis eligende sunt que magis placēt ad esum. q̄ ppter nihil aliud plantant. cū ex eis vinū nō fiat. sals tamen cōpetunt ad agrestū faciendū acerbe.

Capitulu. v. De aere qui vitibus cōuenit et de situ vinearum.

Elum mediocris qualitas: tepidū magis q̄ frigidū esse debet. siccū potius q̄ vmbrosū. sed ante oīa. vitis procellas ventosq̄ nimis formidat. Aquilo tamen vites sibi subiectas secundat auster vero nobilitat. ideoq̄ i arbitrio nro est plus de vino habemus an meli⁹ de situ vinearū. Etā sciendū est: q̄ campi a montib⁹ remoti et valles non aquose largius vinū ferunt. colles sō et campi iuxta eos exsistentes et naturā eorū habent

Quartus

tes nobiliss vinū faciunt. Preterea est sciendum: q̄ in locis frigidis et in montib⁹ a meridie vineta ponenda sunt calidis a septentrione. temperatis ab oriente. vel si necesse fuerit ab occidente. vt hac industria excellens qualitas tēperetur. loca naturā sepe vitibus mutant. et ideo earum genera frequenter aptent. plano igitur loco statues vites. que nebulas sustinet et pruinas collib⁹ qui siccitatē durat et ventos. pingui agro graciles atq̄ fecundas. macro feraces et solidas. frigido et nebuloso eas que hyemem celeri maturitate pueniunt. aut q̄ duris accius inter caligines securi⁹ floret vêtoso tenaces. calido generi teneriores et humidis. sicco eas que pluuias ferre nō pnt. et ne multa dicas eligēda sunt genera q̄ pro defensione vicioz suoz cōtraria loca diligūt bis in q̄bus durare nō poterant. placida sane regio et serena caute genus omne suscipiet. induitrus ergo vir probata diligat. et locis talib⁹ mandet que mutare possunt ea vnde sumuntur. sic merita quoq̄ seruabit.

Capitulu. vi. De terra que vitibus apta est.

Nolum ad vineas ponendas nec spissum nimis nec resolutum propius tamen resolutio esse debet. nec exile nec letissimum. tamen leto proximū. nec capestre nec preceps nec siccū. nec vliginosum. modice tamē rosicidum. nec falsum nec amarū. quod viciū sapore corrupto vino contristat. Bopbus et alia duriora vbi gelu relaxant et solibus pulcerrimas ferunt vineas. refrigeratū estate radicibus et humore detento. sed et soluta glare et calculosus ager et mobiles lapides. sed tamē hec omnia se glebis pinguibus miscuerint. et silet circū terram suppositus: quia frigidus est et tenax. humoris radices estate sitire non patitur. Item loca ad que de cacuminibus terra decurrit. vel valles quas fluminū saturat aggestio. Argillosa terra cōmoda est. sed argilla sola graniter inimica. Nigrescens sabulo et rubens vtilis est cui fortis est terra permixta. Carbunculus nisi stercoret macras vineas reddit. In rubrica difficile comprehenditur. quous postea nutriuntur in ea. sed hoc terre genus est valde operibus inimicum. quia paruo vel humore vel sole. aut nimium madefcit: aut nimis siccatur. ideoque maxime vtile solum est quod inter omnes nimietates temperamentū tenebit. et primus fuerit raris et depressio. Vilem vineis terram per hec signa cognosces. si coloris et corporis rari aliquatenus ac resoluti est. virgulta que protulit leuia nitida procera et secunda sunt. vtprius siluestris. prius. rubus. ceteraque huiusmodi. neque intorta neque sterilia neque scabiosa nec macra exilitate languentia. Ad pastinandum preterea rudes agros vel maxime siluestres eligamus. Ultima est eius conditio in quo sunt vineta vetusta: quod si necessitas coegerit prius multis arationibus exerceat: vt abolitis radicibus prioris vinee et omni eius carie et squalore depulso. nouella vitis tunc possit induci.

Capitulum. viij. De pastinatione et dispositione terre: in qua vinea plantanda est.

Et mense septembris vel octobris in locis aridis: aut ianuarij. february. vel martij locis humidis fieri debet pastinatio siue cultura: vbi vinea est plantanda. quod tribus fit generibus. aut terra in totius fossa. aut sulcis aut scrobibus tota terra debet effodi vbi ager est mundus: vt siluestribus truncis et radicibus silicis vel herbarū noxiarū spacia liberentur. Vbi autem sunt mūde nonales scrobibus pastinamus aut sulcis. sed melius erit sulcis. quia humorē velut in totum spacia pastinata transmittunt. fiant autem sulci longitudine qua de sinaueris tabule latitudine trium pedum vel quattuor. altitudine vnus pedis in locis humidis. vel duorum in locis siccis. deinde si ligonibus per homines vinea est colenda tantū crudo solo reliquimus. quod altero sulco impresso vitium acies tribus vel quattuor distet pedibus. scilicet tribus in solo exili. quattuor in pingui. et tribus et semis in mediocri. Si vero arande sunt vinee quinq; vel sex pedum spacia que non fodienda sunt. et in medio reliquatur. quod si scrobes fieri placeat. tantū fiant lōge quantū vites distare debebūt. vt in quo libet scrobis capite planta vna ponat. possunt tamen cōmodissime sulci fieri distantes in triplo quā vinea spissa finaliter esse debebit.

f. iij

Liber

et in quolibet sulco plate in duplo spissiores
q̄s esse debeant poni. sicq̄ acies lignonibz pro
curari. et spacia per triennium aut quadrien
niū arari. et omnium generū semine feri. cumq̄
vites excreuerint vnam trahi a dextris. et al
teras a sinistris. et de vtraq̄ duas fieri vites.
sicq̄ spaciū totū impleri. scrobes non sunt
vltra duos pedes altius fodiende. neq̄ pan
gimus frigore. ne semēta laborent. latera in
scrobibus equaliter sunt incisa. ne aliqua vi
tis saucietur. alte nitentibz ferramentis cum
fossor incumbit. pastinū autē omne quod ver
setur duorū pedū altitudie vniuersa terra fo
diatur. in quo erit diligentia ne crudū solum
occulta fraude fossor includat. quā rem per
spacia que fodiuntur virga custos exploret. in
qua modus est p̄dicte altitudinis designat.
et radices omnes et purgamenta maxime ru
bi et silicis in summū redigi faciāt. que cura
in omni positionis genere est vndiq̄ seruand
a. possunt etiam cōmode fieri fouee parue et
stricte. cōuenienter tamē profunde vbiq̄
q̄ vites per vniuersū agrū stare debent. fin
q̄ omēs agricultores experti Bononie et in
locis alijs pluribz observant. possunt etiā fo
ramina in terra circa vitem fieri. in terra vbi
cumq̄ vitis plantanda est. que q̄dem cū pa
lo fieri cōsueuerunt. sed melius valde est q̄ si
ant cum forti terra. quod est instrumentū fer
reum per me p̄mitus in rerum. quo terra e
ducitur. nec in foraminis parietibz conculca
tur. vt infixionē debiliū radicum impedi
at. et hoc quidem paruo labore perficit. nisi
ager lapidosus fuerit vel saxosus. Locus q̄
dem qui pastinandus erit prius impedimen
tis et in omnibus liberetur arboribus. que fos
sa terra post calcatu assiduo solidetur. illud q̄
dem experimentis assiduīs cōpertum est vi
tes melius puenire si vel statim fosse terre vel
non longe ante pangant. cum timor pastini
nondum repetita soliditate subsidit. et hoc q̄
dem in sulcis et scrobibus est probatū.

Capitulum. viij. Quomo

do et quando debent colligi plante. et qualiter
seruari. et ad partes remotas portari.

Quartus

Lante vitis q̄ taioli dicunt colligi de
bent quādo plantande sunt. et ante etiā
colligi possunt si bene seruent. Et meliora q̄
dem tempora colligendi eas sunt tēpus octo
bris. quādo pars foliorum cecidit. et pars ad
huc retinetur in vite. tūc enim calor natura
lis vitis adhuc est expansus in ramis. sed cū
omnes frondes ceciderūt omnino. et supue
nit gelu intensum in aere. tūc rami eius calo
re naturali destituti sunt. propter frigus ae
ris fugam habuit ad radices ad calida visce
ra terre. quare tales plante difficilius cōpre
hendūt. Tempus preterea marcij. in quo iā
calor et humor ad radices redijt. itaq̄ eorū
gemme cum tumescere incipiunt est optimū
ad plantarū collectionē. propter eandem ra
tionē. Eligendarū quidem plantarum ratio
multiplex est. et primo quidem ex tali terra eli
gi debet. q̄ non sit pinguior. et ea in qua pan
gi debent sit equalis aut exilior. Nam si a p̄
gui terra ad solum exile transferuntur. viles
esse non possunt. nisi sepe stercore adiungetur.
Item eligenda sunt pangenda semēta de vi
te media. non de summa. nec de infima quin
q̄ vel sex gemmarū spacio a veteri proceden
tia. quia non facile degenerant. que de locis ta
libus colliguntur. Summa flagella repudie
mus ac surculos q̄ licet loco bono nati sunt.

Libeꝛ

tamen feracitatis beneficio caruerūt. Pam-
pinus aut qui de duro nascitur: etiam si fru-
ctum protulit pro frugifero non ponat. In
suo enim loco secundatur a matre. trāslatus
vero tenet sterilitatis viciū. quod nascēdi cō-
ditione suscepit. sumat etiam de vite secūda.
nec scilicet? ea brachia fertilis que vuas
singulas aut binas producunt. sed que mul-
ta vbertate curant. Nam potest ferax vitis in
se habere feratiores materias. Citra autem
in hoc signū fertilitatis. si de duro aliquo lo-
co fructum citabit. si fetu impleuerit ramu-
los ex omni parte surgentes. sed hoc signis p-
prijs per vindemias est notandū. Afferit au-
tem Columella vno anno expoliari fertilita-
tem nō posse. sed quattuor. quo nūero cogno-
scitur vera generositas surculorū. Ad pangē-
dum nouellos palmites debz eligi duri in se
nihil habens. et veteris fermenti. quoniam hoc
sepe corrumpit et putrescit. Mensura ferme-
ti vnius cubiti scdm Palladium esse debet.
mibi autē videtur longius esse debere. maxi-
me in locis decliuis motuosis et aridis: cum
in foucis oblique pangūt. ipsūq; ramu-
lis et capreolis siue anchis esse purgandum.
Seruande sunt plante vitis taliter q; vento
aut sole nō vrantur. aut aliquo modo ledan-
tūret p apue sub terra vsq; ad dimidiā par-
tem merse: si paucis erunt seruande diebus.
Si vō diu seruari eas necesse fuerit: et maxi-
me iā multo adueniente calore vsq; quasi ad
summitates ipsorū terra valde contrita ope-
rant a deo q; terra tam intra q; supra dilige-
ter posita singulas plantas tangat. Et si eas
transuehi ad partes multū remoras oportue-
rit. locus vel palee molles et modicū lutose cū
plantis optime misceantur. et sacco vel secto-
rio quod est melius inuolute stricte ligentur
capite grossiori cum prefatis paleis. et stozio
cooperto. et cum portantur quantū fieri po-
test a sole defendātur et vtiis. Et si nimia ef-
fer aeris siccitas. possunt quandoq; corpora
grossiora in aquam demergi. sic em disposita
diu ferri poterunt. et teri sine lesione ipsarū.

Quartus Fol. xxxvj. Capituluꝝ .ix. Quando et qualiter vinee et vites plantande sunt.

Empore septembris: et aprilis in locis
frigidis vinee sunt plantande: tempe-
ratia vero de mense octobris: vel marcij. cali-
dis de mense nouembris et february. ita tamē
q; in omnibus pfatis locis: si humido et cā-
pestria depressa fuerint. post hyemem pangā-
tur: ne calor naturalis ipsarū duplici aquo-
sitate: loci videlicet et hyemis extingatur. si
vero arida et montuosa sint. loca pangenda
ante hyemem plantentur. vt superflua floco-
rum siccitas circa plantas humiditate hye-
mis temperet. In locis vero temperatis an-
te hyemē: et post congrue tangi possunt. Itē
ponende sunt vites placidis diebus ac tepi-
dis quando solum est modice humidum. sed
potius aridum q; lutosum. Cum vinea plā-
tatur in ordine aut plantatur in foraminib;
directis. vel parū obliquis. duo sermētes in
pte inferiori: obliq; incise forami imprimant.
et sabulū vel tra soluta et trita. et cū paucis ma-
turissimo letamine paleaz. vel vinacie mixta

f. iij

Liber

Vt ad medium foramen ponat. deinde creta vel terra ibidem inuenta repleatur. aut in parvis foucis cōuenienter profundis panguntur. capitibus plantarum longe positus in parte infima et in suprema iuxta signum tum finū vndiq; proporcionabiliter positi ex cōfuntis et terra contrita mediocriter superinducitur cōculcata. Caput fermenti cum deponit retorquendū non est. nec aliquo modo vexandū. Nam pars ea de qua radix sperat iniurie nulle subiicienda est. due gemme fertiles remaneant supra terrā. nec dimissa ponitur fecundiori parte supra eam q̄ est. sterili proximū relinquat. vbi pinguis est. natura terrarū maiores inter vites spacia relinquam. scilicet quattuor pedū. vbi exilis angusta scilicet trium. vbi sō mediocri triū pedum et semis. Preterea non est vno tantū genere vitū omne pastinū cōferendū. ne annus iniquus generi vindemie spem omnē excludat. et ideo quattuor vel quinq; generis eximia fermenta pangemus. ac expediet maxime tabulatim disponi. Et sic generū diuersitate distincte posita. poterit eam operatorū minor numerus expedire. et gradatim que velocius maturantur prius condere. deinde que serim? ac melius puro sapore sine letamine alterius generis vnaqueq; vina seruare. Et si hoc facere tibi difficile videat. nō alia simul conseras quaq; sapore et flore et maturitate cōueniāt. In scrobibus sō magnis et latis vt vitū distantia esse debet. per angulos quattuor semina deponas. et vinaciam (vt dicit Columella) stercore mixtam simul sparges. et si exile solū fuerit pingue inferas terre scrobem. si sō min? cretosa eidem misceas sabulum. q̄ si arbuta te delectat habere plantā genere vite pus in seminario nutrire debebis. vnde radicata transferat ad scrobem cui arbor est iuncta. in seminario autem breui spacio distantia inter fermenta deponas. et cum cōualuerint hinc post biennū radicabitur vitis vel arbutula et transfertur. quas cum depones in scrobez ad singulas materias rediges. putatis omnibus que scrobi insunt. curtatis etiam radicibus quas poteris inuenire vetatas. In scrobe autem ad arbutū faciendū duas radicas vites depones. obseruas ne se sua radice cōtingant. et ipas vites ad scrobis latera discretas cōiunges. Varro asserit scrobem non primo anno esse complendam. que res faciet vitem alicui fundare radices. sed hec aridis prouincijs forte cōueniet. humidis sō sata

Quartus

putrescent humore suscepto. nisi terra statim cultui dentur. sed arbuta que ferent plātas arborum de his generib; ponat. vel si agro superit habundantia his vtatur vmo oplo salice populo fraxino ceraso nuce prino et similib; sed salice et populo in locis humidis vti possumus. ceteris sō in his et alijs locis. Et his autem generib; truncos radicatoz vel salicem et populum sine radicibus circa scrobem vitis constitui oportet. In scrobe vitis ab arboze sua sexquipedes vel duozū pedū spacio distare debet. Nā arbori nimis proxima vitis aut ipsius opprimit incrementū. aut opprimitur ab ea. Aliud etiam de transferenda vite ingentium fieri potest ex vimine parua corbicula ad arbozem vel pergularium fertur. cui vitis adheret. et in fundi media parte pertundit. et idcirco inducto in eaz fermento vitis suspenditur et terra repletur. quod fermentū exacto anno in corbicule fundo incisū. cum ipsa corbicula portabitur ad locum vbi plantare proponis. cum ipsa corbicula obuiū circa arbozis maritande radices. et hoc fiet sine ambiguitate ostendendo. Laucis etiam munienda est aduersum pecoris appetentis iniurias. et arbori sue protinus alliganda. Cum sō arbores ripaz vitibus muniti desideras optimū est. et facile sulcum in ripa facere. ibiq; spinas et taiolos mixtim ponere. et fossato effosso terrā superinducere. sic enim spinis munitur ager. et per eas vitis tu te condescendit. Optimū em genus est prouincialū vinearū que fiunt ad vites velut arbutule stent. que quidem plantant vt hec que in ordine disponunt. Et hec quidem aut vndiq; panguntur equaliter. aut vni ordinez tū seruant ab alio proximo vt placet remora sed in his vna sola planta in qualibet potest poni. in duabus videlicet aciebus. in tertia sō bonum erit vbiq; duas poni. quibus proximae plante predicte possint annis sequentibus reparari. q̄ si in quolibet loco due ponantur cum cōualuerit debilior auferat. vt vna sola remaneat. Preterea sciendum est q̄ naturas vitis celum solumq; sustentat si genera cōuenienter aptent. ideoq; in earum plantatione precipue obseruanda sunt ea que supra diximus: cū de acre et situ vinearū loqueremur.

La
gator

paga
vinec
mati
tur. z
incre
ordit
tū su
vbi e
in or
erad
tim f
tem
nana
in lo
trah
ad n
omi
uea
licta
gini
loze
turi
Et
ria

Libre

Capitulum .x. De propa- gatione et renouatione vitium et vinearum.

Propagatioes quę in vineis quę ad
arbuta fiut. In vineis quidē quę p-
pagant in locū vacuū. vbi vitis fm ordinez
vineę debz esse. quę p in locū alterū q̄ infa-
mati generē est fermentū vitis nobilis ppa-
tur. et quę p circūstantias adducit vt vinea
incrementū recipiat. Et pmo q̄dez modo ad
ordinatū protrahit locū. aut statim cū semē
tū sufficientē est longū. aut successiue p annos
vbi eiusdē deficit lōgitudo. Et idē seruandū
in omni ppagationis genere. Si autē in locū
eradicandū vitis propago ducat. aut hoc sta-
tim fieri aut primo anno p vnū pedē prope vi-
tem auferendā protrahit. vt habito vitis dā-
nande fructu anni prioris. et sequētis leuiter
in locū prius eradicatē trahat. Tum aut per-
trahit ad arbores vel arbuta: per vnū pedē
ad min⁹ ab arboze fiat remota propago. In
omnibus aut pparatis modis letamen in fo-
uea supra terrā circa propaginē apparentē re-
licta ponat. nec sub terra per contractū ppa-
ginis apponat. alioquin supfluo letaminis ca-
lore debilitat vel arefcit. nisi fuerit adeo ma-
turū et vetus: q̄ omnis calor letaminis exalarit.
Est autē sciendū: predictas propagatioes fie-
ri: aut in fossione totū vitis q̄. pparat. aut ma-

Quartus fo. xxxij.

gis sine curuatura semēti. vt velut arcus su-
pra terrā relinquat. alia pte vitis in fossa: q̄ si
fiat post biennū recidat. aut triennū. q̄ si tu-
cius ppter debilitatē biennaliū radicū: q̄ vi-
tē nouā sepe nō cōuenienter defendūt. vetus
et antiqua vitis et que longe nimū producit
frugiferos. renouat per studiosum palmitis
cultū. cōgruis tēporibus eidē adhibitu. et
per simationē letaminis aut fermentorū. aut
sabuli in loco nimis cretoso. aut crete in ter-
ra nimū sabulosa. et per strictā putationē aut
incisionē factā in loco stipitis nido vel suc-
coso. Columella dicit: q̄ si vitis per gularū et
arbuti que est integro trūco in solo robusto
stricte putet. et ablaqueata sumet in terra. ter-
ciū vel quartū pedē a terra mucrone feriatur
acuto. ac fossa frequētius incitent ex eo loco
gēme. plurimūq; producit in vere ac materiā
vitis fundit q̄ reparet vitis. Et si trūcus vitis
est nimia vetustate corruptus: de mense mar-
cij iuxta terre superficiē. vel sub ea modicum
recidat. vt surculus in absciso trūco vitis co-
dem renouet. vel cū vitis (q̄ sola est) nimū lō-
ge pducit frugiferos palmites. plicet vnū re-
morū a vite. et intrans ibi in terrā creat. appo-
diatū ad vitē. et post biennū incidat macer
vitis renouāde. vites autē oēs laudabiles sūt
generis. et tūc de oibus fiat vt de singulis vi-
tibus sup proxime dictū est: aut omnes sunt
male. quo casu nihil erit vitilū: q̄ eā vniuer-
saliter extirpare: atq; sufficienter vetustis cō-
sumpsit radicibz. eā denuo plātare. Et si q̄daz
vites sunt bone. quedā male. radicit⁹ extirpa-
tis peioribz. et appositis palis in omnibus locis
in quibus vites aptant. que relicte sunt vites
adeo fodiant: q̄ facile flecti possint. et totalitē
submersē i duas vel in plures ptes scdm exi-
gentiā et possibilitatē ipsarū vnaqueq; distri-
buat. et duobz palmitibz in singulis locis ad-
plus relictis cū duabz gēmis supra terrā ce-
teri amputent. et vnicuiq; viti ex fimo aliqd
apponat. nec est p̄mittendum: q̄ de nouis
palmitibz tū de vnoquoq; terra mergendū
est q̄ radices in loco congruo nouas mittere
possit q̄ in veteri nisi sit q̄si nouū facile nō na-
scunt. Et si aliquis remanet locus ad quem
nullus possit palmes produci. eidē aliunde
translati noui palmites tribuant. Omis pre-
terea propagatio fieri potest in mēse octobrē.
nouembrio. february et marcij. cum terra nec
adeo mollis est. q̄ commode retractari non
possit. et eius partes comminui. nec adeo du-
ra. q̄ nimū fossioni resistat. In aquosis au-

Libet

tem niniū locis post hyemē: et in siccis ante hyemē vilius propago duceat. ita tamē q̄ in plano sub terra quo pede in clivis et nivosis et rimosis vsq; ad duos pedes vitis trahenda mergat. vel forsan ea que fit ante hyemem in omnibus locis est melior. dum tamē in aq̄sis terra circa eam bene disponat. quia firmādis radicib; (vt ait Palladius) vitis incumbit cum proferendi palmites eam curam nō promouet.

Capitulum. xj. De insi- tione vitis

Tres inferunt. aut in vitibus: aut in arboribus. Et in vite quidē insitio duobus fieri pōt cōgrue modis. in trunco videlicet et palmitē. Insitio in trunco hoc modo. eligatur truncus inferendus talis q̄ sit solidus. et humoris eruberet alimēto. neq; vlla vetustate aut iniuria laceratus arelcat. recidat circa terrā. aut ad pedē mediū infra eam. Nam supra terrā difficilius comprehendit. Varro autē scribit. vitē inferendā sicari debere tri- duo anteq̄ inserat. vt qui in ea nimis est humor diffuata a vite anteq̄ inserat. aut paulo infra insitam incidat. vt inde humor ad uēticulus effluere possit. Itē inferendi furculi solidi rotūdi gēmis spissis et plurib; oculati. ex quib; tres oculi vel duo insitione ponant.

Quartus

radicat ergo fermentū ad duorū digitorū mēsurā. vt ab vna parte sit cortex. ne patiar̄ nudari medullā. sed lenit̄ rade. vt incisura possit sensim in acumen exire. et cortici ne matris aptetur. Infimus oculus ita insigat. vt trunco iunctus ad hereat. q̄ oculus exterior de- bet recipere parit̄. deinde ligetur vt in alijs insitionibus est narratū. tegmēto quoq; aliquo a ventis et sole defendat. ne hij quantiant: hic adurat. vbi calor teporis ligaturaz inhaerit ipso puniculo tenuis humor circa vesperam debet frequēter effundi. vt hoc alimēto cōtra nū videlicet celi terrēis arenē. Potest etiā aliquid veteris cū nouo cōuenienter inseri. Cū ergo germē ceperit incrementū adiutorio calami vel pali debz adnecti. ne motus aliquis fragile fermenti procedētis quaslet eratē. leui vinculo et nō stricte ligetur. ne adolēscētia mollissimi germinis nodo dure cōstrictiōis angatur. si infra terrā inserueris eam benefici cōgestiōis a cumula. vt hec quoq; nouis fermentis pter nutritis alimēta subueniat. ali qui etiam in vite vel ramo biennali. vel vltra inserunt furculi longū modicū veteris habētē. et trunci grossitudinē possidentē. vel etiam in equalem et simul vtrunq; iunctis abscessam vel supra dicto modo in scissione parata et ligatura propaginū obseruata. in palmitē autē insitio duobus modis fit. et vno quidem qui oibus meliorem vt nouū fermentū nouo precelluram addatur. incisura vtriusq; in eodem iuxta gemmā adhibitam. loco et ligatura cū peciola ex cera imbuta et molli vine deinde argilla congrue subsecuta. alio modo vt gēma vitis vni⁹ excidat vsq; ad medullā profundato vulnere. et trasuerso vtrunq; obligato vulnere. et trasuēde de gēma vitis alter⁹ obuat. et loco primo ponat. et fiat colligatio vt in alijs. et tūc cōualefcit. et fructificat. qdā etiā exptus mibi asseruit vsq; ad medullā vitē parua terebra pforasse. et ibi furculum cōuenientē forāmini modicū rasūz insipisse. et comprehendisse et nō abscisa vite. que quidē si abscidat debet meli⁹ provenire. Est et alius modus optime pronemēs: vt incidatur inferēda vitis oblique. vsq; ad medullāz vel prope eā. in tantū q̄ cuneus duorum ppe digitorū possit inungi. et tunc furculus duarū gemmarum modicū habens veteris vsq; ad medullā rasus ab vna pte vt incisura in acutū tendat. et pparatus eo modo q̄ meli⁹ adequeq; alterius pte. exteriora remota carticula imprimat in plagā. et ligetur. et creta cir-

cumpo
quatu
sicam si
mittati
tes plu
me etiā
lus inf
trunco
vna p
fiat ad
duoby
tis tral
vno tē
vt inse
similia
est. vt p
pirozū
men y
tis. ita
diur y
si p rac
turatu
tur aū
alijs s
ca vsq
gatur
cū in c
pterea
buar
sed spi
a quol
serut p
test en
ptis la
do et y
Aliū
cū me
vulga
appo
nerit
mibi
cipiū
neib
eodē
mā al
sine c
bari
posit
autē
ra cū
infer
dito
to qu

Libre

cumposita peciola postmodum inuoluat. et per quatuor digitos vel idcirca mater supra insertam sit abscessam. nec supra eam aut infra per mittatur aliquid pullulare. et possunt circa vires plures surculi convenienter aptari. optimè etiam prouenit si nouus tantummodo surculus inserat. et si eiusdem grossitudinis sit. cum trunco erit melius quod esse possit. Alioquin cum vna parte corticis adequetur. vel secundum rationem fiat adequatio medullarum. insitio in arbores duobus potest fieri modis. et vno quidem ut vitis trabatur per cerisum. vel alias arboris. vbi vno tempore fructus arboris maturet. alio vero ut inferatur in arbores. sicut ois insitio in distimilia fit quoadmodum. Et primum quidem modus est. ut plantet iuxta cerisum. vel aliam arbores pirozum. vel malorum. et pforantur ille. et per foramen vitis trabitur. et cum creuerit arbor et vitis. ita quod efficiuntur ligna eorum continua. precipitur vitis ex parte radicis ita quod non nutritur nisi per radicem et stipitem alterius arboris. et tunc maturatur vna cum fructibus illius arboris. Inferitur autem in arbores vltimi. et forsan in quibusdam alijs secundum Columellam. ut tricus arboris galli ca versus ad medullam pforat terebra versus affigatur surculus vitis secundum modum superius traditum: cum in comuni de insitionibus loquimur. Fuit preterea dicte insitiones in locis calidis mense februarii. frigidis vero marcij. cum vitis non adsit sed spisso lacrimantibus huiusmodi. licet facere tunc quod aquositas effundit lacrimas. aut postquam emiserunt pampinos quicquid insite comprehendat. potest etiam fieri de mense marcij et iunij iam consumptis lacrimis. si palmites inferendi loco frigidus et umbrifolius a pullulatione fuerint preseruati. Alium insuper modum quod nuda gema loco alterius cum melle vel alia quicquid reponit a quibusdam vulgariter predicatur non pono. quod ea nullatenus approbare videtur naturalis ratio. propter nimiam terneritudinem gemme. veruntamen quidam frater minor mihi asseruit. quod de mense aprilis. cum folia vitis incipiunt apparere accepit summitatem gemme remanentibus folijs prunis cum quadam concavitate. ac in eodem loco posuit aliam gemmam similem recentissimam aliunde receptam cum molli fumo bubulco. et sine quolibet alio auxilio conualuit. ideoque per bari potest. licet videatur contra naturalem rationem positam a fratre Alberto theotonico. Catho autem scribit. quod vitis insitio vna est per ver. altera cum vna floret. ea optima est per ver. vitem sic inserto. predicto quam inferes. eam mediam diffundito per medullam. eo surculos pacutos arcito quos inferes medullam cum medulla componi

Quartus fo. xxxviii.

to. Alia insitio est. si vitis vitem peringat vtrumque vitem teneram precacito obliquo inter se medullam cum medulla libro obligato. Tertia insitione terebra. vitem quam inferes perundito. eo duos surculos per gineos quod genus esse voles insectos aliquos arcito ad medullam facito. his medullam cum medulla coniungas arcito ea que terebraueris. alterum ex altera parte eos surculos facito sunt longi pedes binos. eos in terram dimittito. replicatoque vitis ad vitem caput. mediam vitem vinculis in terram defigito. terram operito. hec omnia luto desolo oblimito. alligato integitoque ad eundem modum tanquam oleas. Ego autem aliam insitionem vitis sepe probavi. et eam inueni infallibilem et securam a pullulatione et lesione scissure. hanc insitionem hoc modo facere debes. palmitem nouum longum habentem quatuor digitos veteris preecedentis anni. et remoue dimidiam partem veteris versus ad medullam: ea salua remanente in parte inserenda. et ex alia dimidia: veteris forma manente in parte cum nouo longum tribus digitis versus ad palmitem nouum. et ibi fiat vna comberca et cuneus ibi bene fortis existat incus. non a parte medulle. sed ab altera tantum: et fiat bene acutus. et postea scinde per medium stipitem inserendum eiusdem grossitudinis si esse potest. alioquin sit grossior partem. et de parte habente minus de medulla dematur quantitas vnus digitus grossi. et in scissura infige cuneum. ut comberca fortiter adhereat capiti breuioris stipitis scissi. et alia duo capita equalia sint aliquantulum intra nouum. ut vinculum posset stringere vtrumque caput veteris fermenti equatum. deinde liga stricte cum iunco scisso totam scissuram. et eo modo poteris inferere duos vel tria vel plura brachia vitis reliquis omnibus amputatis. deinde totam vitem insitam demerge in terram. et tot sulcos in quam partem volueris facias quos brachia sunt insita. ac in quolibet sulco in loco vel locis vbi loca insita in terra lacerant. vnam parvam foueam facias. in qua tota ligatura insite dimittat. et terra cooperta pedibus sinuiter comprimatur. et ultra vnam spannam ad minus fermentum superius eleuatum. Item poterit fermenta noua in nouo fermento vel veteri vsitato modo coniungi. et eodem modo in terram deprimi. sed est opus quod iunctura canula scissa firmetur. ne flexendo facile rumpatur.

Capitulum. xij. De putatione vitis et arborum viferarum.

Liber

Die calidis mēse octobris. nouēbris.
februarij. z. marcij: donec earū augent
gēme iusta fieri putatio vinearū. frigidis vero
mēse februarij z. marcij tñ. in tēperatis vtro
q. pōt tpe fieri. s. cōmodi? erit in mōibz vine
as q. septentrionē aut ptis occidentis respiciūt
pno tpe putari. alia ps aduersa clemētoribz
plagis rescidat in autūno. Nā in talibz locis
z in oibz calidis puinaz vis z natura vestit.
S. semp fm Palladiū in putatiōe vitat vt
vitis fiat in cruce robustior. ne debili viticu
le duo duramēta sermem? qd qdem experti
putatores nri tēporis in ordinatis z depilis
vineis nō obseruāt. dicētes meli? esse stipites
vitis renouari frēqnter auferēda sunt leia in
tozta debilia z malis locis nata. z sermentū
qdem int duo brachia. natū debz inscidi. Ex
si piguedine brachiū qdcunq. debilitauerit
illud brachio deciso succedat. sit tamen opti
mū putatozē sermentū inferius bono loco na
tū repari de semp vitis causa tueri. z ad vna vl
duas gēmas relinqre. In locis lenis z clemē
toribz altius licebit vites expādere. In exili
bus aut estuosis aut declinīs hūilior est ha
bēda. sed erit sapiēns extimare vim vitis. Nā
q. alti? colit z piguis z secūda est. plusq. octo
palmites hēre non debz. ita vt semp in pre me
dia vnuz aut duos relinquamus custodes.
Si macra z hūilis est: singulis brachijs sin
gula flagella dimitte. sed prouidendū est ne in

Quartus

vna pte sint sermēta q. seruas. q. si fiat tanq. z a fulgure tangat arefcit. Circa crus qdquid nascit amputem? si nō desiderat vinea remoueri. relinqnda sunt sermēta. neq. circa durū nec in summo. q. hoc velut pāpinaria min? afferūt. illa pō vitē nimietate fruct? onerāt. et lōgius ducūt. quare sunt in loco medio seruā di. nō iuxta gemmā. sed aliquēculo supius fiat plaga. et auertat a gēma ppter lachrimā defluentem. yngues etiā custodi siccōs z anastinos rescide. z oia q. vetera z scabiosa reperi es. Ex si tricus vitis sole aut pluuijs aut no rijs aialibz est canatus. purgem? qdquid est mortuū. plagasq. ei? amurca linim?. aut tera: qd proderit aduersus p. dicta. cortex etiāz recisus z pendēs a vite tollat. q. res (vt ait pal ladius) minores fecē reddit in vino. mustus etiā radat vbiq. reptus. sed plage quas in du ro vitis recipiet oblique ac rotūde fore debe bnt. vetera igit sermenta qbus pmi anni fru ctus ppendit oia recidant. z noua circūcis capriolis z ramulis inutilibz relinqnt. Sed sciendū est. q. in qbusdā partibz sermēta quā tū lōga sunt a natura producta a putatiōe re linquunt. vt apud cremonā z terdonā. et alia multa loca. In qbusdā solū summitates steri les auferunt. in alijs vīq. ad vnu pedē palmi tū lōgitudo relinqnt. alibi pō adeo strice pu tat: q. vīq. ad semipedis mēsuram palmites breuiant. Et p. mus qdem modus nō est obz seruādus nisi in locis lenis: vbi pice nō ponū tur: sed vites velut pnce vel funes vndiq. ex tendunt. secundus pō apud alt obseruatur. cum palis tantū circa vitem affixis. z ad eos palmitibus paucis extēsis. z hī duo modi p. pue tollē rant in leg. vineis. z in his vitū generibz: q. suas gēmas p lōga internodia dē stulerūt. z hūilimodi vinee plurimū fructū ferūt. z multos botros. licz nō adeo magnos vt vites strice putant. multūq. z assidue so di z fumari desiderāt tales vinee: vt fructū et palmites cōgrue ferre possint. Nec pō vinee in quibus vīq. ad vnu pedē breuiantur pal mites: vt bononic mutine. z in multis alijs lo cis in medio cri solo defendunt. z q. si in omī genere vitis. z cōgrue palmites fructūq. suū defendūt. que pō stricissime putant: vt apud forliniū: et in qbusdā alijs locis. z in prouin cia talit procurant in vitibz q. sine palis z par ticis velut arbustule in suis stant ordinibz. et in vitibz q. spissos valde nodos inueniunt ha bere: z maxie in exilibz solis z in speciebz vi tis que vocat albana z sclaua. q. si aliter putē

tur nū
pro an
est in
pgula
pōt cō
q. num
sumita
ribz de
ferāt. s.
vel pig
fendēt
aut rat
difficu
fortiter
qdam
rali me
cuiusli
scz fruc
de qbu
sunt vi
das gē
tis illu
stodes
materi
relinq
reliqua
co. cū
mā lō
q. suffi
um am
matur
mēta z
moris
te cursi
mentū
fruct? y
supflm
viscosi
vites z
perfluc
fronde
amput
puta p
guā ve
sumpte
lo mod
vites si
vel vite
siccitat
putani
gnc. q.
cūfere.
tur. vti

Liber

tur nimis miseris vias ferunt. et sufficiens pro anno sequenti palmites non producit. et hec est in vineis putatio rō. in arboribus autē et regularis tot maxime reliquunt. et viri? vites por comode tollerare. ut tñ non sint in loco ali qd nimis spisse. et in sermentis relinquendis oēs summitates steriles auferant. putant aut a pluribus de tercio in terciū annū tñ. ut plēs vias ferat. sed si annis singlis putent. eas pīgues vel pīguiores pducēt. et longiori tpe vite de fender. qdā aut nunq̄ putat vites in magnis aut ramosis arboribus cōstitutis ppter nūmā difficultatē putationis earū. sed pīces vites fortiter pcutiūt. ut q arida sūt excutiant. Et qdam nullo modo pcutiūt. sed eas suo naturali motu viuere sinūt. Itē sciendū est. q in cuiuslibet vitis putatiōe tria cōsiderāda sūt. scz fruct? spes ut tales palmites tñ relinqs. de qbus piciendoz fructū spes habet. ut sunt valde maturi rotundi. et grossas et rotūdas gēmas habētes et spissas. scdm spēm vitis illius. Itē succellura materies vicz cū stodes et sermēta in bono loco nata. ex qbus materia sequētis anni psumit. breuia valde relinqs. Itē locus q vite seruat ut custodē reliquas etiā in pte infima vel alio cōgruo loco. cū ppter vetustatē aut deformitatē aut nimā lōgitudinē vīs indiget renouari. ut post q sufficiens creuerit in loco custodis residuum ampuet. Itē notandum est. q si vitis mature putet. et maturi pullulat. et plura sermēta et maiora producit. ppter retentiōez humoris q non effundit cōsolidatis plagis ante cursum eius. qre totū cedit in ramoz augmentū. q si tarde putet. serius pullulabit. et fruct? plurimos cōsequeris. ppter effusiōnez supflui humoris aquosi digestionē humoris viscosi ex q fruct? generat impediens. ideoqz vites et vinee exiles pus. pīgues vō que superfluo humore indigesto luxuriat nimis in frondes et palmites. et q pūinas timēt serius ampuent. Itē post bonā vindemiā strictius puta. ppter cōsumptā virtutem vitis. post exiguā vero largius. ppter vires eiusdē altera re sumpta requie. Arbores vitifere quedā nullo modo putant. ut q ferūt labrūstas q sunt vites siluestres. q nunq̄ putari consueuerūt. vel vites domesticę q partem tñ a qbusdāz siccitate purgant. qdam de tercio in terciū putant annū. ut sunt arbuta et arbores magne. q vites domesticas sustinēt. nisi sint fructifere arbores. q auiditate fructus non putantur. vtile tamē est si eis annis qbus arbores

Quartus Fo. xxxix.

putade nō recidunt nimia spissitudo et rami superflui ampuent.

Capitulum. xiiij. De vitis et vinearū et arborū vitificatiōe formatione.

Quellam vitē columella dicit post primū annū ad vnā materiā esse formādā. nec recidendā totaz. sicut ytalie cōsuetudo est anno secūdo cōpleto. quia vel intereat vites in totū recise. vel infecūda sermēta producat. q amputato capite velut pampinaria de duro cogunt exire. quare iuxta ipm cōmixturā veteris sermētū ad vnā vel duas gēmas inferiores capitū relinqnda sunt. qd est merito i viticula fortiore seruandū. Itē debilis nimis viticula secūdo anno recidendā relinquit. et sane ad adiuuandā calamis nouellā vitē vel exiguis palis. ut sequenti anno robustiores accipere possit. et tam diu recidendā est vsqz ad vnā vel duas gēmas. donec leta et fertilia sermēta producat. qd cū fecerit siquidē vitis velut de arbutula formanda est. ad vnā tñ materiā reducat si vero cū pali et particaz auxilio stare debet. in ea due materie seruade sūt. que tante l. gitudinis forment quāta desiderat stipitis altitudo. ut videlicet in exili solo

Libri

breuioris scz vnius pedis. in pignu fo 7 leto
maioris duoru vel triu pedu altitudinis di-
sponat. anno deinde sequi quattuor ad plus
materias habere debent. q in partes qtu-
or diuidant. deinde sequentiis annis totidem
vel plures scdm doctrina in eorum putatide
tradita. q si vitis super arbores vel arbuta
cōscendere debz. per eratē ad hoc ducēda est.
donec ad ramos fuerit ibiqz incidi debuit.
vt in eius summitate nata capita sequenti an-
no diuidant. scdm diuisione; que inuenit in
arboru ramis. deinde cōsequēt per ramos
eodē modo vitis procuret ascensu. vnā sem-
per materiā ad cacumen arboris dirigendā.
formant vinee diuersimode scdm varias cō-
suetudines ciuitatū et locorū. nam in quibus-
dam locis formant in ordinibus cū palis et
particis. aut cum fermētis tenis. aut sine ali-
quo auxilio vt alibi dictū est. In quibusdā
sunt in aciebus. et tunc cum vna partica tm
vel duabus siue tribz cum sint in leto solo. et
maxime in aciebus arboru quibz vites me-
diantibz quibz iam palis sustentat. aut etiam
sunt in pglarijs paruis. et tūc a parte stipi-
tis sunt depreste. 7 altera dirigunt in altum q
multo cogit letamine 7 labore. et plurimuz
fructū ferunt. Ego autē ponam vnā particā
solam in parte depsta. 7 vnā in parte altera
bene forte; que omēs palmites valde lōgos
et fere ad terā procidentes sustinet cū magna
ferilitate vuar. sed vnā particā distare ab
alia facio per vnū brach. um solūmodo. 7 ta-
lia pglaria facio in ripis vinearū 7 agrozu.
in quibus sunt sepes 7 arbores. sup quas fer-
menta multa 7 maxima pro anno sequenti 7
hoc modo paucis expensis multas vuas p-
cipio in ripis 7 sepibus viridibus. q als msi
pro clausura 7 lignis pro igne pauce ac nula-
bus vilitatis exstunt. que etiā vt plurimuz
loca exornant. in quibusdā formant in arbu-
sta hūilima vndiqz ordinata. vel in magnas
arbores aciebus distinctas de arbuta hu-
milima vitifera formāda sunt. vt eis planta-
tis postqz biennio vel triennio claspō suffici-
enter cōualuerint. in sex vel septem aut octo
pedum altitudie rescindant. ita q in epili so-
lo breuiora. in leto fo 7 pignu altiora formā-
tur. ibiqz natis ramis anno sequenti omēs ex-
ceptis quattuor melioribz amputent 7 rema-
nentes in qtuor partes diuersas cū particis
aut vinctis forment. et ligatis lapidibz suffici-
entibz ppendiculariter cogant per latera ex-
tendi ne dirigant in altū. qui cum forficatū

Quartus

fuerint longitudine triū vel quattuor peduz
sunt habere in quoru capiū et vites
fortibz vinculis alligande. et hic modus p-
cipue obseruat in partibz mediolani. sed per-
gamenses faciūt stipite magis depresso vi-
delicet triū pedū 7 ramos ibi natos etiā plu-
res eleuant in altū formātes arbutulā vnde
ram ad modū campane inuier. in cuius me-
dio super stipite morat. qui putat vitem 7 ar-
bozem 7 ipam vitem circū circa expandit fa-
ciens palmites omnes foras vndiqz stare de-
clines. Vagne fo arbores formāde sunt vt
in altū 7 depresso habeat vndiqz multos tri-
catos ramos scdm possibilitatē vitis arborē
operientis. super quoru capita ligabunt vis-
tes. que postmodū omēs onuste iacent. super
quoru capita ad infriora flectunt. possunt
etiam cōmode formari vt vites ferant. 7 ipse
arbores augmentū non perdant. hoc modo
videlicet cū populus salit vt vltimus erūctus
ca grossimū. nē brachq circa duodecim vel
qndecim pedes sumitas incidat 7 ramos ibi
de nascentibus vuis rectior pmitat in altū ex-
tollit. qntū vacat ab ea sola sumitate volue-
rit. et similiter singulis annis alternatim ras
miserit auferant ab ea sola sumitate relicta.
ceteri vero rami infra dimissi forment vt in
humilibus arbutis vitiferis dictum est. ad
quos vites ligant. nec ab inde supra condes-
cendere pmittant. Item vt ait Varro vbi
terra naturaliter hūida est. ibi altius vites tol-
lenda est: eo q in partu 7 alimonia non vni
calice querit aquam sed solem. idcirco vitiles
esse puto in locis campestribus humidis pam-
pinare vineas temporibz congruis. scilicet mē-
se Maij 7 Junij. 7 ipsas librare ab omnibz
superfluis. et vilibus pampinis 7 fermētis.
deinde maturatis fere vuis post mensem au-
gustum eas superfluis frōdibus denudare. vt
sol vniuersas vuas videre 7 torquere possit.
vt vinum maturius 7 fortius fiat. 7 superflua
humiditate consumpta fiat melius duratis-
simum. et melioris odoris.

**Capitulum. xiiij. Quo-
modo tempore vinee releuande sunt 7 vites
leuande.**

Inee releuade sunt. et vites ligande. an
reos gēme nīmū turgescā. et vinee qui
dem q̄ in ordinibz cum palis et particiis sūt.
ita q̄ in eis vites spisse sunt vnd q̄ distātes
equaliter releuande sunt. vt cuilibet viti palo
affico eodē in medio viti cingat. conuenien
ti vinculo: si vinea est depressa. si vero alta in
duobus cingenda est locis. prius tamen ad
nouem palos sex particiis aut cannis cōueni
enti altitudine alligatis. ita q̄ vna vitis sit in
medio et ceteri circūstantes. licetm defendū
tur a casu. et vindemiantibz quasi ad omnes
vites apertus patet accessus. deinde palmi
tes in partes quatuor diuidant. et fortiores
fortioribz particiis. debiliores debiliōibz alligant.
In his pō vineis que rariores habent
vites pali per totū tribus distantes pedibus
assignant. et eisdē cannis vel particiis ligatis
supinducant vites et taliter distribuunt q̄
operiant vniuersa spacia et ligent. et hic mo
dus obseruat in vineis multis marchie An
toni. sed mihi nō placet. vbi pō palmites ve
lut funes tendunt. cuilibet viti circa eas tres
pali parui ponunt medio pede distantes. et
vinculū quoddā circa eos velut seritū cingit.
deinde palmites extendant. inter vitē et vites
surcula parua ponat vel baculus ligetur ne
que flectant ad terram. et tam huic vinee q̄ ce

teris in q̄bus palmities lōgi relinquunt. mul
tū proderit si facta prope palū ligatura extra
eam. postq̄ iam lachrimas effundit suauiter
modicū torqueant sermētes. Nā huiusmodi
toritura nascit infra ligaturā successu: a mate
ries nec vuis nascenibz aliquaz infert lesio
nem. et hic est apud ast. et laudat ab omibz
si palmities cū ea vitem siue ptecas ad duos
tres vel quatuor palos post vinee fossionem
sans irrationabiliter et inepte ligant. in his au
tē vineis q̄ in aciebus consistūt si cū particiis
aut sermentibz tan.ū sūt nota est earū opera
tio. Si pō in pnis pergularis affixis pnis
pali iuxta vites. et longis tribz pedibz et op
posito remotis baculis foris. inter vtrumq̄
palū parū et magnū liget a pie vitis depres
sus et ad oppositā eleuatus. sup quibz sufficiē
tibz particiis positis vites distribuant equas
les. Si pō in arbutis vel arboribz sunt vites
nihil aliud agendū nisi vt vites in pluribus
locis ligant ad stipites. et earū palmities pra
mos et trūcos equaliter distribu ligent. sed
providendū est omibz annis vitem et colui ac
ligari. quia refrigerat vt Palladius ait.

Capitulu. xii. De summati

one vinear. et radicū inutiliū amputatione.
Enī octobris vel nouēbris: february
vel march sūt parue fouce circa vites.
et amputatis cūctis radicibz que in summis
tate sunt terre letamē imponit. et max. hoc
in vite nouella seruandū. vt ampuent radi
ces supuacue quas produxit etate. que si cō
paluerūt inferiores radices faciūt in terra. et
remanet viti in summate suspensa. q̄ res cam
frigorū facit obnoxiam et calori. sed hec radi
cule non ad stipitē debent rescidi. ne aut plu
res inde nascant. aut noua plaga corpi vitis
impressa. in secuturi algoris vtiat. recidant au
tem relicto digiti spacio. et si placida hyems
est vites relinquam? operas. cum ante hye
mē hoc est factū. Si violēta ante mensem de
cembriis operim? Si p̄frigida modicū co
lumbini stercoreis circa viticulas largientur.
sed cū aliū simū ponim? pnis parū. magnis
pō vitibus plus apponim? plurimū igit ope
rat in vineis letamis administratio frequēs
ad multū p̄ferendū fructū. sed quia consue
uit viti viciare sapore. et durab. litatē ledere.
qui nobilius vinū habere cupiunt. de mense
augusti vbi vinea miserius est lupinorū cor
bem vna in bubulcam serit. et cum ad debi
tū augmentū peruenierint eos euertūt. et opri

Libri

mū sterus prebere vineis dicunt. vel in fo-
ueis circa vites factis ponūt minutatim in-
cisos sermētes. et pampinos operiunt.
Capitulum. xviij. De vi-
neis ligonizandis.

Ense marcij nouella vinea incipiat pul-
uerisari. qđ tunc deinceps vsq; ad octo
brē singulis mensib; agendū est. nō solū pro-
pter herbas. sed ne tenera adhuc semina soli
data terra cōstringat. sed in mense Julij ma-
ne et vespere iam calore deposito debet effo-
di. et aduerso graminē puluerisari graminū ra-
dices sūt cū obsint plurimū. vt ad extremas
pterea sulci p illas partes in qbus aq colligi
tur. vt ad extremas ptes facile defluat. q si re-
manferit nouellas extinguit. et antiq; elidit.
Eodē mense marcij est celebrāda cōpletarij
vinear; fossio. anteq; gēme min⁹ turgescunt.
quia si fossorē apertus vitis viderit oculus ce-
cabit spes magna vindemie. Deinde mense
mai⁹ sit secūda fossio vinear;. eo tēpore q nō
dū florent. vel eo quo tā flozere desierūt. qā q
florent cōstat nō esse tāgenda. In qlibet autē
fossione cauendū est. ne fiat eo tpe quo terra
minus madida vel sicca est. sed cū medie di-
spositiois existit. et quātomag; terra pulueri

Quartus

fabif. tāto melius erit. sufficit tamē si medio s-
criter profunde fodiat. Statū studiū. vt val-
ueria terra fodiat equaliter. vt nihil in ea cru-
di soli remaneat maxie circa vitem. quā rem-
paga (in qua sit altitudinis pastini modus de-
signatus diligēs custos in multis locis expro-
ret. Nā hec cautela dolosos fossores ab hac
negligentia submouebit.

Capitulum. xviij. De nocu-
mentis que vitibus accidunt. et circa ipsarum.

Ecce nocumenta in pmo anno plan-
tatis vitibus vt pereāt. vel semē bine re-
maneat. qđ quidē qñq; sit ppter herbas cir-
ca eas nascentes: quarū radices sibi nutrimē-
tū surripiūt. quod si accidit frequēti fossione
et herbarū incisione iuuat: aliqñ vicinis ar-
borū vel septū vmbz. tunc aut amputande
sunt. aut frondib; denudande. sepe etiā ex ni-
mio solis ardore deficiūt. q casu: aut ab vmb-
bratiōe aut operimēto terre circa eas cū aliq
stramine ne omnino siccēt. vt aque cōueni-
entis exhibitiōe lesione cuitant. Accidit etiā
quādoq; nocumentū vitib; ex vicinitate q
rundā plantar;. sicut caulis: coriij: et lauri: cō-
pertū est em̄ hec adurere vitem. ideoq; in vi-

neis plantari nō debet. Quis patitur aialū
corrosionē. q̄ plurimūz ledūt eas z corositat.
ideoq; si pauce sūt vites spinis cōgruis mu-
niant. si plures fossatis cingant z sepibz. q̄n-
q; vites in hyeme gelu pereūt. q̄re rescindēde
sunt iuxta terram. z in talibz locis in putatiōe
curandū est: vt nunq; stipes erigat aliqd sup
terrā. z cū appropinat hyems vīs putantur.
nō vt curtatis fragulis z oibus simul. In q̄-
busdam locis cū vinco ligatis iuxta terrā fle-
ctunt. z supra capita ipsoz ne surgant aliqd
terre ponatur. deinde post hyemē deducto li-
gamie releuent. vel fiat in arboribz cū sup q̄s
nō facile gelu siccant. Aliquā aut frig? nō totū
pimit vitē. sed soluz nonos palmites. q̄ ppter
ligni tēneritudinē z medulle magnitudinē se
defendere nequeūt. qd cū acciderit sursum in
loco idoneo palmibz pcreandis aut cā mo-
dico de palmibz relicto si aliqd viti iditatis
ibidē habuerit rescindat. sic em̄ q̄li renouabi-
tur z formabit vitis. z forsan eodē anno ali-
quē fructum feret. Accidit etiā plurimūz: vt
postq; palmites z vuas puulerint pruinis vi-
riditate omnē amittat. quare in talibz locis ta-
lia genera vitū plantanda sunt q̄ tarde vi-
scent. vt sunt albana garganica z maiolus plu-
rimū. quia vineas inuadūt ruge. q̄ omnē viti-
ditatē corrodunt. z p̄mes virides z asuri par-
ui qui tatiuri vocant Bononie. q̄ natos cū
vuis palmites denotāt z deficcāt. cōtra que
subueniendū est. vt p man? mulierū z hoim
colligant. z pedibz cōculcent. vel igne cremē-
tur. Accidit etiā sepiissime: vt tpe calor? defec-
dat cū seruētī sole puissima pluuia venenosa
z adusta. q̄ vulgarit apud Bononiē. melu-
men vocat: q̄ multa genera vitūz adeo ledit.
q̄ earū fructū in nihilū oīno reducit. ideoq;
vbi hoc frequēter accidit: ea plantent genera
vitū. que modicūz aut nihil ledunt ab eo. vt
est malicia z albana z grillar: quedā alia ge-
nera nota. Tēpestas etiā sepe vineas oīno
cōsumit. cōtra quā nihil oīno valere pōt. nisi
forzan pia oratio apud deū: mundo corde di-
recta. licz qdam tā mares q̄ semie ignozātes
naturā z generationē grandinūz imprudentē
aut fallaciter asserāt cōtra gradines z fulgur
qdam fieri posse. Accidit etiā qnq; q̄ vitis li-
gone ledat: z tūc qdē vitis stricte liget in pla-
ga. z ea circumfossa ouinū vel caprinū admi-
scent cū terra letamen. Accidit p̄terea sepe: q̄
vitis tot pampinos p̄fert. q̄ eos z vuas ad
debitū producere neq; augmentū. in quibus
mense maij consideranda sunt sementa q̄ no

uella vel vetus vitis protulit. z ei pauca z so-
lida reliquamus. z in nouellis adminiculis
firmamus. donec brachia firmata durescāt.
ne amplius rescete z pullulāt viticule q̄ du-
as vel tres materias relinquamus. z propter
ventozū iniuriā alligent. si reliquas in p̄mor-
dio pautiores hoc mense pampinari conue-
niet. sed cū est pampinatio necessaria cū tene-
ri rami digitis stringentibz crepabūt sine dif-
ficultate carpentis. hec res vuas efficit pin-
guiores succellurā materiā corroborat. z fru-
ctum vilitati consilii solis admissum. Acci-
dit p̄terea vitibz sepe tanta debilitas vt mi-
sera nimo fermenta z vuas producant. q̄bus
fumo frequēti fossione: et stricte putatiōe sub-
ueniendū est. Quedā autē adeo lete z p̄guas
sunt. q̄ magnitudie pampinozū vineas clau-
dunt. et se vicinasq; vites quasi suffocant. nec
fructū suū maturari p̄mittunt. quibus sub-
uenire oportet larga putatione. rara fossiōe.
fimi priuatione. z palmibz z pampinozū am-
putatione tēpore maij. z frondū spoliatione
in locis frigidis. et p̄cipue cui vne putrescūt.
pampinent per latera. xxx. diebus ante vin-
demias. z frons illa sola seruanda est. que in
summitate posita solē nimū defendit in ver-
tice. z si que in terra iaccāt sursum sine reuo-
lutiōe suauiter releuent. In locis autē arden-
tibus z siccis obumbrat vna: ne vi solis are-
scat. Si autē vinee breuitas aut facultas p̄-
mittit operariū. In quibusdā etiā locis ni-
mias hominū z canū patiunt insidias. quas
diligenter die noctuq; maturitatis tēpore cu-
stodiri oportet. z in eis plantari debēt ea ge-
nera que nō sunt delectabilia: sed austera ad-
edendū. vt gñij aresta z gmaronius. que non
defacili tangunt ab aliquo. et nobile tamen z
seruabile vinū faciunt. A sturnis p̄terea se-
pe plurimū infestant. quod cū accidit sum-
bus z signis terribilibz per vineas appensis
et personis gridantibz et eos terentibz expe-
lant. q̄ si tanta est ipsoz inuasio: q̄ predictis
modis defendi non pōt: fiat in medio vinee
super quattuor colūnis locus eminēs. super
quo puer aliquis maneat. trabatq; z moue-
at funes ab alijs capitibz ad lōgos poros cir-
ca vineam ligatos cum cucurbitis z p̄uis ba-
culis circa eas cū in alia parte vident opor-
tunū. vt in ciuitate Tlogie ab oibz obseruat.

Capitulū. xviij. De con-
seruatione vinarū recentium z siccarum.
S iij

Libri

Uas quas seruare volum? legamus il-
leas. nec acerbitate rigidas. nec matu-
ritate defluentes. sed qbus est granū luce pe-
netrabile et splendidū. et tactus cū molli iocū-
ditate callosus. si qua sunt vinosa refecimus.
nec patiamur interisse quibus inerpugnabi-
lis acerbitas cōtra blandimēta estui. calorū
induruit. tunc incisios botrionū tenaces cali-
da pice ambiri opset. atq; ita in loco sicco fri-
gido et obscuro sine luminis irruptione suspen-
di. Item aliter extracto pane de furno cū ni-
mis calide ponat in eo palea. et super eaz rue.
ibi q; per horā scdm q; tibi melius videbitur
dimitte. donec aliquantulū fiant passe. vel po-
nant super asside. vel aliqua craticula in fur-
no. et postq; inde fuerint extracte submergā-
tur in musto dulcissimo. et ponat ad solē do-
nec aliquantulū sint sicce seu aliquantulū mu-
ste guttate. et ponant in vase veluti in lagena
vel sacco. Item aliter. vuas sale decoctas po-
ne in musto seruēti ad ignē modice dimitte.
do. et pone ad solem iterū. et sunt optime. Itē
rue sanissime et aliquantulū ad soles passe ser-
uant in sabulo siccato ad solem. Item in pas-
leis vel feno substratis. Item in folijs vitis
siccatis. Item in melle. Carbo aut vuā in ol-
lis cōmodissime condi. et in sapa et in musto
Recte vuam passam grecā sic facias. melio-
res acini et dulces et lucidi botriones in ipsa
vite torquebis. et patiaris sponte mediocriter
siccari. deinde sublatis in umbra suspēdis.
et vuā districam cōponis. et cū vas impleueris
desuper pāpinos addes. et opculabis. ac
statues in loco frigido sicco. quem nullus fi-
mus infestet. Salernitani autē vuā passam
hoc modo faciūt. eligunt em̄ meliora grana
vuarū. et ad solē desiccant. deinde in furnum
modicū postea cū viuis dulcibus deinde ablu-
unt. et superaspargūt puluere cinamomi. et li-
gant in folijs fici. et seruāt per annū hanc viti-
tem habet lauandi. et decocta in vino. et ipm
vinū valet contra frigidā tussim. Fit etiā vuā
passa optie hoc modo. torqueat in vite. et sic
torza per tres vel quattuor pendeat dies. de-
inde collecto quolibet botrione cū manu vel
tenacula in musto dulci seruēti ponat. et ibi
tantū teneat: q; bis pōr dici salutatio brē vir-
ginitis. deinde siccat ad solē si calidissimus est
vel in furno pane extracto. cauetamē ne plu-
uijs aut rore tāgant. deinde refrigerata in ali-
quo mundo vase ponat. et optime compressa
als frigida desuper ponderet. Quidā autē ex ea
exiccata ad solē iterū in musto dulci seruēti

Quartus

obruunt. et exiccant aliquantulū et cōponūt.
sed ad hec oia cōmode fieri possunt de viuis
recentibus sine tortura racemi omibus alijs
obseruatis q; dixi. dum tamē scias: q; difficili-
me siccari possunt ad solem in regionib; tem-
peratis. Item grecis docentib; si vna vel po-
ma in vite vel arboze diu seruare volueris. va-
sculis clausa ficilib; ab vna parte percussus
diligenter a summo tecto suspende. q;uis po-
ma gipso cooperta in longas seruēt cratem.

Capitulum. xix. De vit- tute vuarum.

Va in duo diuidit scdm Plac. est em̄
acerba et matura. acerba est frigida in
tercio gradu. sicca in secundo. hec tres habet
substantias in se diuersas. scz grana. cortices
et succum. Branz natura sic est et dura. et
nullius cōuersiōis in corpe. sed integra egres-
ditur. sed farina ex eis pistatis facta et bibita
cōfortat. et colericam egestionē stringit. max-
ime si assent. Cortex grossus est: nec cōuertit.
et ideo nō nutrit. cōfortatiuus est stomachi. et
epatis calorē extinguit. sitim auferit. acumen
calide et rubee mitigat. vomitū et egestionem
colericā stringit. oculis appositus palpebras

in grossos humores attenuat et exiccat. Itē
 valet ad puriginē oculorū et asperitatē. Suc-
 cus pō vne acerbe ante dies caniculares ad
 solem poni debet vt siccat et spisset vt mel. hic
 valet humoribz ad gulā descendētibz et gin-
 guinis et auriculis. Si clistere facias valet
 vulneribz intestinorū. et diuturnis humori-
 bus in vuluā descendētibz. Qua matura q̄
 est in sua cōpleta dulcedine. sanguinē lauda-
 bile facit. et ceteris fructibz quēadmodū ficus
 melioribus. plus tamē ficus q̄ vna nutrit.
 testat autē hoc: quia q̄daz suis tēporibus eis
 solis vunt. vnde pingues fiūt. et clarent eorū
 cutes. defiscentes pō ab eorū esu facile macre-
 scūt. Et ossa sunt frigida et sicca. gravis acer-
 be vne vicina. habet tamē acūmē quoddam
 ppter qd cito exēit ante cōuersionē. Itē cor-
 rex eius frigidus et siccus. et ad digerendum
 durus. et si cū cortice et ossibus edat indurat
 egestionē et insufflationē et ventositatē gene-
 rat. et hūiores lōginquos a sanguine laudabili.
 si comedat in hora qua de vite accipiunt.
 si quidē inueniat stomachū malis humoribz
 et cibis vacuū. et fortis sit digerere. vnde di-
 gerunt et in laudabile sanguinē cōuertunt. et v-
 tris adiuvāt solutionē. corpusqz a malis pur-
 gant humoribz. ecōtra si stomachū inueniat
 malis humoribz vltimis pleniū. et digerere sit
 imbecillis in eo morant et inflationē generāt
 et rugitū. et in humores malos conuertunt. et
 fumū notium plurimū creant. Appense et ab
 humoribz supfluis deficcate ceteris vuis sūt
 laudabiliores. et subtilibz dietis cōuenientes.
 ab inflatione longe sunt et fumositatē. nec sūt
 ptece sunt nec solubiles. in multū misse vlti-
 pam grosse dicte sunt et stomacho minus cō-
 uenientes. ventositatē et inflationē producunt.
 ppter extraneos humores ex sappa vel musto
 assumptos. vne multū carnis habētes nutri-
 biliores et duriores existūt q̄ hec q̄ plus hu-
 moris q̄ carnis habent. Item vna cuius sa-
 por est dulcis et grossus mellisqz vicinus cali-
 dior est. sinimqz generat. et grossioris est nutri-
 menti. et ad digerendū duriores. inflationem
 facies ac rugitū. et opilationē splenis ac epa-
 tis. Et vna cuius sapor est subtilis aquosus.
 frigidior est et digeri leuior stomacho. con-
 fortatiua et myndificatiua a colericis humo-
 ribz. sitis mitigatiua. et cōueniens cōplexio-
 nibz tēperatis. Et vna cuius sapor ē medi-
 us inter p̄dictas est levis nutrire. et medie
 potētie. Alba vna clara et aquosa facile diges-
 rit et leuiter nutrit. venas cito pforat. et vrinaz

puocat. Nigra grossa est. digeri dura. sed cō-
 fortatiua stomachi. et si bene digeratur nutri-
 menti bonū prestat. Ruffa vel citrina est me-
 dia p̄dictorū. passum siue passa sicca est ad cō-
 parationē viridis. et ex ea q̄dam est dulcis. q̄
 calidior est et humidior. maxie si nigra sit. hec
 valet ad dolorē pectoris et pulmōis. et tussim
 mitigat. que pō acerbitatē habz min⁹ nutrit
 et frigidior est et siccior ē dulci. ideoqz stomas-
 chum cōfortat. calorem extinguit. et ventrem
 constipat.

Capitulū. xx. De appa-
 ratu vindemie.

Propterquāte vindemiārū tēpore pre-
 parade et aptande sunt in his locis in
 quibz moris est vinū cū suis racemis et aril-
 lis bullire. in alijs vero torcularia. Item cor-
 bes cophini ciste. et cetera instrumenta et va-
 sa que vnicuiqz necessaria et oportuna sunt.
 scdm varias et diuersas cōsuetudines locorū.
 et omnia vasa necessaria optime mollificanda
 et lauanda sunt. iunci veteres seruati queren-
 di sunt. q̄a meliores durabilioresqz sunt no-
 uis qui adhuc seminatari existunt.

¶ uij

Liber

Capitulum. xxj. De tem- pore vindemie.

Tale est agnoscere quādo vindemian-
dū sit. Nam qdam anteq̃ vne mature-
tur vindemiāt. 7 ideo subtile 7 infirmū nō p-
manēs faciunt vinū. Alij pō tardius vinde-
miantes nō solū vineas ledūt resolutis iā vi-
ribus eius. sed etiā tale vinū passibilis 7 mi-
nus durabile faciunt. Cognoscat ergo tēpus
vindemie gustu 7 visu. Aiunt enī Demetrius
7 Africanus sex soluz dies habere vna. 7 nō
plures pmanere maturā: si enī granū 7 vne iā
nō viride sit. sed in ea nigredie vel alio colore
in quo tandē esse debet scdm naturā generis
illius vne significat eā esse maturā. qdaz autē
expmūt vna. 7 si qdem affluerit granū vne
nudū. nō cōtines carnē. maturas esse ad vin-
demiā approbat vnas: si pō affluerit granū
cū parte carniū eas nō esse maturas dicunt.
Quidā autē ex quo incipiūt passe fieri matu-
ras cōcūnt vnas. Alij pō probāt ita. ex vno
densissimo botro vinū auferunt acimū. post
vnu vel scdm diē cōsiderāt si manet in eadez
forma locus acini. 7 si circūstantes nullā reci-
piūt augmentationē vindemiare festinant. si
pō acini locū minorē factū cōsiderāt qsi his
q de circuitu sunt acinis adiūctis sustinet vin-
demiā donec augmentatiōe pcedit. Palladi-
us autē ait maturitatē cognosci expressa vne gra-
na q in acinis celant sunt fusca. 7 aliq̃ prope
modū nigra. quā esse facit maturitas natura-
lis. Oportet 7 vindemiare 7 martē luna exis-
tente i cācro leone 7 scorpiōe vī aqrio. ea pō
finiēte 7 subterranca exultēte festinare oportet
vindemiā facere vt Burgūdi⁹ ait 7 in sūma.
Sciendū est: q si vne ramis pigues p latera
frondibz diuident vniūq̃ ex eis fiet min⁹ erit
aquosus scdm potentia meli⁹ duraturū. Si
vne colligunt post terciā. rore cōsumpto acre
calido 7 tereno. vinū erit potenti⁹ 7 meli⁹ du-
raturū. cōtraria pō cōtrariū operant. vne mi-
nis mature faciūt dulci⁹. sed min⁹ potēs mi-
nusq̃ durabiles: q̃ eodem tpe priorū collecte.
Que nimis acerbe faciūt vinū acerbius. me-
diocres faciūt vinū potēs 7 meli⁹ duraturū.
Que in augmēto lune collecte vinūz minus
seuabile faciūt. in detrīnēto magis. Si vne
nigre ad bulliendū ponant in fundo vini. vi-
nū erit rubicundius. si mature matur⁹. si acer-
be acerbis. si mel dulcius. si salvia saluiaz.
7 generaliter sapore 7 p̃utem acqrit eius qd

Quartus

in eo loco ponet. si diebz cōgruis simul ebul-
lierint. Si vne collecte qbusdā diebz in acer-
bo steterit vinū matur⁹ erit Si mustū in do-
lijs siue graspijs ebulliat bonum 7 durabile
erit. sed tardius clarificabitur q̃ si cum eis
ebulliat.

Capitulum. xxij. Qualiter vindemiandum sit.

Vi portant cophinos maiores vel cos-
bes. 7 q in cistis vnas colligūt elegant
folia. 7 si quis acerbū aut putridus vel siccus
inueniat botrus auferat. Oportet autē vt cal-
cantes vna siqd obliti sunt q̃ presunt cophi-
nis aut corbibz ipsa eligere folia. ipsa enī con-
trita cū vuis auferū magis operant vinum.
et maximū nocumētū sit vno.

Capitulum. xxij. Quali- ter debent vne calcari. 7 ex eis vinum fieri possit.

...

m
p
oēz azu
na eleu
culari
raceme
valde b
eos sup
le fluri
necessa
nē. In
eē mūc
dibz. 7
bāt. 7 c
niētes
cantac
calcat
tinas.
octo d
tū pur
ideoq̃
strum
sup qd
in cor
rit oē
emitta
racem
pauc

missas torclari vnas statim erpmi optz
pedibz ab his q ad b sunt deputati. z cu
oiz azimū equit calcauerit surū racemos z g
na eleuet. z circa hāc in tumulū hūorū sub tor
culari defluat. z cū secō calcauerint. z in altū
racemos erexerit z molles ac calidos z non
valde hūidos eos fecerit. sic sub ligno z plo
eos supponāt calidi em z molles exites faci
le fluxibiles sūt. si pō hūidi valde disponant
necesse ē gñū suppositū scindi corū cōpositio
nē. Intrares aut i torclari optet valde pedibz
ē mūdōs. z nō sepe exire z intrare nudis pe
dibz. z esset bonū q in eis nō comedāt nec bi
bāt. z q sint vestiti z cicti. ppter sudores supue
niētes. In qbusdā aut pibz vt bononie cal
cant ad vineā in corbibz sic mediocrit pnt z
calcate posite sup curribz in vasis portant ad
tinas. in qbz eas stare ad feruendū pmitūt p
octo dies zvltra. z vsq ad. xv. vl. xx. ex q mul
tū purificat vinū. s. sapore racemorū inficit.
ideoqz meli⁹ est. q sup tinā ponat cras vel in
strumentū ex assidibz pforatū ad b dispositū
sup qd stet vn⁹ calcator. q calcādo pficiat. qd
in corbe cōplere nō poterat. z cū bñ calcaue
rit oēs racemos cū pedibz p vnā prez in tinā
emittat. in quā tñ bulliat q purificatus sit. z
racemi sup liquore eleuati ab eo diuisi. qd in
paucis cūenit diebz. q facio reponat in vasis.

z i tinis aq ponat paz vel mltuz. fm q nobi
lior⁹ z potēior⁹ aut melioris vuc fuerit. z fm
q b vinū mixtū dī meli⁹ vel per⁹ optat. Sc
enduz tñ q qsto meli⁹ vuc calcant. tāto min⁹
z detē⁹ fiat mustū. s. de puro plus hēbit. si
pō male calcate fuerit ecōtra erit. fm istū mo
dū vinū purificabit. z sciendū durable fiet.
nec viciabit racemoz sapore. Est aut sciendū.
qsdā spēs ē vna. adeo racemos suos auste
ros hñtes. q cū eis bullire plimū nō pōt. sine
detrimēto sui. qsdam pō adeo modicū auste
ros hñtes q cū eis bullire plimū possit. Ho
tādū est etiā q quāto vuc pgiuiores z aqsi
res sūt. tāto magi cū racemis bullire dnt mi
nus. z qnto nobiliores z sicciores fuerit. tāto
magi i eis stare optz. Itē sciendū est. q postq
vuc collecte et i acerū posite sūt si duobz vel
tribz diebz sic steterit valde ipaz. z vini augef
maturitas z dulcedo. ideoqz vtile est i vineis
bre bitumē in q ponat. vbi diu stare poterūt
z extra i tina pua ex bitumie facta colligi ma
tuz. vinū qd inde loqbit qd valde suauē z de
lectabile erit. nō tā in estate defacili poterit cō
seruari. Sciendū est etiā q omne vinum qd cū
racemis z corticibz acimozū nō feruet ē albū.
qd pō cū eis feruet tinget ab eis. z cortic⁹ co
lorē nigz. vl albū aut aurēū aut rubēū acqrit
Capitulu. xliij. De his
que ex vuis fieri possunt.

Liber

Ex vuis fieri possunt agrestū passū de fructū coroenū sappa vinū et accētū. de quibus oībus dicendū est quāter fiant et cōseruētur. de natura et virtute quā habēt in corporibus humanis.

De agresto passū et de fructū coroenū et sappa.

Agrestū sit duplex. liquidū et siccū. Agrestū liquidū sit hoc modo. cū vne adhuc sit acerbē. s. ad debitiū. vel q̄si puerit augmētū colligunt et pistant. et in mastellū vel aliud vas ponunt ad soles. et in eis aliqd de sale ponit. et postq̄ duobus vel tribus diebus ad soles steterint. accipit succus. et repositus vsus p̄seruat. et q̄dā de sale nō ponit. sed cū eo meli⁹ cōseruat. et maxie si ex talibus vuis factū fuerit. quāz vinū in estate sanū seruari nō pōt. Agrestū vō siccū sic faciendū est. accipe vuas acerbissimas. et pista et expme. et pone in vase exēso. et soli oppone donec siccet. et serua. Et q̄dam ponūt ad siccandū in sole absq̄ decoctione aliq̄. si sol calidus adest. q̄dam etiam agrestū faciūt ex vuis aliqd dulcedinis p̄cipiētib. s. por stipitior et frigidior ē. Poresa tercio mō facere agrestū spissū. vt et mel. et est plurimū p̄mofus. vt sup̄ dictū est de p̄mofus vuaz passaz. Aniuera affrica pingue ac iocundū sic cōficere cōsuevit. legunt vne passe q̄mplurime. et in fascellis ex iunco factis aliq̄ ten⁹ cōrectis p̄gis posite fortiter verberant. deinde vbi vuaz corpus ius cōcussidīs extoluerit expmūt. hinc passum est q̄quid effluerit. et conditū vasculo mellis more seruāt de frictū. Coroenū et sappa fiūt ex musto. Nā de frictū a deseruendo dictū est. vbi ad spissitudinē fortiter dispumāt. Coroenū cum terciā p̄te perditā. due p̄tes remāserint. Sappa vbi ad terciā redacta descendit quantū meliores faciunt ciconia simul cocta.

Capitulu. xxv. De pur

gatione vini facti ex vuis acerbis et corruptis. Porret omnes vuas acerbis vel qualis terciūq̄ corruptas separare a reliq̄s. et quod ex ipis est mustum. ita est curandum. aq̄ plimalis vsq̄ ad dimidiū est coquēda. et ex hac aq̄ decocta quanta est musti decia ps superinfundi vino. rursus autē cū vino decoctū cōsumat in decoctione decima ps. Quisdam autē non faciūt ita. sed ipis vuis immittunt aquā cōmīscētes ad futurū mustū terciā partē post calcantes vuas mustū coquēt et consumatur terciā pars.

Quartus

Capitulu. xxvj. De cura

nione vini a pluuia agitati.

In pluuialibus imbribus multū supueniētibus vne adhuc in vinea existētes vel post vindemiā amplius q̄ oportet madefiat ex necessitate ipas calcabim⁹. Si autē vindemiātū mustū imbecillius esse didiceris. docebit autē te hoc gustus. cum vinū in dolijs nutrit post primā ebullitionē confestum trāserant in alia dolia. manet etiā in fundo omne lutosum propter granedinē. Quidā autē melius faciūt. vinū coquent donec vicesima pars eius cōsumat. immittentes gipsi centesimā partē. laudarij p̄o corq̄s ad ignē vinum decoquūt. quousq̄ quita pars eius cōsumatur. et eo post eam consumpto vtunt.

Capitulu. xxvij. Quali

ter vinū mittendū sit in dolijs.

Olia anteq̄ immittat mustū aq̄ salis p̄mi spongia abluī oportet. et incēso fumigare. optet autē neq̄ nimis facere ea plena neq̄ nimis deficiētia. sed opinari optet quousq̄ vinū bulliēs augmētationē faciat. vt nō sup̄ effundat. cōficere postea optet q̄ in dolijs est mustū p̄ quicq̄ dies et manib⁹ et ciphis spuma. et si aliqd sup̄flūū fuerit auferre. et expurgatiōes omnes a cellario educere. et longius proicere. si em̄ p̄te manserint canopes inde generant. et malus inde exit odor. q̄ ambo vinū euerit faciūt. idcirco bonū odorē in torcularib⁹ et maxime in apotecis esse oportet.

Liber

Capitulum. xxviii. Quali

ter mustū per totū annū haberi possit.

Atq; calcēt botri qđ ex vuis stillat mustū p̄simonē quidā vocāt. mitte eo dē die in vas pice plinū interius ⁊ exterius vt semplenū sit vas. ⁊ obstrue diligent gipso multo em̄ tpe permanet mustū valde dulce. multo magis seruabit si vase p̄cluso corio in puteū vas immittit. qz nō sup̄ ebulliens semper erit mustū. Si quis autē inq̄lescibit. ter. ad est paulatim cōculcauerit vvas. ⁊ non cōp̄rmat sc̄z for̄titer. et hoc mustū v̄ile ad permanentiā habebit. vt Burgūdius ait. Alij hoc per experientiā optime v̄ilum est. Alij vas vt dictum est interius ⁊ exterius pice perunctū in puteū ponunt. vt labia solā supereminent. hoc per experientiā optime v̄ilum est. Alij in barenā humidā vas suffundūt.

Capitulum. xxx. De co

gnitione si mustū vel vinum habeat aquam. et qualiter separabit ab ea.

⁊ cognoscamus si vinū vel mustū habeat aquā. pira cruda. vel fm̄ quosdāz mora m̄eri in mustū. puridā si aqua3 habet mergent. sin̄ autē sup̄natibūt. qđam cannā grecā que nascit in aquis vel linū vel papirū vel fenū vel aliqd aridū vngunt oleo. et in v̄m m̄iscūt ⁊ extrahūt. si aquā habent cōgrega

Quartus Fol. xliij.

bunt gutte in oleo. ⁊ quāto plus de aqua habuerit. tāto magis erit gutta3 aque cōgregatio. Alij simplicius faciētes vinū emittunt in ollam nouā nondū infusam. ⁊ appendūt ollā duobz diebz. stillat em̄ olla aqua mixta. Qui dam in calcē vinū supra effundūt. ⁊ si quide3 aquā habet. diffundit vinū calcem. si autē parum est dep̄essabit eā. Alij p̄o in frictorio habent oleū feruens ⁊ sup̄infundunt vinū. ⁊ si aquā habet sonabit. et amplius faciēs reili. et quidā p̄o spongiā nouā oleo vnguētes ea obstruūt os vasis ⁊ euertunt. si aquam habet fundit in spongiā. eadē probandē ⁊ in oleo v̄unt. Alij de musto sibi modicū in manu mittūt. ⁊ fricant si purū est viscosum est ⁊ adheret. si aquam habet nō adheret. Aqua hoc modo sepiabit a vino. albumen humidū m̄ite te in restā vini. deinde spongia vincta oleo obstrue os teste vel alteri vasis. et incliuans sine effundi. et effluit solum aqua.

Capitulum. xxx. Vt mu

stum cito expurgetur.

⁊ metreta dulcis musti coctam accēt mitte. ⁊ post tres dies erit purum.

Capitulum. xxxi. Qualiter

vinum non semper ebulliat.

Oronam pulegū vel nepatice vl origano collo vasorū circūpone vt ait Burgūdius. Quidam autem interiora doliorū

Libec

circa labia pungunt lacte vaccino. detinebit enim intus bulliens mustū vt dicunt.

Capitulū. xxxij. Quo lo

co debeat stare vinum vt duret.

Ellam vinaria septentrioni habere debemus oppositam. frigidam. obscurā. vel obscuro proximā. longe ab alucis stabulis furno sterquilinis cisternis aquis. et ceteris odoribus horrendis. In libro tamē vini demie a Burgundio edito dictū est. q̄ fortius vinū sub diuo pouendū est. auertat tamē occasum et meridiem parietibus quibusdā appositis. reliqua autē vina sub tecto ponenda sunt. fenestras autē excelsores oportet facere ad aquilonē et orientem versus.

Capitulū. xxxij. De trā

uasatione vini. et apertione doliorum.

Portet vinum transuafare in borealibus ventis. nequaquā in australi. et imbecilliora quidē in vere. fortiora autē in estate. vina que sunt in aridis locis post solsticiū brumale. Cum autē transuafat vinum in luna plena sit accētū. Scire oportet. quomō cum

Quartus

vinū a mutescēte. id est fece separat subtilius et imbecillius fit. Affirmāt expertissimi viri. q̄ si circa festū omnīū sanctorū: cū vinū ebullire cessauerit. et fer. ad fundum descendit. ipm remoueat a fece grossa. faciet in hyeme matre subiles cū q̄ melius cōseruabit. et post hyemem facilius clarificabit tempore veris. Item dicunt. q̄ si vinū diu cū fece morēt. ad ueniente calore ei adeo incorporabit. q̄ eius sapore inficiet. et non poterit aliquibz clarificari modis. nisi coquat vsqz ad principium ebullitiōis. lento igne et claro. et in vase mundo ponat cū saluia bona. habēte in fundo duos baculos vel vnā regulā mundā inuersam et mantellū de grosso panno. vel ponat in tinia muada. et in idē vas postea reducat modo predicto. providendū quidē est vt in hyeme q̄dem calefiat. estate p̄o infrigidet. Oportet autē transuafare vinū. cum luna augeat. et sub terra est. Oportet etiā cum a dolijs in p̄ua vasa transmittim? vinūz obseruare ortus stellarū. et maxime in flore rosarū et florescentē vinea mouet eius fer. in occasibz stellarū. Cōsulunt autē sapientes. et maxime Ysiodus cū aperit dolium. vinū quod est in principio dolij. et quod est circa fundū consumet. mediū autē quod est in principio dolij vinum seruare quod fortius est et p̄manētius et ad venerationē aptius. vinū enī quod est prope os dolij ac aeri adherens est imbecille. quia euaporat. quod autē est satis profundū seu appropinquans feci: cito p̄nitur. Oportet autem transmutatū vinū in testis vel alijs vasculis nō vsqz ad labra testarū immitti. sed vsqz parū deorsum sub collo vt nō fosseet. sed respiratiōē habeat. si de accetositate nō timeat sed si de ea timeat: quasi nihil respiret. et fiat ventilogus de salice viridi a cortice mūdato. Item bonū est qd̄ iuxta spinā ficariā sit vna pua spinella. per quā subtrahit parū de vino teporibz calidis et ventosis. nā per ipam egrediet aliqd̄ de fece cū vino. et ipm clarificabit parū meli? Itē oportet aperietem doliā seruare ortū astroz. q̄ tūc vini sit mor? et nō oportet vinū rimare. Et si q̄dem vinū in die aperies oportet intēdere soli. vt nō eius claritas inclinet vino. si autē in nocte necessitate multoties puocante doliū aperies. supintendere oportet lūmē lune Itē oportet euacuata doliā cōfestim abluere aqua salsa. vel cinere. vel argillofa terra siccat si vinū est debile. sed si valde potens est solūmodo bñ claudat vndiqz: quia odor et potentia eius tuetur vasa.

Liber

Capitulum. xxxiiij. De tē- pore et modo gustandi vinum.

Uidā borealibz existētibz ventis mu-
tabilia et sincera sunt tūc vina. Alij pō
expertū cognitiōes vini australi vento flante
gustāt vinū. Australis em̄ ventus magis vi-
nū cōmouet et redarguit quale est. ieiunū autē
existētē nō oportet gustare vinū: obtrūdit em̄
gustus. nec post vltimā porationē et cōmesti-
onē. vt Burgūdius scribit. sed ex cōsuetudinē
Bonon. ieiuno stomacho semp gustāt vina.
Itē oportet gustantē vinū neqz amarā elcam
nec salām neqz aliq̄ que gustū exaltaret: sed
q̄maxie cū pauca comedisset et bene digessisset.
qdā volētes circūuenire emptores. testā
nouā habēt: quā pfundūt optimo vino vete-
ri et bene redolēt. et in ea ponūt vinū qd̄ vete-
re volunt: maliciosi autē quidam attribunt
nucēs et caseū gustare volentibz vinum vt co-
medant. vt certissim⁹ falsificet gustus. hec au-
tem dicimus: nō vt faciamus sed ne decipia-
mur. oportet etiam emptorē sepe gustare vi-
num nouū et vetus. ne obliuiscat quid effuge-
re debeat.

Capitulum. xxxv. De si- gnis cognoscendi vinum durabile.

Quartus Fo. xlv.

Emisso vino in dolia p qddam tpus
trāsuasandū est in aliud vas. quiescibi-
lit. in pori vase relinq̄nda est ipa fer. et dilige-
ter vas includat. demū intuentū ē multoties
odorātes. ne aliq̄ trāsmutatio fiat circa feces
gignentes cenopes vel sangū albū. quē facit
subt⁹ butē. vel magis aliqd̄ taliū extimandū
est vinū esse corrupendū si nūbil tale gene-
rat: credendū est vinū pmanens esse. Quidā
autē calami integroz pforātes imittūt vsqz ad
fundū sup feces. et pcludentes calami supio-
ris foramē magno digito. postea auferentes
digitū p olfactū attrahūt inferiorē odorē. de
mū exfugētes attrahūt fecis pte ad q̄litatē. et
fm q̄litatē fecis futurū vinū reliquū esse cre-
dūt. Oportet autē ex medio vase futurū vinū esse
opinātes. qdāz pō ptem vini bibētes infrigi-
dāt ac gustāt. et q̄lectiqz inueniūt in gustu tale
futurū vinū reliquū esse credūt. Oportet autē ex
medio vase gustum facere. Alij pō ex regmie
vasoz signū accipiūt. discoopto em̄ vase. qd̄
est i regmie gustat. si qdēz vinosus est optimū
est vinū. si pō aquosum non. Alij autē ex ipso
gustu si a principio austru fuerit signum cer-
tum. si autē mole contrarium.

Capitulum. xxxvj. De no- cumentis que vino accidunt.

Liber

Leidit vino ppter aquositate corrupti-
bile in vite. vel postea sibi admixtu. vt
corruptat. et patur ppter varias causas extra
neo calore in ipa agere. q si fer vt modicu ta-
lis vini eode dolo extracto reliquat in vase.
nec aperiat vas. puerit in mustam q vas in
fuit. deinde quodlibet vinu in eo positi cose
quenter corrupit. Et si et vino in sanu do-
liu vel aliud vinu misceat aliquid seu imponi-
tur ipa inficit. et in sua corrupta natura con-
uertit. Item vinu forte et potes et pcpue dul-
ce grossum si tepore calido dimittat in vase.
no plene nec desup clauso euaporat calidum
et humidu vini. remanet frigidu et siccum. qd
in accerositate couertit. de quoru omniu cu-
ra dicendum est.

Capitulum. xxxviij. Qui
bus ipso vinu facilliter verset et corrupit.

Vne vinu sepius vertit circa pleidis
occasum. et circa solsticiu estiuale. et cir-
ca caue estum quod vulgari currus vocat.
et generaliter circa officis ventos annuales. et
in estu et in gelu. et in largis imbribus. vel pro-
pter violentu ventu aut terremotu. vel ppter
durum tonitruu. vel quado florescit rose vel
vince. vt Burgundius ait.

Capitulu. xxxviij. Qua
liter possit provideri ne vinum versetur.

Quartus

Ales vsti in vinu immisi id verti et vs-
tra q opozet bullire et spuma amphi-
rem fieri prohibet. Amigdala dulcia nigris
vuis immista pmanes illud seruant. vna pas-
sa ablatiis granis et cuz arena immista musto
vel vino cocto pingue et pmanes illud facit.
qdaz vnam ficta casu in vinea nata eligunt.
et singulariter vunt. gipsu immixtu in pri-
mordio austeru vinu facit. tepore po procede-
te austeritatem euaporat. veritas autem gipsi
multo tepore permanet. et pmanetia eam fa-
cit. et verti no sinit vinu. Et eius quide ppor-
cio est. vt si vinu sit lentu et sapore humectus
pente solidu medietas habude sufficiet. Ses-
nugrecu si terat cum sale vsto. et cu vino misce-
antur vina que punt a sua mala fece separa-
ta. et in omne fece boni vini immista perma-
nentia erit. qdam autem tedas accendentes in
musto extinguit. et no sinit vinu cuerti. qui-
dam cedri fructus vstu misceat. et gallas vstas
miscentes vino pmanes hoc faciunt Alij cine-
res ex fermento vince cobustos. et semen feni-
culi terentes et in massam redigentes miscent
cu vino. Quidam vasa que vunt in alia vasa et
in alia domu transferunt. si eni ex calore sint
lesa in frigerantibus locis ea reducunt. si autem ab
humore et frigiditate in calidis locis et siccis
transponunt. Alij po semine lini. vel lignu quer-
ci coburentes cinere immittunt vino. Alij lac
et mel miscentes vt valde sint leuia immittunt
musto. Argilla post ebullitionem vini immista
expurgat deorsum seci deferens turbulentu
ad fece. magis aut si vsta fuerit. et bene redos-
lens vinu facit et dulce. reptilia eni hyeme et
comedentia viuunt. dulcorat eni argilla vinu
et permanes facit. vinu coctu vsq ad tercias
partes immisum musto pmanes illud facit.
Elleboru nigrum et albu paucu immisum ex-
purgat vinu et pmanes facit. frumeti farina
pmanetia vina facit. Resina pini deinet vi-
na. Alumen scissum stiptica vina facit. et acu-
entia vel acida sedat. Quidam dicunt q impos-
sibile est vinu verti si pserbant in vase vel in
dolio hec diuina pba. Sustate quia christus
suauis est dñs. et bonum est q scribant in po-
mo. et mittant in vas. Cospectio mirabilis ad
vinu seruandu que vocatur panacia. Recipe
aloes vncias. ij. incisi. vncias. ij. amoni. v-
ncias. ij. mellelori. vncias. iij. cassie. vnciam. j.
spicenardi. vncias. ij. folij. vncias. ij. mirrhe.
vncias. ij. hec oia panno ligata mitte in vno
quoqz dolo postqz vinu fuerit ibi missum et
ia expurgatu. immitte aut in vnoquoqz vase

Libet

radix melle mone
vñ cocleariū harū speciez. ⁊ postea panno
dissolve. ⁊ vino puluerē immitte ⁊ postea per
tres dies radicē calami moue. Quidā autē ali
um pfectionē faciūt. recipe croci vncias. iij.
hoc bonū colorē reddūt in celi masculi cribra
ti. vncias. iij. hoc austerū facit. folij manipu
lū. hoc bonū odorē dat vino. hec oīa cribra
ta misce. ⁊ in quālibz amphorā vini mitte co
clearia duo: cū non vinū bulliat sed subsistat.
in oīni vino hec ppria serua. vt iam subsisten
tia ea speciebus cōdiciat. Alij pō sic vina condi
unt. Recipe cardamōi yreos illirice cassie spi
cenardi mellelori. kilobalsami iquinanti costi
spice celitice oīa cōsimili pōdere. tere ⁊ recode
⁊ vino immitte. Itē accipe semen artemesie ⁊
herbā pētasilon ⁊ puluerisa. ⁊ cū vinū est bol
litū pone intus. ⁊ nō versabit. Alij vt nō ver
sent duobz vel tribz diebus in graphis bullire
pmitūt ⁊ in februario transmutāt. ⁊ ex eo ter
ciā vel quartā bulliūt ⁊ simul miscent. deinde
ponūt vnā cōmunē parapsidē salis in duode
cim corbizo vini. vel aliter in februario trans
mutet ⁊ quarta pars diminuat. ⁊ iuxta finēz
ebullitiōis ⁊ quarta ps cbulliat ad ignem et
dispumet donec. vi. vel viij. pars diminuat.
et iuxta finē ebullitiōis ponat in quolibz cal
dario in gamula ludeci fici vñ lūmū tū ita
q̄ partū in vino bulliant. ⁊ cum ea calido po
nant in vase. ⁊ si ponunt cū ea grapie bñ ab
lute prius in musto posite clarius erit vinū.
et obturet vas vt inde nō respiret. ⁊ sit bñ cir
culatū ⁊ hoc certum est. Vel aliter sic delecta
bile ⁊ mirabile ad bibendū hoc modo. quod
cūqz vinū sit exprimant vne. ⁊ vinūz nihil
cum graphis bullitū totum ad ignē bulliat et
dispumet ⁊ in vase ponat. deinde accipe vi
ginti gariofilos pro quolibet corbe. ⁊ in filo
vel pecia positos in os vasis mitte. ⁊ est cer
tum. Alij dicunt q̄ si mustū expressum ⁊ in
cōtinenti seperatū a graphis ponat in tina. et
cooperatū cum aliquo panno mūdo vel nouo
separtario. sic ad dies q̄ndecim vel viginti dimi
tatur. ⁊ quolibet die dispumet. deinde in doliū
mittatur. erit mirabile in claritate ⁊ sapore.

Capitulu. xxxix. Quali

quali
ter vinū versatum libet ⁊ clarificetur.
Recipe cerusa acia in bona quantitate
⁊ tota integra in vegete vbi est vinum
versatū projice. ⁊ sic vinum incipiet bullire. ⁊
sic dimittat per tres dies vel vsqz cesser bulli
re. quoniam in ipsa bullitiōe purgatur vinū ⁊ a
fecibus optime. ⁊ cum clarū vinū videris in

Quartus Fo. xlvj.

alia vegete reponere certum est. Si autē cū vi
no versato mel in bona quantitate tēperaueris
⁊ in vase vbi est vinū versatū iactaueris p
vendonē cū baculo ipm vinū cū melle agita
ueris. ⁊ postea dimiseris clarescit vinū p̄t mel.
nā mel qd turbidū est in vino vsqz ad fundū
descendere facit. Quidā optime faciētes tpe vi
demie racemos recentes nō oppsitos in ma
gna quātitate in vase versatū vinū ponūt. vbi
racemi pro matre sūt ipsi vino. nā racemi ver
suz reducūt ad debitā bonitatē ⁊ sapore post
aliqō ipus. s̄ aut sciendū q̄ anteqz fiat aliqd
vino p̄sato trāsualandū est. qdaz aut p̄suz vi
nū in graphis de qbz recēter vinū sit extractū
iactat. vt in eis clarescat. ibiqz dimittūt q̄ntū
expedit. q̄ si multū fuerit nō totū subito sed p
ticularit per vices successine agendū est ne ca
lore grapharū extinguat. ⁊ ebullitiōnē q̄ clarifi
cat in totū prohibeat. ⁊ quāto min⁹ mustum
steterit in graphis tāto fort⁹ opat. Palladi⁹
autē dicit vinū ea die limpidū fieri atqz opti
mū si grana piperis. ⁊ p̄scacii. ⁊. adiecto mes
dio vini siml cōteras. ⁊ vi. vini sextarios mit
tas diu aī oībz cōmotis sic q̄scere patiar. ⁊
coles. vsui mox futurz. Itēz feculentū statim
limpidū fieri si. viij. pini nucleos in vinū vs
ni sextariū mittas. diuqz cōmoueas. ⁊ paulu
lū cessare patiar. mox sumere puritatē celari
qz debere ⁊ in vsuz referri. qdaz aut clarificat
cū nucleis p̄scos. Alij aut cū solo claro ouo
rū ⁊ pauco sale. vel fm alios accipe lapides
albos fluuij. ⁊ eos i clibano coq̄ donec in eis
crepature incipiūt appere. q̄ facto in puluerē
subalissimū deducant. Itē accipe salē albu
⁊ cōtere subtiliter. ⁊ in vase. ⁊. corbaz. p̄de. vi.
vncias pulueris lapidis. ⁊ q̄mōz salis. ⁊ i vas
cōmiscēdo immitas. ⁊ si pio q̄libet corbe duo
addideris oua vel tria erit optimū. qd etia de
dictis lapidibz crudis subtilissime puluerizat
et sine sale fieri poterit. et hec approbatissima
sūt. ⁊ optimū est qd aliqd de melle addat. nāz
mel ⁊ rubetū albi vini restaurat colorē p̄ditū.
⁊ oīe mel est viscosū ⁊ gūe. atqz oīm liqz cō
seruantū. q̄ si nimis fuerit turbidū plus de
vino qd addat. ⁊ hec retinēt fece ⁊ turbulē
tiā ad fundū sui pōdere. vt nō possit sursum fa
cile denuo eleuari. ⁊ nullo prius sapore vi
nū inficiūt. si pō in tū turbidū est q̄ efficiat
hūidū ⁊ fluat vt oleū. calore naturali ei⁹ i to
to extincto. nulla tū tanqz mortuo medicina
pōt valere. si pō vinū nō oīno extinctū ⁊ rubetū
hīs colorē ruptū ⁊ croceū cū vino albanico
vel cū alio multū rubicūdo aut cū lanatura.

Liber

corbicū recenatū vel siccatū vne albe. vel eū co-
latura seminū obuloꝝ restaurabit. ⁊ succo ip-
saz seminū sapore versati vini corrigat. ⁊ sili-
ter mel rosatū. Idez etiā fieri poterit cū laua-
tura dictoꝝ seminū siccatōꝝ. Itē optie clari-
fica hoc mō in vase. ⁊ corbiū accipiunt. ⁊ el-
oua in aliq vase fracta cū manibz vel mūdo
grantello plimū agitent. deinde vna cois pa-
raphis tartari misceat. et vno addito ponat in
vase. quo facto cū claua p vndonē in vasa po-
sita fortissime agitat. ⁊ pluribz vicibz de sub-
tus p feliā extrahat. et in vas iterū ponat.
cū pō clarificatū fuerit ois turbulencia p spi-
nā in coltis et desubz p feliā extrahat. ⁊ in
vas iterū ponat. S; est sciendū q in vino al-
bo sola clara ponant. in rubeo pō vitelluz et
clara. ⁊ in multū turbido plus de rebz appo-
nit. Itē loco tartari optie sal ponit. ⁊ tandem
modicū aq flumis in vase ponat. Alij colli-
gūt in videmijz vūaz semina. qbus optie sic-
catis. ⁊ ex his facta farina manū plenā in qli-
bet corbe ponūt. ⁊ diligēt pmissent. Clarifi-
cari optime atqz a sapore p̄sati liberari ab ex-
perto valde dicit. si in carario vase libra mes-
dia alumis de rosa clari ⁊ tātundē zuccari ro-
sati cū libz octo mellis ponat hoc mō. vel co-
quat ⁊ optie dispūmet. q refrigerato albumē
valde puluerizat ⁊ zuccarū dissolutū in eo p
misceat. ⁊ cratere vel sicula vini in his cōmi-
sto cūcta ponant in vase optime concissa pti-
ca agitent. ⁊ vas disclausū vsqz ad diē dimit-
tat sequentē. ⁊ in scda die vel tercia clarū erit.
Q; si valde turbidū ⁊ putridū erit vinum de
vnoqz p̄dictoꝝ plus aliqd ponat. Ex acer-
bo aut matuz efficit modo p̄dicto. q res etiā
vinū facit boni saporis. vel clarificabit optie
ac fit purū ⁊ odorifex. hoc mō. accipe mediā
librā de bono alumie rose. ⁊ mediā alumis
zuccarini. ⁊ subtilit pulueriza. et pone mediā
vnciā de p̄dictis pro qlibet corbe si est paruz
turbidū. si est turbidū multū. pone vnā ⁊ ac-
cipe vnā librāz casū albi ⁊ rubei. fm qd est vi-
nū. ⁊ triū. corbibo. ⁊ accipe plenāz manū salis
albi ⁊ tria oua recētia pro qlibet corbe. ⁊ si vi-
nū est albū nō ponas vitella ouoꝝ. si est rube-
um pone totū. qbus ouis fractz in aliq vase
et fortiter agitef. ⁊ apposita in ipis ouis vna
sicula aq fontz vel putei. et iterū agitat et sup
dictis apposit. rebz etiā fortiter iterū agitef. et
in dicta vegetē. ⁊ triū. corbiuz positis ⁊ cū pti-
ca scilla cū vino optio in vegete agitatis ⁊ p
mitit. donec totū fuerit turbidū. et extrahedo
desubtus p feliā. ⁊ ponēdo desup p cochio

Quartus

nē ponat. et i scda die clarū erit. ⁊ vsqz ad octo
dies quolibet die vn⁹ ciatuz extrahat. et siltē
p spinā inferiorē in coltis ter i dictora turba-
lena extrahat. donec cōsumpta fuerit. Sciē-
dū est tū q anteqz fiant p̄dicta trāsfasari des-
bet in aliud vas. ⁊ a sua mala fece liberari. po-
stea etiā clarificari si paz fuerit cū colatorijs
pānoꝝ vbi claretur et colat.

Capitulū. xl. Qualit vi-

nū albū denigret. et in aliū colozē trāsmutet.

Distqz vinū albū de sua videmia in ali-
qd vas trāsmutaueris et p vnū diē resi-
derit in tinā ex qua vinū nigrū extractū fue-
rit iacta. et post duos dies extrahas clarissī-
mū et valde rubeū. Item in eius vuis tot al-
be q parū esset rubeū. vindemient diuissim ⁊
in tina cum nigre pmo apponant et albe de-
sup. et totū nigrū erit. Palladius dicit vitibz
hanc esse naturā: vt alba vel nigra si redigat
in cinerē vinoqz imponat et vnamquāqz for-
mā sui colozis imponere. Candidū vero red-
det ex rubeo ea rōne scz. vt cōbusti semētū ci-
nis modū vn⁹ mensura mitrat in dolūz qd
habebit amphoras. ⁊ et triduo sic reliqz coo-
periat vt lucef. eritqz albū vel nigrū. ⁊ dieb⁹
eractis. vel rubificat et enigrat optime sem-

Libri

poze vindemiaz cū vis que vocant albatice. et cū labustis bene maturis cū steterint circa. xij. dies coquassare in aliquo vase si ponatur earum vinū nigrū in illud qd intendim⁹ de nigrare. et ex denigrato vino pluries lauetur racemi dicte albatice vel labustice. et est optimus modus ad nigrādū vinū purū et mirtū in tinis. vt cū graphi eleuati sunt sup liquores qd melius fieri pōt pmanē in eodē. et iterum bis vel fiat idē. et sic a corticib⁹ vuarū nigrarū auget. Rubificat autē siue denigrat et clarificat et eius color mortuus reuiuiscit hoc modo. pro quolibet corbe accipias media libra feminū siccatū ebulli. et in vino calido mollicent. deinde manib⁹ vel cū pistorio pistent conterant. et pluries cū vino lauent cū ouis tartaro et bono rubeo et sale mittat. et agitatū seruetur.

Capitulum .xlj. Qualiter vinum de vno sapore mutet in alium.

De condiendū mustū greci mustū decoctum ad medietatē vel terciā partē musto adiungunt. suauē de duro fieri dicunt si oz deaceis pollinis ciatos duos simul cū vino subactos mittas i vini vasculo hora vna ibi esse panaris. aliqui vini dulcis fecē admiscēt vel melius postqz vnus currus vuarū posuit in tina fuerit. mel liquefactū ad ignē in bona qnitate iactat. deinde quoqz vne in tina ponant. qd si paluerē piperis melle miscuer⁹ potens fiet. et gariof. los addider⁹ vel aliud odoriferū eoz acquirēt odorē Idem erit si in musto sine graphis bulliente ponat vinū ad potandū suauē sic dicunt fieri. feniculi vel fatuicie singuloz. pgruū modū vino infundi ac turbari. Vinū quoqz optimi odoris fieri intra paucos dies. si baccas mirti agrestis mō ranas siccas et tonsas mittas in cadū vbi alio quoz dieb⁹ saltē. et requiescere patiaris et tūc coles et vtaris. flores enā vnis arbustini collectas in vmbra siccare curabis. tunc diligēter tonsos et rectoros herbis in vasculo nouo et cum volueris trib⁹ cadis vnā florū mensurā quā asiriā vocant a dice. et dolū suplinis. et sexto vel septimo die aperies et vtaris. pōt etiā recens in paruissimis manipulis ad finiculū ligare habentē in capite lapillum quo mergat in vino. et tot dieb⁹ in vino suspensum teneri. donec ipm odoriferū reddiderit. et nō vltra qd malo sapore inficeret vinū velut vetus efficeret de nouo. si amigdala amara et absinthiū et pini gūma et fenū grecum simul fri-

Quartus Fo. xlvij.

eas quantū sufficere extimabis. et parit fundas. etiā et his vnū ciatum in amphora mittas. vinū quoqz asserit et molli forte fieri sic. altee hoc est arbuti folia vel radices ad eius caule tenerā decoctā mitte aut gipsum aut ceteris coclas duas aut cupressi pillulas tres: aut buti folia quantū man⁹ cepit. aut semen appij et cinerē fermetoz. cuius vis flāme cor⁹ pus relinqt exile cū soliditate detracta. et generaliter quocūqz tpe in acerbū vel forte vinū dulcissimū poni pōt. et vinū acerbū in dulce. Si dulcedo displiceat et vinū nobile in ignobile et potēs i debili. qd si vis ei addere aliquē sapore extraneū. pōt qd voles i raspis ad viliū ligatū cū pno lapillo et tēptado gusta. et cū bz de sapore qd sufficiat vt nō ppendat oīno extrabe filiū et probatū est solū. et sapore optimū vino confert.

Capitulum .xlj. Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa.

vinū moydam. i. muffam habeat vel aliū sapore malū vitē albā. i. vitalbā cū radicib⁹ suis accipe. et sub⁹ borē infunde radices eius sub terra. ita qd veniāt radices ei⁹ recte ad foramē dolij desup. et imerge ramos in vino palmo vno p foramē dolij desup ita qd trib⁹ dieb⁹ ibi pmaneat et perdet illū malū odorē. Alij accipiūt vitalbā longā. et pcurāt qd ab vno capite infigat. et in vase in loco spīne fecarie. et flectat ad terrā. et sup eā mergatur. ita qd stet firma. et aliud caput reuoluat

Liber

duobus vel tribus digitis supra terrā. et videbis
quidē p̄ poros vitalbe miffam exire. et sic mi
norabitur fapor: miffe. Ad idē fac vñū panem
panicū inter reffas. et calidū pone fup miffe
ros dolij. Itē a miffa vinū curare fert fī die
bus pluribus pane cādidiſſimo obturef. quod
quidā dicūt totiens faciendū donec appoſit
panis nullaten⁹ denigref. vñ accipiant ſemia
lauri q̄ dicunt orbata. et bulliant cū vino. et po
nant in vafe h̄ etiā modo dicunt liberari va
ſa. et vna ſi vinū malo fapore inficitur. et ideo
melius eſt vt rami lauri bulliant in caldario
vini. et in vafe ponat: et mifceat vinū. rami p̄o
ſiml vñ dūm ligati p̄ vedonē ſuſpēdant in
vīo. ibiq; diebus aliquib; dimittant donec vinū
fuerit liberatū. deinde auferant. et h̄ mō inficit
vinū a malo fapore. Itē exptus ſuz q̄ multa
neſpula acerba i q̄m̄or vel plūb; cordulis in
cūa p̄ coctionē vt deſcēdāt in vinū. et ibi p̄. xv
dies vt vñ mēſes dūmiffa. optie vas liberaf
et vinū. Itē curari fert ſi mane vel ſcōo mani
pulū ſaluie ſuſpēdāt in vafene vinū p̄tingat.
extracta aq̄ lauef foramiē optie obturato Itē
a miffa vinū curari fert ſi ſaccul⁹ ſtrict⁹ ple
nus panico calido i foramiē dimittat p̄ vinū
necans et aliq̄tiens p̄mutet. Itē p̄ certo libe
rari d̄ ſi accipit manipulum herbe q̄ vocat
morella. et in ſupiori p̄te cū cordula ligatū. in
mane p̄ vedonē in vafe ponat. talit⁹ q̄ duobus
digitis tū deſcēdat i vinū. et funiculo ſup vas
aliquo ligato ip̄m vas optie obturat. et ſic p̄ il
lū diē ſolūmō dimittat. deinde de ſero tollat
et tantundē de recētī herba ponat. ibiq; vñq;
in ortū ſolis diei ſc̄q̄n; dimittat. et ſic p̄ tres
vel q̄m̄or vices fiat. et liberabit vinū. vel po
nat ſacculus mūdus linē⁹ vt de ſtamnea ple
nus ſale vt gipſo aut calce p̄ vedonē cū funi
culo ligat⁹. vt in medio vini deſcēdat. et ſic te
neat ip̄. et cōferet. Vñ miffa infectū hoc mō
curat. ponat calx nō exincta ſez vna quartu
la in. xij. corbū et vafe bñ ſtricto ponat aq̄ vñ
vinū ſeruēs in eo. et obturef ne reſpiret. q̄ ſic
p̄ aliquā horā dūmiffa. pluries reuoluat. et aq̄
frigidata aptat et lauef. Vñ aliē zaniprus in
caldario vini decoct⁹ in vafe cū ſeruētī vino
ponat. et fiat vt ſup. et meli⁹ erit ſi vt runc; ſez
ſc̄m poſt p̄mū fiat. et optie ſine dubio cura
bit. Alij dicūt q̄ curat ſale i vafe poſito. et tri
bus mēſib; ibidē cōtrahere morā. idē fiet cū
calce vel gipſo vel cinere. Vñ liberabit hoc
modo. radat optie vas interi⁹ cū grauiſa vel
aſſa et in remulis et gremis cū pūctā cultelli et
ab om̄i nigredie et miffa mūdēt. et ponat i va

Quartus

ſe. x. corbū vna q̄rterula cinerū ſermetorū cū
ab oib; prunis ſuis et plus ſi erit nimis infe
ctū. et ducat cinis cū prunis tūc p̄ ſinglas p
tea vaſis. deinde claudat vas p̄ vendonē. in
eo ponat aqua ſeruēs et obturef. et ad oēs par
tes reuoluef. et ſic dimittat donec cinis et aq̄
infrigidata erūt. et tūc optie lauef. vñ roter.
cū aqua calida bñ ſalita. Eodez modo curat
tinacia. ſed q̄ non p̄nt ita claudi. cooperiant
ſerretorij et pānis vt parū reſpiret. Itē vinū
et vas ab exptis d̄ liberari a miffa ſi ſolum
puluerizatū in ſubtili ſacco poſitū p̄ vedonē
in vafe ponat. vt in medio vini pluribus diebus
moref. et nō inficit malo fapore. et vna vicia i
vafe q̄nq; corbū ſufficit. Itē dicūt vas cura
ri cū acceto fortiffimo bullito ſi ex eo lauef et
aliquāulū dimittat. Alij dicunt ſi fiat ignis
paleari in eo curat. vel forte melius curabit
cū igne fermentoz. Cōſeruent vaſa a miffa
ſi cū euacuata erunt vñq; ad parua vini quā
titate aperiant extrahant et optime ſiccant. vt
aqua ſalita vel vino rorentur. vel eo nō extra
cto ſi forte obturent ne vini odor et fum⁹ ex
alef. et quod in muſto nō obtinet vt putatur.
et in vafe audeat remanere.

Capitulum. xliij. Quali
ter prouidetur ne vinū fiat accetum. et qua
liter ab accetofitate liberetur.

Inre de vne alba. i. vna alba pone in vi
no: et nō fiet accetum. vt quidā dicunt.

Vinū tamē precauē ne vinū fiat accētū: si teneat in cella frigida. plenis dolijs: et clausis optime ne respiret. q̄ si vas nō est plenū. et est in loco calido. et de accetositate futura nō meti: accipiat frustū lardi grossi optimi. et in alba et subtili pecia lini seruet. et ab vno capite ligato funiculo p̄ vendonez immittat. et in mediū ventris vini descendat. et cū vinū bibendo minuet. ipsius lardi fiet descēsus. et desup̄ vas claudetur. et si teneat donec vinū cōsumptū fuerit. et q̄nto plus lardi fuerit: tāto melius p̄seruabit. **U**t accētū mutetur in vinū i cū semē porri debere imitti. Alij dicūt q̄ de accetositate iuuat sup̄ vendonē frōdibō vitis positis et sepius pmutat. lapide sp̄ aliq̄ sup̄ius erisēte. Alij dicūt: q̄ si oleū oliue ponat in vase t̄m q̄ operiat sup̄icies vini: optiē ab accetositate defendit. et cū vinū p̄te vini eribit oleum. et potest colligi.

**Capitulum. xliij. Quali-
ter fiat accētum.**

Accētū fit hoc modo. ponat bonū vinū ita q̄ semiplenū sit vas. et p̄cipue vinū dulce in loco calido. et in vase acceto infecto. et discoopto. et fiet accētū. Itē si ponas vinū clarū vel turbidū in grapsis vñ sit vinū extra cū. et parū quantitātē sugaddis acceti. et di-

mittas per vñ mensem vñ amplius. optimū fiet accētū. Si vis cito facere. calefacias calibem vñ lapidē ponat ad solē per quattuor dies cū vino addito sale. **U**t potes adhuc citius facere hoc mō. accipe quoduis vas et imple vino optimo et bñ oppila. et i caldario p̄no aq̄ facias vas bullire diu. et statim accēcit. **A**d faciendū accētū fortissimū. accipe cornalia quādo incipiūt rubescere. et cētūmora que nascunt in campis: qñ siluer incipiunt tume fieri. et de pignolis sepiū acerbis et ante. et pulueriza oīa subtiliter simul. et tūc accipe de meliori acceto quod inuenies. et distempe et cū puluere illo. ita q̄ facies panes bene desiccatos. et quādo voles facere accētū fortissimū de aliquo vino. si fuerit forte vinū pone. vñ ciā. j. et si fuerit debile pone plus. s̄m q̄ vide bis tibi de illo pane et statim erit accētum fortissimū. vel infra octo dies. Item dicūt exp̄i valde si graphi vuarū vindemia et tpe bene lauent et a corticebo et omni immūdicia purgentur. et modicū ad solē siccēt. et in aliq̄ vas ponant. vt mediū impleat. tantūde vini addat. et desup̄ vas claudat fiet fortissimū accētū. cui vt puto multūz proderit si grapse plus forti maderiat acceto. et toto tpe poterit inde accētū extrahi et vinū addi. Si radices rassani siccēt et puluerizēt. et in vase ponent. fiet accētū statim. Item accipiat accetosa et siccet et puluerizet. et ex eo cūz forti acceto fiet panis et siccetur. et in vino ponat. statim fiet accētū. qd̄ etiam in mēsa fieri poterit. et idē dicatur de radice rassani.

**Capitulum. xlv. De vir-
tutibus acceti.**

Accētū frigidū et siccū est i sebo gdn. penetratiuū et tūc h̄z et diuisiua et sui substantia. et p̄strictiua et suis q̄titatibō. et vomitu et fluxu sanguis bulliat i acceto galle vel rose. vñ alia. in tali acceto ponat lana vel sp̄gia si sit vomit⁹ sup̄ stomachū. si fluxus vētris sup̄ renos et vmbilicū. **S**irupus accetosus q̄ fit de acceto valet ad simplicē tercianā et quorūdiā de flegmate salso. et ad om̄es acutas s̄ mane detur cū aqua calida. diuidit enī naturā colericā. fiet autē sic zneccarū debet resolui in aqua et acceto. et coquat donec adhereat rācie. Itē valet cōtra oēm materiā calidā. s̄ sit s̄luter fit de acceto q̄q̄ simplex q̄q̄ compositū. simplex fit ex duob⁹ p̄tib⁹ acceti et tercia mellis. cōpositū fit hoc modo. recipe et adice app̄ij semeli et petrosili. et tere aliq̄ mēsa

Libre

et p die et nocte iaceat in aceto. et coque scdo si mul. et postea cola et cu aceto pone mel ad ter cia pre. et coq vt sup. Squillericu sic fit. reci pe squilla. et dimitte p die et nocte in aceto sta re. et coq et cola. et opret interiora et exteriora abijci. et mediana admisceri. deinde admisce mel et coq vt sup. si po no habes squilla loco ei? pde radices rassani. et siliter fac de eis. dat oximel simplex vt copositu ptra frigidam natu ra sic sirupus accetosus contra calida. qa dunt die et digerit ea. Salva ex aceto salvia petro sillo et meta et pipe appetitu pfortat. Jte si car nes comedant solummodo cu aceto appetit? confortat. ideo po si accetu inuenit stomachu plenuz laet ventre. si po inueniat vacuu tunc constipat. Jte valet contra debilitate ex egritu dine si in eo ponat panis assus. et ex eo pane mollicato tingant os et nares patiens. et ve ne pulsantiles i brachio. et sup iphis venis lige tur panis p dicit. plus ad h valet panis intus etus i succo mete. valet etia accetu ptra litar giam et frensum. sed fiat fricatio circa volas manu et platas pedu cu aceto et sale. Quic. aut dicit q accetu etia cofert adustioni ignis veloti? cu re. et qn misceat cu vino olei aut cu oleo rosato. et coquatur et infundat in eo lana no abluta. et ponit sup caput cofert sode cali de et foridini et ronis collutio ex eo. et pprie cu albumine oui cofert medicine dentiu. et va poratio acceti calidi cofert difficultati audia tus et acuit ipm. et aperit opilaciones collatera les forit. et resoluit sonitum. et qnq bibis cale factu p medicis mortales pferat ad membra.

Capitulum. xlvj. De vi no et virtutibus eius.

Inu f m y. ac bonu dat corpi sanitatem reddit et si accipiat f m q opret quicquid q valet natura sufferre pture digestiu pfor tat. ta in stomacho q in epate. qa impossibile est pture actione digestiu cofortari absq calore naturalis pture pfortatiu? et augmeta tiu? fortitudie. nullus aut iuenit cibo aut potus ad eo naturalis pture cofortatiu? et aug metatiu? vt vinu ppter familiaritatem cofortiu qd cu natura bz. et ideo cito cofert in natu rale et mud. simu sanguine. vñ rufus vinu no solu naturale cofortat calore. veru etia clarifi cat turbidu sanguine. adit? corpi marie ve naz aperit et clarificat. epatis opilacione au fert. et aperit tenebrosas fumolice. misticiaz generat a corde repell. et totiusq corporis me bra cofortat. et no solu sua bonitas in corpo

Quartus

re ostendit. sed etia in ania. facit em illa obli uisci misticia et angustia. et dat sibi leticiam. et cofortat eam ad inuestigandu subtile rem. etqz tribuit sollicitudine et audaciam neqz ab ea sentiri dolore neqz labore dimittit. est igit cofortans oimibz etatibz temporibz et regionibz cu sumptu fuerit f m vini et cofortatiue bibetis. et f m q natura ferre pot. actio em vi ni no eode modo operat in senibz iuuenibus et adolecentibz et pueris. in senibz est f m me dicina. quia calor vini coru frigiditati repu gnat. iuuenibz po est f m cibuz. qa natura ei? est silis nature iuuenis. adolecentibz po et pue ris est cibo et medicina. q licet calor coru na turalis sit fortis. substantialit tamen no dicat esse in pfectioe ppter habundantia humidita tis cor. proinde vinu naturali calori coruz dat augmentu et nutrimentu. et coru desiccet humiditate. vñ est medicina. Preterea sciens du est q in hyeme et frigida regione cofert vi nu puru. in estate po calidusq regione vinuz paru multiqz comittit. necessario cofortat. cu corpa refrigerat et humectat p aqua q est mixta. repugnat etia aereo calori. ne calida et sicca faciat corpa. et pducatur velociu cibum cu sui subtilitate ad totu corpi membra. est igit ptra duas causas contrarias inuatiu. calefa cit em corpa frigida et desiccet humida. natu raliter infigidat calida et humectat sicca ac cidentaliter. qa cu sui subtilitate et pforatione aqua ad membra portat. qn necesse habet refri gerari et humectari. Diversitas vini generalit est triplex. reces scz vnius anni. vetus qm uoz annoz. et vitra medioere scz duoz annoz vel triu. recens po calidus est in pmo gradu. Unde ppter frigiditatem et humiditatem. idcir co est ceteris nutritibili. malosq generat bno res. inopinata somnia. vto sitates stomachi et intest. noru. vnde tale vinu quodcuqz reces fuerit no habz vim ducendi cibum p corpus. neqz vinu puocadi. opret igit frigiditas et hu midas bntes naturas illud cauere. ideoqz si necessitas fuerit eligat vinu clarissimu aquo sum. diu a torculari expressum. vetus aut vi nu calidu et siccu est in qtro gradu. vinu bu ssumodi bz qndā amaritudie paz. nutrit ca put cito ascendit. et mente pcutit pro sui pu ctiois acumine. maxime si ex eo multu bibat et ei paruz aque misceat. ppter hoc q caueant illud debiles nervos bntes. et q sensus acu tos hnt magnu eis nocumetu pstat nisi mul ta in suis corpi humiditate habeat. q ei res sistat. vñ Salic. multu est inquit vinuz vetus

conueniens his in q̄z v. s. s. multitudo hūozū
crudorū est accumulata. Vinū em̄ mediocre
est bonū. v. p. tēperatū. 7 b̄ est calidū 7 sic
cū in sc̄do gradu. p̄inde h̄mōi vinū eligat. et
antiq̄uissimū spernat. s̄līter nouū vīctur q̄d
q̄d ebullitōe nō q̄uerit. nec terrestrē ad locū
suū naturalē descēderit. nec q̄d est aerē ad lo
cū suū. i. q̄d ad sup̄iora ascēdit. nec liquor ei⁹
mūdificat⁹ 7 lucidissim⁹ apper. Preterea sci
endū est. q̄ calor sapor odor 7 liquor debilita
tas 7 fortitudo diuērficāt vinū in ei⁹ q̄lita
te 7 actiōe. Et calor q̄dam generalit̄ quadru
plex est. albo 7 niger. q̄ sunt simplices. rubens
7 amens. q̄ sunt ex his cōpositi. Sūt 7 alij co
lores int̄ hos sc̄z glauc⁹ 7 roseus. q̄ sunt int̄
rubicū 7 albū. 7 pallidus 7 subpallidus. q̄ sūt
inter aureū 7 citrinū. q̄ oēs hoc nō generant
Vinū quoq̄ de albis vuis factū p̄mo est al
bū p̄o aq̄sitate 7 cruditate 7 defectiōe sui co
loris naturalis. sed cū aliquāntulū inueteraue
rit vī vinū annū transferit color ei⁹ cōfortat⁹. 7
ip̄ius hūiditas minuit. fitq̄ color subalbid⁹
q̄ si plus inueterauerit vī duos trāseat ānos
multiplex calor ei⁹ cōfortat⁹. suiq̄ hūiditas
minuit. fitq̄ color ei⁹ pallid⁹. q̄ si iterū plus
fiat vetus. vī quattuor annos excedat. suāq̄
digestiōē cōpleat. 7 naturalis caliditas i sta
tum venerit calores habebit albedini vicinū.
Quis vinū transferit vī annū confortat ca
lor 7 digestiō ei⁹. 7 fit rosei coloris. 7 si duos
annos trāseat. 7 suā digestiōē cōpleat 7 p̄u
tē rufum habebit colorē. Ex si vinū fuerit ex
vuis nigr̄ in initio est nigerrimū 7 obscurū.
p̄pter terrestrē partē sibi dñantē. 7 defectiōē
sui calor⁹ 7 digestiōis. Ex si vinū trāserit an
nū. cuiusq̄ color 7 digestiō cōfortat⁹. 7 descēdit
terrenū ad locū suū. et mat̄e clarificat. fit in
ter rubicū et nigrū mediocre. Si aut̄ trāserit
annos duos. 7 color suus cōpleuerit cōplexi
ōē et digestiōē. et descēdat terrestrē ad infē
riora. 7 clarificatū sit fit rubei color⁹. Palam
ē intelligim⁹ vinū albū 7 nigrū min⁹ ceteris
apta. sed albū magisq̄ nigrū hūiditatē 7 aq̄si
tati p̄tinet. nigrū vō terrestritati et grossiciei.
Diuerfitas vini est p̄pter sapores. q̄ aliud est
dulce aliud ponticū siue acerbū. aliud insipi
dū aliud forte. Dulce calidū est in sc̄do ḡda.
siccū in p̄mo. aliq̄ntulū hūidit̄ p̄tinet. vī
est grossū et laudabile in sua actiōe. nisi q̄a
venire soluit. q̄ in om̄i re dulci est bis laxati
ua et colarina. q̄d vinū si aliq̄d inuenerit q̄d
sua actiōe sit cōtrariū. et cōbibet ad herēdū si
bi. 7 calefit et bullit. ascēditq̄ ad sup̄iorē p̄tē

stomachi. 7 in colericos hūozes conuertit. h̄
tim generat 7 v̄tositatē inflatūā. opilationē
splenis 7 epas. et lapidē in renib⁹ creat. ac ma
xime si mēbra i talib⁹ passiō. b̄ p̄parata inue
nerit. aut digestiōā p̄tine debile p̄pter hoc ca
ueat illud h̄ q̄d grossū 7 hūida natura dñā
tur. sua em̄ grossicie facile subtile venas opi
lat epas. s̄z pulmōni nō nocet. q̄ nō trāsit ad
eū. nisi q̄d de ip̄o est subtilē. q̄ venas pulmo
nis q̄ valde late sunt opilare nō p̄t. Sed cū
vinū dulce rubori et claritati p̄tinet bibinū
fuerit quātū optet et p̄m q̄ nature sufficit. cō
ueniens est egritudine exuntib⁹. 7 q̄d necessa
ria est multitudo nutrimenti. Ponticū vō vi
nū q̄d acerbū d̄ duri⁹ clari⁹ 7 ḡuins est tar
dissq̄ digerit. venas quoq̄ difficult⁹ p̄forat
q̄ dulce. q̄ dulce calidū est. 7 acceptabiliorē
h̄z sapore. vī difficile est ad p̄foradas venas.
neq̄ digestiōē neq̄ sudorē prouocat. non ē
bonū sanguinē generat. ventrē 7 intestina cō
fortat. vinū aut̄ insipidū meli⁹ est pontico. q̄a
repatū est ad cōparationē pontici. vī cōgruit ca
lidas cōplectiōes hūitib⁹. mat̄e stomacho. pa
rū t̄m nutrit. citiq̄ vinam eijcit. vinū fortissi
mū est cūct⁹ calidū. et fortior. actiōis. citiq̄
caput ascēdit. 7 bullire et feruere facit corpis
hūiditatē. vī sum⁹ ascēdēs a stomacho nō
cet cerebro. mentēq̄ p̄cutit. necesse est q̄ vī il
lud caucat calidas cōplectiōes hūites. nisi mul
tū fuerit cōmixtū. 7 quātū oportz 7 decet acci
piat. 7 p̄m q̄ cōuenit eratib⁹ regiōib⁹ 7 consue
tudinib⁹ laudabili⁹. q̄ grossos hūozes dissol
uit. 7 vias venaz a putredine mūdificat. atq̄
sanguinē clarificat. senib⁹ aut̄ 7 q̄ eoz eratib⁹
viciant p̄pter sup̄fluitatē cōadunatiōē in eo
rū corpib⁹ est h̄mōi vinū oportū. max̄ me
si puritātē fuerit vicinū. q̄ eoz calorē p̄fortat
crudorūq̄ humorū habūdantiā dissoluit. cō
uenit em̄ his q̄d grossi hūozes 7 crudi colle
cti fuerit. Diuerfitas vini p̄pter liquorē est. q̄a
aut̄ subtile aquosū. aut̄ terrestrē grossū. aut̄
mediocre. vinū aut̄ subtile aq̄sum sp̄ inuenit
cū albedine 7 claritate. vī facile in stomacho
digerit 7 venas p̄forat. vinā prouocat. ideo
q̄ est vīle febriētātib⁹. q̄ nō foriter calefiat.
neq̄ mentē p̄cutit. nullū enī cerebr̄is vel ner
uo nocumētū infert. 7 si mixtū nō fuerit crit
melius maxime ad extenuandā sitim. vinū
terrestrē 7 grossū oppositū est subili aquo
so. vī stomachū grauat. q̄a dūz est ad dige
stionē faciendā. 7 difficile ad p̄forandū ve
nas. vinam non prouocat et tarde ad caput
ascēdit. p̄pter sui grauidinē 7 duriciē. 7 idcir

Libe

eo facit ebrietate facile. Jē vinū quoddā est odoriferū. qđ cito sensus odorabile in pellicula cerebri stantē pforat. ppter sui lenitatē. Qđ dā est nulli odor. 7 ppter grossiciē 7 gravitatē sui. 7 qđdā est horribilē hñs odorē. Vini odor ferū suū significat liquorē tēperatū esse 7 subtilē. omne sorditate mūdificatū. pēti-
tusq; digestū. vñ clarū sanguinē generat lau-
dabile 7 mūdū. cordisq; pforatū est. aiame-
q; lenificat. tristitiā 7 angustiam expellit. qm̄
mūdificat sanguinē a putredine in corde cri-
stentē. ppter hñmōi vinū oib; etatib; 7 cōplecti
onib; cōueniēs est 7 si accipiat fm̄ q; opiet 7
fm̄ q; natura sustinet. pterea mutat vinū aie
in vitū. qā auerit eā ab impietate 7 pietatē.
ab auaricia 7 largitatē. a supbia ad hūilitatē.
a pigritia ad solitudinē. de timore ad audaci-
am. ab ignavia ad faciendā astutiā 7 ingeniū.
sed hoc fit cū ipate prout opiet bibit. sed si vs-
q; ad ebrietatē potet generabit supradictis cō-
trariū. q; ebrietas rōnalis aie lumē extinguit
vñ pmanet caput vt nauis i mari sine guber-
natōe. 7 milia sine rectore. Vinū 7o nulli
odorū innuit sue fumositatis grossiciē 7 gra-
uitatē 7 indigestibilitatē. idcirco nihil est nu-
trimenti. 7 turbidū 7 grossum sanguinē gene-
rat. 7 fumū turbidū 7 obscurū. qre fit causa
tristitiē. sed nō cito caput ascendit. Vinū autē
grauē 7 horribilē odorē hñs pessimū est. naz
sūt odoris horribilitate 7 grauitate cerebro
nocet. 7 mentē pcutit. et nervis cerebriq; pel-
liculis lesionē infert 7 pessimū sanguinem. 7
maxime si est ponticum.

Libe quintus. De arboribus 7 natura 7 de utili- tate fructuum ipsarum.

Uperius in libro scđo mul-
ta de arborib; generalit̄ dis-
ci cū d natura plātar; 7 rez;
cōim cultū cuiuslibet gene-
ris agrozū cōi sermōe locu-
tus fui. Nūc autē in libro
qnto spēaliter de singulis arborib; est tractā-
dū. verū q; quedā sunt ipis cōia. qdam ppria.
pmo generalit̄ loquar de omni cultū sermone
cōi. postea 7o dicet de cultū singulaz arborū
q in nris inueniunt regionib;. fm̄ ordinē al-
phabeti. vt facili⁹ vniuscuiusq; tractat⁹ inue-
niat. et pmo de fructiferis lat⁹. vltimo 7o de
infructiferis 7 earū vtilitatib; breuit̄ ptransi-

Quintus

reintēdo. dicā itaq; de fructiferis quot sunt. et
de diuersitatib; earū. 7 qualē terrā desiderant
quter plantant. 7 qñ qualit̄ inserant. 7 quter
colant. 7 qualit̄ seruent seu forment. 7 quter
a nocumētis liberent. Jē de fructib; earū q
liter colligant. 7 qñ 7 qualit̄ seruari possint. 7
qđ ex eis fieri pōt. et de virtutib; quas habēt
in corporibus humanis.

Capitulū prīmū. De ar- boribus in cōmuni.

Escripñdes arborū 7 diuersitates earū
narrare in cōi non expediret: q; satis vñ
cuiq; note sunt in regiōe ppria. 7 p singlares
earū tractat⁹ inuenit. ac rē 7o qđā calidū val-
de desiderat vt piper 7 palma. qdam frigidū
vt castaneę. plurime 7o tēperatū vt fere oēs.
qđā in omni acre viuūt vt malus pirus 7 qđā
alię. 7 quedā desiderat terrā valde pingue vt
morus 7 fic⁹ 7 fles. qđāz macrā 7 sabulosam
vt palma 7 pin⁹. in hoc tñ oēs arbores cōue-
niūt. q; des dēt terrā in superficie sicca. 7 in vi-
scribo humectā. ad quā dirigāt radices earū.
magna qpe corpa arborū multū desiderat ci-
bi. pēpue corpa domesticarū. qruz fruct⁹ q
magnis 7 plib; singul⁹ desiderat anis. Qua-
lit̄ autē placent 7 qñ 7 qut inserant sufficiēt
dictū ē in libro scđo. Colēda sunt hoc modo

circa autūnus optet fodere terrā circa eas vsq; ad denudationē radicū z aliqd imponi le tamis. vt h̄ ipm coopra radice p pluuię flum radiceb; apponet. Qd si nimius fabulosa est terra cōuenient recipiat terrā vl̄ cretā pinguedinē. Et si nimis cretosa est eidē fabuluz loco fimi ponat. Nec autē nō solū stipiti apponenda. sed trib; q̄tuor vel q̄nc; pedib; circū quaq; fm magnitudinē arbor; z radicū. z cū terra q̄ ibi primo fuerat p̄grue misceat. q̄ si h̄ vsq; ad extensionē radicū fieret sine dubio plūmū arbori iuuamē afferret. ex his em̄ emē dato nutrimento iocundior efficiet arbor. z redit ad ipam aliqd iuuētus ex tali cibo. ppter qd in loco inter duas aq̄s sito pueniūt arbores. aut i loco q̄ est sup̄ riuos. z talū arborū planior z subtilior est cortex. z rami magis cōfortati z exaltati q̄ aliarū. In loco etiā decliui ad quē fluit hūor de mōtib; z p̄guedo. ppter similitudinē hūoris habūdantiā. naz in vallis viscerib; optime colit̄ ager consitus. z nobilitat arbores locus talis. Si autē aliud h̄c nō posset pro canale inducat riuus. q̄ q̄nc; clausus ad radices arbor; inundet. z reddat t̄re viscera humecta. Sin autē hec z fieri apte nō possint. neq; t̄ra sit bona pueniūt arbores cito sp̄illos z hispīdos h̄ntes cortices. qui sua sp̄ilitudine incrementū z fructū arbor; impediūt. Formade sunt arbores vt anteq̄ plātenē si q̄dem parua fuerit plāta ab ea oēs circūstantes rescindant ramusculi. z sola summitate relicta ponat i serobē. Si p̄o magna sit plāta ab ea oib; prozsius amputatis ramis z solo stipite eidē relicto plantet. Si p̄o fuerit insita q̄ duos h̄z stipites debilioz auferat vt lenior relict; solus i arborē erigat. nisi sit forsā ficus vel maluspunicus vel silis. que pōt vnū vel duos vel plures h̄c cōmode stipites p dñi voluntate. Cū plāta p̄o cōprehēderit vsq; ad triennū nō putet nisi forsā loco incōgruo nascerent in ea ramusculi adeo leti q̄ summati eius op̄atū augmentū nutrimenta subducāt. quo casu tales relictis ceteris tanq̄ totius arbor; inimici tollant. post penarratam etatē putent̄ quecūq; in p̄te stipitis nate erūt. vel min⁹ fm naturā arbor; et pinguedinem vel macredinē. vt in p̄gū solo altius. in exili dep̄sius erigat. ibi ramoz diuisio in partes cōgruas p̄curet. Si stipes sursum directus nō prexerit. p̄tica cū vinculis corrigat. z si diuisus sup̄ truncū in p̄tes nō fecerit ramū. cuius sumitas sursum directa celū aspiciat idoneoz sensum leuet in altū. z directe p̄tice alligat

get qd si p̄o quidē cōmode fieri poterit. nihil vilius erit q̄ plantā p̄scindere vbi cōueniens ram⁹ nasci sperat. vt cū nat⁹ erit z cōualescerit leuib; vinculis alligat. vt qd sponte noluit faciat iusticia violenta coactus. deinde p̄tpe vbi rami nimii sp̄ssi aut scabzi aut non cōuenientib; nascent locis. duris z acutis feramentis ab arboze rescindant. z si aliquā celi plagā deferētes ad quasdā se cōspirātes cōtulerint. a prauo p̄posito reuocati desertū locuz inhabitare cogant. Si p̄o sup̄biens hūor p̄latera nō diffundēs ramos in altū extulerit. in eo rescindat loco vbi fragra sint cōuenientius p̄cellura. sic ergo ab adolescētia eius vsq; ad debitū cōplemētūz procuret sollicite vt stipes in ramos z rami in p̄gas z p̄ge in fragra fructifera diuidant deinde cū minorata p̄tute ac succedēte senescētis arbor; impotentia pōdere fructū rami rūpūnt. aut humore deficiēte arelescūt. z alternis t̄m. p̄ferant̄ ānis amputet ab ea om̄e ramoz sup̄stū z importabile pond⁹. vt nō tot⁹ hūor necessario h̄z possit in subam cōuertat ramoz. z alia nutrimento fructū ne pereant tribuat. p̄siderare t̄m optet q̄ntitatē nutrimenti sufficiens qd pōt p̄stare loc⁹ generatiōis arbor;. in ea em̄ p̄p̄one optet defalcari de p̄gis z ramis. q̄ nō relinq̄nt nisi tot q̄ nutrimentū sufficiens possit fugere ex loco. si autē ita nō fiat erunt arbores int̄missis ānis ferētes fruct⁹. z nō satifaciēt cultori ad votū. dicte autē putatiōes z formatiōes fieri p̄nt a p̄ncipio nouēbris vsq; ad finē marcij vt naturalius z magis p̄p̄ie loqr̄ a t̄pe casus folioz. q̄ncūq; in bis q̄ frōdes p̄ter gelidū acūmē vsq; quo incipiūt pullulare Accidit q̄nc; nouellis plātis vt q̄ si arecant. ppter vehementē int̄pantiā est; solis. q̄b; subuenire optet fossiōe atq; irrigatiōe frequēti. obiect; etiā defendant vmbraclis. z stramib; ligat; ad plantā vel luxuriosis frondib; z herbis. vel viscosa emplastrēnt argilla. vel sepo. aut oleo. vel vnguento frigido cortices liniantur australes. Formice p̄pterea plantā insitā tenerā cōualescentē inuadere p̄sueuerūt. z in frondib; q̄busdā ab eis generat; p̄miculis folia cōtrahere. ramusculoz etiā impedire augmentū cui subueniendū est intercalis folijs q̄ lesa z cōtracta p̄spiciunt nimia q̄ in sumitate cōsistunt a vermiculis diligenter manuum: seu digitorū constrictiōe purgantur: quo facto: ab eius importunis hostib; plantula liberata in altum tuta conscendit. et vt plantis paruis vl̄ magnis: aut etiā fructū lectorib; uis

Libet

ascendentes formice p̄fata aut aliā nō inferant
lesione eisdē. ne rurſū repetere poſſint tale ob
ſtaculū. faciam? ſuccū portulacē cū acceti me
dia pte p̄mixtū p̄cepit. Palladius debere in
fundi: vel vini ſecū truncū arboris illiniri.
aut rubrica cū pice liq̄da: ſed modeſte pro ar
boris neta. ne eidez qd̄ p remedio exbibuerit
faciat venenū. vel qd̄ puto meli⁹: vellus lane
aut lini v̄l ſeni aut palee q̄ntitas circa ſtipites
in altiori dictaz ex pte liget in inferiori ſper
ſum. 7 q̄ſi pectinata pēdente. v̄l fiat vas figu
li rotundū 7 latū: in cui⁹ medio ſit amplū ſo
ramē p qd̄ planta figat. ſitqz vt aquā v̄ndiqz
poſſit ſine effuſiōe tenere. vt ad plantā formi
ce accedere nō poſſint. ſic em̄ eaz nociu⁹ exter
cit⁹ a ſolito impedit⁹ aſcenſu inuit⁹ ab arbo
re deuſtabit. Alij dicūt: q̄ ſi arbor cordula ſiri
ca oleo v̄ncta cingat. phibet formicaz aſcen
ſus. Pre oibz autē canēdū eſt ab aſaliū ingreſ
ſu. q̄ illa plurimūqz plātas rodūt. ex q̄ plāta
plurimū cōriſtaſ. 7 q̄nqz areſcit: aut min⁹ no
doſa efficit. ita q̄ ſubam ei⁹ creſcere impedit.
7 fructificare nō p̄mittit. Ex ſi eſt i tali loco q̄
ab ingreſſu aſaliū defendi nō poſſit. affixo co
dē cōgruo palo ſpinis pūgentibz muniat cō
tra impuſſus 7 rabiē v̄etoꝝ. q̄bus nouelle in
ſiſtōes 7 maxie in loc⁹ eminentibz ſacte facile
diſſipant. v̄nicuiqz q̄ge inſite pueniēs ad mi
niculū ſp̄ſis v̄nculis alligēt. 7 ſi facta fuerit
inſiſio ſciſſo trūco duplici cū admiculis reli
quas eſtate. ſurculus ſo inter corticē lignūqz
depoſitū nūc eſt eas triēnio ſub adminicloꝝ
cuſtodia remanere. Op̄tet autē in om̄i arboꝝ
attēdere: ne in ſpuria in arboꝝ nata aut ex ra
dicibz iuxta ſtipitē erūpētia p̄mittant. q̄m il
loꝝ nutrimentū ſubtrahit arboꝝ. 7 cū cōua
luerit 7 multiplicata fuerint areſcet arbor. p̄i
mū quidē in ramis: poſtea ſo in ſtipite. op̄tē
igit talia i p̄ncipijs āputare. amputanda etiā
ſunt i ramis q̄cūqz in q̄gis aruerit. ne vicia
ſibi erūpant arboris mēbra. accidit etiā pluri
mū arboꝝibz: q̄ hūoꝝ ſupfluus indigeſtus ex
pellit cur⁹ 7 in hoibz 7 animalibz. plurimūqz vi
dem⁹ cui⁹ putrefactio ſmes generat: q̄ arbo
ris ſalutē neq̄t̄ prolequit. ideoqz cū in aliq̄
pte ſtipitis corticē tumefieri vides. illico lo
cū ſcinde. vt inde vi virus notū elabaſ. Ex ſi
iā vermes creauerit. v̄nco ferro curabis au
ferre. ſi ſo p̄penderis in plūmis loc⁹ hūoꝝibz
indigeſtis. 7 ſūdis corticē viciari. eundē in q̄
buſdā ſcindi loc⁹ ab alto ſtipit⁹ v̄qz ad irciū.
vt putrefcētia in ip̄a dureſcāt. ſi languida eſt
arbor. vt fruct⁹ vermiculoſos aut lapidoſi ge

Quartus

neris ſerat vicio forſan hūoꝝis. a malicia q̄ſi
tatis terre prodeūſis. ſublata terra circa p̄tez
radicū. alia melioꝝis addat ſaporē. 7 p̄ſozato
circa terrā ſtipue. cūne⁹ ex quercu ſozamū im
p̄maſ ſeu inſigat: qd̄ etiā agendū puto: cū in
arboꝝe adeo nutrimentū babūdat. q̄ calor na
turalis ei⁹ ſdē q̄ſi extinet⁹ diminuta digeſtiōe
ſuccū inſpirare ad debitā fructū generatiō
nē nō pōt: ideoqz luxuriare cogit in multitu
dine folioꝝ. ſed naſcu n̄ ſup arboꝝes alie plā
te capillares virides. ſtudiū autē eſt radere ali
qd̄ de buſpiditate cortic⁹. 7 d̄ponere viridia
deſup nata. 7 ſepius ſteu corare radices maio
res. 7 inſundere eas bñ apte 7 imponere lapī
dē in ſciſſurā. vt melius attrahēdo poſſint re
ſtaurare tpe humido ſitū quam ex ariditate
agri patiunt. Si autē terra nimis cōculcata
eſt. aut magnas habeat herbas. 7 p̄fundas
radices hñtes plurimū generat impedimen
tū. cōſolidata em̄ mēbra tra nō p̄mittit ad ra
dices deſcendere hūoꝝes. 7 ſua cōpreſſione im
plet 7 obturat poros radicū. 7 extrahere nu
trimentū nō pōt. impedit etiā euapozationē
q̄ ab inferioribz ſit ad radices p̄tingere. eo q̄
vaporis debilis calor tātam ſit ut ſp̄ſitudi
nis loci penetrare nō valet. hūic autē impedi
mēto ſolſione ſuccurrīt. nō aratione. quō ara
tri cōiun⁹ ſule⁹ multā inferit radicibz leſionē
Herbe autē magne q̄ radicibz v̄qz ad ima per
tingūt. p̄cipiūt nutrimentā arboꝝibz. eo q̄ hñt
radices melioꝝes 7 rarioꝝes q̄ arboꝝes. 7 ido
cio⁹ attrahūt nutrimentū. op̄tet igit eradicaſ
illas 7 radicibus euelli. ſed forte q̄ loco denu
dato penit⁹ ab herbis. indelectabilis nimis
efficit dimitti p̄nt gramia ſubalia ſic ſila illa
q̄ nō niſi de ſupma ſupficie nutrimentū tra
hūt. boꝝū igit graminū nocumentū aut oino
multū eſt. aut non em̄ de q̄ ſit curandū. pluri
mū aut nocet erucaꝝ gen⁹. folia 7 quicq̄d vi
riditas in eis eſt corrodēs. 7 flores diſſipās
vt oino fruct⁹ pereat. Igit in decēbri ianua
rio 7 februario ipſoꝝ oua q̄ ſup ramuſculis
ſūt q̄buſdā telis inuoluta. puſqz naſcant op
time colligant. 7 igne cremētur. q̄ cōculcati
one aut p̄cuſſiōe v̄iſ oſia deleri p̄nt. ſed ignis
cūcta cōſumit. Accidit etiā plerūqz p̄ris i de
crepita etate vt duricie cortic⁹ radicū attrahe
re nutrimentū nō pōt ſufficiēs ad nutrimentū
ramoꝝ arboꝝ 7 fructū: q̄re ſeq̄ vt alternis
aut rarioꝝibz annis ſerat fructū. ſcindant q̄ p
mediū groſſioꝝes radices arboꝝis. 7 in ſciſſu
ra ne claudī poſſint flumiales imitant lapil
li. vt hūoꝝ ſufficiēt digeſtus q̄ p cōpacū cor

ticē ſu
gredi
nuaf
nutri
dict⁹
p̄ferē
dū cō
ſcit in
poꝝan
qd̄ po
dit. cui
ſibile
cus. vt
forte ſi
arboꝝi
radice
humoꝝ
autē ec
habēs
boꝝes
uos 7
cidend
fractur
arboꝝi
unē. ſi
mbus
ro long
v̄ncino
cuius
collige
orem r
firmeti
ra diue
tionis
bq̄ qui
tur cum
leganti
tatis ap
tur ad
ratione
tumū
uacua
tēpore
ta ponit
muni d

tiē subintrare nō poterat. p scissurā aptus in-
grediat meat. ramoz etiā supflu? adeo mi-
nuat nūerus. q succ? attract? sufficere possit
nutrimēto fructuū z ramoz. Arboribz q pre-
dictis modis exculs. si ager est nimis hūidus
pferēt arbores fruct? pmiculosos. eo q būi
dū cōceptū indigestū z mollit passum putres-
cit interi? aq putredie. cū subtile hūiduz va-
porare incipit aīal de genere pmiū procreat.
qō postea arbori fructū corrodit. et inutile red-
dit. cui? signū est q sp in loco semis vbi sub-
tilior est hūor pmiis generat. opret igit (si pos-
sibile est) vt proportionabiliter excicetur lo-
cus. vt plante non vltra modū cibent. si autē
forte facilliter fieri nō poterit. pforēt stipites
arboris iuxta terram. vbi ad stipitē vniūtur
radices maiores. vt p foramen illud stilletur
humor supfluus. z tunc curabunt fructus. si
autē cōtrario aridus est loc? et proprietates
habēs heremi. ita q cultu curari vit pōt. ar-
bores efficiēt spinose. et fructus afferēt par-
uos z accidos. z ideo a talibz locis plante p-
cidende sunt. fruct? colligentur sine ramoz
fractura. et colligentis euitato casu picipi in
arboribus quozū fruct? particeps non excuti-
unt. si rami altiores debiles sunt cōgruis fu-
nibus cū fortioribus alligētur. inferiores ve-
ro longis fm q sufficiat scalionibz longa cū
vincino ferreo bene firmate ab vtroq capite.
cuius vniū caput ad ramū inferiorem debile
colligendum ponatur. aliud vero ad superi-
orem ramū fortem vbi melius aptabitur con-
firmetur. Legūtur autē fructus z picipue pi-
ra diuersis temporibz fm diuersitate matura-
tionis eorum. hac cōsideratione adhibita. vt
bz qui tēpore maturantur estiuo: tunc legan-
tur cum odore sapore z colore sibi attribuis
maturitate fatentur. qui si aliquantuluz ante
legantur videlicet cū prima indicia maturi-
tatis apparuerint diebus pluribus seruabū-
tur ad vsum q bz qui fuerunt vltima matu-
ratione collecti. qui pō in fine maturant au-
tumni ad vsum veris vel saltem hyemis ser-
uamri octobris mense legātur sereno z sicco
tēpore exsistente. cum luna sui fulgoris minu-
ta ponitur etate. Et hec de arboribus in cō-
muni dixisse sufficiat.

De Amigdalo.

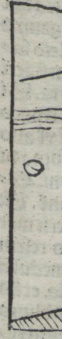

Amigdalus est arbor satis nota. z eius q
de diuersitates i fructu due sunt. qm q
dā faciūt fruct? dulces. qdaz amaros dulces
vniū hoim in cibo cōperūt. amari qz sunt cali-
diores magis cōperūt vsui medicine. Item q
dā sunt grossum z durū valde hātes corticē
qdam subtile. amār aerē calidissimū. licz in tē-
perato proueniēt. in terris calidis multū fru-
ctū ferūt ppter habūdantiā sui hūoris: vrait
Albertus. in terris autē frigidis inspissat? est
succus eius. ita q fructui non est habilis. Et
ideo in terris multū frigidis natus aut oīno
perit. aut parū vel nihil fructificat. z fructus
eius nō diu durat. Sed i hoc genere nil vti-
lius est qz seminariū facere. formem? seu fo-
diemus ergo altā fm Palladiū vno semipe-
de aream. vl fm Albertum duobz pedibus.
mibi autē vnius pedis fossio satis sufficiens
esse videtur. deinde in ipsa area seu seminario
obruemus Amigdala nō amplius quattuor
digitorū. ita q cacumina figamus in terras.
spacio inter se binorū pedū. vl vnius solum-
modo sepata. Sed ipsa amigdala ad ponen-
dum. Brandia seu grossiora legamus. et no-
ua nō minus grossam testā habentia. que an-
teq ponamus in mullam macerem? multuz
aquata. ne germen extinguat ex multo melle

mordacitas. Alii eas nuces pus liquido fimo per triduum macerant. demum die ac nocte eas stare patiunt in mulla. sed q̄ suspensiones tñ possit habere dulcedinis. terra aut̄ semina rñ debz habere letamē admixtū. cui etiā multum proderit si sabulum admisceat. vt terra sit soluta et mollis. Cum ȳo in seminario disposita erūt. si siccitas interuenierit. ter in mensē cōuenienti aqua rigem. herbis circūstantibus sepe purgātes. Est autē diligēsis cultor ȳnicuiq; nuci eius posite signū parū infigere. vt seminariū sine lesiōe germīnū anteq̄ supra terrā emittat vel emineat fodi possit. proderit etiā multū seminario si anteq̄ in eo ponant̄ amigdata terra noua que subitus fuerat desuper eleuetur. et optime puluerizata semina recipiat. cū in seminario adoleuerit duob; annis elapsis predictis mensib; transferant ad locū vbi perpetuo stare debet. statūde autē sunt vt ad meridiē spectent. ex. aut. xv. pedibus ab inuicē separe. Inferitur mense decēbris et ianuarij. et loci frigidis februarij. Si surculos colligis et condas anteq̄ germinēt. viles autē sunt q̄ de summitate sumunt sub cortice inserunt et in trūco. in se in p̄sco et in pruno. sed eius insitio non est ita vilis vt ratio. vt ait Albertus. primo anno quo plāta vt optime cōualeseat a mense februarij vsq; ad octobrē singulis circūfodiā mensib;. et herbis tā nascētib; liberent. vt quater ad mēdicto tēpore cū terra nō nimis mollis est. vt talis in puluere aliqd̄ humoris habentē pueri supueniētis accipe possit. qz conculcata nimīū terra denegat eide. tpe autē florū non fodiānt. qz flos eius facile fossura excutitur: vt idē dicit. si terra eius macra fuerit in autūno effossa letamē accipiat. si nimīū sabulosa. lapides vel letamē et cretā accipiet. formari autē debet vt sup̄ dixi. cū in cōmuni de formatiōe arborū locut; fui. sit aut̄ vno solo stipite ptena q̄ primos ramos a sex pedib; vsq; ad octo vel decē crigat a terra vsq; ad p̄mos ramos. Eide multa nocumēta emergūt. q̄ alijs arborib; plurib; cūenit. et earū cura sup̄ius est sufficiens inserta. Preterea accidit eis si rodant q̄ sūt fructus earū amari. ideo plurimū sūt a pecore fuāde. Itē cū timeat ne pluuia seu pruina ledant nudent̄ radices earū anteq̄ floreat. vt Marcialis asseruit Albertus ȳo addit q̄ lapidib; albis paruis cū arena grossa operiatur. et si de pruina non timeat submoueat arena et reponat humū. teneras nuces creare dicit Palladius marcialē asseruisse si ante flos

rem radicib; ablaqueatis aqua calida p̄ dies aliquos inferat ex amaris dulces fiant. si circūfosso stipite trib; digitis fiat a radice cauerina. p̄ quā noxiū humor exsudet. vel mediteret̄ trūcus. et melle ligni cuneus impiat̄ maō oblinat. vt si etiā circa radices onis sterus aut parui sūt infundas. vt Palladius ait conficitur clauis multū plurimū iuuat fructū. et maxime si aurei sunt. vt ait Albertus. si seraces ȳo sunt cede cunctū. terebrata radice immergamus seu iungam. vt si silicē inferam. vt cortice regente claudat. hec arbor hoc habet propriū q̄ i senectute plus fructificat. eo q̄ humor eius tūc a calore nō exiret sicut in iuuentute. fructus eius colligunt particas ex cūsti cū matura sint. licet acerbi et adbucentur appetent a mulierib; et maxime p̄gnantib; cū multa auaritate. Natura autē sunt amigdata cū cortex extra testā exiles aptus separe ab ea. decoziata autē si aqua salta lauent cādida sunt et duratura. sed et sine aliq̄ industria vel cura seruant in longū si fuerint exiccata. Si difficulter coriū amittat. paleis obruta cōtinuo relaxabūt. ex virgis amigdalīs sunt optime p̄ge clauorū q̄bus vtunt milites. Itē ex stipite earum iuxta radices sūt fortissimi mazi ad scindēda ligna. Amigdala dulcia calida sunt. et hec in medio primi gradus. viridia teneriora et laudabiliora sunt q̄ sicca. ppter earū humiditātē. idcirco si sicca in aqua calida vna nocte excoctata iacet. sūt in acione viridib; vicina. et si viridia priusq; habeant aperturā edantur gingiuis cōfortant. et stomachi dolorē vt calorē refrigerāt. dia. idē cōfirmat. et addit q̄ caput grauant. caligines nutriūt. ventrem accendūt. somnu faciuūt. et ebrietati resistūt. Amigdala amara calida est et sicca in secō gradu. valent cōtra asina et tussim ex frigiditate cū succaro ad reprimēdū earū amaritudinē. oleū ipsarū valet cōtra surditatē et saniem in auribus immissum. Item valet contra lumbricos cū farina lupinorū super umbilicū posita. Itē valet ad mēstrua prouocanda cū trifora magna suppositoriū factum. Quicenna dicit. q̄ amigdala amara sua proprietate interficit vulpē. si cū aliquo cibo comedant̄ ab ea. Item cōferunt posita super pannū cōtra lentiginēs cicatrices et p̄cussiones. et applanāt contritiōē faciei. et cū radice coquit̄ et limitur super pannū est medicina fortis. et cortex et folia sūt mūdificatiua et extenuatiua et sanatiua. vt dicit Dya. et cōmedere amigdala dulcia impiguat. Galienus

fo di
bili ap

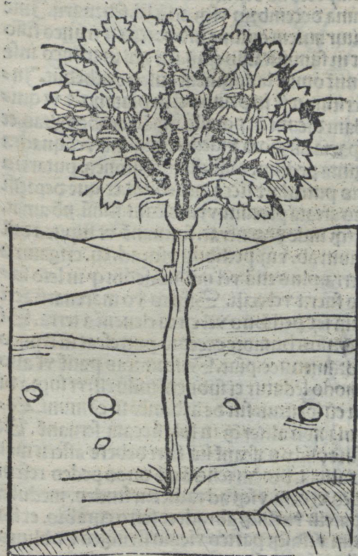

dam do
se. grossa
sunt rot
bus lon
tur. omi
folliculi
care pos
nemiunt
do sabul
seant et
bus suis
per cas
bulo p
sunt. lice
plantari
tusmodi
vini. et a
laue sum
diores et
solidior

Libet

So dicit. q. ap. sunt opilaciones epatis mira
bili apertione amara amigdala.

De Auellana.

Auellane note sunt. ex his quedaz sunt
siluestres. que nascuntur in nemoribus. q.
dam domesticæ. siluestres sunt parne saporo
se. grossam testam habentes. domesticæ qdam
sunt rotunde grosse. et quedam longe. ex qui
bus longe saporosiores sunt et citius maturā
tur. omnes tamē maturitatē facientur cū suis
folliculis spoliānt. et cum fuerit ad solem sic
cate possunt diu seruari. In omni fere aere. p
ueniunt. loco gaudent macro. frigido humi
do sabuloso. licet in omni genere terre fere na
scant et cōalescant. ponende sunt autē nuci
bus suis. nec amplius duobz digitis terra su
per eas ducēda est. melius autē plantis et za
bulo proueniūt. mense february plantande
sunt. licet mense marcij et octobris et nouēbris
plantari possunt et cōalescant. ex ligno hu
iusmodi arboris fuit optimi circuli vasorum
vini. et arcus ad sagittandū satis boni. Auell
ane sunt calide et parum sicce. et nucibus frigi
diores et potentiores. eaz enim corpora sunt
solidiora et spissiora ventositatē carēna. ideo

Quintus

Fo. liij.

q. plus ad descendendū et ventre nucibus
nutritiue. tamen tardiores ad digerendum et
ad descendendū et ventre. inflationē in co.
pore generant. maxime si cū interiori corticu
la comedant. ablata ea fuit vtiliores digesti
biliiores et viles. antiquā habent. by nium. p
cipue si pistare cū melle esui dent. Item eius
cortex est stipticus et stringit ventrem.

De Berberis.

Berberi est fructus cuiusdā arboris par
ue valde spinose. similis arbori mali
granati. et sunt rotundi rubei qsi nigri vt fru
ctus spine. albe aliquantulū oblongi qsi sub
nigri. plantant vt malapunica. frigidi sunt et
sicci in secūdo gradu. valent cōtra febule di
straxiam. sirupus ex eis et zuccaro factus. con
tra calefactionē epatis. puluis corū cum suc
co solari conficiat. et supponat epati. Auicē
na dicit. q. sint frigidi et sicci in tercio gradu.
dicit etiam et sunt vincētes colerā et scindunt
sūm valde huiusmodi fruct. arbutula op
tima est pro clausuris et sepibus si haberecur
plantarū copia. que quidem per rationē fru
ctus vel seminis eius facile haberi potest.

Liber De Cerusa.

Cerusa est arbor nota. et desiderat aere
rem frigidum et temperatum. calidum vero
sustinere non potest. in tepidis tamen regionibus
parua proveniunt. cerusa montana vel in
collibus vel prope montes constituta regione
letant. solum autem desiderant positiois hume
cte. quedam sunt dulcia. quidam pontica. et hec
magna faciunt arbores. et sua sponte directe
sursum ascendant. et hec proprie dicunt cerusa
Alia pro sunt valde acris. et hec minorem fa
ciunt arbozem. et sursum non diriguntur. sed so
lummodo per latera diffundunt. et hec vocan
tur marene siue maresche. que multas plan
tas in circuitu faciunt super radices ad plan
tandum habiles plantant semine eius posi
to tempore octobris vel novembris. et gultis
etiam ipsius parvulis positus affirmant a
Palladio facile in arbozem prosilire. que au
tem seminibus plantate fuerint predictis men
sibus transplantant. Inseritur mense nove
bris. vel si necesse fuerit extremo ianuarii.
Ego autem inveni eius insitionem factam te
mpore february et march optime provenire. li

Quintus

cet sit melius et omnium arborum germina habere
tunc insitio quando gumma vel his non dum
est vel fluere definit. Varro scribit. quod inserit
temporibus brumalibus. hoc est a die duode
cima decembris usque ad kalendas february. Inse
ritur autem optime sub cortice et trunco fisso
et in summitatibus eius. sed qui in trunco inse
runt omnem lanuginem auferre debent. Inse
ritur in se in pruno vel in platano. et ut qui
dam dicunt in populo. amat scrobes altas. et
spacia largiora videlicet triginta vel quadra
ginta pedum. et assiduas fossiones. putari in
eis putrida et sicca debent. et que depressi
us artata protulit ut arescant. fumi non amat.
atque inde degenerat. formantur ut stipites dul
cium ab. vii. pedibus usque ad. xij. eriguntur a
terra. plus tunc vel minus. secundum quod in leto so
lo fuerit vel exili. Stipes pro marenarum acri
um sex pedibus vel circa elevent a terra. Si
cerusa humore excepto putrescat in trunco
foramen accipiat. Si formicas patit vel alio
modo ledatur ei subveniendum est. ut supra di
xi cum locutus fui de arboribus in communi. Les
rusa non aliter quam in sole siccata servantur. Ut
sine ossibus nascentur sic fieri debere asserit mar
cialis. arbozem teneram ad duos pedes rescin
des. et eam usque ad radicem fundes. medullas
partis utriusque abraderet ferro curabis. et sta
tim utraque partes viculo stringes et oblines
fimo summam partem vel creta et laterum di
visuras. post annum solidatur dicta cortex vel
cicatrix. hanc plantam surculis qui adhuc fru
ctum non attulerint inseris. et ex his absque ossi
bus poma nascentur. Cerusa dulcia cito de
stomacho descendunt. et earum iuvamentum
stomacho est parum. et pontica faciunt contra
rium harum. acetosa vero delicant plus quam po
ntica. et cum hoc incidant et conferunt stoma
cho flegmatico pleno superfluitate. Dyscol
rides autem dicit. quod humida molliunt ventrem.
et sicca retinent eum. gumma eius cum vino et
aqua mixtum curat tussim antiquam. et melio
rat colorem faciei. et acuit visum. pronocat ap
petitum. et cum vino solo confert lapidi.

De Castanea.

Alstanea ē arbor nota. ex his qdā sunt domesticæ. qdāz siluestres. et domesticæ sūt mediocres fructu facientes q castaneæ dicūt et qdā faciunt fructu valde grossos. qdā medio lanen. marronas vocant. diligūt celi statū frigidū. et tepidū nō recusant. si bñor assenserit delectat ciliis et opac regiōibz. ac maxie ad septentrionalē p̄sis. amāt solū molle et solutū nō tū arenosū. et i sūbulōe pueniūt et hūecto. tra niq illis ē apta et carboniclis diligēt ifrac? i agro spisso et rubrica vir pueniūt. In argilla et glareā nō pñt nasci. serūt plāte q spōre nascunt ex seie. sed q plāte serunt ita egre sūt. vt biēnio de eaz vita sepi? dubitet. Serēde sūt iqt castaneæ mēse nouēbr et decēbr. Item ianuarij et februarij eligēde sūt castaneæ ad serēdū recētes grādes mature. s̄ ita faciēdū est vt durēt vsq ad februariū. castaneæ i vmbra siccent expāte tūc in angustū et siccū translate cumulateq diligēt fluuiali opiant arena post dies. xxx. eas arena remota i aquā frigidā mitras. q sane sunt mergunt. q supenatāt nō valēt. Itē qdā pbasti siliter obzues. post. xxx. dies iterū pbasti. et h cū tercio fecer ad veris initū serere debetis q māserint illibate. aliq i vasculis fuāt. arena piter imissa. pāstinari q loc? debet q huic deputat arbutio. altus

dinis pedis vni? et semis vl' duoz. vl' tot? vl' sulcis i ordie destinā. aut terre arat? resolu q fimo faciat. et redact? in puluerē castaneaz semē accipiat. nō amplius pedes dodrāte de merluz vni cuqz semē ppter notā surculus dz affigi. et ipsa scia siml trina vel qna ponant. et int se quattuor vel triū pedū spacio separata. qd cū transerre placuerit binas plātas trāsferre debet. ita tū q i nemoribz spissiores. in agr? pō scialibz rariores putent. scz. xl. pedes distātes. vt possint platera cōuenient diffundi. locus tū de ductoria liqre accipiat. ne inse dea humor limo germē extinguat. Inserit mēse aplis marcij et maij in se et in salice tardius puenit et maturat. in cortice serit et inoculat. et mel? inserit ad buccellū. hoc mō pscindat arbor nobilis generis. et cōsequenti pullulauerit ad modū ppli colligant furculi anteq germinēt. et in frigido et vmbroso loco fuent obzruti. vt postmodū de mēse aplis et maij habeant. et tunc ex eis cōmode fiet insitio ad buccellū vl' more emplāstri. et si multas insitiōes fieri optet ex surculis insēdis mlti fiet buccellū cū germie lōgi. f m latitudine vni? digiti grossi et plurimis. deinde insitio furculo insēdo i loco pgruo. et cortice i tres vel quattuor ptes scisso eligat surculus cqlis stipti q m de pmat inferius q equet. et cortex eleuat. minus buccello forme. et qd excozicātū est sup buccellū totalitē incidat. Nouū castaneū cū cūfodi debet assidue mēse marcij et septēbris. incrementū magi accipit si putatiōibz adiunetur. in nemoribz latis depssius. in agr? pō q semiant alit? in eis rami forme. Castaneæ colligunt cū ppter maturitatē suā de ericijs suis deciderit in terrā. vel cū in eis appere incipiunt excutiant ptiā. et collect? ericijs in aceruū intra sepē rotimē timore porcor coaceruant. et cū sic in gazara aliq dieb steterint aperiant. et hec meliores q p dicit sunt ad seruandū virides. qz p totū marcū pñt virides seruari. sed alie q mature ab arbore cadūt vsq ad. xv. dies solū fuant. virides si ad fumūz posite vt siccent diu seruari pñt. et saporosiores ceter? esse dicunt. seruant virides in sabulone vt dixi. vel in cratibz ad fumū duobz sepe mēlibz posite. vt postmodūz siccata mūdētur et diu seruant. lignū castaneæ optimū est in domibz. et mirabilis durabilitas sub tra. et ad plūmas extra tecta. et ideo ex eis sūt optimi pali. p vineis et pularijs. et ex eis sūt optime vegetes tinee et vasa in qbz castaneæ sicce seruant. Castaneæ f m ysaac calide sunt in p

Liber

mo gdn. et siccū i scdo. significatio calorū earū
est dulcedo earū. qm̄ saporositas et pōritas
innuit siccitatē. et ad digerendū sās sunt faci
les et nutritiles nō multū stiptice et diuretice
sūt. si assant earū corp⁹ rarificat. et si aq̄ elixent
qz earū cōplectio tpat ex aq̄ mollicie et hūidita
te. sūt boni cb̄ in i corp⁹ generatiui. et siccitas
tem corp⁹ et pectorū spamentū. et vrine diffi
cultatē dissoluunt. colerici eas cū zucaro co
medāt. flegmatici pō cū melle. Jtē hec fm̄ me
dicinā p̄rūtē hnt̄ laudabilē. qz abboiatiōis et
vomit⁹ cōstipatiue sūt. ieiunioqz incestū pfor
tatiue. cathaplasma qz ex eis cū ordei farina
et acceto: siue vīo factū māmillaꝝ tumorē po
tū eis potētē auxiliabit. Castaneaz pō cor
tiabz vītis vel puluerisat cū sapa tpatis ca
pitiqz adolescens i modū cathaplasmat⁹ po
tū eis capillos pforat et augmētāt. et ptra
allopiciā valet. Autē dicit qz castanea est ab
sterfio et inflatio in vētre et stipticitas. et pfor
tat mēbra. et est tarde digestiōis. sed est bōi nu
trimēti. si q̄ cū zucaro mīscat⁹ eius nutrime
tū est bonū. Saluenus dicit qz est nutritiliōz
oibz granis. adeo qz est p̄ima granis panis.

De Coctano.

Quintus

Octanus siue ciconius est arbor nota
Et ex his quedam sunt que faciūt pira
ciconia. et hec arbores maiores sunt. et mino
ra habēt folia. et quedam sunt arbores mino
res et latiores habētes frondes. quoz fruct⁹
proprie vocant⁹ coctana siue ciconia. amant
locum frigidum et humidū si in tepido statu
ant opus est illis irrigatione. ferunt tamē sta
tum mediocrius situs inter naturā frigoris et
caloris. et in planis et diuibus proueniūt. ma
gis tamen inclinata et cōuexa desiderant. ter
ram desiderant satis pingue. et insoluta ma
gis qz in creta letantur. plantant plantis in
p̄ra ipsas arbores cū radicibz viuētis. Jtē
taleis et cacuminibz. Jtem loc⁹ calidis de mē
se octobris et nouembis. frigidis pō de mē
se februarij et marcij. in temperat⁹ vtroqz tem
pore possunt feri. Jtē longē ponēde sunt fm̄
Palladiū. nec altera quantente vento stillici
dum tangat alterius. mēse februarij inserit⁹
tur in trunco qz cortice in scīpas inferant au
tem nouelle arbores quibz succ⁹ in cortice est
si maior est circa radicem melius inserit. vbi
cortex et lignum beneficio soli adherens. hū
melcat. Jtem recipiūt in se surculos pene om
nis generis. scz punici sorbi omniūqz maloz
meliora produciūt. dum minor est iuuet ster
core. maior vero cinere vel crete puluere semel
toto anno misso radicibus. poma in his cito
matura et maioris prouētus assidu⁹ humor
efficiet. Rigande sunt quotiēs celestis negat⁹
infusio. et circūfodiendo locis calidis octo
bris et nouembis. locis frigidis februario et
marcio. Et nisi circūfodiatur assidue aut ste
rilis efficit aut ei⁹ poma degenerāt. formant⁹
vt vnū solū stipticē habeāt. quattuor vel qnqz
pedibz eleuatis a terra. putande sunt et a no
cumētis seu viciosis omnibz liberande. Si
egra est arbor amurca equaliter mixta aq̄ raz
dicibz debet infundi. quod annis singulis fa
ctū a vicis custodiet. sed arbores lōge dero
gabit etati. Colliguntur coctana mēse octo
bris cum adueniente p̄uina maturitate au
reo colore fatent. et que mag⁹ odorifera sunt
debent eligi. sed si per cotilidones suspendan
tur in frigida regione forte durabūt. p annuz
et amplius. vel seruātur inter binas tegulas
posita si luto ex omni pte claudant. vel si des
fricto incoquant⁹ aut passo. Alij autem q̄ me
liora sunt fici soleis inuoluta custodiunt. alij
siccis locis tantū reponūt. a quibus ventus
excludatur. alij in melle dimittunt. in quo ge
nere condiendi satis matura eligunt. alij mi

lio obruunt. vel in paleis sepata demergunt. alij vasciculis optime vino plenis dimittunt. alij dolijs multi immergunt. quod odorati vinum reddit. Ex ciconijs sunt bone et spisse sepes. spinas tamen non habent. sed ingressus animalium inbibent. et quandoque fructum reddunt. et incise satis igni respondent. Ciconia ut ait Plac generaliter in duo diuiduntur. videlicet in crudum et lignum et perfecte maturatum. crudum itaque lignum pessimum est et durissimum ad digerendum et nihil nutrit. idcirco ea vitare omnino oportet. maturatum natura liter frigidum est in fine primi gradus. et sic cum in medio secundi. preterea potestas eius maior est quam in alijs malis. ideo valet ad sanguinis fluxum et egestionem vomitum. confortatiuum est stomachi si moretur in eo. et si comedatur sub vacuo costringit ventres. si post cibum accipias laxat comprimendo et costringendo os stomachi. Sed ex his quedam sunt potestica quedam acetosa: et quedam dulcia potestica stiprica. et frigidiora sunt. ad digerendum duriora. et ideo non sunt cum carne sua edenda. sed liquor eius tamen naturam stomachi confortat et urinam prouocat. egestionem vomitus constringit. et si cum carne edatur ingeniari oportet ut carnis durities auferat. vel citando vel supra aquam calidam apponendo. vel quod melius est scindant. et abiectionis granis in eius cocauitate ponant mel. et excozicent. et in lino vel stuppa vel quod melius est in pasta inuoluta in cineres calidos mittant. sic enim erunt stiprica valde confortatiua. acetosa subtiliora et penetrabiliora sunt. ideo solum extinguunt et acumen colere rubee. et vomitui colerico et egestionem conferunt. urinam prouocant. et vim appetitus augent. odor earum vomitum prohibet. et succus post vinum bibitum deponit fumum salientem ad caput. Unde dicit Auicenna. quod ciconia conferunt vomitui et ebrietati. et sedant solum. et confortant stomachum. recipientem superfluitates. et conferunt dysenterie. et quando sumunt post cibum solunt adeo quod quando plurimum ex eis sumit extrahunt cibum ante digestionem. dulcia vero sunt magis temperata quiddam caloris habentia. unde vis eis manifesta non est ad solum extinguendum vel calorem.

De Citro.

Arbor citri nota est. desiderat aerem calidum. sed irriguis et maritimis locis. vel maxime prope gaudet quibus humor erundat. solus desiderat rarioris nature. siquidem hoc genus arboris in regione frigida nutrire desiderat loco parietibus munito vel in parte meridionale verso disponat hanc arborē. hibernis mensibus tectum stramine vellet agresti. et ubi estas refluxerit arbor aeri nuda et secunda reddat. terram rarioris nature desiderat. mense martij serit multis modis. scilicet semine ramo talea et claba. si granis velis serere ita facies terram in duos pedes fodies. et eide cinerem miscebis. breues areas facies. et vtriusque per canales aqua decurrat. In his areis palmarum scrobem manibus aperias. et tria gna deorsum pro cacumie iuncta constitues. et obruta quidie rigabis. citius procedet si beneficio aque tepide vtaris. natis germinibus semper proxima herba tricescit. post huius trina platea transferri. Si ramum velis ponere non amplius semipede seu sesquipedem debetis immergere ne putrescat. claba seri commodius est que sit manubrij grossitudine. longitudine cubitali ex vtraque parte longa nodis et aculeis recisis. sed integra summate gemas. per quas spes futuri germis intumescat. diligenter

Libri

iores tñ sumo bubalo adhibent vtriq; qđ sũ
mũ est. vel maria alga vestitũ. vel argilla sub
acta pñs vtriq; extrema cooperiũt. atq; ita
ĩn pastinato solo deponũt talia. 7 gracilioz et
breuior esse pōt q̃ siliter vt glaba merget. s; ta
lia palinis duab; sup̃sit. claba omis obruit.
alijs arborib; nō deb; aduerti seu annecti. ta
lia sine claba calidissimis regiōib; p autũnũ
ponit. frigidissimis iulio vñ augusto positas.
et q̃tidianis irrigatiōib; aiatas palladi? vsq;
ad poma 7 magna incremēta pduxisse af
firmat. Inserit mēse aplis calidis locs. maio
frigidis. nō sub cortice sed scisso trunco circa
iplas radices 7 in piro 7 in mozo fm q̃sdaz.
gaudet assidua fossiōe. et hinc proueniũt po
ma maiorā. nisi q̃ arida sũt rarissime debem?
abscindere. hec arbor pomis nō caret cū hũ
mor; habūdātia matur; se acerba substituat.
arbor; pō etatē florentia cōsequant; orbē quē
dā cōtinue fecūditas; admiſtrante sibi natu
ra ferunt acras medullas mutare dulcib; si
p tridui multa aq̃. semina ponēda macerētur
vel lacte ouili. Aliq̃ mēse februarij trūcũ obli
quo foramiē ab imo terebrāt. ita vt altera p
te nō exeat ex hũore pmittunt fluere donec
poma forment tunc foramiē luto replēt. sicq;
qđ est mediũ dulce fieri affirmāt. poma eius
in arbore toto fere anno seruari pñt. vel in
paleis vñ meli? si in vasculis q̃busdā claudā
tur. Poma citrina fm ysaac ex q̃tuor reb; sũt
cōposita. pma est cortex. scđa caro. tertia me
dulla. q̃rta semen. Cortex est calidus in pmo
gradu. sic? in scđo. qđ acumē eiusq; odor ostē
dūt. ei? tñ substātia dura est 7 solida. idcirco
nō est pro cibo accipiēda. sed si exigua ps ei?
p medicina sumat. stomachũ cōfortabit. 7 di
gestiua vim adiuuabit. boniq; odorē presta
bit. atq; erit cōtra venenũ mōriferũ potatũ
cũ vino dat. q̃ succ? inter pānos mustus eos
in tñeis cōseruat incolumes. Itē pregnātib;
esui dat? escāz irrōnabilē appetitũ curat. ca
ro autē frigida est 7 hũida in pmo gradu. vñ
est stomachi refrigeratiua. 7 ad digerendũ
difficilis ppter ei? duriciē. quāpropter necesse
est stomacho exmanico cum melle 7 zaccaro
accipi ante oēm cibũ. 7 si in medio aut fine ci
bi edatur fit causa ac materię dure 7 grosse fe
bris. medulla pō subtilis 7 aquosa. oiq; caret
nutrimēto. 7 hec est duplex. qz quedā est insi
pida. q̃dam accetosa. Insipida frigida ē 7 hũ
mida i scđo gradu. Unde calorē refrigerat et
sitiũ mitigat. accetosa pō frigida est 7 sicca i
scđo gradu. virtutē habet incidentē extenuā

Quintus

tēm 7 refrigerantē. idcirco fit caloriz epatis
mitigatiua 7 stomachi cōfortatiua. virtutem
appetitua excitat. 7 acumē colere rubee mi
gationē prebet. sitientib; pfecte subuenit. sus
pitionē ac tristitiā de colerica cordiaca gene
rata remouet. egestionē gemitũq; colericũ se
dat impetigines 7 lentigines cū eas fricatas
destruit. qđ testat quia pānus incausto ma
defactus cū ea purificat? ad colorē pristinu
redit. semē calidũ est 7 siccũ in scđo gradu. qđ
sua amaritudo ostēdit. ideoq; scđm cibũ con
ueniēs scđm medicinā est salubre. apostema
tñ quoq; dissolutiũ. 7 contra venenũ ppicia
tñ cū vino. frondes quoq; ipius arbor; sunt
corticibus pomoz propinque in iuuaminis
actione. qz sunt odorifere. 7 quidā acuminis
habent.

De Cornu.

Qñus est arbor parua. quē licet nascā
tur in nemorib;. 7 sit cōmuniter arbor
siluestris. tamē quia domestica per culturam
facit fructum ad quedam vtilēm. ideo de ip
sa dicam. hec arbor fere omnem aerem susti
net. et in omni terra maxime in pingui et in
humida conualescit. Plantatur semine suo

et plantulis que cū radicibus in terra ipsas in-
ueniunt. fructus eius maturitate fatent cum
ex rubedine colorē nigrum assumpsit. et faci-
le ab arbore cadit. Ex ligno huius arboris qz
durissimū et tenax est sunt optimi dentes mo-
lendinorū et manubria malleorū. et virge ad
truncandum frumēta et germeandū lanam.
et generaliter omnia que ligni duriciem et tena-
citatē requirunt. ideo vtile est ex eis facere se-
pes. ubi non est necessaria clausura spinarū.
nam hec arbor spinas nō habet. et quia nō ha-
betur ipsa plantarū copia fiat seminarium
de semine eius tarde collecto. et ad solē siccato.
seminent autem de mense octobris et nouem-
bris. Ligna valde pōtica et stipica sunt. et qn-
to minus sunt nigritate magis pōtica. ad
vsum cibi nō competūt. sed propter medici-
nam valent ad fluxū ventris et vomitum con-
stringendū. qui sit ex acumie colere propter
ipsorū frigiditatem et stipicitatē. Item ex eis
fit optimū acetum si pistent. et cum forūssi-
mo acceto misceant. et in pane formata et sic
cata feruent. et vino cū opus fuerit misceant.

De Ficu.

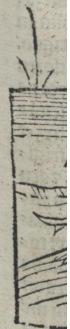
Icus est arbor nota. et eius quidem di-
ueritates sunt multe. ideo vnusquisqz illa

genera eligat q in loco in q plātare desiderat.
vel in simili videat melius prouenire. hoc tra-
mē provideat vt in locis aridis macris non
plantet eas. Item in locis non turtis nō plan-
tet ea genera que cū folia vel ante folia ficus
produciūt. hec arbor aerem calidū et tempera-
tum desiderat. et in oriente et in mediocritate fri-
gido cū hominis auxilio sustentat videlicet si
est ab oriente et meridie coopta. et ab alijs dua-
bus partibus aliquibus obstaculis munita. Jic
non impiguetur terra eius ne cā nimis tene-
ram hyems inueniat. et tūc stipes eius paleis
munitat vsqz ad ramos circūquaqz ligans. et
supra terrā circa pedes finus animalium re-
cens ponat et maxime colūbinus. qui recedē-
te frigore post hyemē auferat nisi fuerit terra
macra nimis. frigidū valde aerē reculat. ter-
ram pingue vel mediocritate desiderat. et in ma-
cra etiam et in sicca qdam eius spēs defendit
tur. in qua sicciores et dulciores fructus pro-
ueniūt. in pingui fo et humida aquosiores et
minus dulces magisqz insipidi et grossiores
plantant plantulis aliunde acceptis. locis sic-
cis mense octobris et nouēbris. tēperatis mē-
se februarij. frigidis fo mense marcij vel in
mense aprilis. si taleam vel cacumē ponas vi-
tūmo marcij vel in mense aprilis cū eis se vi-
ridis succus infuderit. si acumē ponas ramū
binū vel trinū ab australi parte decides. et sic
obruas. vt diuisa cacumia terra interiacente
velut tres furculos reddat. taleā sic ponem⁹
vt ei leuiter ab vna pre diuise lapide infuso
mergem⁹. legēde sunt plāte in qbus frequēs
nodus exuberet. que fo nitide sunt et oculos
suos p lōga internodia distulerūt steriles esse
credunt. Si plantā fici nutries in seminario.
et maturā in scrobe trāsseras poma generatio-
ra producet. scrobes amat altas. et magna in-
ternalla propter lōgitudinē radicū eius. In
locis frigidis ficū seruam⁹ seu seruamus. q ci-
to veniant. vt ante imbres genus hoc possit
occurrere. calidis fo et estuosis. eā q seraf ma-
turat. ficus inserit mense aprilis inter cornicē
vel si nouelle sint arbores scisso ligno statiqz
cooperiendū est et ligandū ne vētus introeat.
melius cōprehendūt si circa terrā rescisā inse-
rant arbuta. aliqui et iunio mense inserunt.
Varro scribit. q ea que verno tempore inse-
rant possunt etiam circa solsticiū inseri. vt fi-
cus qd decisa materia nō est. et ideo sequit ca-
lidiorē a quo fit. vt in locis frigidis sicca fic-
ri nō possunt. aqua recenti in fico in nuca te-
nellū enā cito facit putrere. ita q canicule sig

comodissime etiam ea inferi. que autē natu-
ra nimis sunt mollia vas aliquod supra liga-
tur unde stillet lente aqua. ne pus arefcat fur-
culus q̄ coalefcat. Cuius furculi cortice inte-
grū seruandū ē ita exacuendū vt non diuide-
tur medulla. ne extrinsec⁹ imbrēs noccat. aut
nimis calor argilla obliniendū et libro ligan-
dū. Citho em̄ scribit q̄ etiā p̄ vindemiam si-
cus inferi pōt. furculus est legendus annicu-
lus. inutilis em̄ credit̄ maioris vel minoris
etatis. Itē thoculari siue emplastrari ē ad buc-
cellū inferi pōt mēse maij et aplis iunij et iulij
Inferi autē in capisico in moro et i platano
et oclis furculis. gaudet assidua fossione. cui
multū p̄dicit si p̄ autumnū stercus apponas
marie et amarijs. forma sic⁹ in loc⁹ frigidis
vt vnū solum habeat stipitē a terra modicus
elevator. sic em̄ melius a frigore defendet. in
locis p̄o calidis vnū vel plures. dūmodo nō
vltra tres vel quattuor stipites habeat. p̄ dñi
volūate. rescindēda sunt i ea q̄cūq; aut pu-
trida aut male nata reperies. et ea rōne putan-
da est vt inclinata platera possit epādī. Trū-
cus arboris scarificadus quo loco timet. vt
humor possit fluere. ne verimes creet. q̄ si crea-
ti fuerint vncinis ferreis trahant seu tollant
a fico. Alij solam calcē viuā latebris vermū
apponunt. Si formice moleste sunt rubrica
butiro et pice liquida mixta. circa truncū in-
duci. Si fructus suos velut egra projicit. a-
liq̄ radici terebrate cuneū figūt. vel securi ar-
boris coriū sepe p̄scindet cū folia incipiet p̄-
ducere. fici vt multū et pingue faciant fructū
in p̄ncipio germis cacumina summa decida-
mus. vel hoc tñ cacumie q̄d ex arboris me-
ditate procedit. Vt ficus cito maturet. suc-
cū cepe longioris cū oleo et pipere mixto vn-
ge poma quādo grossa incipiunt subrubere.
Ficus virides seruari pōt vel in melle ordi-
natē ne se cōtingāt. vel singule intra viridē cu-
cūbitā clausē locis vnicūq; cauatis Sicca-
tur autē et seruantur hoc modo quo cāpania to-
ta custodit. In cratibus ficus expandit vsq;
ad meridiē. et adhuc mollis in qualū refun-
ditur. tunc calefacto furno vbi bis cocta sic⁹
fuerit sicut est calida interpositis folijs suis in
vas fictile clauditur bene picatū dēsus pres-
sa. et operculo diligenter obducitur. Si plu-
tius habundantib⁹ crates nō potes expādes
re sub tecto eas ita cōpones. vt semipede eri-
gāt a terra. et eas ad lucē solis cuius subiect⁹
vapores. subinde ficus sicut est diuisa vertat
vt ficosū coia et pulpe siccantur. sic duplica

ta in cistellis seruantur aut loculis. Alij matu-
ras mediocriter ficus et diuisas in cratib⁹ ex-
pandunt. coctas sole siccandas. et recipiunt
nocte sub tecto. Ficus sicce cum pinguedine
sua seruatur. Scdm̄ b. spanoñ morē hoc
modo. siccent mediocriter et optime refrige-
rate in vase aliquo cōponant. et ponderate be-
ne seruent. ficus sicce quas secenantes opti-
mas habēt procurant hoc modo ab eis. col-
ligunt ficus graue mediocriter mature et ad
solē per biduū inegre dimitrunt. deinde pin-
guiores scindunt per mediuū et transuerso. et
iterū parte inferiori seu interiori conuersa ad
solē duobus vel tribus diebus siccent vel dua-
bus simul iunctis. ac iterū duobus vel tribus
diebus ad solē relictis. tandē in testa ponant
et iterū ad solē triduo dimittūt. deinde in scri-
nio per quidecim dies tenent. et postea iterū
ad solē si necessariū videbit̄ reponit. quibus
postea refrigeratis in aliquo vase stricte for-
titer ponderant. et caue cum siccant q̄ imbrē
vel pluuiā nunq̄ tangāt Ficus ceteris fructi-
bus laudabilior est et nutritibilior. sed grossos
creat humores. virides p̄o sunt cruda nō p̄-
fecte matura. parū est calida magis grossa. p̄-
pter dominū terrestris partis in ea. Unde
ypocras ficus quāto longinquior a maturi-
tate tanto minus calida est et magis grossa. p̄-
fecte matura est calida in primo gradu. et tē-
perata inter humiditātē et siccitatē. Ficus ex
trium rerū compositionē cōsistit. scz semie pul-
pa et cortice. semis nutrimentū nullū. vt ara-
ne vel lapidis. cortex siccus est vt cutis. pro-
pterea durissimus ad digerendū. caro nutri-
bilior salubriorq; existit. Sicca p̄o ficus cali-
da est in principio secūdi gradus. sicca in me-
dio primi. q̄ obrem calefacit. et sitim creat. et
in colericos mutatur humores. ceteris tamē
fructib⁹ nutritibilior est. minusq; inflatiōis ha-
bet. sed si supfluos in stomacho humores in-
nouat. dura fit ad digerendum. ad corrupti-
onemq; mutat. et inflationem et ventositates
generat ac pessimū sanguinem. in superficie
etiā corporū pediculos creat. si autem hu-
moribus mūdificatus inueniat bene digeri-
tur. ac sanguinē laudabilem facit. corpusq;
mūdificat. pulmonē renes et intestina hu-
moribus grossis. Qui vult eius vento-
sitates vitare. scilicet accipiat. et post ipsas
piper et zinziberum. et vt laudabilem sangui-
nem generet nuces simul siccas aut amig-
dala manducet. Item secundū medicinam
valet si cum ylopo coqueretur. pectus pulmo-

nēq; m
gargā
pulmo
no si cl
grossie
ba est
cus fol
et abste
tima. et
sanguī
dem q
in ram
quādo
decoct
stemat
fert pu
ructile.
lia rece
bidi et

odoro
que est
re pro

Liber

nēq; mundificat. tussim diuturnā emendat. gargarisata cū oporitate eius in canaliculis pulmonis apostemata dissoluit. cocta in vino si clistere fiat valet ad dolorē ventris. q̄ ex grossis procedit humorib; . Quicē dicit. q̄ alba est melior. deinde rubea. postea nigra. et succus foliorū eius vehemētis est calefactionis et absterfiois. et in ipsa quidē est lenificatio vltima. et lac q̄dem eius coagulat liq̄factionem sanguis et lacis. et liquefacit cōgelatū. et illa q̄dem que humida est velocis est nutrimenti. et in ramis q̄dem fici inest tñ subtiliationis q̄ quādo caro coquit cū eis dissoluitur. et ficus decoctio cōfert apostematib; gutturis. et apostematib; radicū auris gargarisata. lac ei⁹ cōfert puncture scorpionis in ventrē. et similiter rutelle. et similiter illa q̄ est immatura. aut folia recentia apponūtur sup̄ morsum canis rabidi et conferunt.

De Lauro.

Aurus est arbor satis magna. cui⁹ frōdes late et longe et solide semp virides et odorifere valde sunt. que arbor orbat⁹ facit que est fructus niger p̄nus. In omni fere aere prouenit maxime in tēperato et calido des

Quintus Fo. luf.

lectat. terram solutā et maritimā diligit. plantatur ramis et surculis aut semie eius de mēse marcij. proprie cū humor ad corticē ramorū prouenit. eius folia et rami sunt optima vt in eis ficus sicce seruent. et in geladia ponuntur. vt eam odoriferā reddāt. cōtra dyaconicē siue pua ipius frustra ponunt. in quacūq; autē re ad coquēdū ponant plurimū ei⁹ odorē augent. et stomachū ac cerebrū odore ac sua pōnitare cōfortant. Fructus eius qui orbata dicit in vino muffa infecto positus sanatur. sed ipm suo sapore satis incōgruo inficit. Quicēna dicit. q̄ grana cortices et folia eius sicca et calida sunt. sed grana sunt calidiora et sicciora. nā sunt in sēdo gradu. et eius oleum est calidū oleo nucū. et cōfert dolorib; nervorū oibus. et resoluūt latitudinē. et q̄n de cortice ei⁹ aut granis bibi⁹ aureus frāgit lapides. et interficit fetū ppter suā amaritudinē additā sup̄ amaritudinē aliorū. et p̄fert mordificationē scorpionū cū vino. et est bona vespē et apti⁹ p̄ungūt. et oīno est tiriaca venenis oibus bibita. Dioscorides dicit q̄ frōdes lauri libros et vestes cū quib; ponunt a tinea defendūt. et a vermibus et corrosione tutos reddunt.

De Malo.

Aulus est arbor notissima. et eius quidē diuersitates sunt multe. nam q̄daz mala mēse iulij et iunij maturant. que si vix ad completā maturationē in arbore dimittunt sunt dulcia et odorifera valde. quedā parua. quedā mediocria. q̄dam rubea. quedā crocea. quedā viridia. quedā dulcia. et quedā accerosa. et quedā pontica et acra. et quedā longa. et quedā lata. et q̄dam rosūda. et quedā diu seruabilia. quedā parū. quedā dura et solida. q̄dam mollia et facile frangibilia. quedā in arbore durabilia. et quedā facile cadentia. Sūt autē malorū multe species. quorū meliores aut deteriores quib; quilibet poterit p̄ experientia in qualibet regione eligere vel refutare. hec arbor et in omni aere prouenit. et pingue ac letum solū diligit. cui humorē non tam rigatio q̄ natura sup̄pedit. et si arena vel argilla sit irrigationib; adiunct. mōtanis locis debet ad meridiem versa cōstitui. Hacer et aridus locus poma vermiculosa et caduca facit. Serit ramis et semie. sed tardius est in vitro q̄ p̄uentus. mel⁹ igit in loc⁹ calidi⁹ octobr⁹ et nouēbr⁹. i frigidis p̄o februarij et marcij. plantas siluestres malorū ponamus. et cū cōnaluerint inserant. spacia p̄o int̄ ipas arbores. et.

Libec

pedū esse debebūt. Valus inferi pōt in se pī
ro spina sorbo ficu platano pīlo z salice mēse
februarij z marcij p solsticiuz qnq̄ginta dies
vrait Latho. z alijs qbus pirus in corice et
trūco emplastro z ad buccellā z in amidā vī
salicis partica pforata vt in generalibz est tra
ditū plene libro scdo. Nec arbores pmo plā
tanōis sue anno circūfodiantur z ab herbis
singulis liberent quolibz mense estatis. Dein
de quibsdā annis bis vel ter qualibet circū
fodiant estate. sed postq̄s cōualuerint et suas
radices fundauerint neq̄s exarari neq̄s effodi
desiderant. idcirco magis eis prata cōueniūt.
stercus nō erigūt quidē. sed libenter assumūt
z maxime si eis cineres misceant. amant mo
destas irrigatiōes. putatio his apta est. z ma
xime in arida z male nata tollant. formantur
ser vī octo pedibz stipes erigat a terra. q̄ alio
stipiti nūq̄s locatus eristat. cureturq̄ vt sti
pes in multos diuidat ramos. et rami in vir
gas z fragra. q̄ fructū ferant. z q̄ equalit̄ per
oia latera expādat. taliter q̄ rami qnq̄z nūm̄
um onerati ligamie apposito sustentent. z bec
in capitulo p̄muni de arboribz plenius sunt
tractata. accidit facile huic plnare q̄ poma
eius sint caduca. q̄ si euenerit scisse radici la
pis iniectus poma tenebit. Si spissa poma
ramos onerauerint mēse iunij z iulij interles
genda sunt queq̄z viciōsa. vt succus q̄ in gra
nis his posset impedi. ad meliora vertat. ge
nerosis habūdantiā miscret. quā nūerosā vili
tate pdebant. Ex si hoc cōmode fieri nō pos
sit palis particis z funibz defendant a ruptu
ra ramoꝝ. ne copiosa ipis liberalitas in eius
interitū et p̄niciem. Colligēda sunt cū colore
odore z sapore dulci maturitatē fatent. serua
bilia p̄o colligenda sunt circa finē septēbris.
et vsq̄ ad mediū mēsis octobris quādo casu
pluriū sanoꝝ z nigredie seminū maturitates
prendunt. cū lōgis scalis vsq̄ ad ramos q̄s
attingere possunt. ab inde supra cū manibus
debilibz ramis cū funibz vī vncinis ad fores
bene firmatis. Legenda sunt diligenter q̄ vo
lumis mala seruare. z ea in obscuro loco vbi
ventus nō sit vī p̄uus. vt ait Varro. Nam si
forte sunt fenestre claudant fenestre stramen
tis pus in crate suppositis vī paleis aut loco
aut in cumulos secreta disponim̄. aliq̄ oia si
mul ponūt z loco aperit. Vinū z accetiū sit
de malis sicut de puris infra dicet. Poma di
uidunt in duo. scz in cruda nō matura ac in
cōpleta z pfecte in sua arboꝝe maturata. cru
da dura sunt z lignea. male nutriunt stomas

Quintus

cho nocēt. dolorē generat. et venas nō pene
trāt. z eoꝝ asuefactio causa est febr̄. diurne
q̄ dure dissoluit. qd̄ z de ceteris fructibz intelli
gendū est. z q̄ non sunt pfecte in arboribz ma
turata. Pfecte in sua arboꝝe maturata di
uersa sunt pzo sui diuersitate saporis. qd̄s em̄
sunt pōtica: quedā accetosā. qd̄dam dulcia pō
tica. qd̄dam sunt terrestria frigida z sicca. z ad
digerendū dura seu tarda. multū aut̄ stoma
chum cōfortatiua. p̄pterea q̄ stomachū com
p̄mūt z hūiditatē supflua ibi inuenta descen
dere faciūt. sunt etiā egestiōis cōstrictā. maxi
me si ante cibuz sumant. z cōueniētia his sūt
quoz stomacho calor z humiditas dñat. sed
sunt grossa digerit z dura. tarde penetrātia ve
nas. inflatiōē faciūt. neruis nocēt. liquoruz
p̄o eoꝝ laudabilior z subtilior est z leuior. id
circo stomachū pfortat z intestina. z valet ad
sanguis fluxū z ad dissenteria ex colerica di
gestionē z vomitū. p̄pterea pomoz huiusmo
di succū debet mādēdo exprimi. carnē p̄o cū
ci aut ingeniari. quō eoꝝ duricia z asperitas
auferat. Hoc itaq̄ fit tribz modis. aut illa eli
rando in aq̄. vt ex aq̄ humiditatē attrahat et
mollicie. aut sup funū aq̄ calide suspēda
z humectent z maturent. aut secta p̄ mediū
granis interioribz duris resect. eoꝝ loc̄ mel
z zuccarū apponēdo fm naturā accipientiū.
pasta inuoluēdo. z in cineribz calidis z pru
nis dimittēdo donec pasta exteri decoquat.
huiusmodi em̄ ars mollicie p̄stat maturita
tē saporositatē. z ad digerendū velocitates. et
notuitatē eoꝝ in neruos aufert. Accetosus au
tē dñat aquosa substantia cūz terrestri exiguu.
quare frigiditas eoꝝ z siccitas tēperantiores
sunt pōticis p̄pter vicinitatē liquoris acree na
ture vī actio eius cōposita cū sua stipicitate
te cōfortat z cōstringit stomachū. z ventres et
egestionē colericā z vomitū inhibet. cū frigi
ditate z tenuitate liquoris finim̄ extinguit. z acu
mē colere rubee z cordiace colerice vires au
fert. z hūiores grossos q̄ calidi sunt in stoma
cho destruit. dulces p̄o chimos tenuat vt to
tū corp⁹ valeāt penetrare. huiusmodi poma
an̄ cibū z post cibū sunt bona edi. sz pira an̄
cibū sunt nociua. dulcia p̄o q̄ p̄pta sunt in
q̄tuor q̄litates stomacho minime nocent. et
ad cōstrictionē vel laxationē v̄ris vim ma
nifestā non habēt. Frondes rami cortices q̄
stipici sunt z accidi cōfortatiui sunt stoma
cho. vulnera sanāt. z humores malos ad ex
cōcurrētes prohibēt. Aucēna dicit. q̄ in eoꝝ
rū substantia dñatur humiditas supflua z fri

gida fortasse in a q sunt uehementis dulcedi
nis. in caliditate sunt pata aut declinat ad ea.
2 in pomis qdem est inflatio. 2 pzie in eis q
no sunt dulcia 2 insipida sunt aqua valde ad
parte humidā supflue deciuā. Et accetosa 2
immatura generant flegma putredines 2 fe-
bres ppietate sui hūoris 2 sue cruditatis. qd
facile recipiūt putrefactiōes. Et vinū pomo-
rū 2 reliquoz antiquū est melius q recēs. p
pter resolutionē vaporz maloz ab eo. Et assi-
duitas comestionis pomoz facit euenire do-
lores nervoz. 2 pzie vernalia 2 odorisera cō-
fortat cor. 2 si sit ibi angustia ex caliditate sunt
magni iuuamēti. 2 confortat debilitatē stoma-
chi q stiptica sunt aut pontica vel accetosa. 2
coferunt dissenterie. maxime pontica. 2 tā po-
ma q succus 2 folia coferunt venenis.

De Malispunicis.

Malapunica sunt malagranata q nota
sunt. ex qbus quedā sunt dulcia. qdam
acria siue accetosa. qdam autē mediocris sapo-
ris inter dulcia 2 acria. regio illis apta est ca-
lida aut q tempata existit. frigida 2 pō sustine-
re non pōt. solum cretosum amat hec arbor.
et in soluto enā cōualefcit. Item macilentū li-
cet etiā in pingui proueniat. Albertus tamē

dicit q vult solū arenosum 2 pingue. scribitur
plantis de matris radice euulsi. melius si ra-
mus ei? cubicularis incilis manubrij gros-
situdine. ac vtroqz capite falce leuigat? acuta
velut obliqu? immergit. pus tamē porcino
stercore 2 in capite 2 in parte q ima est liniaf.
vel i crudo solo malleo cogat ad inferiora de-
figi. melius tamē pueniet. si ponēdus ram?
gemata iam matre sumat. curandūqz est ne p
gusta ponas inuersa siue corticibz ipoliata.
Si in serobē depones tres lapillos i ipsa ra-
dice pstitutos prouidet vt Palladius ait. ne
poma scindant. Fuit autē predictae plātatio-
nes locis tēperatis marcio vel aprilis. calidis
autē 2 siccis nouembris inferi posse firman-
tur. de ramozū cōnexionē. vt medulla vtriusqz
diuisa se iungat. in se tantū inferi pōt circa
finē marcij kld. aprilis. in trūco serit in quo
surculus recentissim? statim inferi debet. ne
mora exigui qui est exiccet humorē. Circū-
fodi debent autūno 2 vere. et formari vt du-
os vel tres habeat stipites. a terra medicū ele-
uatos 2 singulis annis rescidi oia que in sti-
pite nascant. aut etiā circa radices planta eis
accidūt nocumenta. quare si arida fuit rigen-
tur assidue. nā siccitas suauitatē prestat 2 co-
piā. cuius tamē radicibz debet cedi cune? seu
clauus debet insigi. Alij algā marinā obzu-
unt ad radices. cui nōnulli sterē? asinū at-
qz porciniū miscēt. si florē non cōtinet cū aq
pari mensura tēperabis. 2 ter p annū radici-
bus infundes. vel amurcā mutes infusaz vel
radicibz algam iuges. bisqz rigabis in mē-
se. vel arboris florētis truncū. vt Palladius
ait. plumbco circulo debebis includere. vel
corio anguis inuoluere. Si crepāt poma la-
pidem in media arboris radice suppones. vel
squillā circa arborē seras. Si vermibz labo-
rant. 2 tangas radices felle babulo cōtinuo
morient. aut si clauo eneo pmes eiusdē pur-
ges. difficile nascent. vel asini vrina stercozi
admixta porcino vermibz obuabis. cui? ta-
men litiūo circa punici truncū frequēter in-
fusus leta 2 fructuosa punica reddit arbusa
Asserit Barcialis candida in his grana fie-
ri. si argille 2 crete ptez quartā gipsi misceas.
2 toto trienio hoc genus terre radicibz eius
adiungas. Item dicit mire magnitudis po-
ma fieri. si olla ficulnis circa punici arborē ob-
ruat. 2 in ea ramus cū flore claudat. ne resili-
at ligatus ad palum. tunc coopra olla contra
aque munitat incurfus. autūno patefacta sue
magnitudinis poma videbit. **D**ulta in pu-
k

Liber

nico aut poma procedere si citumali et portu late succo equiter mict? anteqs germit illinitur arbor truco. Colligunt aut cu suozu granoru rubedine ppleta maturitate pretendunt. seruant si picatis appendiculis ordiate suspēdas. vel aliter lecta integra in aqua marina vel salfam mittant vt cōbibant. post triduu sole siccent. vt sub diuo nocte pmaneat. postea in loco frigido suspendant. et cum eis vti volueris. dulci aqua p die macerabis. Itē si induant argilla. et ea siccata frigido loco pendant. Item si olla sub diuo obzuta q habeat arenas vsq ad mediū. et mala cu tenacibiles et imprimant cannis singulis vel sambuci & gultis. et ita sepata in arenis figant. vt quatuor digiti emineant ab arena. hoc et sub tecto in scrobe fieri pot. et vtilius est ad seruanduz si nō ramo lōgiori tollant. Alii in seriola cui ad mediū aq mittat suspendunt mala ne humorē tangāt. et seria claudis ne vetus irūpat Item in dolio sic ordinant inter ordei. ne se inuicē tangāt et dolii desup operit. Et malis granatis hoc mō fit vinū. grana matura dili gent purgata in palmea fuscilla mittas. et in corbea expmis. et leniter coquis vsq ad medietatē. et cū refrigeret picat et gipsat vasculis claudis. aliq succū nō excoquit. sed singulis sextoris libras singulas mellis miscet et in p̄dicto vase custodiūt. Et malis punicis fiunt optie sepes spisse et spinose fortes et multū ferentes fructū. malapunica vtiliora sunt medicine q̄ esui. nutrimentū q̄pe eorum et si laudabile est et bonū. m̄ parū. ppter subtilitatem eozū facilius digestione. Nec autē quatuor partibz cōposita sunt. q̄ oēs stiprice sūt. prima est cortex. scda caro. tertia liquor. quarta grana. l. quorū frigidus est. sed diuersis modis. fm suos saporē et liq̄itates. sunt nam pōtica acida muza dulcia et insipida. pōtica impossibile est accipi secundū cibuz. qz ppter aspiratē et duriciē abhorret ea natura. nec recipit nisi fm medicinaz. proinde huiusmodi malagranata si parū in supficie excozicent et ipsorū succus aut cū vino aut cū sirupo laxa tuo potest. supiora stomachi exprimūt et expellunt hūiditatē putrefactā de inferioribz. et post mūdificatiōes stomachū cōfortat absq̄ lesione neruozū eius. idcirco valet ad febres diuturnas. q̄ ex putrefac. is humoribz. pcreatur. et ad pruriginē et scabie de putredine salis flegmatis oia. Alida in multis rebz ppter puritatem terrestris subtilitatem melioris sunt actionis q̄ cetera. calores epatis extinguūt. mēbra

Quintus

portat. et p̄sertim os stomachi epas et cor. vti valet ad cor diacā colericā. et ad dolorē q̄ nascit in ore stomachi. et colera rubea. hz enaz hoc p̄riū q̄ in oculis ictericorū stillatū citi nū ab eis abijcit colorē. p̄pterea si ablato cor nice mala granata accetola oia pistent. et succus extractus cū melle coquat. vt vnguentū si mliu dinē habeat. valet ad expulsione vnguiū. oculorū purificatōes acie a grossis et viscosis humoribz. Malagranati liquor dulcis grossior ē et calidior et digestibilior. et p̄pterea caloris aliquantulū stomacho ingerit. citius in colera rubea mutat. et ideo febricitantibz est incōueniēs. sed humectat ventrē. pectoris lenit asperitatē. et tussi mitigatiōē tribuit. Vt vti vero qd est inter dulce et accetosum mediū ad epatis calorē nō min⁹ valet et stomachi q̄ accetosum. sed viti vomitū cōpescēdi ac ventrē cōstringēdi nō hz. Insipidiū quoqz q̄ q̄si aq̄ saporē p sui liquoris et aq̄sitaris copiam ad frigiditatem p̄tinet. vti est incōueniēs et fm medicinā et fm potū. fm cibū qz saporē nō habz vt mēbris attrahat. fm medicinā. qz p̄pter aquositatē nec stomachū cōfortat. nec vomitū nec solutionē prohibet. idcirco fastidiū facit stomacho. debile et exilē mollēqz ipm redidit. et cibū in stomacho digerere non p̄mitit. vnde fit causa rugit. Malozū granatorū nucleis succo expsi sunt viles ad vomitū colericū cōstringēdi et egestionē. p̄cipue si assant. eozūqz puluis bibat. calorē etiā stomachi atqz colere rubee acūmē extinguit. eozū p̄o cortices frigide ac sicce et terrestres sūt. q̄ si in aq̄ coq̄nt vt fiat clistere valet et dissenteria et diarria. Itē apozima ex eis factū ginguias cōfortat. et p̄stringit fluxū sanguis emorroidorū et mulierū. Itē idē cortex in vino coctus et potatus lūbricos ascarides et cucurbitinos ex vtre mortuos abijcit. flos eozū q̄ balustia vocat stipitior et siccior est p̄dictis oibz. dz aliq̄ntulū siccari. et vitreo vase recodi. est em̄ frigidū et siccū in scdo gdu. et seruat in multa efficacia p duos annos. valet etiā cōtra vomitū colericū et fluxū ventris ex debilitate virtutis cōtentue. nā p̄tra vomitū colericū terant balustie. et coquant in acceto. et spōgia intincta ponat sup surcula pectoris. et fluxū coquat in aq̄ pluuali et fiat somnū. Vti. dicit q̄ cortex malagranati et balustie vitrumqz retinet omnē fluxū sanguis. et cōsolidat plagas et vlcera antiqua. et fortes efficit dentes moros.

De Moro.

Drus est arbor nota. plurimū vīs amica
q̄ calidū desiderat aerē aut spātū. frigi
dū p̄o recusat. loco autē q̄rit zabulosa et plerū
q̄ maritima. et i mediocritē soluta. pucit. s̄ in
tuffo v̄l argilla v̄l p̄p̄bendit. stercore vel tra
pigit valde letat. ideo q̄ in domos i ciuita
tibz vbi ē multa p̄guedo plurimū letat et mag
viriditq̄ efficit. Seri p̄or locus ipatis mense
marcij et circa finē february. calidis p̄o mēse
octobr̄ et nouēbr̄. seri autē p̄or scie. s̄ poma et
vergulta degenerat. melius autem serit taleis
et cacuminibus et melius taleis serquipedis
bus vel quipedalibz et v̄ra q̄ leuigatis et fi
mo oblit. cū serobē ante fecerim. inergam.
et cinere terre admixto tegam. nec ampli. q̄
q̄tuor digit. sup̄ terrā relinq̄m. Plantā ro
bustā trāseras mēse octobr̄ et nouēbris. tene
rā february et marcij. serobes desiderat altas
et interualla mag. et x. pedum v̄l circa. ne vna
ymbz p̄ma alteri. et in radicibz se impedi
at. Inserit aut in se et in plico. fm q̄sdaz et in
ficu v̄lmo etiā insita vt ait Palladius p̄p̄ben
dit. s̄ mag. prurit infelicitatē augmētā. Do
rus ablaq̄and⁹ est. et radicibz ei⁹ v̄ni feces re
ter. recētissime infundēde. Formāda est aut.
in vno stipite sit prenta. et rami p̄ncipales cir
ca octo pedes eleuent a terra vel plus aut mi
nus fm q̄ in leto fuerit solo vel exili. vt in lea

to altiores. in exili depressiores form. et for
celatioz emq̄ mori arborē aliq̄ fieri trad. de
rūt. si p̄forato hinc inde trūco. singulos cū ne
os inferamus tercbinti. accidit p̄terea nocu
mentū magnū moro. vt ei⁹ impediāt augmē
tū et fructibz eius. vt oīno inutiles fiant. si su
is folijs spolient. et maxime si non fuerint q̄
in summitatibz sunt ramusculoz in eis reli
ctis. vel q̄d pei⁹ est. ipe summitates sint mlie
res sint cū frondibz collecte. vt sepe impozu
ne nūmū faciūt mulieres. cū eas p̄pter escas
p̄mū colligūt statim cū p̄mes. p̄mū sirici ac
cipiūt folia. q̄ sunt optim⁹ cibus vermū. col
ligunt statim cū p̄mes nati fuerit. vsq̄quo ci
bo desistūt. et incipiūt op⁹ facere. Fruct⁹ aut
cū sua nigredie et teneritudine maturitatē fatē
tur. Dora duobz sunt modis. acia non p̄fe
cte matura. aut p̄fecte dulcia maturata. acia
frigida sūt et sicca. vim h̄nt stipicā. stomacho
et intestinoz p̄fortatiuā. et ventrē cōstipāt. q̄
re h̄iore siccata valēt ad diariā et dissenteria.
maxie siccata se colerice sint. J̄re eoz succus
plurimū valet ad guttur et faucium et vrine
dolorē. et maxime cū sappa et modico succaro
coctus. matura aut et dulcia modicū ad colo
rē p̄tinent. ad humiditatē p̄o multū. q̄re cito
de stomacho egiunt. ventrē humectāt. et v̄i
nā puocāt. Si tū cibū in stomacho añ se ac
ceptū inuenerint. cōmorate cibo resistentē in
corruptionē p̄uertunt. et stomacho acupati et
capiti nocēt Si p̄o stomachū vacuū inuene
rint. bñ digerunt. modicū tū nutiunt. J̄re u
nis accepta in aq̄ vel vino refrigeratiua sūt.
refrigeratiua valde. sitim auferūt et incensionē
calorē extinguūt. Radix mori cū aq̄ cocta et
potata ventrē humectat et lūbricos et cucur
bitinos expellit. Si p̄o frōdes siml cū radi
ce coquant. et aq̄ eoz renneat in ore. valet ad
dolorē dentitū. si aut cū vino coq̄nt. et garga
rism⁹ fiat. valet p̄ h̄iores. ad yuā descēdētes
et guttur. Si pistata mori radix in acceto po
nat ad soles. et dieb. xij. dimittat. et desiccata
redigat in puluere. hic dētes p̄foratos et pu
tridos euellit apposit⁹. Autē. dicit. q̄ mor⁹ est
malū. stomach⁹ corripit in eo et q̄n corripit.
stomacho velociter nocet. et optet q̄ comedā
tur oēs spēs añ cibū. et recipiant i stomacho
in q̄ nō sit corruptio et morū q̄d salū ē et sic
catū. retinet ventrē rebelement et solutio ei⁹ est
plurima. et in oibz speciebz mori est puocatio
vrine. et corripit mori est tiriaica usquiamē.

De Muniaro.

k q̄

Liber

Unicus est arbor quedā. que est q̄si si-
milis pruno. sed est magis nodosa. et ei⁹
fruct⁹ est magnitudinis p̄muniū prunoz. filis
fructuū p̄sicoz. in forma. tñ est valde odorife-
rū. et in calore aureū eius pomū. ac rez et terrā
desiderat vt prun⁹. solutū tñ solum desiderat
seu diligit. nō argillā. vel cretā. Serit semine
fruct⁹ mēse februario. et marcio trāsp̄lantant.
in se p̄o pruno et p̄sico et forsan amigdalō po-
test in feri. Circūfodi debet assidue. et siccis tē-
poribz irrigari. atqz putrida et arida in ea re-
cidi. atqz vt prun⁹ formari. min⁹ sunt hūida
poma ei⁹ q̄ p̄sica aut pruna magis tñ stoma-
cho et cerebro cōfortatiua. cū optime matura
eristūt. q̄ eoz color sapor et odor apte demon-
strat.

De Mespilo.

Epilus siue nespilus ē arbor nota. Et
ex pomis ei⁹ quedā sunt grossa. dome-
stica. media. pōnica. et quedā sunt siluestria p-
ua valde pōnica. Aerē calidū t̄patum et frigi-
dū sustinet. et terrā desiderat sabulosa. et pin-
guē. vel glareosam. cui arena p̄mixta est. vt ar-
gilla cū laxis. serit mēse marcij vel nouem-
bris talis. sed solo stercoreato. ita q̄ vtrūqz ca-

Quintus

put calce stercoz cōducatur seu abruat. Serit
et semine. sed in longā sperat etatē. inseritur in
se. in piro. et pomo. in spina alba. et ciconio.
Surculus autē eius ex arboze media debet
assumi. nam de summitatibz viciolus est. In
trunco fiso inserēda est. nā corticis materies
vel macres ieiuna vel nutri. et amat putari et
circūfodi. finus et viciū cinis si radicibus in-
fundat eam fertilē reddunt. format vt modi-
cū sup̄ra terrā. scz circa quattuor pedes habe-
at stipites siue ramos. et exteriora eleuati tē-
dant. vt altitudinē bonā excedāt. Albert⁹ au-
tē dicit q̄ quādo incisio fit de eis in truncum
alterius generis scz mali vel piri vel etiā ali-
cuius spine magne q̄ est filis fago i ligno ac
cortice et vocat spina sagina vulgariter. cre-
scunt nespila maiora. et meliora q̄ sunt alia. si
autē defecerūt nespila in aliqua regiōe. exper-
tū est vt dicit Albertus. q̄ seritur sagrū p̄fici
in truncū spine magne que est filis fago cre-
scunt mespila maiora et meliora. q̄ vifa sunt et
non producit ossā. Ego autē sepe inserui ne-
spila in piri. et malū in coctanū. et spinam al-
bā et nō inueni ossibz carere. nec in quantita-
te augeri. Si vermibz occupat stilo in eo fm
Palladiū sunt purgandi. et amurca vel hūas
na veteri vrina vel calce perfundendi. Sed

parci
cū lup
formi
reipa
de ei⁹
cipre
nond
in p̄g
pendi
dies n
tant. I
ruant
at. S
legeri
si spū
norū a
serant
in p̄u
p̄fortu
ferūt.
nam p
grossū
bū sun
tatiua

Liber

parcius, ppter arboris notā. vñ aqua decocta cū lupinis. sed putat hec arbor sterilis fieri. si formice infeste sunt. rubrica cū acceto et cinere repata necabit. Sed poma labunt frustrū de ei⁹ radice abscessus vel p̄cili⁹ in media trū ci pte figamus. Hespila ad seruandū legant nondū mitia. q̄ et in arboze diu durabūt. vel in ygolis picatis vñ in ordinē suspensa vñ cū pendiculis semimatura et aqua salsa p quic⁹ dies maturata. postea sepe infundant ne enantant. Die serena legant ac media. et p alijs obruant discreta. ne in ea vicissim tactus officiat. Seriant⁹ et in melle. si nimis matura collegeris. Et melpilis fieri bone sepes possunt si ipse plantent vel virgis ppaginent. vel spi norū alborū vel catanorū per totū sepius inserant. Hespila siue estula frigida sunt et sicca in primo gradu. p̄prietates habēt stomachus pfortandi. et colericā egestionē ac vomitū auferūt. vñnam prouocāt. magisq; ad medicinam pertinet q̄ ad cibū. parū enī nutriunt et grossum faciūt cibū. Veliora sunt si ante cibū sumant q̄ post. quia stomachi sunt cōfortatiua et neruositati eius non nocua.

De Mirto.

Quintus Fo. lix.

Irtus est frutex in litore maris. sup q̄ mare sepe exundat p̄cipue habundās. acē q̄rit calidū aut tēperatū aut frigidū fm Albertū. Terrā autē desiderat zabulosam. solutā. macrā. et heremi p̄prietates habētes. Serit plantis ab ipsa matre euillis. mirtuli qui sunt fruct⁹ eius frigidi sunt in pmo gradu. et sicci in scdo. p̄ncipalitē cōpetunt medicine. secundario folia et flores tanto meliores. fructus post maturitatē collectus in magna efficacia p biennū seruant ad solē debēt siccari. flores autē nō possunt diu seruari. sed sola folia diut⁹. virtutē hnt cōstringēdi et pōncitate. et cōfortādi ex aromaticitate. Cōtra vomitū et fluxū vētris et profluuiū mulier. ex debilitate p̄tutis cōtentine vñ ex hūiditate dent ipi fruct⁹ ad comedendū vel succ⁹ exp̄ssus defetiā. sirup⁹ et succo eoz et zuccaro addito q̄ optimū est p̄ra p̄dicta. et p̄t p annū seruari. si hñ coquat succ⁹. Si p̄o nō habes succū. adde mel ex puluere vel fructib⁹ decoct⁹. et al bumie oui. fiat emplastrū circa os stomachi. p̄ra vomitū. et cōtra dissenteria. circa renes. et pectinē. et vmbilicū. fiat etiā fomentū ex aq̄ pluuiali decoctiois folior. et circa inferiora ppter fluxū. et dissenteria. et profluuiū mulier. Itē fomentū ex hac aq̄ circa frontē. et tūpo ra. et pedes. somnū prouocat in febre acuta. et soluit dolorem capitis ex caliditate. Et fasculi summitate ei⁹ in acceto vel aq̄ pluuiali cocti et sup os stomachi positi refrenāt vomitū et sup renes pectus et vmbilicū valēt contra fluxū vētris. et in acuta febre soluit dolores. qui fit ex acumie dolor⁹ dissolutis. Sirupus ex frōdib⁹ fac⁹ miro mō valet cōtra p̄dicta. puluis etiā florū ipsius datus in cibis ad eadē valet. et vlcerib⁹ supposit⁹ et cōsolidat. Item puluis mirtulorū et florū ei⁹ mane ante cibū dat⁹ p̄fert laborātib⁹ fetore oris q̄ stomachi vicio fac⁹ est. Quic⁹ dicit q̄ retinet solutionē. et sudorē. et omnē fluxū sanguis. et oēm fluxū ad mēbra. et qñ cū ea fit fricatio in balneo cōfortat corp⁹. desiccant hūiditates q̄ sunt sub cute. Itē oleū et succ⁹ et decoctio ipsius cōfortat radices capillorū et prohibēt calūz. et plōgāt eos et denigrāt. Et p̄prie ei⁹ fruct⁹ semia et folia ei⁹ sicca prohibēt fetore acelle et inguinū. Itē sedant apostemata ca. et adustionē ignis cū oleo. et silitur emplastrū ex ipso fructu et p̄hibet a vesicatione. Itē emplastrū factū ex fructib⁹ eiusdē coctū cū vino est cōueniēs molificationi iūcturaz. Et eius folia cū vino decoquant⁹. et fit inde emplastrū. sedāt sōda ves

R iij

Liber

bementē. Itē sedat obthalmiā. et exitū. et cū des
coquit cum ozdeo seu oleo. sanat eoz aposte
mata. Itē confortat cor et aufert tremore cor
dis. Item confortat stomachū. et p̄prie robur
eius. et ei⁹ semia prohibet cursū superfluita
tū ad stomachū. Itē est bon⁹ in phibēdo mē
strua. Itē ei⁹ succus p̄fert pūcture scorpioris.

De Auce.

Ut dicit a nocēdo. eo q̄ ymbra ei⁹ no
cet alijs arborib⁹. hec arbor nullū recu
sat aerē neq⁹ gen⁹ terre. licet in pigui soluto la
tior et maior efficiat. Serit extremo ianuarij
nucib⁹ suis. eo modo q̄ serunt amigdalā et eis
dem mētib⁹. Sed q̄s nouēbris dīspōnis aliq̄te
nus sole siccabis. et exicec noxiū virus hūo
ris. Quas p̄o mēse ianuarij vel februarij po
sint⁹ es. aq̄ simplici p̄die macerabis. Ponē
tur autē trāverse vt lat⁹ eiecto cacumie. i. ipsa
tarma figat in terrā. Cacumē ipm cū in seia
rio vel alibi nucē cōponim⁹ ad partē dirigi
mus adlonis. lapis sub⁹ vel testa. vt ait⁹ Pal
ladius ponēda est. vt radice nō simplici sed
repcussa resp̄gat. Trāsp̄lantat in loc⁹ calidis
et sicis mēse octobris. cū casuz folioz passa
est. et melius mēse nouēbris. In frigidis ve

Quintus

ro mēse februarij et marcij. sed in tēperatuz
fatis cōmode vtroq⁹ tpe trāsp̄lantat. bienna
lis in frigidis. et triennalis in calidis regioni
bus trāsserat. Radices autē plantari in hoc
refecare nō debes. letior fiet si sepius trāssē
rat sumo bubulo. vna plāta mittēda est. Sed
melius cinis in locis frigidis. et zabulū in ca
lidis sparget in scrobib⁹. ne calore stercoris
adurat. Nam et cinis credit cortice. et teneri
tudine procurare et fructuū dēstare. alia de
lectat scrobib⁹ pro arbor⁹ macritudine. et in
ternalla maiora dēstiderat. scz. el. vell. peduz
ad min⁹. q̄ stillicidijs folioz suoz p̄ocimis
vel sui gener⁹ nocebit arborib⁹. Inserit autē
in se in trūco februarij mēse. et in p̄mo vt ait
Albert⁹ debet aliq̄ circūfodi ne cāna fiat vi
cio senectutis. et cānalis lōgus a summo trū
co vsq⁹ ad ymū tpe veris debet extēdi seu ex
cuti. vt bñficio solis et venti durecat q̄ in puz
tredine trāssibant. format autē in sex vel octo
aut decē pedib⁹. stipes eaz. eleuet in altū ibiq⁹
diuidat in ramos q̄ primo sursum deinde pro
cedēte tpe siccant inferi⁹. et p̄ magna latera se
diffundēt. Si dura nux erit. vel nodosa. stri
cta vt inde nucleum facile auferri non possit.
Lortex circūcidendus est vt vicinū mali des
ducat hūoris. Alij radicē summa p̄cindunt.
Alij terebrare radicē palū de buxo impmūt.
vel cuprinū clauū. aut ferreū figūt. q̄ probari
possunt. sed ea inutilia puto. et ol rōne carere.
Colligūt autē eas p̄cicis excutiendo. cū inter
nucleū et testā aliq̄ rubedo apparet. aut cū ex
teriorib⁹ corticib⁹ incipiūt posse expoliari. vt
in acernū cōgregant. vt q̄busdā dieb⁹ elapsis
possint cū lapidib⁹ aut modico ligno ductis
corticib⁹ facile remoueri. deinde duob⁹ trib⁹
vel q̄tuor dieb⁹ in aera scdm q̄ sol. magis vl
minus calidus fuerit dimittant vt siccant. et
seruabiles fiant. Et si anteq̄ ad soles ponent
aqua lauent. pulcriores et magis venales effi
cient. et cū siccate fuerint vtile erit oēs p̄fora
tas et a p̄mibus occupatas eligere. et ab alijs
segregare. vt statim rumpant. Et nucleis sic
catis seruent propter oleū faciendū qui pro
pter diuturnitatē tēporis remanēt in testis
a vermib⁹ cōsumpti fuissent. Reliquas autē
electas seruare. quas in arena seruādas obru
es vel folijs suis aridis. vel in arca ex ligno
suo facta includes. vel cepis miscebis q̄ etiā
eis acredine tollit. Marcialis autē expertuz
se ait. vt viri des nucces putaminib⁹ suis libe
ratos in melle dimergi et potio arteries curat
et fauces. Ex ligno eius fuit optima scrinia. et

post am
cabile fi
billa. et c
tes rote
biles. et i
mina. q̄
ctu eius
ratis qd
dū in cu
fit terci
olei. si b
quedā si
aliquāti
tionē in
rū stom.
ruta fac
calide si
ce in p̄
sunt vic
remote.
de. mod
gis ab o
mīditas
Ideo q̄
cos cōu
stentib⁹
nante. fi
et cibi n
chi sum
tēperati
lore nu
macho
nis. S
scūt seu
tur bñc
ciūt. et c
auferat
per noc
ditatis
ces. si a
nenosa
taplasti
ficiet n
ma fac
stemat
etiā cu
cū pos
ri man
boris
rie opt
gnat si
ha et c
guinie

post annū virides esse. Et sic ipm mel medi-
cabile fieri. vt ex eo facta pulcra. et diu dura-
bilia. et cetera vasa ad res gubernādas. et for-
tes rote pro curribus et tenaces diuqz perdura-
biles. et in his operibz excedunt omnia ligna
mina. q̄ in nostris inueniunt paribz. Et fru-
ctu eius sit oleum cū instrumentis ad hoc pa-
ratis qd̄ est valde pulcrum et delectabile cru-
dū in cibis sumptū. Et vno autē corbe nucū
sit tertia pars nucleorū. ex q̄bz sūt. xliij. libze
olei. si bone fuerit nuce. quedā sunt virides.
quedā sicce. virides minus sunt calide siccis
aliquāulū em̄ humore habēt. ppter macra-
tionē imperfectā. vnde parū sunt sicce. et pa-
rū stomacho sunt nocue. q̄ manducantē euz
ruta faciūt contra venenū. Sicce vō nuce
calide sunt scdm̄ Auiē. in tercio gradu. et sic-
ce in p̄ncipio scdi. Et sunt triplicē. nā qdam
sunt vicine rēpori. quo fuerūt virides. quedā
remote. et quedā mediocres. vicine sūt humi-
de. modicū ventositatis habētes. et q̄nto ma-
gis ab eodē remouent rēporē. tanto eozū hu-
miditas cōsumat. eiqz ventositas domiatur.
Ideoz tunc comeste cito in humores coleri-
cos cōuertunt. Quibz itaqz vetustioribz et
stentibz. et ventositate eis multo magis domi-
nante. sit earū sapor quasi vetustissimū oleū.
et cibi naturā admittūt. Fluxus viliū stoma-
chi sunt cōtrarie. nisi cū inuenerit stomachū
tēperatū. aut tantā habentē frigiditatē q̄ ca-
lore nucum valet repugnare. Idcirco tali sto-
macho sunt boni nutrimentū. boneqz digestio-
nis. Sed calidū habentibz stomachū. putre-
scūt seu prestāt vltionē. et in colericos mutan-
tur hūiores. et furiosas. Capitisqz dolorem fa-
ciūt. et oculorū vertiginē. sed vt ab eis omne
auferat nocumētū. mūdari eas est necesse. et
per noctē vnā in ea. aqua poni. vt partē hūi-
ditatis aque acq̄rant. sūtqz quasi virides nu-
ces. si ante cibū cū ficibus edant cōtra rē ve-
nenosam corp⁹ defendūt. Quod si ex eis ca-
taplasma fecerimus cū cepis melle et sale. p-
ficiet mor sui canis rabidi. Rursus cataplas-
ma factum ex eis cū ruta et melle supra apo-
stemata ex colera nigra ea mire dissoluit. que
etiā cum suis trise corticibus. et sup vmbli-
cū posite destruit apostema intrinsec⁹ corpo-
ri manēs. Corticis quoqz vel frondū siue ar-
boris vinū exagū elui dat⁹ cū vino strangui-
rie optime subuenit. Et cū acceto potest. repu-
gnat febris rigore habētibz. Auiē. dicit q̄ so-
la et cortex nucis sunt cōstringētia fluxū san-
guinis. et ei⁹ cortex adustus. est desiccatiu⁹ si

ne moderatiōe. et eius medulla masticata. id
est nucleus viridis ponit sup apostemata me-
lancolicū vlcerosum et cōfert. Itē cū melle et
ruta cōfert torsioni neruoz. et facit sedari. Et
oleū antiquū facit euenire dolores gutturis.
Et emplastrū nucis cōfert māmille aposte-
mose. et mixta cum melle cōfert stomacho fri-
gido. et cū ficibus et ruta est medicamē omni-
bus venenis. dyas. p̄terea dicit q̄ vmbra nu-
cis est valde mala dormientibz sub ea. et diner-
sorū egritudinū generatiua. et succus corticis
eius et radicū eius potatus subuenit difficul-
tati vrinādī. ad quātitatē vni⁹ exagū et cū ac-
ceto potatus repugnat febribz venientibz cū
rigore et frigore. crines tingit et mundat et pro-
hibet calum capillorum.

De Olea.

Olea est arbor nota. et eius quidē mul-
ta sunt genera. que propter similitudi-
nē earū virtutis nūerare nō expedit. ac rē cali-
dū et tēperatum requirit. et in modice frigido
viuit. sed valde frigidum sustinere nō potest.
Terrā desiderat cui glareā sit mixta. aut cres-
ta zabulonis admixtione resoluta. aut pigne-
zabulū. aut terrā nature depressionis vunde
k iij

Libri

*L*reta signi omnino repudiat. et virginofaz. et in q̄ semp hūor exiit et macrū zabulonē. et nudā glareā in eis. q̄uis em̄ cōprehendat nō cōualefcit. Et fims q̄dem terrā sibi ap̄ est hoc modo. Ex locis estuosis. septentrionale colle frigidis meridiana gaudet. medijs clivis delectat. neq̄ ymū neq̄ arduū patit locum. In his em̄ cōtinue propter defectū stillat ad eadē humor. quē multū requirit et satis retinetur circa radices ei⁹. eo q̄ locus nō est p̄ceps sed late deuertitatis. neq̄ ymū neq̄ arduū patit locū. q̄ in ymo nimia est aquositas. in arduo pauca. locis calidis et siccis octobris et nouembribus. frigidis vero februarij et mense marcij plantant. que vel pastino cōstituenda sunt. vel suū locū scrobibus tenere debebūt. Serunt autē exradicatis plantis aut a stipitibus euulsis et ad inferius laceratis. aut et ramis pullulat. et ex nucleo sue amurce. s; a plātis euulsis et ramis in terrā infixis meli⁹ cōualefcit. propter q̄ miratus fuit Virgilius. Ramū oliue qui fere succus videbat pullulasse cū in terrā fuisset infixus. Que cū ponitur in pastino aut scrobibus decisis capitibus. et brachijs et in truncū redactē vsq̄ ad mensurā cubiti ymū. et palmi in firmeto terre fossē defigant. locū paleo via deprimenti ordeigrana scdm̄ Palladiū sub p̄ laccant. et depuretur. et amputet. his q̄quid putridū vel arētis inuentū fuerit. et tūc capita eorū luto velant. et musco vinculis q̄buscunq̄ constricta. sed maximū beneficiū est. vt pronentat incremento. si p̄tes rubrica v̄l aliter notent. q̄bus oppositē steterint. et contra eas simili rōne ponant. Tū plantant in scrobibus. fiant quattuor vel tribus pedib⁹ late. cū duob⁹ pfunde in quib⁹ vbi lapides desunt. glarea misceatur. et sterens si clausus est loc⁹. modiceq̄ ponant supra terrā vt emineat. Si p̄o pecora formidant. altiores trunci esse debebūt. si oliuetum cōstituas sint a se distincte. xvj. pedib⁹ omnibus. subinde circa eas herba vellat. et q̄uens se ymber infunderit. frequētissimis fossionibus sollicitent. et subinde ducta a trūco terra atq̄ permixta in aliquāto altiores cumulos congregat seu cōgeratur. Si autē frumētari⁹ est ager et pinguis. quē conserim⁹ oliueta inter se quadrigenis pedib⁹ distent. si macer vi cemīs queuis cui proderit si ordines in satio ne dirigam⁹. Si prouincia in q̄ plātare desideras indiget oliueto. et nō est vnde plātē su mant. seminariū faciendū est. vt et ibi rami ferro alio serra incisi in modū sequipedalē dispo

Quintus

nant. Inde in quicquēniū poterit valida plāta transferri. pleriq̄ autē q̄d facili⁹ et vili⁹ est radices oliuaz. q̄ in siluis plerūq̄ sunt aut in locis desertis. in cubitalē mēsurā diuisas in seminario et postmodū in oliueta instituit et disponit et admixtione stercoz adiunat. Quare prouenit et ex arboris ymū radiceb⁹ nūerosa plāta nascat. Inserit autē in se. et rami q̄des in trūco subtili insitit illico cōualefcit. hec in silio sit optime p̄ vindemias. vt ait Latho. cōlunt autē vt in singulis mensib⁹. q̄ sunt in seminario vel scrobibus nouelle pastinent. Tū vero adoleuerint. ter in estate vel bis ad minus fodi eas oportet. et oibus herbis circū nascētib⁹ liberari. in locis aridis aut tepidis mēse octobris ablaqueande sunt oleo. Ita vt ab eis supiore pte possit humor induci. omnē sobolē columella p̄cipit cōnelli. Palladio autē videt dimitti paucas semp. aut solidas. ex q̄bus in vetustate matr⁹ loco dilecta succedat. vel melius nutrita et aggeste terre beneficio etiam suas habens radices ad oliuetū facient dū sine seminarij cura trāsferat arbustula. Eodē octobris mense locis frigidis et exilis sit stercozanda oliueta Columella dicit octo annorū etate trāsacta. Palladio autē videt vnoquoq̄ anno siccā infructuosa cū aliq̄ debilitate nascētia rescare debere. Qui mag⁹ assentio. Aut etq̄ Palladius egregie q̄ hec arbor amat mediocriter ab hūore suspendi. scalpi. assidue letaminis vbertate pinguescere. ventis clementer feracib⁹ agitari. format vt paucos habeat stipites. et par. eleuatos a terra. vt per latera quantū poterit diffundat. Accidit oleis ex vicinitate aliarū plātariū plurimū nocumētū. eo q̄ ipsa oliua plurimo hūido indiget. et ideo q̄quid iuxta eā plantat sibi nutrimentū surripit. et ipam macilentā facit. q̄re optet plātas p̄pinquas euellere. nec ibi aliq̄s dimittere. Item vult diligentē custodiri a bestiarū accessu. quoniā corrosio eā plurimū ledit. nec radat cortex eius. q̄ tunc exsuderet et efficeret sterilis et arida. Similiter nocz sibi plurimū trāsitas quozūcūq̄ ea cōculcata terra et indurata in trāsitu nō p̄mittit ad eā delectēdere sufficientē humorē. q̄ fodiēda est et stercozanda est. Nō vult autē hec arbor irrigari solum v̄l riuīs. eo q̄ talis q̄uis est et cito fluit a radice deorsū. S; poti⁹ pluuijs gaudet q̄ aq̄ vaporosa ē. et statim sumat ad radices ip̄. Si sterilis ē olea gallica terebra p̄forat tūc duos frugifere arboris ab australi pte ramos eius de magnitudinis tolles. et strice in foraminē in

vrūq̄
palos. et
rabis o
stri. pali
lecta non
medulla
mis tal
fusa. v̄l
arbores
re opteb
esse cepi
uit ne r
anno fr
et oleū s
q̄ sp̄ci n
Arst. ai
turefcit
vt verā
vt late c
cōgerie
p̄forate
matura
q̄dm̄ in
q̄ em̄ n
Carro
ri et mū
bulato.
q̄ accer
sa oleam
rie q̄ est
diu nū
Itaq̄ si
ciado v
q̄nto ab
dicie q̄
mūdici
q̄ amun
ponat
Si mo
et circa
ad tale
plius s
amurce
dū arce
aruerit
nocebū
gues n
et. Itē
postea
et eruge
ditur
da prin
bū cōb

vrūq; cōcūctis. vel lapidē vel pini v'l querē
palos. z absciso eo q' sup'abit luto paleato cu
rabis occulere. Si sine fruge luxuriant olea
stri. palū radice ei' infige. q' si fruct' arbor
lecta non affert. terebī gallica terebra vsq; ad
medullā. imp'sso foramine. cui oleastri infor
mis talea arce' z allagatis arbori amurca in
fusa. v'l ver' infundat vīna. hoc mō steriles
arbores vberant. q's tū durate malicia insere
re oportet mēse nouēbr' oliua tollit. cū varia
esse cepit vel manib' vel excutiedo p'cis sua
uit ne ramusculi ledant' Jp's em' lēis seqnti
anno fructu plūm derogabit. Ex q' primū si
et oleū sed cū tota nigrescit melior est. z illud
q' spet' merito derogauit fecunditate cōpensat
Arist. autē dicit q' nunq; pfecte in arboze ma
ture scit etia si p multos annos ibi essent. sed
vt verā z pfectā consequēt' maturationē optet.
vt late collecte de arboze p plures dies i vna
cōgerie coaceruant'. vt sic p pressionē mutua z
pfortato calore z recto ad interiora ad plēz
maturationē pducunt'. Plinius vō dicit q'
q'dm in arboze dimittunt' eo meliores fiunt.
q' em' nouas vires sumūt. z diffici' cadunt.
Varro scribit q' olea de q' fit oleū debet cōge
ri z mūdari seu acervari p dies singulos in ta
bulato. vt ibi mediocrit' fratescat. ac pus q's
q' acerv' dimittit in ser' p'bo seu vicib' ad va
sa olearia. z traperas. z submittit mole olea
rie q' est de duro z aspero lapide Olea lecta si
diu nimis fuerit in acervis. calore fratescat.
Itaq; si neq;as mature cōficere in acervis ia
ciādo vtilari optet. Itē scribit catho. q' oleū
qnto ab amurca steterit tāto deter' erit. Itē
dicit q' olea purgāda est a frōdib'. z omī im
mūdictia anteq' oleū fiat. Itē scribit Varro.
q' amurca est hui' p'ntis q' si de ipsa nimis
ponat in agro terrā denigrat. z sterilem facit.
Si modicu ad agri culturā vehement' p'iet.
z circa radices arbor' infundi solet. et marie
ad taleā z vbiq; in agro herba nocet. Am
plius scribit catho vestimēta ne tūce tāgant.
amurca decoquito ad dimidiū eo vngito fū
dū arce. z extrinsec' pedes. z angulos vbi ea
aruerit vestimēta cōdita. si h' fecer' tūce non
nocebūt. Item lignea oēm supellectilē si vn
gues nō putrescat z cū ea terfer' splēdidior fi
et. Itē enea oīa vngito. sed pus extergito bñ
postea cū vti voluer' extergito. splēdidior erit
z erugo nō erit molesta. oleū si i vas nouū tra
ditur' es amurca ita vitenda est calida v'l cru
da prins collinito oppilato agitatoq; diu. vt
bñ cōbibat. id si feceris vas oleū nō bibet. et

oleū melius z ipm vas firmi' erit. oliue q'daz
sunt domesticę. q'dam siluestres. z domesticę.
quedā sunt acerbe virides. quedā mediocres
scz varie. et rubec. q'dam nigre z mature. Acer
be z virides nihil habēt adhuc vinctuosita
tis. sed aquositas tñ. z hec sunt terrestres.
pōnice z frigide z sicce. vnde sunt stomachi
cōfortatiue. z vētris cōstipatiue. z ad digerē
dū tardē. z corpus nihil q' nutrit. sed has
oliuas q'dam pparant cum sale z acceto. Alij
cū aceto tñ. z hec sūt frigidiores z tenuiores.
q're colere acūmē extingūt. z virtutē appetiti
uā excitāt. maxime si in medio p'adū accipiāt
tur. q' virtutē digestiue obediētes valde sto
machū pfortāt. z ventrē stringūt. Catho scri
bit eas optime vsui cōdito si sale sint. cōfrica
te dieb' quibz z tūc sale excusso si biduo in so
le fuerint polite. z mancre ydoneas. si solere
easde sine sale inde frictū cōdere. Nigre q'dē
mature calide sunt z t'pate hūide. q're cibo eas
rū est multū nutritibilis. z grossius. mollificās
stomachū. tardū ad digerendū. z faciles ad
egerendū. Et tardū q'dē digestiōis ppter vn
ctuositatē. facientē cibū vacare in stomacho
vel i ore stomachi. facilitas vō egestiōis ppter
vinctuositatē i stomachi lubricatē. vñ pus q's
digerat de stomacho descendit. z nōnunq; in
colerā rubcā conuertunt'. Mediocres vō mi
nus nigri sūt nutritiue. als nocue. ppter vērō
sitate suę pōnitatis p'nationē paucitate.
oleū q'dē q's de oliuis fit. aliud ē recēs. nouit
de olea z fructib' expressum Aliud vetus q's
diu de fructib' manauerit. Lognoscat autē
laudabile oleū in odore. si est odoriferū. in sa
pore si est optimi sapor'. cui' scz pōnitatis in
ligua sentit. acūmis indigēs q'itate. q'a pōni
tatis qntū habz tantū frigiditati z siccitati
p'inet. z ob h' stomachū cōfortat. proinde an
tq' assilauerūt ipm oleo rosato. illudq; i mul
tis passioib' olei rosati vice dederūt. oleū qui
dē recēs ex oliuis nigri z maturi calidū z hu
midū est. mediocrit' stomachi mollificatiū.
z vētris. citoq; in colerā rubeam cōuertit. q's
vō lōge ab oliuis maturi fuit oī carebit ma
litiā. q' ad aliqd retinebit pōnitatis. Sed ab
lata penit' pōnitare fit nocibile. citoq; i ma
los hūiores cōuertibile. Q' si multo magis in
veterauerit vt saporis fiat asperioris z horri
bilioris inēueniens erit esui. tamē vtile me
dicine.

De Viro.

Liber

Trus est arbor nota: et ei⁹ quidē diuer-
sitates infinite sunt: et in quibet ciuitate
diuersa inueniunt pira. Ideoq; infinite et ei-
am inutilitate omitta hoc solū hic dicere suf-
ficiat. q; quedā maturant in mēse iunij. Que-
dam in mēse iulij. qdam augusti. qdam sep-
tembris. quedā octobris. et quedā si sunt col-
lecta et seruata in sequenti tantū maturant esca-
te. vt pira regina. hec arbor omnē celi statū pa-
titur. nā in calido frigido et temperato aere sa-
tis pgrue cōualecit. et fructū profert. In ma-
era et pingui potest terra plantari. verū in ma-
cro arido et cretoso solo pira minora et durio-
ra erunt. et ipse arbores parue et quasi vetu-
state cōsumptę. et maxime vbi fassedo est vel
amaritudo terre et ad ipsarū radices. in loco
autē dulci et pigui solo validas arbores et fru-
ctus nobiles et plurimos psequimur. Et ma-
xime si tale solū in laterib; montū vel in pla-
niis prope mōtes fuit. in quo pirozū arbores
sunt plantate. Non enī in talib; locis degene-
rabit hec arbor. nec in se aut in fructibus de-
facili patiet defectū. In locis autē multu; a
montib; remotis. nimū humidis. et aquis
erūt arbores magne et frondose. fructusq; ip-
sarū turgētes. alā frigētes. et virides. ac vmo

Quintus

colore carentes. et eozū odor et sapor quodā
modo insipidus et obtusus. Plantari possūt
rami pirozū vt de oliuis dictū est. et eodē mo-
do. sed quādoq; tardius eis euēus. et nō per-
fecte fructificant. Itē plantant pira et nasci q-
dē necesse est origine suā repetentia. sed quan-
doq; hoc est huiusmodi homi expectare lon-
ginqū. et nō domestica sed siluestria nascen-
tur. Velius ē est vt pirozū plātas radicatās
seruam⁹ agrestū. et cū cōprehenderint inse-
rant. Spacia pō inter ipsas arbores vt meli-
us cōualecāt. xxx. pedū esse debebūt. In ari-
dis et siccis locis mēse octobris et nouem-
bris. frigidis februario et marcio. Tēperatis
vtroq; tēpore cōgrue pirus plantat. aut etia;
transplantat. Inserit cōuenientē in piro agre-
sti vel domestico et in melo. in qbus optime
puenit. Item in spina et in coctano. sed i his
ad debitū augmentū puenire nō pōt. Itē in
qbusdā alijs arborib; insita cōprehendit. sed
inutiliter. et ideo hoc obmitto. pōt autē inferi
hec arbor sub terra. et sup eam iuxta terram et
in altū scdm distictionē traditā in libro scdo
cū in cōmuni de insitōib; locutus fui sit ei⁹
insitio sub cortice. et in trūco scisso. Item in
amidā vel salice pica pforata et sub terra se-
pulta. Itē p illū modū q; emplastratio notat.
Item p illū qui dicit ad buccellū. horū autē
modoz doctrinā in libro scdo sufficientē ostē-
dam⁹. Assidue gaudz fossidē. ac letamissē vber-
tate pinguescere. format autē vt vni solū ha-
beat stipitē. qui vsq; ad octo vel decem pedes
aut plures eleuet a terra. ibiq; ramo; diuissio
pducet. Accidit piris multa nocumenta.
que cū eozū cura notata sunt in principio hu-
ius libri. cū sermonē feci de arborib; in pmi-
ni. et colligunt sine periculo si rami debiles
altiores cōgruis funib; cū fortiorib; alligent
Inferiores pō cū scalis et scaliōib; exponerēt.
hec enī arbor valde fragiles bz ramos et casui
colligentū expositos. et maxie cū ad etatē de-
crepitā incipit declinare. Pira colligunt diuer-
sis tēpib; p m diuersitates maturatiōis ipso-
rū. vt cū estina tūc legant cū odore et colore si-
bi ppro maturitatē pretendūt. q; si duob; aut
trib; dieb; añ legant viz agentib; pmiis matu-
ritatē indicijs. plurib; suabunt dieb; ad vsū
q; si sint vltima maturatiōe collecta Que pō
in fine autūni maturant p hyemē seruatura
octobris mēse legant. sicco tēpē et in lune de-
scensu Seruant pira si a caducis diligenter
electa integra et ppe dura. et aliquantū viridia
obruata int paleas vel frumēta ponāt In loco

in ob-
lecta p-
rū gip-
ta sub
purg-
mane
mace-
culto-
tur. Q-
mo cō-
hyem-
Accet-
ri gen-
deind
pluui-
linqu-
rit ad
liquar
sale ca-
in cap-
tur. pe-
re diu-
Ex lig-
opile l-
unt. p-
Siliu-
gis pē-
sunt a-
ba pō-
mach-
gidi et
na. Je-
ritatē
aq; fun-
aut cū
rius q-
cōstip-
ta sup-
ra. et li-
gū. p-
sunt. c-
lesaci-
quoz
pira p-
aufert
pōtici
tus i b-
tū val-
s; pira
Anio
solida

in obscuro et sicco. Alij cum tenacibus suis statim
lecta picas viceis condiderunt. et oribus vasculo
rui gipso clausis aut pice ipsa sub diuino obru-
ta sabulone tegerunt Alij pira diuisa et granis
purgata in sole siccant. et in frigida aqua salua
manere permittunt. Postea in aqua puro biduo
macerant. deinde in sine in vino dulci mersa
custodiunt. vel in sappa vel passo vsui referu-
ant. Quidam fit de piris si percussa et sacco rarissi-
mo condita ponderibus comprimant vel plo. si in
hyeme durat. sed prima accessit estate alia etate
Accetui de piris sic fit pira siluestria vel aspe-
ri generis in cumulo suant matura per triduum.
deinde mittant in vasculum. Cui fontana vel
pluuialis aqua miscetur. et operit vas per tridua re-
linquunt dies. ut subinde quantum sublatum fue-
rit ad vsu accen. tunc aqua ad repationem reddat.
liquorem de piris sic fit. pira maturissima cum
sale calcant ubi carnes eorum fuerint resolute. vel
in capsellis vel in vasis fictilibus patis claudunt
tur. post mensem tertium suspense hec carnes li-
quidum dimittunt. saporis iocundi. et coloris albiduli.
Ex ligno piri pulcre assides et tabule fiunt. que
opere leuigant. ex quibus multa opera congrue fi-
unt. pira quidam domestica. quidam siluestria sunt.
Siluestria frigidiora duriora et sicciora et ma-
gis potica sunt domestica. Rursus pira quidam
sunt acerba potica. et quidam matura dulcia. acer-
ba potica omnia sunt de natura siluestrium. et sto-
machum confortant. ventres constipant et sunt fri-
gidi et siccis medicinis. non nutrimento conuenien-
tia. Ideoque optus ingeniari ut mollescant et aspe-
ritate amittant. ut vicia elixent. aut super calida
aqua fumum suspendant. aut opta pasta assent.
aut cum melle condant. Plato dicit alio Platea-
rius quod pira siue cocta siue cruda sunt. ventres
constipant. et si cocta sunt in aqua pluuiali posi-
ta super os stomachi conpescunt vomitum et cole-
ra. et super pectine posita fluxum ventris restrin-
gunt. Pira dulcia matura temperate completiōis
sunt. quod minus ceteris frigida sunt. quia propter ca-
lescentiam et augent digestionem. valent in his quibus
quorum stomachi frigidi sunt et siccis habet autem
pira proprietatem. quod si cum fungis coquant omne
auferunt lesionem precipue si siluestria sunt. propter
poticitatem suam. Linis arboris piri agrestis bibi-
tus in his qui frigidos sunt comestione suffocati mul-
ti valent. frondes piroz et rami stipicia solummodo
si piroz stipicitas cum aqua dulcedine mixta est.
Alicena dicit quod pira siluestria exiccata con-
solidant vulnera.

De Prunis.

Runus est arbor nota. et eius quidem di-
uersitates sunt. quod quedam est domestica.
et quedam siluestris. domesticæ quidam faciunt
pruna alba. quidam nigra. quidam rubra. et rur-
sus quedam mollia. quidam callosa et dura. et ite-
rum quedam grossa. quidam parua. aerem desiderant
tepidum principaliter. et frigidum satis comode
sustinere possunt. loco gaudent leto et humi-
do. et similiter lapidoso et glareoso inuant lo-
co. leram recusant. quia ex hoc fructus vers-
miculosos et caducos facit. Serunt ossibus
suis autumno mense nouembri. putri solo et
subacto duobus palmis vel minus obruantur
ossa eadem ponuntur et februario. sed tunc sunt
per triduum licuio maceranda. ut cito ger-
minare cogant. Cui rei proderit. si in semina-
rio nutrantur ut postmodum elapso biennio tras-
ferantur. ponantur etiam eisdem mensibus et
plantis quas sumemus de radicibus et corti-
ce matris radicibus cum ponuntur fimo obli-
tis. hec arbor non multum profundas querit
scrobes. quia non multum in profundo radices
figit. nec multa magna spacia. quia seminez
parum impediunt. Inseritur in se et in pisco et
amigdalos. sed eas degenerare reddit et quam. et
in se recipit amigdalum et malum secundum quosdam

Liber

et optime persici et muniaci. Extremo mar
cij sit eius insilio. vñ mēse ianuarij. anteq̃ gū
mi eius incipiat lachrimare. Sz ego etiā mē
se februarij expet̃ sum sepe optime proueni
re. inuat frequēti humore. et assidua fossione.
Stirpade sunt soboles circa radices. exceptis
rectoribz que seruabunt ad plantas. formant̃
aut̃ vt vnū solū habeāt stipitē. non multū ele
uatū a tra. si languida est arbor pruni. amur
ca cū aq̃ equiter teporata radicibz debz effun
di. vel cineres ex furno et marie sarmentoz. si
poma decurrāt oleastri opirū terebrate inhi
geradici. si p̃mes aut formicas patit̃ curet̃.
vt supra in tractatu p̃muni de arboribz dixi.
pruna sicant̃ etiā in sole. cissa in tribo vel q̃e
tuor partibz circa ossa. aliū in aq̃ marina. vel
in aq̃ seruente recent lecta pruna demergūt. et
inde sublata in furno faciūt vel in sole sicca
ri. Ex prunis sunt optie sepes et viles. quia
sua spissa pullulatiōe eas spissas et fortes fa
ciūt. et fructū habūdant̃ prebēt. et cū duobz vñ
tribz vel q̃tuor annis elapsis incidunt. q̃bus
dam rarioribz relictis multos p̃parant vinca
rū palos. et igni satisfaciūt habūdant̃. Sed
vt diuersaz prunaz planta pro sepibz facien
dis habeat̃ copia. nihil erit vtilius q̃s tpe ma
turitatz earū pueros ad forū plateasq̃ mitte
re vbi vendunt̃. et a p̃sonis viliibz comedunt̃.
quia omia ossa cuiuslibet generis inuēta colli
gāt. et hec sicca sup̃dictis teporibz plantanda
seruent̃. ex q̃bus q̃tuor vsq̃ ad sex simul i se
minario poni p̃nt. et postea i seminario nutri
tur. et cū cōualuerint ad faxinas sepibz transfe
rant̃ et sulcos. Pruna parū nutriūt. et alba q̃s
dem dura sunt ad digerendū. stomacho noci
ua. sed erigū solutua. Ideoq̃ cū sint grossa
nō debēt comedi nisi grādia et p̃fecte in arbo
re maturata. et pruna nigra. q̃dam sunt domē
stica. q̃dam agrestia. rursus domestica. q̃dam
sunt nigra. p̃fecte i arboze maturata. et dulcia
nimis. sunt frigida et magis hūidi in scōo gdu
vt Auic. dicit. Hāz eius frigiditas est i initio
p̃mi gradus. humiditas p̃o in fine. Plateari
us tñ dicit q̃ sunt frigida et humida in scōo
gradu. Auic. dicit q̃ sunt frigida in p̃ncipio
scōi. et humida in fine terci. stomachū hūme
ctant. ventrē mollit. et colerā rubeam soluit et
p̃p̃cit. tamen si nimū vtamur stomacho no
cēt. Cruda p̃o dura viridia et p̃otica pessima
sūt in medicia et cibo. durū enī stomacho val
de et nociuū est. et minime nutrit atq̃ fatigar.
rufa p̃o magis sunt frigida et humida. nimis
agrestia nimis stipica sunt. ideoq̃ valent ad

Quintus

diaria et dissenteria. et q̃dā ea matura colligit̃.
et scindūt p̃ mediū et ad solē siccat̃. acceto asp̃
gūt. et in vase reponūt. et hec magis sicca. hñt
virtutē in frigidādi. et intestina liniēdi. vñ va
lēt in acutis egritudinibz. et ad vētris cōstipa
tionē ex hūore colerico. Et si sunt viridia. dē
tur ad edendū. si sicca coq̃nt̃ in aq̃. et pruna
comedant̃ et aqua bibat̃. Auic. dicit q̃ gūma
eius est subtiliatua et incisua et cōglutinatia
et solidat̃ vlcera. Et cū ex folijs prunoz col
linif os. p̃hibet fluxum. et vtrāq̃ amigdala et
ruā. et est bonū p̃ scriptoribz vt dicit Plidor.

De Persico.

Er ficus est arbor nota que pua est. ci
to tñ crescit. et p̃uo tpe viuit in loc̃ qui
buscūq̃ proueniūt. sed pomis et frōdibz et du
rabilitate p̃cipua sunt. si celū calidū solū are
nosum et humidū fortiant̃. frigidis p̃o et ma
xime vētosus intereūt. nisi aliq̃ defendant̃ ob
iectu. mēse nouēbris in locis calidis. ceteris
p̃o ianuarij persici ossa in pastinas areis sūt
ponēda. binis vel vno a se pedibz separata. et cū
ibi plāte excreuerint transferant̃. et nō amplē
q̃s duobz palmis vel tribo scōm Palladiū ob
ruant̃. dū tenera sūt germia. herbis p̃sepe cir
cūfossa liberent̃. plantā binam recte transferi

Libet

mus breui serobe. nec a se lōge statūēde sunt. vt inuicē a se calozē solis excutiant ianuarij z februarij in locis frigidis. nouēbri calidis p- ficius inserit. maxime circa terrā furculis ple- nioribz z prope arborē seu stipitē natis. Nam cacumina vel nō tenebūt vel diu durare non poterunt. inserit in se. z in amigdalō. z pruno aprili mēse vel maij locis calidis. in italia p- maio existēte et in iunio p-icus inoculāri po- test quod emplastrari dicūt. preciso desup trū- co. z emplastratis plurimis gēmis. eo modo quo dictū est. Ego autē inueni eius insitiones in pruno factam mēse februarij optime cō- ualere. ablaqueande sunt per autumnū. z su- is folijs stercozande. Item putādi sunt. putri- da z arida tamē vergulā tollant. nam si ali- quod viridi auferat arefcunt. vt Palladius ait apud nos experientia cōtradicit. ymo si ra- mi virides loco incōgruo nati tollunt pulcri- or z melior efficit arbor. sed forsan in sua re- gione loca erāt arida nimis. hec arbor ardo- re solis arefcit. Et ideo cumuletur aggestiōe frequenti. vesperino iunet humore. z obiectus defendat ymbra culis vt idem Palladius di- cit. qd intelligo in locis nimium calidis z sic- cis. quā in nostris partibus teporatis nō eget vnū solum stipitē habere debet a terra modi- cū eleuātū. languenti arbori veteris vini se- ces aqua mixtas oportet infundi. cōtra pri- nas stercoz ingrat perfico. v' vt modo dixi vini feces cū aqua mixta vel qd magis pro- dest faba in qua aqua decocta est. vt idē Pal- ladi' ait. Si vermes patit cinis amurce mi- xtus eos extinguit. vel bonis vrina. cū acceti tertia parte confusa. Si poma caduca fiant. radices eius nudate vel trūco lentisci vel tere- binti cuneus infigat. vt ait Palladius. vel te- rebinte i medio palus salicis imprimat. Si poma rugosa creabit aut putrida. circa vnūz truncuz coriet rescindat. z cū inde modicus humor effluerit. argilla vel palleato luto te- gatur. Cōtra vicia perlici ferē proficere spar- tea ad ramos suspensa. p-lica seruantur si de- tractis ossibus in sole siccantur. Item detra- ctis ossibus melle condiunt. z sic saporis io- cundi fiunt. Item seruari dicunt si ymblicū eius gutta picis calentis opleueris. z in va- se clauso reponas perlica diuidunt in duo. q- dam em sunt grossa mollia. hec sunt magis aquosa. scz frigida z humida. z quedā sunt p- ua. solida dura. et hec sunt magis terrestria sci- licet frigida. et quodāmodo sicca. et maxime si nō fuerint perfecte in arborē maturata. aut

Quintus Fo. lxiij.

fuerint omnino acerba z cruda. frōdūz eius succus potat' lumbricos z cucurbitiuos ei- cit. Perlica frigida z humida sunt in secūdo gradu. flegmā generant ieiuno stomacho sūt edenda. z post vinū vetus odoriferū est potā dum. idē facit si ex eo cataplasma feceris vni- blico scdm Auicēn. Et succus folioruz eius in aure missus vermes interficit. matura sūt bona stomacho z in eis est virtus faciēdi ap- petitū cibi. z oportet quidē vt non comedant tur post aliū cibum. quoniam corūpūnt post ipm. z corūpūnt eum q- precessit. z sicca sunt tarde digestiōis. z non boni nutrimenti. quia sunt multi nutrimenti. z matura leniunt ven- trem. z immatura constringunt.

De Palma.

Alma est arbor ferens dactilos. aerem desiderans calidū aut temperatū. nam in climate calido ante hyemē maturat fructū sed in frigido qd est quiritū vel sextum clima non maturat. nisi post hyemē ad principium veris aut estatis anni sequēns. Sed circa se primū v' quartū clima pullulat. sed propter frigus non cōnalefcit. sed est verius dicere q- nec in sexto climate viuat. vel in quinto diffici-

Liber

le. Terram solutā z zabulosā requirit. nam constat locū prope nullis fructibz valem. in quo palme sponte nascunt. Seritur plantis aprilis mense vel maij. tamē quādo planta ponit circa eam vel sub ea pinguis terra fundatur. Item serit mense octobris semie siue ossibus dactilozū non veteris. sed recentis z pingui in cuius seminario terre cinis miscendus est. vel notandū est tamē qd ex vno nucleo vir vnqz plāta crescēs conualescit. sed potius ex multis simul positis. z hoc ideo est qd plantula qd ex vno orit adeo debilis est qd trūcum qd arborē portare possit facere nō pōt. Sz multe plantae simul exorte. ppter cōpressionē sibi inuicē cōtinuare pficiunt illius arboris truncū. Adhuc tamē cū semia z nuclei aliarū plātarū habēt virtutē pullulatiuā qdam in summo. quedā in ymo. quedā in circuitu. qdaz in medio. nucleis palme qd est os dactili bz quasi in dorso suo. z ibi est foramē stricū aliquā tulū longū. p quod germē suū egredit. Quare optima plātatio eius est. qd hec ossa in saculo lino in zabulo ponant. z quāto fieri potest foramē vnius foramini alterius applicet. vt plantule vnius cōiuncte pfectiorē faciant arborē. palma enī vnus fructus nō proficit. tam ppter sexū qui i ea distinctior. qd in alijs plantis. nūm enī ppter ligni debilitatē. Item palma masculus nūqz facit aliquē fructum sed plantat? masculus iuxta femina inclinatur se ad eā. ita qd tangūt se rami maris z femine. z cōprimūt bifurcatio ramoz femine ramos maris. z tūc recte palme decedūt a se inuicē. tūc semia pcepit nō substantiā aliquā emissā a masculo. sed virtutē ipsius. Siliter autē hec ostendūt opa rusticoz. qm cū longe sunt ab inuicē plantate masculus z femina abstrahūt masculi ramos. z ponūt sup femina. z illa in furcis suis vel cōprimūt eos. z cōcipit ex eis. Tū autē stat femina fructu onusta. p ventū qd spiritū z humore masculi ducit sup fructū femine maturant fructū. Nō autē est arbitradū qd ista in pregnatiōe z maturatiōe femina indigeat. quādo ex pluribz seminibz plāta cōualescit. qd tūc plures masculos in pte z substantia in se bz annua vel bima bz trāsseri mēse iunij z iulio inchoante. circūfodiā assidue. z irrigatione cōtinuos estatis vincat odores. Quis aliquaten? salis palme iuuant. Si egra est arbor. feres vini veteris ablaqate optz infundi. vel radicū supuacua capillatiōe decidi. vel cuneū salicis interfossis radicibz impzmi. hec arbor difficilime crescit. z longissimo

Quintus

tpe vivit. ante centū annos fructū non facit. vt dicit Plinius. Et est sciendū qd fruct? dactilozū nō percutiōdes dependēt a ramis ei?. sed potius habent sedes quasda in quibz imediare super ramos existūt. Et quod mirabile est in vna. si aliqua profert fructus suos et ramulos in qbus fructus sui consistunt. que si aliqua i superiori pte aperitur sicut fit in siliqua rose z lilij. z alioz multozū flōz. sed aperiunt inferius ex parte rami sup quos sunt. eo modo quo aperit siliqua papaueris. et porri. in summo autē cacumine habet hec arbor cassām. in qua est substantia mellis. qd multū accidit ad substantiā dactili beccuz absconditur palma arefcit. dactili calidi sunt z humidi in scdo gradu. grossi sanguis generatur. z difficilis digestiōis. sicubus tamē sicis sunt digestibiliores. et magis vrinā prouocantes. sed illis assuescentes epatis z splenis cōstipationē duriciem atqz grossiciem et tumore patiunt gingiuis. z dentibz sunt nocui. et dolorcm in ore stomachi faciunt.

De Pino.

Inus est arbor nota. que credit. pdesse omnibz que sub ea sunt. amat locū gra- cilem. sepe maritimū. inter montes ⁊ sara va- stior ⁊ procerior inuenit. v̄tosus ⁊ humidis locis arborū sunt incrementa lentiora. Sed huic genere deputabis ea spacia vel montes que alteri vtilia esse non possunt. Exarabis ergo ea loca diligenter atq; purgabis. ⁊ fru- menti more semē aspergas. ac leni sarculo cu- rabis operire. nec plusq; palmo debet abicō- di. et nata nō transferant. quia nō facile com- p̄hendunt. ⁊ vix crescūt. nec aliquo tēpore in- cidant. q; moriunt. ⁊ loco rami siue radie in- cise alie nō nascunt. Scriit igit nucleis suis. aqua p̄ triduiū maceratis. calidis ⁊ siccis re- gionibz mense octobris ⁊ nouēbris. frigidis ꝑo ⁊ humidis februario ⁊ marcio. Alij dicūt fructū pinei translatione in multa semia du- ci in colliculis. terra ⁊ fumo repletis obuiūt. que vbi p̄cesserint. relicto eo qd̄ solidius est. auferūt alio vbi iustū ceperit nutrimentū. tri- nā plantā cum ip̄is colliculis transferūt. in q̄ bus fractis. in scrobe indulgent radicibz lar- gitatem terre. tamen eque sterco admiscunt. Seruandū est autē vt radix eius que vna et directa est vsq; ad summū eius possit inte- gra ⁊ illesa transferri. defendēda est arbor te- nera a pecore. solū ne calcetur inualida puta- to. nouellas pini arbores tñ promouet. vt sperata incrementa duplent. Item fert q; sub eius cortice nascunt facile vermes. qui lignū corrodūt ⁊ destruunt. ⁊ ideo longiori tpe du- rat. si sepe corticibz spoliatur. nubes pinei vs- q; ad mensem nouēbris in arbore esse possūt. maturiores pinei legent prius tamen q̄ pu- trefcūt nucleī. qui nūi purgati durare nō pos- sunt. tamē aliqui in vasis fictilibus nonis ⁊ terra repletis cū testis suis asserūt custodiri. pinea calida est ⁊ humida in sc̄do gradu. fm̄ Auicē. in tercio. virtutē habet limendi. hu- mectandi. ⁊ aliquantulū apiendi. optim⁹ q̄- bus est laborantibz in spūalibz. ⁊ apostema- te ex frigido humore. asmaticis. i. sicce tussie- tibus. ethicis. ⁊ cōsumptis. sanguinē augmē- tant. libidinē incitant. per se potest dari. vel cū sirupo vel electuario. vel in cibis. Contra tus- sum valz corret exterior. cum primo pinea ab arbore sumitur si decoquat bene in aqua. et postea super carbonēs ponatur vt patēs su- mum recipiat.

De Pipere.

Iper est arbor pua. ⁊ nascit optie. ⁊ fru- ctificat sub cācro. ⁊ climate vbi est mul- ta adustio solis. ⁊ precipue in mōte caucaso. vt dicit Ysidorus. dicit etiā q; eius siluas ser- pentes custodiūt. sed incole illius regiōis tpe maturitatis siluas incendunt. ⁊ serpentes fu- giūt. ⁊ in grana piperis q̄ naturaliter erāt al- ba. efficiunt nigrā ⁊ rugosa. dyal. dicit q; sar- raceni collectā ponunt in clibano. vt virt⁹ ge- neratiua auferatur. ⁊ non possit in alijs par- tibus mūdi feri. in locis etiā tēperatis nascit. sed in eis fructū nō facit. Ideo apud nos ip̄- sius plātatio ⁊ industria nullius vtilitas est. Piper calidus est ⁊ siccus i tercio gradu. vir- tutem habet dissoluēdi als cōsumendi ⁊ con- foriadi. puluis eius naribz appositus sterna- tione prouocat. ⁊ cerebrū a supfluitate fleg- mati mundificat. vini decoctionis eius ⁊ si cū siccarū. spūalia mundificat a glutinoso humore. ⁊ miro modo valet contra frigidum asma puluis etiaz eius cū ficibus datus ad idem valet. puluis etiam in cibis datus di- gerit. ⁊ confortat. sanguineis ⁊ colericis non est vtilis vsus piperis. dissoluit enim ⁊ quan- doq; inducit leprā. Itē puluis eius sup car- nem positus eā corrodit. Auicē. dicit q; cum melle positus in palato est cōueniēs ad squi-

Liber

nantiā. et pulmone mōdificat cū acceto bibi-
tū. et linitū est bonū apostematibz splenis. Itē
prouocat vrinā. et eijcit fetū cum fortitudine.

De quercu rouere et cerro

Uercus rouer et cerrus sunt arbores
magne. q̄ sunt fere eiusdē nature. multā
q̄ similitudinē habēt in soliditate. et duricie
lignozū. et folioz forma et fructū. nā oēs pro-
ducūt glādes. oēs q̄ profundas multas et ma-
gnas radices faciūt. sed in arboz forma diffē-
rūt. nā quere breuē facit stipitē. et ramos ma-
gnos. ab omī pte diffusos. Cerrus est q̄ sti-
pē facit lōgissimū. et valde rectū. et paucos ra-
mos. Rouer p̄o facit stipitē directā et altū. cū
paucioribz ramis. hec arbores terrā solidam
et durā ac mediocrē querūt. et mōtuosam vel
montibz propinquā. resolutā vero et aquosā
et p̄cipue zabulosā refugiūt. Serunt glan-
dibz suis in seminario. vel in agro. v̄l ad ripas
fossatorū postis mēse ianuarij vel februarij.
et etiā mēse nouēbris colligunt glandes tē-
pore quo mature vel ab arboze cadunt. et ad
solem siccate seruant pro cibo porcorū. qui-
bus est cōueniēs et bonus. omnes p̄dicte ar-
bores laborerijz sub terra diū durabiles cō-

Quintus

petunt. Supra terrā p̄o rouer est optima eis
cere minus bone. glādes frigidi sunt in p̄mo
gradu. siccī in sc̄do. nō vrimur eis in cibo ho-
minū. sed porcorū. q̄a sunt digestiōi inobediē-
tes. et venter cōstipant. et ideo valēt diffin-
tere. et vlceribz intestinorū. et fluxui sāguinis.
sed tū vrinā prouocāt. et corpi sunt nutriti-
ue. q̄si quedā grana. tardeq̄ de stomacho des-
cendūt. et capiti dolorē faciūt. p̄pter fumū ea-
rū ex stomacho ascēdentez. sed eius sup̄ficies
multū est stipica. et sicut ipsaz arboz galle.
v̄l valēt ad sanguis fluxū mulier. Itē opiz
ma eoz cōuenit intestinorū vulneribz. puluis
etiā eoz cōbustoz in loco vulnerū imissis hu-
mores putridos fluētes desiccāt. Quē dicit.
q̄ eaz folia sunt vehemens stipicitas. et fru-
ctus q̄dez glādis p̄fert apostematibz calidis
in p̄ncipio. folia p̄trea glādis faciūt coher-
ere plagas cū terunt et puluerizant desup. et
galle ipsaz liniant cū acceto sup impetiginē
et auferūt eam. Et puluis earū spargit super
aquaz et bibitur ad vulnera intestinorū et ad
fluxum antiquū. et similiter quando ponitur
in medicinis conueniens est ad hanc opera-
tionem.

De Sorbo.

Libet

Orbus est arbor nota, cuius fructus du-
plex est. scilicet parvus rotundus. et hic ex fe-
mina producit. vel maior parvus longus et acu-
tus qui ex mascula procreatur. amat loca hūi-
da. et proxima. fri. et in montanis vel montibus
proximis locis magis quam in vallibus remotis
a montibus delectatur. solū pinguisimum deside-
rat. cuius iudicium certissimum facit. si frequens
vbiunq; nascatur mense ianuarij februarij et
marcio locis frigidis. Talidis pro octobr et
nouēbris. Sorba ferunt egregie. ita ut ma-
turata in seminario ipsa poma pangant. plan-
tas etiam si quis ponere voluerit. habebit arbi-
trium. dūmodo calidis locis mense nouēbris. te-
peratis ianuarij et februarij. frig. marcio cli-
mate disponat. planta est transferenda. robu-
stior scrobē desiderat altiorē. et spacia longio-
ra. ut quod illi maximo prodest a ventis frequē-
tibus agitata grandescat. mēse aprilis vel vl-
timo marcij sorbe inserunt in cidonia. Spi-
na alba licet in ea parua proueniat sub corti-
ce et in trūco. vel ut puto etiam in piro. et in ma-
lis cōpenter inseri pōt. Sander irrigatione
temporibus siccis. et assidua fōssione. formāda est
ut vñū solum habeat stipitem circa. x. vel. xij.
elevatorum a terra. Si vermes patiantur infe-
stos. qui in ea rufi aut pilosi solēt interna me-
dulla fecare. aliquos ex his absq; arbore de-
tractos. iniuria incendio vicino. cremare de-
bere. Palladius ait. quo genere alij credūtur
fugere vel perire. sorba feruant hoc modo. le-
cta duriora et posita vbi mitescere ceperint. si
culibus vsq; ad plenū clauduntur vicecolis.
gipso desup tectis. et in bipedanea scrobe lo-
co sicco sub sole mergent. ore peruerso. et de-
super spissius terra calcat. Item secta per tres
partes siccant in sole. et seruantur. vel per me-
dū diuisa siccantur. Cum pro volēs vñ aqua
feruenti macerata reuiuiscūt sapore iocūdo.
aliqui tamē pēdiculis suis viridia lecta sup-
ponunt locis opacis et siccis. Ex sorbis ma-
turis fit vinū sicut ex pirs. Lignū sorbi est
solidū nō corrigentū. sed facile frangibili. qua-
re optime leuigant. Ideo valde est cōueniēs
operib; vasorū serincorū. et assiduum. que su-
perficiem terfam et politam requirunt. rubeū
tamē habet lignū. sorba frigida sunt et sicca.
ventrisq; constipatiua. etiam si sint perfecte
matura.

Quintus Fol. lxx.

De zezulo.

Zezulus est arbor quedam parua. mul-
tum scabiosa. Cuius folia multa. qua-
si in vno ramūculo sunt cōiuncta. simulq; te-
pore hyemis ab arbore cadūt. eius fructus
similis est bacis rosarū. vel fructui oliuarū.
vñū tantū habens os. aerem desiderat tēpe-
ratum. nec frigidū formidat. Et in terra pins-
gui et soluta letatur. seritur nucleis suis in se-
minario mense nouembri aut februarij. sa-
tis et diligenter nutritis que cū conualuerint
biennio vel triennio transferant. seritur etia;
plantis sup radicib; matris natis. Inseti eā
posse putato in spina alba. et forsan in pruno
mense februario et marcij scisso trūco. Et for-
matur ut vñū solum habeat stipitem. per sex
pedes. vel circa citra elevatorum a terra. Colli-
guntur autē zezula vindeamiarū tempe. quā-
do rubedinē vel varietatem ostendūt et quia
satis sunt delectabilia. ad edendū tamen mo-
dicum nutriunt.

De zamipro.

Liber

Aniprus est arbutula satis nota. q̄ ae
re calidā aut teporati desiderat. et terrā
arenosā solutā et fere sterile. et maxime oris et
fructificat in litore maris. et in montibz q̄si steri
libz. in q̄bus est soluta terra. q̄ lima vocat in
locis v̄o aquosis et mollibz als vallibz nō vi
uit: quia nimia humiditate corrūpit. et nutri
mēto sicco et modico sustentat hui⁹ arbutu
le sunt due spēs. scz spēs mascula. q̄ in altum
porrigit. et valde modicū fructū facit. et semia
quarta terrā ramos q̄si serpēdo expādit. que
miro mō toto fere tpe anni fructificat. et fru
ctū maturat. Itē est terciā spēs valde pulcri
or et melior. cui⁹ fruct⁹ supioris speciei est p
auus. cuius fruct⁹ est rube⁹. et grossus. et pua
cerula. sed fruct⁹ supioris spēs est puus et ni
ger. Hec arbutula siluestis est. et in dictis spō
te nascit locis. Tamē si q̄s eam plantare desi
derat nucleis suis serat. vel plāulas eradica
tas de loco matris q̄ voluerit transferat. Itē
eius radices multū sub terra demergat. q̄ nec
fossione letat. vbi loc⁹ fuerit nimis adustus.
vel nimis sicco et durus. mense februario et
marci est serēda. putari aut formari nō eget.
nisi forte q̄s masculū velut propter volupta
tem aliquā in altū excolere. colligitur aut fru

Quintus

ctus. cum successive eius nigredine vel rube
dine maturitatem facient. Eius lignū rubiuz
pulchri et quodāmodo variū est odoriferū.
cōpenitg verubz. que suū saporez carnibz ex
ipsis affatis cōferre dicunt. sunt etiā ex ea co
clearia satis pulcra. Fructus eius calidus et
siccus est. et multū valet cōtra frigidū tussim
comestus edat. Rami ei⁹ cū fructu et frondi
bus in aq̄ vel vino cocti. et i vasa ex muffa in
secta. cū ipso vino vel aq̄ calidissima positi et
obdurato vēdone in eadē agitati. vasa mira
biliter liberant. ipsiqz saporem et odore lau
dabilem prestant.

De arboribus nō fru ctiferis et omni utilitate ipsarum.

Efficient dictū est sup de arboribz fru
ctiferis. et de cultu. et utilitate ipsorum.
Nūc autē dicendū breuit de oibz arboribz et
fructibz als fructibz. In fructiferis q̄ reperi
unt in p̄bus nostris et de utilitate ipsarum.
scdm ordinem alphabeti.

De Abiete.

Liber

Bies piella et arese quasi eedes sunt arbores. non enim coluntur. et in alpis bus et locis nituosis magne valde pueniunt. et omnes miromodo directe in altum extollunt. frondes virides omni tempore habent. et ipsis fiunt arbores. et antenne nauis magnarum. quibus nulle alie arbores sufficere possunt. optime sunt in oibus opibus siccis edificiorum. quia lenes et rigide sunt. et durabiles et assides ex eis facit vbiq; plurimuz domos exornat. sunt etia ex eis vasa vinaria. tam magna q; pua. sed in eis facile vinuz in acetum mutat. Sed arese picipue copetentis in quibus aqua defert. Nam abies et piella per aqua facile viciantur.

De Amedano.

Aedan? q; alnus vocat. est arbor q; non colit. sed in locis palustribus et aquis picipue delectat. et fabricis inutilis est. sed necessaria si locus humidus fundamentis planatus est. Nam sub terra ilico radices infixa viridis emittit. et ingrossata ex pluribus palis prope positis et in vnum corpus redacta fortissimu et diu durable fundamentum facit. Item ex ea conuenienter incisoria fiunt. et passides. quibus rarissime accidunt crepature.

Quintus Fol. lxxv. De Azero.

Zerus est arbor satis magna. que in alpiibus inuenit. que optime conuenit ciuib. et parapsidibus et incisorijs faciendu. et vafelis. et omnibus delicatis operib. quia eius lignum est magnu. albu. et solidu. et valde politum efficit. sed eius parapsides facile per calorem scindunt. nisi facit sint de quaternio. id est de ligno in quattuor partes scisso aut de nodosa siue neruosa radice.

De Anore.

Anorus est arbor parua. que similiter circa alpes oritur. Cuius median? cortex datus in cibis aut potib. mirabiliter ventrem laxat.

De Agnorasto.

2. 40

Liber

Agnuscastus est frutex, id est arbutula parua, que omni tempe viridis reperit in aquosis locis magis, et in siccis minus, et eius lignum est durum, et folia eius sunt sicut folia oliue, sed sunt leniora. **Calidus** est et **siccus** in tercio gradu, sed **Auiē** est calidus in primo, et **siccus** in secundo, flores folia cōpēiūt vsui medicinale, et magis flores quā folia, et flores quidem **agnuscastus** vocant, qui in vere colligunt, et per annum tantum seruant, et virides sunt maioris efficacie, quā siccati. Dicit autem **agnuscastus**, quod libidine reprimendo castum facit et agnus lato rem reddit, lectus enim ex eo facit alio stratus libidine stringit, prohibendo pollutionem, et virge erectionem, ut **Auiē** dicit fomentum genitalia, etiam ex aqua decoctionis eius, et succus potestur. Contra gonorrhoeam decoquat modicum castoreum in succo eius, et datur in potu. Tres folia et flores eius decoquant in aceto, addito castoreo, et genitalia cataplasment. Et nota quod quidam extinguunt libidinem inspissando spermam, ut semen lactuce, petroselinum, citrulli, melonum, cucumeres, cucurbita, porulata, accersum, agrestum, sumachi, campbora, et similia, que cum muniendo spissum et consumendo sperma, ut ruta, maiorana, **agnuscastus**, ciminum, calamentum, et anetum. Hec sunt calida apta, et vento

Quintus

sitate exterminat et soluit. Item fomentum factum ex aqua decoctionis **agnuscasti** matricem ericcat suppuritates, et ipsius angustat orificium. Contra letargiam valet decoctio **agnuscasti**, apij, et saluie in aqua falsa. Si ex ea fortiter capitis pars posterior fricetur. **Auiē**, dicit quod suffumigant mulieres, cum vehemens desiderium coitus adest, et liberant, et eius folia fugant venenosa.

De Buxo.

Buxus est arbor parua, que solidissimum croceum et pulcherrimum habet lignum, pulcrisq; frondibus et viridibus semper vestita est, ex quibus domicelle sarta faciunt, plantari potest non solum si plantule radicate de stipite matris euulse ponant, sed etiam si rami eius denudatis frondibus insistant in terram. Ratura huius ligni quod frigida est, et sicca decocta in aqua putei costringit fluxum, ut dicit dyas. Tingit etiam crines si eius decoctione sepius abluant. Ex ipsius ligno fiunt optimi pecunee, et colearia, et manubria cultellorum, et calculi et tabule ceree, et omne opus paruum quod pulcherrimum lignum sculpendum requirit, recipit enim et retinet eodem modo omnem formam.

Liber De Grillo.

Rillus est arbutula parua. que in arenis fluuium oritur. que pulchras valde virgulas et multas emittit. Que colliguntur de mense aprilis. cum succus in eis mouetur. et excoquantur. Deinde fiunt ex eis corbes cauee anium. et casei siccandi et cōseruandi. et canistra. in quibus panes portantur et fructus. Item ex radicibus eius ligant manubria falcium. et falcellinozū. et que ad incidendum ligna et putandas vineas sunt necessaria.

De Cipresso.

Quintus Fol. lxxij.

Jpressus est arbor nota. et pulcra. que viridis semp existit. et ideo in claustris monachozū et fratū libenter plantat. Eius lignū est valde odoriferū et pulcrū. et ex eo fiunt pulcherrime assides. q̄s hoies libenter ponunt in fundis instrumentozū musicozū. vt lenti cithare et aliozū. et in omnibus operibz delicatis. hec arbor vt ait Auicēn. calida est in primo gradu. et sicca in secundo. Et quidā dicūt q̄ est frigida. folia eius consolidat et nux eius stiptica sunt. et folia eius delēt morpheā. et cōsolidat vulnera. et nux ei⁹ cōfortat nernos. et roborant mollificationē et stringunt etiam. et decoctio nuc̄ cū acceto sedat dolores dentiū.

De Canna siue arum

dine.

Anna siue arundo nota est. terram desiderat mediocriter humidā et pinguem. Canneta fiunt hoc modo. viz q̄ pastinata equaliter terra de mense february et breuissimis scrobibus vno pede distantibus canna rū oculi per scrobes singulas obzūtur. Si calida et sicca prouincia est. valles hūidas irriguas op⁹ est deputare canes. Si est hūida regio. locis medijs instituāt. Sz succo villarū subditio ligonizant vt vinee. et ligōibz. in

Liber

equalitate terre incident. de mense octobris
z nouembis. sed si qua sunt antiqua cāneta.
mēse februarij sarcient. recis que sunt in ra
dice purganda. z putribus male porrectis. z si
qua ginguedi non habēt oculos. Et cannis
fiunt pali. z partice vinearū z scorea quibus
intra se domus pauperū distinguunt. et scdm
Alicen. sunt vehemens in frigidationis. Et
folia canne radix z cortex cōserunt allopicie.
z abstergunt sores. z radix cū cepe siluestria
extrahit carni infixa. Et lanugo que est flos
eius quādo cadit in aurē. facit euenire surdi
tate. qui inulcat in ea z non egreditur.

De Genestra.

Genestra est quedā arbutula. adeo par
ua. que plurimū ad herbe naturā acces
dit. que in montibus z locis maritinis oritur.
et flores facit valde pulcros. quibus pro ser
tis domicelle viuuntur ramusculis eius defi
cientibus iuncis possunt palmites vinearū
ligari. Item ex genestris potest fieri stipula. q̄
loco canapi vel lini succedere potest.

De Fago.

Fagus est arbor magna. nascēs in alpi
bus. ex qua optime fiunt lancee. et sella
rū assides z librorū. Item fabricis utilis est
in sicco. sed humore corrūpitur. Ysidorus au
tē dicit q̄ glans sine fructus. fagi est multū
dulcis z mirabilis eius medulla est mulieris
bus als muribus amica. et glues als giros im
pinguat. turdis z columbis puenit. z eos nu
trit. et eius carnes coribiles facit. Eius ligni
substantia multū operibus est apta. sed nō mul
tum durat. quia libenter a vermibus corrodit.
Item est necessaria vitree arti si nondū a ver
mibus corrola est. q̄a ex eius cinere vitrū euz
aliorū quorundā appositione per ignis con
flagrationē artificialiter preparatur.

De Fraxino.

Fraxinus est arbor satis magna. que in
pignibus z hūdis nemoribus delectat. ei
lignū satis igni cōpetit. z est optimū pro cir
culis vegetū z tiriariū z scalis turriū. Itē edi
ficis cōpetit exsecrata. nō viridis. dū tñ terrā
nō cōtingat. q̄a statim hūore corrūpit. Eius
etiā silua de tercio in terciū vel quartū annū
inella optias pro vineis pfert ptecas. Plini
autē dicit q̄ folia fraxini sūt vtilia ptra venes
nū. Pā succo expso potui dato ptra serpētes
vt ei? vmbra sūme auxiliat. tantaq; ei est vis

Quintus

cōtra serpētes. vt ei? vmbra vesperina vltima
tutina nō attingat. Et si int ignē z fraxini fo
lia ponit serpēs. in ignē pot? q̄ in fraxinū su
geret. Et ei? cortices z folia ventrē stringūt.
z vomitū ex defectu p̄tutis cōtentine factū si
cū aq̄ pluuiāli z acceto coquat. z sup stoma
chū ponat sedat. z est arbor calida z sicca in
scdo gradu. videtur Plato.

De Fraxinagolo.

Fraxinagolus est arbor fraxino in fron
dibus z in ligno similis. q̄ in locis domesti
cis seu cultis delectat. Nec arbor fructū quē
dā sine gūla pua pducit. q̄ nigra sūt q̄n ma
tura exsistit. z valde dulcia. sed quasi nibū su
per ossa ex pulpa habet. Item exsecrata multis
in casibus cōseruantur.

De Fusano.

Fusanus est arbor parua q̄ in sepibus ori
tur. ex cuius ligno fiunt fuisse optime. et
mellarū archibiti.

De Oplo.

Oplo. i. tarus. est arbor pua. q̄ in alpi
bus z montibus ei primis inuenit q̄ opti
ma est pro balistis lignis z arcubus faciendis.

Libre

De Populo.

Populus est arbor valde sars magna. que lignū habet valde albū et pulcrū. quasi ahero simile. ex quo sunt optima iuga boū. incisoria passides. et assides. pro delicatī ope ribus faciendis.

De Populo et albaro.

Populus et albarus sunt quasi siles arbo res in magnitudine. et forma fructū. sed populus magis in altū extollitur. et eius lignū nō polif. Albarus vero magis p latera ramos ex tendit. et est lignū eius albi et pulcri pro assi dū faciēdis. edificij in sicco satis cōpetūt. licet lōgissimo tpe in eis nō dūret. locis humi dis et arenosis pēcipue ppls delectat. In mōti bus locisq; sacosis ac cretosis durare nō pos sunt. plātā ramis annalib; vel biennialibus vel enā maioris etas; in terrā infixis. et facili me cōprehendūt. Itē cōperūt albar; incidi et quocūq; inerint fragmina incissure. inde quasi spissam siluā nasci. potest etiā hoc evenire ex pullulatione radicū. que circa pēssam arborē vniuersam occupāt terrā. insupficie ei. pro pter quod etiā pssam arbores plurimū inue

Quintus Fol. lxxviii.

niunt obesse vineis. et frumētarijs agris. Populus hoc habet propriū. q si estino putetur tempore. aut perit. aut infirmat. aut scabiosa efficitur. Dicitur autē populus. eo q incisa pullulat admodū populi. vt dicit ysidorus.

De Rosarijs.

Rosaria nota sunt. Et his autē quedā alba. quedam rubea. Et iterum qdam domestica. quedā siluestria sunt. alba vero tam siluestria q domestica fortes cōstituūt sepes. quia multas et fortes habent spinas. et omnes adeo retortes. q portas volentes ingredi reti nent violenter. sed rubea rosaria debiles vir gulas producūt. Plantant autē plantulis et virgulis in paruas particulas diuisis. et in seminario satis seminib;. Et semina quedam sunt que in pomulo rubeo sunt collecta. quo rū maturitas ad plantandū apta cognoscit. cum post vindemias colorem fuscum et mol licem quandam habent. Si qua sunt anti q rosaria circūfodiant. et ariditas recidit vni uersa. Itē que rara sunt. pnt virgāz ppagine repari. Rosa frigida est in pmo gdu. sicca in scdo. viridis et sicca ppetit vsui medicie. Sic

Liber

canē autē aliquantulū ad solē. et possunt p tri
ennū seruari. Cū receptio rosarū inuenit sic
ce ponēde sunt in medicinis. qā facilius cōte
runt. Et viridibz autē fit mel. dispumat. de
inde coletur postea addant folia rosarū. abie
ctis stipitibz. Et viridibz autē fit mel. vel zuc
carū rosarū. Aqua rosata. mel rosatū sic fit. p
mo mel spumat. deinde colet. postea addant
folia rosarū. abiectis stipitibz. et qbusdam al
bis. que sunt in pte inferiori. et minutim in
cisa ponant. et fiat decoctio aliquantula. et si
gnū decoctōis eius est odor et color rufus.
in. vii. libris mellis vna rosa ponat. p quibz
anphos seruari pōt. Et habet pūte cōfortādi.
ex aromaticitate. mūdificādi ex melle. compe
tenter dat flegmaticis. colericis et melancoli
cis. in hyeme et estate debilitatis. cū nullā fa
cta ex aqua et melle rosato. et mūdificationem
stomachi ex frigidis hūoribus mel rosatum
cū aqua decoctōis feniculi seminis tribz gra
nis salis additis vel scdm Nicolāū. fit hoc
modo. Succi recentū rosarū vna libra po
nat in cacubo ad ignē posito. cū bullire cepit
viridiū rosarū cū forficibz vel cutello incisa
rū libze quattuor addant. et dū bullierit. sem
per agitet. et in fictili vase repositis quātoma
gis tenebit tanto melius erit. Cū aqua frigi
da stomachū cōfortat. et constipat. et cū calida
mūdificat. deē in mane et meridie. Eodē mo
do fit mel violatū. et valet capiti vel capite fe
bricitantibz cū tepida datū. zucarū rosatum
fit sic. folia rosarū viridiū pistata cōterantur
bene. et ponant in vase vitreo p viginti dies ad
solē. et quotidie moueant. et bene cōmisceant.
in qtuor libris zuccari libra vna ponat rosa
rū. et pōt per triennū seruari. virtutē habz cō
stringendi. et cōfortandi. et valet cōtra dissin
teriā. et lienterā. et diariā. ex debilitate pūtis
cōtēntiue factā. Itē valet cōtra vomitū coleri
cū. cōtra sincopim. et cordiacā passionē. cū fit
ex calefactōe spūaliū deē cū aqua rosata. Ele
ctuariū de succo rosarū fit sic. recipe zuccari
succu rosarū ana li. j. 3. iiij. Sādali trūi gene
rū. 3. vj. spodij. 3. in diagridij. 3. xij. cāphore. 3.
j. tpa admodū electuariū. cum sirupo facto ex
zuccaro. et succo rosarū. et deē cum aqua cali
da admodū castanee in matutinali hora. va
let etiā contra guttā calidā et colericā rubeaz
purgat. et cōualescētes tercianarios quotidie
purgat. sine molestia. et reliquias maloz hu
morū que ibi remāserūt potenter educit. Si
rupus rosatus sic fit. quidā decoquit rosas
in aqua. et in tali aqua rosata addūt zuccarū.

Quintus

et faciūt sirupū. Alij autē faciūt. Ponētes ro
sas in alio vase. habentem stricū orificiū. et
supereffundunt aquā feruentē. et dimittūt ibi
stare donec aqua sit rubea. et inde faciūt siru
pum. et hic est optimus. Et nota q sirup⁹ fa
ctus ex recentibz rosas prius aliquantulū lapat
postea cōstringit. factus pōt ex siccis in prin
cipio et in fine cōstringit. Contra fluxū ven
tris. et vomitū colericū. deē cum aq pluuiali.
vel rosata. febricitantibz post minutionē cum
aqua frigida potui deē. Cōtra fluxū sili
ter scdm Nicolāū sic fit. Accipe rosas recen
tes et pone in vase p se et in caldario pone aquas
donec bulliat. et bullientē super rosas predi
ctas infunde. et postea vas ipm tege. ne fum⁹
exeat. ex quo aqua ibi refriguerit. rosas idem
eijce. et aljs recentibz aquā bullitam eandem.
iterū supinfunde. mutādo rosas. donec aqua
illa rubea fiat. de hac autem aqua qtuor libz
accipe. et ibi libras quattuor zuccari infunde
Cū autē bullire inceperit. album ouorū aliqd
in aqua frigida multū concutias. donec spu
melcat. et illam spumā in sirupo bulliente spar
gendo infunde. et cū quasi migrescere illa spu
ma inceperit. suauiter cū tacia remoue. et ite
rū aliam infunde. donec clarus fiat sirupus
et cū ceperit sirupus quasi filiū facere si cum
digito teneris aut tacie dependēs adhēre
ap. coctus est. Valet calori. et siccitati febrili.
sitim repūit et cōfortat et constipat. Eodem
modo fit sirupus violatus. et sirupus nemfa
rinus. qui valet contra maximos calores in
acutissimis egritudinibz. Oleum rosatum sic
fit. quidā decoquit rosas in oleo cōmuni. et
colant. alij terāt rosas virides. et in oleo et va
se vitreo soli exponūt per dies. l. et hoc est bo
nū. Si scdm Nicolāū fit hoc modo. in dua
bus libris olei cōmunis abluti libzā vna viri
dium rosarū aliquantulū concutari ponant
in olla plena. posita super ignem in caldario
pleno aqua suspēso. et tamdiu bulliāt donec
aque tercia pars inde minuat. q demū albū
pannū lini immisum torculari deprimat. co
dē modo fit violatū sabatinū et mirtinū ole
um. et valent ista olea cōtra acutas et pacatas
inuncta sup epar. et pulsus et tempora et plan
tas manū et pedū. quoniā calozē erungunt.
Aqua rosata fit multis modis. Nam quidā
sunt qui habēt patellam plumbeā quam po
nūt super quodāz textu euerso. cui est ab vna
parte ostiū. vnde sub eo ponat ignis. et inter
tertum et patellā est cinis. grossitudinis digi
torū duorū. ne aqua saporem furni accipiat.

et circa tertium est fornacella parua. de lapidis
bus ac luto facta. deinde patella rosis implet
et capellu plumbei ponit sup ipam. ita q ver
sus parte vnde aq rosata egredit aliquatulu
pedeat. et ignis continuo pedeat sup ipsa patel
la. n. q rose dimittant in ea. q in eis humi
ditas sit consumpta. et tunc reiciunt. Et alie re
cetes in earu locum ponunt. et in alio vase vi
treo sup pipeo capelle posito. aqua recipit. de
inde in gestarijs ad sole positis. qbusdaz dies
bus decoquenda relinquunt. et seruati. Alij vole
tes succi omne vaporu sumi et odore euitare.
in aqua rosata ponunt patellam predictam ad ca
pellu in cacubo aqua pleno. atq in fornacel
la disposita q ab vna parte possit in eo aqua
immitti. q loco eius q ab igne consumit succe
dere possit. hec est optima. qdam in filo folia
rosaru posita in vase vitreo et suspensa in vase
ex aliq parte adhereat soli exponunt desuper
adeo claudunt. q vapor rosarum exire non possit.
et hec est melior q poterit esse. tamen valde pa
ru et cum nimio labore fieri potest. habet autem fru
tem costringendi. et confortandi fluxu ventris.
et vomitu colericu. detur rosata simplex vel
aqua decoctiois masticis et gariofiloru et pre
cipue contra fluxu ex debilitate virtutis con
tentive. vel acumine medicine. et quando ipsa
nimis durat alio dicit. sincopanibz et cordia
cam patientibz de in potu. et superasperga
tur faciei. In colirij copetenter ad oculos po
nitur. et in vnguentis ad faciem quia abstergit
pannu faciei et subtiliat cutem. Rose sicce na
ribz apposite cerebrum confortant. et reparant
spiritus. contra fluxu ventris et colera detur
aqua pluuialis in q rose sunt decocte ad idem
valet emplastru de rosis. et albumie oui et ac
ceto posito super renes et pectine. Contra vo
mitu fiat decoctio in aceto et spongia mari
na intincta ori stomachi supponat. Contra
sincopim detur aq decoctiois rosaru. de etia
puluis in ouo sorbili. Item pira rubore ocul
loru si sentiant puncture. valent rose cocte in
aqua et cathaplasmate antea dicit flos rose. q
in ternis reperiet. valet autem contra fluxu ven
tris et vomitu. Item puluis eius line suppo
situs humiditate ei consumit. Et nota q suc
cus rosaru viridiu in vase vitreo potest seruari
per annu. Auicenna dicit q rosa rectificat fetor
rem sudoris. quando in balneo admistrat. Et
emplastru de rosis coctis et coctis et non ex
pilis positu sup apostemata calida soluit ea.

De Rosemarino.

Rosmarinus est quedam pua arbutula.
odorifera q semp hz frondes virides. et q
si simulat zanipro et scope. in marinis locis p
cipue delectat. et ideo rosmarinus appellat. pla
tat autem platulis euulsis de matris radice. Jte
ramis in terra affixis. his mensibz quibz alie
fiunt plantatodes. calidus et humidus est. sed ex
cessus ei non determinat in gradu. flores et fr
des eius medicie et flos ei dicit anthos yn
de dyanthos electuarium fit ex eo. arbutula
ipsa etia lanotides dicit vel detrolibanos. vii
cu istoru receptio inuenit folia debent poni.
flores aut aliquantulu desiccare ad sole p an
nu seruati. Similiter et folia. virtute hz con
fortandi et aromaticitate dissoluedi et cali
ditate. extergendi mu difficadi et consumadi ex
siccitate et dyaforeticam ex caliditate. Contra
sincopim et cordiacam de dyanthos cu vino.
Item aliter fiat decoctio floru in vino. et tale
vinu de patienti contra frigiditate stomachi
et ad digestionem confortandam de dyanthos
vel vinu decoctiois floru et masticis contra do
lore intestinoru et stomachi ex ventositate de
tur vinu decoctiois eius et cimini. et contra ces
rebi frigiditate fiat eius decoctio in vino et
paties capite cooperto sumu recipiat. Contra
humiditate vucaceti vel vinu decoctionis

Liber

eius gargarizet. contra stranguiriam et dissenteriam. flores vel salte folia decocta in vino cataplasmant. Ad mundificandos matricis et conceptum inuandū fiat fomentum circa pudenda ex aqua decoctionis eius. flores autem in oleo decoctus supponunt sibi mulieres.

De Rubo.

Albus notus est. cōpetit sepius faciem et dis. q̄a eas fortes ac spissas et pungētes facit. sed p se nō multū nisi plātas arborū vel aliarū spinarū admixturas habeat. quibz su sineat. que adeo sunt solide. q̄ nō flectant et destruant ab eo. Plantat autē plantulis suis que facile inueniunt. vbi capita tangūt terram. quia ibi statim radices emittūt. Itē plātatū seminibz suis mature collectis. et siccat. r̄sqz ad initū veris seruet seruatis et tunc semiat. fructus ei⁹ sunt mora que mulieres et pueri comedūt. sed optima sunt pro porcis. Rubus calidus est et siccus ut quidā dicunt. Constantin⁹ autē dicit summitates eius esse stipticas et valere cōtra vsturas. et calida apostemata. vnde videt q̄ sit frigida et sicca. Contra ruborē oculorū turiones eius cum visello

Quintus

onozū conterant. et addito croco supponant oculis. Contra quassibet vsturas cera mundā resoluat. postea addat oleū rosatū. deinde succus turionū eius cū maiori quātitate. contra calida apostemata folia summitatū trita cū aqua rosata superponant. Cōtra dissenteriam succus turionū eius cū aqua ordei p elistere iniiciat. vel ex curionibz cū albumie oui et acceto fiat emplastrū sup pectine et renes. si sit vicio superiorū lenticula aliquatū epurata in sicco eius detur ad manducandum.

De Salute.

Alia est arbor nota sic dicta: eo q̄ plantata facile salit in altū. hec arbor in locis humidis et arenosis sine solutis delectat. et non multū radices profunde figit. plantat optime sine radicibus. si terra pforata cū paulo aut cum foratura. planta biennalis in parte inferiori acuta foramini foratē imprimat et r̄sqz quasi ad superficiem foramē ex zabulo impleat. vel terra soluta. terra vbi plantat cretosa sit deinde creta supponat. q̄ si soluta est. terra in qua plantat sufficit si ex eadē impletur foramē. Cui multū proderit si eisdē car

Libet

dinibz quibz in salice steterat apponat. fit au-
tem eius plātatio de mense octobris z nouē-
bris aut februarij z melius mēse marcij. Cū
iam ipis plantis sup salice adhuc existētibz
viridis succus se effunderit. Eis aut planta
mense aprilis z maij abradat quicqd in stipi-
te pter superiorē oriūtur partes. Tercio quoqz
aut quarto anno incidunt omnes equaliter.
sex pedibus supra terrā. sed si duobz tantum
pedibz supra terrā ipsius formarent stipites.
proceriores produceret pīcas. z longiori du-
raret tēpore. qā hec arbor tanto in ramis erit
fecundior quanto est terre propinquior. et est
ad incidendū aptior. veruntamē si est in loco
anilibz expōsito magis timeat corrosio ip-
sarum q octo vel decem pedibus a se inuicēz
distare debebūt. ne si nimis spisse fuerint sup
fluis ymbribz perimant ea que seminant in
agris. De tercio in tertium annū partice inci-
dunt vīcz subniles iuxta salicē et grosse tribz
vel quattuor digitis remota ab ea. incidātur
rotunde. vñ non multū oblique. z quicqd est
in salice siccum vel mortuū amputet. nec fiat
in eis canmate remote sed paulatim per om-
nia latera equaliter diffundant. Hoc em̄ mo-
do pīcas proceriores z min⁹ ramosas effici-
ent. et tēpore longiori durabūt. Et nota si eo
anno quo non incidunt z amputent nimie
parua z inutilia remanētes virge suscipient
mal⁹ incrementū. Ex ligno salicis solido pro
particis faciendo non exciso fiunt trabes et
materie domozū. satis bone z ex grossis fiunt
assides z conche z passides. z incisoria z va-
sa multa vinaria. ex cōcauis pō fiunt coctea-
ria z situle z staria ex pīcis fiūt vine z ex eis
viminibz fiunt sepes z clausure curiaz. z por-
ticozū z multa alia vtilia. Hec arbor compe-
tit vsui medicine fm cornicem folia z flores.
habet virtutē cōstringendi z cōsolidandi cō-
tra dissenteria. succus exp̄ssus. ex folijs z po-
tui datus valet cōtra vlcationē intestinorū
ex dissenteria factū. detur puluis vlcationē
exteriorū partū consolidat. detur puluis
cornicis cōbusti in potu aliquo. Itēz puluis
vi testat Dyasco. cū acceto potui datus z cūz
acceto cataplasmat⁹ neruos et poros curat.
Itē folia salicis resperfa aqua ponenda sunt
circa febricitantes. Ysaac aut dicit floris et se-
minis salicis hanc esse virtutē q si qua illud
in potu sumpserit filios non generat sed effi-
citur infecunda.

De Samina.

Quintus Fol. lxx.

Quina est arbor satis parua. que semp
viridis est. z habet folia q si cipresso si-
milia. hec arbor satis cōmode vinit in omi ae-
re z loco. z libent⁹ plantat⁹ in viridarijs et in
claustris religiosorū. quia circulis et particis
circa eam positis ramos vndiqz cōuenienter
expandit. plantat⁹ autem ramus sicut de bu-
xo dicit⁹ in terraz affixus. Hec arbor calida et
sicca est in tercio gradu. Cui⁹ sola folia com-
petūt medicine. per biennū seruari possunt.
vinū decoctionis eius valet contra dolorem
stomachi z intestinorū. Item decocta cū vī-
no valet contra dissenteria z stranguriā. ca-
taplasinata valet etiā contra yliaciū dolorem
Est em̄ diaforetica z diuretica. fomētatio au-
tem ex aqua decoctiois eius in vino valet cō-
tra predicta. et etiā menstrua prouocat. z fe-
tum mortuū educit. Item decocta cū oleo et
superposita idem melius operat⁹. Contra tes-
talmō ex frigida causa valet si fiat decoctio
eius in acceto z vino z sumū paties recipiat.

De Sambuco.

Liber

Ambucus est arbor quedā que in sepi-
bus nascitur. et ramis in terram affixis
plantat. et facillime cōprehendit. Et cuius li-
gno grosso vel mediocri sūt arcus. et ex gros-
siori non nodosa sunt optime sagitte. Item
sunt cantele tinaciorū et vegetum ex eius li-
gno. virtus eius est calida et sicca in scōo gra-
du. medicine cōpetit principaliter cortex eius
scōo flores et folia. virtutē habet diuretica et
attractiva et purgativa. contra quotidianā p-
cedente purgatiōe ante horam accessiōis det
vinū decoctionis corticis mediani sambuci.
Item succus sambuci per se datus vel cum
melle lumbricos interficit. ad menstrua pro-
uocanda succus corticis eius p̄sargitur vel
folia cataplasment. fomentū ex aqua salsa de
coctionis eius corticem tumore pedum sol-
uit et dolorem exteriorū partium.

De Sycamore.

Sycamorus est quedam arbutula pui-
la quasi similis sanguini. et forma ligni
que pulcras valde producit virgas. et eius

Quintus

cortex valde pulcherrim⁹ adeo adheret ligno.
q̄ ex eo sūt pulcra manubria cultelloz. et nas-
citur in nemoribus prope alpes.

De Sanguino.

Sanguinus est arbor quedā similis par-
na que multū pullulat in sepihus. et eas
valde inspissat. sed spinis caret. et pulcras et
solidas virgas producit. ex quibus sunt bre-
uicelli ad auiculas capiendas. et vimiam ipsi
us texendis telis optima sunt.

De Spina alba.

Spina alba est arbor satis pua. que opti-
ma est pro sepihus. quia valde acutas
habet spinas. nec in radicibus p̄ agros pul-
lulat. et in se optime recipit insitionē. nespila
et pirus et malus in ea facile cōprehendunt.
sed ad debitū augmentū venire non possunt.
propter inequalitatem magnitudinū earum.
lignū habet album et solidum. Ideoq̄ cōpe-
rit p̄ridibus et coclearijs. frigida et sicca est
in scōo gradu et eius decoctio confert infir-
mentis iuncturarū et podagre. et confert mol-
lificationē stomachi.

Libe

De Spina iudaica.

Pina iudaica melior est omnibz pro sepibus. quia in quolibet folio duas habet spinas. vnam habet vicz magnā rectam et acutissimā. et aliam paruā rectoram. et spissas sua pululatione constituit sepe.

De Spina ceruina.

Pina ceruina non multū sepibus comparitur. quia nō est bene spinosa. sed ex ea pro vineis optimi fiunt pali. quia sub terra multo tempore durant.

De Scopa.

Scopa est arbutula valde parua. similibz q̄ si zanipro. Cuius radix est rotunda et adeo dura et nodosa. q̄ ex ea opti fiunt cippi.

De Tamarisco.

Amariscus est arbor calida et sicca in secō gradu. vinū decoctōis eius valet ad oppilationē splenis et epatis. Itē stranguriā dissoluit et plus in cibo cocta ad idē valet frequēs bibitis cū vase ex tali ligno facto. cor tices aut maioris sunt efficacie q̄ folia.

De Ulmo.

Quintus Fo. lxxf.

Linus est arbor nota que plantatur plātulis cum radicibus viuētis. que facile cōualecunt. hec arbor optima est vt vites sup eam ascendāt. ex ligno eius fiunt trabes. et materia domū. licet non diu durēt in eis. Item fiunt mozoli rotarum et fusoli molēdis norū. et scale turrium in his valde compenit. Item fiunt mazi ad ligna scindēda et vasa vinararia stringenda. quia tenax est et non facile scinditur lignū eius. Item fiunt force et furcones. et cōpetenter omnia instrumēta que tenacitatem requirūt. vt potius curuent q̄ rumpentur aut scindunt. et folia quidem eius optima sunt pro pabulo boum.

De Vinco.

Vincus est nota que plantatur vt salix. que eiusdē est nature. et ideo conueniēter in eam inseritur. et quedam facit virgas croceas. quedam nigras. quedā rubeas. Itē que in loco calido et exili orit tenaciores virgas producit. Que pō in vmbria aut in loco pinguiusculo minus tenaces facit. Itē est alia species vincorū que gorre vocant que optime sunt pro tintis et vegenibus: quia lōgis ramulis carentes et in summitate grossas et valde tenaces virgas producit. Et hec quidē facillime cōprehendit. si ex virgis sūt frustra se-

Liber

in pede minora. et in terrā infigant duobus soli digitis supra terrā relictis. q̄ nullo tpe in stipite altius ascendere debet.

De Vindecto.

Vindectus est arbor nota q̄ in locis desecrat aquosus ex qua sunt pro vineis cōpetentes pali.

De iureo.

Iureus siue suber est arbor cui⁹ cortex grossus est. et optimus ad planellas et zinaros. qui singulis tribus annis vel quattuor ab arbore sua tolli dicitur et renasci. qd̄ est contra naturā corticū aliarū arborū. q̄ ex cortice siccant. Est em̄ cortex in arboribus sic cui cornu in aialibus. Cuius siq̄ pars abscisa sublata fuerit non renascit in eodem statu. sed cum deformitate et maxima cicatrice.

Incipit liber Sextus

de ortis et de natura et utilitate tā herbarū q̄ seruntur in eis q̄ ceterarū q̄ in alijs locis sine hominū industria naturaliter nascunt.

Sextus

Ractatur⁹ de ortis et de industria cult⁹ ipsorū. et de oib⁹ herbis q̄ propter alimentū humani corporis serunt in eis dicā de his mixtum. fm̄ ordinē alphabeti. q̄ sine hominis misterio ex ipsorū clementorū cōmixtione in alijs nascunt locis. q̄ bus frequent⁹ vtimur. ut earū virtute corpora in aliqua egritudine lapsa ad salutē pristina reducant. ut ante lapsum sana seruent. huiusmodi nāq̄ cognitio valde utilis erit omnibus et p̄cipue habitantibus rura ubi medicinarum cōpositarū copia non habetur.

De virtutibus herbarū in communi.

Scimus q̄ arbor sola perfectam plantam cōtingit naturā. et in ipsa qualitates elementares magis recedūt ab excellētis q̄ habet in ipsis simplicib⁹ elementis. Herbe autem et olera scdm̄ minorem sātis rationē accipiunt rationē et nomē plante. et q̄litates elementales. in ipsis magis sunt acute. et min⁹ ab excellētis simplicium elementorū recedētes propter qd̄ etiam sunt meliores et q̄ a primo bus

more pinguescēte in terra min⁹ recedunt. nec
alte eleuant. ppter debile virtutē aīe vegetabi
lis in īpīs. quo autē viciniores sunt elementis
ei viciniores sunt materie. Et forma q̄ est ve
getabilis aīam min⁹ vincit i eis. ⁊ ppter hoc
sunt efficaciores ad trāsmutanduz corpa. Et
ideo magis sunt adhibite medicie. q̄ aliquid
aliud dico. igit̄ vt ait frater Albertus theoto
nicus philolophus egregi⁹. q̄ quāsdā quali
tates habēt a cōponentib⁹. quāsdā a ppositio
ne. quāsdā autē a specie s̄m sidera. a cōponen
tib⁹ vero habēt calefacere ⁊ refrigerare hūme
ctare ericcare. a cōpositiōe autē habēt has q̄li
tates fractas ⁊ aliq̄n adherētes. ⁊ aliq̄n subti
les. ⁊ penetrātes. quoniā multe eaz. nisi ha
berēt calores fractos in humido p̄cipue ⁊ fri
gido. absq̄ dubio ea quib⁹ adherēt exurerent
⁊ incenderēt. idē autē est de frigiditate. qm̄ ni
si fracta esset mortificaret. siliter autē est de hu
mido ⁊ sicco. adhuc autē calore nō stare adhe
rens in florib⁹. nisi teneret ab humido ⁊ sicco
aliq̄ntulū passio. nec siccū penetraret nisi sub
tilitate acciper ab humido. ⁊ acūmē a calido.
et retinentiā a frigido ⁊ detentionē a sp̄e. Ha
bent autē q̄litates ⁊ opationes multas ⁊ mira
biles. sic q̄ aliq̄ virtute purgat colerā vt sca
monia. ⁊ aliq̄ virtute purgat fleuma. vt ebu
lus. ⁊ aliq̄ melancoliam. vt sene ⁊ sic de alijs.
Has em̄ p̄tutes nō habēt a cōponentib⁹ ele
mentis. neq̄ ab ipsa cōpositione. qm̄ cōpositio
nō dat p̄tutē. sed p̄tuti cōponēs ipa dat mo
dū agēdi vel patiēdi. sed sunt cōpositiōes iste
⁊ q̄litates a tota specie causate. a p̄tutib⁹ cele
stib⁹ ⁊ a p̄tute aīe. nō em̄ vnq̄s calidū purga
ret sed poti⁹ cōsumeret nisi a p̄tute celesti cau
saretur hec opatio. Sicut em̄ in intellectu pra
ctico sunt forme p se mouentes corp⁹ eius in
cui⁹ sunt intellectu ⁊ in extermiationib⁹ aīa
liū sunt forme q̄ mouēt aīalia. ita sunt forme
q̄ a motorib⁹ orbū p figuras stellaz influre
als influre generalib⁹ q̄ sunt forme p se etiaz
mouētes ipas ad q̄dam q̄litates elemētares.
p illū modū nullo mō mouēt. Exp̄imēto autē
scim⁹ formā semē intra existēte mouere ad
venire p seipam ⁊ ipsa sibi mouet in corpa in
strumēta ⁊ mēbra p q̄ exerceat coitus ⁊ siliter
forma artis p seipam mouet. ⁊ q̄rit instrumē
ta cōueniētia fini suo. ⁊ scdm̄ hūc modū effi
caciores sūt motores orbū mouētes formas
influre suis materijs q̄s mouēt mot⁹ stellaz
⁊ celi q̄s sit aīa ad influendū formas tales cor
poris sibi cōiuncti. hec autē forme obtinētes
materias generabilū ⁊ corruptibilū multas

pban̄ effectib⁹ in lapidib⁹ ⁊ plātis. Erūt em̄
multi effect⁹ lapidū ⁊ plantarū q̄ experimēto
accipiunt in eis dē in q̄b⁹ studēt magici ⁊ mi
ra p eas opant. ⁊ iste opandēs sūt q̄ nec cōpo
nentū elemētaz sūt nec cōpositiōis ipius s̄m
se sed sūt formaz. s̄m q̄ influre sūt ab intelle
ctualib⁹ ⁊ separatis substātijs. Simplic⁹ autē sciē
dū est q̄ materia nihil agit p se. sed oīa patiē
⁊ nō sūt nisi tria formalit̄ in plātis. forme em̄
sunt q̄ sunt i eis aut sūt cōplexionales aut ce
lestes aut aīales ex aīa vegetabili q̄ est in eis.
Et forma q̄dē cōplexionalis est in eis abso
luta ⁊ cōparata. Absoluta p̄o est vt calor ⁊ fri
gus. hūiditas ⁊ siccitas. ⁊ iste absolute forme
variant matie. s̄m duo q̄ sunt i planetis. quo
rū vnū est elemēti cōponētis q̄ntitas s̄m vir
tutē in vna em̄ est plus calor. in alia plus fri
goria. Alterū autē p q̄d variat ista forma in
agēdo. est loci natura in q̄ crescit. plāte em̄ ha
bēt q̄litates locoꝝ in q̄bus crescit. Et s̄m di
uersitates climatū variat actio q̄litatū ⁊ plā
taz. plāte radicis terre adherēt ⁊ habēt plus
de q̄litate loci. q̄s cetera q̄ sunt mobilia de lo
co ad locū. q̄s em̄ mutabilia sunt s̄m locū
imobilia tñ sunt dura nisi suggētia locoꝝ. p
prietates q̄ etiā molles sunt p̄mit⁹. ⁊ maxime
herbe. ⁊ sugūt nutrimentū suū a locis sicut a
vētre quodā. cōpate autē iste eadem q̄litates ⁊
acūmē ⁊ frāgunt. Calor em̄ acūmē sicci domi
nio. frāgūt autē ⁊ ebeat⁹ ⁊ ab aquea hūiditate.
⁊ inde fit q̄ aliq̄n due plante hñt duas q̄lita
tes eq̄les scdm̄ essentiaz. ⁊ tñ ineq̄lites agunt
s̄m eā. q̄ caliditas vni⁹ acuta est. ⁊ alteri⁹ fra
cta. inde etiā fit q̄ vna forti⁹ agit in pfundū
altera forti⁹ in superficie. q̄ em̄ est in subtili hu
mido forti⁹ penetrat in profūdo. ⁊ illi adhe
ret. ⁊ in eo pgregat p̄tutē ei⁹. ⁊ q̄ adheret gros
so sicco. forte maior est ⁊ tñ nō pertingit nisi
ad superficiē. eo q̄ penetrare nō p̄t grossa sicci
tas ipius. hoc autē mō etiā frigidū cōparat ad
siccū ⁊ hūidū q̄ licz oīs q̄litas actiua fortifi
cet in grossa substātia postq̄ recepit eā. tñ ipa
grossicies ei⁹ impedit penetratiōez. ⁊ ideo mi
nus agit in aliā. aliq̄n minor vlt̄ eq̄lis q̄ est in
substātia subtili. Adhuc autē q̄litas illa acti
ua q̄ est in suba subtili. licet forte maior sit q̄s
alia q̄ sit in suba grossa tñ nō pficiet opandēs
suā q̄ euaporabit cū subtili hūido in q̄ est an
teq̄ cōplet opationē suā. sed sic eā diut⁹ ager.
q̄ retinebit in suba grossa ipa q̄litas actiua.

De ortis et cultura ipso
rum in cōmuni.

Libet

Enerali sermōe de oris loqns dicā in p
mis q aerē desiderāt liberū z tpatū. vel
tpato primū. qd patet ex eo q tpa z loca ni
mie caliditatis aut frigiditatis formidāt. et in
eis herbe qsi ad vltimā ariditātē pueniūt. nī
si tūc multē pluuijs aut irrigatōibz adiuuent
z silitet videm? q loco z tpa mortificāz frigi
ditas tollere nō pūt. Itē videm? q in locz
ymbrosīs nulli? vel modice vtilitatis existūt.
terrā desiderāt mediocritē solutā. et hūidā po
ti? q sicca. creta em z argilla sūt oris z cultō
ribz plimū inimica. z herbe in nimis soluta
terra posite in pncipio veris optie pualescūt.
sed i estate siccant. Itē irriguus eē desiderat.
vt supra seriuū habeat. q possit p cōueniētes
sulcos cū op? fuerit irrigari. q si hoc hīc nō
pōt habeat i se piscinā. v? foueā fontē vel pu
teū q in loco riuī succedant. z si nullū hīc pōt
fiāt fontē mltē puep orū i qbz pluuiāz hūor
aliquā diu retineat. vñ palladi? egregie dicit
q orz q celo elemētū subiacet. z fontano hūo
re pcurrit ppe est vt liber sit. z nullā serēdi di
sciplinā requat. Itē requit terram pguissimā.
ideoqz i altiori pte sui simū sp beat. Cui? suc
cus cū spōte fecūdat. z ex eo semel qlibet āno
si habet copia ei? singlā oroz spacia impin
guent. eo tpe quo feri debebūt. Sit aut oris

Sextus

domui prim? longe tñ ab area situs. nā pul
uerē pallearz qz herbarz folia pforat z epiccat
patit inimicū. felix aut orū positio est. cui les
uī inclinata planicies cursus atqz fluentis p
spacia discreta deriuat. Si habet copia terre
oris expositē. ptes ei? sic dinidēde sūt. vt bec
in qbz autūno semiabūt. pno tpe pastinem? z
qz semiabim? vere cōplebim?. autūni tpe de
bem? fodere. ita vt vtrazqz pastinatio decoqē
bñficio aliorz z solis. in locz aut hūidis semi
nādis i vere vale erit circa finē nouēbris mltē
tos impmere sulcos cōcauos. ad qz labat su
perfluus areaz. hūor tpe sanōis. vt maturius
talis loc? tūc sulc? replet? semibz impleat. Si
pō penuria terre habet. qcuqz tpe āni terra
int hūiditātē z siccitātē inuenit eq̄lis pastia
ri pōt. z statim feri. sed si optie fuit impiguata
ea q sata erūt. magis suscipiet incrementū. Pa
stinū pō fiat pfundū pma vice grossius cū vā
ga. z sup terrā sim? spargat. deinde cū ligōibz
itez. minutatim pastinet. z qntū fieri pōt lera
mē z terra misceant. z in puluerēz deducant.
Cū aut semandū erit. cū fune fiat aree circa
duos pedes ample z lōge qntūz voluerz. sup
qbz iactabit semē. et rastroz opiet. z siqd terre
dure in superficie remāserit cōterat. et iterū aree
fimo operiant. maxime cū sit satio byemalis
impiguat em terrā z a frigore semē defendit.
herbe aut scz lactuce blez. borago colliculi et
ceterē q in eo loco vbi sit semiarū pdictū erāt
euulse cū sit pastinū pmode plācant circa sul
cos areaz vt i seqnti habeant qdragesima et
seiaro nō auferūt nocumētū. ex quibz qz vo
luerz poterz ad semē pducendū fuare. pōt aut
in oris satio plim herbarz fieri toto tpe anni
q aer z terra naturalitē seu hoīs industria in
ueniunt eq̄les. aut ab eq̄litate non nimis di
screpātes. Sed pncipalis z pncipue satio du
plex est. vna pñalis que fit in mēse februarij
v? marcij. altera autūnalis q fit i mēse septem
bris vel octobr? ita tñ q locz frigidis autūna
lis satio maturi? fiat. pñalis tardior. in cali
dis pō regiōibz autūnalis feri? fieri pōt. z ver
na maturi?. Hoc tñ scias q i tpatz locz z etiā
calidis pñata satio verna melior inuenit. si fa
cta fuerit i fine nouēbris. vel in pncipio decē
bris. qz si februario vel marcij mēse fiat. licet
aū aduentū februarij scia nō nascunt. qz val
de maturi? herbe. p. xl. habebunt. z porri z ce
pe citius poterūt transplantari. pūt aut cōmo
de seiaro herbe sepatim z mixtū. Nā si mixtam
semiant. cū cōualuerint euellent q fuerit trās
plantāde. vt porri caules z cepe. et ex his que

Liber

trāspātari nō debet. pmo euellent atriplices
z spinacia q nō durāt i ortis. z remanebūt ble
te z petrosillus. scaturia z aliq caules. z ex la
etuc. z feniclis aliq qd ad pgruā raritatē de
ductis sarcularibū. z ad debitū veniāt pple
metū z herbe qdē q trāspātari nō debet rare
ferēde sūt. q pō trāspātant spiss. feri dnt. Et
est notandū q vbi debet pātari porri cepe z
caules faseoli milii panicū cucurbitē cucu
meres melones z citrulli pnt de mēse decem
bris ianuarij z februarij feri oēs herbe q cōsu
munt aī pdictā plātationē vt sunt spinacia
atrilplices z lactuce caules porrine et cepollie
z ceterē siles. Caudē est ne q serunt scia sūt
corrupta. Ideoq eligēda sūt q farinā interi
būt albā. z q magis fuerit pōderosa z pingua
siue grossa z in plib sūt vtilia q nō excesserit
ānt eratē. Sepe tñ pūit q scia qntūcūq sūt
bona si iacta fuerit nō nascat. et aliq malitia
corpo celestii ipedita. Ideo corūq vtile in
uenit diuersa scia simul feri: ne spūs alicui se
minū pōrarij ex toto terraz diuidunt. licz em
aliq plātē seimicē impediāt vt sup. pbatū ē
in scdo libro. tñ herbas vt plimū videm. cō
mode sunt nasci z viuere vt apte patz in piaz
z in loc ceterz in qd diuersis simul herbis z
raro vnt. tñ generz natura suo naturali mo
tu pducit. quā quidē seq debem. in oibz tan
q ducē scias em q ois herbaz scio est op
tima cū luna fuerit i augmēto ppter rōnez quā
sup dicit i libro scdo z sepe euenit vt nō sit vti
lis scio cū luna pcesserit in defectu. Fit autē
trāspātatio vt sapor herbaz i meli. cōmutet
z domesticet z q nimis spisse nate fuerit adeo
rare ponant vt sarculari possint. z ad debitū
puenire augmētū. nec ē in trāspātatiōe neces
se firmari radices. sed in qbusdā est vtile am
putari radiciū sūmitates. vt i tractatu cuiusli
bet herbe patebit. sarcularē autē qnēs herbe
nocue nascunt in eis. q tā sarculo qz manibz
optie auferant. vt melioribz herbis surripiāt
nutrimētū. fit etiā sarculatio cū ppter pōd. ter
re ac ymbriū cōpssione z ambulantiū cōculca
tiōe tra nimis fuerit cōsolidata dū tñ scias q
qñ terra fuerit nimis mollis nō tangat. sed si
fuerit nimis sicca licz terra moueri nō possit
herbe nihilomin. sarculo recidat. q res mul
tū. pfcit ortis. Accidūt ortis mltā nocumēta
qñqz aut necessitas nos cogit ortū facere i ter
ra nimis solida: z cretosa. Lūi multuz pderit
si sabulū misceat vl letamis mltitudo. z terra
sepissime moueat. z qñqz terra est adeo soluta
q būoz pcept facile resoluūt. z ort. estiuo tē

Sextus Fo. lxxiij.

pore nimis ericcat. Lūi pderit si eidē miscea
tur letamē z creta. si nō pōt facile irrigari aut
diu negat celestz infusio. Si aut ort. est oīno
nimis aq̄sus magnis cingat fossas. z p ipsuz
ortū fiant etiā tales q būoz aq̄sus supflū. de
fluat ad pres extremas. si fuerit pō nimis sic
cus z arid. foueis non cingat. qz orto subdu
cūt būozes z alte duobz pedibz pastinet. qz or
tus sic cul. negliget siccitates. et tpe magni
caumas irrigetur. z plātē puule obumbrent.
byeme pō frigida coopiant noue seminatiōes.
ne supfluo frigore q lata fuerit corrumpant.
Contra nebulas z rubiginē paleas z purga
mēta plibz locis p ortū disposita sunt oia cū
nebulā viderz instare cōbure. Cōtra limaces
q eas de orto remoueāt sint lectores. Contra
formicas q būnt in orto foramē cor nocue fora
mintaponam. vt palladi. ait. vl origano vl
sulphure trinis foramē asperge. si defors veniāt
omē orti spaciū cinere aut creta cingam. Si
fecerz lineā de oleo nō audebūt intrare donec
fuerit ericcatuz. s. hoc est difficile. s. vtile erit
hoc facere. s. arbores patientes formicas et s.
erucas. scia q spargēda sūt sp. succo madesiat
vl sanguie erucay p man. puerozū colligant
z occidant cū ortū infestāt. Licer est int olera
ppter multa porreta ferendū. vt olera infesta nō
generet aīalia in corio testudis. oia scia q spar
sur. es desicca vl mētā locz plibz z marie int
caules fere Cōtra mures z talpas pdest in or
tis cattas hē aut māsueras mustelas. Alij fo
ramia eoz creta z succo agrellz cucumerz im
plēt. z aliq foramē cū pastio vlgz ad terrā soliz
dā auferūt deinde ponūt aquā i foramē i ter
ra solida existēte z inde egrediēs aīal occidūt.
pterea oia scia orti ferunt z agri ab oibz malis
z noxijs aīalibz aut mōstris intacta seruari. si
succo radicū agrellz cucumerz z erucay mix
ta macerent. Herbe colligunt ppter cibū ipis
recis cultello modicū sup terrā z ex mltis so
la folia colligunt. q ad debitū vel qñ puen
runt augmentū. vt in blita sclarea boragie pe
trofillo. z i caulibz obseruat. s. i byeme caules
totalit in cidunt. porro i his oibz excepto pe
trofillo feniclo z saluia z qbusdaz alijs si sepe
stipites cū nati fuerit vl creuerit auferant lō
giori tpe sine semibz virides babeant. verū
ppter medicinā optet colligere postqz integrā
icipiūt hē qntitatē. quā debet aīqz floz alte
ret calor z cadāt s. scia colligūt postqz eoz ter
min. figit z ericcat cruditas. z aq̄sitas. z ra
dices sumēde sūt cū adest folioz. calūs. floz
colligere opz p. aginōz integrā aī extermia

Liber

tionē et casum. sed tota herba colligi debet cū ad suā integritatē puerit. Et fructus quidez sunt colligendi postq̃ sunt cōplementū eorū et anteq̃ sint parati ad cadendū et q̃cūq̃ colligunt. decalcēte luna meliora sunt et magis seruabilia his q̃ colligunt decrescente luna. in ei⁹ augmēto. et sūt q̃cūq̃ colligunt clario aere meliora sunt his q̃ colligunt in dispositione hūiditatis aeris et vicinitatis ipsius pluuię. Et siluestres q̃dez domesticis sunt fortiores et minoris quātatis s̃m Plinij. et ex siluestribz montane sunt fortiores. et ille quoz loca sunt ventosa et sublimia sunt iterū fortiores. et ille quarū calor fuerit magis tinct⁹ et sapor magis apparēs et odor fortior erūt potēiores in genere suo. Amplius scias q̃ virtus herbarū debilitat post duos vel tres annos. sed plurimū herbe flores et semia seruāda sunt in locis siccis et obscuris et in sacculis aut in vasis cōstrictis melius seruant. ne odor et virtus eis exaleetur et p̃cipue flores. radices autē melius in subtili arena seruant. nisi sint radices que siccate seruant. que similiter in loco sicco et obscuro melius seruabunt. semia tamē porrozi et cepaz meli⁹ q̃ alie in suis silijs seruabunt.

De Allio.

Sextus

Alium de mense septembris et nouembriis optime plantat. in terra maxie alba fossa et subacta. siue stercore licet in alia terra etiam stercoreata proueniat. sed inferi potest mense octobris septembris february et marcij. et in locis calidis mense decembris. et si dimittant in terra quando matura sunt reperiunt eorū radices et folia. et faciūt semē sequenti anno. qd̃ semari potest. et allea pro ducit. plantat in areis vno pede seu palmo distantes. Item possunt poni in areis herbarū due aut tres acies in qualibet. Sarculanda sunt frequenter vt melius eoz capita crescant. si bene capitata facere volueris. vbi ceperint eorū stipites prodire. procul calca. ita q̃ succus reuertet ad ea. Colligunt cum eorū stipites se ammodo sustinere non possunt. in lune defectu et clario aere. fertur enī q̃ si serunt luna sub terra posita et sub terris luna latente vellant odoris feditate carebunt. Item in paleis condita vel fimo suspensa durabūt. Alleum siccū et calidū est in medio quarti grad⁹. virtutem habet cōsumendi dissoluedi et expellendi venenū. Contra morbus habet cōsumendi venenozū animalū. accipe allea et tere et cataplasment. Succus eius interius receptus discutit venenū. vñ tiriaca dicitur scicorū. Contra lumbricos accipe alleū parū piperts petrosillis succum mente et acetum et inde fiat cataplasma als salsamentū et comedē cum pane vel carnibz. Ad aperiendos vias epatis vinales meatus. fiat salsamentū cū vino et succo herbarū diuresicarū. et detur patienti. Contra stranguiriam et dissinētiā et dolorem iliorū accipe allea et coque in vino et oleo. et facias inde emplastrū et impone pectini et circa virgam et loca dolentia. Alleum visui obest. quia desiccatur et toti corpori nocet si vltra modū sumatur. quia generat lepram appoplexiam maniam et multa alia. Auicēna insup dicit. q̃ alleum coctum clarificat voces et guttur. et confert tussi antiqui et doloribus pectoris ex frigore. Ysaac dicit q̃ parū dant nutrimentū. et sunt nociua colericis. et calorem naturalē habentibus. frigidis et humidis seu liquidis naturaliter vrinā prouocāt. et ventrem humectant. et siccis natura cōtrarium faciunt. sed volentes caloris eorū nocumētum vitare bis ea elixent. deinde condiant ea cum aceto.

**Liber
De Attriplice.**

Triplex seritur mense februario et mar-
cio aprili et ceterorum mensibus. usque ad au-
tumnū. si poterit irrigari. et nō desiderat tras-
plantari. et a quibusdā seritur mense decem-
bris. in terra bene culta et stercoreata. et melius
provenit si rare fuerit seminata. pōt autē feri p-
se in suis areis simul cū alijs herbis. et semper
amputandus est ferro. qā pullulare nō cessat.
sepe etiā irrigari desiderat. si tēpus fuerit ma-
gne siccitatis. semina eius p quattuor annos
seruari possunt. Attriplex frigida in pmo gra-
du. humida in secūdo. parū nutrit. et liquor
est aquosus. et cito eijcitur. et non est v̄gr̄is so-
lutiū. Cataplasma sup calidum apostema
illico refrigerat et sanat. Semen eius est mun-
dificatiū et colatiū. et punde vtile est icteri-
ciā habentibz q nascitur de epatis opilatione.
ex quo duabus dragmis cū melle et aqua cali-
da potui datus colericis valde pronocatur
vomitus.

**Sextus Fo. lxxxiij.
De Amiso.**

Amiso desiderat terrā bene pastinatā
et pingue. et optime puenit si hūore in-
uet et stercore. scriit mense februario et marcio
p se. et cū alijs herbis. ac semē eius suspensuz
p triennū durat. Amisū caliduz et siccū est in
tercio gradu. alio noie dicit ciminū vel feniclm
romanū. et est semē cuiusdāz herbe q silī noie
appellat. v̄tutē hz dissoluēdi et cōsumēdi. pōt
autē pseruari p quattuor annos mltā efficacia
Cū lauat facies ex aq ip̄ clarificat eā. et silī-
ter eius acceptio et v̄sus cum mensura. sed ni-
mis v̄sus ip̄ius faciē citrinat. Cōtra ventosi-
tatē indegestionē et accidas eructationes det.
vinū decoctūds anisi feniculi et mastice vel
puluis ip̄forū in cibus addito puluere cina-
momi. et dolorē intestinorū et frigiditatem mis-
tigat. Cōtra viciū matricis ex frigiditate va-
let decoctio eius cū alijs rebz diureticis. Con-
tra liuorē et p̄cussioē et precipue si sit in facie
iuxta oculos coquat cū cinio et supponat cū ce-
ra calefacta. Ad augmētationē lactis et sper-
matis valet puluis ei⁹ sumpt⁹ in cibo et potu.
et hoc opat agiendo meat⁹ lacis et spermatis.

Liber De Aneto.

Actū desiderat cōmunē ortorū terrā. et
serit mense februario et marcio septēbri
et octobri. et in locis clementibz. etiā de mense
decēbris p se et cū alijs herbis oēm celi statūz
patit. Sed in tepidiori letat. rarius serat et
irriget si nō pluāt. aliq semē eius obruit. op-
pinātes q ab aue nulla tangat. Anetum cali-
dū est et siccū in scō gradu. Eius semē pnci-
paliter cōpetit medicie. scōario radix recens.
Nā radix recens hz virtutē diureticā. calculi
fractū. et viarū vinaliū apertuaz. vt dicit
de pprietate li. xvij. Sicca sō nullius est vti-
litatis. tercio herba. Semē per triennij pōt
seruari. melius tamē est si singulis annis in-
nouet. decoctio herbe et semis valet ad stran-
guiriā et dissenteria. et lac augmētat. Contra
dolorē matricis fasticuli aneti bulliant in vi-
no. et cathaplasment. Semē eius ventosita-
tē tumorē et inflationē dissoluit. et similiter ra-
mi eius. et ipm semen ventre de humorū pu-
tredine mūdificat. habet etiā proprietatē ex-
tinguēdi singultū de plenitudine factūz q si
vriatur. calidū et siccū est in tercio gradu. etiāz
valet cōtra vulnera putrifacta et diuturna in
ventre nata. Auicenna dicit q assiduatio co-
mestionis aneti debilitat visum.

Sextus De Appio.

Appiū mense februarij marcij aprilis et
mai seri debet. et multū multiplicat in
circuitu. et eius vetustiora semina citius nascū-
tur. Appiū aliud est domesticum. aliud silue-
stre. domesticū aliud ortense. aliud aquaticū.
quod i ortis nascit calidū est. in pncipio ter-
cij gradus. et siccū in medio. ideoqz coctū vel
crudū esut datū oppulationē aperit. vrinā p-
uocat. et ventrē stringit. habet pprietatē cōsti-
pationē membrorū soluēdi. et viā hūoribz fa-
ciendi. vnde nocet epilepticis et pgnantibus
eolqz ad stomachū vuluā et caput attrahēdi
hz pntē nocet epilepticis et pgnantibus. et vomitū
inducit. vinū et decoctiōis torsionē vētrī fa-
ctā ex vērōitate ppelet. Semē ē efficacē mi-
noris. scōo radix. tercio herba. Aquaticū au-
tē rariū dicit. eo q in aqz nascit vbi rane mo-
rant. vel eo q renibz opitulat paz est calidū.
vnde digestibilis est et calidis naturis cōue-
niēs. Cathaplasmatio facta de eo et mica pa-
nis sup stomachū positus eius ardorē miti-
gat. siluestre dicit appiū risus. eo q melancoli-
cū purgat humorē. et curi habūdantia tristi-
cia generat. Appiū risus in vino vel aqua de-
coct⁹ stranguriā et dissenteria soluit. et sum⁹

Liber

gium ex eo factū menstrua prouocat. vel succus eius suppositus. Et nota q̄ apium rīsus ore sumi debet: quia in quibusdā locis adeo violentissimū als uehementissimū inuenit q̄ si sumatur est causa mortis.

De Absinthio.

Absinthiū calidū est in primo gradu. et siccum in secundo. duas dicit habere frutes contrarias. scz laxatiuā et constrictiuā. prima ex caliditate et amaritudine. scdam ex grossicie et ponticite substantie. unde nō est dandum nisi materia existente digesta. debet autem colligi circa mediū maij. et in ymbra sicari. Contra lumbricos in inferioribz intestinis existentes datur cū puluere centauree. vel persicane vel nucleorū persicorū aut foliorū. Ad menstrua prouocanda psarigetur succus eius. vel fiat suppositoriū ex eo. et apio et arthemisia coctis in oleo. Contra ebrietatem def succus eius cū melle et aqua tepida. Contra suffocationē ex sanguine. als fungis def succus eius cum acceto et aqua calida ad duriciē splenis absinthiū coctū cataplasmef. Contra liuorē et dolorem membrorū ex percussione absinthij et puluere cimini et mellis fiat emplastrū. Contra duriciē vel duricies

Sextus Fo. lxxv.

als vermes aurū infillet succus eius. Succus eius potatū visum clarificat. et oculis impositū ruborē et pannū remouet. libros et pānos et a vermibus et tinea turos reddit et in caustū et cartas a corrosione sine a corruptione.

De Arthemisia.

Arthemisia que alio nomie dicit mater barbari. calida et sicca est in tercio gradu. folia eius magis q̄ radix cōpēit medicamine. et viridia magis q̄ sicca. valet contra sterilitatē. que fit a frigidityte. Nam si esset ex caliditate magis obesset. quod satis ppendi potest ex complexionē mulier. si sunt macre vel pingues. datur ergo puluis eius cum puluere bistorte. et nucis muscate. cum melle confectus. vel sirupo simplici in modū electuarij. Itē balneat in aq̄ in qua sit cocta arthemisia. vel ex tali aqua fomentet vulua. vel ex ea et oleo cōmuni fiat suppositoriū. Ad menstrua prouocanda fiat pessarium ex succo eiusde. Contra tenasmon ex frigida causa. patiens recipiat sumū eius per annū. et herba calefacta et super lapidem posita sedeat super eam.

Liber De Aristologia.

Aristolochia duplex est scz longa et rotunda. et utraqz calida et sicca est in tercio gradu. et quidā dicūt qd est sicca in tercio gradu. radix magis qd folia competit medicine. radix colligit in autumnū. et exsiccata per biennū potest seruari in multa efficacia. Et folia cum floribus habent dissoluendi et cōsoluendi et consumendi et expellendi venenū. et molū venatorū anialū. de succo rute cum puluere ei. puluis etiā eius carnes corrodit in vulnere. et in fistula. ad expellendum fetum mortuū coquat nimis in vino et oleo. et radix ei. et fiat momentū iuxta femur. puluis eius acceto mixtus cutē optime et scabiez et saniem mūdificat. Albertus dicit qd habet mirabile virtutē in attrahendo spinas. et aliqz carni infixa. Itē dicit qd mūdificat sordes auris. et mundificat et confortat aurū quādo ponitur ipa cum melle. et prohibet saniem si generet in ea. si linitur super splenē cum acceto confert valde. et rotunda in omibz est fortior.

Sextus De Abrotano.

Abrotanū est herba calida et hūida in primo gradu. et subtiliatina et aperitiua valde. Cuius emplastrū prohibet attractionē neruū ad membra. Item frangit lapidem in renibus. et prouocat menstrua sedando. eius decoctione. et confert vlcerebus ei. et eiicit secundinā. et fetum. et confert coadunationē ozis matricis. et aperit ipm. et duriciem eius bibitu. et more emplastri supposituz et ponatur ex eo vsqz ad quinqz.

**Liber
De Affodillis.**

Affodilli z centum capita z albutiū idē
est calidum z siccum in scdo gradu. fo-
lia eius sunt similia folijs porri. radix ei⁹ cō-
petit medicine magis q̄ herba. et viridis me-
lius q̄ sicca. in radicib⁹ eius inveniunt que-
dam capita in modū testiculorū. diureticam
habet virtutē attrahendi dissoluendi z cōsu-
mendi: et valet ad ea ad que valet anacardum. et
eodē modo. Item valet ad ea que valent cō-
tra maculas et omne viciū oculorū hoc mo-
do accipe vnciā croci z vncias. 3. mirre bul-
lias in libra media boni vini rubei: et libra
media succi affodilloz vsq; ad medietatis
cōsumptionē. vel ponat ad solē in vase eneo.
et per tot dies q̄ ad medietatē reducat. mi-
ro modo pdest si tali colirio illinant oculi.

**Sextus Fol. lxxv.
De Accetosa.**

Accetosa frigida z sicca est in scdo gra-
du: in ipsa est stipticitas et superat cole-
ram. et eius humor est laudabilis. radix ei⁹
cum acceto confert scabiei vlceroſe. z excoria-
tionem inguinis. Ex ea fit emplastrum scro-
foliis: ita q̄ dicitur si radix eius suspendat in
collo habentis ea iuuetur. et eius decoctio cū
aqua calida confert pruritui. et similiter ipsa
in balneo est vtilissima. z comeditur propter de-
siderium luci.

De Glita.

Liber

Lita desiderat terram pinguiſſimā huiusmodi ſtercoratā et ſubactā et optime proficiet. Serit ea q̄ ppter cibū querit mēſe decēbris februarij et marcij ſcipue. Sed pōt ſere toto anno ſeri. ſi inueniat terra eq̄lis. et optime q̄ ſpūſa fuerit rarificat. et alibi trāſplantat. cū aliq̄ntulū creuerit. ut ſit quicq̄ vel quat tuor folioz radicibz ſuis ſimo recē obzugi. et q̄ inuenit in loco vbi ſunt ſemiaria euulſa et ſemiatis arcis plāct circa ipſa ab vtraq̄ pte ſulcorū. Itē pōt ſeri in arcis vbi ſunt melones et citrulli aut cucurbite cū incipiūt ramos extendere. ſiue ſint ibi cepe ſiue nō. que remane bñt remotis melonibz citrullis et cucurbitis. Sarculāda ē ſepe. et ab herbis inuulibz liberāda. ſi p ſe ſola fuerit. Sz blita q̄ ppe ſcia colligēda ſerit optia erit. ſi ſerat mēſe auguſti. deinde mēſe ianuarij p ſulcos ortoꝝ vel per areas trāſplantet. Nec em̄ poſtea nobilioꝝa ſemina ſerūt. Et nota: q̄ ex eodē ſemine blite naſcunt nobiles: q̄dam q̄ primo anno nō pducūt. ſed ſolū anno ſequū. Et hec debet propter eſum ſeruari. Et q̄dam naſcunt ignobiles. q̄ prima eſtate ſurgūt in ſtipite. et ſemen pducūt. et hec erpente de orto. cū ſemen proſerūt. Item ſeri pōt et cū alijs mixtim q̄ rema

Sextus

nebit et ſarculabit remotis quaſi ceteris herbis. Eius ſemē p quattuor ānos dūrat. Blita frigida et hūida eſt in tercio gradu. laudabile chimū generat. ventrē humectat. et cōuenit calidi natura vel accidentalit̄ calefacit. et ſitim extinguit. blita lēdes et alias immundicias capis et faciei maculas emūdat. Capillos capitis reparat et cōſeruat. malos humores nutrit. nūnis ſi ſepe i vſu habeat ut picit dyacoſco. Quicq̄. dicit: q̄ ſup ei⁹ radicē ſicut et ſup caulem poſteſt plantari ſurculus. qui tandē roborata radice in arborē tranſmutatur.

De Boragine.

Drago ſerit mēſe auguſti ſeptembris decembris et aplis. vel ſola in arcis: vel circa nouellas areas altiarū herbarū. nec apte alio tpe ſeri pōt. et trāſplantat cōgruo fere toto tpe anni. ſemia ei⁹ colligunt ſemiatūra ne de ſilijs cadant. et herba cū ſeminibz p duos vel p tres dies ponit in acervū. ut ſemia maturitatis recipiāt cōplementū: et ſup lintheamine cōcutit ſeu conterit. ſup quo ſemē facile cadit. aliter em̄ haberi nō poſſet. ſemē per duos annos ſeruat. Borago calida et hūida eſt in pmo gradu. habet em̄ proprietatē le

Liber

ticiam generadi si in vino missa potui datur
Cor em valde confortat. vnde valet cordia-
cis cu aqua cocta et cu melle aut zuccaro po-
tui data. Canales pulmois pectoris et gut-
turis optime mudat. optimu sanguine gene-
rat. vnde coualescentibz ex egritudine sinco-
pisanibz cordiacis et melancolicis p melta
cum carnibz vel condita cu sanguine. Con-
tra sincopim desirupus ex succo eius et zuc-
caro factus. Contra cordiacā addatur dicto
sirupo puluis de corde cerui. Contra icterici
am comedat frequēter cocta cum carnibus.
Item succo eius et scariole vtatur.

De Basilicon.

Basilicon osinu alio seuinu calida et sic-
ca est in pmo gradu. Liii⁹ tres sunt spe-
cies. scz garioflatu qd habet folia minura. et
hec maioris est efficacie. Item est beneuena
nu qd latissima habet folia. hec herba ex aro-
maticitate virtute habet confortan et ex qua-
litate dissoluendi consumendi extrahedi et
tergendi et mudificandi. Contra sincopim et
cordiacam ipsius herbe decoctio detur. cum
aqua rosata ad idem valet vinu in quo eadez

Sextus Fo. lxxvij.

herba per nocte steterit. et si in eo cocta fuerit
tale vinu multu confortatiu et aromaticum
erit. et valet contra predicta et contra indige-
stionem et fluxu ventris ex frigiditate. Sed
contra fluxu valet precipue si herba vel seme
quod est melius decoquatur in aqua pluua
li. cum modico acceto. et talis aqua detur pa-
tient. Item valet ad matricē mundificandā
et menstrua prouocanda.

De Bethonica.

Ethonica calida et sicca est in pmo gra-
du. folia eius seipue copetunt vsui me-
dicine viridia et sicca. ad dolorem capitis ex
frigida causa fiat gargarismus. Ex cuius co-
latura decoctionis eius cum strarigonia in
acceto. Contra dolorem stomachi detur de-
coctio eius in succo absinthii cum aqua cali-
da. Ad matricem mudificandā et conceptuz
inuandum fiat fomentu ex aqua decoctiois
eius. fiat etiam suppositoium et detur electu-
ariu confortatiu et puluere eius et melle.

R iij

Liber

De Granta vrsina,

Ranca vrsina calida et humida in primo gradu. virtutē habet molliendi contra frigida apostemata cōterantur folia eius cum exungia porcina veteri et superponantur. Contra vicium splenis fiat vnguentum ex ea contrita diu in oleo macerata et colature eius addatur cera.

Sextus

De Bistorta.

Bistorta est radix cuiusdam herbe simile nomine appellate. et q̄ frigida et sicca est in tercio vel in scōdo gradu. virtutem habet constringendi et consolidandi et confortandi. Contra vomitum et debilitate vel feruore. puluis eius cōficiatur cum albumine onis super tegulam coquat. et datur patienti. Contra dissenteriam datur cum succo plātaginis. ad menstrua cōstringenda fiat fomentum ex aqua decoctionis eius et puluere ipsius.

De Cucurbita.

Cucurbita desiderat terram pingue bene subactam stercozatam et humidam. plantatur in fine aprilis et principio maij. tribus vel quatuor pedibus distantes hoc modo. bina grana simul mittantur circa tres digitos in terra: et rami deorsum et acuitas sursum mancant eleuata. sed per noctem anteq̃ plantent mittantur in vas aqua plenum. deinde grana eijciantur natantia. et plantentur alia que nō natant in loco. vbi ponitur. misceantur cū terra et letamine. Nec plantentur in foveis ne pluuie aggregentur in eis. et germinē extinguant cū bene nate fuerint et eleuata modicum supra terram sarculant. et circa eas terra ponatur. et cum opus fuerit suauiter irrigentur. Et si plantate fuerint in modica terra mota cum augeri incipiunt. vniuersa terra circa eas posita. fodiatur profunde. vt radices possint extendere per spacia vniuersa: et cum creuerit cooperitura fiat desuper ad modum vinee ad staturam hominis. et rami foliati ponant desuper. propter vmbra et super ipas cucurbitas. propter calorem herba ponatur vt melius crescant vel sinant ire super

per terram earum vites si placuerit. cui multum proderit vt multa et citius poma faciat. si ipsius capita principalia et grossiora modicum in summitate rumpant. vt ramos faciant qui poma producant. Item inuentus est modus plantandi maturius cucurbitas et melones. et habenda maturius fructus ponat parum de terra trita super massam fumi calidi nuper extracti de stabulis de mense marcij. et super dicta terra plantentur semina. hec cito nascunt. propter calidum fumum et finum eius et nata defendantur in noctibus a pruinis coopertorio aliquo. et tempore quo pruina cadere desistit. statim cum modico illius terre et fumi transplantent vbi volueris eas esse. que pro seminibus seruare volueris grossiora. que de primo natis fuerint vsq̃ ad hyemē in veste sua indurare permittite. deinde ad paruum fumum suspendi vbi semina optime seruabuntur. Et nota q̃ grossicies appendicij futuram cucurbita magnitudinē indicat. et cum plantare volueris aperias. et scias q̃ quanto in altiori loco cucurbita semina fuerint. tanto longiores creabunt. et nota q̃ semina predicto modo seruata per triennium seruabunt. Cucurbita frigida et humida est in secundo gradu. flegmaticum chimij generat. vnde competit calidi natura et proprie colericis nam ipsorum calorem mitigat. et sinum extinguit. et est eis optima et maxime si cum coctis aut maligris nati succo aut agresto aut accero malorum granatorum detur. flegmaticis autē detur cum pipere sinapi vel menta. et si in pasta inuoluta assetur et succus in pasta inuenit potui detur. calorem febris mitigat. et sinum extinguit. In acutis febribus datur aqua eius vel sirupus ex ea factus: et ipsa cum carnibus cocta colericis in estate confert. Semina eius frigida et diuretica sunt. propter subtilitatem substantie et precipue competunt medicinis. Contra opilationē epatis renū et vesice: et contra apostemata pectoris semina mundata et a corticibus suis bene terantur. et in aqua ordei aliquo qualiter coquantur et aqua colata potui detur patienti. Si autem non potest bibere talem aquam fiet ex ea sirupus. Et nota q̃ maiorem habent efficaciam si nō bullierint sed ablactentur.

¶ liij

Liber De Cucumeribus et Citrullis.

Cucumer et citrulli desiderant eandem
terram cum cucurbita. et eisdem mensi-
bus eodē modo plantantur et circumfodiun-
tur. s; habere debet intervalla maiora et post-
q; nati fuerint omnino non rigent. quia in ri-
gatione facile destruunt. et cum plantata fue-
rint eorū semina per sex vel octo dies inquit-
rant ne sint corrupta. quod sciet si dura sunt
vel aperiunt. q; si mollia sunt non sunt bona.
Ideo loco ipsorū alia sunt ponenda et iterum
post sex dies rimanda: et alia ponenda si in-
ueniantur corrupta herbis iuvantur. et ideo
sarculo et runcatione non indigent. Si semi-
na omnino lacte et mulla maceres dulces na-
scuntur: et candidi longi et teneri. et si aqua in
patenti vasculo sub eis ponas duobus pal-
mis inferiores tales fiunt ut hoc gracilius
Marcialis affirmat. Cucumeres et Citrul-
li frigida et humida sunt in secundo gradu. et

Sextus

sunt valde indigestibiles. et citrulli deterio-
res sunt cucumeribus. et in utroq; pars exte-
rior: est durissima ad digerendū. sed medulla
ipsorum perfectiore generat chymū. habenti-
bus calidum et fortem stomachū et exercitan-
tibus in estate conferūt cū substantia sua fleg-
maticis. et ociosis nocēt multū. et specialiter
stomacho et nervositati eius. Sed aqua siue
succus eorum confert febricitantibus. et sta-
tim sedat. non comedūtur cocti sed crudi tan-
tum. Sed cucurbita cocte solūmodo comes-
duntur. citrulli quanto minores et teneriores
et viridiores seu acriores vel albiore sunt tā-
to meliores. nec boni sunt postq; eorum sub-
stantia ad duriciem et color citrinitatē acce-
dit. Sed cucumeres meliores sunt. maturi
eristunt quod cognoscit cum molles sunt et
leniores fiunt.

De Caulibus.

Aules in omni aere pueniūt et terrā de-
siderant pinguem mediocrē et stercoreā
et et profunde fossam. et amat potius terram

mediocritate q̄s jabulū aut creta. Cauliū q̄dam habet folia plana lata et grossa: et his cōmuni ter vrimur in pibis nris. Quedā sunt folia crispissima. et hī licet boni sint. tñ sunt minus mūdi ppter crucas et alios vermes. q̄ nimis occultant in eis. Sūt etiā caules q̄dā hñtes folia magna subtilia et aliquantū crīpa p totū. q̄ caules romani dicunt. et hī meliores sunt cibisq̄. magisq̄ coquibiles. si terrā valde pingue habuerint. in macra meliores sūt. Seminari possunt et transplātari toto tpe anni. q̄ tpe terra nō fuerit cōgelata. aut adeo siccata q̄ coli nō possit. et durant eorū semia per q̄tuor annos. Et q̄ serunt de mēse decēbris februarij marcij et aprilis et maij habent toto estate et hyeme: donec puinis et nimio frigido destruant. Quia si stipites eorū non euellant in vere productū semina. q̄ cū matura fuerit colligant. verum si plures. auferantur ab eis ramusculi seminiū euz nascunt. ita q̄ materia seminis cōsumat vinciunt. et postea folia pulcra producūt et p annos plures eorū vita durabit. Quidā tamē nimis facile semia producūt et hī nō possunt sic facile seruari. Alij q̄ sunt q̄ nō sic facile semia proferunt et his p̄prie cōpēit bec cautela. et q̄ semiant postmodū augusto vsq̄ ad octo dies intrāte septēbris. dein de plātant de mēse septēbris vel octobris vel aliquantū creuerint erūt magis pulcri in q̄ dragesima sequēti: et post ipam. et semia non producūt et gelu et puina hyemis non timebūt. Si q̄ ante dictū tēpus serant semia. producūt in q̄dragesima. et eui pueniēs nō erūt. q̄ si post dictum tēpus seruant nimis teneri et debiles erūt. q̄ si post dictū et veniēte frigore hyemis nō durabunt et bec in pibis tussie boni sunt probata. Spissi valde feri pnt. et irrigari si tēpus fuerit nimis siccitatis. Et nota. q̄ cauliū semia p quibz ānos dicunt posse seruari. Cū q̄ plātant in foraminē cū palo facto amputent summitates radicū. ne cū ponunt sursum plicent: q̄ eis magnū nutrimentū auferret. Et nota q̄ ponēde sunt incrementi maioris quoq̄: q̄ licet serius p̄bendāt tñ fortiores sunt. nec est necesse q̄ radices fango vel molli leramine liniant. nec q̄ terra sit mollis. Nā et in mediocritate sicca plātē viuūt. licet arstant folia. donec veniēte pluuia p̄ma. cōfortabit vigor eorū. Et nō solū caules mēse marcij vel aprilis plātati. sed etiā q̄ unū iulij augustiq̄ mēse plātant erūt in hyeme magne. plātent autē soli in loco ubi nil aliud est. Et op̄time et similiter proueniūt p sulcos oīum her

barū ceparū et alcorū scz vna acies per sulcos vel due si vna in qualibet parte sulci p vnum brachiū vel minus ab inuicē sint sepāti. Sicut quanto rariores plantant tanto maiores efficiunt: et quāto spissiores tanto minores erūt. Item caules quoq̄ dicimus pro quadagesima esse plantandas optime plātant in magnos caules in duplo spissiores q̄ ipsi magni sunt. prius optime culta terra. et quasi in puluerem redacta. q̄ remanebūt maioribz relectis poterūt rarificari. vt magni fiant et duret per totū annū. et tota illa estate semina nō producent. Item plātari possunt p agros in meliū pannicū et fabas per sulcos frumētū et ceterorū granorū et inter cicera et sulcos melonū et cucumerozū. Itē possunt plātari in vineis et in his bene proueniūt. sed eas maxime ledūt. Cōperit est etiā caulē esse inimicū vitis. et debilitare multū seu plurimū. et adurere si fuerit iuxta ipam. Itē caue cū caulē plantas. ne tantū terre submergas q̄ sumitas stipitis plātule nō remaneat sup terrā: q̄ statim plantaperiret. Caules farculade sūt et herbis inutilibz liberande. et cū post incensionē siccitate estatis veniūt pluuię q̄bus renouari speratur. auferant et ab eis folia inutilia q̄ sicca fuerint et pforata. caulis fr. et sic est in pmo gradu. Sed Quicē. dicit q̄ est siccus in secundo. turbidū et melancolicū generat sanguinē et eius nutrimentū pū est. Cum q̄ coquet cū carne pingui aut gallinis fit bonus parū ius eorū ventrē humectat. et vinā prouocat. Eorū q̄ corpus est siccū vnde cōstipatiua sunt et ego simul recepti in hac actiōe tēperati. sed solū ius datū soluit. et substantia sola consistat. Hocumētū eorū auferit si elixent. et aqua proiecta coquant in alia cū pingui carne pecudū. aut suis cū pipere aut cum cimino vel ciamo aut oleo dentur. Quicē. dicit. q̄ et decoctio et semen ebrietatē tardat. Et q̄ proprietatibus eius est ericatio lingue. et facit somnū comestio eius clarificat vocem. Galienus: q̄ si canles affati dentur pueri ad comedendū faciūt eos citius ambulare. Plinius dicit. q̄ folia cauliū mire sanant vulnera canū. Itē dicit q̄ caulis parum coctus soluit ventrem. et multū coctus stringit eum. et dicit q̄ caules cōfortant nervos vnde valet paralitici et tremulosi. lactis vbertatem p̄bent. et eius succus valet contra venenū. et contra morsum rabidi canis.

De Cepe.

Libet De Cepe.

Epe desiderat terrā solutā pinguem et optime subactam. eorum semina crebrata durant per annū tantū. Sed in matris suspensa per triennū seruant illesa. Serit a quibusdam mense nouembris circa principiū et maxime per vniuersam iuliam. et sit super ipsa tū seminariū velut pergulariū de aliquibus straminibz coopertū versus aquilonē. p vnu brachium. et per duos versus meridiem eleuatū. et a multis. seritur mense decēbris inuarij february marcij cū primū possunt ferri. Sole serunt in arcis mixtimz cum alijs herbis. feri possunt cū aliquantulū creuerint siue sit de mense a plis vel marcij vel iunij plātant in arcis per vnu semissem vel spannam ab inuicē sepata. et in area quattuor acies ponit debent. Quas pō vis ante maturitatē comedere. plantabis in arcis vbi sunt cucurbitē cucumeri citrulli vel melones. Et cum hec creuerint sepe colligunt. vbi etiam si dimittantur ad maturitatē perueniūt. licet non sint ita grosse sicut hec q in arcis sole plantant. Cū plantari debēt rescinduntur radices vsq ad grossitudinē vnius vel mediij digiti. iuxta ces-

Sextus

pat. et per vnu digitum tū sub terra mergitur. Hec enī planta facile adeo cōprehendit. q si solūmodo poneret vel caderet super terram vel ad ptes lōginquas portaret enī diSCOOPERTA in terra q si arida. dum tamē optime puluerizata plātent summa facilitate nasceret et augetur. Sepe circūfodi desiderant et ab herbis quibzlibet liberari. q si terra eodē anno stercozata nō fuerit debet plātatōis tēpore stercozari. vt optie cōualecat. Collectis aut cepis maturis qd patet cū se sustinere nō possunt et animodo nō augēt. Meliores earū plantaz de mense augusti vt anno sequenti se mē faciant. deteriores pō plantant vt in quadagesima viridia habeant. mediocres vero seruant. q si in augmento lune euulse fuerint claro vel sicco tpe existēte. meli⁹ seruabunt in loco obscuro et sicco. Cepe ca. sūt et humida in tertio gradu. p inde sepi⁹. melle cū sui acimine hūores malos in stomacho generat. et sitū inflationē vctositatē dolozē capis atqz infantiā faciūt. ppter fumū ex eis ad caput ascēdentē. et cerebrū pcutientē. vnde assuescentes eis. cadūt in mania et terribilia somnia. et melancolica cernūt. psertim si ex egritudine exstentes ea comederint. cruda pō comesta nihil nutrimenti corporis tribuit. sed si eligentur et in aqua proiecta in alia coquant dāt nutrimentū bonū et plurimū. maxime si cū carne pinguisima et cū bono cōdimēto odorifero condiant. Si aut cruda ppter medicinas moderate scdm q optet fumant. calozē inducūt grossos et viscosos hūores incidūt. venaz ora apiunt. vinā et mēstrua. puocāt et appetitū augmentāt. et ventrē suo calozē et hūiditate augēt. Succus earū naribz intrusus. vel si odor earū patiēti naribz fuerit attract⁹ caput optime purgat. Cruda pō comesta cremēta capillorū prestāt. Auicē. dicit q in cepis est acuitas incisina amaritudo stipticitas. et qd est lōgius est acut⁹. et rubē est acutius albo et siccū humido. et crudū coto. et in ipso est attractio sanguinis ad exteriora. qre est rubificatiū cutis. Cepe pterea cū comedant proprie profert nocumēto aqua. et semel⁹ delect morpheā. et cū fricat ex eo in circuitu alopicie cōfert valde. et ipm cū melle eradicat verrucas. et plurimus vsus eius facit suber. et est ex eis que nocent intellectui. propterea q generat humorem malum.

De Cimino.

Iminū desiderat terrā pingue. & aerem calidū. & serit de mēse marcij. siccū & calidū est in tercio gradu. p qñq annos pōt seruari. virtutē habz diureticā & fumositatē subtiliādi. vñ sumptū in cibis & potibz & lassamētis digestionē cōfortat. vinū decoctiōis eius & siccū siccatū & semis feniculi dolorē & torzionē intestinorū ex vērōsitate mitigat. Itē vinū valet cōtra frigidā tussim. Cōtra tumorē fauciu ciminiū & siccū bñ trite in vino coqñt & emplastrū factū sup locū dolentē imponat. Cōtra frigidū reuma capitis puluis ei⁹ & baccharū lauri simul in testa calefact⁹ & in sacculo positus capiti supponat. Cōtra stranguiriāz & dissinteriā & alios dolores ex frigiditate ciminiū cū vino coctū supponat. Cōtra sanguinē oculorū nō in pncipio sz post puluis ciminiū cū vitello oui cōfect⁹ sup regulā calidā ponat. et diuisum p mediū sepius supponatur. Cōtra liuorē & cōmixonē. vel alio modo factū dū recens est puluis cimini subtilis bene cōfectus ad ignē. & sepi⁹ apposit⁹ certū remediū est. Et nota q ex frequēti vsu cimini fit discoloratio cutis. ideo fratres minores: quia multū eo vtunt. et ad istum finē sunt multūz croci et de hoc summe gloriānt.

Rocus est duplex scz siluestri⁹ q̄ serit si cur alie herbe. q̄ est modice vilitat⁹ sed facit altū stipitē. & multas maculas in q̄b na scit crocus q̄ cū appet in ortu solis colligit. Itē est bon⁹ croc⁹ domestic⁹ q̄ nō serit. q̄a semina non pducit sed cepulle ei⁹ colligunt de mēse aplis vñ maij. & dimittunt octo dieb in acervo vt maturent. & tūc mūdant & siccant in loco calido. nō tñ ad soles ne coqñt. cū sint mature. qd cognoscit qz tūc folia eorū sūt sicca. & seruant vsqz ad mensem augusti. & tūc vñ ante aut post vna sepata ab alia in areis pastu natis plantent cū radicibz q̄s habent p vnā spannā distātes in quattuor digitis submergant in sulcis vel duobz vñ tribz annis dimittant. & qlibet anno de mēse aplis si fuerit tūc folia sicca & de mense maij iunij iulij si herba nascit in areis immittant. supando terrā p totā supficiē p duos digitos deorsum. vt nō tā gat cepe. Et si plātant circa finē augusti aut de mēse septēbrj radiū terra. vt area ob oī bñ ditate seu viriditate mūdet. decū nascētibz floribz colligant. & croc⁹ sicc⁹ siccet ad lētū ignē et aliq loco clauso seruat. & clapis duobz vel

Libet

tribus annis tor^o euellat de mēse aplis. z ite^r
rū plantat vt dicit. Terrā desiderat cretosam
vel mediocrē. z pōt optime plātari vbi fuerit
cepe vbi sunt euulsi. Et est sciendū q^d crocus
nō multū ledit vmbra s^z plurimū ledit a mu-
ribus q^d sub terra corrodūt cepas ei⁹. contra
q^d nihil q^d sub terra tū valet cōtra tēdere tra-
pulas iuxta eoz foramē. z sulcos inter areas
cōcanos facere. q^d cā defendūt ab hūore āq^o.
quē valde timent. z ppter hoc sunt impeditio-
nes transitū mūrū z talparū. que multū appe-
tūt cepas eius. Crocus est ca. z sic. in primo
gradu in suis q^ulitateb⁹ tēperatus: z ideo cōfor-
tatiū valde. vnde cōtra debilitatē z defectūz
cordis multū valet. Ruborē oculoꝝ ex san-
guine vel macula tollit: si tritus cū rosīs z vi-
tello oui apponat oculo. vt dicit Dyas. Item
q^d crocū prius bibit ebrietatē z crapulā nō ti-
mebit. Item corone ex eo facit nō permittūt
homines inebriari. Itē somnū facit z stimulat
ventrē. vt dicit Plinius. Item dicit q^d curat
morsus serpentūz z arenarū z puncturas
scorpionum

De Cepullis.

Epulle malicie plantant vt porri cum
palo de mēse iunij scz vna in foramē p

Sextus

vnū pedē distantes. q^d magnū caspū faciunt.
quo postea vtimur estate sequēti post pascha
z sunt fere eiūsdē cōplexiōis cū alijs cepis.

De Carduo.

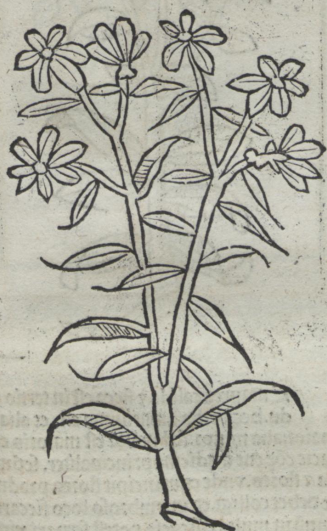

Arduus scriit de mēse marcij. terrā sterā
coratā dillgit z solutā. q^uis in pingui
posset melius puenire. z hoc illi prodest con-
tra talpas. si non in solidiori terra pangat. ne
ab inimicis alalibus facile pforct. Sunt in
area iā pacta cardū luna q^u crescēte serendi se-
mina discreta spacio semipedis Lauendum
est ne semina imersa ponant: nā debiles z cur-
uos creabūt z duos. nō alte impmēda sunt.
sed tribo digitis cōprehensa mergant. donec
ad pmos articulos digitoꝝ terra proueniat.
herbis liberent assidue. donec plātatura soli
dent. z si estas intrauerit irrigent. si acumina
seminū constringas. pluuias spinulis care-
re Palladius affirmat. mēse octobris cardui
plante ponant inter frumentū iam natūz vel
alias segetes cū palo. quod est vtili⁹ q^u eas in
crudo solo ponere. Quas cū ponemus radi-
ces summas eozū ferro resecam⁹. ac fimo cin-
gimus ternozū pedū spacio sepamus. cū in
crementi canna pedali scrobe depositas bi-
nas aut trinas. Lincem sepe sub byeme sic

Liber

cis diebus simūq; miscēdū? Colligunt autem nō simul sed successiue maturant. nā tūc est colligēdus carduus cū habz adhuc flores in pte inferiori. sicut ferur nō ante nec cū flores omnes ceciderint. qā deterior esset. Sane singulis annis quotidie auferēde sunt plantę. vt nec mācres fatigent. 2 soboles per alia spacia dirigant. cū tamē aliq sunt radices pte vellēde qz seruabis ad semia colligēda liberatas omnibus pullis testa sup tegere debes aut corrice. nā solent semia sole vel ymbrius interire.

De Caromilla.

Caromilla calida 2 sicca est in pmo gradu: 2 est propinqua stuti rosei sui subtilitatis. et ipsius caliditas est sicut caliditas olei cōueniens: et apertiuā 2 subtilitatu spissitudinis. mollificatiua 2 resolutiua absq; attractione. et hec est eius proprietas in medicinis. sedat apostemata calida mollificando et resoluendo. 2 confortat mēbra neruosa omnia. et est ex medicinis plus cōferentib; laci tudini qz relique. Et est confortatiua cerebri. quia resoluūt materias capitis.

Sextus Fol. lxxxj.

De Custura podagralim.

Custura. id est podagralim vl' grungus calida est in pmo gradu. 2 sicca in scdo cum floribus debet colligi. et p duos annos potest seruari. principaliter virtutē habz purgandi melancoliā scdo fleuma. vnde cōueniēter ponit in decoctionibus purgantib; melā coliam 2 fleuma. aqua decoctionis eius valet contra stranguiriā 2 dissinteriā 2 etiam herba si poteris habere in magna quantitate decoctam i vino 2 oleo renibus pectori al's pectini et alijs partibus dolentibus cathaplasmata. Auicē. dicit q aqua custure est mirabilis ad ictericiam. sed Aresio. dicit q de proprietatibus eius est expellere supfluitates antiquas a venis.

De Calamento.

Liber

Alimentū aliud est aquaticū et vocat
mentastrū. aliud est montanū et vocat
nepitā. Montanū melius est. quia est magis
siccū. cum florescit debet colligi. et in ymbro-
so loco siccari. et potest per annū seruari. virtu-
tem habet dissoluendi cōsumandi et confor-
tandi. Contra frigidam tussim et contra frigi-
dum asma vinū decoctionis eius pulueris et
liq̄ricie et yue passe vel vinū decoctionis eius
pulueris et sicū siccari valet. nam ex eo et
alijs quibusdā rebus fit dyacalamentum qd̄
ad idem valet. Item puluis eius in ovo so-
bili et in farina ordei ad idem valet. Cōtra do-
lorem stomachi ex frigiditate vtatur patēs
pulueris eius in cibis et in vino decocto. Itē
contra frigidū reuma vngat ozopiciū vel ozori-
piciū als occipiciū et melle decoctiōis pulue-
ris ei⁹ postea fiat satellatio ex puluere calefa-
cto i olla crudi. vel ex ipa herba multū em̄ cō-
fert. Cōtra relaxationē yue fiat gargarism⁹
ex acceto decoctiōis pulueris eius vel herbe.
et ponat puluis eius et puluis rosarum. Cō-
tra renasmon et flegmate nitro vel ex alio hu-
more frigido inungatur renes ex melle et aq̄
decoctionis pulueris eius vel herbe. et pona-
tur puluis eius et colofome. Et sic etiam libe-

Sextus

ratur matric. vel fiat fomentū ex aqua deco-
ctionis eius ad desiccandas supfluitates ma-
tricis et multū valebit.

De Centaurea.

Centaurea calida et sicca est in tertio gra-
du. hec herba amarissima est. et alia est
maior: alia minor. sed maior est maioris effi-
cacie cōpetit medicine principaliter. scdm so-
lia et flores. vnde cum incipit flores produce-
re debet colligi. et in ymbroso loco siccari. p̄
annū in multa efficacia potest seruari. virtu-
tem habet diureticā attractiua et consumpta-
uam. vinū decoctionis eius valet ad oppila-
tionem epatis splenis renū vesice stranguri-
am et dissintheriam. Unde Galienus centau-
rea est ex melioribus nobiliorib⁹ medicinis
ad oppilationem epatis et confert magnifice-
duriciē splenis emplastrata et bibita. Cōtra
vermes aurium inijciat succus eius cum suc-
co porroꝝ. ad lumbricos detur puluis eius
cum melle ad visum clarificandā succus ra-
dicum centauree maioris cū aqua rosata cō-
ficiat et oculi liniantur.

Liber
De Capillo veneris.

Apillus veneris frigidū z sicum est tē-
perate. virtutē habet diureticā ex subti-
li substantia. recēs multe est efficacie parum
potest seruari. quia subtilis herba est. Cōtra
calefactionē epatis detur aq decoctionis ei?
Item ex ipa aqua z zucearo fiat sirupus. z si
stet cū vicio splenis addat aliquid calidū di-
ureticum. Item plagelle intincte in succo ei?
vel ipa herba trita superponat. Quicēna autē
dicit q parū declinat ad caliditatem z sic est
subtilitatis resolutiuus z aprius. z in ipo
est stipticitas. et quādo permiscet cibo galloz
z cornuicū facit eos fortes ad dimicandū z
interficiendū. Cinis eius cū aceto z oleo
confert alopie. z cum oleo myrtino z vino z
lixuio prolongat capillos z prohibet calum
illorū. z eius cinis cum lixiuio confert surfu-
ribus capis. z delet eas et eradicat vlcera hu-
mida in eo. z confert pulmōni purgādo ip-
sum valde z prouocat vrinā. frangit lapides.
z prouocat etiam mēstrua. et trahit secūdinā
z purgat mulierum fetum. et abscidit fluxum
sanguinis.

Sextus Fo. lxxxij.
De Cicuta.

Cicuta calida z sicca est in quarto gra-
du. virtutē habet attrahendi dissoluen-
di z consumandi. ea tamē non vtūtur in in-
terioribus medicinis. quia venenosa est z in
substantia z in suis qualitatib. dissoluit em
m q spūs minuit ex quorū inanitione mē-
bra mortificant. virtutē habet potissimā fm
radices. deinde scdm folia. vltimo scdm ses-
mina. vnde semen eius quādoqz ponitur in
medicinis contra viciū splenis. talis fit vsus
rota herba in aceto cum bolo armenico per
decem dies iaceat. deinde bulliāt quousqz re-
solutum fuerit armoniacū. z postea coletur
per pannū. illa liquorositas bulliāt bene ad
ignem. et addita cera z oleo fiat vnguentū ci-
tuce. qd est potissimū cōtra splenis z cōtra du-
ra apostemata z contra arteticā z epilepticā si
inungat Cōtra podogrā z arteticā coquat ra-
die in pasta fissa p mediū ponant supra arte-
ticā tutissimū remediū est. Cōtra iliācā passi-
onē stranguiriā et disinteriā ex decoctiōe ei?
in vino forti z oleo doientia loca cataplasme-
tur. Ad matricē mūdificandā ex frigidis hu-
D u

Liber

ribus et glutinosum et ad mēstrua prouocanda fiat fomentū ex vino et aqua salsa decoctionis eius. Contra scrofulas siccas fiat vñs herbarū diureticarum: postea fiat cataplasma ex duabus partibus cicute et tertia sca biole.

De catapucia.

Atapucia calida est in tercio gradu. et humida in scdo. sed Gerardus dicit in suo modo medendi qd est calida et sicca in tercio gradu. Est autē semen cuiusdā herbe simili noīe appellatē. que remoto exteriori colore seruat p annū. eligēda est q viridis nō p forata interi⁹ nec limida sed alba virtutē habet purgādi p supiora et vñsitate et lenitate quā habet vñ quādoqz dat sanis ad pseruationē sanitatē. qñqz egris ad egritudinē remonēdā. Contra qñdianā de flegmate falso et scabie cōteratur catapucia in magna qñtitate. et postea caulū folijs inuoluta sub cinere ponatur: diuqz dimittat. vt bñ coquat. deinde contracta cōpma. et oleū qd inde fluit seruet qd p annū seruari pōt. Et cū necesse fuerit detur patiēti in cibis vel aliq alio mō: et ita pñt decipi multi. vt fiat claretū ex catapucijs bene cōtritis: et cū melle decoctis. Deinde cōmisceat

Sextus

vinū et fiat claretū. Et nota q in .xx. lib. vini debet esse catapuciū vna libra. idē in vñcijs et alijs ponderibz minoribz. Itē pñt poni catapucie bñ cōtrite in iure carniū vel pisciū vel aliorz ciborum et p melle multū valet sanis et egrs. Gerard⁹ tñ dicit q catapucia est multū laxatiua et purgat sup⁹ et infer⁹ laboriosē. et cū angustia. vñ cauendū est ne det nisi facile fomētū. et nisi sit materia digesta. nec sunt dande bñbz stomachū debilem et intestina. qñ subuertit ipm. nec dent nisi detēpate nec morā faciāt in stomacho. nec est sup dormiendū nec quiescendū. sicut nec in ceteris vomitijs medicinis Et vñs eoz est vt ex eis acuantur medicine. Item dicit q p se possunt dari trite et distēpate cū aqua calida vel vino. et dicit q purgāt pncipaliter flegma et viscosas hūiores. et maxie a stomacho et intestinis. vñ de profunt colericis cordiacis iliacis arteticis febri qñdiane et ex vitrio vel naturalī flegmate. Deas. aut dicit q dant a. v. gñis vsqz ad .ix. et qñ stomachus fuerit fortis dent integra. et si sit debilis dent contrita. Item dicit q si folia catapucie dent cocta cū pullis aut cū oleis ribus aut alijs cibis laxant flegma et colerā.

De Cretano.

Liber

Retan⁹ est rinei marini est calidū z sic
cū in tercio gradu. herba est q̄ in locis
marinis inuenit. virtutem habet valde diure
ticam ex substantia subtilitate. Contra stran
guriā viciū lapidis z iliā passionē her
ba in multa quantitate in aqua bullita salu
maria vino z oleo z in illa aqua patiens scōat
vsq; ad vmblicum. z si tantā quantitatē ha
bere nō potest cataplasma loca dolentia her
ba etiam cōmesta vel vini decoctionis eius
vinam prouocat.

De Celidonia.

Elidonia calida z sicca est i quarto gra
du: cuius duplex est maneries scilicet in
dica. q̄ maioris est efficacie. et cirrinā habz
radicem. et est cōmunis que est in parabo no
stris. z est minoris efficacie. vna tamē pro al
tera ponitur. et cum in refectionibus inueni
tur radix non herba debet poni. virtutem ha
ber dissoluendi attrahendi z cōsumendi. Cō
tra dolorem denticum ex frigida causa radix
inter dentes aliquantulū contrita et aleum

Sextus Fo. lxxxv.

superponat ad caput purgandum z vnā fri
gido humore radix in vino decocta patientē
superponat. et patiens fumū per os recipiat.
deinde vini gargariset. qđ vnam desiccet. et
caput purgat. Plinius autem dicit qđ succo
celidonic oculi hirundinū eruti vel lesi ad sta
tum pūstinū reducuntur.

De Erefolio.

Erefolium scribitur de mense Augusti.
et est bonum per totum hyemem z post
ipsam.

Liber De Coriandro.

Coriandru[m] est herba satis communis. que calida et sicca est in secundo gradu. cuius semen in receptionibus debet poni quod per duos annos servatur. virtutem habet confortandi et aromaticitatem. ad digestionem confortandam et dolorem stomachi et ventositatem. datur semen eius in cibis et vini decoctionis eius in potu. Item pulvis eius semis super carnes aspersus eas saporat. Ysidorus dicit quod eius seminis in vino datus dulci reddit homines ad venere promotores. Sed cavendum est ne nimis datur quia amentiam deducit et furores cuius herba cum semine est canibus venenosa. et eos interficit. si ab eis aliquotiens sumatur.

Sextus De Consolida maiore.

Consolida maior. id est simphitum frigida de et sicce complexionis est. sed proprie radix ipsius est medicinalis. virtutem habet constringendi substantiam seu materiam grossam per quinque annos servatur. pulvis eius datur in cibis. valet contra fluxum sanguinis menstruum. et similiter fomentum et ipsa herba factus.

De Cucumere.

Libet

Ucumer agrestis est herba vocata. et
cuius succo fit electuarij hoc modo
In canicularibus diebus colligitur fructus ip-
sius herbe. Cum est quasi maturus. et conte-
ritur. et succus ipsius expressus soli exponitur et
desiccatur et quidam decoquunt succum cum melle fere
re vsq; ad consumptionem succi et dant admo-
dum electuarij quod satis laxat per inferiora. per
duos annos potest seruari. habet autem virtutes
purgandi flegma et viscosos humores. Secun-
dario colera nigra siue melancholica. unde va-
let contra paralysim flegmate vitreo vel natu-
rali sciaticis arcticis podagricis subuenit. at-
trahit enim maxime a remotis partibus et pur-
gat. Item coctum passionibus ex flegmate me-
des. non tamen per se solum datur: purgat per os
et per ventrem. et vsus eius quidem est ut admi-
sceatur alijs confectionibus et ex dragma medici-
na acuat et qui electuarij accipit non solum
dormiat: sed moueat sicut qui suscepit ele-
borum. quoniam solet suffocationes inducere. in
iliaca passione preceat aliquod clistere molli-
um: et postea fiat aliquod ex aqua maluarum
oleo et melle cum vncia. j. eraderij. et iniiciatur.
et erit contra iliacam et contra arcticam cito-
gram et podagra. Item herba ipsa si habere

Sextus Fo. lxxxiiij.

poterit coteratur aliquantulum. et decocta in vi-
no et oleo dolenti supposita straguriam ilia-
ce et podagre subuenit. ad menstrua prouo-
canda puluis electuarij conficiatur cum oleo
mustelino vel rosato. et bombox intinctus su-
perponatur. et apostemata frigida maturanda
electuarij vncias. v. et farina ordei confician-
tur cum vitello oui. et superponatur. Ad aposte-
mata rumpenda fit optimus raptorij ex ele-
ctuario et turbentina. ad vermes auris confi-
ciatur electuarij in quantitate granorum quinque
cum modico aceto. et modicum infundatur te-
pidum ad omnem dolorem stomachi ex frigida
causa inungatur ex confectione electuarij. et ac-
cetum ad lentiginis faciei et ad omnes superflui-
tates eius remouendas accipe cerusam et cam-
phoram et electuarij in quantitate illorum duo-
rum. et conficias cum aceto in modum vin-
guenti. et pista in mortario plumbeo vel pi-
stello plumbeo. et ponatur in vase vitreo per qui-
decim dies. et postea in predicto mortario cum
pistello eodem moueatur addito aceto. si du-
rum fuerit eo vngatur facies. omnem enim par-
tem abstergit. et lentiginis.

De Dyptamo.

D iij

Liber

yptramus q̄ alio nomīe dicit fraxinella
q̄a frondes h̄z ad modū fraxini. calidū
z siccū est in tertio gradu. radix eius est cuius
dam herbe simili noīe appellatē. q̄ in locis ca
lidis lapidosīs z siccis p̄cipue reperit. habet
autē p̄cipue ip̄a radix p̄tutem attrahēdi cō
sumendi z dissoluendi venenū. Contra mor
sum venatorū animalis ip̄a herba vel radix
trita supponat. Succ⁹ etiā eius cū vino det.
pulis eius cū succo mente conficiat z super
ponat z potui det. Isidorus insuper dicit q̄
est tante virtutis vt ferrū a corpe extrahat vn
de z eius pabulo fere pcusse c̄ciunt sagittas
corpori infixas.

De Endiuiā.

Endiuiā (que alio noīe dicit scariola)
v̄l lactuca agrestis. frigida z sicca est in
secō gradu. semina z folia competūt vsui me
dicine. et folia etiā vsui ciborū competūt. Sz
radix nullam habet virtutē. folia viridia ma
xime sunt efficacie. sicca nulli⁹. virtutē habz
cōfortandi et alterandi. vnde cōtra oppilatio
nē splenis z epatis ex colerica causa p̄ouent
anti. valet cōtra tercianā duplicē z simplicē.

Sextus

ictericiā z calefactionem epatis et apostema
calida valent cōmeste elixē vel crude. Item si
rupus ex decoctione eius z zuccaro valet ad
idem. Item succus ei⁹ vel sirupus cū reubar
baro datus i quarto vel sexto die materia ex
stente digesta valet. Item cōtra dolorē epatis
z calida apostema valet ip̄a herba contrita z
superposita. z ad idē valet succus epithima
tis: z si nō habes folia coque semen herbe tri
tum in aqua et pone super eius locum. Al
bertus dicit: q̄ aqua endiuię cum cerusa et
acceto est epithima mirabilis ad infrigidan
dum quicquid infrigidari debet.

De Enula.

Enula non ferit: q̄a semen nō habz. sed
plantat corona eius tota. vel maior ps
eius in terra pingui z alte fossat bene sub
acta. calida z humida est in tertio gradu. hu
mida in p̄mo. Lū⁹ duplex est maneries scz
ortulana z cāpana q̄ est maioris efficacie fm
radices. Colligit in principio estatis. radix z
sole siccat ne hūiditate corrūpat. radix in me
dicinis potest poni p̄ biennū z triennū pōt
seruari. Itē h̄z virtutē liniēdi z mūdificandi.
vñ valet p̄ nervos ex frigidityte indignatos

Libe

contra dolore spūaliū ex frigida causa deſ vi-
nū decoctiois ei⁹ fm iſtud. enula cāpana red-
dit pcor dia ſana. Contra dolore ſtomachi ex
frigida cauſa. ⁊ contra ventofitate ⁊ contra tuſ-
ſim frigida deſur vinū decoctiois ei⁹. puluis
cū puluere cinamomi delicatis ſoluit vtoſi-
tate ſpiritualiū. herba tota decocta in vino ⁊
oleo ⁊ cataplaſmata dolore ſpiritualiū iliaci
colici ⁊ ſtranguiriā ſoluit. Contra frigidum
aſma deſ farina ordei in q̄ coctus ſit puluis
eius. Jte nota q̄ in enula eſt frus rubificati-
ua ⁊ abſtractio vltima.

De Epatica.

Patrica frigida ⁊ ſicca eſt in primo gra-
du. herba eſt creſces in aquoſis locis et
p̄cipue lapidoſis: habēs folia multa terre ac
lapidoſo adherētia. frutes habet diuretica ex
ſubtili ſubſtantia ⁊ inſtrigidatiua: vnde valet
contra oppilationē epatis et ſplenis ex calida
cauſa ⁊ contra calore epatis ⁊ ictericiā ⁊ ideo
deſur opatica. Sirupus ex aqua decoctiois
eius addito reubarbaro in fine decoctionis
optimus eſt contra ictericiam.

De Eruca.

Sextus Fo. lxxxv.

Ruca calida eſt ⁊ ſicca i quarto gradu.
domestica maioris eſt efficacie q̄ ſilue-
ſtris. ſemina p̄cipue competūt medicine. ſecū-
do folia virtutē habet coſumendi ⁊ coitū in-
citandi decocta cum carnibus valet ad coitū
incitandū. ſtranguiriā ⁊ diſinteriam ſoluit
et paralīſim. Jtem in vino decocta ⁊ renibus
cataplaſmata libidine incitat. pectini ſuppo-
ſita vinam prouocat. Semen eruce ⁊ mari-
me ſilueſtris facit virge erectionem.

De Ebulo.

Bulus eſt calidus ⁊ ſicc⁹ in tercio gra-
du: cortices radicū ⁊ curiones preci-
pue competūt medicine. Cortices radicū in
vere colliguntur. ⁊ ſiccant ad ſolem. per annos
ſeruant. habet autem virtutē diſſoluendi co-
ſumandi ⁊ purgandi flegma. ⁊ viſcoſos hu-
mores. Succus eius dicit ⁊ purgat attrahē-
do ſuperius ⁊ inferius anguſtiſe. vnde non
debet dari niſi digeſta materia ⁊ corpore ſua-
ri preparato. vt in alijs vomitiuis medici-
nis valet febrī quoridiane diurne: terciane
ex colera cicerina et vitellina. Jte epatis oppi-
lationi ⁊ ictericie ⁊ collice ⁊ iliace ⁊ aq̄ lentos

Liber

Regmaticorum educit. vsus eius est vt de succo eius per se vel in eius decoctione distem peret alia medicina. vel addat sirupo vel oximellis laxatiuis. vel coquat cum melle ad consumptione succi. Contra tremore extremitatum artericam et lentoslegmatica fiat balneus ex aqua falsa decoctionis radicis eius. et curionum vel totius herbe.

De Feniculo.

Feniculus seritur de mense decembris ianuarij februarij et marcij. et toto tempore retransplantat calidus et siccus est in secundo gradu. virtutem habet diuretica et tenuandi grossam ventositatem. comestum post prandium confert acidis eructationibus. que sunt ex indigestione. et hoc facit ex subtili substantia et qualitatibus suis. Semen eius folia et flores et cortices radicis vsui medicine cooperunt. Semen colligitur in principio autumnus. et seruat per tres annos. Cortices radicis colliguntur in principio veris. et seruant per medium annum. Contra opilationem epatis splenis stranguariam distenteriam et vicium lapidis ex frigida causa datur. et aqua decoctionis eius. Item

Sextus

feniculus coctus et comestus valet contra predicta. Item eadem aqua vel vinum soluit dolore stomachi et frigiditate vel ventositatem. et digestionem confortat. idem facit puluis seminis eius. Contra pannum oculorum et prurium succus radicis eius feniculi in vase cneo per quindecim dies ad solem ponatur. et more colirij oculis apponatur. Contra prurium oculorum certum est expertum. conficiat aloes optimum cum succo feniculi. et ponatur in vase cneo ad solem per xv. dies. deinde ponatur in oculis more colirij.

De Flamula.

Lamula est calida et sicca in quarto gradu. flamula quia virtute habet intentissima est autem similis vidalle in folijs et floribus sed huius flores coctuos. viridis multe est effusio. sed ex siccitate nullius vel modice. Ad cauterium siue ignem faciendum coctat flamula et super locum ponatur et dimittatur per diem. et postea inueniuntur cutis robusta. Ad apostema rupenda quando versus est ad saniem. et caput est durum. conteras cum oleo. et supponatur oleum. ponitur ad relaxationem ne flamula nimis exsiccat.

Liber
De fumo terre.

Fumiterre est herba nota. sic dicta. qz generaliter a quodā grossa fumositate terre calidū est in primo gradu. sicca in scdo. viridis ⁊ sicca a quodā magne efficacie. principaliter purgat melancoliā. scdo fleuma salsum ⁊ colerā adustam. ⁊ est diuretica contra scabiem vncias. ij. succi eis addito zuccaro fit sirupus. ⁊ cum aqua calida datur. vt addatur semina feniculi. Item fiat hoc vnguentū cum oleo nucū. ⁊ ponat puluis fuliginis subtilis. et conficiat addito acceto ⁊ succo fumiterre in maiori quantitati q̄ de alijs. ⁊ vngatur patiens in balneo optimū est. Et nota qz si succus eius datur ter in septimana vt diximus optime purgat humores inducēs scabiem. Item herba fumiterre in vino cocta et posita super locū podagricū multū valet.

Sextus fol. lxxxvj.
De fungo.

Angi quidam sunt boni. quidam mortiferi. boni sunt parui rotundi ad modum pilei. qui in principio veris apparent. et in maio deficiūt. nunq̄ em̄ isti tales aliquē interfecerunt. aut multū leserunt subito. sed tamen om̄es malum generant nutrimentū. Mortiferi autē sunt qui nascunt iuxta ferrū et ruginosum. Alij autē sunt mortiferi licz nō statim interficiant. sed illi qui nascūtur iuxta alias res putridas. aut iuxta habitationē alius reptilis venosi. aut iuxta quosdam speciales arbores. que in proprietate habet fungos corrūpere sic olina est Signū autē mortiferi est. qz in superficie eius quedā hūiditas viscosa ⁊ corrupta est. ⁊ qz cito alterat. et corrūpitur inter manus colligentū fungos. In nostris autē habitationibus inuenit fungus qui latus est. et spissus aliquod ruboris habens in superficie ⁊ in illo rubore habet multas ampulas eleuatas. quarū quedam sunt fructe et quedā non. Nam ⁊ ille mortalis est. et statim interficiēs et vocatur fungus muscarū. eo qz in lacte puluerizatus interficit muscas.

Liber De Fenigreco.

Enūgreco calidum est et siccum. sub
stantia habet conglutinosa. unde vir-
tutem habet maturandi et laxandi. Ad apo-
stema exterius maturandū farina fenigre-
ci cum vitello oui conficiatur. et superponat
maturat eum et exrenuat. Ad maturandū et
rumpendū conficiat cum trebentina. et super-
ponatur. herba etiam cocta in oleo superpo-
natur ad maturandū. Ad apostema spiritua-
lium farina fenigreci in sacelo posita et deco-
cta in aqua cum maluisco ponat desup. Ad
apostema stomachi et intestinorū et farina fe-
nigreci et aqua predicta fiant pulces et super-
ponantur.

Sextus De Gabusia.

Abusia sunt de natura caulium et ha-
bent formam caulium donec clausa fue-
runt. sed postq̃ clausi sunt folia ipsorum fiūt
quasi alba et grossa sicut tuice ceparum. aerē
desiderant frigidū. nam in aere calido vel res-
perato non claudūtur sed aperta remanēt si-
cut caules. terram quoque desiderāt qualem cau-
les. ex eis fiunt composita sicut ex rapis. Itē
seminantur vt caules.

De Gramine.

Raminis virtus est stiptica. et vulnerū
conglutinativa. ventris constrictiva.
vulnerū renū et vesice sanativa. et doloris
splenis mitigativa. et eius succus potui dar?
sua proprietate lumbricos occidit. hanc her-
bam noscunt canes et eam comedūt quando
se purgare volunt. ut Plinius dicit.

De Gralega.

Ralega dicitur impignare terram si viri-
dis vertatur in ea. Item dicitur quod eius se-
men mirabiliter facit onare gallinas.

Gentiana est radix cuiusdam herbe sili-
noie appellate. cuius folia radix est me-
dicinalis. In fine veris colligitur. et exsiccata
per tres annos servatur. Nascentur autem frequē-
tius in montibus et in locis umbratis et hu-
midis. calida et sicca est in primo gradu. virtu-
tem habet dissolventi consumendi et aperienti-
di. Unde diuretica est contra antiquū asma.
datur pulvis eius cum vino addita aqua or-
dei. succus radices eius abstergit morpheas.
et sanat plagas et vlcera corrosiva. bibita etiā
multum iuvat eum qui cecidit ex alto et colli-
sus est. et vltima medicina est contra morsum
scorpionis serpentium et vermium venenatorum.
ac canis rabidi si bibunt ex ea cum vino due-
vntic.

Liber De Gariofilata.

Gariofilata similis est nouellis folijs ra-
bi seu staponibus. et eius redolent folia.
calida et sicca est in tercio gradu. Recens
maioris est efficacie q̃ exsiccata. et seruat per
annū. virtutem habet dissoluendi consumen-
di et aperiendi. et dicit gariofilata quia odo-
rem habet similem gariofolijs sc̃dm saporē
vel effectum. Contra cordiacā passionem in
aq̃ marina et oleo cocta p̃ti anteriori et poste-
riori superponat. Ad digestionē confortan-
dam: et dolorem stomachi et intestinorū ex fri-
gidityte vel ventosityte demit vinū decoctio-
nis eius.

Sextus De Humulo.

Humulus. id est liatigo. flos eius ppter
siccitatem suam conseruat per longitu-
dinem maximā tempis in virtute sua ita vul-
garis opinio est q̃ nunq̃ putrescit. et est acua-
ti odoris et fortis. et est calidū et siccum. disso-
lutius viscositatu et incisius. et conseruat
a putredine liquores quibus admiscetur.

**Liber
De Iulquiamo.**

Iulquiam? est frigidus in tercio gradu. Semen eius est cuiusdam herbe que cal silago vocatur siue deus caballinus. Semen autem triplex est diuersitas. est enim album rubrum et nigrum. Album et rubrum competunt medicine. nigrum pro mortale est. Nota quod iulquiamus debet recipi per os. interius ponendum est semen si exterius herba. et semen maioris est efficacie. virtutem habet emethoricam. id est somniferam costringendi et mortificandi ad somnum prouocandum in acuta egritudine fiat fomentum ex aqua decoctionis eius herbe circa frontem et tempora et pedes. fiat etiam ablutio postea fiat hoc emplastrum. puluis seminis subtilis cum albumine oui et lacte mulieris puellam nutriendis et modico aceto et fronti et temporibus apponatur. Item ad lacrimas costringendas fiat idem emplastrum ex ipsa. Contra dissenteriam fiat emplastrum ex ipsa herba et superponatur. dolorem eius tollit. Contra dolorem dentium semina super carbones ponantur. et patiens sumum per os accipiat et teneat super aquam et apparebunt quasi vermes supnantes. Semen superpositum den-

Sextus Fol. lxxxviii.

ti et in causa calida dolorem tollit. et nota quod per decem annos seruatur.

De Ilopo.

Sopu est calidus et sicus in tercio gradu. habet virtutem secundum folia et flores non secundum radices: diuretica est dissoluedi consumendi et attrahendi. Contra frigidam tussim valet vinum decoctionis eius et ficum seccum. Item vinum decoctionis eius et seminis feniculi dolorem stomachi et intestinorum tollit. fomentum factum ex aqua decoctionis eius matricem a superfluitatibus mundificat. et abstergit. Idem facit suppositorium ex puluere eius et oleo mustelino. puluis eius vel ipsa herba in testa calefacta et superposita capiti per se vel in sacello valet contra frigidum catarrhum et casum vire. Contra vnam sit gargarismum ex aceto decoctionis eius. Item ipsa herba in vino decocta et cataplasmata tollit dolorem ex ventositate.

¶ ij

Liber De Irunctijs.

Runcij et saluida eadem est herba.
multū spinosa. de quorū radicibus
fit cincabariū hoc modo. in duabus
libris mellis et vna iruncinorū mundatorū
vel pastinate ponant vnci. libra vel dimidia
et due zinziberis vel medietas piperis tantū
hoc modo lauent iruncij et abiciatur lignū
deinde minutatim incidantur. et posito melle
ad ignem. et optime despumato ponant in eo
iruncij et zinziber siue piper. et vsq. ad spissi-
tudinem congruā bulliant. Et si in fine des-
coctionis addatur puluis: als semen eruce et
pinci erit optimū ad coitū et mēbri erectionē.

De Iaro.

Sextus

Arus qui alio nomic dicit barba io-
nis: als barbaron vel pes vituli. cali. et
sic. est in secundo gradu. In locis siccis et
humidis montuosis et planis inuenit. in hys
me et estate magnā habet efficaciam scdm folia
maiorē scdm radices. maximā scdm quasdam
tuberositates que colligunt scinduntur et des-
siccant. virtutem habet dissoluendi relaxan-
di et extenuandi. Contra tumorē aurium her-
ba ipsa cum tuberositatibus decoquat in vi-
no et oleo. addito cimino. et fiat emplastrum
auribus superponat. Contra frigida aposte-
mata ipsa herba tota cū tuberositate et erun-
gia vsina teratur. et postmodū in testa calca-
ta superponat. Contra scrofolas nouellas
herba ipsa cum erungia veteri et squilla vlc-
erungia vsina si potest haberi terat. et superpo-
nat et liberabitur si recentes fuerint. Ad faci-
em depurandā. et cutim subtiliandā ex tube-
rositatibus desiccatis fiat puluis subtilis et
cum aqua rosata conficiatur. et ponat ad so-
lem donec aqua consumat. Et ita fiat ter vel
quater vel amplius ex illo puluere solo vlcū
aqua rosata puluis eius carnem superfluum
corrodit.

floret
pure
cuis
nis. i
anno
du. v
et ap-
opul
dolo
os in
nem
et pu

Liber
De iris sine yreos.

Ris sine yreos sine gladiolus. als gla-
solius. cuius folia sunt similia ensi: cū
floribus purpureis vel albis. Nam iris pur-
puream habet florē. yreos autē album. z sunt
eiusdē virtutis. radice tñ vrimur in medici-
nis. in fine veris colligitur z siccatur. p duos
annos seruat. calidā z siccā est in secūdo gra-
du. virtutem habet diuretica. vnde dissoluit
et aperit. Contra vicium spiritualiū z contra
opilationem splenis epatis renū ac vesice. et
dolorem ex ventositate vini decoctionis ire-
os iunat. pulvis eius leuiter superfluam car-
nem corrodit Ad pannū oculorū fiat coliriū.
ex puluere eius. z aqua rosata.

Sextus lxxxix.
De Liquiricia.

Liquiricia est radix cuiusdā herbe. q̄ de
siderat terras bene solutam. z precipue
zabulum. vñ in eo facile multas z longas p-
ducat radices. que si plantat̄ faciliter comp-
bendit. z circa se multū pullulat. z forte si has-
ta eius adhuc tenera flectat̄ ad terrā z operi-
atur conuertet̄ in radicē. sicut accidit in men-
ta. ruta z gramine. calidā z humida est tēpe-
rate. Eligenda est non nimis grossa. nec mul-
tum tenuis. interius crocea. non puluerizabi-
lis. nigra p̄o z alba est abijciēda. succus eius-
dem est efficacie z etiā fortioris. qui hoc mo-
do fit. Cum viridis est bene cōterat̄. et in aq̄
bulliat et decoquat̄ vsq; ad consumptionem
fere. postea exprimat̄. valet contra omnia vi-
cia pectoris. decoctio eius valet cōtra tussim
z ad idem valet electuariū confectum ex suc-
co liquericie z melle. Item liquericia masti-
cata z sub lingua retenta sitim z asperitatem
lingue z gutturis mitigat.

Libri De Lingua arietis.

Lingua arietis (que plátago vocat) frigida et sicca est. folia eius sicca cōsolidant optime vulnera et vlcera. et ad hoc nihil est melius ea (vt dicit Dyas). Et mirabile videtur qd si bibat succus triū radicū eius tribus vncijs vini aliqui curat tercianā. Et quatuor radicū succus cū quatuor vncijs vini bibatur. alii quādo curat quartanā. Item dicit Dyasco. qd sanat vulnera canis rabidi. ydropicos inuat. veneno repugnat. eius succus lumbricos necat. et vebementer solutionē ventris mitigat. menstrua constringit. et tumores apostematū in principio recipit et dissipat. gingiua tumidas et sanguineas reprimat et sanat.

De Lilio.

Sextus

Triū plátas de mēse octobris septēbris nouēbris in tra pigui et bñ subacta. Nā accipiunt spici siue bulli ei virides. vel sicci ponunt p vnā spannā. vñ vnū pedē qd est melius sepani sicut fit de alijs. Itē dicit Aristo. qd si hasta lilij qñ nondū apertum est semē siue flos ei flectat in terrā. ita qd cepa nō radices et cooptat terra infra paucos dies emittet in quibet nodo haste cepa puulā sicut sunt bulli ei. calidū et hūidū est. Aliud est domesticū aliud siluestre. Sz siluestre aliud gerit flores purpureū. qd efficacius est. aliud croceū habet colorē domesticū autē cū erungia veteri triū vel cū oleo coctū et suppositū frigidū apostema maturat. Contra splenis duriciē radicē li in mltā quāritate cū brāca yfina et radice emisce ponat in vino et oleo p. x. dies. Et postea colet et colatura addita cera et oleo. et fiat vnguentū. Ad faciē colerandā accipe tuberositates radicē lilij agrestis et sicca. et puluerem inde fac et distēpera cū aq rosacea et desicce. qd facto ter vel qter illū puluerē solū et cum aq rosacea pfectū ducas sup faciē. Itē ablūdo mūdabit faciē et renouabit cōtractionē rugarū. Itē folia eius si trita cū oleo apponant qd pms ei mitigatiua est. Itē educit purgatiōz mēstrualē qd est apinaua ex vctositatē. et est tu-

mozis
ta et v
us app
oleo a
et fung
et oleo
pilosq
addito
suis co
ei fit o
dem vi

silla. vi
us. viri
di. ber
vel san
addito
ctoris
ganto

fm. Au

Liber

moris repssua. Et ideo valet cōtra apostema
ta ex vctofitate. Si radix ei? trita cū oleo sepi
us apponaf. Plinio dicit q? cepe cum vino et
oleo admixto clauos pedū sagittas serpētū
z fungoz maliciā z venenū decocte cū vino
z oleo admixto clauos pedū z nodos soluit.
pilofos loc? adustis reddit. in vino etiā cocte
addito melle venis pccis subueniūt. folia ip
sius cocta in vino vulnera sanāt. Ex floribz
ei? fit oleū. z aq? sicut ex rosis. z sunt vere eius
dem virtutis cum oleo z aqua rosata.

De Lingua auis.

Inguā auis calida z sicca est in primo
gradu. folia bz pua z acuta ligue auis
filla. viridis multe est efficacie. exiccata nulli
us. virtutē habet incitādi libidinē. z humectā
di. herba ista cū carnibz cocta vel oleo cocta
vel sanguine libidinē incitat. valz etiā decocta
addito zuecaro cōsumps. Cōtra siccitatē pe
ctoris def aq? decoctionis ipsius z addito tra
ganto magis valet.

De Lappacio.

Lappaciū idē acetosa vel rimosa calidū
z siccū est in tercio gradu vel in secūdo
fm. Auicē. Est autē triplex lappaciū scz acū

Sextus Fol. xc.

tū acuta habēs folia. virtutē habet dissoluē
di z relaxādi aperiēdi z extenuādi. Cōtra sca
biē succ? lappaciū acuti z oleū mustelinū z pī
liquida simul bulliāt postea colet z colature
addatur puluis tartari z fuliginis z fiat vn
guentū qd? satis cōpetens est scabiosis. Auicē
ceñ. dicit q? radix ei? cū acceto cocta confert
scabiei vlcerosc. z impetigini. z eius decoctio
cū aq? calida pruritui. Et filiter ipsa met i bal
neo est optima. Cōtra impetiginē z serpiginē
fiat decoctio succi lappaciū z puluere auripig
menti. Ad apostemata maturandū lappaciū
rotundū tritū z in oleo decoctū vel cū exuna
giā supponaf ad rūpendū eodē modo suppo
naf acutū. Contra itraguiriā z disinteriā fi
at decoctio lappaciū i vino z oleo z pectini su
pponaf. vinā prouocat in multa quātitate.
Aqua vel vinū decoctiois ei? soluit oppilati
onē splenis z epatis. Cōtra scrofulas nouel
las fiat emplastrū ex lappacio acuto z exūgia
simul tritis. Cōtra lumbricos valet succ? ei?
datus cū melle. Cōtra flegma habūdans in
cerebro succus eius cū succo rute in modica
quātitate naribus injiciat in aere calido vel
in balneo. Item lappaciū crudū vel coctum
cōestum valet scabiosis.

De Lactuca.

Libec

Actua feri et transplātari potest fere to
to tpe anni in terra pigui bene subacta
per se et mixtū cū alijs herbis. et q̄ sata fuerit
in autūno vtiliter plantat mēse decēbris. cir-
ca areas aliarū herbarū que tūc ferunt. Ip̄a
em̄ nō timet gelu sed roborat ex eo. et erit bo-
na post hyemē cū alijs herbis. quousq̄ semē
pducet. Sed q̄ de natura puarū nō trāsplā-
tant. Que p̄o sunt ex magnis q̄ romāne dictū
tur q̄ habēt alba semīa trāsplantari debēt vt
crescāt et dulcedinē habeāt. multū iuuant ir-
rigationē tpe siccitatis. lactuca fri. est bu. tpe
Alij dicunt q̄ est calida et hūida tpe. et ideo
est melior ceteris herbis. et tēperatissima respe-
ctu aliarū herbarū. Sanguine generat et lac et
vrimā puocat et colerā extinguit. sanguis bul-
lione refrigerat. et somnū inducit. Itē valet
cōtra ca. apostemata capitis dolorē de colera
rubea. Sanguine factū amputat cathaplas-
mata. sed cocta plus q̄ cruda fit cui cōueni-
ens. q̄ eius lac calore ignis minuit. p qd cre-
at somnū inducēs. vñ fit aperitina. sanguine
tū pessimū generat. idcirco ea a susecūtibz fit
nocua. q̄ tenebrositatē oculis facit. et sperma-
tis materiā corrūpit. Sed cū est adhuc tene-
ra valet multū in febribz elicta vel cruda in
acceto cocta. addito croco soluit oppilationē
splenis et patis. Ad puocandū somnū semē
conficiat cū lacte mulieris puellā nutritis et
cū albumine oui. et fiat emplastrū sup tūpo-
ra. Itē puluis semis ei⁹ cū lacte somnū puo-
cat. Itē facit febricitantibz dar⁹ cū aq̄ calida.
Cōtra calidū apostema cōficiat cū oleo rosa-
to et supponat et destruit ipm. Itē cathaplas-
ma frondū ipsius habentibz crispilā subuenit
Itē semē eius datū in potu sepe pollutiones
patientī celerit succurrit. Itē est qdaz spēs la-
cruceagrestis q̄ longiora et striciora hz folia
subtiliora et asperiora et nimis viridia. hec est
amara et est maior caliditas et siccitas q̄ do-
mestica. Itē dicit Plin⁹ q̄ est qdam spēs la-
cruce spōte nascens quā caprinā vocāt. q̄ pro-
iecta in mari protin⁹ necant pisces q̄ sunt in
circūitu vicini. Itē est alia spēs lactuce q̄ na-
scit in aruis. cui⁹ folia trita cū polenta cōferūt
visceribz. et hāc greci vocant ylion. Itē est alia
spēs q̄ crescit in siluis quā vocāt scaricior. cu-
ius folia trita cū polenta vulneribz p̄sūt. san-
guine stringūt. et putrescētia vulnera sanant.
Et est alia spēs lactuce habēs rotūda folia et
breuia. quā multi etiā vocāt acriā. Cui⁹ suc-
cū ancipitres scalpādo terrā herbā extrahūt.
et intingētes oculos discutiūt obscuritatē et ca-

Sextus

lignē cū senescūt Cui⁹ herbe succ⁹ sanat oīa
vicia oculorū. et maxie quādo ei lac mulierū
admisceat. Serpentū moribz et scorpionū ictū
bus medet. Si succ⁹ eius cū vino potet et fo-
lia trita sup vuln⁹ emplastreūt. omni em̄ in-
flationē discutiūt et compescūt.

De Lentisco.

Entiscus cali. et sic. cōplexionis est. vir-
tutē habet cōstringendi et cōsolidandi.
Cōtra fluxū menstruorū et dissenteriam et vo-
mitū ex debilitate virtutis cōtinent. fascicu-
li parui facti cū folijs decoquant in acceto.
et pectini et renibz cataplasma factū superpo-
nat. Contra vomitū super furculā pectoris.
Alius vsus cōtra prēdictas teneritates. len-
tisci bulliant vsq̄ ad acceti cōsumptionē. de-
inde siccat. et fiat inde puluis. et deur in cibis
et potibus. Contra vlcationē virge puluis
factus ex folijs ei⁹ sup testam calidā desicca-
tis et puluerizatis vlcera consolidat et saniem
consumit. sed non debet poni nisi quādo est
sanies. Contra vlcationē oris lingue et la-
biorū in febre acuta. fiat decoctio eius folio-
rū in acceto. et patiens sepe gargarisset.

**Liber
De Laureola.**

Laureola est herba multū laxatiua. cali-
da ⁊ sicca est in secundo gradu. Cuius
fructus siue semen eius est rotundū subru-
sum ad quantitatem piperis quod dicitur ci-
rogridiū: alii cocodrū quod est adhuc ma-
gis laxatiuū q̄ laureola. et tamen ipsa herba
multū est laxatiua ⁊ purgat multū scuma et
viscosos humores. principaliter a remotis p-
tibus ⁊ iuncturis membrorum scōario melan-
colicā. vnde valet sciaticis arteticis et poda-
gricis. Item cōtra opoplexiam ⁊ paralysim.
vltus em eius est cū alijs medicinis i oximelle
illinitam et similibz dat etiam in apozimatis
bus per se non dat. quoniā habet naturā vl-
cerandi intestina. ex nimio suo acumine. Si
tamē ea per se vti volumus decoctionez eius
damus. addito gūmi arabico. ⁊ mastice. ⁊ ma-
licia eius exprimat. non aut eis est danda nī
si eis qui difficiles sunt ad soluendū et carno-
sum ventrem ⁊ intestina habentibus. eiusdē
virtutis est semen eius.

**Sextus Fo. xxi.
De Lappa.**

Lappa est herba que habz in summi-
tibus capitella vestibis valde ad-
berentia. lappe multe sunt species.
omnes medicinales. Nam Plinius dicit. q̄
icibus scorpionū medent. nec feriunt homi-
nē si inuncta fuerit succo eius. decoctio radi-
cis eius confirmat dentes si tepida in ore te-
neatur. semen eius multa vicia stomachi cu-
rat. reijciētibz sanguinem prodest. dissin-
terte subuenit. Nam radix cum vino sistit et
folia adiecto sale solunt.

Liber De Lenistico.

Lenisticus est calidus et sicus in secundo gradu. Cuius semen lenisticus appellatur. Semen non herba vel radix in medicinis ponatur. virtutem habet diureticam aperiendi et extenuandi. unde visum decoctionis eius contra oppilationem splenis et epatis valet contra dolorem stomachi et intestinorum pro ventositate prouenientem aqua decoctionis eius valet. pulvis etiam eius cum puluere cinini datus ad predicta valet.

De Melonibus.

Sextus

Elones desiderant talem terram et aerem quales citrulli ut saporiosiores et solidiores ut cucumeres. sed nimis pinguem et nimis stercozatam ut saporiosiores et solidiores fiant. et citius maturent. et eodem modo et tempe plantari debet. et cum nati sunt irrigari non audet. Et his quidem sunt longi qui comeduntur maturi sed cum incipiunt redolere et crocei fieri. Et quibus grossi qui habent semina valde parua sunt ceteris melonum generibus meliores. Alij vero sunt subniles virides valde longi. et quasi omnes curuati et vocantur melanguli. qui comeduntur acerbi sicut citrulli. et sunt eiusdem saporis. sed sunt minus frigidi magisque digestibiles. et ideo meliores et citrullis esse dicuntur. Melones sunt frigidi et humidi in secundo gradu. et qui dulces sunt temperate et frigidi. Auicenna dicit quod radix melonis eodem modo est vomitina quo dictum est de radice citrulli. et cucumeris. Oportet autem vitum melonibus ut melo precedat aliquod aliud cibarium. ne nauseam faciat. Sed Ysaac dicit quod eo comesto oportet aliquantulum expectare: donec sit digestum. antequam aliquid sumas cibum. Ite dicit Auicenna. quod melo est tarde digestio. nisi quando comeditur cum eo quod est interius eius. et ipsum nutri-

ment
trulli
pitur
neno
veloc
mesti
mast
baru
minu
melo
vesic

appell
matu
coctio
nu est
tem h
rectica
eius
dit. o

Libet

mentū est z humor eius est cōuenientior q̄ ci
trullī z cucumeres. Sed cum melo corrum
pitur in stomacho conuertit ad naturam vea
nenosam. valet ergo vt cum grauat extrahat
velociter. et de his que iuuant post eorum cō
mestione in colericis sunt ericara maratrum
mastric. flegmatici p̄o accipiant oximel zinzī
barū conditū aut zinzibarū solum. aut dyaci
minū z purum vinū bibant. Semen autē
melonū mundatū vrinam prouocat. renes z
vesicam mūdificat ab arenis z lapidibus.

De Melliboto.

Ellibotum calidū z sicuz est in primo
gradu. herba est cuius semē simili noie
appellat. et dicit etiam corona regis. quia for
matur ad modū semicirculi. Semen cū ipis
corticibus i medicinis ponit. quia adeo par
tū est z coherens. q̄ vit separti potest. virtu
tem habet cōfortandi ex aromaticitate. z diu
reticā ex subtili substantia. vinū decoctionis
eius digestionē confortat. v̄tositatem exelus
dit. opilationem vesice z renū aperit. Se

Sextus Fo. xcij.

men eius in brodio et cibus positum eos bo
ni saporis z odoriferos facit.

De Mercuriali.

Mercurialis. id est linothicis. frigida et
humida est in primo gradu. viscosam
habet substantiam. vnde lenificando educt
coleram ab epate stomacho z intestinis. da
tur autem succus eius cū zuccaro nō coctus.
quia vim laxandi amittit in parte.

De Malua.

Liber

Alua frigida et humida est in secundo gradu. Cuius duplex est maneres. scilicet domestica que subtilior et frigidior habet humiditatem. et est silvestris que dicitur maluanis et bis malua crescens altius quam minus est frigida. et habet substantiam viscosam. Contra calidum apostema in principio folia maluerant. et superponantur ad maturandum. et terantur cum crungia porcina recenti. et super tegula calefacta ponantur. hoc etiam valet contra duriciem splenis et epatis. fomentum ex aqua decoctionis circa pedes ad prouocandum somnum in acutis febribus multum valet. Alua coqui nata et comesta ventrem soluit. valet etiam in febribus propter constipationem ventris. ex qua etiam aqua competens fiat clistere. maluanis plus mollificat et maturat secundum folia sua. et magis radix cum crungia trita aliquantulum calefacta apostemata maturat supposita. et duriciem mollificat. herba etiam cocta cum radice viscosa ad consumptionem aque apparebit quidam viscositas. quam superposita apostematibus ipsa maturat. et duriciem remollit et relaxat. et ex aqua ad dicta cera et oleo fit unguentum competens ad praedicta. Alqua decoctionis seminis eius et mal-

Sextus

ne valet contra tussim siccam. confert etiam et hincis. Semina etiam sacellata in oleo decocta duriciem soluit et mundificat. Ysidorus et Plinius praeterea dicunt. quod si aliquis se inunxerit succo malue admixto cum oleo puncturis apud ledi non poterit. nec panis in membris inunctis punctura. neque morsum scorpionum nec arane.

De Menta.

Menta est calida et sicca in secundo gradu. cuius tres sunt species. est enim quedam domestica. que proprie ortulana dicitur. et hec mediocriter calefacit. et confortat. et alia est silvestris que mentastrum dicitur et magis calefacit. Et est menta que longiora latiora acutiora habet folia. et hec menta romana vel farracenica vocatur. vulgariter herba serena dicitur. et hec magis diuretica est quam alia. Menta domestica est herba facile se multiplicans. et cito de terra pullulans. et ascendens et cum bastula in terram reflexa. et si ab humo tecta fuerit conuertitur in radicem. et cito ex se nouam producit prolem. Hec estui magis quam medicinae competit. et viridis et epiccata magne efficacie est.

debet autem sicari in loco umbrato. et pan-
nū multa efficacia seruatur. virtutes habet dis-
soluendi ex proprijs qualitatibz. et confortā-
di ex aromaticitate. Contra fetorē oris et pu-
tredinem gingiuarū. et dentium abluatur os
et gingiue ex aceto decoctionis eius mente
ozulane. deinde fricentur ex puluere mente sic-
cē vel cum menta sicca. Ad appetitum cōfor-
tandū quando impeditur ex frigidis humoribz
in ore stomachi existentibz. fiat salsumentum
ex aceto. et menta et modico cinamomo seu
etiam pipere. Contra vomitū ex debilitate vir-
tutis contentiue factum vel ex frigida causa
fiat decoctio mente in aqua salsumentū et ac-
ceto. et spongia intincta ori stomachi suppo-
natur. et etiam ipsam mentā coctam panēs co-
medat. Contra sinco-pum ex debilitate ex febre
vel sine febre. siue ex materia siue ex quacun-
qz causa cōteratur mēta. cū aceto et modico
vino. et si sit sine febre. si cū febre solo aceto et
in eo pone panē assum. et aliquantulū dimit-
tatur vt humectetur et applicet naribus et ex
eo fricent labia dentes gingiue et tempora. et
ligetur super venas pulsantes temporum et
brachiorū patiens etiam masticet et humosi-
tatem transglutiet. Contra coagulationē la-
cis fasciculi coquant in vino et oleo. et mam-
millis cathaplasment. Et nota cum aliq me-
dicina datur contra venenū. debet dari cum
succo mente. vel cū vino decoctionis eius si
non habeas succum. Contra venenūz solus
succus mente romane vel vinū decoctionis
vel succus cum melle cōmixtus valet. Item
valet cōtra opilationē splenis et epatis et via-
rum vrinariū ex frigido humore. et ex calido
siue febre. Succus etiam datus cū melle lū-
bricos interficit. auribus instillatus vermes
necar decocta in vino et oleo. Herba ipsa et ca-
taplasmata soluit feliosum apostematicū fri-
gidorū. mentastrū et carice et salvia decoquā-
tur in vino. et dentur patienti. Contra frigi-
dam tussim vinū decoctionis ipsorum. Item
eius fomentū in frigidatā matricem calefa-
cit et mundificat. Saccellatio facta ex pulue-
re eius frigidum reuma capitis constringit.
Et nota qz menta romana pro ozulana pos-
ni potest.

De Mandragora.

Andragora fri. et sec. est. s. et accessus
nō determinat ab auctoribz. Cuius due
sūt spēs scz masculos et femia. et vtraz indiffe-
renter vrimur. et qdē vt Alii. et alij dicūt femi-
nā ēē formatā ad modū femie. et masculus ad
modū viri qd falsū est. s. masculus hz folia lō-
giora. scia pō latiora. Quidā tñ opant tales
incisores vt decipiat mulieres. radicū aut cor-
tices cōpetunt pncipalit vsum medicie. scdo
poma. tercio folia. Cortex radicis collect per
quatuor ānos seruat in magna efficacia. vturē
hz cōstringēdi infirigidadi emothoicā. i. som-
niferā in acutis febribz. Ad somni puocandēz
puluis corticis et cōficiat cū lacte mulieris pu-
ellā nutrienis. et albumie oui et supponat frō-
ti et temporibz. Contra dolorē capitis ex calidi-
tate folia ipsi trita sup tempora ponant mū-
gat etiā oleo mādragorato quod sic fit. poma
mādragore trita in oleo cōmuni diu macere-
rent. postea fiat aliquantulū decoctio. et colet et
illud. postea erit oleū mādragorati qd valet
ad somnū puocandū. et dolorē capitis ex calidi-
tate si frons et tempora inungant. et calorē fe-
brile reprimat. Itē ipsi oleū regcutit materiā
apostematicā calidā in pncipio. fruct etia vt
folia cataplasment sup vel salit puluis ei cū
succo alie herbe. Contra fluxū vērū ex impe-
tu colere ex p̄dicto oleo vērū et tota spina vna

Liber

gaſ. ⁊ inſiciat modicū cū aliq̄ leue cliſtere. Aut
cen. dicit q̄ macle fricare cū folijs ei⁹ deſet le
tigies. Itē ſtatim facit ſomnū. ⁊ poſita i vino
inebriat vehemēt⁹. Cura eoz. ⁊ oim nocu
mētozū mādragore ē cū butiro melle et vomit
tu. Item nota q̄ publice p̄dicat mādragorā
hīc p̄tuez īp̄gnādū mīlceres ſteriles ſi ex ea co
medāt. qd̄ vez nō eſt. niſi forſan p̄medant cū
ſterilitas eſſet ex ſuperflua matricis calidita
te. tunc em̄ redycceret ad temperamētū ma
tri⁹ vt ſemen viri non aduratur in ea.

De Meu.

Eu ca. ⁊ ſic. eſt i ſeco ḡdu. herba ē cui⁹
ſemē ſili noīe appellat. q̄ p̄cipue medici
ne p̄petit. p̄ duos ānos pōt f̄uari. p̄tue h̄z di
ureticē ex ſubtili ſuba ſua. vinū v̄l aq̄ decocti
onis ei⁹ valet p̄ oppilationē ſplenis ⁊ epas⁹ ex
frigida cauſa ⁊ ſtrāguiriā diſſoluit. aq̄ p̄o cō
petētius pōt dari i elca iuuenibz. vinū in h̄ye
me ſenibz puluis meu cū ſemic fenicli in cibo
v̄l potu dat⁹ ventofitatē intēſtinorū ⁊ ſtoma
chi excludit. et digeſtionem confortat.

De Marubio.

Arubiu ca. ⁊ ſic. eſt i tercio ḡdu. que alio
noīe dī praſiū folia ei⁹ p̄cipue cōpetūt
medicē. ſecario cortices et radices. herba ſua

Sextus

ſp̄ſa in vmbroſo loco p̄ annū f̄uat. p̄tue h̄z
p̄ſumēdi ⁊ diſſoluēdi ex q̄litatibz. diſſoluēdi ⁊
aperiēdi ex amaritudie. Cōtra viciū pectoris
ſez aliua ex frigido ⁊ viſcolo hūore deſ dyap
ſiū. v̄l fiat electuariū ex vna pte ſua. et quinta
mellis diſpumati. et fiat decoctio aliquātula
v̄l q̄ ad ſp̄ſitudinez. ⁊ poſtea ponat puluis
dragā ⁊ gūmi arabici ⁊ liq̄ricij. qd̄ erit opti
mū p̄ viciū pectoris. v̄l ſalti puluis ei⁹ p̄ficiat
cū melle diſpumato. addito pulvere liq̄ricie.
Cōtra tuſſim valet decoctio ei⁹ ⁊ ſicuū ſicca
rū Cōtra ſtrāguiriā ⁊ diſſinteriā deſ v̄niū de
coctiois ei⁹. ⁊ ſicuū ſicca. fiat etiā emplāſt.
ex ip̄a herba cocta in vino ⁊ oleo ſup̄ renes ⁊
pectinē. Itē valz cōtra colicā ex frigida cauſa
Cōtra emorroides inflatas ⁊ influentes fiat
eucarifiua ex aq̄ ſalla ⁊ vino decoctiois ei⁹. ⁊
poſtea ſuppoſitorij ⁊ puluere ei⁹ cōfecto cū
melle. v̄l fiat decoctio pulueris v̄l ſucci ei⁹ cū
oleo muſtelino ⁊ bōber ſupponat. Cōtra lū
bricos deſ puluis ei⁹ cōfect⁹ cū melle. Cōtra
p̄mes aurū ſucc⁹ eius auribz inſiciat. Cōtra
ſplenis viciū cortices radicu cum ip̄a herba
macerent p̄. xv. dies i vino ⁊ oleo. poſtmodū
fiat decoctio ⁊ coletur. et colature addatur ce
ra et oleum ⁊ fiat vnguentū.

De Maiorana.

Libe

Aiorana calida et sicca est in secundo gradu. alio noie dicif eleron. eius flos et folia compenit medicine. Colligit in estate cum floribus. et in vmbroso loco siccat. et per annu seruat. virtutem habet confortandi et aromaticitate. dissoluendi et cosumendi et qualitatibz et etiam mūdificandi. puluis maiorane in cibo datur vlt vinu decoctiois eius stomachu in frigidatu calefacit. et digestionez confortat. nariybz apposita cerebrū confortat. Flores et folia i testa calefacta et in sacello posita et loco dolenti superposita dolore et venositate prouenientem soluit. Item capiti superposita valet contra reuma capitis. Item nota qd mures insidiantur radici eius. inde medicinam querentes.

De Napo.

Apus omne fere aerem patit terram de siderat pingue. et in solo sicco et tenui et properitū et denero et sabuloso melius nascitur loco. Proprietas napu in rapam et econuerso transmutat. sed vt optime proficiat subactu solū stercozatiqz et versatu querit. et in illis locis optime prouenit in quibz segetes coanno fuerunt. Si spissi sunt nimis interuel-

Sextus Fo. xciiij.

les aliquos vt alij robozent quos in locis vacuis transferre poteris. serunt circa finem iulij et toto tempore mensis augusti si pluuie de sunt irrigatione inuent. possunt etiā comode feri inter milū et panicum maxime serotanu in secūda sarcularide ipsius sarcularide inuatur napus et rapa. et naps nobilioris saporis sunt illi. qui sunt longi et fere rugosi nō grossi. multas radices habentes. sed vnam tantū acutā et rectam. Ex naps sunt optima composita cum rasano et modico sale acceto melle et sinapi et speciebz odoriferis. et sine speciebus possunt fieri satis bona. calidi sunt in secundo gradu et multū nutriūt. sed dure digerunt. mollem et inflatā minus tamen qd rape faciunt carnē. qui si in aqua coquant et illa cicta in alia recoquant duricia sue substantie teraperat. et mediocriter inter bonū et malū generant nutrimentū. qui bene cocti non sunt difficile digerunt. vterofitate faciunt. et in ventis et poris oppilationē Idcirco viles sunt si bis coquant. et vtrqz aqua proiecta in alia coquant cum pinguisima carne.

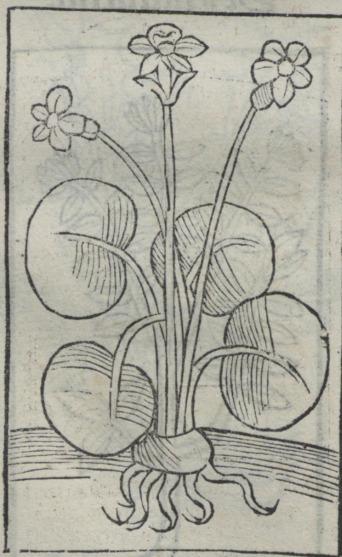
De Nastuccio.

Libri

Asurciū calidū z siccū est in q̄rto gra-
du. semē ei⁹ p̄cipue cōpetit vsui medici-
ne p̄ quinqz annos seruat. herba etiā viridis
multe est efficacie. sicca modice. v̄tutē h̄z cōsu-
mēdi dissolnēdi ex q̄litate suis. Cōtra para-
lysum ligue cū oppilant n̄rui z replent ex hūi-
ditate v̄t solet accidere i acutis febribz. semē
nasturcij masticez z supponat ligue. Cōtra
galum alioz mēbroz. semē ei⁹ in sacello po-
sitū z in vino coctū mēbro dolenti supposita
ip̄a herba decocta cū carnibz z p̄meita valet
cōtra hūiditate supflua cerebri. v̄t in litargia
puocez. sternutatio ex puluere semis nastur-
cij naribz appositio. Cōtra relaxationē v̄t. s̄z
at gargarim⁹ ex aceto decoctiois ei⁹ z siccū
siccarū. Cōtra v̄tiacā passionē z calidā ex fri-
gida causa semē ei⁹ in sacello positū etiā in vi-
no decoctio supponat ad idē valet z ad stran-
guiriā. herba ip̄a decocta in vino z oleo sup-
posita. Cōtra tenasimon ex hūore cōglutino-
lo cū annis eminet puluis supponat ano. re-
nes etiā inungant melle z superpergat pul-
uis seminis z cumini z colosome.

De Enutare.

Enusar est frigida z humida in secun-
do gradu. herba est lata habens folia. q̄

Sextus

in aquosis inuenit loc⁹. Cui⁹ duplex est ma-
neries. vna purpureos h̄ns flores. z alia cro-
ceos q̄ nō est adeo bona. flos cōpetit vsui me-
dicine. in sepiēbri colligit. z p̄ duos annos in
multa efficacia seruat. Ex floribz fit sirupus
p̄cipue cōtra acutas febres. z pro dissipato
in caliditate flores coquant in aq̄ addito zuc-
caro. z fiat sirup⁹. cōtra dolorē capis. et cali-
ditate. sarraceni ponit in aq̄ per noctē vnā z
mane talē aquā cū floribz naribus applicant.

De Napello.

Napellus est napo marini⁹. in litore ma-
ris crescēs. z est venenū pessimū z p̄ni-
ciosus. qd̄ in sumo calidat⁹ z siccitat⁹ est. lini-
tū delet maculas cutis. etiā cū in potu sumit
rectificatū studio medicine valet cōtra leprā.
Est autē venenū homi bibere vltra dimidiā
vnciā. z min⁹ hoc interficit hoīez. z qd̄ mira-
culosus est. z v̄t qd̄ dicit. mus paulus q̄ pa-
scit z inuenit iuxta ipsum z ille mus est v̄tia
ca contra venenū ipsius napelli.

De Nigella.

ludo
anno
ruffu
retica
mend
farin
cū z p
bus c
facta
mes
quā
cōsur
tunc
timu
collit

plex
dora

Liber

Igella calida et sicca est in tertio gradu
seme est cuiusdam herbe. que in locis pa-
ludosis et inter frumentum reperit. Seme p. r.
annos seruat. Est autem rotundum et planum sub-
ruffum et subamarum. unde habet virtutem diu-
reticam ex amaritudine dissoluenti et consu-
mendi ex suis qualitatibus. emplastrum factum ex
farina nigelle et succo absinthii circa umbilic-
um et precipue pueris lubricos necat. maioribus
conferat cum melle et detur farina nigelle
facta cum acceto tepido. et auribus inflata ver-
mes necat. vnguentum tamen nigelle in multa
quantitate fiat decoctio in forti acceto usque ad
consumptionem. et aliquantulum spissitudinem. et
tunc addito oleo fiat quasi vnguentum. quod opor-
timum est ad scabiem. et impetiginem defacile
tollit.

De Origano.

Origanum calidum et siccum est in tertio gra-
du. Alio nomine dicitur gonella. Lini du-
plex est maneries. scilicet origanum agreste. quod la-
tiora habet folia. sed et fortius operatur. et est do-

Sextus Fol. xxi.

medicinum quod in ortis reperitur. et minora habet
folia et suauius operatur et est domesticum quod
in ortis reperitur quod in medicinis ponitur. Collig-
itur autem in tempore productionis florum. debet
in medicinis poni abiectis stipitibus. per an-
num seruat et in umbra suspenditur. et siccantur fo-
lia. virtutem habet dissoluenti consumendi et ac-
trahendi. Contra frigidum reuma capitis fo-
lia cum floribus in testa sine liquore bene calefa-
cta in facello ponantur et facellum capiti superpo-
nantur et patiens cooperiat pannis. ut caput su-
det. vini decoctionis eius gargarisatum gin-
guarum et faucium consumit humiditatem. Contra
frigidum asma detur vini decoctionis eius et si
cum siccatur. vel pulvis eius digestionem con-
fortat confectus cum melle detur cum aqua ca-
lida. vini decoctionis eius digestionem confortat.
dolorem stomachi et intestinum excludit.
Ite fasciculi facti ex herba ipsius decocti in
vino et renibus superpositi stranguariam et
dysenteriam solunt.

De Porris.

Porri sustinent fere omnem aerem. et terram
desiderant mediocriter solutam. ut optime
proficiant. et pingue et stercoreata. Serunt
autem in locis calidis et temperatis primis de me-

Q. iiij

Liber

se decembris de mense ianuarij et february et
marcij. in teporatis et frigidis cum terra fuerit
ad equalitatem redacta. Nec autem satio fit aut
sola aut in alijs herbis mixta in terra opti-
me culta. et de super letamine cooperta. hec semi-
na sunt spissa spargenda. deinde euellunt gros-
siores. primo nec auferunt aliquid de ipsarum radi-
cibus cum sulcis plantant. sed quando cum palis
debet plantari abscondunt radices. quous ad
ipsam porrinam. et summitas foliorum. et plantan-
tur de mense aprilis et maij et per totum mensem
iunij sed plantari possunt de mense iulij augu-
sti septembris et octobris. et erunt utiles in sequen-
ti mense marcij et aprilis. nec in plantatioe por-
rorum querenda est mollis terra. sed mediocri-
s est optima. et satis bona est illa que fuerit fere
secca. fit autem duobus modis porrorum plantas-
tio. vno modo subtilis. ut Bononie moris est.
ut scilicet per unam completam spannam unus sulcus
ab altero distet. et sine ab invicem in sulco iace-
tes possint quaternis sepati digitis. et cum se-
quens sulcus terra trahit super porros et pe-
dibus suauiter conculcat. Secundo autem modo pa-
lo plantant scilicet ut optime pastinatis et di-
positis areis fiant foramina cum palo grosso fere
ut lancea et cocana per unam spannam et vitro vno
semisse distantia in quibus ponunt preparate
porrecte pro foramina replent. aut quicquid ter-
re in eis ponit. sed elapsis tribus septimanis
cum herba in eis nascitur sarculant. et herbis mu-
dantur. Et quod porri sic plantati sunt meliores
alijs. nec possunt facile furim euelli sed hic
modus magis laboriosus existit. Item hoc mo-
do plantant optime inter cepas tam quasi gros-
sas. et euulsis cepis sarculant et inueniuntur
optime puenire. cum euellent aliquid in vno loco
relinquent et pro seminibus reseruant. Qui quod
dem semina possunt per triennium illa suspen-
sa seruari. calida et secca est in tercio gradu. secundum
cibum illa laudabilis est. nocet enim stomacho faci-
ens inflationem ac ventositatem. et cum sui acumi-
ne nervos et mordet. habet etiam proprietatem
faciendi fumum nigrum melancholicum puenientes. quod
ad caput saliens visui tenebrositatem facit. at-
que somnia terribilia et timorosa inducit. unde
caueat ab ipso colerici maniaci et opilatione
in capite habentes. Sed diligenter eos come-
dere accipiunt post eos lactucas et portulas
tas endiuias et similia. ut eorum calor tempe-
tur ab istis. aut elixent. Deinde bis aut ter la-
uent. et sui postea dens. valent tamen secundum me-
dicinam. crudi enim comesti causales pulmonis
de grossis mudificant humores. et opilationem

Sextus

epatis aperit. Item succus porri cum acceto
oleo et thure naribus missis sanguinem ex eis
fluentem stringit. eis scilicet qui frigidis sunt natu-
re. Item in aure distillatus dolor ex frigidita-
te et humiditate factus placat. Item porrum cru-
dum cataplasmatum super morsum serpentis bene
prodest. Item coctum cum oleo sycamelo vel amig-
dalo conditum venere suscitatur. Plinius autem di-
cit quod porrum contritum cum melle emplastratum su-
per vulnera sanat ea. Cum vino bibitus succus
eius lumborum dolorem soluit. cum sale mixtum vul-
nera cito claudit et sanat. duricias relaxat et
rupturas cito consolidat. Item porrum crudum
comestum valet contra ebrietatem et stimulat vene-
re. Item solo odore fugat serpentes et scorpiones.
Item valet contra dolorem dentium et eorum
interficat vermes. sed acie oculorum ebrietat. Item
machum grauatur. sitim creat. sanguinem incedit. et
inflamat. si ex eo nimium comedat. Semen por-
ri siccat est et fortioris actionis. de quo tres tra-
gme porri dantur cum duobus seminis alci mire san-
guine de pectore screantibus fluentem stringit.

De Apaurre.

Apaurre serit mense septembris in locis
calidis et siccis. teporatis pro et frigidis
mense ianuarij february et marcij et nouembrio.

Liber

potest etiā cum alijs herbis feri. et est frigidū et siccū in pmo gradu. cuius duplex est maneria scilicet albi et nigri. albi frigidū et hūidū. nigri frigidū et siccū. et magis fornicat. Semen ei⁹ collectū p. x. annos seruat. hz aut pueri te inducēdi somnū liniēdi et morificādi. Ad somnū p. uocanduz fiat emplastrū ex semine vtriusq; vel alteri⁹ cū lacte mulieris et albumie oui circa tempora. mulieres salernitane dant pueris puluerē seminis papaueris albi cū p. p. lacte. Semen aut papaueris nigri nō debet dari. q. magis morificat. Contra calida apostemata in pncipio et cōtra calcificationē epatis semē papaueris vel ipa herba trita cōficiat cū oleo rolarū et supponat. Cōtra siccitatē membrorū vt est in eribica et in alijs infirmitatibz oleū violatū calcfiat aliqñtūlū. et puluis papaueris albi p. ficiat cū eo. et inungat spina p. totū. ad idē cōtra siccitatē pectoris multū valz Dyasco. papaueris qd ex eo pncipalit fit. Discur Plini⁹ Dyas. et Zas. q. ex succo foliorū capimloz ei⁹ fit opū vñ somnis febricitantibz p. uocat. q. cū cautela dari debz. q. multū op. pilat infrigidat et morificat et maxime nigri papauer.

De Pencedano.

Sextus Fol. xxiij.

Encedan⁹ est herba q. alio noie dī vers miculus porcin⁹. q. ca. et sic. est. Et vinū decoctiōis ei⁹ valet cōtra stranguiriā dissenteria et oppilationē splenis et epatis. herba ei⁹ etiā decocta i vino et oleo et cataplasmata spleni et epati duriciē eorū remollit. Cōtra frigidōs hūiores in spūalibz exstētes. def aq. decoctionis et ordet. et si fuerit multum frigidum def vinū decoctiōis eius et succi liquericie.

De Petrosilla.

Petrosillus feri pōt de mēse decēbris februarij marcij et aprilis. et trāplantari feretoto tpe anni solus et cum alijs herbis si mul semia eius p. quicq; annos possunt seruari. Est aut calidū et siccū in scdo gradu. diureticū est. et incidēs vrinā. et mēstrua p. uocat. ventositatē et inflationē dissolues. et precipue semē ei⁹. Galienus dicit q. cataplasmatū sup pustulas scabiem et morpbeam mire mūdificat. vnde confert ydropicis periodicā febrez patientibz. renū dolorē ac velice placat. et corporis poros vialq; rarificat. et hūiores extenuādo cū sudore projicit. et vrinā epar et vulnera mūdificat. oppilationē eorū aperit. et apostema

Q. iij

Liber

mata eorū curat, maxime que sunt i renibus, ventositatē colice passiois dissoluit, pastū z in vuluā inmissūz mēstrua puocat, secundinā z mortuū semē educit z expellit etiā potui dat, mūdificat fer^o ab hūoribz grossis z viscosis.

De Psillio.

Siliū frigidū z humidū est in quarto gradu herba est, cur^o semen sili noie ap pellat. semē in medicinis debet poni. in esta te colligit, p^o duos annos pōt seruari. hz autē p^o tūtē in frigidādī z hūectādī. Cōtra aridita tē liget in acut^o febrizb^o semē i subtilissimo pā no liget z in aqua infundat z cū tali aq^o illini atur lingua. pus tū abrafa cū cultello ligneo. Cōtra siccitatē spūaliū z cōstrictionē ventris in acut^o febrizb^o ponat psiliū in aq^o z dimittat aliquantulū. deinde aq^o abiecta illa psiliū dec cū frigida i sirupo. Etiā cōtra acutas febres cōpetenter psiliū ponit. z multa fiat decoctio z postq^o gutta adheret tacie que cito adheret ppter viscositatē ipius psiliū. Contra dissente riā comburat in aliq^o testa. z puluis inde fa ctus cū ouo sorbili vel melius cū aqua rosaz ra detur si fiat vicio supiorū intestinorū. Si p^o vicio inferiorū cū anastasia puluis eius su

Sextus

perponat. ad idem valet emplastrū ex pulue re eius cum albumie oui. z modico acceto z aqua rosata super pectinem z renes vel sup ymblicū. si sit vicio superiorū. Contra fluxū sanguinis ex naribz valet idēz emplastrū sup frontē z tempora positiū. vel scutellū factuz ex puluere ei^o ex succo sanguiarie naribz impos nat. Contra calida apostemata facellus ple nus ex semie psiliū. Item sua frigiditate z hu miditate conseruat campborā quia campbo ra nimis est subtilis substantie.

De Plantagine.

Lantago (que alio nomie dicit^r lingua arietis) est frigida z sicca consolidat op time vlcera. Et nota ad hoc nihil est melius vt Dyas. dicit z mirabile videtur q^o si bibat succus cū radicū eius tribus vncijs vini ali quando curat tercianā. si quattuor vncijs ra dicū succus cum quattuor vncijs vini bibat aliquando curat quartanam. Item dicit Dy ascorides q^o sanat vulnera rabidi canis ydro picos iuuat. veneno repugnat. eius succ^o lūz bricos necat. z vebementer solutionē vētris

Liber

mitigat. mēstrua cōstringit. z hūiores aposter-
matū in pncipio repēnat z dissipat. guai-
as nūmīdas z sanguineas impmīe z sanat.

De Polipodio.

Polipodii ca. est in q̄rto gradu. siccū in
sēdo. herba est filis filici q̄ crescit super
quēdā muros z lapides. s̄ qd̄ crescit in quer-
cubū mēt̄ est. Radix ei⁹ collecta z aliq̄nūllū
mūdāta. z ad solē p̄ vñū diē exsiccatā per biēn-
nū in mīta efficacia cōseruat. Illa autē q̄ fra-
cta intē⁹ apparet arida abijciēda est. h̄z p̄m-
tē dissolūēdi z osimādī z purgādī pncipalit̄
flegma z mēlācolā. z marie a stomacho z in-
tēstīnis. z est parū laxatiua. Et nota q̄ in de-
coctōe polipodii d̄z pōm aliud excludi nū v̄
tostat̄ vt anisum feniculus vel ciminū. q̄a po-
lipodii foliū mutat hūiores v̄tostātē. Item
vrimur eo i q̄ pogimātibz z cōfectiōibz z in in-
re galline vel alteri⁹ carnis. z dam⁹ etiā pul-
uerē ipsius ad laxandū. z valet quidāne z ter-
ciāne q̄ colera vitellina z ceterina. soluit etiā
opilationē epatis ex grossis z viscosis hūo-
ribz. febre etiā quartane cōfert yliacis z cole-
ricis z hūilibz flegma multāginosum iniectione
vtiliter medet. Cōtra quidānā z yliacā
passionē z atopiciā z dolorē articuloz. z ad cō-
seruationē sanitat̄ talis sit vsus cōterat̄ poli-

Sextus Fo. xxiij.

podii. vn. s. vel. ij. ad plus si sit multū laxati-
uū z fiat decoctio eius in aq̄ cū prunis z vio-
lis. addito semine feniculi z anisi in mīta q̄nti-
tate z colatū mane vel sero deat̄ patienti.

De pastinata.

Pastinata serit̄ de mēse decembris ia-
nuarij februarij z marcij i terra pingui
alce fossa z soluta et oprie pastinata. Alia est
siluestis. alia domestica z vtrāq̄ in radice du-
re est nutrimentū z minus q̄ rapa nutrit ha-
ber autē aliquid acuminis vnde est extenuās
z dyasorelim faciēs. Ideoq̄ vrinā z mēstrua
prouocat. habet etiā aliquantulū inflamma-
tiōis. vnde coitus inuariua. q̄ assuefacta lau-
dabilē generat sanguinē. Igitur vt temperetur
bis in aqua elixari oportet. z aqua eiecta ter-
cio coque. pastinata siluestris dicit̄ alio noīe
daucus asininus. z domestica daucus creti-
cus. earū radix fm ysaac calida in medio se-
cūdi gradus. z humida in medio primi. z fo-
lia z flores fm aliq̄s sunt calida z sicca in ter-
cio q̄du. z vna pro alio i medicinis ponit̄. q̄a
sunt quasi eiusdē virtutis. sed domestica meli-
or est. Item est q̄dam pastinata rubea. q̄ cru-
da pōt comedi. z cocta facit cū napsis optima

Liber

cōposita. et rubicūdo colore decorata. q̄ serit
vt alie pastiate. pastinata siluestri. h̄z efficaciā
p̄cipue f̄m folia z f̄m flores. modicā aut nūl
lā f̄m radices. hec herba d̄z colligi cū flores
p̄ducit abieci radice. et i vmbroso loco sic
cari. z p̄ annū seruaf. virtutē h̄z dissoluēdi at
trahendi. ex qualitatibus. z diureticā. ex sub
tili substantia. Cōtra frigidū reuma facellef. ca
put ex puluere facto. et ip̄a herba bene calefa
cta. ad dolorē stomachi. et p̄tositatē vel frigi
ditatē z p̄tra stranguriā z dissenteria z yliacā
passionē def. vini decoctiois ei⁹. z herba in
multa quantitate in vino z oleo decocta. super
locū dolentē ponat. Cōtra stranguiriā z dis
senteria z viciū lapidis. def. vini decoctiois
semis ei⁹. z sapifrage. Cōtra opilationē sple
nis z epas. et frigida causa z ydroposim. fi
at sirupus ex succo feniculi z decoctiois ei⁹.
Cōtra duriciē splenis z epas. ponat ip̄a her
ba i multa quantitate i vino z oleo maceret. ita
p. r. dies in decio die coquat vsq. redigat in
oleū z exprimaf herba bñ z colet. et colatura
postea ponat ad ignem. z imponat cera. z fiat
cerotū quod contra p̄dicta z contra talia apo
stemata est multū conueniens.

De Portulata.

Sextus

Portulata q̄cūq. fere tpe seminat. Na
scit adueniente calore. et p̄cipue nascit
de mēse aplis maij z iunij. potest etiā feri p̄ se
cū puluere mīcta. z inter caules optime pue
nit. z inter cepas z porros. z in vineis cōgrue
seminat. terrā q̄ valde pingue desiderat. vt op
tune p̄ualefcat. vbi semel sata fuerit q̄libet an
no sequū nascet. z maxie si ibidē ad aliquam
maturitatē p̄uenit. multū ledit nimia siccit
tate aeris. nisi frequētī irrigatiōe iuuat. z sub
vmbri arborū nō facit celsiores. eius q̄dē sunt
due spēs. Est em̄ quedā portulata valde lata
p̄duces folia q̄romana seu beneuetana d̄z q̄
multū est hūida s̄z insipida. z est alia portula
ta p̄minis pua p̄duces folia. z hec min⁹ est
hūida. sed plus lapida. s̄z si int̄ alias herbas
spisse sciatas seraf in celsiores nō poterit dila
tari. Portulata frigida est in tercio ḡdū. in se
cūdo viridis est mīte efficacie epiccata nō tū
p̄tutē h̄z lūpēdi stomachū hūectadi z infri
gidi. optim⁹ cib⁹ est febricitantibz cruda vt co
cta. Cōtra cōstrictionē v̄tri coq̄nt cū pruis
in aq. z comedat panēs pruna z portulatas.
z postea bibat aquā. nō q̄ portulata p̄ueniē
ter cū diureticis ponit. Itē portulata aliq̄d pō
ticitatis h̄z. z ideo p̄fortat stomachū z intesti
na. z valet p̄tra vulnera in renibz z vesica na
scitibz. valet etiā fluxui sanguis. z vnde cū
q̄ manatū fuerit ip̄m stergit. Itē si in capite
vel in frōtibz vel timporibz inungat dolorē z
calorē aufert. Itē valet p̄mesta cōtra dissente
riā. z p̄fert colericas egestiōes hūitibus. Au
cē. dicit q̄ ip̄a sua p̄prietate eradicat verucas
sed si ex ea cōfricent z delet stuporem dentū.
abscedit desiderū coitus. tamē in cōpleione
calida z sicca addit in coitum.

De Papiro.

Papirus d̄z q̄si pabulū pir. i. ignis. q̄ de
siccat⁹ ad nutrimentū ignis i lucernis z
lāpadibz est valde apt⁹. est em̄ herba exteri⁹
valde plana. hūis interi⁹ medullā albā. bibu
lā z porosam. z nascit in locis aq̄sis. z d̄z vul
gariter apud nos iūccus. Siccat em̄ z exco
riat parū remanēte de corice in vno latere. vt
medulla subster. z quāto min⁹ habet de cori
ce tāto clarius ardet in lāpade. z facili⁹ inflā
mat. z ex eo fiūt sportule pulcre. z ex eo fiūt in
aliq̄bz locis vasa z naues. videlz in mēphi et
india. vt dicit Plinius. z hec testant hystorie
Alexātri. de papis em̄ fiūt carte in quibz
scribitur. Item ex eis fiunt sportule z pulcre
septoria et varia v̄tensilia et ligantur ex eis

Libe

vela naniū. et quidam ex eis faciunt vestimē
ta. Et dicit Plinius q̄ eius medulla multuz
valet ad aquā de auribus extrahendaz. quia
eam naturaliter imbibit. ⁊ ad se trahit. ⁊ ideo
cum papiro aqua de vino extrahitur.

De Pulegio.

Pulegiū ca. ⁊ sic est i tercio gradu. Col-
ligitur tempe florū ⁊ in ymbra siccat. ⁊
per annū seruat. folia cū floribus abiectis his
pitibz in medicinis ponunt. virtutē bz assu-
mendi et dissoluēdi. Satellatio capiti facta
ex pulegio calefacta in testa sine liq̄re valz cō-
tra frigidū reuma. gargarismus factus ex de-
coctione pulegiū ⁊ acceto ⁊ siccū siccatū va-
let contra frigidā tussim que est ex glutinoso
vel frigido humore. Item vinū decoctionis
eius valet cōtra dolorē stomachi ⁊ intestino-
rum ex ventositate vel frigiditate factū. Item
emplastrū ex eodem factū in vino coctū ⁊ su-
perpositum valet ad idem. Item fomentū fa-
ctum ex aqua decoctionis eius humiditatez
matricis desiccatur. et vuluam coartat. et ideo
hāc fomentationē mulieres salernitane: als
sardine multū vtuntur.

Sextus Fo. xcviij.

De Kapa.

Kapa in omni aere habitabili prouenit.
et desiderat terrā solutam ac pinguem:
et adeo solutā q̄ fere in puluerē sit redacta et
optime cōualecat. Seritur semē eius ne ni-
mis spisse spgatur cū puluere mixtū circa fi-
nem iulij ⁊ vsq; ad mediū mensem augusti:
vel parum post. et etiam per totū mensem au-
gusti. in principio septembz. in locis calidis
et siccis: et precipue cū terra fuerit rorida per
pluiam pcedentē. Si rare seratur magis grā-
descat: als grande fiant. et ideo vbi nimis spis-
se plantule eius nate fuerint cum aliquod ro-
bur acceperint euellant aliq̄ue vt cetere robo-
rent. et in locis vacuis transferant vel abijci-
antur frequentī sarculatione ⁊ herbarū libe-
ratione multū iuuant. Seritur in agris nu-
dis ⁊ in stipulis etiam egregie. seritur si opti-
me fuerint exarate et solo erpete semen eius
operiendū est ne nimīū mergat in terra. pos-
sunt etiam cōuenienter feri inter panicum et
milū serorum in secūda sarculatione ipso-
rum que cum panicū ⁊ milium sublata sunt.
sarculari debebunt. letagitur a gro patenti. et
valde leditur ymbz. q̄ si tanta fuerit aēs

Liber

ris siccitas q̄ tempe cōgruo feri nō possunt.
poteſt in aliquo irigabili loco ⁊ etiā vmbro-
ſo ſpiſſe feri vt caules. deinde cū cōualuerint
plāte et ⁊ pluuijs terra fuerit mādēfacta trās
ferri poterunt circa finē auguſti ⁊ vſq; ad me-
diū mēſem ſeptēbris in terra optie culta. Col-
ligunt de mēſe octobris. ⁊ q̄ pulcres erunt
ſublatis frondib; plantent. vt folia ſequenti
eſtate producāt. ex rapis ſiūt cōpoſita cū aq̄
vt pio coquina tpe hyemis ⁊ quadageſime
habeant. hoc modo. Rape optie lauent. de-
inde crude cōponant in vaſe de ſolo ad ſolū:
⁊ in q̄libet ſolo ſeminet ſal mixtū ſeminib; ſe-
niculozū. et ſaturegia vel ſal tñ vltimo pōde-
rent. et ſic per octo dies dimittant. deinde po-
nat aqua frigida tāntū q̄ cooperiant. ⁊ ſic ſer-
uabunt per totū annū. Item ſiūt cōpoſita cū
acceto et raſſano ſinapi feniculis et ſale hoc
modo. videlicet in quantitate duarū cōmuniū
ſitularū accipiat vna libra raſſani vel plus ſi
bene fortes habere volueris. ⁊ vna libra ſina-
pis. et dimidia libra feniculi. et tres libras mel-
lis. et vna libra ſalis. et raſſani. et incidat ſub-
tiliter per longū ⁊ piſtet minutatim ⁊ ſecū ſe-
mina ⁊ ſal miſceant. mel liqueſiat ⁊ cū ſinapi
diſtempatio cū optimo acceto circa medietate
tē vnius ſitule miſceat. Deinde rapis vel na-
ponib; vel radicibus rubeis et paſtinatis et
piris et pomis ſi volueris congruo modo co-
ctis ⁊ optime infrigidatis et diuiſis fiat ſo-
lum de predictis et ſeminet deſuper raſſanū ⁊
cū ſeminibus ⁊ ſale prius poſito ſinapi vſq;
ad equalitatem. deinde fiat aliud ſolū ⁊ ponat
tur ſinapis et ſemina. ⁊ ſic fiat vſq; ad cō-
plementū et ſeruent. Rapa ſcōm Yſaac calis-
da eſt in ſcōdo gradu. multū plus ceteris her-
bis nutrit. dure tamen digerit. mollē et infla-
tam carnē propter ſui ventoliſitātē ⁊ inflatio-
nem facit. proinde coitū ſuſcitāt. que ſi in aq̄
coquatur et illa ciecta in alia recoquat. duri-
cia ſue ſubſtantie tēperat. ⁊ medio criter inter
bonū et malū nutrit. Que vt bene cocta eſt.
difficile digerit. ventoliſitātē generat. et in po-
ris opilationem facit. idcirco vtilis eſt ⁊ bis
cocta et vtraq; aqua proiecta recoquat cum
pinguiſſima carne. Preterea ſcōm medicīnā
eſt congrua podagris ſi in eis iure pedes eo-
rum lauentur.

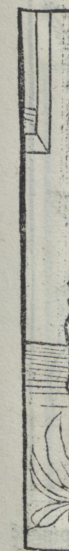
De Raſſano.

Sextus

Raſſanū nō ſerit. q̄a ſemē nō hz. ſz plāta
tur corona recens tota vlt media vlt ſiūt
de radicib; ei? pua fruſta. ⁊ plāta de mēſe no-
uēbris ⁊ decēbris ianuarij februarij et marcij.
Terrā deſiderat pſude ſoſſaz ſolutā pingue ⁊
optie paſtinatā ſic cetera herbe q̄ru; radices
groſſas ⁊ lōgas fieri optam. Raſſano p̄cipue
vritur ad faciendū ppoſita de rapis. raſſanū
ca. ⁊ ſic eſt in ſcōdo gdu. radix em magis cōpe-
tit vſui medicīe viridis ⁊ exiccata. ſz magis vi-
ridis. p̄tū hz incidendi ⁊ diſſoluēdi. ⁊ ex eo
fit competēs oximel h̄ mō. Contra radicū ali-
q̄ntulū terat ⁊ dimittat biduo vel triduo i ac-
ceto. poſtmodū addat ei terciā ps mellis. ⁊ ta-
le oximel valet cōtra quartanā ⁊ q̄tidianā. ni-
ſi ſit de ſlegmate falſo ſi frigidū hūoris ⁊ indi-
geſti ſunt ſtomacho. Contra radicū raſſani
pſuſas melle ⁊ in acceto comedat paties vſq;
ad ſaturitatē. poſtmodū bibat aquā calidā ⁊
digi; in ore miſſis. vlt pēna inūcta oleo vom-
itus puocet. Contra duriciē ſplenis ⁊ epatis
herba ipſa decocta vino et oleo cataplaſmet.
pectini etiā cataplaſmata ⁊ ſtranguiriā diſſol-
uit. De p̄prietatib; eius eſt q̄ ſi fruſtū raſſani
ponat ſup ſcorpionē morit. Et ideo dicit de-
mocris? q̄ q̄ babz manū infectā maturato ſe-
mie raſſani. ſine ſue nocumēto tractat ſerpen-
tee. hermes etiā tradit i alluicis ſuis. q̄ ſi ſuc

tus raf
culloz
gladi
caput
tis. Et
diz q̄ ſi
guit. vt

z
l
aere. p
subact
midat
z siccit
alte fo
poſt n
Qd ſa
nō eſt
ſiūt. E
ter. R
acres
virēti
ri cree
calidi
plāta
ſit an

Liber

tus raffani miscet cū succo lūbricorū ēre co-
cussor et p pannū exp̄ssorū. et in ipso extinguit
gladi⁹ ferrū sic plūbū incider gladi⁹ ille. sup
caput ei⁹ rasā ligato recepit bñficiū sanita-
tis. Et nota q raffanū dī ē vīno inimicū. et
dī q si prope serant natura discordante refu-
giūt. vt Palladi⁹ exp̄tus agricultor affirmat.

De Radice.

Adix est herba cui⁹ radix fili noie appel-
lat. Celi statu nebuloso letat. licet in oi
aere pueniat. amat terrā pingue solutam diu
subactā et p̄fide fossam. toffam et glareā refoz
midat. Serit in mēse iunij et iulij. loc⁹ t̄patis
et succis. serēde sūt radices spacijs gradib⁹ et
alte fossis meli⁹ pueniūt in arenis. Serātur
post nouā pluuiā nisi forte possint irrigari.
Qd satū est statū dī opari leui sarculo. letamē
nō est ingerendū sed poti⁹ palce qz fumi gese
fuit. Suauiores fuit si aq salia frequē irrigē-
ter. Radices femi generis esse putant. q min⁹
acres sunt. habēt latiora folia. et cū iocūditate
virēna. ex his ḡ semia colligem⁹. maiores fie-
ri credunt si sublati folijs oib⁹ et solo tenui
calidissimo sepe terris operiant. vnde optime
plātant in sulcis. vt terra sepi⁹ circa eas pos-
sit ampli⁹ cumulari. Si ex nimis acris dul-

Sextus Fo. xxi.

tes fieri velis. semia die ac nocte melle mace-
rabis. ca. et sic. est in scdo gdu. minus q̄ rapa
nutrit. ppter suū acumē. qd est forti⁹ acumine
rape. nutritum tñ ei⁹ est grossi⁹ durūq̄ sto-
macho et indigestioni nociuū. et incōueniēs
oculis. dentib⁹ et oib⁹ vulnerib⁹ et dolorib⁹. sup
ta scdm cibū sed scdm medicinā cōuenit. Et
em lauatiua renū et vesice et grossis hūorib⁹. et
vrinā puocat. et māducata lapides frāgit. et si
cocta comedat tussē ex frigida et hūida cā sub-
uenit. et fm cibū p̄mella torione et inflatiōez
generat. et stomacho fit illaudabilis qz testat
ruct⁹ putridus q̄ ex ea fit maxime ante cibū.
Illa em q̄ ieiunius elui dat eleuat cibū. et cobi-
bet ne ad locū decoctiōis descendat. vnde fit
causa indurande digestiōis. et prouocāde vo-
mitū. maxime eis q̄ naturalit⁹ ventositates in
stomacho habēt. Sz post cibū accepta mio-
rē agit ventositatē su p̄ius ascendente. et cum
sua gravitate ad inferiora descendit. deponit
qz cibū ad locū digestiōis. et digerit vt optet.
proinde volentes eā pro vomitu accipe. acci-
piant ante cibū. Item habet virtutē similem
raffano. et contra easdē causas et eodez modo
dat. sed non est adeo efficac⁹ vt raffanum.

De Ruta.

R

Liber

Uta scribit mēse augusti. et meli⁹ pagat
de abruptis ramulis in terrā positis.
et si sumitas alicui⁹ ramusculi eius incurua-
ti in terrā statim in terra fixa radican⁹ et diffi-
cillime arefcit. Hec herba ut Plinius dicit q^d
odit frigidū hyemē et ymbriis humorē, siccis
gaudet teporib⁹. Terra laticia vel cinere vult
nutriri. ideo diligit ficū q^d melius sub eo vel
iuxta eū q^d alibi cōualefcit. verno autē tpe trās
plantat. aut in mēse septēbris. et assidue irri-
get. si nō habz ymbzē. Si pmitat florere. cu-
ius arefcit antiq⁹ta lignescit si rami ei⁹ bis oī
anno terra vsq³ ad folia nō opiant. Nū autēz
indurata est et lignea facta. nō bñ pullulat ni-
si abscedat iuxta terrā seu radices. Tūc em re-
nouat⁹ ramis redit ad eā iuuenēs. calida et sic-
ca est in scdo gradu. cui⁹ duplex est manerēs
scz domestica et siluest⁹. et q^d piganū dicit⁹. fo-
lia et semia cōperit⁹ medicie vsui. Semia pnt
p qnq³ annos seruari. folia siccata p annū p-
tūte hnt diuretica. dissoluēdi et psumēdi. Cō-
tra cephalia et epilantia iuuat in balneo inij-
ciat⁹. parū succ⁹ eius calefacti p nares qd fleu-
ma et cerebrū mūdificat. Itē vinū decoctiois
ei⁹ valet ad idē. Cōtra defectū visus ex fumo
sitate collecta i dolio ponat⁹ cū vino ruta. et pa-
tiēs tali vino vtiat⁹. Item cū aq³ rosata mixta et
sup oculos lippos aut sanguilētos posita. mi-
rabilit⁹ eos sanat et mūdāt. Cōtra dolorē den-
tiū ruta tora cū vino cataplasmet⁹ sup locuz
dolentē vel alit⁹. accipe fustē ei⁹ et exure aliqn
tulū ad ignē et cōcauitatē ei⁹ cauterisā et satis
cōfert. Cōtra frigiditatē stomachi et ei⁹ para-
lismū et alior⁹ mēbroz⁹. def⁹ vinū decoctiois ei⁹
et radices feniculi. vel puluis ei⁹ cū succo. Itēz
ptra straguriā et dissenteria ruta i vino cocta
et oleo pectini cataplasmet⁹. Cōtra tenasimon
ex frigida causa. decoquat in vino. et fiat en-
catisma. vel calefiat bonū vinū. et fundat sup
rutā. et paties recipiat fumū. ad mēstrua puo-
cāda et secūdinā et fetū mortuū educendū. def⁹
trifera magna cū succo rute. Itē operat⁹ succ⁹
ei⁹ solus p os recept⁹ aut pezaritat⁹ aut tene-
ritates ei⁹ in oleo frige et supposite. Cōtra ex-
teriorē dolorē ex cōcussione vel alia causa. ru-
ta calefacta sine aliq³ liquore supponat⁹. Con-
tra lippitudinē et dolorē oculorū. puluis cūmi-
ni cū succo eius conficiat⁹. et in eo bombix in-
tincta sup oculos ponat⁹. Ruta etiā bibita va-
let contra venenū bibitū. et morsum venena-
torū animalū. et etiā cataplasmata. Et nota si
q^d esset tor⁹ circumdat⁹ ruta viridi. secure pos-
set transire ad basiliscū. ei⁹ odore de ortis su-

Sextus

gant serpētes. et oia venenosa. et ideo plantat⁹
cōuenient in locis vbi sunt aluearia apum.
Itē succo rute liniti a scorpiōib⁹ araneis vel
pis et apibus non pungunt.

De Kubula.

Kubula desiderat terrā solutā. et pingue
ut optie proueniet. et i mediocrit⁹ pigui
puenit. q^d cū vangis alte fodiēda est de mēse
octobris et nouēbris. et sequēti mēse februa-
rij marcij vel aprilis. Serit⁹ spissa ut frumen-
tū vel spelta. et sūt areole sicut in ortis v⁹ qua-
terni ut in seminatione frumētū vbi rastrozū se-
mē aperiendū est. et ab oibus herbis et radici-
bus maxie gramie optie liberent⁹ cū vangat⁹.
et cū areole sunt. deinde resecat⁹ q^diens herbe
nascunt⁹ in ea manib⁹ vel sarcula. Deinde in
augusto semia cū nigra fuerint colligunt⁹ cū
tota herba et bene siccata fuant⁹ ad fumū. Et
postea de mēse decēbris octobris vel mēse
nouēbris fodiunt⁹ sulci ex ipsa terra. aree mo-
dicū operiunt. deinde sequēti estate rucast⁹ quo-
tiens in ea herbe nascunt⁹. et mēse augusti ite-
rū ut dictū est semia colligunt⁹. et ipsius herbe
radices si placet effosse terra paulatim sub ra-
dicib⁹ colligunt⁹. et in sole siccant⁹. sed meli⁹ est

q^d v⁹
ut gr
sulco
dicee
panf
fiant
nota
bene

fima
cis c
se ap
seri. s
berb
ta. cu
tas o
rabi
fine
lent
et m

Liber

q̄ vsq; ad sequentes annū dimittant in terra
vt grossiores fiant et meliores. cauando iterū
sulcos ⁊ operiendo areas vt dictū est. cum ra-
dices siccate fuerint. circuli verberant vt rū-
panē et a terra ⁊ a puluere liberentur et clare
fiant. ⁊ si de ip̄is fiat puluis plus valebit. Et
nora q̄ terra vbi ponitur rubula. solo aratro
bene submerso fodi potest.

De spinacia.

Spinacia optime serunt de mense septē-
bris et octobris pro hyeme ⁊ quadrage-
sima sequente. Item de mense decēbris in lo-
cis calidis ianuarij februarij ⁊ marcij. p̄ mē-
se aprilis et maij. ⁊ alijs etiam mensib; potest
feri. Serunt autem ⁊ sola in areis et cū alijs
herbis mixta in terra pingui et bene pasta-
ta. cum colligunt si vna vice inciditur medie-
tas cespitis ⁊ alia vice alia medietas diu du-
rabit vtilitas eius frigida sunt ⁊ humida in
fine primi gradus ventris humectant. et va-
lent gule dolenti de sanguine ⁊ colera rubea.
et meliora sunt stomacho q̄ atriplices.

Sextus Fol. C.

De Strigio.

Trigium solatrum ⁊ marella idem sunt
frigidum ⁊ siccū est aliquantulū diures-
ticum viride scdm folia et flores multe sunt
efficacie. ericcata nullius. virtutem habet in
frigidandi. contra oppilationē splenis et epas-
tis. et maxime contra ictericiam. quando oppi-
lata est. pars superior cistis fellis. succus ei⁹
detur in potu vt fiat sirup⁹ et zuccaro et suc-
co eius vel quod melius est dentur lib. ij. suce-
ci eius cum vin. reubarbari. Contra apostema-
ta in stomacho et in testinis et in epate detur
succus eius cum aqua ordei. Contra calefa-
ctionē epatis pecia intincta in succo eius sup-
ponat vt quod melius erit si cum succo eius
addatur acceti vel agrella vel oleum rosati.
Contra calidū podagra vel herba ipsa terra
sepius supponat. Contra calida apostemata
in principio ad repercussionē materiei herba
ipsa trita superponat.

R ij

Liber
De Semperuina.

Emperuina est herba sic dicta: q̄a sem-
per viridis reperit̄. frigida est in secun-
do gradu. sicca in p̄mo. viridis multe est effi-
cacie. et cecata nullius. virtutem habet infri-
gidandi. plagelle inuncte ex succo eius et ac-
ceto vel agresto et repati epithimate multū va-
lent contra calefactionē eius. et contra dolo-
rem ex frigida causa. Item herba ipsa trita et
superposita valet cōtra calida apostemata in
principio ad repercussionē materiei. Contra
vsturas ex igne vel aqua fit vngentū ex succo
eius oleo rosato et cera sed non debet poni in
primis quattuor diebus. sed calida apponant̄
vt sumi tū fiat euaporatio. vnde prius vngi-
mus sapone et similibus. deinde vnguento p̄-
dicto. Contra fluxū sanguinis qui fit p̄ ebul-
litionem eius in epate et in renibz in estate pla-
gelle in succo eius et aque rosate inuncte frigi-
de fronti et temporibz superponant̄ et gutturi.

Sextus
De Satirion.

Atirion dicitur esse apium siluestre. et
est calidū et siccū in tercio gradu. vir-
tutem habet attrahendi a remotis pri-
bus. vnde testiculi eius cū melle confecti col-
tum prouocant melius tamē si fiat confectio
ex eis et dactilis et pastacijs et melle. Item suco
eius cum melle datus prodest arteticijs.

De Sponfa solis.

Sponfa solis. citorea. incuba. et folsequi-
um. idē est herba ipsa cōmesta valet cō-
tra venenū si sit ex morfu. Item succus eius
superpositus valet ad oppilationem epatis
ex frigida causa. Item valet etiam contra ca-
lesfactionem eiusdem.

De Silermontano.

Silermontanū siue silescos. calidū est et
siccum in secō gradu. Semē eius col-
lectum per tres annos potest seruari. Semē
ponit in medicinis. et habet virtutem diure-
ticam dissoluendi et cōsumendi et attrahen-
di. Contra asma ex frigida causa cū detur vi-
nū decoctionis eius et siccū siccarū. vel de
pulvis eius cū sicibus siccis et assans. Con-
tra oppilationē epatis renū et vesice strangu-
riā et dissenteria detur vinū decoctionis eius.

De Saxifragia.

Saxifragia calida et sicca est in tercio gra-
du. Semen eius herbe simili noīe ap-
pellatur. magne efficacie est. et dicit etiam ca-
put purgū: quia ipm a flegmate purgat. vna
desiccatur. et reuma prohibet. et stomachū mū-
dificat. vinū decoctionis eius et rosarū con-
tra predicta gargarizet. Contra scabiē et pe-
diculos vngentū factū ex pulvere eius et ac-
ceto valet. Item valet contra paralysim si ex
eo fiat inunctio. Semen pulueris eius cum
melle datus lumbricos necat.

R iij

Liber De Squilla.

Squilla calida et sicca est in secundo gradu. herba est similis capule unde tuberosa magis competit medicine quam herba. si sola reperit mortifera est. habet autem virtutem diureticam. unde valz ad digestionem materie tam in quotidiana quam in quartana. valet etiam contra oppilationem splenis et epatis et contra dolorem iliacam et articulorum. ut testatur Ysaac. Contra dictas passiones talis sit usus. squilla dividatur per medium et tot tunice ab inferiori parte abijciantur quot ab exteriori et tot in medio referuent. exteriores debent abijci. quia venenose sunt et multum calide. interiores similiter abijciantur. quia mortifere sunt ex nimia frigidityte. medietunice sunt temperate. unde ista rum fiat decoctio in furno pasta involutur. postea fiat decoctio in aceto et i colatura addatur mel. Si vis ut otimel fortius operetur squille non fiat decoctio in pasta. sed tamen in aceto. Contra omnem dolorem exteriorum partium ex frigida causa valet.

De Sinapio.

Sextus

Inapis seritur ante hyemem et post. et terram pinguem desiderat. si rara seratur melior est sicut. quod si nimis spissa est poterit aliqui plantule inde transferri. et alibi transplantari. hec herba ita se multiplicat. quod ubi semel seritur vir locum ille ab ea postea liberatur. et ubi semen eius cadit prius viret. et sic est in medio quarti gradus. hanc virtutem dissoluedi attrahendi et extenuandi non herba sed semine. quod collectum est per quatuor annos potest servari. Contra palisum lingue semen est malicatum et sub lingua retentum valet contra palisum aliorum membrorum ponatur in sacello et decoquatur in vino et super locum dolentem ponatur. et precipue in principio egritudinis. pulvis eius nariumbus impositus sternutationem prouocat. et cerebri a superfluitatibus mundificat. Contra antiquum asma ex glutinoso humore de quo vinum decoctiois eius et siccuum siccatur. Contra oppilationem splenis et epatis et lentos leumaciam decoquatur in aqua cum radice feniculi. aqua colata addatur mel et talis confectio deest contra splenis duriciem. herba ipsa cum extriga porcina bene trita superponatur. fomentum factum ex aqua decoctiois eius mēstrua educit. Item herba ipsa decocta in vino et cataplasmata dissenteriam et straguriam soluit. vinum decoctiois seminis eius et dragantem ponit humiditatem vici cerebri et faucium exsiccat.

Liber

dragantū ponit ne vehemēt exurāt et exco-
riet. Pictagoras antē vltra omnes herbas si
napū cōmendat. vnde Plin⁹ dicit de ipsa q̃
humores grossos et viscosos extenuat et pun-
cturas serpentū et scorpionū ictus addito ac-
ceto sanat. fungorū venena superat. dentium
dolorē mitigat. ad cerebrū penetrat. et ipsum
mirabiliter purgat. frangit lapidē et menstru-
is imperat. appetitū excitat. et stomachū con-
fortat. epilepticos iuuat. et ydropicos curat.
et litargicos excitat et eos multū iuuat. La-
pillos mūdāt et eorū calum cōpescit. In cōgru-
os aurīū sonos et tinnitos tollit. et oculos um-
caliginē detergit. paraliticis subuenit. q̃a po-
ros aperit et humorē infundentē neruos dis-
soluit et cōsumit. Et dicit q̃ maior est virtus
in semine q̃ in herba.

De Scutio.

Luciū et culiculus agrestis idē sunt. ca-
lidū et siccū est in secō gradu. Semen
succus et folia cōpetunt vsui medicine. Con-

Sextus Fo. Cij.

tra paralysim lingue semen eius masticatū in
ore diu sub lingua teneat. Et si aliq̃ i pte cor-
poris fuerit. folia cocta in vino cataplasmen-
tur. Cōtra litargiā puluis semis eius narib⁹
insuffletur. Item fiet decoctio semis triti ex
succo ruti agrestis i fortissimo acceto. et ex ip-
so fricent posteriores partes capis. tamē pri-
us rase. fomētatio ex folijs decoctis in vino
et oleo si pectini et virge superponat meatus
prouocat vinales.

De Scordione.

Lothion. id est aleū agreste. est calidū
et siccū in tercio gradu. solus flos ei⁹
competit medicine. aqua vel vinū decoctiōis
eius spūalia mūdificat a flegmate. et valet cō-
tra dolorē stomachi et intestino et ex ventosita-
te. et cōtra oppilationē splenis et epatis et fri-
gida causa. Itē straguriā et dissenteria soluit.

R liij

Liber De Sparago.

Sparagus calidus est in tercio gradu. fructus et semen competunt medicamentis. fructus tenebuntur coquinati scilicet cum carnibus siue cum aqua valent contra oppilationem splenis et epatis. stranguinam et dissenteriam. Item contra dolorem stomachi et intestinorum et contra iliacam passionem valet. Item vinum decoctionis eius valet contra predicta.

De zinzibrio.

Sextus

Zinzibrium calidum et siccum est in tercio gradu. aliud est domesticum. aliud silvestre quod calamentum dicitur virtutem habet diureticam consumendi et dissoluendi. Contra vinum pectoris fiant pulvis. et farina ordei et aqua. addito pulvere eius. et detur patienti. Cum frigidum reuma folia eius in vase sine aliquo liquore torrefacta et in sacculo posita capiti superponantur. vinum decoctionis eius valet contra dolorem stomachi et intestinorum et frigiditatem. et contra oppilationem splenis et epatis. et vinales vias aperit. Item herba in vino decocta et cathaplasma valet contra dolorem stomachi et venositate. menstrua etiam adducit. et matricem mundificat fomentatio eius conceptum adiuvant.

De Salvia.

Liber

Alia plantat plantulis aut ramulis
inueniō de mense octobris nouem-
bris februarij z marcij. calida est in p-
mo gradu. sicca in secūdo. sola folia compe-
tunt medicine. viridia z sicca per annū seruā-
tur. Alia dicit̃ domestica. alia siluestris. q̃ di-
citur eupatoriū. domestica magis cōsumit et
fortificat. siluestris magis est dyasoretica. vi-
num decoctionis saluie valet contra paralī-
sim. et epilepsiam in vino decocta z cataplas-
mata super partem paralyticam multū valet.
contra stranguiriam z dissenteriam mundi-
ficat matricem. Item in salsamentis cōueni-
ter ponitur.

De Scabiosa.

Sextus Fo. Cij.

Scabiosa calida z sicca est in secūdo
gradu. sicca nullius est efficacie. suc-
cus eius cum oleo z acceto bulliant
vsq̃ ad spissitudinē aliquantulū. et hoc vn-
guentū aliquantulum valet contra scabiem.
balneū et aqua decoctionis eius z casti bam-
basi valet contra alopecia. Succus eius va-
let ad idem. z lumbricos necat. z auribus cū
oleo iniecto eos mundificat. fumus vini des-
coctionis eius valet contra emorroides.

De Senationibus.

Liber

Enationes calide sunt et sicce in secundo gradu. Alio nomine dicuntur nascituræ. aquaticæ cocta in aqua vel cum carnibus spiritalia mundificant. fomentum ex aqua salsa decoctionis eius valet ad yliacam passionem. ad stranguiriam et dysenteriam in vino etiam decocte et cataplasmata ad idem valent.

De Serpentaria.

Sextus

Erpentaria colubrina dragantea idem sunt. dicitur autem serpentina siue dragantea: quia hasta eius in modum serpentis maculis repleta. calida et sicca est in tercio gradu. Radix eius per frusta minuta dividitur et siccatatur et puluerizatur. et per pannum cribellatur. et tunc conficiatur cum aqua. et ad solem siccatur. et ex tali hoc vigento cum aqua rosata vel sine facies illinite illiniant ipsam cum reddit nitentem et clarum pannum etiam deponit. Item si pulvis eius conficiatur cum sapone. et fistule imponatur in tumorem eius dilatat. ut inde os fractum vel putrefactum extrahi possit: pulvis etiam cum calce vitæ confectus et accersit fortissimo optimus est ad cancerum. ita ut pars tertia sit calcis. Dyalcorides dicit quod ipsa odore suo serpentes fugat. nec ledit corpus a serpente si eius succo corpus inunctum fuerit.

De Serpillo.

Libet

Erpillum calidū est et siccum in secundo gradu. et aliud est domesticū. aliud siluestre. domesticū ramos per terrā diffundit. Siluestre crescit in longū et altū. flores et folia competunt medicīne. que in rudi olla calefacta et in sacello posita et capiti superposita. valet contra frigidū reuma capitis. vinū decoctionis eius et succus liquiricie valet contra tussim. et contra dolorē stomachi ex ventositate. Item vinū decoctionis eius et anisi valet contra dolorē stomachi. Item fomentū ex aqua decoctionis valet ad strangurias et dissenterias. et mundat matricē et calefacit et confortat. vinū decoctionis eius stomachus infrigidatū et epas et splenem calefacit.

De Saturegia.

Sextus Cuius.

Saturegia calida et sicca est in secundo gradu. Seritur de mense decēbris et martij. mictim cum alijs herbis. et sola scripō. pultes ex farina et aqua eius puluere spūalia mundificat. puluis etiā cōfectus valet ad idem. Dyalcorides dicit qd vsus saturegie est cōueniens ad cōseruationē sanitatis. et ponit in cibis. Albumasar dicit. qd proprietās eius est expellere ventositatē et inflationes et torsiones. et digerere cibum. et expellit superfluitates stomachi. et prouocat vinū et mensstruā. et acuit visum. debilitatū ab humiditate mala.

De Sclarea.

Liber

Clarea scribitur mense decembris ianua-
rii february marcij et aprilis. talem de-
siderat terram qualem alie herbe communes.
Optima herba est et est perpetua. quia post-
est in ordinibz transplantata sicut cepe pla-
tatur cum fecerit semen et maturum collectum fue-
rit. si incidat per tres vel quatuor digitos su-
pra terram renouiscit. et pulcherrima efficiatur
in autumno. Et si incidatur stipes arefcit. et ni-
hilominus in septembri pullulat. vel in esta-
te sequenti sicut feniculus. et optime vivit in
ymbria.

De Scalonis.

Sextus

Calonge plantatur mense february si-
cut alea per se in areis. et in areis aliarum
herbarum. et vnaqueqz facit multas filias. et
maxime si terra fuerit bene pinguis cum plan-
tatur. Item dicit qd si spicula alei ponatur in
cepa factis in ea foraminibus in quibz ipsius
spicula possit poni et sub terra plantentur fient
scalonge. Sunt autem de natura ceparu. sed
sunt minus humide. appetitum confortant
et maliciam ciborum venenosorum emendant. no-
cent visui et dolorem capitis efficiunt. et fero-
rem oris inducunt. et non competunt habenti-
bus calidas complexiones. sed cum carnibus
pinguibus edi possunt quia ma-
liciam ipsarum emendant.

De Tetracta.

Liber

Extracta id est herba iudaea. calida
et sicca est in tercio gradu. vinum de
coctionis eius digestionē procurat.
et dolorem. confortat stomachū et intestino
rū ex accetositate curat. Crispelle ex eo et fari
na et aqua facte. naturalem calorem confortant.
vinam prouocant. Emplastrū ex ipsa herba
decocta in aqua stranguiriam soluit. Itē fo
mentum ex aqua decoctionis eius matricē
calescit et mundificat.

De Taplia.

Sextus Fo. Cu.

Apia est calida et sicca in tercio gra
du. per tres annos seruatur. et inuent
tur in arabia india et calabria In vo
mitibus medicinis ponitur. caute poni debz
Si autem inflationem inde fieri cōtingit. fri
cetur cum panno acceto infuso. vel pars tu
mens inungat cū populeo et acceto addito.

De Tapla.

Apia est herba tunicanorū contrita
facit enim inflare faciem et corp⁹ ac
si esset leprosus. et curatur ut hic cum
succo semperuiue.

De Taxo barbato.

Arus barbatus calidus et sic⁹ est. fo
mentatio ex vino decoctiōis eius cōtra
emorrhoidas valet. ad idem valet si annus pa
nensis inde post affellationē tergat. valet etiā

Liber

eius decoctio in aqua ad tenasmon et contra fluxum ventris.

De Testiculo vulpis.

Testiculus vulpis est bona et dulcis in gustu. facit autem in vino sumptus appetitum coitus. et adiuvat ad ipsum. et in hoc stat latioscitiu. et est calidus et humidus. et est species satirie.

De Testiculo canis.

Testiculus canis est alia species satirie. et est in folijs et stipite similis testiculis vulpis. et radix ipsius est duorum modorum. habet enim unum globum superius. et alterum inferius. et unus est mollis. alter durus et plenus. et in illo est humiditas superflua. Et si ante coitum masculus sumat maiorem testem id quod concipitur ex coitu erit frequenter masculus. Si autem femina sumat minorem et concipiet. fiet magis femina. de autem quod maior auget coitum. minor vero abscidit ipsum. et sic uterque ambo destruit operatione alterius. et hoc dicit felix doctor frater Albertus ordinis predicatorum in libro suo quem facit de plantis.

De Thimo.

Sextus

Thimus est herba valde aromatica. cuius flos dicitur epithimiu. et est flos medicinalis. habet enim virtutem purgandi melancoliam. et flegma. et ideo valet contra quartanam et alias melancolicas passiones. et ex eo debemus acquirere medicinas. non ipsum per se dare. quia naturam habet inducendi syncopim et angustiam precordiorum.

De Viola.

Viola est frigida et humida. de violis fit zuccarum violaceum. Sirupus autem violaceus fit deinde de viridibus et siccis. zuccarum violaceum fit eodem modo quo rosaceum. Sirupus sic fit. viole in aqua decoquantur. et ex coctura et zuccaro fit sirupus. si autem ex ipsarum succo et zuccaro fieret. melior esset oleum violatum valet interius receptum contra distensionem laesum totius corporis. Item inunctio ipsius facta super frons et tempora remouet dolores frons ex calore factum. viole habent virtutes liniendi humectandi in frigidandi laxandi. sed parum sunt laxatiue. et purgant principaliter coleram rubram. unde valet febris terciane. et contra distensionem epatis et in calore et contra oppilationem epatis et ictericiam. Contra defectum appetitus ex colera. Item viole contrite possunt

Liber

super calida apostemata in principio cōferūt. idem facit ipsa herba. fomentatio ex aqua decoctiois ipsius herbe facta scōm pedes et frōsem in acutis egritudinibz somnū pronocat. sirupus violaceus est magis coquendus q̄ rosarius alioquin cito corrumpet̄.

De Virga pastoris.

Virga pastoris est carduus silvestris. et est frigida et sicca. solū folia eius cōpētunt medicine viridia et sicca. sed viridia maioris sunt efficacie. virtutē habet constringēdi repellendi et infrigidādi. Emplastrum ex puluere eius et acceto et albumine oui super pectine et renes. valet contra fluxū ventris. puluis etiam datus in ovo forbili ad idē valet. et ad profluuiū mulieris. Item ad idē valet fomentatio ex aqua decoctiois eius. Tristia valz ad calida apostemata in principio vt ad crūpila. et huius cathaplasmata capiti ab raso valet contra frenesim et dolorem ex calida causa. Item hec herba multū est cōsolidatiua recentium vulnerū. Semina et vermiculos que sunt in carduis super radices siccās querūt auicule et cantant cū dant eis. Ysidorus dicit. q̄ radix eius in aqua decocta cupi-

Sextus Fo. Cui.

piditate potatoribz administrat. Item q̄ maxime vilissimus est cardus et inuat mulieres vt filios masculos generent.

De Volubili.

Volubilis est herba inuolues se super plantas proximas. Est autem parū calida sed multū sicca. quod ostendit eius toritura. Quedam autem species eius que vocatur fun? pauperū. et hec terrestris est et aquea. habens ex terrestritate sua cōstrictiones. et ex aquositate mundificationē et lenitionē. folia autem eius sunt consolidatiua vulnerū magis gnotū. nec est eis par in illo effectu. coquuntur autem in vino et emplastrēt super ea cum acceto. sunt etiam medicina adustiois ignis. Est etia alia species que dicitur volubilis maior. et lac ipsius abradit pilos. et interficit pediculos.

Liber De Urtica.

Urtica dicitur quia tactus eius corpus adurrit. Est enim ignee nature. ut dicit Dioscorides. Hec duplex est. nam quedam est pungens. et quedam mortua que non pungit. et eius folia sunt albidiora et molliora et magis rotunda. et urtica est medicinalis. nam succus eius cum vino bibitus valet contra ictericiam et contra colicam passionem. Cum melle curat antiquam tussim et mundat pulmonem et ventris inflationem et tumorem sedat. folia eius cum sale contrita vulnera sordida mundant et curant. similiter morsum canis. sanat etiam canculos. radix eius contrita in vino et cocta in oleo valet contra tumorem splenis. Succus eius fluxum sanguinis de naribus sistit. semen eius cum vino bibitum precipue mixtum melle et pipere mouet venerem. ventrem mollit si comedatur. et precipue mense martii cum oleo cocta.

Sextus De Vitriolo.

Vitriolum quod alio nomine dicitur parietaria est herba calida et sicca in tercio gradu. et dicitur vitriolum quia ex eo optime vitrum mundant. Exiccata nullius est efficacie. viridis multe. virtute habet dyaphoreticam et exrenuatiuam. Contra frigiditatem stomachi et intestinorum et eorumque dolorem. et contra stranguriam et dissenteriam parietaria calefacta in testa sine aliquo liquore supponatur loco dolenti. vel etiam decocta in vino albo aliquantulum accido cum furfure. Contra stranguriam et dissenteriam coquatur in aqua salsa et oleo et pectini cathaplasma. cocta et comesta multum valet contra dolorem stomachi ex frigiditate vel ventositate. Item contrita aliquantulum calefacta cum vino et furfure tumorem minuit.

Libre

Incipit liber Septimus de pratis et nemoribus

Quoniam in libris superioribus sufficienter dixi de cultu camporum, agrorum, vinearum, arborum, et ortorum, que multa requirunt industriam, dicam nunc de pratis et nemoribus, que

non tanta querunt doctrinam, sed quasi sponte et donec proveniunt a natura, et primo de pratis, quare creata fuerint, et qualem aerem, terram, aquam, et situm desiderant ad ampliores copiam et ubertatem herbarum, et qualiter fiant, et qualiter procurent et renouentur, et de feno quod est eius fructus qualiter colligantur, et conseruentur, et de utilitate ipsius.

Capitulum Primum. Quamvis prata creata fuerint et qualem aerem, terram et aquam desiderant.

Rata fuerunt a natura diuino creato mandato, ut terra que primo nuda fuit vestiret et ornaretur. Et tripartiti herbe tam vis-

Septimus Fo. Cuius.

rides quod sicce nutrimentum pueniens animalibus herbis ventibus present. nascuntur autem in ipsis diuersarum herbarum genera, ex diuersitate humorum in superficie terre contentorum, quam quidam sagax natura quod nullum in necessariis deficit operata est, propter diuersitatem animalium nutriendorum ex eis, quorum appetitus in omnibus est diuersus. Aerem propter desiderant temperatum, aut frigiditatem et humiditatem proximam, si enim superflua fuerit in loco rigiditas erunt ibi perpetuo nives et glacies, quod omnino impedit generationem herbarum. Et similiter si caliditas aut siccitas superflua fuerit omnem vigorem consumit, nisi ei succurrat irrigatio frequenter Terram desiderant pinguem ad herbarum copiam, verum si non fuerit multe pinguedinis saporosiores et magis odoriferas et subtiliores creabit herbas. Si fuerit nimis macra, modicas aut nullas producit, talis enim terra et similiter salina vel amara sua imbecillitate aut malina se vestire non potest. Quia copiosius magis pratis est aqua pluvialis quam calida choruscatione descendit. Et similiter aqua de mense aprilis et maii subtilis descendit et que cumque in estate de celo puenit bona est, dum ita mense gelida non existat ex natura grandinis liquida facte. Secundi meriti est aqua lacualis, quod clara calida et pinguis est. Tercio aqua fluminum. Ultimo aqua fontium, et quoniam magis a suo clongat principio, tanta melior, quam minus frigiditatis in se habet, prata desiderant situm depressum ubi continuo sit humor inclusus, verum si adeo sit profundus talis locus quod ibi quasi semper aqua operat superficie terre, non erit aptus ad aliquas herbas, sed erit accessus ad naturam paludis, producetque iuncos et papyrus quod drellum et similes herbas paludales grossas insipidas aquaticas et fere omnibus animalibus inutiles. Et si fuerit adeo eminens quod irrigari non possit, facile siccitate et ariditate patietur, nisi fuerit in alio loco et locis frigidis, in talibus enim locis et si paucas proferunt herbas subtiles tamen insipidas et odoriferas ferunt, felix autem prati positio est, que super se rivum fluentem habeat, quo possit quod tiens opus fuerit irrigari.

Capitulum secundum. Qualiter

prata fiunt et procurant et renouantur.

Rata quidem naturaliter proveniunt ubi cumque terra solis radiis illustratur, et fiunt etiam ope manuali, aut ex locis agrestibus nemososis, aut ex campis agris. Et primo quod modo extirpatus est locus de mense septembris vel octobris, et impedimentis omnibus liberandus, non solum spinetis et juglitis, sed etiam herbis la-

S

floribus et solidis. deinde cum frequenter excoltus fuerit. ac multa aratione solus. sub moris lapidibus et glebis confractis. stercore. luna crescente. recedente leramine ab ungulis iumentorum. summa intentione seruetur intactus. precipue cum humescit. ne inaequale solum reddat multis locis impissa vestigia. Si vero ex capellibus locis fiant equadus est ois locus. et glebis confractis tam bene quam superio ri semine vicia cum feni semine spargendus est. Rationari vero antequam durum solum fecerit non debet neque etate minus solidam materiam superflui corrupti parat huiusmodi. Qui vero voluit quibusdam annis habere pratum. et alijs segetes. etiam ex terra macris cum irrigatione optime faciunt. hoc modo imittunt in agrum aquam turbidam. ut ex terra nova sulci repleantur. et ager equet. et fiet optimum pratum sine herbarum sanone. et si taliter dimittat per quattuor vel quinq; annos. et postea arefuit anno usque ad quinq; vel sex. poterit congrue de frumento seri. et melius si post duos annos genus segetis transmutet. Qui autem voluit vno anno habere frumentum et sequenti pratum convenienter hoc modo procurat. immittit enim aquam in agro extracta blada ibi quod dimittit in estate. et in autumno. si aeris fuerit siccitas. sequenti vero estate cum fenem secaverit terram arripuit. et secunda et tertia vice arat. et seminat. Sed si etiam voluit granum habere non arat. nisi circa finem augusti extracto gramine. et tunc arripuit arat. secundo reiterat et seminat. et tamen bonum frumentum ibi puenit. Et quidam omni anno seminant et tamen herbam gramis cum secis colligunt. hoc modo. scilicet quod existente frumento in capis vel statim post extractionem eius. mittunt aquam in agrum potius claram quam turbidam. et a pecore custodiunt. deinde gramem cum stipula secant. et hyeme aialibus pbenet. quod herba cernit. et de stipulis sibi lectum et simum facit. stipula autem et herba secata arat semel. et bis et tercio seminat. et ibi bonum frumentum vel aliam bladum habet. procurat autem quod ex pratis euellunt oia impedimenta quod nascunt in eis. et etiam herbe pratis incongrue pbenet post magnas pluias quod terram adeo villi ficauerunt quod herbe nocive radice euellant. plurimum etiam confert pratis si tpe hyemali recedat sument leramine ad vbertatem herbarum. amplius si statim cum secata fuerint fortiter irrigentur aut quater fructificabunt in anno. sed cum vetusta fuerit multum coopta radant. ad multum autem necandum. ait Palladius sepe cinere ingerendum. Quod si sterilis oino factus est locus aretur pluries. et denuo equatus formet pratum.

Capitulum. iij. Qualiter

fenem colligat et conferuet et de utilitatibus eius.

Ecce sunt prata cum herbe ad debitum augmentum puenierit. floresque copulerit. nam si maturus. antequam ad casum florum et foliorum et siccitatem puenierint secantur erit fenem aquosus non prebens solidum nutrimentum equis et bobus labore tollerantibus. et si nimis fuerit maturum calore et humiditate naturali consumptum. erit insipidum modicum. et ab hominibus nutrimentum aialibus pbenet. Sunt autem secanda tpe sereno cum aeris caliditas et siccitas duratura sperat. secatum vero in pratis dimittendum est per vnum vel duos dies antequam voluat. deinde voluendum et convenienter siccandum. demum colligendum potestandum et reponendum sub tectis. quibus deficientibus sub diuo ponant. taliter preparata. quod aqua in eis intrare nequeat. quod si eo nouerit in pratis secato pluvia supuenerat antequam voluat modicum vel nihil leditur. Sed ut ait Palladius. post pluiam debet conuerti antequam ipsius summa siccet. siue iam fuerit siue non fuerit reuolutum. Si vero eo reuolutum supueniat oino destruit. nullum utilitatis exstet utilitas feni est ut toto anno seruet. quod etiam per biennium seruari commode poterit. et bobus equis asinis et quibusdam alijs aialibus nutrimentum congruum pbenet. ut possint sustinere labores. quod eis propter necessitates

Liber

hoim intelligant. ouibz pō tpe niniū subuenit. q̄ de tra nutrimentū sumere nequunt. Si q̄d fe nū subtile frōdofuz odorifex 7 laudabile fuerit. erit q̄si ānōna solū aialito. tā calido q̄ frīgido tpe sufficiens ad laborē. Si pō fuerit fēnū grollū paludale aut nimis mature v̄l sero secatū nō erit sufficiens aialito multū laborē tollerātibz. nisi eis annone auxilio aliq̄n succurrat. v̄l nisi tpe magni frigoris in q̄ aialitia nō laborāt 7 omne pabulū audius appetūt.

Incipit secunda pars libri eiusdem de nemoribz 7 primo de his que naturaliter proueniunt.

Ico in p̄mis q̄ nemora v̄l naturaliter proueniūt. vel hoim industria instituunt. 7 q̄dā a natura pducunt. sūt ex hūore 7 seie in matrice t̄re cōtens. q̄ virtute celesti erūpūt ad sup̄ficiē terre. 7 erigunt in stipites diuersa rū plāta. fm diuersitatē hūoris seie 7 locoꝝ. in q̄bz proueniūt. sūt etiā sine hois misterio ex semibz. q̄ a p̄pinqs arboribz in terraz decidūt aut ab auibz vel flumibz de lōge ferunt. in al pibz pō naturaliter nascunt silue piellaz maxī maz 7 fagorū. castaneaz quercū cedroz 7 siluū. in locz pō dep̄ssis 7 paludosis sp̄de nascunt salices ppli 7 alni cāne siluestres vindecie 7 siles plāie. In pluribz aut locis nascunt spineta 7 arbores pue tozmoze 7 infinite sp̄i nēte diuersoz genēz. 7 piri 7 mali sorbi v̄l mī fraxini opili 7 siles arbores. 7 q̄nto pinguior erit t̄re tāto p̄eriores proueniūt arbores. i ma cra pō 7 falsa v̄l amara nascunt spineta. 7 arbores pue tozmoze spinose scabiose 7 hysside. hec aut nemora pcurāda sūt diuersimode. Nā ea in q̄bz sūt castaneae piri mali 7 siles arbores fructū ferentes extirpāda 7 purganda sūt ab oibz spinet 7 plāis extraneis. Et fructifere arbores rarificande. vbi nimis spisse fuerit. 7 incidēde in altiori loco. quā bestie attingere possint. 7 ex plāis domesticis 7 nobilibz inserēde fm doctrinā traditā i libro sc̄do cū de insensibz locut⁹ fui. Ea pō q̄ alijs arboribz 7 spinet occupata sūt si arbores nobiles 7 pulcras habuerit edificijs 7 alijs opibz aptas sūt sūt extirpāda. 7 vbi nimis spissa fuerint sublatz turpioribz lignis rarificāda paulisp 7 ois hūor cōuertat totalit in subam meliorū. Ea pō in q̄bz sunt arbores igni solūmō p̄grue nō sūt mouēda nisi forte spinis purgentur 7 tribulis. que quolibet quinto aut sexto vel rarioribus annis sunt incidenda. 7 ligna mina congruenda.

Septimus Cuius.

Capitulum. iij. De nemoribus que hominum industria fiunt.

Ucupit nem⁹ seu siluā plātare v̄l sere re. cōsideret p̄mo sitū 7 naturā t̄re in q̄ facere siluā cōstituit. 7 vbiqz tales conserat arbores q̄ illi loco cōueniāt. 7 tādē vortū instituētis adimpleāt. Nā si sūt i altis alpibz aut earū vallibz. si q̄d soluta t̄ra est. p̄grue recipiet plātas 7 seia castaneaz. q̄ ad min⁹. xl. pedibz abinuicē distare debebūt. Si pō terra cretosa vel lapidosa i talibz locz extitit. ei cōpenit p̄cipue querc⁹ roner 7 cerrus. Ex si talis terra fuerit i mōtibz calidis remor⁹ ab alpibz amigdala sibi prouenient aptant. Ex si loca sint pingua p̄grue recipiet piraria 7 pomaria. 7 i locis calidis oliuetū 7 siccetū 7 maloz granatorū siluā. in frigidis pō 7 t̄patis auellanas cotana 7 nespula. si pō loc⁹ fuerit hūidus 7 dep̄ssus solut⁹. cōueniēt⁹ recipiet salicetū alba rectū alnū 7 pplm. 7 si cretosus talis loc⁹ extiterit. ei cōueniet v̄lmetū fraxinetū opilus 7 rouer. Ex si loc⁹ marin⁹ arenosus 7 q̄si sterilis extiterit. desiderabit pinctū. et i calidis climatibz palmā femiaz 7 masculū. Instituunt autē p̄dicta oia vel ex plāis aliūde trāslatis. v̄l se minibz satz. aut manu in p̄gruis locz plārantis

S ij

nō tū ignores q̄ castanee. xl. pedibz ad min⁹
quaqz psum distare debebūt. vt in ramis pos
sint congrue dilatarī z plurimū fructū ferre.
quere? p̄o non min⁹ distare cōueniet qz natu
raliter plurimū p latera se diffundit. rouer z
cerrus vīginti pedibz aut pauioribus distare
sufficiet. bec em̄ tria genera arborū glandem
ferūt que cibus optimus est porcor. piraria
p̄o z pomaria. xx. pedibus v̄l vsqz ad. xxx. di
stabit. Oliuetū. ficus. malagranata. auellane
coctana z nespila. xij. vel vsqz ad. xx. pedes di
stare poterūt. salicetū p̄o aut propter p̄icas
minimas aut propter naturā edificiorū plā
tatur. primo q̄dem modo decē pedibz abinui
cē distent. sc̄do p̄o per duos v̄l tres aut quat
tuor pedes distare sufficiet. quia eius spissitu
do in altū procurabit rectitudinē z augmen
tū. populus autē z alnus q̄ non multū diffun
dūt se. in altū p̄o naturalit̄ extollunt non sunt
rare ponēde. Sz albarus v̄ltior est si ingros
setur in stipite. propter assides q̄ multis ope
ribz cōgrue ex ipso fiūt. z propterea ramos
plurimū p latera spargit. Ideoqz nō inconue
nienter vsqz ad vīginti pedes v̄l amplius se
parate plantet. que citam ex quibz dā tactis
aliquid corticis habentibz summa facilitate
nasceat. possunt etiaqz spisse poni vt trabes siue
ramos faciāt subtiles z lōgos. vimus autem
oplus z fraxinus nō incongrue spisse lateqz
alio rareqz poni possunt. qz tam grosse q̄ sub
tiles z lōge tales arbores diuersis operibus
adaptant. Pinus p̄o z palma circa trigita pe
des distare ab inuicē satis cōgrue possunt. de
singulis autē arborū generibz p̄dictorū plene
tractatū est in libro quinto. prout disponunt
in capēstribz agris. nūc p̄o put ex eis nemo
ra fiūt z silue breuit̄ de ipsis tetigisse sufficiat.

Incipit liber Octau⁹

de viridarijs z rebo delectabilibz ex arboribz
herbis z fructu ipsorū artificialiter agendis.

A superioribz libris tracta
tū est de arboribz z herbis
sc̄dm q̄ vtilia corpori hūa
no exsunt. Nūc p̄o de eis
dē dicendū est. sc̄dm q̄ anie
rōnali delectationez afferūt.

et cōsequenter corporis salutē cōseruant. q̄a
cōplexio corporis animi sp̄ adberet affectui.

Capitulu Prīmū. De vi ridarijs herbarum paruis.

Viridaria q̄dā ex herbis tū q̄dā ex arbo
ribz. q̄dāz ex vtroqz fieri pūt. z q̄ de her
bis solūmō fiūt desiderat terrā macrā z soli
dā. vt herbas subtiles capillares creare pos
sint. q̄ maxie visum delectāt. optet igit locū q̄
ad viridariū tale parat p̄mo bene liberari ab
herbis z radicibz adulterinis z magnis. q̄s
vix fieri poterit. nisi p̄mū effossis radicibz op
tine plantet loc⁹. z vbiqz fortie infundat aq̄
feruetissima vt reliq̄e radicū z seminū in tra
latentū germiare nullaten⁹ valeāt. z deinde
cespite macro subtilis gramis tot⁹ loc⁹ impleat
z ip̄i cespites fortissime cōpmanē ligneis mal
leis. z pculcent gramia pedibz. donec vix de
ipsis aliqd apeat. tūc em̄ paulatim erūpent ca
pillariē z sufficē admodū pānt viridis ope
riet. Sit autē loc⁹ viridarij q̄drat⁹ tate mēsu
re q̄ sufficiat his q̄ in eo stare debebūt. in cir
cuitu p̄o ei⁹ herbe aromaticę oim generz plā
tent. vt sunt ruta. salua. basilicon. maiorana.
mēta z siles. z siliter ois generis flores. sic vio
la. lilij. rosa. gladiolus z silia. Int q̄s herbas
z cespitē planū sit cespis eleuati⁹. z q̄si p̄ mo
dū sediliū aptat⁹. flores z amen⁹. i. cespite etiā
p̄ viā solis plātade sunt arbores aut vites de
ducēde. ex q̄rū frondibz q̄si p̄tect⁹ cespis v̄m
brā habeat delectabilē z refrigerantē. in arbo
ribz aut illis plus q̄rit v̄mbra q̄ fruct⁹. z ideo

Libre

non curet de eoz. fossura et sumatōe q̄ cespitē
documentū afferret. Tūc dū est aut in his ne
sint arbores nimis spisse aut pluriē fm̄ nūc
qm̄ ablatio aure sanitatē corrūpit. et ideo viri
darii liberū acē desiderat. et sup̄flua vmbra
infirmittates generat. ampli⁹ nō sunt arbores
male sic nux et q̄dā alie. s̄ sunt dulces aromati
ce in flore. et iocūde in vmbra sic sunt vites pi
ri. mali. malapunica. lauri. cipissi et h̄mōi. post
cespitē sit magna herbaz medicinaliū et aro
maticarū diuersitas. cū nō modo delectet ex
odore fm̄ olfactū. sed et flores diuersitate refi
ciūt visu. in q̄bo ruta pluribz locis admisceat.
eo q̄ pulcre ē viriditatē. et ipa sua amaritudie
fugat extra viridariū animalia venenosa. in me
dio aut cespitē nūc sit arbor. s̄ pot⁹ ipa pla
nities libero gaudeat acē et sincero q̄ ille aer
salubrior ē. et etiā araneaz tele extēlo d̄ ramo
arbor ad ramū impeditur et inficeret vultus
trāsentiū si arbores in medio viridarij siue ces
pis plantatas h̄et. Si aut possibile sit fons
purissim⁹ deruet in mediū. q̄a ipsi⁹ puritas
mūltā affert iocūditatē ad aquilonē et etiā ad
orientē viridariū sit patulū. p̄t illoz v̄torū
sanitatē et puritatē. Ad oppositos autē v̄tos
sc̄z meridionalē et occidentālē sit clausus. p̄pter
eoz v̄torū turbulentiā impuritātē et infirmis
tatē. q̄uis etiā adlonarū impediāt fruct⁹. mi
ro tū modo cōseruat spūs. et sanitatē custo dīt
delectano em̄ q̄rit in viridario et nō fructus.

Octauus Fo. Cix.

Capitulū. ij. De viridarij

rijs mediocribz et mediocrium personarum.
Eundū facultates et dignitatē medio
criū psonaz mēsuret spaciū tre virida
rio deputade. vicz duo v̄l tria aut q̄tuor vel
plura iugera. siue bubulce. cigāt fossas et septi
bus spiaz vel rosaz. et desup fiat seps de maz
lispunic. i calidis locis et i frigidis de nucleis
seu p̄tūis v̄l malis ciconijs. Itē aret et expe
te v̄l ligōibz planēt v̄ndiqz loc⁹. deinde funiclo
vniuersus signet loc⁹. vbi arbores sūt plātan
de. plātent in eis acies piroz. et maloz et pal
maz. i locis calidis et ciconioz. Itē morozū ce
rusaz et punoz et silij arborū nobiliū. v̄l si
cū nucleoz amigdaloz ciconioz et silijū
v̄nūqz vicz gen⁹ in suo ordie. distet aut or
dies. xx. pedibz ad min⁹. aut plibz p̄ dñi volū
tate. i acie distet arbores ab inuicē magne. xx.
pedibz. pue. x. Int arbores ab inuicē i aciebz
plātari poterit vites nobiles diuersoz generū
q̄ delectatiōis et vilitatē afferret. ligonilēt aci
es vt arbores et vites melius p̄ualescūt et vni
persa spacia deputent p̄taz. atqz sepe de ipsis
adulterie siue magne euellent herbe. Secā
bis i āno p̄tata viridarij. vt pulciora p̄mane
ant. plantent et forment arbores. vt sup̄ libro
q̄mo dictū est p̄ ordinē de vnoquoqz genere.

S iii

Liber

Itē fiat in eo p̄gularia in cōuenientiori par-
te ad modū domus vel papilionis formata.

Capitulum. iij. De virida- rijs regum et aliorū illustriū et diuinitū dñorum.

Quoniam tales p̄sone p̄pter eorū diuinitas
et potētā p̄nt in h̄mōi viridarijs rebus
integre sue sat̄isfacere voluntati. nec deest eis
plētiūq; nisi industria ordinādi. sciāt q̄ viri-
dariū multā delectationē h̄ns hoc mō facere
p̄nt. Eligāt igit̄ planū locū non paludosū. ne-
q; ipediū ab insufflatiōe bonorū vētorū. in q̄
sit fons p̄ loca fluēs. Sit autē loc⁹. xx. iugerū
aut pluriū p̄ dñi voluntate. cingat̄ muris pueni-
ent̄ altis. plāset in eo ex pte septētrionis nem⁹
arborū diuersarū. in q̄ fugiat et latāt aīalia sil-
uestria in viridario posita. ex parte vero me-
ridiei fiat palaciū speciosū. in q̄ rex vel regina
morent̄ cū voluerit graues cogitatiōes effu-
gere. Namq; gaudēs et solacijs renouare ab
hac em̄ pte faciet estiuo tpe vmbra viridario
et ipsius fenestre ad viridarij tpatū habebunt
aspectū. nō seruoze solis infectū. in eo fiat in
aliq̄ pte viridariū. vel viridaria sup̄dicta. fiat
etiā teodē piscaria. in q̄ diuersa genera pisciū
nutriant̄. lepores cerui capoli cuniculi et silua.
rapacia ponant̄ in eo sup̄ q̄dam arbutulas
p̄te palaciū positas. fiat sic dom⁹ q̄dā tectū et
pietres h̄ns de folio ramo spisse reticulatus.

In q̄ ponant̄ fastiani p̄dices silomene merus
le cardiliniū fumelli et oīa genera auiclarū ca-
nēniū sint aīa acies arborū viridarij a palacio
ad nem⁹ nō extra trāuerso vt facili⁹ de pala-
tio videant̄ q̄cumq; agūt aīalia q̄ in viridario
posita sūt. fiat etiā in dicto viridario palaciū
cū camiat̄ et cameris de folijs arboribz in q̄ p̄nt
rex et regia cū baronibz et dñabz eē tpe nō plu-
uioso. h̄mōi aut̄ palaciū fieri cōmode poterit
tali mō. Desinent̄ et signent̄ spacia vniuersa
camiate et cameraz. et in locis pietū plāent̄ ar-
bores fructifere si placet q̄ facile crescat vt sit
cerusa et mali vlt̄ qd meli⁹ est plantent̄ salices
vlt̄ bedelli vel vlini. et tā insitiōibz q̄ palis et p-
ricis et vinctis p̄ plēs annos eorū p̄curet̄ aug-
mentū in t̄m. q̄ pietes et tectū ex eis velot⁹ et
et facili⁹ poterit palaciū siue dom⁹ p̄dicta fie-
ri de lignamēte sicco et vndiq; circa ipm̄ plāra
et vites et vniuersū edificii opiri. poterit etiā
in ipso viridario fieri tētoria magna de ligna
mine sicco vlt̄ arboribz viridibz et vitibz operi.
Ampli⁹ multū affert delectatiōē si in virida-
rio fiet insitiōes mirabiles. et diuersē i eisdem
arboribz. q̄s diligēs viridarij cultor facile sci-

Octauus

re poterit ex his q̄ infra in eodē libro dicent̄.
Propterea scire opiet̄ q̄ oīa genera arborū et
herbarū in tali viridario sunt ponēda vniūq; qd
q̄ separat̄ ab alio. et distinctū ne aliquē inueni-
atur h̄c defectus. in tali itaq; viridario nō sp̄
delectet̄ rex. sed aliquē cū serijs necessarijsq; sa-
tisfecerit rebo renouet̄ in eo glorificās deū ex
cellum. qui omnīū bonorū delectationem au-
ctor principii est et causa.

Capitulum. iij. De his q̄ ad delectationē fieri possunt in munitionibz curiarū et viridariozū.

Jrea tūbas et curias siue circa virida-
ria p̄grue fieri p̄nt munitiones ex arbori-
bus viridibz. silēs munitionibz muroz. seu pa-
langati vlt̄ stitacate cū turribz siue binifredis s̄
mō. in sūmitate riparū cigentū locū liberato-
rū. optie ab oībz spinis et arboribz vetustis p̄
fūde plāent̄ salices vlt̄ p̄li. si solū cōpetat eis.
vel vlini si diligāt talē terrā spisse p̄ vniū pedē.
vel min⁹. et linea recte ducte hec cū optie con-
ualuerint incidant̄ iuxta terrā. et sequenti anno
surguloz proles p̄ loca lineē q̄ternis digitis
inspissent̄. et cū palis p̄cis et viculis sursum di-
recte ducāt donec augmentū octo vel. x. pedū
susceperint in ea altitudine. cū aliq̄liter ingrossa-
te fuerit incidant̄ infra locū p̄o munitionis p̄
q̄nq; pedes vlt̄ circa silēs plāte tpe p̄orū p̄mas

Libre

riū ponant. r. pedibz eā distantes. que cū in p̄di
cta fuerit altitudine incident. r. cū auxilio p̄ti-
caz p̄sus primas r. p̄sus posteriores plicen-
tur plātas r. exteriores. sicut circa eas r. sic to-
tū q̄libet āno fiat donec q̄si cras q̄dā fortis
effecta sit. sup quā possint boies secure mora-
ri. deinde p̄s exterior dimittat augeri admo-
dū murt sup curiozū positi. q̄ in altitudine cō-
grua q̄libet āno incidi cū forma merloz sup
muris positoz poterit r. talis mō teneri. Circa
talē munitionē i angulis. r. alibi si placuerit
poterūt q̄tuor arbores plātar. r. sursum dire-
cte cōducti. r. singulis r. pedibz incidi. et p̄sus
scip̄as plicari cū auxilio p̄ticaz. r. velut sola-
ria ex eis dē fieri. r. iterū in altū extolli. r. eodē
mō formari. r. tandem desup plicari admodū
tecti domoz. vel cū merlis formari. sup ianu-
am p̄o optie stabit dom⁹. r. ante ipam solariū
arboz p̄dictarū. in curijs etiā siue viridarijs
fieri p̄t domus cū colūnis viridibz ip̄is iam
grossis optie trāsp̄lātas. r. trabibz sup ip̄is af-
fixis r. tecto cānaz vel paleaz optis. dū in ali-
q̄o ram⁹ ex singlis colūnis emineat sup tectū
q̄ ipam colūna sp̄ ab ariditate tucat. r. domū
ipam mirabiliter ab estivo serore defendet.

Capitulum. v. De his q̄ in
cāpestribz agris ad delectandē fieri possunt.

Ortarius fo. Cx.

Agri plimū delectat pulcer ip̄oz si-
tus. ampli⁹ q̄ non sint p̄es deformes
agelli. S; magna q̄ntitas in vñū sine intual-
lo redacta directos hñs confines. Et ideo p̄-
curare d; diligēs p̄familias p̄e suos agros
poti⁹ q̄ alibi emere. et i alijs p̄tibz agellos vē-
dere. r. cū vicinis p̄mutare p̄es sup̄fluas. et
tortuosas agroz. r. sūū agrū cū vicinis rectifi-
care. r. omne locū fossat r. sepibz spinoz viri-
dū cū arboribz cōueniētibz p̄mixtū cū distan-
tibz cingere. atq; fossata pua scolatoria q̄ i plas-
mis necēia sunt intrileca recte formare. q̄ntūz
possibile ē. Fuata sp̄ vtilitate agroz. delectacō-
nē em vtilitas p̄cedere d; in agris. licet in viri-
darijs oppositū sit seruādū. r. ideo quecūq; in
eis maiorē frugū pollicent vbertatē sunt me-
liora. r. magis eligēda. Ampli⁹ p̄curef. p̄ posse
q̄ p̄ agros aq̄rū riuū decurrat. q̄b̄ possint cū
opus fuerit irrigari. r. ab eis cū necessariū sit
auctū. p̄ spaciosos agros forment etiā vines-
ra congrua. q̄b̄ paterfamilias eq̄s r. pedes r.
coloni cū plaustris r. bobz cōmode accedere
possint ad omnes partes agrozū. hec em oia
plurimū cum vtilitate delectant.

Capitulum. vi. De his q̄
circa vites r. fruct⁹ ip̄az delectationē p̄bent.

Libri

Lurimū delectat habere pulcra vine
 ta in planis siue in parnis montibz
 orienti exposita. diuersorū generum
 uvas ferentia. ideo diligenter procuret do-
 minus ea in congruo situ plantare. et in locis
 pinguibz in arboribus et pularijs ea forma-
 re. in cilibus pō iuxta solū in directis aciebz
 disponere. atq; plurū generū bonorū uvas
 in his conferere. infusionesq; mirabiles in eis
 dem experiri. que ab antiquis sapientibz et p-
 cipue Palladio posse fieri predicant. quarū
 vnus modus est. qd plantet vitis iuxta ceru-
 sum vel aliam arborē. et cū optime apprehen-
 derit et cōualuerit perforatur arbor acuta tere-
 bra. et per foramen vitis ducit. et ceruicū lu-
 to ab vtraq; parte obturet foramē. ne sol aut
 pluuia vel ventus consolidationē impediat.
 deinde cum lignū vitis optime cū ligno ar-
 boris vnitum fuerit. iuxta corticē arboris in-
 cidatur vitis. vt deinceps succo arboris nu-
 triat. sic enī vna fertur tēpore fructū arborū
 maturari. Est quidez modus faciendi vitē et
 vnam tiriacā aut muscatā vel gariofilatā vel
 laxatiuam. vel alterius qualitatis. qd sic fit.
 Sarmētū quod pangandū est in vna par-
 te scindat. et sulcata medulla loco eius tiriaca
 vel mustus puluis gariofilorū vel stamonee
 vel alterius rei ponat. et terre mandet. vincu-
 lo diligenter astrictū. quo facto vna que na-
 scet virtutem eius qd in vite positum est tene-
 bit. Sane si sarmētū de hac vite sumetur et
 plantet materni medicaminis potentiā non
 tenebit. oportebit autē tiriace vel alterius rei
 assidua infusione senescens succi vim reite-
 rare. Sed in hoc idem breuius fieri posse pu-
 to. si in initio maturitatis vuarū scindatur ser-
 mentū vne pendens. et medicamine immis-
 so ligetur. Est quedam pulcra species vne q
 granis interioribus caret. que grecis auctori-
 bus sic recitante Palladio fit. Sarmētū
 quod obzandū est quantū placebit in terra
 debem⁹ tantū fundere. vt omī medulla sub-
 tracta ac diligenter exculpra membra iterū
 diuise partis adunare et vinculo dimissa con-
 stringere. et deponere. vinculū autem de pa-
 piro asserūt esse faciendū. et sic in humida po-
 nendū diligentius quidem sarmētū reuin-
 cum quantū exalim est inter squille bulbū
 demergunt. Lius beneficio asserūt sara omī-
 nia cōprehendere posse facilius. alij tempore
 quo vites putant sarmētū frugiferū putate
 vitis in ipsa vite quā possunt de alto sublata
 medulla excuant nō diuissim. et calamo affi-

Octauus

ro alligant. ne possit inuerti tūc topon seu tea-
 naiton quod greci sic appellāt in excavata pa-
 te suffundunt ex aqua prius ad sappe pingue
 dinē resolutū. Et hoc transactis octo diebus
 semp renouant. donec vitis germīna nouella
 procedant. vt vites botriones ferant albos et
 nigros. sic fieri greci asserūt. Si vicine sunt
 vites alba et nigra cum putant sarmēta vtri-
 usq; sic diuissa int se cōiunge. vt medios vtri-
 usq; oculos equando possis reddere vnitati
 Tūc papiro stricte ligabis. et molliatq; hu-
 mida terra linire curabis. et interiectis trinis
 diebus adaquare. donec geraci noue foras
 dis erumpat. huic exemplo tempore poteris
 genus efficere per plura sarmēta. Quidam
 expertus mihi asseruit se inseruisse surculum
 albū et nigrū in vna vite continuatis summi-
 tatibus gemmarū. corticula tantū gemmarū
 de medio sublata. et optime comprehendisse.
 vlt potest hoc fieri exceptis duobz surculis. et
 diuisis inunctis oculis diuisis simul et opti-
 me ligatis tanq; sit vnus surculus inseratur
 vel duabz gemis diuisis et cōiunctis cū mo-
 dica quantitate ligni. et in loco gemis in-
 fertis. plurimū etiā delectat habere vna diuersorū
 colorū et saporū. ideo diligēs paterfamili-
 as tēpestiue qualdā colligat vvas. vt vinum
 habeat acerbū. qualdā bene maturas. vt po-
 tens. qualdā nimis maturas. vt dulce. faciat
 etiam vna diuersorū colorū cū rebus colorā-
 tibus et sapore non cōrūpentibz. faciat etiā
 ea diuersorū saporū cū rebus odoriferis. et
 saporem noui tribuentibz. in quibz delectet
 odor et gustus. que in aliqua pre mixti in cal-
 dario ad ignē mittant. et dimittant donec op-
 time vini in illo sapore vel odore infectū fue-
 rit. Et tunc in vas in quo sit simile vinū. vel
 alterius generis immitat seruetur vsui mor-
 futurū. bonū est etiam habere vna medica-
 lia quibz vtatur corpus. cuius ad aliquā egrī-
 tudinē facile sit declinans. hoc qdem fiet cū
 medicine simplices vel cōposite contra istam
 egritudinē habētes vturē p̄dicto modo mi-
 scebunt vīno. p̄curet etiā semp habere in do-
 mō agrestū. sappam. vvas passas. accētū et si-
 mila que facias scdm modos supra in libro
 quarto notatos. multū enī delectat animū tā
 pro se q; pro amicis que appetit facile inueni-
 re. Si botrio postq; defloruit mittatur in va-
 sculū terreum vel vitreū parū tamē ex to-
 to botrione dicitur fieri vnum granum.

Circa

et gen-
 cūq; i
 inde
 rere d
 cūc e
 delicz
 mis d
 cōfur
 ne su
 test. et
 ipius
 et occi
 te et m
 cāpo
 citior
 vel di
 ostē
 nā in
 rū et n
 inferi
 pulo.
 seraf
 ra et n

Capituluz. viij. De his q

circa arbores delectatione augent.

Ex his q patrefamilias delectant. est ha
bere in locis suis copia bonaz arboru.
z generu diuersoru. z ideo pcurare debet vbi
cuqz inuenit arbores nobiles afferetes fructu
inde ad loca sua transferre. z plantare sine infe
rre de eisdem. z no inordinate vt fere oēs fa
ciunt eas disponat sed in congruis ordinib. vi
delicet magnarū arborū genera raro vt in ra
mis diluui possint. z supfluis vmbis non
cōsumant fertilitate agroz. eas po que par
ue sui natura proueniunt spissiores ponere po
test. z vnuquodqz genū formare fm naturam
ipsius ampliū maiores a ptribus septentrionis
z occidentis ponere debet. miores po ab oriente
z meridie. hoc em modo frumēta q patenti
cāpo letant minorē sentiēt lesionē. pterea in
clitones faciet mirabiles. z diuersas in eodē
vel diuersis trūcis. que valde admirabiles se
ostendūt. his q experimēta in talibz probant.
nā infinitoz pirozū z malozū genera. ciconio
rū z nespulū z sorbarū z similū in eodē trūco
inseri pnt. Inserit etiā malus in salice z po
pulo. z vitis in vīmo z moro. Itē si pscus in
serat in spinā faginā pueniūt nespula maio
ra z meliora alijs. Et si amigdalus z pscū cō

lūctis oculis inferant in pno erūt eozū poma
carne pscorū habētia. z ipsoz ossa mutabū
tur in amigdalaz naturā. morus etiāz inferi
pōt in vīmo. sed magnepturit infelicitas au
gmēta. asserit Marcialis cādida gna in ma
lis punicis fieri si argille z crete qrtā ptem gip
si mīlceas z toto triēnio hoc genū terre radi
cibz ei⁹ adiūgas. idēz dicit mīre magnitudis
eius poma fieri. si olla sicilis obruat circa ar
borē punici. z in ea ramū cū flore claudat. ne
resiliat ligat⁹ ad palū. Tūc coopra olla cōtra
aq minat incurfus autūno. patefacta sue ma
gnitudinis exhibebit poma. sed etiā de mēse
maij z iunij posse fieri cōmodū affirmat. var
ro aut aliē specificat modū dicens. Si mala
punica imatura cū hereāt in sua pga. demer
serz in ollā sine fundo eazqz si obiecerz in terrā
z opuerz circa ramū ne extrinsec⁹ spūs afflet
ea nō modo integra erunt. sed etiā maiora qz
in arboze vnqz pederint. vt varios fruct⁹ sic
exhibeat ramos duos nigre z albe. ita se vin
culo stringes ac torques vt germina miscere
coganz. sic obruti z stercorati z hūozibz viti
vbi pāre cepint. germinātes oculos aliq sibi
adueriōe cōglutina. tūc germe adunam ptu
riet duos colores qz vnitare diuidet z diuifi
one plūgat. rosas nondū patefactas h mō ser
uab. in cāna vītūdi stāte scilla recludas. ita vt
patiarz coire scissurā. z eo tpe cānā recidas. q
rosas virides hēe voluerz. aliq olla rudi con
ditas ac bñ munitas sub diuo obruūt z reser
uāt. cerusa vt sine ossibz nascāt. sic asserit mar
cialis. arborē tenerā ad duos pedes recides.
z eā vsqz ad radicē findes. medullā pīs vtri
usqz abradere ferro curabis. z statim vtrasqz
ptes vincto stringes. z obliuio sūmo sūmā p
te z latez diuisuras z post annū solidat dicta
cicatrix. hāc arborē surculus q adhuc fructū
nō attulerit inferes. z ex his sine ossibz poma
nascēnt. Si ram⁹ pūns cerusi scindat. z loco
medulle ponat. stamonea fruct⁹ illi⁹ rami eo
anno laxati pntē acqrat. affirmātūbz grecis
psic⁹ scripta nascet. si ossa eius obruas. z post
septē dies patefieri cepit apertis his nucleos
tollas. z his cinobori inscribas mox ligas si
mul cū suis ossibz obruas. diligētius adherē
tes. sine ossibz plica fiūt si psic⁹ z salix ppe plā
tent. deinde incliato salice admodū arc⁹ pfo
ret in medio. z p foramē psicī plāra ponat. z
cera vltimo pfecte obtures foramē. z vsqz sup
ipm trā cumulet z cū āno vel biēnio trāsacio
psicī z salicis lignū vnitū fuerit. sub arcu salicis
psicis incidat. vt ex solo salicis būore alaf.

Liber
Capitulum. viij. De dele
ctationibus ororum.

Nonā multū delectat orū bene dispo-
sitiū z industria sufficienti cultū habere
Ideo paterfamilias diligēt pcurat hē or-
tū in solo pigni. z solutū soluto. Qui fons vl-
rius si fieri pōt p spacia desticta defluat. vt
possit rigari tpe magni estus. ibi omnia gene-
ra verbarū bonarū tā cōmestibiliū q̄ medici-
naliū nutriat vnūquodq̄ scdm q̄ requirit na-
tura eius. in arcis rectis z cū extenso funo z
latitudinis modo format. equaliter prout in
hoc sexto plene traditū est. simū in eo semper
habeat habundant. ne propter macredinē te-
dio cōspiciente afficiat. Et vt pleni delectet
res mulicatas operef in eo. possunt em̄ in eis
q̄dam naturalia fieri. q̄ quibūsdā miraculo-
sa vident. nā si caprini stercoꝝ bacca subtilit
subula excauauer. z in eā semen lactuce na-
sturcū eruce radici imiscet. z tūc inuolutā fi-
mo bacca tpe optie culte breui scrobe diuer-
seris. raffan? nūc in radicē. cetera semia in su-
mo lactuca pariter emergēte prosiūnt. singu-
lorū sapore seruato. Si plura semia porroꝝ
id est plures porrine in vinū ligata deposue-
ris grādis ex oibz nasct̄ porrus. Itē si capite
ei? rape semē emittas. sine ferro z pāgis mul-
tū increfcere fert̄ vel plātas semia in vnū stris

Nonus

etiā foramē posita. oim pullulatio i vnū grā-
de porrū cōcrefcet. Si aq̄ in patenti vasculo
sub cucumere vel citrullo aut cucurbita po-
nas. duobz palmis in florē tales fiāt. aliq̄ flo-
rē cucumeris cum viticula sue capite absciso.
intelligit Albertus cāne inserit̄ cui pus oēs
nodos pforauerit ibi cucumer nasct̄ nimia
lōgitudie tēsus oleū sic metuit. vt si iuxta po-
sueris velut arc? plicet. qd̄ tonat velut tūmo
re duc? cōuertit̄ si ei? florē sicut in vite sua est
in forma fictili clausus. ac ligaueris q̄lis vul-
tus formā hoīs vl? alalis habuerit. talē cucu-
meris figurā p̄stabit. hoc em̄ oia virgil? mar-
cialis asseruit. rē mirāde oꝝimo marcialis as-
firmat q̄ modo purpureos mō albos flores
modo roseos. Et si ex eo semie frēq̄nter seraf
modo in serpillū mō in sinibzū mutet. Der-
mes aut̄ dicit q̄ cucurbita i cineribz olīū bu-
manoꝝ plātata z oleo rigata nono die hz fru-
ctū. Et q̄ mirabile est. semia q̄ in vase cucur-
bite sunt. in sublimi nata faciunt cucurbitas
longas z exiles. que aut̄ in medio eius nascū-
tur. faciūt grossas. z que in profundo iacent.
faciunt latas.

Incipit liber Nonus
ruralium cōmodozū. de omnibus animalibus
que in rure nutriunt̄.

A supioribz libris dictū est de
cultura agroꝝ. vineaz. orotoꝝ.
arboꝝ. pratoꝝ. z nemotoꝝ. z de
oi vtilitate ipsotoꝝ. z etiā de his
q̄ ad delectationē spectant tam
in viridarijs q̄ in mirabilibz ex herbis z ar-
boꝝ artificialē agendis. in hoc aut̄ nono li-
bro dicet̄ de aialibz q̄ ppter vtilitatē z delecta-
tionē nutriūt. in rure verū ne antiq̄tas igno-
ret. Sciendū est (vt ait Varro egregi? philo-
sophus) q̄ p̄mis tēporibz fuerit animalia semp
q̄ naturalit̄ vinebat̄ ex his rebz quas inculta
terra ferebat. ex hac vita in scdm descendē-
rūt. agriculturā videlicet z pastoriam. z ppter
vtilitatē ceperunt colere agros. z fruct? p̄cipe-
re. plātare arbores viles z colligere fructus.
Itē dephendere aialia. cōcludere z mānuēscē-
re ipsa. Et pmo ceperūt oues ppter vtilitatez
z facilitatē. hec nāq̄ maxie natura dēte sunt.
ad vitā hoīm aptissime. ad cibū em̄ lac z case-
us cōpetūt. ad vestitū vō pelles z lana. de in-
de aut̄ ceperūt z domesticauerūt aialia cetera
q̄ hūano generi vtilia ē ppendērūt. z ad hec
ex oibz generibz domesticatis multa silue-
stria esse affirmant̄ in locis diuersis. nā in fri-

fla multe dicunt esse ouiu ferarū greges. in la-
morace capre. in italia mltas esse sues feras
nemini est ignotū in dardania medica ⁊ tra-
cia multi boues fere. asini feri in frigia ⁊ cao-
nia. equi feri in hispania citriore. Dicam ita
q̄s de animalibus nutriendis que scire potui ex
doctrina prudentū antiquorū q̄s experientia
modernorū. Et quia non omnes per omnia sed
certi. et per certa peritiores vel min⁹ periti in-
ueniunt. supplementū huius operis relinquo
viris maxime expertis in talibus. nā vt ait phi-
losophus: experientia facit artē. ⁊ plenius ea
cui naturalis ratio est annexa. verū quia inter
cetera animalia equ⁹ censetur nobilior. ⁊ ma-
gis necessarius tam regibus ⁊ alijs principi-
bus tēpore bellozū ⁊ pacis q̄s ecclesiariū pre-
latis et per cōsequens ceteris dicam p̄mo de
ipsis plenius. de ceteris sub cōpendio. quib⁹
de genere multa equorū dicta poterunt ada-
ptari. propter affinitatē nature ipsorum.

**Capitulu primum. De eta-
te equorum et equarum.**

Reges equorū et equaz. qui habere vo-
luerit p̄mū vt ait Varro. spectare opt⁹
etate. videat ne sint minores triū annoz. ma-
iores decē annoz. Etas cognoscat equorū et

fere oīm q̄ vngulas induritas hñt. ⁊ etiā cor-
nuta sunt vt idē ait. ⁊ silitur palladi⁹. q̄ equ⁹
in triginta mēib⁹ primū dētes medios dicit
amittere. duos supiores. ⁊ totidē p̄mos. ⁊
p̄mi eiecti ⁊ totidē inferiores incipientes quar-
tū agere annū eiciūt. ⁊ totidē p̄mos ⁊ p̄mi
eiecti renascunt. Quinto anno incipiēte amit-
tūt silit alios q̄ttuor scz duos supiores ⁊ du-
os inferiores p̄dicat p̄mos. q̄ renascentes
sexto anno implere incipiūt. Septio oēs hñe
solēt relatos ⁊ cōpletos. Eū autē sunt maio-
res cui⁹ eratis sit intelligi negāt posse. p̄ter q̄s
cū dentes sint facti brochi. id est plicati ⁊ sup-
cilia cana. et sub eis lacus id est cōcauitas q̄d
cū aperuerit. dicit habere ānos sedecim. vir
autē prudens et expertus n̄ris t̄pib⁹ ait q̄ equ⁹
habet duodecim dētes scz sex supiores. ⁊ sex
inferiores. qui omnes sunt anteriores. cū qui-
bus cognoscant etates ⁊ tēpora equoz. dein-
de habēt scalones. et post illos hñt molares.
et pōt esse q̄ qdam eq̄ plures hñt. et tūc dētes
sunt dupli. ⁊ pōt esse q̄ equ⁹ eiciat ex his ali-
quos. ⁊ amplius nō renascunt. ⁊ nō nocet eq̄
nisi ad pascendū. qm̄ ipsi p̄ dētes anteriores
pascunt. Et ideo erit minoris p̄ci. ⁊ mastica-
re equoz est p̄ dētes molares. dētes autē p̄mi
quos tibi mittāt sunt duo supiores. ⁊ duo in-
feriores. q̄ vocant p̄m⁹ morsus ⁊ vacat pul-
lus p̄mi morsus. q̄d qdam dicit fieri secūdo
anno. ⁊ postea mutat alios q̄ttuor dētes pro-
p̄mos. scz duos supiores. ⁊ duos inferiores.
q̄ vocant medij. id est scdus morsus. ⁊ tūc vo-
cat pullus scd⁹ morsus. deinde mutat alios
q̄ttuor. scz duos supiores. ⁊ duos inferiores.
q̄ vocant quadrati. id est terci⁹ morsus. ⁊ qm̄
pullus nascit cū rauchis nascit. ⁊ postea na-
scunt scalones. ⁊ qm̄ isti scalones nascunt ni-
mis lōgi adeo q̄ equū impediūt annonā mo-
lere ⁊ impinguare. p̄pter q̄d marischalchi sca-
lones resecāt. ⁊ qm̄ pullus fact⁹ est equus dē-
tes eius fiunt ranozes. ⁊ capita dentiu⁹ fiunt
nigra et elongant. et p̄ aliquos annos stabūt
canti. et cum incipit senescere color dentiu⁹ re-
uertitur ad albedinē. ⁊ transit ad colorē mel-
lis. et post hoc fiunt albi vt color pulueris. et
fiunt longiores. Sed ipsa dentiu⁹ longitudo
est aliquādo per naturā absq̄ senectute. pro-
pter quā causam resecant seminiibus dentes.
vt iuuenes esse credantur.

**Capitulu. ij. De forma
bonarū equarum et admistrarij. et qualiter tes-
neri debent.**

Liber

Omnia esse oportet ut ait Varro magnitudine media. quia nec vallas nec munitas decet esse equas. clunibus ac ventribus laetis. equos quos propter admissuram velis habere legere oportet amplo corpore. formosos nulla parte corporis incongruos. equum pecus pascentium in pratis. potissimum herba in stabulis ac pascuis arido feno cum peperint ordeo adiecto bis in die. data aqua horum feture initium admissiois facere oportet ab equinoxio verno ad solstitium ut partus ydoneo tempore fiat. scilicet multarum herbarum ut mater habeat abundantiam lactis. Et hoc enim corpus et membra pulli gradiora fient duodecimo enim mense die decimo nasci dicunt qui post ipsum tempus nascuntur inutilia existunt. admitti oportet cum tempus anni venerit bis in die scilicet mane et vespere. sed alteri diebus equa alligata celeriter admittunt neque equi frustra cupiditate impulsu. semen eiciunt quoad satis sic admitti ipse significat se defendunt. Si fastidium silendi est squille medium contemnit cum aqua ad mellis spissitudinem in natura equae cum ea retagunt. et postea cum eadem nares equi. sciendum etiam quod equus debet gigni a stellio ne quem gnaragnum vocamus? vulgariter. diligenter custodito parum vel nihil equato. et cum mino

Novus

re labore quam poterit. quod quanto magis cupiuerit equa tanto plus et copius sperma emittere. et maior in ventre matris gignet pullus amplius mater cum fuerit pregnans non nimis pinguis nec nimis macra existat. sed medium teneat. quia ex nimia pinguedine intrinseca locus pulli ardeat. ut corpus et membra pulli sufficienter dilatari non possint. nimis autem macra non potest sufficiens nutrimentum filio ministrare. quod propter macilentum et debilem nascitur. Item ut ait Paladius equa pregnans non vigeat. nec fame frigus tollerat. nec inter se locis comprimatur angustius. Item equas generosas et quae masculos nutriunt alternis annis submittere debemus. ut pallis copia puri lactis infundatur. ceterae palatim replendo sunt. Item dicit quod admittantur quibus annorum ad minimum esse debet. sed semina recte binia concipiet quod si decennium excedat iners et ea nascetur soboles. Item scribit Varro. quod equae pregnantis cauere oportet ne laboretur plusculum neque frigidis sint. eo quod algore maxime pregnantibus obest. Ideo in stabulis humum aut ab humore prohiberi oportet clausulae habeat hostia ac fenestras. et in pascuis inter singulas ponant longaria. id est longa ligna quae eas discernant ne inter se pugnare possint. Item dicit pregnantem neque impleri cibo neque elurire oportet.

Capitulum. iij. De natura equi et natis qualiter teneri debent.

Um pullus nascitur vtile est quod nascatur in loco petroso et duro et montuoso. eo quod ex loco petroso et duro sunt virgule duriores. ex loco montuoso sunt crura meliora. propter exercitium eundem superius et deorsum nascitur pullus per bona pascua matrem sequatur duobus annis. non amplius. eo quod tunc naturaliter incipit se habere ad coitum. et volens matrem vel aliam equam ascendere et ascendens deteriorare. et defacili possit in aliam qua parte ledi. verum si sine matre ac ceteris equabus stare visus ad triennium possit in pascuis plurimum sibi conforter ad crurum et totum per se salutare. quibus mensium pullis factis cum reuertuntur ad stabulum danda farina ordeacea mollitima et fursibus et si quid aliud terra natum libenter edet. ut ait Varro anniculis id est factis dandus ordeum et fursures donec erunt lactantes. nec prius biennio sunt remouendi a lacte. donec stat cum matribus interdum tagendi sunt manibus ne cum seiuncti erunt exterrantur eadem causa ibi ferre nos suspendentes ut equali consuecant hominum videre facies et frenorum audire stipitum.

Libet

Capitulū. iij. De capti- one et domatione equi.

Um pullus est duorū annoꝝ laqueari
debet suauit. causa laqueo grosso ⁊ for-
ti de lana cōposito. eo q̄ lana ppter suā molli-
ciē ad hoc habilior est lino vel canapo. debet
aut laqueari recētī vel nubilo tpe. nā si tpe ca-
lido insueta capitiōe nimīū laborēt. possent fa-
cile ledi. Ipso aut capto ⁊ laqueato ad socie-
tatē cuiusdā equi domiti cōducāt. Cū em̄ sa-
lubz cōducat. qz similia subito gaudēt. Nar-
ro aut dicit meliorē fieri equū qui triēnio cō-
pleto domat. a quo tpe dari farago. id est fari-
na solet. q̄ propter purgatiōē eq̄no pecori ma-
xime necessaria est qd̄ diebꝫ decem fieri debz.
nec pati vllū aliū cibū gustare. ab vndecimo
mo die vsqz ad quartū decimū diē ⁊ decē dies
bus vitra dandū ordēū q̄tidiē adficiētē mi-
nutatim. deinde mediocritē extergendū ⁊ et
trabendū. ⁊ cū sudarit olco pungendū. Si
frigus erit faciēdus in stabulo ignis erit. ad
domandū binis retinis de forti corio. ⁊ hūili
psepio alligēt. ne ppter suā seuitiā fractis reti-
nis ledat in cruribus. vel alia sui pte. ⁊ donec
in sua psecraverit seuitia semp sui filis do-
mini societate obtineat. ⁊ cū manu sepe tanga-

Nonus Fo. Cxiij.

tur leniter ⁊ suauē. nec vnq̄ cum eo grauiter
indignēt domans. ne ob indignatiōē vicū
aliquod sibi assumat. sed em̄ cū magna psecu-
rantia leuitatis māsuēcat. donec mansuetus
efficiat vt decet. ⁊ pedes lauare ⁊ pcuti patiā
admodū ferrandi. imponēdus est etiā sup̄ cū-
bis in die puer aut ter vel pluries. interdum
paruus cum ventre postea sedens.

Capitulum. v. De custo- dia equorum.

Quo talis pbeat custodia. capistrū fa-
ciēdū de corio forti ⁊ hūili pmo in eq̄ ca-
pite imponat. et binis retinis alligēt psepio.
vi supius est exp̄ssus. ⁊ eius pedes anteriores
pedica de lana facta viculent. ⁊ vni pedū pos-
teriorū alligēt. ne aū ire aliq̄ modo possit. in-
de qd̄ fit pro sanitate crurū cōseruāda. loc⁹
pterea vbi equ⁹ morat bñ mundus existat. in
die nocte q̄o fiat eidē lect⁹ de palca vel grossi
ori feno vsqz ad genna p quiete. sumo mane
inde tollat ⁊ tergat eius dorsum ⁊ crura ⁊ oia
mēbra eq̄ decēter terforio. deide p potu ducat
ad aquā puo passu. teneat autē equ⁹ tā in ma-
ne q̄ in sero vsqz ad genna vel paulo sup̄ spa-
cio triū horarū in aqua dulci frigida vel ma-

Libeꝛ

rina. eo qꝫ dulces aqꝫ naturalitꝛ equi cũ desic-
cāt. vel ppter frigiditatē dulcē. vel siccitatem
marine coartādo hūiores descēdētes ad cru-
ra qꝫ sūt egritudinū cause. Postea pō cũ equi
redit ad stabulū nō intret illo mō donec ei
crura tergantꝛ et desiccantꝛ ab aqꝫ. qā sūositas
stabuli et sua calitate solet adducere gallas z
malos hūiores cruribꝫ madefacē. Est etiā vi-
le valde qꝫ equi assidue comedat in tra iuxta
pedes anteriores. vt vix possit p̄bēdaz z fenū
ore cape. ita qꝫ colluz cogatꝛ excedere pro cibo
sumēdo. qꝫ ex h collū efficitꝛ graciliꝫ z pulchꝫ
est. comedat equi iuuenis fenū herbā oz deū
auenā speltā z silia. nā fenū z herba ppter hūi-
ditatē ipsorꝫ ventrē z corpꝫ torū dilatatꝛ z au-
gēt. Cū pō sūt in cōpleta etate comedat etiā
paleas oz dei. ex qꝫbus nō supflue impignatꝛ.
sed in cōpetētibꝫ carnibꝫ retinetꝛ. z sic pōt secu-
rins fatigari. nā equi esse debet nec nimis pi-
guis. nec nimis macer. sꝫ medius intꝛ ea. Si
enī fuerit nimis pignus. hūiores supflui faci-
le ad crura descendūt. z egritudines creatꝛ. qꝫ
solēt in equorꝫ cruribꝫ euenire. z p̄cipue acci-
dūt eis facile cũ subito aliqꝫo laboribꝫ vexan-
tur. ex nimia pō macie deficiunt vires eius. z
reddūt turpior ad videndū. equus p̄terea p̄se-
cre etatis i veris tpe circa messē herbas so-
lū comedat ad purgādū. nō foris: sꝫ sub recto
pmanēs. grosso tegmīe lanceo coopꝫ. ne ex fri-
gidityte herbarꝫ infrigidetꝛ. vel morbos gra-
uios incurrat. Aqua p̄terea pro potu eqꝫ ali-
qꝫnuū salita sit suauiter. curres vel parū tur-
bata. eo qꝫ tales aqꝫ sūt calide z grosse. ideo
qꝫ nutritiores z magis cōgrue sūt equorꝫ
corporibꝫ. Itā quāta aqua frigidior z veloci-
or est in motu. tanto minꝫ equū nutrit z refi-
cit. ferrari dz equi ferris sibi cōuenientibꝫ ro-
tūdis admodū vngulē. lenibꝫ. et vngulis i cir-
cuitu stricis z bñ adherētibꝫ. nā leuitas ferri
reddūt equū agīlē ad lenandū pedes. z ipsius
strictura vngulas maiores z fortiores facit.
equi p̄terea sudatꝛ vel forit calefactꝫ non de-
bet aliqd comedere vel portare. donec coop-
tus vel paulisper ductꝫ a sudore z calore fue-
rit liberatꝫ. Est scēdūz qꝫ insinera eqꝫatio sero-
tina nocet eqꝫ. sed matutina plurimū cōmēda-
tur. optet p̄terea equū bñ continue coopurā
lineā tpe calido. ppter muscas. et laneā tpe frigi-
do. ppter frigꝫ. Et nota qꝫ ppter sanitatē equi
seruandā de vena colli p̄lueta q̄ter est fleubo-
tomādꝫ i āno: scz vere estate autūno z hyeme
Flotandū est etiā qꝫ equi bñ z diligētē custo-
ditꝫ z moderate vt cōuenit eqꝫatꝫ vt in pluri-

Florus

bus circa spaciū. xx. annorū validꝫ p̄seuerat.
**Capitulū. vj. De doctri-
na z morigeratione equi.**

Itēqꝫ morigeratiōe primū adhibeat ei
frenū leuissimū z valde debile. cuiꝫ mor-
sus sit melle vel alio dulci liquore punctꝫ. nā
tale frenū faciliꝫ z acceptabiliꝫ suffiebit. z p-
pter dulcedinē ipm libētius iterato recipiet.
z postqꝫ frenū sine difficultate recipiet. aliqꝫo
diebꝫ mane z sero ducat ad manū. donec op-
time ducorē sequatꝫ. Deinde absqꝫ strepitū si-
ne sella qꝫ suauitꝫ z leuiꝫ potū equitꝫ paulis-
per. z p̄uo passū. z a dextris z sinistris sepe vol-
uatꝫ. z si oportuerit pedester cũ aliqꝫbus ante-
cedat. z oi die p loca plana non saxosa de ma-
ne rēpeltine vsqꝫ ad mediā terciā equitꝫ. cuz
pō spacio vniꝫ mēsis sine sella fuerit equita-
tus. eidē sella suauitꝫ sine strepitū imponatꝫ.
z cũ ea ducat leuiter. donec ip̄us venerit hye-
male. Cū autē equitator equū ascēderit cũ nō
moueatur. donec sibi pānos aptauerit. nā equi
ex hoc quietū vsū assumit ad cōmodū equi-
tātis. post hoc autē frigidō tpe accedente mo-
dus instruedi equū talis sequatꝫ vicꝫ qꝫ equi-
tator faciat ipm p agros aratos sūmo mane
moderate trotare. tā a dextris qꝫ a sinistris se-

Liber

pe voluado habena freni dextera p vnu pol-
lice ex trasuerso curtiore alia existere. qd equi
naturalit est pronior ad sinistra. z si expedie-
rit mutet sibi frenu foris. adeo q pro velle fa-
cile teneat. Trotari dico equu p terra arata et
z no arata z p equali. z inequali. vt assuescat
pedes z crura leui. eleuare. z ide fiat per loca
arenosa eade ratioe. z cu bene trotare sciuerit
p eade loca. z eade hora breuiori saltu q pote-
rit calopet. hoc aut no fiat nisi semel i die. na
ex supfluitate calopadi sepe retrogradi sunt.
O bseruet ena equitator in pncipio cursus et
in trotando z calopado. vt manibz teneat fre-
ni habenas. inferi iuxta dorsus. itaqz equus
paulat curuando collu caput inclinet in tñ
q os semp deserat iuxta pect. ex hoc em cla-
rius videt gressus suos. z meli ad vtraqz par-
te voluit. z facili reuinet ad libitu eqtantis.
pterea considerari z cognosci debz duricies et
mollicies oris equi. z fm eius duricie z molli-
cie imponat eide frenu quoru multa sunt ge-
nera. na sunt valde leuia z quedā min⁹ z que-
dā sunt asperrima z durissima. qdam minus
z qdam media inter pdicta. sz ipsoz formas
scribere obmitto qd nota sunt apud freno-
z artifices: nec pnt sic apte scribi. queadmodū
possunt oculata fide videri. est ena plurim⁹
vtilit ipm. ciuitates equitare frequenter z preci-
pue vbi ars exercet fabrilis. vel sit strepit⁹ vl
sumul⁹. Ex hoc em desinit esse pavidus. z se
curitate atqz audacia sumit. q si pdicta loca
transire trepidat no cogat acriter calcaribz. aut
pge verberibz. sz leue verbere bla diendo du-
cat. O pter ena sepe ascendere equu z de ipo de-
scendere leuit. vt assuescat i ascensu z descensu
itare pacifice z qete. z pdicta oia seruada sūt
donec dentes eq pfecte fuerint imutati. qd fit
p spaciū qnqz copletoz annoz. mutat⁹ denti-
bus qz salubri⁹ poterit sibi de maxilla inferi
ori qtuoz extirpentur dentes. duo vicz ex pte
vna. z toride ex altera. q scaliones z plane nū
cupant a pluribz. freni morisū cōtinue aduer-
santes. z anteqz frenu imponat eide pmittan-
tur vulnera solidari paulisp. z tūc frenu bñ si-
bi adhibeat. Et nota q os equi dz esse nec ni-
mis durū. nec nimis molle. sed mediū int ea.
Itē nota q equi ppter dicta dentiu extirpati-
onē fit pigrior. eo q ex h amittit ferocia z fu-
rore. post extirpationē dentiu equitē. vt dixi re-
mouēdo eū ad sale puulos. z sepe obuiando
vt assuescat intrare i eos et discedere ab eisde.
Cū frenu inuentū est cōueniēs eq. no mutet.
ne ipsa mutatioe os deuascet equi. Cū equi

Nonus Fo. Cxiij.

se habuerit cōueniēter ad frenu assuesci debe-
bit. z curat sumo mane semel qlibet hebdo-
mada p viā bñ planā circa spaciū qrtē pñs
miliarij vni i pncipio. z deinde vsqz ad vñū
miliare cursus poterit augmētari. z ampli⁹ si
placebit. Et est sciendū q qnto frequēti⁹ mo-
derate curatur tāto fit celerior z agilior. ppter
vsu. Est tñ cōtrarū frequētrato vsui currēdi
q equi ex hoc fit flagrantior defacili. z impa-
tēs. si nimis festinat ad cursu. z sue assuete
affrenatiois maximā pte pdit. Sciēdum est
etiā q postqz equi pfecte doct⁹ z cōsuet⁹ fue-
rit affrenadi. eqtator frequēter ipm debz face-
re calopare currere z salire. moderate tñ. quia
lōga quies desidā parit equo. z ea in qbz fue-
rat instruct⁹ facile obliuiscet. Que dicta sunt
de instructioe equoz locū hnt in eqs ad rem
militare pūctibz tñ. na aliq deputant ad ves-
cturā. aliq ad missurā. aliq ad cursuram. vt qui
ad pdicta parant. Aliq ad quadrigā. q diuersi
sumode sunt ad sua officia instruendi. Itē q
dā eqs hnt volūt placidos z qetos. z tales ca-
stradi sunt. qz dēptis testiculis qetiores sūt.

Capitulū. viij. De cogni- tione pulchritudinis equorum.

z ij

Liber

Quus pulcer h3 corp? magnū z lōgūz
z sue lōgitudini pporcionaliter oīa mē
bra respondēt. Caput eius sit gracile siccū et
puenient longū. z magnū z laceratū habeat.
nares inflatas z magnas. oculos grossos vel
nō occultos. auriculas puas z aspidēas de
ferat. Collū habeat longū et gracile. velut ca
put. crines paucos z planos. pect? grossūz. z
q̄si rotundū. dorſūz curvū et q̄si planū. lūbos
rotundos grossos. costas grossas z bonias. vē
trē longū. anchas lōgas z dēſas. crinē lōgūz
z amplū. Caudā habeat lōgam cū paucis et
plamis crinibz. Tropas lātas z bñ carnosas.
gareta satis ampla z sicca. falces habeat cur
uas vt ceru? Crura bñ ampla z pilosa. iūctu
ras crurū grossas z curtas vt bos. vngulas
pedū amplas duras z cōcauas. prout decet.
ſit etiā equ? altior aliq̄ntulū in pre posteriori
q̄ in anteriori. vt ceruus. collū deferat eleua
tū. et ſit in eo groſſicies circa pect? de pilo di
uerſi diuerſa ſentiunt. ſed pluribz videt q? bo
ninis ſturus ſup oībus eſt laudādus. Sciēs
dū eſt deniq? pulchritudo equi melius po
teſt cōgnoſci in acie. q̄ piquedine eā exiſtēte.

Capitulum. viij. De ſi gnis bonitatis equorum.

Elīor equoz eſt ille q̄ habet viſum am
plū. et videre ſuū eſt longinquū. z for
tē habet guardaturā. et fortes aures. et lōgas
comas et curtas gambas de retro. z ſubile
muſellū. z caput naſi z ſuaues pilos. et am
plas grappas. et collū groſſum. et comedit be
ne. equ? habens nares magnas z inflatas z
oculos groſſos nō cōcauos audax naturalit
reperit. equ? habēs os magnū matillas gra
ciles z macras: z collū longū z gracile pſus
caput. ad frenandū eſt abilis. equ? habēs co
ſtas groſſas vt bouinas z ventrē amplū pē
dentē laborioſus z ſufferēs indicat. Equus
habēs garecta ampla z extenſa. et falces et
tenſas et curtas. q? garecta interius reſpiciāt
in greſſu celer z agilis debet eſſe. Equus ha
bēs garecta curta. z faces extenſas z anchas
turbas debet naturalit ambulare. Equ? ha
bēs iūcturas crurū naturalit groſſas. z pa
ſturalia curta velut boſina fortis eſſe cenſet.
Equ? tenens ad ſe truncū caude ſtrictē inter
coras. fortis z ſufferēs eſt. vt in pluribz. ſed nō
celer. equ? hñs crura z iūcturas crurū ſa
tis piloſas. z pilos in eiſdē lōgos. laborioſus
exiſtit. ſed agilis nō defacili reperit. Equus
habens clunē longā z amplā. et anchas lon

Flomis

gas et extenſas q̄ ſit altior poſterioris q̄ ante
rioris veloc? in longo curſu: vt in pluribz repit.

Capitulum. ix. De ſignis

malitie et vilitatis equoz z vilitatis p̄cij ipoz.
Quus habēs matillas groſſas z collū
curtum nō defacili affrenat decenter.
Equ? hñs albas vngulas vniuerſas vix vel
nunq? duos pedes habebit. equ? hñs auri
culas pēdentes z magnas oculos cōcauos lē
tus z remiſſus exiſtit. q̄ ſupmū vaſi equi eſt
multū baſſus nō pōt reſpirare p nares. z ideo
min? valet. q̄ equ? videt i die et nō in nocte
dumidiat p̄cij et? hoc aut cōgnoſcit ſi ducis
equū i nocte ad rē quā timet in die. z tūc nō ti
met. z q̄ nō mouet pedes in die ſic in nocte.
Si oculi eā ſunt albi miorat valde p̄cij et?
q? ducit? ad nūē vel locū frigidū nō videt. ſi
i loco nō lucido z tpe calido bñ videt. Equ?
iactās aures ſuas retro: ſum in oī tpe mioris
eſt p̄cij. q? ſurdus eſt. Qñ equ? nō binnit nec
q? clamat nec aliq̄ ſonūz cū ore facit ſurd?
eſt. Equ? hñs durū collū et ipm eſt ſp exten
ſum et cū ambulat nō lenat caput z non mo
uet ad collū ad dexterā v? ſiniſtrā. eſt peſſimi
vicij. z eſt magnū piclū eātantibz. q̄a nō pōt
volui ad ſenſūz et? ideoq? pro milite nō ē bo
nus. Equ? cui vadit reuma intra vt arcus.
pūi eſt p̄cij. q? peſſime vadit. Equ? cui? ante
riora crura torquent vt arc? teneri nō debet
cū ſit pauci valoris Equ? cui? anteriora cru
ra mouere vident ſemper maloꝝ eſt morum.
Equ? leuās candaꝝ ſupius z infer? mali eſt
vicij. Equ? cui ſemp eſt inflatio ſup genu in
primo tpe ſuū iter amittit Si eā videt infla
tio dura i pedibz anterioribz vel poſtremis in
ſua opatione nō nocet. z dicūt q? ſi in pedibz
anterioribz eſt inflatio dura ſecur? eſt. q? aliō
malū nō deſcēdit ad ea. Equ? hñs in oībz pe
dibz rapas. z nō pōt curari mioris eſt p̄cij. q̄a
turpioris apitōdis exiſtit. Equus cui? pūi de
iūctur? reuerſant? z i ſurſum i ſua opatiōe z nō
ledit. et vngule et? fortiores exiſtit Si equ?
mouet pedes alio modo q̄ aliq̄ eā ledit in ſua
opatiōe. ideoq? minuit p̄cij eius. Si vn? pe
dū de retro eſſido aliū tāgit multū in ſua op
atione nocet eidē. ſi teſticulari eā ſunt multū ma
gni turpior eſt. et in operatione nocent. Et ſi
eius virga ſemp eſt pendēs turpior eſt. et nō
eſt ab honeſto homie eāquandus. moꝝpbea id
eſt albedo in collo in muſtellino v? ſupra ocu
los turpior eſt equū. ſed in opatione nō le
dit mouere de flancibz equi nō eſt bonum.

Libre

Capitulum .x. De egritudine dinibus equorum et cura eorum.

Non sup^o de pulcritudine et bonitate eq^u
rū. videndū est de egritudine et mor-
bis eisdē venientib^{us} tā naturalit^{er} q^{uam} accidentalit^{er}.
Et p^{ri}mo de his q^{uod} sibi obveniunt p^{er} naturā. q^{uod}
q^{uod}q^{ue} defectu v^{el} occasiōe aliq^{uod} minus. v^{el} aug^{mentum}
metat auget tū raro. vt tū nascit^{ur} h^{abitus} maxilla
inferiore sup^{er}iore lōgiorē et filia. Et q^{uod} nascit^{ur}
cū aliq^{uod} sup^{er}fluitate carnis i pedib^{us} v^{el} aliq^{uod} cor-
pis p^{ar}te. q^{uod} mur^{us} v^{el} callū d^{icitur} vulgarit^{er}. q^{uod} murus
sine corio efficit^{ur}. Et q^{uod}q^{ue} accidit q^{uod} in aliq^{uod} p^{ar}-
te corp^{or}is q^{uod} mur^{us} v^{el} callū d^{icitur} fuit sup^{er}fluitates
carniū. v^{el} ut glādule sub^{ter} coriū. Minuit ve-
ro cū nascit^{ur} h^{abitus} oculū v^{el} auriculā aut nares
aliq^{uod} p^{ar}tiores. v^{el} h^{abitus} v^{el} nā anchā alia cur-
tiorē. v^{el} totū crus aliq^{uod} minuit^{ur}. Preterea na-
tura et fallit q^{uod} equ^{us} nascit^{ur} obliq^{uod} crurib^{us} tā
in anteriori p^{ar}te q^{uod} posteriori. sili mō de vngu-
lis et pedib^{us} q^{uod}q^{ue} naturalit^{er} obliquant^{ur} et q^{uod}
q^{uod} nascit^{ur} cū zardis et garectis et gallis in cru-
rib^{us} p^{ar}uenientib^{us}. ex p^{ar}te v^{el} matre h^{abitus} eas.
est em^{endat} zarda q^{uod}dā inflatio ad modū oui v^{el} ma-
ior v^{el} minor q^{uod} tā in p^{ar}te inferiori q^{uod} exteriori
nascit^{ur} in garect^{is}. Galla est q^{uod}dā tumefactio ad
modū p^{ar}te vesice magna v^{el} nux. q^{uod} circa iūctu-
ras crurū in p^{ar}te vnglas generat^{ur}. Cura in p^{ar}

Notus Fo. Cru.

dictis morbis q^{uod} nascunt^{ur} equo in v^{el}tre matris
ex defectu nature nō pōt medicina cōgrua in-
ueniri. nā cū equ^{us} nascit^{ur} obliq^{uod} crurib^{us} poste-
riorib^{us} ita q^{uod} ipsa crura obliquant^{ur} interi^{us} p^{er}cu-
tiendo v^{el} intus ferrēdo v^{el} nū pedez ad aliū in-
egressu eq^{uod} in p^{ar}te interiori coraz. in p^{ar}te testicu-
los ferris ad h^{abitus} decētib^{us} decoquat^{ur}. faciēdo ex-
trasuerso tres lineas in v^{el}traq^{ue} p^{ar}te coraz. des-
inde quotidie more solito equitet^{ur}. Tūc em^{endat} in
suis gressib^{us} vna cora v^{el} alia fricabit^{ur}. et ex fre-
q^{uod}nti tactu coraz. excoriabit^{ur} p^{er} cocturā. v^{el} ut
plaga. ex q^{uod} equus crebros ardores senties p^{ar}-
get aptius solito. simili mō fiat in crurib^{us} an-
teriorib^{us} faciēdo cocturas p^{ar}dietas interi^{us} in
lacertis obliq^{uod} vngulis v^{el} pedib^{us}. hoc reme-
diū inuenit^{ur} nā ferrēdo equū freq^{uod}nter p^{ar}nt v^{el}
guli aptari decet. et admodū rotunditatis fer-
ri dirigi quoq^{ue} modo. solet etiā equ^{us} aliq^{uod} in-
firmari de vno pede ad aliū. p^{ar}pter maciei de-
bilitatē cui pōt adiūcta pinguedie subueniri.

Capitulum .xi. De infir- mitate muri curanda.

Quia infirmitatē muri dico. q^{uod} illa sit
phūtas carniū quā p^{ar}di v^{el}q^{ue} ad sup^{er}fi-
ciem coriū rautius incidat^{ur}. deinde si loc^{us} ner-
uosus nō fuerit ferris rotundis calefact^{us} decē-
ter coquat^{ur}. Si p^{ar}o loc^{us} fuerit nervosus resal-
gari puluerizant^{ur} pōdere v^{el} nū. careni sup^{er}asp^{er}-
gat^{ur} aut plus v^{el} min^{us} ponat^{ur}. vt expēdire vis
debit^{ur}. Nā ex salgare v^{el} ut ignis corrodit. de-
inde corrosis muri radicib^{us} fundit^{ur} intromit-
tat^{ur} in vulnere stupa in oui albumie madefa-
cta ex ea totū impleat^{ur} vuln^{us} et v^{el}q^{ue} ad terciū
diē mutet^{ur} semel in die ab inde in antea p^{ar} so-
lidatione festina accipiat^{ur} cale viua et tantū
de mollis et simul misceant^{ur} et ponant^{ur} in aliq^{uod}
pāniculo incēdant^{ur} lēto igne. donec ex eo fiat
carbones. et puluerizent^{ur} subtilit^{er}. et in vulne-
re ponat^{ur} cū stupa inuoluta in dicto puluere
mane et sero. donec carnes fuerint solidate. sp^{er}-
pus abluto vulnere cū vino forti aliquatū
calefacto i defecto resalgari ponat^{ur} cū calce vi-
ua tartaz. aumpigmentū et verderam^{us} pulueri-
zata simul eq^{uod} pōdere ter v^{el} q^{uod}ter donec radi-
ces muri fuerint cōuenient^{ur} cōmle. pus optie
abluto vulnere cū acceto. q^{uod} pulvis est minus
violentus alio sup^{er} dicto. sed vix aut nunq^{ue}
ibidem pili nascunt^{ur}. sed in his nascendis ali-
quid infra scribetur.

Capitulum .xii. De glā- dulis et scrophulis.

pagh ad obelium I iii

Liber

Et ceteris supfluitantibus carniū q̄ nascunt̄
int̄ coriū z carnes q̄ dicunt̄ vulgariter
glādūle siue testudines siue scrophule dico q̄
scisso corio p̄ longū nisi est aliq̄ glādūla z ex
trahat̄ manib⁹ eā prius yngulis excarnādo.
v̄ scisso corio supasp̄gat̄ puluis calcs resalga
rū tritū. vel ferris decētib⁹ coquat̄. vel supasp̄
gat̄ puluis calcis viue. auripigmētū z tartari.
quā in primo capitulo muri dixi. deinde v̄at̄
cura in capitulo muri scripta. Si p̄o p̄dictā in
cissione vel excarnationē aliq̄ vena p̄ripit in
sanguine cōstringat̄ hoc mō. accipiant̄ iburs
duo ptes. z tertia aloes epatici. z puluerizata
subulit̄ cū oui albumie agitent̄. z misceant̄. et
cū pilis leporū ponant̄ in vena. ad idēz valet
gypsum cū calce tritū. z cū granulis vuarum.
Itē valet ad idē sterē? eq̄ recens mixtū cū cre
ta. z cū aceto fortissimo agitata. Et nota q̄
p̄dicta sup̄ venā cōstringendā posita non des
bēt vsq̄ ad diē scdm̄ vel tertiū remoueri. Itē
sciendū est q̄ salubrius est p̄dictas glādūlas
destruere sup̄ dictis puluerib⁹. corio pus scis
so p̄ longū. q̄ v̄fessione vel manuū extractiōe
si locis neruosis vel venosis existant.

Capitulu. xiiij. De egrit̄ tudinib⁹ accidentib⁹ equis. z cura eorum.

Upra dictū est de morbis z egritudi
nib⁹ naturalib⁹. sequit̄ tractat̄ acciden
talū. dicā ergo p̄mo q̄ accidit̄ eis in capite. z
intra corp⁹. scdm̄ de his q̄ accidit̄ eis in capi
te z in tergo. Tercio de his morbis q̄ accidit̄
eis in mēbris. a pedib⁹ supra quarto. de lesio
nibus yngularū z pedum.

Capitulu. xiiij. De infir mitate q̄ vulgarit̄ dicit̄ vermis z cūtra ipsius.

Et infirmitas enenit equo i pectore. p̄
pe cor. z in coris p̄pe testiculos. ex ma
lis humorib⁹ calidis cōgregatis. in q̄busdāz
glādūlis q̄s habēt in pectore z in coris. q̄ cō
currūt ad loca illa. p̄pter aliquē dolorē ibi ac
cidentalit̄ venientē. deinde descendūt ad cru
ra. z in eis faciūt inflatiōes. z ea crebris vlce
rib⁹ pforāt̄. z q̄q̄ occasione vermis p̄dicti fi
unt in eq̄ corpe. p̄cipue in capite diuersa vlce
ra plimū tñ pua. ipm̄ caput inflātā. z q̄q̄z p
nares faciūt emittere humores velut aquā. z
tūc dī vermis volatū? cōscit̄ aut̄ bec egrit̄
tudo ex inflatiōe q̄ fit ex dictis hūorib⁹ in locis
p̄dictis. z ex vlcerib⁹ q̄ dicti hūores faciūt eū
exire conant̄ cura. cū dicte glādūle tumefieri
v̄ plus solito augmētari vident̄. statū equ⁹ de

Nonus

cōsuetā vena colli iuxta caput z in vitrag⁹ pte
pectoris vel coraz cōsuetis venis vsq̄ q̄si ad
debilitatē eq̄ minuat̄. z supflui euacuent̄ hu
mores. deinde ponant̄ decētes setones in pec
tore v̄l in coris. q̄ hūores assidue attrahūt p̄
crebrā z cōgruā agitationē setonū. ex tali em̄
agitationē fit dolor. z inde p̄pter dolorē exeunt
hūores. nec ad crura descendūt. dicti p̄o seto
nes agitari nō debēt nisi duob⁹ dieb⁹ elapsis
deinde mane z sero quotidie agitent̄ in m̄. q̄
duo iuuenes vire q̄libet fatigent̄ eq̄ prius p̄
uo passo nō modicū eq̄tato. deinde nō cesset
equus diē q̄libet fatigari. z caue ne comedat
herbas. de reb⁹ alijs adeo parū sumat. q̄ vire
vires retineat z in locis frigidis i nocte q̄scat.
Si p̄o glādūla illa vel v̄mis p̄ sup̄dictas cu
ras nō decreseat. sed sup̄ habūdantiā hūores
tumefaciētes supflue tibijs: tūc ille glādūle
v̄l v̄mis extrahat̄ hoc mō. scindat̄ coriū z ca
ro p̄ longū vsq̄ ad inuentionē glādūlaz. vel v̄
mis. deposito p̄o ille glādūle yngulis excar
nent̄. z extra manib⁹ extirpent̄. ita q̄ ipis ni
hil ibi remaneat. p̄me aut̄ glādūle radicit⁹ ex
tirpat̄. ex stappa mūda z albumie oui infusa
vuln⁹ totalit̄ impleat̄. z vuln⁹ suat̄. ne stappa
possit exire. q̄ si vuln⁹ sit in pectore liget̄ ante
pect⁹ pecia linea. p̄p̄ ventū. deinde vuln⁹ v̄l
q̄s ad diē tertiā mutari nō dī. Sz ab inde in
anica bis in die muret̄ stappa madefacta cuz
oleo z albumie oui agitato vulnere tñ pus cū
vino abluto. et. it. dieb⁹ talis adhibeat̄ cura.
Postea p̄o bis i die abluat̄ vuln⁹ cū vino ali
q̄ntulū calefacto. z intro mittat̄ in vuln⁹. stup
pa in tali puluere inuoluta. v̄l in muri cap. di
cit̄. q̄ fit de melle z calce viua. cuz p̄dicto v̄at̄
puluere donec vuln⁹ fuerit solidatū. setonib⁹
nihilomin⁹ agitat̄. z eq̄ quotidie fatigato v̄l
supius est exp̄ssuz. nota tñ q̄ equus eq̄tari nō
dī vsq̄ ad diē tertiū. postq̄ v̄mis fuerit extir
pat⁹. sed postea sic diē q̄libet v̄l p̄dixi. Aliud
medicamē fortius ad dictū vermē oīno desti
nandū scisso corio p̄ longū z carniib⁹ vsq̄ ad
denudationē v̄mis v̄l dixi resalगतū bū tritū
z puluerizatū ponat̄ sup̄ verme p̄dicto. post
modū bombar z os vulneris sanat̄. ne resalga
re possit exire. q̄ vermē in nouē dieb⁹ potēter
corrodit̄. q̄ corroso v̄l destructo curet̄ vuln⁹
v̄l supius est exp̄ssuz. Si p̄dictis oib⁹ hūorib⁹
cōstringi v̄l excicari non p̄nt. q̄n ad crura de
scendāt foramina velut vesicas p̄uas vel vlce
ra faciētes. tūc statū ferro rotundo in capite illa
vel vlcera vel vesice fundit̄ decoquant̄. pus
coquēdo magistrā venā pectoris ex transuer

Liber

fo. q̄ tendit a loco p̄mis inferi? vsq; ad pedē. postea p̄o decoctis foraminib; crurū. vt dicitur sup̄ p̄gaf in laterib;. calē viua solūmō in die bis sepa prims coctura foraminū ibi facta. Et si ex p̄meremāsit crus inflatū. tali subueniat cura. ponant sanguisugē crurū inflatōes abrafo p̄us loco. tumefacto vel etiā toto crure. deinde sanguie q̄sum poterit cū sanguisugis extracto. totū crus cū acceto et creta alba in siml' agitat' emplastrē. vel teneat in aq̄ frigida die q̄uidie māt et sero. et hec fiat do nec crura gracilia redigant. Contra p̄mē volatūū vt hūiores a capite subtrahant de ambab; cōsuetis venis tiporū sufficiens minuat sanguis. deinde sethones sub gutture imponant. et agitent. et nutrat. et in loco teneat. et oīa fiant vt sup̄ in alio p̄mi dixi. Si p̄o p̄mis volatūū in emoygrā cōuertat. q̄ se p̄o accidit. dāda sunt ei calida pāno laneo. capite coop̄to et in loco calido. pro q̄te morāte ne fatiget aliq̄ mō. et semp comedat calida vt senū et auctū. quia hic morbus frigidus est. sed ex eo raro euadet.

Capitulu. x. De morbo

bo q̄ anticar vulgarit' nominatur et cura eius. Cedit aliq̄ qd̄ illa glāndula dicta q̄ circa cor extat et in tñ auget p̄pter hūiores ad eū decurros morē solito nō descēdētes ad crura q̄ augmētatio et inflatio ei' facit apostemata. q̄ q̄ propinquū est cordi crudeliē aduersat ei. et hec infirmitas anticar vulgarit' a plurib; antiq̄ vocat. cura cū dicta glāndula videt cū furore subito augmētari v̄ plus solito ingrossari. absq; mora. de pectore radicibus extirpet vt in cura p̄mis sup̄ exp̄sum. et cū sit cordi p̄pinq̄. cautissime et cū summa diligeia extirpet. Si p̄o in extirpatione vel ex carnatiōe ipsius apiat aliq̄ vena. et prūpat in sanguine. tūc statim capiat et stricta manib; filo serico stricte liget. q̄ si p̄pter sanguis habūdantiā vena capi nō posset ponant in vulnere medicine stringentes sanguinem scripte supra cura glandularum.

Capitulu. xij. De rogatione

strangulonis et cura eius. Vnt et alie aliq̄ glāndule circa caput eq̄ q̄rū aliq̄ sit sub gutture. q̄ accidentalit' augent p̄pter hūiores eq̄ infrigidati als infirmati ad eas de capite descēdētes. et q̄rū augmētatiōe totū guttur inflatur. et cōstringunt meat' flatus exētes p̄ guttur. p̄pter q̄ equus

Nonus Jo. Crux.

vir respirare pōt. Cura cū dicte glāndule videtur subito crescere. vel plus solito augeri statim sethones duces sub eq̄ gutture. imponantur et mane ac sero sufficient' ducant. ponatur etiā in equi capite lanea coop̄ta et guttur pluries vngat butiro. p̄cipue strangulonis loc'. et in loco calido teneat. Si p̄o dicte glāndule p̄ sethoniū agitationē nō detumescant. extirpentur radicit'. et vulnera curent vt i cura vermis p̄dixi. Sed in appositione resalgaris diligēs adhibeat cautela. quia si in moderatiōe ponatur nimū carnes corrodit.

Capitulu. xij. De morbo

bo vularum et cura eius. Vnt et alie glāndule q̄ nascunt inter caput et collū sub vtraq; parte maxillariū. que similiter augent ex fluxu reumatis a capite. coartātes adeo meat' gutturis. q̄ equus vir poterit comedere vel potare. et hec egritudo vocatur vūle. Cui nisi succurrat instant' subito moriet' cura. cū dicte glāndule subito vident' augeri et tumescere velut oua coartantes guttur' arterias ferro decenter calido in cuspide decoquant. vel acuta lancea cautius incidant. vel qd̄ melius est. mō dicto in verne tñ ex vna pte quātū in alia si expedire videbit' et vuln' eodē mō curet et nisi medicina p̄dictis succurrat respirare impedit et moriet'.

Capitulu. xij. De doloribus

et ipsorum curis. Dolores accidunt eq̄ multis modis. p̄mo ex sup̄fluitate hūorū malorū in venis sanguis interclusor. scdo ex v̄tositate ingrediēte in corp' eq̄ calefacti p̄ poros. v̄l orta intestinis ex hūorib; viscosis i eis exētib;. tercio ex sup̄flua p̄mestioe ordei v̄l alteri' silis tūefa et i stomacho seu v̄tre. q̄rto ex sup̄flua retentione vine velicā inflatis. sit etiā s; raro ex nimia potatiōe aq̄ frigidissime cum equ' fuerit mltū calefact'. cura si dolor sit ex sup̄fluitate hūorū v̄l sanguis. qd̄ coq̄cit q̄ torq̄t et mouetur ylia sine tūefactione aliq̄. et frequē ejcit i terrā et iacet et vene plus solito tumescunt. statim a vena cingularia q̄ est p̄pe cingula ab vtraq; pte sanguine minuāt. Et ex quacūq; pte corporis sanguis h̄rī pōt vsq; q̄ ad debilitatē corporis minuāt. deinde ducat ad manū puo passu. nec comedat neq; bibat. donec ex toto cessauerit dolor. dolor ex v̄tositate coq̄cit q̄ dolet intra corp'. et habet cōtinue ylia tūefa facta. et fere totū corp' plus solito tumefactū.

T uij

Liber

Cū hec apparēt capulus vñ? de cāna q̄s grof-
sior poterit inuenire lōgitudie vñ? palmi vñ
ctus oleo supponat in vñū eq̄ pro pte maiori
z optie liget cū aliq̄ spacio in capite caude. ne
possit extra exire. deinde statim cū festinātia
equitet dñm. troiādo vel ambulādo p̄sus mōs
tuosa. z si t̄pus recens fuerit coopta lanēa tē
neat cooptus. z cū manibz oleo vñet? fricentē
ylia fortiter. ex his em̄ calefit equ? z p̄ canolū
extra ventositatē emittit. deinde bāda sunt eq̄
calida pro p̄mestione et potu. bibat em̄ aquā
cū cūmino z semine feniculi cōctū equali men-
sura in bona quātitate. cū fuerit aliquātulū
infrigidata z farina tritici sibi admixta z tā-
dū sitat q̄ huiusmodi aquā bibat. sicut cō-
medat calida. z moret in loco calido tegmine
laneo cooptus. Si aut̄ dolor fuerit ex super-
flua cōmestione ordei vel alteri? similibz tumē-
facti in ventre eq̄ vel stomacho qd̄ cognoscit
qz ventrebz durū z ylīa tumefacta. fiat deco-
ctio malue mercurie brāche visine violaciē
pitariē z aliarū herbaz. latratuaz in aq̄. z ad-
dat de melle sale z oleo z fursure tritici z tepē
factā ponat in qdam vtriculo habere cano-
lū de cāna cōuenient longū z grossum ad mō-
dū clisterij. z p̄ illud instrumentū mittat dictā
decoctio in ventre equi p̄ anū. z tūc qñ mittit
stet equ? valde altior posteri? q̄s anteriori? z aq̄
immissa opilef cōgrue anūs. ne aq̄ possit exi-
re. postea p̄o ligno rotūdo bene polito venter
ducat a duobz homibz existētibz ab utraqz p̄-
te q̄ a parte anteriori incipiat z vsqz posteri?
p̄mendo vētrez ducat eo pus vñcto cū oleo.
vel re alia liquida vñctiosa. postqz aut̄ vēter
bū fuerit duc? deopilef anūs. z p̄ loca mon-
tuosa equitet p̄uo passu continue. donec egē-
rit oīa q̄ in ventre sibi missa fuerint. z de alijs
magnā partē z sic dolor cessabit. Si p̄o do-
lor fuerit ex retentiōe vrine vesicā inflātis. qd̄
cognoscit. qz sub vētre vñ? circa loca virge ali-
quātulū tumere videt. z sepe se iactat in terrā
tūc accipiant senariōes curatūa pitaria z ra-
dices. sparagi quātitate equali. z in simul co-
quant. z decocte cū quodā fasciā longa z am-
pla calide circa loca p̄ge ponant. et hoc sepe
fiat calefaciēdo emplastrū cū fuerit infrigida-
tū. Ex si ex hoc nō puocat vrina experimētū
tale fiat p̄ga equi manibz vñctis oleo extrahat
oleoqz fricet. deinde terat aliquātulū pipēris
cū oleo. z inter foramē p̄ge auriculari digito
imponat. vel qd̄ meli? est rīnices triti aliquā-
tulū cōctū in oleo imponant. qd̄ si hoc nō pro-
fuerit equ? cū quedā eq̄ per stabulū libere p̄-

Nonus

mittat abire. sicqz necessario puocabit ad vi-
nā. Et nota q̄ hoc remediū de iumēto qd̄ di-
xi ad oēs dolores vtile reperit. quia volūtas
coitus valde naturā corroborat z confortat.

Capitulum. xix. De mor-

bo infunditi z cura eius.

Ic morbo accidit eq̄ ex supflua cōmesti-
one vñ? potandē. ex q̄b sanguis supflue
augmētāt. z ad crura descēdēs p̄ ipsa spargit
z impedit gressus ei. Itē accidit ex immode-
rato labore faciēte sanguiez z hūiores ad cru-
ra z pedes descēdere. gressus ei? impediētē.
ex q̄ vngule mutari cogunt. nisi succurrat ei
dē. Accidit etiā qñqz ppter dolores ex nimio
labore z calefactiōe veniētēs z hūiores ad cru-
ra descēdere faciētēs. z hec egritudo vulgarit̄
infusio notat. Cura cū equus videt vñ? vel
duobz aut pluribz pedibz claudicare z in gres-
su crura grauit̄ mouere. in sua etiā reuolutio
ne gūiter se hēz. ea em̄ sunt infunditi signa si
est p̄guis z etatis p̄fecte. potus eidē ad sui li-
bitū p̄beat. z postea de ambobz timpōibz z
singulis curribz de venis solit̄ vsqz qñ ad de-
bitatē corpis mittat. deinde in aq̄ frigida
currēt vsqz ad ventrē eq̄ ponat. velocit̄ z assī-
due teneat in ea. nec aliqd̄ comedat donec in-
teger fuerit liberat. Si p̄o fuerit iuuēis aut
thacer nō det ei pot? p̄dicit. s̄ in tñ. cū freno
in acre frigido teneat. q̄ colluz z caput cogat
extēdere qñtū pōt. deinde rotūdi lapides gros-
situdis pugilli sufficient pedibz eq̄ supponat
ac si ei fieret cubile ad stratiū. nā ex assidua ap-
positiōe lapidū rotūdoz pedes z crura i mor-
tu exstāt. ex q̄ nerui crurū indignati p̄p̄e bus-
mozēs gūitātē expellūt. s̄ pus pāno lineo in
aq̄ infuso sit edopt. nec comedat neqz bibat.
nec in sole moret donec fuerit ad statū p̄mūz
reduct. Et nota q̄ hec egritudo parum vel
nihil nocet iuuenibz equis. nam ex ea ipsozū
tibie ingrossantur.

Capitulum. xx. De mor-

bo pulcini siue mulsiui z cura eius.

Britūdo ista fit ex calore liq̄faciēte p̄m-
guidinē. q̄ opilat pulmōis arterias tali-
ter q̄ equ? vix respirare pōt. Et cognoscit qz
fit nariū magna suspiratio z vñorū crebra pul-
satio. z hec egritudo pulsūus siue bulsiuus
vulgarit̄ appellatur. Cura fiat potio de ga-
riofilis nucibus. muscat. cincibere. galanga
equali pōdere. cūmino semine feniculi equali
pōdere puluerizat cū bono vino. et addatur

Libe

crocus i cōgrua quātitate: z tot vitella ouoz
quāta est q̄ntitas p̄dictorū. z dicta portio po-
nat in q̄dam corno bouio. z eq̄ tenēti artifi-
cialit̄ os aptū. et caput altū sine freno p̄pinct.
Ita q̄ in guttur ei⁹ descēdat. eq̄ capite spacio
vni⁹ hore suspēso. vt pono i intestina descen-
dat. deinde ducat ad manū vel vreni eq̄tetur
passu ne ipam vomere possit. q̄ p̄ vna diē vel
noctē nihil comedat. vt dicta portio nō impe-
diat. exēq̄ suū effectū. die v̄o scda comedat re-
cēs herbas vel cānaz frōdes aut salicis vel
frigidarū herbar. vt ponōis p̄ter calor. ex di-
cta nanz cura liberat equ⁹. si passio recēs ex-
istat. Si v̄o fuerit antiq̄ta incurabilis ēē cē-
set. in hoc mō curari tēptet v̄ra q̄ ylia duabz
lineis vna super aliā ab vtroz capite coq̄nt
vt coartatione ignis ylioꝝ pulsatio minuat.
nares enā decent p̄ longū scindant. vt leuius
aerem attrahat et emitat. vel tempe vindemi-
arū cibetur v̄uis maturis. v̄l dulci musto po-
tentur. et sic curabitur a pullina.

Capitulu. xxi. De mor- bo infestati et cura eius.

Accidit enā hec egritudo cū equ⁹ su da-
tus vel supflue calcifacit. ponit in loco
frigido vel v̄eto. nā p̄ poros aptos v̄etus p̄
os z mēbra subintrat v̄n sequit̄ neruoꝝ attra-
ctio. parū tumorū h̄ns. dolores inducens. ac
impediens gressus eq̄. et vocat̄ hec egritudo
eq̄ vulgarit̄ infestati. q̄ cognoscit̄ q̄a equ⁹ vi-
det̄ h̄e collū parū extēsus. ita q̄ digiti v̄r pōt
capi vel alstringi. z in suo motu velut infundi-
tus impedire videt̄. z ei⁹ oculi lacrimant. cu-
ra tūc ponat̄ in loco calido. deinde aliq̄ vini
lapides fiat calidissimi. put pōt. et ponant̄ in
terra sub eq̄ v̄tre. pus tūc fit cooptus de pan-
no lane lōgo et lato in t̄m. q̄ in q̄libet pte sars
sup totā eq̄ psonā. cui⁹ mediū stet sup dorſuz
eq̄. z extremitates ab v̄traq̄ pte deorsum pen-
deat. q̄ a duobz hoibz inferius teneant. z dicti
lapides paulatī et sepe asgant̄ aq̄ calida. do-
nec totū cor pus z mēbra eq̄ redacta fuerit in
sudore. et tūc inuoluat̄ equ⁹ in dicto p̄ano. et
cingulet. et sic tā diu teneat̄ q̄ sudor cesset. z
tūc buniro vel oleo calido. vel aliq̄ alio liq̄do
v̄nctuosio sepe in die singula eq̄ crura fricent.
vel fiat decoctio palee frumētī arestaz alei ci-
neris z maluar. et cū ipsa decoctione t̄m cali-
dā q̄ntū pati pōt crura: et sp̄ealiter nerui ma-
desiat. et semp in loco calido teneat̄. et pro cō-
mestione vtatur cibis calidis. donec ad statū
p̄stinū reducat̄.

Florus Fo. Cxviij.

Capitulu. xxij. De mor-

bo scalamati et cura eius.

Et infirmitas interiora eq̄ desiccet. et
corpus macerat. z sumū ei⁹ plusq̄ hois
fetere facit. z accidit eis ex diuturna macie. p̄
ueniēte ex paucio cibo exhibito. z multo labo-
re calcifiēte. ac mēbra ericcate. adeo q̄ nō
pōt impinguari. neq̄ sumere carnes. nec etiā
comedere curat. Cura i hac egritudine q̄ scala-
mat̄ vulgarit̄ dicit̄ instandū est v̄niuersalit̄.
vt corpus eq̄ humectet. fiat ḡ decoctio herbe
violarie pitarie malue z fursus ordei q̄bus
bene decoct̄ coles. et in hac aq̄ ponat̄ butīrū
in bona q̄ntitate. z p̄odus septe tarenor cal-
sic fistule liq̄facte. ac cū instrumēto sup̄ sc̄pto
admodūz clisterij parū calida imitat̄ in anū
eq̄. et fiat p̄ oia vt in capitulo doloꝝ sup̄ dicit̄.
excepto q̄ hec aq̄ tenēda est q̄ntū pōt i eq̄
ventre. postea fiat de vitellis ouozū croco et
oleo violaz agitat̄ decent cū bono vino ala-
bo. et ponat̄ in corno bouio. z bis vel ter sibi
det vt dictū est in tractatu pulcini. Aliud ex-
pimentū equ⁹ in stabulo sol⁹ ponat̄. z p̄ du-
os aut tres dies nihil comedat neq̄ bibat.
postea det̄ sibi ad comedēdū lardū. v̄l carnes
porcie salite ad libitū ei⁹. nā ipsa p̄t famē z
lardū falsedine libent̄ comeder. z det̄ statim ei
ad bibendū aq̄ calida q̄ntū v̄let. deinde eq̄
tef paulisq̄ donec v̄trem de p̄dict̄ euacuet. q̄
euacuato det̄ sibi frumentū bene mīdū. z cū
paucio sale coctū. z ad solē siccātū. vel alit̄ bis
in die aq̄s bibat. nā tale ḡnū adeo nutrit̄ z re-
ficit. q̄ equus ex eo facile impinguat̄.

Capitulu. xxij. De mor- bo aragaci et cura eius.

Et infirmitas aragaci⁹ vulgarit̄ dicit̄
fit in eq̄ v̄tre. adducēs ei⁹ toriōes. et in
testinis rugitū faciens. equū emittere indige-
sta cogēs stercoꝝ. z liq̄dā. velut aquā. q̄n v̄r
pōt equ⁹ aliq̄d comedere qui emitat̄ anteq̄
digerat̄ in v̄tre eius. q̄ q̄nt̄ accidit et come-
stione ordei vel alterius filis rei comeste neq̄
digeste. aliq̄n ex poratiōe aq̄ frigide. post co-
mestione ordei facta sine aliq̄ intervallo. z ali-
q̄n p̄pter festinū cursūz seu galoppū factū sta-
tim post aquā pro velle ab eq̄ poratā. q̄ agitat̄
in visceribz propter cursū. fit etiāz aliq̄n ex
nimia inflatiōe corpis eq̄. doloꝝē habētis. ex
q̄bus causis equ⁹ debilitat̄ in t̄m. q̄ v̄r po-
test a cruribus sustinere. cura cū videt̄ equus
bis vel ter stercoꝝ lōge emittere. velut aquāz

Liber

et ordei indigestū. statim auferat ei frenū et sella
et liber p pascua dimittat abire. donec fuerit
cōstipat. nec aut moueri debz. qz mot⁹ vētrez
agitat. et facit vt cibū emittat anteqz digestus
eristat. Itēz qntum pōt caueat a potu. nā in
hac egritudine aq sibi nocet. ppter liquiditatē
īpius. Nūqz etiā ex dicta egritudine infundet
equ⁹. et tunc curet vt in dicto morbo doceat.

Capitulum. xxiiij. De ci mona et cura eius.

Si et alia egritudo q cimonā vocatur
vulgarit⁹ q accidit cū equ⁹ diu stetit īfri
gidat⁹ i capite. in q fluit⁹ reumat⁹ sit p nares
cōtinue. velut aq. sit etiā aliqñ ex īfirmitate q
vermis volatū⁹ dicit. vñ sequit⁹ vt equ⁹ p na
res fere totā capitis hūiditatē emittat. Cura
fiat equo in capite cooperta. et semp in loco cali
do teneat. et pro cibo calida dent. et ei dentur.
prodesse solet assidue pnas pascere herbas qz
cū pro ea extirpada diu teneat caput deplūz
maxima ps īpsozū hūozūz p nares discurrit.
valet etiā si fum⁹ peciaz vel bombicis p na
res ad cerebrū mittat. nā humores antiquit⁹
coagulatos dissoluit. sed vt plurimū hec in
firmitas incurabilis reperit.

Capitulum. xxv. De frigi giditate capitis et cura eius.

Apīus frigiditas dolorē sibi facit i cap
ite. et sternutatioēs. et sibi tussim addu
cit et puocat guttur. q leuiter accidit cū equ⁹
in stabulo satis calido ponit. et postea subito
ad frigidū ventū producit. et plurimū que ex
alijs frigiditatibz occasiōe aliqñ iā recepta vñ
equ⁹ tussire aliqñ cogit. et potatōis atqz pme
stionis ptez maximā pdit cura: cū oculi eq vi
debunt paululū inflari. et aliqñ lacrimātes
aures frigide et flāt narium frigidus. et ylia.
plus solito comedere et bibere satis minus et
cēnset. ppter quā coqñt glandule q mule vocā
tur. exstētes in collum et caput sub maxillis
cū ferro cuspido glādulas pforāt. et silitur co
qñt in medio frōtis vt hūozes frigidū calefa
et extrinsec⁹ vaporare cogant. sethones etiā
ei sub gutture ponant. vt p eas hūozes viam
habeat exiendi. teneat īsup lancē coopertā in
capite. ac decent fiat in auriclas fricatio cū
butiro. ad idē valz oleū laurini i pecia linea
positū. et morfu freni decenter ligatū. eq sp cū
freno bibere Et idē opat⁹ sauiā i freno ligata.
ad idē valz fum⁹ panni linci cōbusti. p nares

Morus

recept⁹. Itē valet frumētū bñ coctū positū in
sacculo calidū. qntuz pati poterit. et in capite
eq ligatū ita q possit ore et naribz in sacculū
p nares sumū recipiat. et de gno comedat va
let. cui pderit si dictū frumētū coquat cū pu
legio et sauiā. Itē valet si pecia stricte liget ad
baculū. et sapdē saracenicū linat et qntuz cōs
mode pōt mittat leuit inter nares. et pō pas
bulū extrahat. qz ex hoc equ⁹ sternutabit. et
hūozes frigidos et liqdos velut aquā emittet
Itē vñ butirū cū oleo laurio mixtum. et positū
inter nares. Itē ab oibz caueat frigidis et vraf
calidis et assidue bibat aquā coctā et calidā vt
in doloribz capitis pīnet. et sic pōt liberari.

Capitulum. xxvj. De mor bo q auticax vulgariter notatur et cura eius.

Laedit aliqñ q ex dicta egritudine capis
tis hūozes descendūt ad oclōs faciētes
eos lacrimare. vel in eis pannū vel turbulen
tiā: ac ruborē vel caliginē. ppter que nō vñ equ⁹
vt decz respicere vel ridere cura si oculi lacri
mant fiat strictoriū de galbano et mallice pul
uerizat. et cū oui albuie agitat sup vna pecia
qntuor digiti lato positus et longa q posita sup
frontē sub timporibz possit ligari. abrafo tñ p
us loco. vbi strictoriū poni debz. et in tñ di
mittat ei strictoriū. q oculi desierint lacrima
ri. et qñ lauari voluerit cū aqua calida et oleo
vel alia re vinctuosa agitata simul cleuet. Ad
idē vñ si ambo vene vtriusqz tipoz intēdant
cū igne. Si pō caligati sint oclī astoleti sub
ambobz oclis imponat. qntuor tñ digiti dorz
sum et sal subtilit pistus cū quodā cānolo in
oclo scpi⁹ inflet vel insufflet. Si pō pān⁹ sit
in oculo recēs vel antiq⁹. oscipie tartaz et sal
gēma eqli mēsurā subtilissime trita bis i die
oclis cū cānalo insufflet. ad idē valz sal niti
dū cū stercore lacertaz tritū et in oclōs suffla
tū. Sz cauedū est ne supflue ponat in eis ne
oculi destruant. Si pō pānus vetust⁹ fuerit
cū piguedine galline bis vel ter pns vngat.

Capitulum. xxvij. De to rio et cura eius.

Itē de infirmitatibz q accidunt equo
in capite et intra corp⁹. dicendum est de
his q eueniūt eis iuxta tergū. sit igit quelibet
lesio in eq tergo rūpens aliqñ aliqñ ptez co
rij dorzi in tergo. et qñqz fodens dorsum vsqz
ad ossa. q ex nimia oppressiōe selle vel alteri⁹
pōderis efficit. q lesio cornus a pluribz nūcu
patur. cura folia caulū cū exūgia porcū trita

Libre

supponat. z sella vel pannellū supponat. vt p
maf medicinā sup ipm cornu p sinue. ad idēz
valz scabiosa cū exūgia porcia siml trita. Itē
ad idē valet cinis supposit? cū oleo agiturus.
Itē ad idē sulligo cū sale z oleo agitata. Itē
ad idē sterc? humanū recēs suppositū multū
valz. Et nota q? corn? cin? curatur radicit? si
equ? eqiet supposito aliq? medicamie p dictoz
z medicis sepi? renouat? deuulso cornu z ra
dicit? extirpato. loc? suppa minutissime inci
sa z postea inuoluta i puluere de calce z mel
le vt dictū est de pme capitulo impleat. abluto
tū prius decent vulnere cū acceto vel cū forti
vino aliqntulū calefacto. z hoc fiat bis i die.
donec fuerit solidatū. Cauedū tū est ne aliqō
pondus supponat integro. donec carnes vul
neris corio fuerint adequate.

Capitulū xxviii. De mor bo pulmonis et cura eius.

Itē z alia lesio in eq? dorso faciēs inflati
ones in eo. deinde generat ibidē carnes
putrefactas. q? accidit ex psside in decētis selle
v? alicū? supflui oner? frequenti. Nā tal? in fla
tio cū veterascit putrefactioz iducit. qñq? pu
trefactioe antiquata iuxta ossa effici? quedaz
coagulatio carnis infecte. qñciēs cōtinue pu
tredinē. velut aquam. z hic morbo dicit? lesio
pulmōis in vulgo. Cura hic morbo circūqua
q? fundit? incidat. postea supponat suppa in
albumie oui infusa. z vsq? ad terciā diē semel
tū in die mutet. deinde fiat vt de cornu dictū
est sup. salubri? pō curat? cū puluere resalga
ris. vt i infirmitate pmissi dixi. nā sine incisioe
aliqua medica equo dolore minime patietē.

Capitulū xxix. De mor bo spallatici z cura eius.

Itē z alia lesio in tergo tumefactionē in
ducēs in sūmitate spallati equi. faciēs
qñdā callositatē carnis circa spallas eq? supfi
cie supantē tūefactioe sup dicta eidē antiq?
iminētē que accidit similiter ex nimia oppres
sione vt dixi. et hec spalacie dicunt? nomē ex
opere fumentes. cura curat? p ossia vt dictūz
est in pcedenti capitulo de pulmone. Si pō
spalacie dure fuerint. mollificent cum malua
uisco. z caulib? tritis cū etungia porcina ve
teri. additis etiā absintheo pitaria z pranca
vrsina. z simul bene tritis. Et postmodū de
coctis in olla z suppositis. hoc aut? mollifica
tiū fiat anteq? spalacie incendant. vel resalga
rum superaspersat vt dixi.

Notus Fo. Cxviii.

Capitulū xxx. De diuer sis egritudinibus que tergo accidunt.

Sunt z alie multe lesiōes in dorso equi
ppter oppssionē p dictaz. inepte selle. vel
pōder? vel oneris in būris. Et qñq? sunt ex
supfluo sanguie. vel būore velut vesice puule
plene sanguie putrido. q? rūpūt coriū. z carnē
eq? in dorso. deinde efficiunt? vulnera puula
siue magna q? oēs dicunt? vulgariē lesiōes. s?
est sciendū q? lesiōes p dicit? quāto p pinqūo
res sūt ossib? dorso. tanto deteriores existūt. pe
riculū aliqñ inferētes. Cura oēs fere lesiōes
q? tergo accidunt. hnt pncipiū a tumore. vñ cū
pncipijs sit obstādū. statū cū videt? tumor sic
ri. in aliq? pte dorso cū rasorio illa tumefactio
abradat. deinde fiat emplastrū cū farina triti
ci attamata decent. z cū oui albumie agitet.
z ea sup linea pecia posita. sup tumefactionē
ponat. nec remoueat inde violent? emplastrū.
sed cū leuit? videbit? tolli posse tollat. z si putre
do erit ibi cōgregata. coriū cū ferro cuspidē
aliqntulū calido i pte inferiori tūefactiois pso
ret. vt ide egrediat? putredo. post h? pō sepe vñ
gat? i die cū aliq? liqdo vinctuoso. sūt etiā qñz
rupture vel excoziatiōes i dorso eq? ex oppssi
one oneris vt p dixi. vel occasiōe alicū? baro
li vel carbūculi ex supfluitate sanguis gene
rati. q? illico debēt radi. z supaspersi assidue.
pulis calcis viue cū melle cōbusto. vt in ter
cio capitulo edoceat. ablutis prius vulnerib?
cū vino calido v? acceto. Et caueri debet a sel
la. v? alio simili semp cū liberat? existit. Sci
endū est tamē q? vbiq? sūt tumefactiones
in dorso vel in tergo eq? subueniri debet. cum
emplastro farine tritici agitate cū oui albumi
ne vt sup dixi. Et in oib? planis lesionib? so
lidandis supponunt. hñ pulueres scz mirtū
siccū puluerizati. vel gola leuis puluerizata
vel pecia lini cōbusta vel coriū aptatū cōbu
stum. vel putredo ligni putrefacti. q? carolus
vacat. z sup oibus alijs supradictis dicit? pul
uis de calce z melle mirabiliter operat. ante
tamē appositionē puluerū predictozū lesiōes
semp ablui debēt decent cum vino calido v?
acceto. Et vt pili cōsolidationē carniū rena
scant? testa auellane vel testudinis combusta
terat. et cum oleo agitato sepe vñgat. ad idēz
valet carta bombicina. vel bombix cōbustus
et cum oleo agitatus. Itē nota q? sal in aqua
sufficienter infusum vel in acceto q? est meli
us. multū valet contra omnē tumefactionem
incipientem in dorso.

Libec

Capitulum. xxxi. De morbo

bis q̄ accidit in cruribus equi et alijs quibusdam et de morbo maleferruti et cura eius.

Impleto tractatu lesionū tergi sequi debet de his q̄ accidit in cruribus et pedibus et q̄ busdā alijs membris. Et p̄mo de morbo maleferruti q̄ venies in lūbis equi dolores i eis vlt in renibus eq̄ infert attrahēs nervos lūborum et renū incessanter. q̄ subito accidit ex supfluitate malorum humorum et aliqui ex frigiditate diu ante assumpta. et sepe accidit ppter supfluum et immoderatū p̄dus in eq̄ tergo improprie positi vnde equi vix p̄t se ex pte posteriori erigere. vel crura decenter leuare. et hic morbus vulgariter dicit maleferrut. cura in hac egitudine renes vel lumbi eq̄ patientis optie abradant. deinde fiat ibi strictorium tali mō. accipiat p̄x noualis. vel liquefacta decent in q̄dam pellicula. extendat ad longitudinē et latitudinē lūborū vel renū. deinde accipiat bolū armenū armoniacū. p̄x greca. galbanū olibanū. mastix olibanū sanguis draconis. galba equali p̄dere. et oia ista terant et decenter puluerizata supaspergant sup pice predicta et aliquantulū calefacta. et ponat sup renibus patientis pilis abrasis et inde nō moueatur donec leuissime poterit remoueri. Ad idē aliud strictorium meli⁹ accipiat consolida maior bolū armenū galbanum armoniacū p̄x greca mastix olibanū sanguis draconis sanguinis equini⁹ recens vel siccatus. tñ p̄o domastice pice greca et olibano. quātū de alijs oibus et puluerizent simul vel p se vel cū albumie oui et bona quātitate farine tritici misceant. et sup vna pecia forti de lana bene extensa ponant. et fiat p oia vt de p̄cedenti lumbi dixi emplastro. Itē ad idē remediū vltimū renes vel lūbi patientis decēti ferro calidissimo coquantur. crebras et multas lineas p longū et ex trasuerso faciēdo. ab vna pte renū. vsq̄ ad aliam p̄cedētes. nā supradicta emplastra renes consolidant. humores desiccāt. nervos mitigāt. et ignis carnes desecat attrahit. et coartat.

Capitulum. xxxij. De morbo

scalamenti et cura eius.

Accidit hec egritudo q̄ vulgo dicit scalamat. q̄ mouet vel sepat caput anche de loco vbi stare naturaliter debet in motu vlt cursu eq̄ cū pes labit vltra velle. vel cū p̄sus terrā premitt indirecte. Accidit etiā qñ pedes posteriores eq̄ retinīs mutant. cura ponat.

Nonus

astalata cōueniēs p vñ semissem sub leso capite anche. vt hūiores ad locū cōcursi p astalati viā habeāt exeūdi. et loc⁹ circū circa manibus sepe p̄ma. vt egrediat putredo. et paruo passu moueat equi. vt hūiores facili⁹ exeāt ppter motū. deinde fiat strictorium tali mō. accipiat p̄x naualis et greca olibanū et mastix et aliquantulū sanguis draconis. et tñ de pice nauali quātū de oibus alijs. et puluerizent. et si mul cū pice nauali siml oia liq̄fiant. et tñ. calida qñtūz pan poterit ponat in capite anche lese extēsa. et sup ea ponat stappa minute incisa. ad idē valz si ponant in loco leso sethones qui assidue hūiores ibi veniētes expellāt. Ad idē q̄ vltimū est remediū loc⁹ lesio anche tā p longū quā ex trasuerso decentibus lineis decoquat. vt restringantur humores.

Capitulum. xxxij. De lesione

spallari et cura eius.

Accidit in spalla lesio vt in anche. ex cisdem causis. et etiā ex ictu calcii alicui⁹ eq̄. q̄ curat eodē modo vt in anche. vt in eius lesione predictum est.

Capitulum. xxxiij. De

grauedine pectorali et cura eius.

Accidit idē qñq̄ p pect⁹ eq̄ ex supfluo sanguine vel labore vel onere aggrauat in tñ. q̄ equi videt in motu anteri⁹ aliquantū impediri. cura consuete vene sufficient ab vtraq̄ pte pectoris minuant. deinde sethones ponant sub pectore. q̄bus agitent in die vt in capitulo vermū dixi. et vsq̄ ad quidecim dies non tollantur ab eo.

Capitulum. xxxv. De morbo

zarde et cura eius.

Itē sup̄a dixerim morbū zarde naturaliter equo euenire. tñ etiā accidentaliter ei cōtingit. cū immoderate opp̄ssus est et crebris eq̄tationib⁹ festinat. ppter debilitatē et tenerritatē ipsorū. cū tñ accidit in cruribus eq̄ supflue impiguati. cū optet cū eq̄tado subito fari gari. qñ dissoluant ex dictis causis hūiores sup̄flui. et ad crura descēdunt. vñ sūt zarde in garetto vt sup̄ dixi. Cura cū equi videt in garetto rumefieri admodū nūc vel ampli⁹ exteri⁹ vlt interi⁹ itatū subueniat cū decēti decoctione p longū et obliquū i tumido loco als zarde decoctis sterē bouinū calidū cū oleo agitatū supponat semel tñ nō ampli⁹. deinde retinīs et p̄dici tā anteri⁹ q̄ posteri⁹ talit̄ allē

get q equus cocturas ore nullo modo carpe possit. nec ad aliū pedē fricare. nec i aliquo loco duro pedē fricare. ne possint excoriari cocture. nā p assiduū cocturā psumū equ? a uide fricat v? locū mordet decoctū. z a die de coctōis vsq ad dies. xj. erit h? diligēt? fuādū. Excoiato vel sepato corio z alnicis coctura rū qd in. ix. vel in. x. dieb? cōtingit. equ? in aq frigida velocissima teneat a sūmo mane vsq ad mediā terciā. ita q aq super z tāget cocturas p̄fatas. eo qd ab aq remota sup lineis cocturaz puluis terre subtilissim? v? cinis aspgat. idē etiā in sero fiat. vt teneat in aq ab hora vesperina vsq ad solis occasu. z puluis superasp̄gat vt dicit. z cōnuet hoc oī die z mane z sero. donec ignis fuerit solidat? deceter. Nā aq velox z frigida hūores desiccāt z vice ra. ignis cōsolidat z cōstringit. Et nota q in oī coctura d3 equus diligentissime custodiri ne cocturā possit mordere. vel in aliq loco fricare. qd ex nimio p̄ritu locum dentib? vsq ad neruos z ossa morderet.

Capitulu. xxxvij. De morbo spaneni et cura eius.

It morbus fit circa garectū intrinsec? ex latere garecti paulo inferius inflati: onē adducens. circa venā magnā q dicit fontanella. trahēs hūorē p venā assidue p̄dictā. vñ equus fatigat? cogit se dolere. et hec lesio cōtingit equo p omia velut zarda q vocatur spanenus. Cura de p̄dicta vena trahat sanguinis in tñ q p se sanguinē nō emittat. dein de tumefactio spaneni p longū et obliquū decubitu lincis decoquat. z fiat p oia vt in dicto zarde capitulo continetur.

Capitulu. xxxvij. De morbo turbe z cura eius.

It egritudo hec sub? caput garecti in magno posteriori neruo. aliquā putrefactionē facies p longitudinē ipsius nerui. in dignas cōtinue ipm z ledēs. z qd idem neru? qñ totum corpus eq sustinet. cogit necessario claudicare. accidit autē hec egritudo cū equ? mor? equitēf indebite. sepūs qz ptingit ex ore re q superfluo imposito sibi. tunc em propter teneritatē etatis incuruat neruus. ex q noiat turba ex ope nomē assumens. Cura cū dicit? neruus q incipit a capite garecti z inferi? tendit intra pedes in posteriori pre cruris videt aliq? incuruari. vel plus solito ingrossari. statim ingrossatio illa tā per longū quā per obli

quū decenter coquat. deinde fiat p oia vt sup de coctur? exp̄ssū. Et est notandū q vbiqz fuit cocture in crurib? eq fieri debet p longū z obliquū. sic pilus eq delcēdit inferi? qz melius cooperiunt a pilis. z min? apparēt quaz si fierēt ex trāuerso. z minus lederēt equum. si ymis aliq? crurū tangeretur ab igne.

Capitulu. xxxviij. De spinellis et cura eius.

It morbo qui spinella vocat fit sub mus garecti in iuctura ossis. eiusde? garecti in vtroq? latere. z qñq in vno tñ creans sup os ad magnitudinē auellane. vel mag? repris mēs iucturā in tñ. q equus multoties cogit claudicare. et accidit eq his causis vt turba. cura dicte spinelle sunt decenē coquēde atqz curande diligēt? vt p̄dictē cocture in omnibus curantur.

Capitulu. xxxix. De morbo suppressi et eius cura.

Iunt in ei? crurib? mltā z diuersa sup p̄ssa. vel cū mordet vel calce pcutit. vel ipso de crure pcutit rē aliquā durā. q nō in tñ nocina q̄sum de forma sunt in eq. q etiā in alijs p̄tib? corp̄is. nā solū in crurib? sepe fiūt. Cura cū oia sup̄ssa incipiāt fieri ex quadaz callositate carniū ex p̄cussione aliq? adueniente statim cū fieri videbit? callositas abradat. z accipiat absinthii p̄taria z brāca vtilina. scz folia tenera. z terant in siml? cū acungia. p cura veteri. z coqntur. z cocta tñ calida q̄sum pati poterit sup callositatē ponant. et bñ ligent. z nota q h? mollificatiū multū valz ad om̄s inflatiōes crurū ex p̄cussione aliq? venientes Itē ad eandē callositatē oīno dissipandā valet radix maluausca z radix lilij z cassij barz bassi trita cū erungia. z decocta cū pecia supposita admodū emplastri. z pluries remouetur. Itē valet cepe assatū cū lubricis terrestribus tritū. z cū oleo cōmuni agitatū. z coctus z calidū suppositū z renouatus in die. Si p̄o callositas illa fuerit antiq̄ta z dura effecta ea pus abrafa cū laurecta sacrificetur minute z sanguinet. deinde sal tartaz eq̄li pōdere subtilit trita. sup callositatē ponant. z ligent strictē nec vsq ad idē terciū dissoluāt. z tūc dissoluta loc? vngat butiro vel aliq? vinctuoso. Itē ad idē oīm vsq ad duriciē decoctū z mundatū calidū sup callositatē abrafa ponat ad modū placēule. z liget vsq ad diē terciū nō mouet si videt exp̄diēs. Itē valet sterē? cap

Liber

huius cataplasmati cum farina ordei. et creta in aceto fortissimo agitata. et postea superpositum ad modum emplastri. Si vero callositas illa dura non decreverit. sed in superpositum redigat antiquum decentibus cocturis quod est ultimum remedium succurratur.

Capitulum. xl. De attractione et cura eius.

Ita et alia egritudo in parte cruris anterioris tumefactio et indignatio nervi. et faciens claudicare. quod facile accidit et in cursu in motu cum pes posterior percutit nervum anterioris cruris. quod passio attractio vocatur in vulgo. Cura cum nervus predictus tumescit statim de vena coe sueta quod est parum super genua in parte anteriori minuatur. deinde fiat hoc mollificatio valens contra indignationem et tumorem nervorum. accipiat semine greci et semine lini squilla et radices malvausci equali misura. et cum arugia veteri porcina decem terantur. et insimul incorpentur. postea bulliat et semper agitent cum spatula. et sufficiens cocta ponant calida super longitudinem nervi lesi. et cum fascia lata ligent. et bis remouentur in die. ad idem etiam valet satis cepe assatum cum terrestribus lubricis et limacibus et butiro liquato eto similis agitata. et versus ad spissitudinem decoquantur super agitent cum spatula. ut fiat sicut vngentum. et de ipso abrasis pilis ter in die nervus lesus per longum vngatur. Si vero cruris attractio sit vetusta fleuborem de coe sueta vena quod posita est inter iuncturam et pedem ex latere interiori. et si ante postea medicie quod supra narravi. finem dicitur medicamina per aliquos dies parum vel nihil perficiat. Tunc nervo lesio et circumspectus abrasio fiat strictorium de pulvere rubeo vel albumine oui et farina: ut docui in capitulo maleferunt. Cruris ubi lesio est cum canapo vel lino et predicto strictorio involuendo nec inde remoueat versus ad ix. dies. et postea cum aqua calida strictorium a crure caute leuet. et nervus vngatur cum aliquo vinctuoso. et si predicta omnia non profuerint cocturis decentibus succurratur.

Capitulum. xli. De morbo scorilati et cura eius.

Accidit quibus quod iunctura cruris iuxta pedes ledit ex percussione quam facit in aliquo loco duro vel ex precipitatione eius in cursu vel motu: aut quod quibus pes indirecte percutit versus terram quod passio vulgariter dicitur scorilati. cura fiat pulvis de fure furitici et acceto forti ad spissitudinem bulli. aut agitata decem et calida quantus

Florus

pati poterit ponant super locum lesus. et cum pecia congrua bene ligent. in quolibet die semper remouentur. Si vero iunctura tumefacta patitur indignationem nervorum. fiat emplastrum fenigreci seminis lini et squille et aliorum. ut in precedenti capitulo dicitur. sed si occasio scorilati predicta os a suo loco mouet. pes equi lectus claudicans eleuet in alium. et cum equi cauda ligetur. deinde ligatur. deinde ducat ad manum versus loca motuosa. quod ex necessaria oppositione iuncture versus terram os distinctum aliquod ab alio vel aliquid motum instat. ter ad suum locum reuertitur. sicut debet. sed cum prius fieri debet mollificatio quod predictum. Accidit etiam quibus quod vnum os ab alio sic distingitur. quod vix aut nunquam commode ad suum locum potest reduci. ex quo iunctura tumefieri cogitur. inflatione durissima cui cocture beneficio succurri oportet. nota quod omni cura notata superius coactura ignis ultimum est remedium.

Capitulum. xlii. De lesione spinæ vel ligni et cura eius.

Quidam aliqui quod spina vel lignum intrat in iuncturas pedum. vel genua vel in alias partes cruris. et inter carnes remanet. propter quod vultus vel totum crus tumescit. et marcescit si nervus tangat. vnde cogitur claudicare. cura. abradantur vnde dicitur circa ipsum pilis. et suppuris et trita capita la certantur aliquantulum trita ponant super vulnus. et cum pecia fasciæ. ad idem valet radices arundinis. et radices daptami trite et superposite. idem faciunt limacie cum butiro trite et cocte. et postea superposite. quod sepe renouate lignum vel spinam infixa carni mirabile exteriora deducit. Et nota quod ad omnem inflationem molle et recent facta quod sit preter naturam ex percussione aliqui in genubo vel iuncturis. vel in aliqui parte cruris. satis valet decoctio mixture supra scripta. vix accipiatur piturie absinthij brance vrsine de folijs quod deterrius est. et cum arugia porcina veteri radium terantur. quod optime misceant. et postea in aliquo vase bulliant. continue agitata et cocta et calida quantus pati poterit super loco lesio ponant. et cum pecia fasciæ et sepius remoueat.

Capitulum. xliii. De gallica et cura ipsorum.

Sunt gallice naturaliter iuxta iuncturas et sepe accidentales ex fumositatem fumum stibuli cruris. madefacti. ex quo humores facile dissolunt. sunt etiam quibus in equo iuvene ex superfluo equitatu cura. sunt aliqui qui curare volentes gallicas et cum laucera sciunt corium. et deinde gallas

trahūt. vñ resalgarū int? ponūt. q? malū ē. qā talis loc? nimis neruosus existit. ⁊ ideo i m̄ dolor auget? q? supflui hūores ad locū cōcurrūt. ideo eoz meli? ē vt equ? gallos? vñ ad gēnuā mane ⁊ sero i aq? frigidissima ⁊ velocissima teneat. toties q? galle minuant? ppe coarctationē aq? frigide. deinde circa iūcturā gallarū. fiat rā p longū q̄s p obliquū cocture decētes. ⁊ postea curentur vt pluries est exp̄ssum.

Capitulu. xliij. De garp

pis ⁊ cura eozum.

Iūct garpe i iūcturā crurū circa pedes. i pte posteriori rūpētes sibi coriū. ⁊ carnes ex trāuerso incidētes. ⁊ qñq? p lōgā sepe pūciētes. p scissuras putrediez velut aquā. ardere equū assidue affligētes. q? accidūt ex supfluitate maloz. hūoz ad crura descēdētū. cura pili iūcture sunt depilādi pūs h̄ mō. Accipiant calcis viue tres pres. ⁊ auripigmētū q̄rta. q? trita decent cū aq? calidissima agitent. ⁊ ⁊ tādū coq̄nt. q? penna imissa subito depilect. Et lesa iūctura garpaz ex ea tñ calida q̄stuz pati poterit inūgat. ⁊ spacio vñ? hore dimittat ibidē. Postea pō cū aq? calida loc? garparū lauet. vt pili cadāt i totuz. q̄b? euallis lauet garpe cū decoctide maluz ⁊ fursurū ⁊ ipoz. subā cū panno ligent circū circa iūcturas. et sibi dimittant a sero vsq? ad mane ⁊ ecōuerso. Postea pō fiat vngētū de sepo ariet? cera ⁊ resina eq̄li mēsurā. ⁊ inuicē decent bulliāt. ⁊ assidue agitent. ⁊ de tali vngēto aliqñtuluz bis in die garpe vngant cū pēna gallie. et h̄ vngēto vtat donec scissure ⁊ rupture garpaz fuerit solidate. semper caueat ab omi sordē ⁊ aq. Cū aut fuerit solidate ablaq̄t ⁊ incidet vena mēgrā sursum in corā interi? vt i spāne cap. dicit. sanguine aut vt decet detracto garpe coq̄nt. ⁊ cocture curent vt dictū ē sup. Sciēdū est tñ q? garpaz infirmitas raro pfecte curat

Capitulu. xlv. De crepa

cij? ⁊ cura eozum.

Iūct sibi egritudines int iūcturā cruris ⁊ yngulā. coriū rūpētes ⁊ carnē ad filitūdinē scabiei. aliqñ putredinē emittentes. ⁊ ex ardore mltoties equū dolere faciētes. q? solēt euenire pluries ex fumositatē stabuli. crurib? madefact? cura. curent vt dictū est in cap. pcedēti. excepto q? vena mēgrā nō laq̄at nec crepationē eis coct? aliq̄b? sunt coq̄ndi. in pcedēti tñ cap. addit q? euulsiā pūs pilis mō pscripto h̄ vngēto vtat. Accipiat de fulgie de viridi ra

mo de auripigmēto ⁊ tñ de melle liq̄do vt de oib? sup̄dictis. q? trita ⁊ i sum? agitata vsq? ad spissitudinē decoq̄nt. et misceat cū eis aliqñtulū calē viue. spq? misceatur cū spatula do? nec fiat vngētuz de q? aliqñtulū calido bis in die vngant crepacie. ipis pūs ablutis cū vñ no albo. ⁊ aliqñtulū calefacto. cauēdo sp̄ eas a sordib? vt p̄diti. h̄ em vngētū crepacias mirabilē cōsolidat ⁊ pstringit. ad idē vñ sac? friatio foris ⁊ frēqns crepaciaz. cū puerili vna. Itē valz si equ? panēs diu teneat i aq? marina. fit etiā q̄daz alia crepacia lōga ⁊ magna ex trāuerso i bulesis int carnē vna ⁊ yngulā q? deterior est alijs. ⁊ magis eq̄s affligit. q? nō curat vngēt? nec alijs medicamib? nisi cocturis. ideo ipa crepacia i extremitatib? suis cū ferro i capite rotūdo fūdit? est coq̄nda. nā bñ fūco ignis ipa crepacia nō p̄t augeri s; minui

Capitulu. xlvj. De can

cro ⁊ cura eius.

Ancor fit iuxta iuncturas crurū circa pedes. ⁊ qñq? i alijs p̄tib? crurū vt corz poris veniēs ex aliq? vulnere ibi facto. ⁊ post modū p negligētiā. Cū equ? hūis vuln? in iūctura p̄dicta eq̄rat? p turpitudines aut aq̄s. cura in q̄cūq? pte sit corz pūs h̄ mō curat. Accipiatur lucc? affodilloz in bona q̄ntitate. ⁊ agitet diu. cū duab? p̄tib? calē viue. ⁊ tertia auripigmētū subtilit triti. deinde ponat in q̄daz vase fictili opilato. postmodū ne fum? vt va por inde possit exire. ⁊ tñ dimittat bullire ac coq̄. q? i puluerē redigat. ⁊ de tali puluere ponat in vulnere. mortificato cācro curet vuln? cū albumie oui. ⁊ alijs vt sup? p̄tinct abluo sp̄ pūs cancro cū acceto Signū aut mortificatiōis cācri est. cū vuln? circūquaq? tūescit. ad idē valz sterc? hūanū pulverizatū ⁊ mixtū cū tartaro cōbustū eq̄li mēsurā. Itē valet ad idē tartaz cōbustū cū sale minute mixtū. ⁊ suppositū. Itē aliud medicamē melius mortificās cancro. alleū bñ tritū cū pipe ⁊ piretro. ⁊ aliqñtulū arūgie porcine tritis adinuicē mixtū in vuln? canceri. ⁊ stricte liget. ⁊ bis in die mutet donec cācer mortificet. deinde curetur vuln? vt diti. Et nota q? p̄dictē medicie sunt bone in loc? neruosis. ⁊ in arterijs vndiq? intricatis ⁊ venis. nā in talib? loc? nō est viedūz cocturis. sed i carnosissimis vñ nullaten? est vitandū. immo cū coctur? facili? curat in ipis;

Capitulum. xlvij. De fi

stula ⁊ cura eius.

u ij

Liber

I vuln⁹ p⁹dictū cācri z ipse cācer antiq⁹ tur z nō curet cōnerit in fistulā. q̄ est de terior z difficilior ad curādū. sed solēt curari aliqū cū affūdilloz puluere immiscēdo eidē tñ de puluere auripigmentū. q̄ntūz de calce viua. vt violentior fiat. Itē aliud ad sanādū violenti⁹ fistulā. accipiat calx viua z tantūde auripigmentū. q̄ puluezata decent agitent cū succis allei cepe z ebulli. eq̄li mēsurā z sufficientē bulliāt in melle liq̄do. z acceto. z agitent cōtinue donec fiat vngentū. de q̄ cōmitat in fistulā. bis i die vulnere cū acceto fortissimo prius abluto. Itē aliud violenti⁹ oībz alijs p⁹dictis resalgaz puluerizatū. ad idē accipiat auripigmentū viride ramū calx viua eq̄li pōdere z de attramēto z piretro cū acceto z melle aliq̄ntulū decoq̄nt. z sp̄ agitent. z de illo magda leones bis i die mitat in fistulā donec mortificata erit. abluto sp̄ vulnere cū acceto fortissimo. Est autē signū mortificationis ei⁹ qū tume scit z rubet. mortificata pō fistula curet vt in alijs vulneribz p̄tinet. Si pō i loc⁹ carnosus crearet fistula fiat p̄ oīa vt i cura cāceris p̄tinet.

Capitulum. xliij. De morbo malpino z cura eius.

Si z alia egritudo q̄ vulgarit⁹ dī malpino q̄ fit p̄prie in bullis vngularū eq̄. vt carnes viue iungunt vngulis q̄ velut infusio impedit gressus eq̄. z q̄nq̄ in vno pedū. z q̄nq̄ trāsīt ad oēs. si nō curet instant. z q̄nq̄ facit vlcera euenire in lingua eq̄. accidit autē de leui ex malis hūoribz ad ipm locū decursis. z sepi⁹ ex stabuli fumositatē. pedibz ab aq̄ z foridibz nō siccatis. Cura p̄mo eq̄ patiētis vngule vsq̄ ad subulitatē p̄parent. Deinde cū cura senecta ferrea bullesia pedis vsq̄ q̄si ad vnū vngule adnubilet vt bullesia possit vndiq̄ vaporare. deinde ab vtraq̄ pte bullesie sic flexu boromet vt inde euacuent hūores ad locum cōcurfi. vt cū ferro cuspideo ab vtraq̄ pte fūdūt decoquat. z sp̄ caueat a foridibz ab aq̄. z nō debeat fatigari. postea pō fiant pulues de fursure z acceto. q̄ in simul bulliāt. z cōtinue agitent. q̄ tñ calida q̄ntū pari poterit super q̄ dā pectā bñ ampla extēdat. z circa pedē lesuz ponat. z bis i die mutet. Et ab herbaz cōmestione caueat oīno. z etiā de alijs rebus parū comedat. donec fuerit liberatus. Nam herbe ceteraq̄ cibaria multa hūores augmentant.

Capitulum. xlix. De furma. id est furmelli z cura eius.

Nonus

It autē qdā infirmitas q̄ furma vulgarit⁹ ter dī. int⁹ iūcturā pedis z pedē. sup⁹ coronā ppe in pasturā. q̄ accidit ex pculsiōe mala. z indecentē impedit. solēt sepi⁹ euenire in aliq̄ duro loco. z etiā occasiōe mala z indecēter impedit solēt sepius euenire. q̄ nisi cū ad huc sit recēs curet efficit sup⁹ os durissimum cū veterascat. extēdens se aliq̄ter sup⁹ coronā cui vniuersalit⁹ subueniendū est siue sit recēs. siue fuerit antiquatū vt p⁹dictū est in cura sup⁹ preli. Et nota q̄ hec infirmitas plimū impedit gressus eq̄. qz loc⁹ vbi furma orit⁹ nerno⁹ sus z plen⁹ venis z arterijs vndiq̄ intricat⁹.

Capitulum. l. De egritudine pedum z vngularum.

Completo tractatu de lesiōibz mēbrozū eq̄ z cruriū. restat videre z dicere de infirmitatibz vnguloz pedū. z primo de fica q̄ fit in eq̄ vngula siue pedis vngula vsq̄ ad tūellū intrinsecū p̄ mediū scindēs. Et q̄nq̄ incipit i corona pedis. z incēdit p̄ longū inferi⁹ vsq̄ ad extremitatē vngule vel pedis. emittēs aliq̄n vniū sanguinē p̄ scissurā. accidit autē cū equ⁹ est ex lesiōe tuelli int⁹ vngulā existētis. Cum hec infirmitas intū z caput habeat a tuello. z q̄nq̄ accidit cū equ⁹ est iuuenis ppe

ungule tencritatē. nā percutiendo vel acriter
pmendo in aliquo loco duro ledit tuellus te
nerrimus vt pdici. propter q̄ claudicat equ?
cū sepius equitat cura. inquirant radices si
ce plus tuellū iuxta coronā pedis inter viuū
z mortuū vnguli. cū rosucta. z desup incida
tur donec vngula incipiat sanguiare. deinde
accipiat serpens z ad minutū incilus. abiectis
cauda z capite in qdā vase. oleo cōmuni ple
no decoquat in m̄ q̄ carnes serpentis in oleo
liqueat. z ab ossibz sepeñ. z de his fiat vngen
tū. ex q̄ aliquātuluz calefacto radices fice bis
in die vngant. donec mortificet fice. z vngu
la in statu pristinū inter duat. Sempqz ca
uendū est ne pes paties a foridibz vel aq̄ tan
gat. z q̄ equus herbas yllō modo comedat.

Capitulum. li. De mor

bo superposite z cura eius.

It hec lesio q̄ supposita dī int carnē z
vngulā. facies rupturā carnis ibidē. s̄
si antiquat sepe cācer efficit. z accidit cū casu
eq̄ pes ponit sup aliū pedē cura. stat cū vul
nus sit occasione p̄dicta incidat cū rosucta
m̄ de vngula circa vuln. q̄ vngula carnē vi
nā nō p̄mat. nec tāgat eandē. nā si p̄meret con
solidatio impediret oīno. absclsa aut vngula
circūquaqz ablutoqz vulnere cū vino calido
vel acceto curet. z consolidet vuln. vt in p̄ce
dēti capitulo cōtinet. sempqz caueat vuln. a
foridibz z aq̄. donec fuerit solidatū. Si vō p
negligentiā redigat in cancrū. curat vt in ca
pitulo cācri cōtinet. si aut cōuertat in fistulā.
curat. vt in capitulo fistule continet.

Capitulum. lii. De infu

sione descendente ad vngulas.

Cidit aliq̄ q̄ equi infusio nō curata
descēdit ad pedes sub vngulis. cui si re
ces est succurrant hoc mō. Extremities yn
gule in pre anteriori cū rosucta pua caueat sū
ditus. donec vena m̄grā q̄ illuc tendit cū ros
ucta rumpat. z sanguis fluat vsqz q̄li ad des
bilitatē eq̄. z si expēdret in alijs pedibz clau
dicantibz idē fiat. post extractionē fere sangui
nis impleat vuln. sale minuto. z sup ipm po
nat stappa in acceto pfusa. deinde liget fascia
nec dissoluat vsqz ad diē scōm. deinde curet
vuln. cū puluere galli vel miri vl lēuisci bis
in die abluto semp vulnere pus cū acceto. z a
foridibz z aqua caueat donec fuerit liberat.

Capitulum. liii. De dissolu

tina vngularum z cura eius.

Ivo hūiores decursi ad pedes actione
infusiois iā dicte int vngulas ex incō
grua cura fuerit antiquati. op̄et pedes clau
dicātes penit. desolari. vt hūiores z sanguis
ibidē inclusi euacuent in totū. incidat ergo sa
le subit. vngula circa extremitatē vngule. cū
rosucta. deinde violentē extremitates vngu
le extirpent extrinsecus. z stappa in albumine
oui sufficient infusa ponat in vuln. z pes to
tus optime fasciet. z sic dimittat vsqz ad diez
sequentē. Postea vō acceto fortissimo aliq̄n
tūlū calido abluat vuln. z de sale minuto z
tartaro impleat. z supponat z superaspergat
de puluere galle miri aut lēuisci. qui carnes
cōsolidat z hūiores cōstringunt. abluto semp
pus cū acceto vulnere. z talis curatio fiat vs
qz ad carnū cōsolidationē. z vngule renatio
nē. z semp caueat pes lesus a foridibz z ab aq̄.
ad idē aliud vngentū vtendū post appositio
nē salis z tartari cōsolidationē carnū probi
bēs fluxū humoris. accipiat puluis olibanī
masticis z picis grece. z aliquātulū sanguis
draconis misceant. cum cera noua liq̄facta. z
tantundē de sepo arietis. z bulliāt in simul. vt
fiat vngentū calido vtat in cura p̄dicta. Et
nota q̄ multe sunt infirmitates in q̄bz op̄et
vngulas desolari. in q̄bus oibz est p̄dicta cu
ra vtendū Itē ad humectandū singlas vngu
las vt leuius p̄parent. accipiant malua. pita
ria fursur z sepiū. z oia in simul bulliāt. z agi
tent continue. ac de ipsa coctione sufficienter
calida vngule cum pecia inuoluant.

Capitulum. liii. De muta

tione vngularum z cura eius.

Epe accidit q̄ desidia marischa alci hu
mores concursi ad pedes z diu inclusi
m̄ int vngulā antiquā a tuello intrinseco se
pant. exēdi viā q̄rentes. accidit enā aliq̄ q̄
vngula penit. z subito sepat a tuello. z cadit
p̄pter furore multoz hūoz ad vngulā discor
soz. z q̄nqz paulatī vngula se diuidit a tuello
z nascit scq̄ns noua vngula sepantē. q̄d acci
dit p̄pter paucitatē hūoz. cui sic subueniat.
Cura stat cū rosucta circū circa vet vngu
la incidat aliquātulū. vbi iūgit cū nouella. ita
q̄ vet vngula dura nonā nō p̄mat. nec in ali
q̄ ledat. deinde accipiant due p̄tes sepe arietis
z tertia cere. bulliāt simul agitādo. z addēdo
aliq̄ntulū olei. donec fiat vngentū. de quo ali
quāntulū calido bis i die noua vngula vnga
tur. Et nota q̄ hoc vngentū valer ad reno
uatur.

Libec

natione et augmentacione oim vngular. s. cas-
neat sp a foridib et ab aq. vngula po q subito
diuidit a tuello. et cadit incurabilis credit. s.
talis cura probet. Accipiat pte greca. oliba-
nu. mastix. bolu. sanguinis draconis. et galba-
nu. equi mesura puluerizata subtilit cu duabo
tribo sepe arictis. et tercia cere agitando coqna-
tur. deinde panus line infundat in eis. et de
tali pano fiat capellu seu subcellare admodu
tuelli. in q tuellus ponat. et bis i die extracto
capello tuellus abluat cu acceto fortissimo te-
pefacto. et iterum in capellu mittat. et est valde
cauedu. ne tuellus ab aliq duro tagat. et qnqz
equi. ppter vngule amissionem recte stare no po-
test. et tunc fiat eidem stratu de longis paleis. sup
q pro velle qescat. et q graue et tediosum esset
eq semp iacere. accipiat fortis pecia pani. vel
fortificet cu cingulis. et in capitib optie liget
cu finib. a medietate corporis vsq ad pect sub-
eo ponat. et funes ligentur ad trabes. talit q
equi pedib terra tagat. et sustineat ab eis. et in
tin eleuet. Et nota q h artificio pot equi in-
uari. qn ppter aliqd impedimentu recte stare
non potest.

Capitulu. lu. De diuer-

sis inclanaturis et cura eorum.

It qdam spes inclanature ledēs fundi-
tus tuellu intrinsecu. fit et alia. q transit
inter tuellu et virgula. intrinsecu tuellu min-
ledēs. fit ena terciu. no ledēs tuellu in aliquo.
sed vnu vngula attingit et ledit. pma spes sa-
tis piculosa est pedi. quia tuellu ledit. que est
qdam teneritas ossis admodu vngule facie.
vngula nutries. et radice vngule in se tenens
cura. si tuellus fuerit funditus nimis lesus.
subuenit ei salubriter. cu vngule dissolutioe.
Si po fuerit paru ledēs. discooperiat cu fer-
reo instrumento. sola vngula circa vuln et in
tin circū circa lesionē de vngula fundit inci-
dat. q lesio attingat et discooperiat decenter.
quo discoopra subtiliet vngula sola circa le-
sionē in tin q spaciū cōueniēs sit int lesionē
et vngula. ita q ipsa no pmat nec adhereat le-
sioni. Quo facto vuln cu stappa et albumie
oui impleat. deinde curet vuln cu sale minu-
to. et acceto forti. et puluere galle ac mirri aut
lentisci. vt dicum est in capitulo pcedenti. si po
clauellus inter tuellu et vngula trāherit min-
piculosus existit. quia tuellus no ledit nisi ex-
latere. Sic aut curat inclanatura prius vsqz
ad vnu fundit degeat. incidēdo per longu
vngula. et ampliando circa vulnus decent. et

Florus

circūcidat vngula lesioni propinqua. vt vul-
neri no cohereat villo modo. Inclanatura au-
te discoopra vulnus abluat. cu forti acceto et
impleat de sale minuto. et cooperiat cu stup-
pa in acceto posita. et cu pecia fasciet. et curet
lesio bis in die vt sup narraui. Si po sit ter-
cia species q non ledit tuellu. sed vnu vngu-
la tangit et ledit. fiat oino idē vt in scda specie
dixi. adiungit tamē ei q discoopra pus in cla-
uatura decent exteri vngula incidat vsqz ad
lesionē clauelle. vt nihil turpitudinis vel aliteri-
us rei int lesionē mō aliq retinet. Et nota q
oēs alie inclanature q non tangūt neqz ledūt
tuellu intrinsecu. pnt leuē curari. attētis pri-
us lesionibz put debet hoc mō sepū vel cera
vel oleu vel aliud vinctuosum calida cu sale
vel tartaro tritis fortiter mittat in vuln. Itē
valet vligo cu oleo agitata. Itē valet ad idem
albumē oui cu acceto et oleo agitata. Et nota
q oēs lesiones pedū et vngular q accidūt oc-
cassione clauelli vel ligni vel alteri rei intran-
tis in vnu vngule anteqz vngula vel pes tā-
gat inclanatura inquirat vt cōuenit. fiat etiā
pultes de fursure sepiis et maluis. q oia bulli-
ant cu acceto vsqz ad spissitudinē et calida qn
tū pati poterit in quadā pecia posita sup pes
de lesum ligent. et sic a sero vsqz ad mane vel
ecōtrario dimittant. nā hec dolorē mingāt. et
poros vngule tēperant et hūectant. vt facili-
vngula incidat. semper ab equitatu aq et for-
dibus caueat Accidit etiā aliqū inclanatura
ex impericia medicatis q non bene attingit.
nec curat. vnde contingit q putredo lesionis
inclusa inter vngula facit sibi viā inter carnē
et vngula vt exterius egrediat rūpens carnē
sup pedē. ibiqz efficit quoddā vuln emittēs
putredinē. qd vuln curari debet. vt scz in ca-
pitulo eodē dixi. inclanatura tū iterū requira-
tur et attingat vsqz ad vnu. deinde curet vt in
alijs clauaturis dixi.

Capitulum. luj. De mor-

bo qui dicitur ficus et cura eius.

Eccidit qnqz q pes ledit sub vngula
in medio sole ex ferro vt alia re dura in-
frantē vsqz ad tuellu. ex quo tuellus ledit. ex q
lesione cu vngula non incidit circūquaqz vt
debet. nascit sup tuello qdam carnis supflui-
tas. q supat sole supficie admodu ficus vul-
gariter noiatur. cura pus de vngula q circa
vuln incidat in tin q fiat cōueniēs spaciū
inter solā pedis et ficu. postea vsqz sole super-
ficie incidat ficus. extracto sanguine spongia

marina sup ficum liget. vt ipsa ficus vsq ad
tucellū funditus corrodaf. ⁊ spongia non mo
ueat donec ficus fuerit in totū corrosus. po
stea ꝑo curet lesio vt dictū est in alijs lesioni
bus pedū. in defectu tamē spongie valet pul
uis affodillorū vel rei alterius corrosiue pre
dicto resalgari excepto qꝫ immoderate violē
tū existit. ⁊ est cauendū ne ibi coctura oīno fi
er. nā tucellus ꝑpter tēneritudinē suā posset
taliter ledi qꝫ vngula diuideret ab ipso.

**Capitulū. lviij. De gene
ralibus egritudinibus equorum.**

Quis claudicans de pede anteriori si
nō premit terrā nisi cum puncta pedis
in vngula patit. Equus claudicans si nō pli
cat postfalcia vel iūcturas circa iūcturas est
lesio. Si equus claudicans anteri⁹ in reuolu
tione a dextris vel a sinistris fit claudican⁹
in spatulis dolor existit. si equ⁹ posteri⁹ clau
dicans in sua reuolutione fit claudican⁹ in
ancho fit passio. Si equus portans dorsum
depressum versus terras facit passus in gressu
m. multos ⁊ crebros. pectoris lesione grauaf.
Si equus anteri⁹ claudicans cū quiescit po
nit pedē claudicante ante aliūqꝫ subsistes su
per posteri⁹ nō sustineat se nisi in puncto pe
dis posterioris ⁊ in suo motu iuncturam nō
plicat fere in iūctura est lesio. Si equus ha
bēs anticar. flantū nariū flantū emittat frigidū.
⁊ habeat oculos quondie lacrimantes qñ mor
tus iudicat. equ⁹ habēs infirmitatē cimoꝝ
re vel vermis volanū in capite emittens per
nares humores cōtinue velut aquā pinguez
⁊ frigidā vit euadit. Si equus habēs infir
mitatē aragaci emittat in tñ per stercoꝝ li
quefacta qꝫ nihil in eius vtre fumi remaneat
⁊ per effusione non cessat infirmitas. in pro
ximo moriet. Si equus habēs egritudinem
vularū subito ⁊ vltier redigit in sudorem.
⁊ membra eius omnia tremāt. non videt eua
dere posse. Si equus habēs egritudinē fri
giditatis caput inflatum. ⁊ habet oculos tu
midos. ⁊ caput deferre valde deorsum pendēs
extremitates auriculaz pendētes ⁊ frigidās.
⁊ nares etiam frigidās vit aut nunqꝫ euadet.
Si equus patiens morbi strangulonis cui⁹
difficultate aut sonitu narium. aut gutturus
spīritū emittat. ⁊ totum guttur inflatūqꝫ diffi
cillime liberatur.

**Capitulū. lviij. De mu
lis.**

I quē mulorum genus creare delectat.
equā magni corporis solidis ossib⁹. et
forma egregia debet eligere. in qua nō velo
citatē sed robur exquirat. eius etas a quadri
ennio vsq ad decennium existat. Et equo ⁊ as
ina vel asino ⁊ equa muli creant. sed generosi
tis nullū est huiusmodi anial qꝫ quod ex as
ina ⁊ equa nascet. admissarius ergo asinus sit
huiusmodi corpe amplo ⁊ solido mustuloso.
strictis ⁊ fortib⁹ mēbris. nigri vel murini co
loris aut rubei. qꝫ tamē si discolorēs pilos in
palpebris aut auribus gerit variabit sobolis
plurimū colorē. mior trienio maior decenio.
nō debz admitti. Si asin⁹ vilas equā fastidit
ostēsam pus asinā donec voluptas sollicitet
postea subducim⁹. Et tūc equā incitata libi
do nō spernet. ⁊ rapt⁹ illecebr⁹ sui gener⁹ in p
mixtione cōsentiet alieni. Etas muli cognosci
vt equoz dī. Si nascent⁹ ⁊ morant⁹ in mōib⁹
vngule dure fiāt. si ꝑo in palustrib⁹ aut vligi
notis nati sūt vngulas hnt molles. ⁊ ideo ta
les cū anniculi sunt debēt a matre repelli. ⁊ ꝑ
miores asperos pasci. vt eoz vngle durefcat.
⁊ ne ininērs laboz in etate tēnera solidate con
tēnent. mensib⁹. xij. vt equi morat⁹ in vtre ma
tris Accidūt illis egritudines aliqꝫ sicut eqs.
que cognosci ⁊ curari possunt. vt sanis plene
dictum est in tractatu equorum.

Liber
Capitulū. lix. De asinis.

Sinorū gen⁹ q̄ vult facere bonū. p̄mo vidēdū est vt mares femiasq; bona etate sumat. firmas oib; p̄tib; corpis. amplo scilicet bono. ex his locis inde opti existūt. bonū genera sūt duo. vnū ferū qd vocāt onagros. in frigia ⁊ licaonia vbi sunt greges mlti feri. alter. māfuctū. vt sūt in ytalīa oēs ad seiatio- nē onagros ydoneos q̄ e fero fit māfuct⁹. faci- le e māfucto fer⁹ nūq; q̄ siles pentū nascunt. Eligēdi sūt masculus ⁊ fcia. Comode pascūt farre ⁊ fufurib; ordeacijs. admittunt aut sol sticiū estiuū i eodē tpe alternis ānis p̄iant. tū. em̄ mēse p̄ceptū semē reddūt p̄gnātes. ope al- leuiāde sunt. vent em̄ ex labore eo q̄ nationē deteriore reddit. mares p̄o labore alieniādi nō sunt. eo q̄ remissiōe labor. deteriores sūt in pastu fere eadē seruāda sunt q̄ in eqs remo- uēdi a matre. p̄cio anno nocib; pariant eē cū eis. ⁊ leuit capistr⁹ ablaqati habcant iūcti. ter- cio āno domari incipiūt ⁊ instrui ad eas res. q̄s q̄s eos vult hē in vsu. nā aliq̄ eos nō eli- gūt nisi ad hoc vt onera portāt. alij vt molas ducāt. nōnulli eos ad vehendū disponunt. ⁊ pleriq; ad arandū vbi leuis est terra. accidūt eis aliquē egritudines que cognosci ⁊ curari possunt vt in equis curantur.

Capitulū. lx. De bubu-
lis ⁊ grege boū q̄les debēt eē thauri ⁊ vacce.

Nonus

A bubulo genere ḡdus etatū q̄tuor eē dicūt. p̄ia vitulū. scda iumētoz. tertia boū. q̄ta vetuloz. q̄ gregem armētoz emere vult. obseruare d̄z p̄mū. vt sint vacce ad fru- ct⁹ ferēdos etat⁹ poti⁹ integre q̄ impfecte bñ cōposite vt oia mēbra sint grossa. inuicez sibi rīdeat altissima forma. corpoz lōgi. vteri ca- pac⁹ ⁊ lōgi. lata frōte. oculis nigr⁹ ⁊ grandib;. pulcr⁹ cornib;. ⁊ p̄cipue nigr⁹. pilosis aurib;. cōpressis malis. pallearijs maris. aptis nari- bus. ceruicib; grossis ⁊ lōgis. ⁊ collo laq; ⁊ hūo- ris. crurib; nigr⁹ ⁊ puis. cauda p̄fusa vsq; ad calces. in inferiori p̄te frēq̄ntib; pilis subcris- pis. rect⁹ genib;. p̄gulis breuib;. ⁊ p̄tib;. corio ad tactū nō aspero neq; duro. s; grosso ponti- sumū nigro. inde rubeo. tercio caluo. q̄to al- bo. mollissim⁹ em̄ hic ē p̄m⁹ durissim⁹. ceteri medij etatis. matie terne. q; vsq; ad decēniū fetus. p̄cedit ex his vtilior. Thauri cōgscunt bis signis. vt sunt alti atq; rigētib; mēbr⁹. eta- tis medie. ⁊ mag⁹ q̄ in iuuetute mīor ē. q̄s qui declināt ad senū. pua facie puis cornib;. tor- tosa vastaq; ceruice. ventre substricto. et q̄ ex his ori sunt rīdent ad pentū specie. et q̄bre- giōib; nati sunt refert meliores em̄ in vna de- teriores inueniunt in alia. vterpientia docet.

Capitulū. lxi. Qualiter
vacce ad thauros submitti debent.

Is armētis hyeme maritia estate opa- ca ⁊ frigida pem⁹ mōrana matie. quia meli⁹ frutecis ⁊ internascēte herba saturant.

Libor

Quis circa fluuios recte ppter amena loca pa-
scant. fetore in aq̄s tepidioribz adiuuant. vñ
vituli? habent vbi pluuias aqua tepetes for-
mat lacunas. vt ait palladi⁹. Stabula vtilia
sūt saca vl glareis aut arena vl lapidibz stra-
ta. adueta aliquantulū. vt elabi possit hñor pñ
meridiane aduersa. ppter flatos glaciales. q̄-
bus aliq̄s obfistere d̄z obiectis. cauere op̄et
ne aut angustū? stent aut feriant aut pcurrāt.
z q̄ eas estate tabani cōcitare solēt z bestiole
qdā minute sub cauda ne cōcitant. in claudā
tur septis. his substermit op̄et frōdes vel stra-
mē. aliud ve in cubilia. q̄ molli? q̄escant. esta-
te ad aquā bis appellāde sunt i die. sed hyeme
semel. cū pere ceperit qd fieri solēt de mēse ap-
lis. in tra stabulū pabulū feruari op̄et inte-
grū. qd regrediētes degustare possint. vt suffi-
cere possint tributo labori z lactis. fastidiose
enī ppter ptū sūt. Et puidendū q̄ recipiat se
ne frigid⁹ loc⁹ sit. alioz enī z fames eas ma-
grefcere cogit. z nocte lactātes cū matribz nō
cubēt. obterunt enī ad eas mane adigi op̄et.
vt cū redierit a pascu. custos diligēs d̄z vetu-
lis z sterilibz amonis reputare. Si que nouel-
las subinde cōducere z steriles aratro z labo-
ribz reputare. Si que amiserūt vitulos eis
supponere op̄et eos. q̄b nō sāt p̄bēt matres.

Capitulum. lxiij. Quali- ter z quando vacce submitti debent.

Nonus Fo. Cxxiij.

Rop̄ter feturā hoc seruare debere ait
Varro. ante admissurā p vñ mēsem
cibo z potu se nō impleat. q̄a estiman-
tur facili? matre cōcipere. Contra thauri duo-
bus mēsi bz ante admissurā herba palea z se-
no debēt fieri pleniores. z secerni a femis. de
inde in grege redigi mēse maij. circa finē vl
toto iunio. z initio iulij fm Palladiū. vt que
tūc cōcipiūt tēperatissimo tpe anni p̄at. vac-
ce enī decē mēsi bz sunt p̄gnātes. ante binaz
etate eis thaurus non debet admitti. vt trime-
p̄iant. asserunt greci si mares creare volueris
sinistri thauri in coitu ligandū testiculū. si fe-
minā vel femias dextrū. eo q̄ semē dexter ge-
neret masculū. sinistri feminā thauri diu an-
te admissurā sunt abstinendi. vt cū tēpus erit
admittēdi acris in causas feruorū incubāt.
seragita vaccis duo thauri scdm Varronē.
sed Palladius ait q̄ xv. vacce sufficiunt vñ
thauo. Si habūdantia pabuli est in regio-
ne qua pascim⁹ p̄or annis omibz in fetura
vacca submitti. sed si deest sūt alternis annis
onerāde maxime si alicui operi consueuerūt
seruire.

Capitulum. lxiij. Quali- ter vituli debēt teneri z qñ castrari z domari.

Libet

Am creuerit vituli leuade sunt matres
pabulo viridi obijciendo in psepis. Jte
his vt fere i oibz stabulis lapides substermen
di sūt. vl qd aliud ne vngule putrescat. ab eq
norio autūnali yna pascunt cū matribz. La
strare nō debēt añ biennii. qz difficile si ante
fecerz se recipiūt. q aut postea castrant duri z
inutiles sūt. Castrant aut fīm modū palladij
sic alligato em vitulo. ac deiecto testiculi scil
sa pelle claudunt. ignis securito aut dolabr
vl qd est meli? formato ad h ferramēto vt gla
dij silitudinē teneat. ita em circa ipam regulā
ferri acies impmūt. vnoqz ictu. morā doloris
bñficio celeritatē assumit. z vltis venis z pelli
bus a sanguis fluxu cicatrit qdāmō cū ipso
vulnere nata defendit. vulnera pō castratoz
cinere sarmenti z spuma z liniant argēti a po
tu castrat? abstineat. z cibis pascat ex ignis.
z seqnte triduo ei pbeant arboz. tenere sumi
tates. z frutecta mollia. z herbe viridis coma
pice etiā liqda mixto cinere puto vl sine ferro
ignito castrant. sz si cū ferro acuto ignit? fiat
non est necēia pñs cura. Semestribz vitulis
dētur fursures tritici z farina ordei. z tenera
herba. z vt bibāt mane z vespe curet. Circa si
nē marcij vl aplis initii domadi sunt boues
trinij. nā post qnquēniū domari nō pñt. etas
duricia repugnāt. Capite g statit doment. q
qdē pus cū teneri sūt frequē man? attractati
one māsuēscāt. sz stabulū noui boues largio
ribo spacijs hie debebūt. ad stabula ducātur
qz si nimia fuerit aspitas vno die atqz nocte
viculis z ieiunijs vincēt seu mīgent. Tūc
appellatōibz illecebrz oblatōz. nō a latere ne
qz a tergo ptractet sz a frōte accedēs bubule?
admulceat nares z terga ptractet si mī ne ali
quē calce vl cornu pcutiāt qz viciū si in pñor
dijz affectauerit obtinebit. aliqz eos int se iun
gūt z docent eos onera leuioza portare z qd
vtile ē si aratiōi parant subacto pus solo exer
cēdi sunt i arena qz ad vecturā paras fac pñ
mū inania ducere plaustra. z si possis p viciū
aut oppidū vbi sit strepit? ducas. z quē fecerz
bettrū fac etiā sinistz. z sic laborati reqes erit
vbi tra leuis est nō fortibz bobz sz vacē. z as
his vti pōt. Et in leui plaustro sūt z ad molā
olei facile vt nou? labor adhuc tenera colla
nō quasset. Expediōz aut domandi rō est. si
āspertū bouē māsueto z valido boue iūgas. q
ostēdēt facile ad oia coget officia. si post do
miturā decumbet in sulco nō afficiat igne vel
verberē. sz pot? cū decumbit pedes eius ita
ligent vinctis. vt nō possit progredi aut stare

Flomus

vel pascere quo facto siti vel fame laxatis ca
rebit hoc vicio.

Capitulū. lxiij. De bob?

qualiter debēt emi z de cognitiōe etatis eozū.

Ad bob? emēdis hec signa expectent vt
sint nouelli qdratio z grandibz mēbris
foliti corporis. musculis vbiqz surgētibz. ma
gnis auribz. lata fronte. z crispā labijs. oculisqz
nigrātibz cornibz robustis. ac sine curuature
puitate. limatis patulis naribz z sum? ceruis
ce corioza atqz cōpacta. palcaribz largis z ge
nua circa fluitibz. pectore grādi. armis nasc.
vētre nō puo. porrectis lateribz. latis lumbis.
dorso recto z plano. cruribz solidis z neruo
sis. z breuibz vngulis. Sagnis candidis lon
gis z setosis. pilo toti? corpis dēso z breui. ru
bei maxie coloris z fuscī. Veli? aut boues z
de vicinis loc? compabimus q in illa soli aut
areis varietate terrent vel si hoc deest de loc?
silibz ad silia trāsserem? Illud est em ante oia
curandū. vt viribz ad trahendū cōparent eq
les. ne valentioribz robur aliteri pcurer ex
citiū. in moribz aut hec consideranda sunt si
cut arguti māsuēt oztamēta timētes clamo
res z verbera cibū appetētes Sz si regiois ra
tio patit nullus cibo est melior qz viride pa
bulū. vbi pō deest ex ordine mīstret q pabuli

Liber

ubi fo deest ex ordine ministret quo pabuli copia. et laboris coget accessio. Tenendi sunt boues in talibus stabulis ut de vaccis dictum est supra. vicz stratis et bene clausis. ut pedes vngule pferunt illesi. ac ipsi defendi possunt a zentalis mustis et tabanis. Etas ipsorum cognoscit quando mutāt dentes anteriores post annū completū ante decē vel octo mēses. deinde post sex mēses successiue mutāt posteriores: donec in tribus annis mutauerint omnes. tūc in bono statu crīstūt in quo pſeuerāt vsq; ad decē vel duodecim annos. et viuūt vsq; ad quatuordecim vel. xv. annos. et cū sunt ista dentes hūt pulcros lōgos et eq̄les: et cū se nescūt minorant et denigrant ac corrodunt.

Capitulu. lxxv. De infirmitatibus boum et cura ipsorum.

Sciendū est q; egritudines multe accidunt bouibus. quarū vna est q; in capitibus ipsorum multiplicatur reuma q; vulgariter dicitur gutta robea. Et fit ex supflua cōmestione et potu proprie nimis humidaz herbarū. et nimia requie et aeris humiditate supflua. Et cognoscit quia inflat eorū vultus et oculi. Et quo bos morit si nō curet. sed curatur: quia statim flenbotomādus est bos infirmus de vena que est sub lingua scz q; due quasi coeie seu glandule que sunt ibi signent in pluribus locis cum puncta cutelli bene incidentis. ita q; multus egrediat sanguis. et cū tūc fiat fumigū ad nares eius. Item accidūt eis febres ex immoderato labore aut calore. Et morborū cause in bob. ut ait Varro hec fere sunt q; laborant propter estus. aut ppter frigora. aut ppter nimia laborem vel econtra ppter nullā exercitationē. aut si cum exercueris statim sine intervallo cibum aut potū dederis. Et cognoscunt cū februnt: quia sunt calidi tactu et maxime in lingua et auribus et anbelius ipsorum est spissus et calidus. Quibus subueniri debet cum regimine frigido scz q; a labore oīno cessent. et in loco frigido teneantur. de frōdibus salicū et vitis coopti comedat frondes salicū. et frigidās herbas et ordeū in frigidatū. et si videbunt nimis repleti de iporū sanguine minuat. Itē bibant aquā malorū acriū et prunor. et ipsa mala et pruna edāt. vel fin Varronē curet hic morbo: q; perfūdīt aq; et pungit oleo et vino tepefacto. et sustinet cibum et inq̄cit aliqd ne frigidus cedat sicuti aq; frigida dat. si hoc non p̄ficet. demit sanguis marie a capite. Itē oppilat et ingrossat splen

Annus Fo. Cxxiij.

ipsorum de q; nō liberant. sed diu sic infirmi existunt. Et cognoscunt q; bulliūt siue tussiūt et marie cū trotare cogunt. Itē inflant boues cōstipandē vel v̄tōitate in ipsorum v̄tribus generata. et cognoscunt q; si manu vel digito supfluo vellīs q; sunt iuxta posteriores anchas pcutiunt sonat ut tim panū v̄l visu inflati apparet et dolore torquent. et quicq; in terrā se p̄sternūt et libent iacent. Curant aut cū clisteri vel canulo. de quibus dictū est sup cū tractabatur de doloribus eq̄rū. vel cū manu pueri oleo vincta extrahant feces. vel incidat vena caudae cū acuto cultello. p̄ q̄tūor digitos longe ab ano de subis. Itē ledunt in collo ex nimia opphione indecētis ingerz et marie cū pluuie ceciderint sup colluz. Et quicq; sit ibi ruptura ppter hūiores ibi cōcursos q; curat cū medicinis cōsolidantiis carnū. et generatiuis cutis stipis in curz egritudinū equorū in pluribus locis et etiā cū alijs q̄bo marisbalci boui v̄tunt et p̄cipue cū v̄tūdē agrippe intrānto i pedibus ipsorum vel alibi casualit ex q̄bo claudicare cogunt. et curant ut extrahat qd intravit in pedē vel i aliā p̄t. cū radicibus arūdimis triuis. v̄l cū radicibus diptami suppositis. et p̄cia fastiatz vel cū alijs medicis de leside spine scriptis in tractatu eq̄rū. et curant ut plene dictū est ibi. Itē accidūt eis mltē alie egritudines occulte. et aliq; manifeste. et latitudines q; proueniūt ex nimio labore atq; calore. q; cognoscunt ex eo q; nō comedūt: v̄l solitū modū comedēdi mutāt. et libent iacēt. et ex calore linguā extrahūt. et mltē alie mutatiōes p̄nt i eis videri ab his q; eos sanos et incolumes cognouit. Boues autē sani fortes et agiles cognoscunt. q̄a facile se mouēt cū tangunt vel pūgunt. et hūt membra grossa. et auriculas eleuatas. pulcri et fortes aut generalit cognoscunt. si omnia mēbra grossa sunt. et libinūicē bñ rīdent. p̄nt etiam alie infirmitates accidere bob. q̄s cognoscere p̄nt et curare nouerūt optimi marisbalci boum. qui multis annis in talibus sunt exp̄ti. Ego aut ea q; fere scire potui fideliter scripsi.

Capitulu. lxxvj. De diuersitate et varietate boum et vaccarū et de omni vtilitate ipsorum.

Ex genere boum aliq; sunt nigri. magni fortes et quasi indomitū. qui bubuli vocant nō bene habiles ad plaustra et aratro. s; in trabedis p̄ terrā magnis pōderibus exercentur. ligati artificialiter quibsdā cathemis. libenter morant in aq̄s. eorū coria nō sūt adeo bo

Liber

na ut aliorū boū licet valde grossa sunt. et eos
rū carnes nimis melancolice sunt. et ideo nō
multū bone. neq; boni saporis. et licet crude sa-
tis sint pulcre. tū cocte turpes efficiunt. Item
aliq; sunt boues q̄bus cōmunit̄ vīmur q̄ruz
q̄dam sunt maiores q̄ pprie locis planis con-
ueniūt. q̄dā miores q̄ magis pprie exercentur
in montib; et q̄dam sunt in magnitudine ac p-
uitate medij. q̄ vtrūq; cōueniūt locis. Ampli-
us q̄dam sunt mīo. es. quorū carnes t̄pate cō-
plexidīs sunt. ideo hūano corpī nutrimentū
bonū prestāt. et in eo robur et sanitatem cōser-
uāt. Alij sunt etas p̄fecte. q̄ pprie ppter eorū
vires sunt laborib; deputadi. eorū coria p so-
leis calciamentorū sunt optia. et eorū carnes
mediocrit̄ melancolice nō multū cōueniētes.
nisi habentib; stomachū fortē et calidū. et in
his q̄ grauib; laborib; exercent. sunt et aliq; se-
nes q̄ ad labores sunt pigri. et min⁹ viles q̄s
p̄fecti. eorū carnes nimis melancolice et indige-
stibiles indicant. sed eorū coria bona sunt et
p̄cipue si sunt grossa cornua boū sunt pectini-
bus apta. ossa taxill. et puorū cultelloz manu-
briz. et eorū simus stercorādis agris et arbori-
bus ac vineis. et imbuedis gernarijs et q̄bus
dam valib; et canistris. Item vaccaz quedā
sunt magne vel medie. q̄ ab oib; homib; re-
nent ppter vtilitatē generandoz et nutriendoz
rū vituloz et boū. q̄ plantis et aratris hūa-
no generi necessarijs deputant. quaz carnes
et coria sunt filia masculinis. sed eaz lac licet
ad esum et casū bon⁹ sit. non t̄m eis collēdus
sed p nutrimentū vituloz. quorū vita vires et
augmentū optat matrib; dimittedus. alie ve-
ro vacce sunt pue. que solū ppter lac et caseū
retinent. et ideo post partū quidecim dieb; ela-
pis occidēdi sunt vituli et esui hoīm deputā-
de. quoz carnes tēperate ac digestibiles val-
de sunt. et optie his q̄ in dēte morant. lac p̄o
et case⁹ satis hūano esui cōpetit. licet nō adeo
p̄fecta ut bouia existūt. Eligēde autē sūt tales
vacce q̄ nō nimis pue sunt. et vbera maḡ hūa.

Capitulu. lxiij. De ouib;

bus quales emi et eligi debent et de cognitio-
ne sanitatis ipsarū ac in firmitatis.

Ves bone cognoscunt ab etate. si neq;
vetule sunt. neq; mere agne. nā alere nō
dum iā nō possunt dare fructū. sed ea melior
etas est quā sequit̄ spes. q̄m ea q̄m mors. Itē
cognoscit a forma. nā ouē esse oportet corpe
amplo. q̄ lana multa sit et molli. villis altis et
densis. toto corpe magis circa ceruicē et collū

Notus

Ventre quoq; ut habeat pilosum esse oportet
Crurib; hūilib; caudis pliris. in italia. s; in
siria breuib; Item cognoscunt ex progenie si
agnos solēt. pcurare formosas. sanitas et in-
firmas eorū cognoscit. nā si apiant eaz o-
culi et vene sint rubicunde et subriles sunt sane.
Si albe vel rubicūde et grosse sunt infirme.
Itē si capite in pelli colli et ante tracte vir tra-
bi possunt sunt sane: sed facile sunt infirme.
Itē si manu capiunt in schina ppe anchas et
strigunt. nec flectunt: sūt sane fortes. si flectūt
sunt infirme. Itē si audacter vadūt p viā sunt
sane. si moleste capite inclinato sunt egre.

Capitulu. lxiij. Qualit̄ debent teneri et pasceri ac in quibus locis.

Et pascione primū videndū est. ut p to-
tū annū recte pascant int⁹ et foris in sta-
bulo ydoneo sint nō v̄toso. qd mag⁹ ad oriē-
tē q̄ ad meridiē spectet vbi stent solū oportet
eē p̄gulis aut paleis aut alijs stramib; stratis
atq; decliū ut mūdari ac purū fieri ab hūi-
ditate vrine facile possit non em̄ solū ea v̄lgo
lanas corrūpit ouīū. sed enā p̄gulas aut sca-
bras fieri cogit. cū aliq̄ dies steterint subyce-
re oportet alia p̄gula vel paleas. q̄ meli⁹ req̄re-
scunt. priuorēq; sint. libent⁹ em̄ ita pascunt

Liber

tur. faciendū quoq; infirmis. et his q; agnos
puos habēt secreta septa ab alijs quo eas re
cludere possis. hec aut magis in violaticis gre
gib; sunt seruāda. nā in his q; pascunt in salti
bus. custodes secū portāt cratis aut recia. q;
bus coheret in solitudine faciāt ceteraq; vte
silia. longe em̄ et late et varie in diuersis locis
pasci solent. pascua ouili generi vtilia sunt q;
vel in nonalib; vel i pratis siciorib; excitan
tur. palustra pō noria sunt. et siluestria dāpo
sa. lauatis salis pō crebra aspsis vel pascuis
intra vel cānalib; frēq̄nter ablata debet peco
ris leuare fastidiū. nā p hyemē si penuria ē fe
ni vel palce vicia vel faciliōr vice? vlinis vel
fraxinis seruāt; frondib; pbeaf. Et inis autē
mensib; pascunt sub lucis initio cuz gramis
teneri suauitate raris mixtura comedat. q̄rta
hora calefēti potus puri flumis prebeaf. v̄
puti aut fontē. medios solis ardores aut val
lis aut arbor vmbrosa declinet. deinde cū ar
bor infringit et solū primo vmbre vesprini et
hora roris humescit gregē reuocemus ad pa
scua. puidendū est em̄ in hoc genere vt pabu
li vberitate saturant. et longe pascant a sentib;
q; etiā lanā diminuit et corp⁹ incidūt. sed ca
niclarib; et estiuis dieb; ita pascēde sunt oues
vt capita gregis auertant semp a solis obie
ctu. hyeme autē vel vere nō solutis gelicidijs
ad pascua p̄dere nō debent. nā p̄uinosa her
ba huic generi morbos creat. et tñ semel eq;
re sufficet cū melle sunt facite teneant in sta
pulis. q; est vtile duob; ex causis nā et cadu
ca spica saturant. et ob tritis stramētis et ster
corationē faciūt in annū seq̄ntē. segetes meli
ores per totā estate auroa surgente festinant
mulgeant. ne solitū pastū perdāt. et cū dies in
caluerit ducant vt calor solis aut vent⁹ vrēs
nō possit nocere eis. In vespe aut tam diu fo
ris sint q; recuperēt pastū quē pdiderūt i die.
et cū redierint semp prospiciant ne sint calide
cū in ouilib; includunt. Si aut magnus fer
uor fuerit eant in primis pascuis. ne si longi
us abierint possint recurrere ad vmbacula:
ne pastores sināt eas impotēte aggregare tē
pore caloris si semp moderate dispergāt. et cū
adducant calide nō mulgant. Et auroa ap
paruerit mor agniculi ducant vmbaculis
vbi solite custodiant. cū viderint mane te
las araneas oneratas aq; nō pmittāt pascere
Si feruor fuerit et pluuia ceciderit nō sinan
tur iacere sed ad celsiora ducant vbitangant
a v̄eto sempq; moucant. cauende aut sunt ab
herbis sup q̄b; venit arena. et dicit pastor ex

Notus Fo. Cxxv.

perius: q; de mense aplis maij iunij et iulij nō
sunt dimittende multū pascere. ne nimis im
pignent. sed de mēse septēbris octobris et no
uēbris post mediā terciā sunt tota die dimitt
tēde in pascuis. vt impignent quātūz possint
autūno debiles p̄cio quoq; nutent ne imbes
cilliores eas ybernū tempus assumat.

Capitulum lxx. Quando

debēt submitti arietib; et qualiter. et quanto
tempe sint pregnātes. et quales debēt esse arie
tes. et quotones sufficiunt vni.

Ense aplis prima est arietū admissura
vt agnos lā maturos inueniat tempus
ybernū. fit etiā mēse iunij. et etiā si fiat in men
se iulij. nati ante hyemē cōnascūt. Secūda
fit admissura post mediū mēsem octobris. vt
pariat circa p̄ncipiū veris. nascētib; herbis
Arestoniles asserit. si masculos creare velis ad
missure tpe sic custodis et alitum septētrionis
eligendū. et cōtra eū ventū greges pascēdos.
Si feminas generare velis austru captādos
flatos. et i eū pascua dirigēda. aliq; duob; mē
sib; ante arietes a coitu reuocāt. et facē libidi
nis auget delectatio voluptas. quidā coire si
ne discretiōe pmittūt. vt ei p totū annū fetura

Æ

Liber

nō desit. q̄d iū admīssura sit eadē aq̄ vñ optz
qz cōmutacō aq̄ z lana variā. z corripit vterz
vt ait varro. Cū oues p̄cipint arietes secerne
de sūt qz cū sūt molesti obsūt. nec oportz pati
miores q̄ bias saliriqz negz natū ex his ydo
neū ē. necnō ipse sūt deteriorēs. ouis p̄gnās
ē cētū qnq̄gita dieb. itaqz admīssura fieri d̄z
tali tpe. qz p̄r nascat circa finē autūni. cū aer
ē modice ipar. z p̄mir. oriz herba imbriz p̄
oribz euocata. eligēdi sūt arietes cādidissimi
ī regiōibz illis ī q̄bz sūt oues albe Itē mollior
lanis ī q̄bz nō solū corpis splēdor p̄siderād
est. sed etiā ligna q̄ si maculis fustat varietatē
reddit ī sobole. z nigra ē nigros creat. de albo
qz nascet colorz alteri. de fustz nūqz pōt ali
creari. vt ait columella. Eligem. aut arietē al
tū p̄cer. ytre p̄misso z lais cādidis tecto. cau
da lōgissima z lata. curz cornibz. p̄nis ad ro
strū lana aptis auribz. amplo pectore. scapul
z clunibz laqz. vellerz dep̄si. frōre lata. magnif
testibz. etaz p̄me. q̄ tū vsqz ad octo ānos vtilit
possit īre. scia d̄z bima submitti. q̄ vsqz ad qn
quēniū fēura nēcia ē āno septio deficiat. Itē
ex p̄gete aiaduertat aries si agnos p̄creat for
mosos. cētū ouibz vñ aries sufficere fert. z q̄
qz sūt ceteraria tot aries sufficere ait varro.

Capitulū. lxx. Qualiter debent tondi et qualiter signari et quando.

Notus

Ense aprilis locis calidis tondeant
oues. z serotini fetus signent. tempe
ratīs vero mense maij. nam celebrā
da est tonsura: z p̄cipue cū sudare incipiūt.
quādocunqz ab equinoxio verno ad solitici
um. vt ait Varro. sed tonfas oues hoc modo
iunabis. Succū decoctum lupini: feces vini
veteris eisqz mīlcebis amurcā. q̄bus in vñz
corpus redactis. tonfas oues linire curabis.
post triduum. si mare vicinū est. litōzi mergā
tur extremo. Si vero alijs locis pascimus
aqua celestis cū sale paululū decocta sub di
uo debeat ouium tonsari et vñcia membra
diluere. hoc em̄ modo curat pecus anno to
to. nec scabrum fieri dicit. et prolitas lanas
creare fertur et molles. sed tribus diebus per
annū lotas oues oleo z vino yngere oportet
bit. propter serpentes. qui plerūqz sub p̄ses
pibus latent. cedrū vel albanum vel mulierū
capillos. aut ceruina frequenter rramus. sed
que in tonsura plagam accipit. his locis pice
liquida liniatur. quidā in anno bis tondent.
vt in hūpania ac semestres faciūt tonsuras.

Capitulū. lxxj. De cogni tione etatis ouium.

Entes ouium mutant post vñum an
nū z dimidium. scilicet duo anteriores.
et postea per sex menses mutant duo p̄p̄ri
mi. et postea mutant ceteros. ita qz cūciant in
tribus annis vel quattuor ad plus. et donec
sint inaequales sunt iuvenes. quando equa
les sunt in statu quando discalcant. et minu
unt. et corrumpunt sunt senes: z tunc in vsus
earum fit bilis gressus. et stant in bono sta
tu vsqz ad octo annos. et quedam vsqz ad de
cem. si copiose pascant. sed que famem patiū
tur necessario cito senescunt.

Capitulū. lxxij. Quādo et qualiter debent mulgi z caesi fieri.

Sed ad festū scē michaelis bis in die
mulguntur oues. et postea semel. lac elici
pōt ne nimis pingues cū arietibz mittant. ne
in optuno tpe fer^o emittāt. sed post pūctionē
arietū vt pigues fiat custodiant. vt hora con
grua ducant ad pascua. et custodiant p totaz
estatez. festinant mulgeant auroza surgēte. vt
hora congrua ducant ad pascua. oēs silentiū
teneāt dū mulgeāt oues. excepto mōro q tū
optuna loquat. caseū coagulamus sincero la
cte. coagulū agni v^l edī ad pellicula. q solent
pulloz vētibz adherere. v^l agrestis cardium
floribz vel lacte ficulneo. cui serū dz omne de
duci. vt ex pōderibz vzeat. vbi cepit solida
ri opaco loco ponat. aut frigido. et pssus sub
inde adiectz pzo acq sita soliditate ponderibz
trito et torrefacto. sale debet aspgi. et iā durior
rebetētius pmi pōt. post aliqz dies solida
te. iā formule statuunt. ita p crates ne inuicē
se vnaqz pūngat. sit aut loco clauso. et a ven
tis remoto. vt tēneritudinē et pinguedinē ser
uet. vicia casei sūt. si aut sicc^o aut fistulosus ē.
qd eueit. si aut parū pmanet. aut nimū sal ac
cipiat. aut calore solis vtaf Jē recētī caseo cō
ficiēdo aliq virides nucleos pineos terūt. atz
sic lacte mixto cōgelant. aliq ciminū tritū fre
quēter colatū cōgelant. qualescūqz etiā sapore

velis efficere. poteris adiecto q elegeris cōdi
mentis seu piperis cuiuscūqz pigmenti.
Capitulu. lxxiiij. De mor
bo ouium et cura eius.

Asciit eis gossium sub gula ex fluxu huius
morū a capite descendētū. et pforat ibi
pellis. et inde qit aq paulatū egredit^r et curant^r
Jē patiunt grossiciē splenis. et inflant. et hoc
sepe de mēse maij et apus ex multitudie san
guinis grossi et viscosi. et q sepe subito moriū
tur. et cōfert eis vnu steū duoz digitoz. pone
tur int nares. et facere q multū egrediat san
guis. et q quedā liberant. et qdā nihilomin^o
moriunt. Jē patiunt febres q cognosci et cur
rari pūt. vt dictū est de febrilz i tractatu boū.
possunt etiā eis alie accidere egritudines. qz
cognoscere et curare pastores nouerūt exper
tissimi. qui corū temporū in sola custodia oui
um exercētur. in talibus solūmodo student.

Capitulu. lxxiiij. De a
gnis qualiter teneri debēt. et quomō castrari.

Am nascunt agni vnaquqz septiana
p mēsez sal dēt eis. abinde in antea om
ni tpe quita decima die. Quā aut sepana ma
tribz. mor tōdent ppter pediclos. vel qz meli^o
X ij

Libet

crescit. et vnaqueq; hebdomada sal detur eis
dem. circa natiuitate domini iungunt cū ma-
tribus. ut hoc de agnis Palladius dicit. Var-
ro autē ait. Cum parere incipiūt oues. pasto-
res eos iniiciunt in ea stabula. que ad eā rem
habent seclufa. ibiq; agnos recent natos ad
ignem proponūt. et per biduū aut triduū re-
tinēt. dū cognoscunt matrē. et pabulo se satu-
rant. deinde cum matres ad pastum cum gre-
ge proderent. retinēt agnos. qui cū creati ad
vesperū fuerint alunt lacte. et rursus decernū-
tur noctu a matribus cōculcent. hoc idem faci-
unt mane anteq; matres ad pabulū exeāt. ut
agni fiant satulli lacte circiter decem dies. cū
pterierint palos affigunt. et ad eos alligant li-
bro et cortice. aut qua alia re leui distantes. ne
toto die cursantes int se teneri delibent. id est
destinant aliquod membroru. Si ad matris
mamini nō accedent ad mouere oportet. et la-
bra agni vngere butiro. aut adipe. suilla. et ol-
facere labra lacte. diebus post paucis. obijce-
re his viciam molliā. aut herbam tenerā an-
teq; exeant pastum. et cum reuertunt et sic na-
triunt quo ad faci sunt qdrimestres. interea
matres eorum his qui tēporibus nō mulgāt
cum depulsi sunt agni a matribus. diligentia
est adhibenda. ne desiderio senescāt. itaq; des-
liniendū. id est blādiendū in nutritu pabu-
li bonitate. et a frigore et estu ne qd laborez cu-
randū. Cum obliuione iam tactis nō deside-
rāt matrē tamē deniq; cōpellendum in gregē
ouium.

Capitulum lxxv. De uti- litate ouium et agnorum.

Utilitas ouium magna est. nā ex pilis ea-
rū fiunt indumenta necessaria et delecta-
bilis ad hominū salutē et vitam. qui quanto
sunt subtiliores. tanto meliores et maiors pre-
cij. ex pellibus cum pilis fiūt pellicee ac fedore
pannoz tēpore frigoris oportune. et ex ipsis
depilatis fiunt calciamenta. et carni ipsarū lac
admixtū est cōueniens. et satis salubre. q quā-
to recentior est. tanto melior est. et quāto spiss-
fior. tanto amplioris est nutrimenti. Et ipsi-
us aquositas que est seruū est solutiva ventris.
et coleram educit ab eo. Lascens autē qui ex eo
fit nutrimentū est corporis humani. q quan-
to recentior est. tanto melior est. et quanto ve-
rustior et durior. tanto peior. et qui ex eo est ni-
mis satius vel nimis viscosus vel nimis frā-
gibilis nō est bonus. ut ait Rasis. sed ille bo-
nus est qui tenet mediū inter vitruū. Caro

Nonus

autē pecudū est indelectabilis saporis et hu-
mida nimis. atq; incōueniens est nisi forte vi-
lioribus rusticis assuetis. qui cōtinuis labo-
ribus exercent. agnorū pro caro satis est cōue-
niens cū fuerit a lacte remota. sed castratorū
optima. nutrimentū bonū et multū prebens.
si annalis fuerit. ut ait Rasis. sed si eā etate ex-
cesserit fit deterior. et quanto verustior. tanto
peior. et ad digerendū durior. pelles autē et la-
ne agnorū sunt optime. atq; ad operimentū
humani corporis aptiores q; matrum.

Capitulum lxxvj. De ca-
pris hircis et edis qualiter debēt eligi. et quā-
to tempore sint pregnantes. et de ipsarū vtili-
tate et etate.

U caprinū gregē cōstituerē vale in elis-
gendo animaduertere oportet. pmo eta-
tem. ut eā paret q iam ferre possit fructū. et de
his eā potius q diutius. nouella q; vetus vir-
lior est. in forma videndū. ut sint forme ma-
gne. corpus leue. crebro pilo. sub mento duas
ut māmillas peniles habeant. quia hec fecū-
diores sunt vberē grādiore sint. et lac multū
et pingue habeant. hircus cū similibz sub mē-
to māmillis. gurgulione longi. breui plena
q; cervice. auribus flexis et grauibz. paruo capi

te. nitido spisso et longo capillo. ad medullas fe-
mias ante annu congruus. non autem durat ante
scennu. alio ultra decennu. ex capris melio-
res sunt qui bis pariunt. ex his potissimum mares
sunt eligendi admissuras. Cato scribit in fi-
scello scrutari esse capras que ex feno saliant. plus
sexagenos pedes. huic pecori stabula melio-
ra sunt que spectant ad hyernos solis ortus. que la-
pide aut testa sunt strata. ut caprioli minime sit
virginosum aut lutulentum. Itaque substernatur
et guttis ne obliuiscantur teneri. et pasci hoc pecus
debet quasi ouillum. sed habet propria quidam que potius
siluestribus saltibus delectantur quam pratis. studiose
enim de agrestibus saltibus pascuntur. atque in locis
culta et gutta carpunt. itaque a carpento capre di-
cuntur. ideoque in lege locatio fundi excipi solet.
ne colonus capra in fundo pascat. post autem
non exigunt in gregem hircos. quia qui concipit
post quartum mensem reddit tempore verno. ede-
re cum trimestres sunt facti submituntur. et in gre-
ge incipiunt esse. satis magnus gregem putat
esse circiter quinquagenas. eo quod capre lasciu-
ue sunt. et se dispergunt. contra oues se congre-
gat. ac coudempnant in locum unum. singulis de-
cem capris singuli sufficiunt hirci. ultra octo
annos seruande non sunt. nam hoc genus lo-
giori seruescit etate. Sanas enim capras ne-
mo promittit. nunquam enim sine febre sunt (ut ait
Varro). Accidit etiam sepe ut in corporibus
vulnerent. quibus subueniendum est. eo quod inter
se corribus pugnant. ac etiam spissis spinis
in locis pascunt. quibus subueniendum est. ut
in curis vulnerum equorum dictum est. plerique
capitulis. vitilias caprarum est precipue. in
pelle et lacte ac edis. nam ex ipsarum pellibus fi-
unt optima calciamenta. et equorum selle operi-
untur. lac ipsarum multum est. et humano corpo-
ri optimum. et precipue non coagulatum. parum
caseitatis habet. et qui ex eo fit caseus non est
adeo laudabilis vitonum. earum carnes nimis
siccitatis ad digerendum dure existunt. ideoque
male. Sed edorum carnes sunt optime ad sa-
lutem et delectationem. et precipue lactantium.
et ex ipsorum pellibus fiunt optime carte. ac de
lactata calciamenta bis conuenientia. qui volu-
ntiose viuere cupiunt.

Capitulum lxxvij. De scro-

phis. verribus. et suis. quales debent eli-
gi. et qualiter teneri. et quanto tempore sunt pre-
gnantes. et de ipsarum sanitate. et vitilias.

Erras eligendi sunt vasti et ampli corporis.
sed rostrum ponere quod logi ventre et clumbo

magni rostro. breui. ceruice glandulis spissa.
vni color ponere quod varij. libidinosi aniculi qui
visus ad quod dros inire seias ponere. scrophas po-
logi lateres debemus eligere. et quod ad sustinendum
feturum ponere. se magnus ventus effundat. cetera ver-
tibus silia. et in regionibus frigidis depressi nigric-
pili. in tepidis qualescuntque puenerit. Itaque ex bo-
na progenie ut porcos multos fiat. huius generis in oi-
bus locis huius potest inueniri. in agris palustribus quod sic-
cis precipue ubi arborum fructuosior silua suppe-
tit. qui subinde maturis fructibus alterna per annum
mutacione succurrat. locis marie gemosis et ca-
naz. vel in nuci radicibus nutriuntur. et deficienti-
bus alimentis per hyemem prebenda sunt pabula gla-
diu castaneaz et silium vel faba aut ordeum vel fru-
mentum. huius enim non solum piguedine efficiuntur. sed
etiam carnes iocundum saporis pastum erigunt. Et sta-
te matre et ante quod incipiat subigunt. id est. vadunt in lo-
cum umbratum. marie ubi sit aqua. per meridiem rur-
sus leto seruire pascunt. hyerno tempore non plus
exigunt pastum quam pruna euaniuit. et liquata est gla-
cies. porci gregati more aliorum pecudum claudere
de non sunt. sed aras sub porcibus faciemus. quod
matrem vnaqueque claudant. que are superiori sunt pre-
detecte. ut libere nuntietur pastor et exploret. et oppo-
sis a matre fetibus sepe subueniat subtrahendo.
Curabit autem ut fetus proprios cum vnaqueque pclu-
dat. plus pro quod octo (ut columella dicitur) nutritis

Liber

ri nō d3: Palladio autē sex sufficere videt. q. l3
ples valeat educare. m. enūero sueta deficiat.
Varro ait. q. tot porcos pere pōt q. māmas
h3. si min⁹ peat eē portetū. in q. illud antiq̄si-
mum fuisse scribit. q. sus enee laui. rrr. por-
cos pepit albos. nutritari octo porci puuli p
mo pnt incrementō facto. a porci dimidia p
remoueri. q. neq. mat. sufficient pōt lac pbe-
re. neq. generati roborari. ad feturam verres
duobz mēlibz aū secernēdi sūt. optiam admis-
surā tps a fauonio ad eqnocitū pnt. i. a kln.
febz. ad diē. rj. marcj. ita em ptingit vt estate
piat. q. tuoz ei mēlibz ē pgnās. 7 tūc piat cū pa-
bulo habūdat ēra neq. miores admittēde q̄s
ānicule melius. r. mēles expectare. vt binie
pianz cū ceperūt. dicunt h. facere vsq. ad. vij.
annū. recte admissuras cū faciūt in luto volu-
tant libent. q. illorū req̄es est. vt lauatio boīs.
cū oēs pcepint rursus segregāt verres. verrs
octo mēsiū incipit salire. idq. vsq. ad q̄drien-
tiū recte facere pōt. deinde id retro q̄ad pueit
ad laniū. i. impossibilitatē coēdi. Sus vsq.
adeo piguedie crescere solet. vt seipe stans su-
stinere nō possit. neq. p̄gredi vsq. nā in luri-
tania fert sus eē occisus q. fuit inuētus viginti
tribz pōdo. i. q̄ngētis septuagintaquibz libris.
enūq. suis a cute ad os pedez 7 tres digitos
fuisse. i. habuisse. lardū cum carne vno pede 7
tribz digitis grossū vt ait varro. addit enā se in
Archadia spectatū suū q. in piguedine nō mō
surgere nō possz. sed etiā in eā murē nidū fecit
se 7 pepisse mures. Fecūditas scroffe p̄pedit.
q. in pmo pti agit. nō mltū in reliq. mutat.
Subulci binis mēlibz porcos sinūt cū mri-
bus. deinde cū iā pasci pnt secernūt. porci na-
ti byeme sūt exiles. p̄t frigora. 7 q. matres
aspanant eos. p̄t exiguatē lactis. q. ex h. den-
tibus sauciant ab eis eaz. māme. diuilius est ea-
rū annus bifaria. q. bis piūt in āno q̄ternis
mēlibz fert vētrē. binis nutritat. nā facere op-
tet circit triū pedū altā 7 latā. amplius paulo
ea altitudie abs tra. ne dū velut exire pgnās
abhorret. altitudis mod⁹ fit vt subule⁹ facile
circūspicere possit. ne q. pcellus a mfe oppo-
nat. 7 vt facile pgnare possit cubile i aris bo-
stū esse d3. 7 lūmē infer⁹ altuz palmipedale. i.
vno pede 7 palmo. ne pcellū ex ara cū mater
p̄dit trāsire possint. q̄tenscūq. aras subule⁹
purgat. toties arenā mittere optet. aut q̄d ali-
ud q̄d ex fugat hūorē. 7 cū pepit largiori ciba-
tu sustēter. q. facili⁹ lac supeditare possit. in q.
bus ordei circit binas libras aq. madefactas
dare solet. māt 7 vefge. si alia q. obijciāt nō ha-

Notus

buerit. scrophe bis i dielacti cā bibāt. cū por-
ci a māma depulsi sūt. si fundus mltat dare
solet vinacie ac scropci ex vuis. a pti. r. diebo
pris nō pducūt ex aris matrē. nisi p̄pter po-
tū elapsis. r. diebo sinūt exire pastū in p̄mū
locū ville. aut crebro reditu lacte alere possint
porcos. Lū creuerint secun matrē ad pastū.
deniq. secernūt a matrē ac scrofiū pascūt nu-
trices subulcus assuere d3. vt oia faciāt ad
bucinā pmo cū includit cū bucinatū est ape-
riūt. vt exire possint i eū locū vbi ordeū effusū
sit i lōginudie. sic em min⁹ dispit q̄s i acruos
positū. Et ples facili⁹ accedūt. ideoq. ad bu-
cinā p̄uere dicunt. ne siluestri loco dispit pe-
reāt. castrant verres p̄mode āniculi. nec mios
res q̄s semestres. q. facto nomē mutat. 7 p̄ris
dicunt matiales. de sanitate suū vñ solū exē-
pli cā dicā. porci lactātibz si scropba lac suppe-
ditare nō pōt. tritici frictū dare optet. cruduz
em soluit alui. v. ordeū obijci ex aq. q̄ad fiat
trimestres. in cētū scropbis. r. p̄res lat⁹ eē pu-
tant. vñlitas porcorū est. q. eaz. carnes ad ci-
bū cōpetūt recētes 7 sicce. 7 optia p calciamē-
tis. 7 eoz lard⁹ est optim⁹ in cōdiēdis omibz
cibis. 7 eoz adeps optia p calciamētis p̄fer-
uādis. 7 in plibz yngētis ad curādas egritu-
dines optunus. Itē est alia vñlitas. q. vineia
immissi nec dum turgentibz. 7 exacta vinde-
mia gramie p̄lecuto fossorū diligētia mutant.

Liber

Capitulum. lxxviii. De canibus quales debent eligi. et qualiter teneri et instrui. et de ipsorum utilitate.

Anis est custos eius pecoris. qui eo comite indiget. ad se defendendum. in quo genere sunt maxime oues et canes. pre. eas enim lupus captare solet cui canes apponimus defensores. in suillo pecore sunt qui se defendunt. ut fures. pres. males. et scrophe. Canum genera sunt duo. unum venaticum pertinens ad feras. alterum quod custodie causa parat. pertinens ad pastores. de quo dicere intendendo. ad formam huius artis primum etate ydonea parandi sunt. nam catule et senes nec sibi nec ouibus sunt presidio. et lupis nonnunquam prede facie debent esse formosi magnitudine amplius. oculis nigrantibus. naribus congruentibus labiis subnigris. aut rubicundus. mento suppresso. et ex eo natis duobus dentibus dextra et sinistra paulo eminentibus superioribus. directis potius quam brachiis. id est toris. habentes acutos dentes. labro tectos. capitibus et auriculis magnis ac flatis. id est placentis. grossis ceruicibus. ac collo internodis articuloz longis. pedibus magnis et altis. digitis discretis et ungulis duris. neque curua cauda grossa. ac coruicis corpore suppresso spinosa neque emimula. id est sima. neque curua. cauda grossa. latratu graui. hyatu magno. colore potissimum leonino. femine pro debent esse mares. papillis equalibus. Lauendum est ne a laneis. id est lanificis ne ve a venatoribus canes emas. Nam alij ad pecus sequendum insertes sunt. alteri si viderint leporem aut ceruicem cum potius quam oues secunt. quare a pastoribus emptus melior est qui oues sequi consuevit. aut qui sine consuetudine fuerit. canis enim facile quid assuescit. pane bene pascendi cum grege sunt. ne propter famem volens querere cibum a grege recedat. morticine ouis carnes non patiantur pasci. ne ductu sapore minus se abstineant. sed dent eis ossa bene concussa. nam ex his dentes fieri firmiores. et os magis patulum. propterea quod vehementius ducunt male acriorumque fiunt. propter medullarum saporem in die cibum capiant ubi pascuntur vespere ubi stabulant. catule tribus mensibus solent esse pregnantes in partu. si plures sunt eligere oportet quos habere velis. reliquos abijcere. quanto pauciores relinquuntur. tanto in alendo meliores fiunt. Item subternat eis alij

Nomus Cxxviii.

quid quo molliori cubile facilius educetur. catuli diebus viginti videre incipiunt. duobus mensibus primis a partu non disjunguntur. a matribus educit eos in unum locum. Item consuefaciant ut alligari possint. primum leuibus vinculis. que si abrodere conantur. ne illud consuecant facere verberibus eos detertere solent. quidam nucibus grecis in aqua tritis perungunt aures. et inter digitos. eo quod mulce et ricini pulices ibi stare solent. quod si non fiat ea exulcerent. ne vulnere ut et a bestiis. imponuntur eis colaria ferri. habentia sub se leue corium. clauulis infixis. ne collo noceat duricia ferri. numerus canum pro pecore multitudine solet parari. sed in regionibus siluestribus remotis a villis ubi bestie male sunt multo requiruntur plures. nam in villatico grege sufficit unus. scilicet masculus. alter femina. eo quod simul sunt assidueiores. et idem cum altero sit acrior. et si alter eger est ne sine cane grex sit. quod consuefaciat nocte vigilare. et in die clauos dormire.

Capitulum. lxxix. De pastoribus quot et quales debent esse.

¶ iij

Liber

De maiores pecudes necessarii sunt etas
te perfecte. ad minores parui quadoq;
sufficiunt. iteru qui in collibus versant firmio-
res requirunt. q; qui in fundo quotidie ad vil-
lam redeunt. itaq; in saltibus licet videre in-
uentur. et eam fere armata cu in fundis non
modo pueri sed etiam puelle pascant in die.
pascere greges simul comuniter omnes. Et
tra pernoctare ad suu quemq; maior natu et
ceteris peritior esse debet. etq; omnes alij pa-
rere debet. itaq; tamen oportet euz alios etate
pcellere. ne propter senectute minus sustine-
re posset labores. pserim dum concutunt for-
me hominu. difficultate ac monitu arduitate
et asperitatem facile ferant. q; pati necessitate
habent qui greges secunt. presertim cu coue-
niunt forme hominu armenticios atq; capri-
nos quibus rupes ac silue ad pabulandu co-
ueniunt. forme hominu legende sunt vt sint
firmi. et sequi possint. et veloces mobiles expe-
ditis membris. qui non solu pecus sequi pos-
sint. sed etiam a bestiis ac predonib; defende-
re. qui onera extollere iniuncta possint. qui ex-
currere qui iaculati non omnes ad hanc rem
apti sunt. magistrum prouidere oportet. vt sequa-
tur omia instrumeta. que pecori et pastoribus
opus sunt. maxime ad victum hominu. et ad
medicinam pecudu. ad qua rem habet inuenta
bassuaria dñi. alij eqs. alij mulos vel asinos.
aut alia que onus dorso ferre possunt. qui in
fundo perpetuo manet. facile habent conser-
uari in villa que pastoribus necessaria faciant.
his autem qui in saltibus et siluestribus locis
pascant mulieres adiungere oportet. que gre-
ges sequant. ac cibaria pastoribus expediant.
eosq; assiduiores faciant. magister pecoris si
ne litteris ydoneus no est. eo q; rationes do-
minicas coficere. nec aliud quicq; ratione fa-
cere potest. pastoru numerus esse debet scdm
multitudinem pecudum genus earu et diuersi-
tatem locoru pastionis. et vendituu agnos. et
facientium caseos. vel non maior vel minor
talis et tantus qui omnia oportuna huic ope-
ri possit comode explicare.

Capitulu. lxxx. De lepo- rarijs et leporibus ceterisq; animalibus feris includendis.

Notus

Eporianu est loc? clausus. in quo clau-
dunt lepores et caprioli. et cerui. et cuni-
culi. ceteraq; animalia non rapacia. fera tamē
sic antiquit? appellatus. eo q; lepores p;cipue
includebant in eo. sed omniu horu custodia
incrementu et pastio apta et nota est. ideo bre-
uiter explicanda. itaq; septa ex materijs circa
locu magnu vel paru. fm optionē vel possi-
bilitate dñi fiat adeo alta vel copacta. q; neq;
lup? neq; alia bestia intrare possit. neq; desu-
per trasilire. ibiq; oportet esse latebras in vir-
gulis et herbis. vbi lepores interdū delitescūt.
et arbores patulis ramis. q; aquile conatu im-
pediant. in q; si lepores mares vel feminas pau-
cos intromissis breui tēpore locus implebitur.
tata est fecunditas hui? quadrupedis. sepe enī
cu catulos habet recētes. alios in vētre tēpe-
riunt hīc. itaq; q; scire volet masculu a femia
discernere (vt Archadius scribit) nature so-
ramia debet inspicere. nam sine dubio mascu-
lus vnū. femia duo inueniunt habere. si caus-
te et subtiliter inspicia. sed leporu tria genera
ferē sunt. vnū italicum. pedib; primis humili-
bus. posterib; altis. superiore pte. id est dorso
bassa. ventre albo aurib; longis. q; lepus dicitur
cum pregnans sit tūc cōcipere in gallia trans

Liber

alpina. et macedonia. sunt per magni in italia. et hispania mediocres. Item in gallia reperiuntur alij alteri generis tunc candidi. Ter cū generis est q̄ in hispania et in provincia et in partibus lombardie sibi coherentes nascuntur. filio nro lepori ex q̄da pte. s. hūilis. quē cuniculū appellat. lep̄ d̄ ab eo. q̄a leui pede ambulat. cuniculū ab eo q̄ sub terra cuniculos ipsi facere solent. ubi lateant in agris ne moribus et pratis et vineis. apros h̄c posse in leporario et capriolos et coruos nō est dubiū.

Capitulū. lxxxj. De piscinis et piscibus includendis.

Ubi piscinas h̄c desiderat. p̄mū eligere oportet locū puenientē q̄ nullo tpe aq̄ careat. nō em̄ alijs p̄t durare loci. s. piscina. q̄ dā sunt pue. q̄dā magne. q̄dā mediocres. et iterū q̄dā sunt foranee. q̄dā stangnee. q̄dā marine. et q̄dā etiaz fluuiales. s. pue sunt minuant sepius ex lignis vel vimibz aut lapidibz cōstruētis ne lodria vel aliud aial nocēs intrare possit. et vimes aut vites sup eā tēdant. q̄b̄ aues t̄cant rapaces. in eisq̄ ponant pisces illi aq̄ cōuenientes. ex his q̄ inueniunt in p̄tbo illis nā quidā libenti stant in fontibz vel fluuiozū aq̄s. alij in stagnis et lacubz nō nulli delectantur marina. sit aut pua piscina p̄funda in q̄ntū fossoribz p̄fundari possit. s. in magnis piscinis p̄mode stari p̄t. Ex si marina fuerit in aq̄ de mari educta oīa genera marinorū pisci

Notus Fo. Cxxix.

om̄ natura puorū p̄t in ea seruari. Si piscina magnā h̄c volueris optet ipm fieri ex magno lacu vel stagno in q̄ sunt aque plurime cōgregate. nūe ac pluuijs aut fontibz. vel in ea flumen fluenubz. vel etiā aq̄ marina. q̄d in pluribz euenit loci. q̄ si ex ipso lacu vel stagno aq̄ per aliquā ptem exeat. ibi claudat talit̄ q̄ impediant pisciū exitus. et nō aq̄. q̄ si ex aqua dulci consistat. poterūt in ea poni ac seruari oīa genera pisciū. tam magnorū q̄ paruorū. in talibz aquis viuentiū. sunt et aliqui marini pisces qua terunt in dulci quo ad aquā dulcē accedētes. delectant in ea. et tales similiter poterūt in dulci piscina seruari. Si p̄o fuerit ex aq̄ marina. in ea ponant oīa genera piscium marinorū. si sit valde p̄funda. nūi sit pisci maxim⁹ vt balena q̄ nullo loco nisi maris pelago claudi p̄t. si p̄o mediocris magnitudinis sit piscina. ex his q̄ dicta sunt facile p̄t h̄c doctri na q̄les pisces p̄t in ea includi. piscine vtilitas magna. q̄ ex paucis piscibz inclusis breuit̄ tpe habent plures. et q̄b̄ plures v̄di p̄t. et plures ad eicam haberi.

Capitulū. lxxxij. De pavonibus.

Impleto tractatu aialū q̄drupedū nutriendorū ac pisciū. de bipedibz et ceteris volatilibz est dicendū. Et p̄mo de pavonibz q̄ suo decore nobiliores sunt ceteris. q̄s nutri

Liber

re (vt egregie ait Palladius) facile est. nisi fures aut animalia inimica formides. q̄ p̄ agros vagant. plerūq̄ sp̄ore se pascūt pullosq̄ educunt. altissimas resq̄ arbores petūt. vna his cura debet. vt incubātes p̄ agrū feminas que h̄ passum faciūt a vulpe custodias. Ideoq̄ in breuibz insulis meli⁹ nutriunt. vni masculo q̄nq̄ femie sufficiūt. quod seruandū est (vt ait Varro) si ad fructuz spectes. nā tūc pautiores debēt esse mares q̄ femie. Si ad delectatiōez cōtra formosior em̄ est masculus. masculi oua z pullos suos psecunt. velut alienigenas. prius q̄ illis cristaz nascant insignie. Ab idibz februarij calere incipiūt. faba leuit̄ torrefacta incitant ad libidinē. si eis q̄nto quoq̄ die tepida pbeat. Cupiditatē coctū masculus cōfiteat̄ q̄uens circa se amictū caude gēmantis incuruat cū stridore pcurres. Si oua pauonū gallinis supponant excusant matres. tribo vī cibz ab incubatiōe p̄ annū fer⁹ edūt. p̄m⁹ par tus q̄nq̄ ouoz. scōs q̄tuoz. terci⁹ triū vī duoz esse cōsuevit. sed electe si h̄ placuerit galline sint q̄ p̄mo nutrimento lune nouē diebz habeāt noua oua supposita q̄nq̄ pauonina. cetera sui generis. decima die omnia gallinacia subtrahantur. et alia gallinacia recentia totidem supponant. vt. xxx. diebz possint cū pauoninis apuri ouis. Qua aut̄ pauonū contra galline subiecte sunt sepe manu puerant. q̄a hoc ipse facere vix valebit. vnāq̄ p̄tez ouī notabis. vt cōcruisse cognoscas. maiores gallinas optet eligere. nā minoribz pautiora suppones. Lubilia dēnt eis fieri sub tecto discreta. z a t̄ra eleuata. vt neq̄ serpens neq̄ bestia accedere ad ea posset (vt ait Varro) p̄terea locū ante se purū h̄re debz cubile. q̄ ad pastū exeat diebz aptis. nā vtrūq̄ locuz purū eē volūt hec volucres. itaq̄ pastore earū cū vacillo. id est badili circūire optet ac sterc⁹ tollere natos si ad vnā trāssere a plūo velis. q̄ndecim vni nutriti sufficiūt. p̄mis diebz far ordci aspsum oino pullis dabit. vī vndeūq̄ cocto pulicula z refrigerata. Postea adq̄ciē porroz pcisū vī caleus recēs sed exsilius. nā ferū pullis nec locuste etiā in pedibz ablatis p̄benī ita pascēdi sunt vsq̄ ad vniū mēsem. deinde ordeuz poteris p̄bere solēnt. Trigesimo q̄nto tū die postq̄ nati sunt in agrū tutū eijci p̄nt. comitate nutrice pascēdi. cui⁹ singultura vocant̄ ad villā. p̄tuntas p̄o z cruditates his remedijs submouebis. q̄bus gallina curat. maximū illis periculū est cū incipit crista produci. nam patiunt̄ languores sicut infantes cuz dentes

Notus

eis nascunt. vtilitas ipsorum est carnes satias bone sunt. sed ad digerendū dure. masculozū penne sunt pulcre. Ideoq̄ puellis pro sertis z alijs ornamentis apte.

Cap. lxxxij. De fasianis

Fasiani nutriēdis h̄ seruāduz est. vt nouelli ad creandos fer⁹ pent. i. q̄ anno supiori sūt editi. veteres etiā fecūdi eē nō p̄nt. in ea vt feias mense marcio vel apli. duabo semis vn⁹ masculus sufficit. semel i anno fer⁹ creant. xx. fere ouis piendi ordo pcludit. Gallie bis melius incubabūt. ita vt. xv. fasiani oua nutriti oīa oua cooplat. cetera sui generis supponant. in supponēdo de luna z diebz q̄ sunt de alijs dicta seruem⁹. Trigesim⁹ dies maturos pullos i lumē mittet. s̄ p. xv. dies discreto toto ac cōsp̄o vino refrigerato leuit̄ ordeī farre pascēt. deinde tritū z locustas prebebis z oua formice. Sane ab aq̄ p̄hibeant̄ accessu. ne eos pituita cōcludat. q̄ si pituita patiant̄ ab eo cum pice liquida terra rostra eozū debebis assidue perfricare. vel sicut gallinis auferre. eorum carnes sunt opime.

Cap. lxxxij. De anserib⁹

Aliter aqua herbarum desiderat. nec si-
ne ipsis facile sustinet. locis consuetis ini-
micus est. quia fata et morsu ledit et stercore
polluit. pstat plumas quas autumno vellam?
et vere. vni masculo tres femine sufficiunt. Sed
desit fluvius lacuna formet. si herba non sup-
petit trifolium fenugrecum agrestia incuba la-
ctuculas pro alimento seremus. albi secundo
res sunt marci. vel fuscini. quia de agresti
genere ad domesticum transierunt. incubunt kln.
marci usque ad solstitium estiuum. Circa. xv. oua
vni anseri sufficiunt. incubant. xxx. diebus.
Melius tamen est quod gallinis oua supponas.
quia plus parient. picture ad aram producant.
cum semel hoc feceris consuetudinem sponte tene-
bunt. si gallinis anseris oua supponas ne noce-
ant suppositis subiiciat vtriusque. semen papau-
ris primis decem diebus pascende sunt intus.
postea foras eos poterimus educere. vbi vtri-
usque non fuerit cuius formidat aculeos. et preci-
puum prata et piscinas aut palludes. aras eis
faciunt supra terram in qua non inducant plus
vicinos pullos. easque aras provideant ne ha-
beat humorem. et molle habeant substramen. et
palea alba qua re ne ve accidere ad eos pos-
sint mustele. nec alie bestiole que noceant. vt.

ait Varro. quattuor mensibus bene saginant.
nam melius in tenera etate pinguescunt. potius
dabitur in die. large vagantur et ideo prohibeat
licentia obscuro loco claudantur et calido. sic
etiam maiores secundo loco pinguescunt. nam puuli
sepe die tricesimo saginant. melius si ad socie-
tatem milium prebeantur infusum inter anserum ci-
baria. omne legumen prestari potest excepto be-
rebo. A lupis et vulpibus rapiunt. et ideo ab
eis custodiende sunt. vtilitas anserum est quod car-
nes pullos si sunt pingues et quattuor men-
sium non excederunt etatem a pluribus appeti-
tur. et eorum penne molles optime sunt pro le-
ctis. et dure alarum scriptoribus competunt et
sagittis.

Capitulum. lxxxv. De ana-
tibus.

Plates sunt de natura anserum. et eodem
modo nutriuntur vt anseres. libenter co-
medunt herba anatina que in superficie aqua stan-
tis et solis adustione oritur. oia reptilia et ver-
mes et omnia turpia libenter accipiunt et glaciunt.
vtilitas ipsarum est precipue in pennis et carni-
bus etiam illarum et pullos earum vtuntur. licet
satis sint indigestibiles et viscosae.

Liber

Capitulum. lxxxvj. De

gallinis et gallis ac ipsarum pullis quales ha-
beri et qualiter teneri expedit.

Uti pfectas vult habere gallinas elige-
re debet fecundas. plerumque rubicundas.
pluma nigra penes. imparibus digitis. magnis
capitibus crista erecta ampla. hec enim ad preem
sunt aptiores. Galli sunt lacertosi rubenti cri-
sta. rostro breui plene acuto. oculis rous aut
nigri. palea rubea. collo vario. aut aureolo. se-
moribus pilosis. cruribus breuibus. ungulis lon-
gis. caudis magnis. frequenter penes. vocife-
rates. sepe in certamine principes. et quia animalia que
nocent gallinis non modo primescunt. sed etiam
per gallinis pugnant. si ducetas alere velis lo-
cus sepe paradisus est. in quo due cauee. i. man-
siones diuincite sunt. que versus orientem spectant.
et sunt longitudinis circiter. x. pedum latitudinis
paulo minus. in altitudine paulo humiliores.
vnaqueque habeat fenestra tripedalem vno pe-
de altiore. ex viminibus facta ratis. ita ut lumen
pbeant multum. neque per eas quicquam intrare pos-
sit. quod nocere solet gallinis. inter ipsas duas
sit hostium quo gallinarius curator eas ire pos-
set. in caueis crebre price tracte sint. ut omnes
possint sustinere gallinas. Contra singulas

Nonus

pticas in pariete sint cubacula earum aut sicut
dicti vestibulum septum in quo diuturno tpe esse
possint. et in puluere volutari. dicta cubilia sint
et sculpta in parietibus. aut affixa firmiter. mo-
tus enim cum incubat nocet in cubilibus cum perire-
runt palea subterni debet. et cum peperint tol-
las sub stramine. et reces aliud subijce. eo quod pu-
lices et alia nasci solent. que gallinas quiescere
non patiuntur. ob quam rem oua ut inequaliter ma-
tureantur aut corripuntur. que velis incubet ne-
gant plus. xxv. oua incubare oportere quibus
propter fecunditatem peperit plura. Palladii au-
tem et mulieres nre vltra. xvij. vel. xix. oua non
supponunt. fertur tamen quod in quibusdam mundi pri-
bus inueniuntur homines qui furnos adeo tepere
rate calefaciunt. quod eorum calor equalis est calo-
re galline cubantis. atque in vno furno seu cli-
bano ponunt multitudinem pennarum paruarum. et
mille gallinacea oua. post. xx. dies nascuntur ac
extra profiliunt. optimi esse partum ab equino
verno ad autumnale. itaque que antea vel post na-
ta sunt non sunt supponenda. et ea que rostra aut
ungues non habent acutos autem non palustre in
conciendo et oua do quam in cubando occupa-
te esse aprissime. ad partum sunt annicula aut bi-
nie incubantes includere oportet ut die et no-
cte incubet preterquam mane et vespere cum cibis et
potio eis datur. oportet ut curator circueat die-
bus aliquot interpositis. et oua vertat. ut equa-
liter calefiant. oua si plena atque vitia sint nec
ne auertere potes si dimiseris in aqua quod in
ane est natum. plenum desidit. quod intelligere po-
tes si concutias. Item si ad lucem substitueris quod
placet inane est. Oua oblonga acuta masculos
Rotunda feminas tribuunt. insuper ponenda oua
obseruat ut sint numero imparia oua que incuban-
tur. habeant semper pulli nec ne curator quadri-
duo post incubare cepit intelligere potest si con-
tra lumen tenuerit. et purum quod vniuersi modi ani-
aduertit esse eijcere debet. ad aliud subijcere.
excessos pullos subducere debet ex singulis
nidis. et subijcere excessos pullos ei que habeant
paucos. ab eaque si reliqua oua sunt pauiora tol-
lere debet. et subijcere illis que non diu exciderunt
et minus habent triginta. hunc enim gregem maiorem
non faciendum ait Varro. diebus. xv. primis pul-
lis debet obijci puluis. ne rostris noceat ter-
ra dura. eisque milium optimum et lolium et grana
minuta tritici satis copiosum. sed gallinarum pa-
bula sunt quibus precipue delectantur. vermiculi.
tritici. et fere omnia grana. et precipue dandum
est eis lolium. quod eis copiosum. et hoc est humano
corpi inimicum. vinacis cibo sterilesunt. et or-

Libet

deo semicocto pere sepe cogunt. et reddunt oua
maiora. ut Palladi⁹ ait. pulli pui pferedi sunt
ad sole. et sterquilini⁹ ut i eo volutari possint.
q⁹ ita validiores sunt. Cui ia penas habebunt
cosuefaciendi sunt. ut yna aut duas sectent gal-
linas. ut cetera pon⁹ ad pendiuz sint expedite
q⁹ in nutritum occupate. incubare oportet inci-
pere fm noua luna. eo q⁹ plura q⁹ an incubat
no succedunt. diebo fere. xx. excidunt. Circa ca-
ucas galliaz. incedenduz est cornu. ne serpes
accedat. cui⁹ odoze solet interire mltas a vul-
pib⁹ et qbusda alijs aialib⁹ noxijs patiunt in-
fidias. ideoq⁹ circa loca in qbo versant extir-
pada et remoueda sunt oia in qbo vulpes late-
re possunt ad ponedas infidias in nocte clau-
dant in caucis optime circumquaq⁹ minus
et septis nec pmittant foras in nocte iacere. fere
em q⁹ vulpis subdola intuet eas. quatuncq⁹
in alto existetes loco. ut videat oculos ei⁹ luce-
tes. ut faculas et cauda q⁹si baculo qda mina-
tur eis. ut sic pterrite cadat. et eas rapiat. pati-
unt etia infidias miluoz et q⁹unda aliaz ra-
paciū auu. et p⁹cipue aqlariū. cōtra q⁹s tēdant
funes vel vites seu vitalbe. sup loca in qbo de-
die morant. Lapiant etia vulpes taliolis. v⁹
alijs ingenijs. et milui retib⁹ fisco v⁹ laqueis.
pituita his nasci solet. q⁹ alba pellicula ligua⁹
vestit extremā. hec leuie vnguibo vellit. et loc⁹
cinere tagit. et oleo trito plaga mūdāta aspgit
Itē alei spica trita cū oleo faucib⁹ infert. scasi
sagria etia pdest si cibis assidue misceat. Si
amaz lupinū pmedat sub oculis suis ipa gra-
na pcedit ut ait Palladi⁹. q⁹ nisi acu leuiter
apris pelliclis auferat. oculos extinguit. portu-
late succ⁹ forinsec⁹ et mlieris lacte curari eas
affirmat. v⁹ armoniaco sale. cui mel et ciminū
eq⁹liter misceant. pediclis etia plurimū mole-
stant. et p⁹cipue cū incubant q⁹s pimit. scafica-
gria piter infusa cū vino. et amari lupini aq⁹ si
penerat secreta pēnaz. vtilitas gallinarū est.
q⁹ ex ipis nascunt oua. q⁹ nutriunt co: p⁹ hūa-
nū multū et subito. qbo vrimur i cibarijs infir-
mitis. q⁹ optie seruari pnt diu si pfricatur sale
minuto aut muria p tres horas. deinde ablu-
ant. et fursure ac paleis recōdant. vel sp⁹ teneā
tur i sale ut qda dicit. Itē ex eis nascunt pul-
li. q⁹ cū sūt adhuc teneri sunt ad cibū opti. et si
castrant sūt capones. q⁹ meli⁹ ceter⁹ pullis p⁹
guescūt. et sūt laudabilis nutrimentū. caro etia
iplaz galliaz bona est. si adhuc iuuenes sūt
et pignes. pēne etia iplaz cultus imponunt.

Capitulū. lxxviij. De co

Nonus Fo. Cxxxj.

lumbarijs quales esse debent.

Dōbaria duob⁹ p⁹cipue pnt fieri mōis
aut sup colūnis et pictib⁹ ligneis muro
circūdāt⁹ lapideo. aut sup turri de grosso mu-
ro pstructa. et vtraz nidos seu nidoz forami-
na pōt hēre. S³ melior est q⁹ in turri de muro
q⁹ de lignamie cōstruit. et meli⁹ est interi⁹ ni-
dos hēre. nā si exteri⁹ h³ nidos sim⁹ ipaz pdi-
tur. q⁹ magne vtilitatis existit. et eaz pulli facile
a rapacib⁹ auib⁹ capiūt. Fiat q⁹ tur⁹ lapidea
lata vel angusta fm dñi volūtate ac possibili-
tate. nō alta multū. cū pientib⁹ leuigat⁹ ac deal-
batis. albo cemēto. hñs ab oib⁹ q⁹tuoz pib⁹
ei⁹ qda breuissimas fenestrellas seu foramta
ut colūbis solūmō ad introitū exitūq⁹ suffici-
ant. sub qbo imediate sit circuit⁹ quidā lapide-
us emines circū circa. q⁹ ascensuz mustelaz et
aliarū nociuarū ferarū impediāt. sup rectū fe-
nestrā hēat. p quā ingrediant colūbi. et exeāt
q⁹ libent⁹ ad solē sup tecto morant. Sint autē
cācellata de lapidib⁹ aut lignis ne p ipam ra-
paces volucres alis aptis intrare queāt. Ri-
di formant interi⁹ q⁹s quidaz faciūt rectos. et
mediocrit⁹ strictos. qda obliq⁹s occultates in-
cubātes colūbas. qdam pcrea. pūde faciūt
fenestrellas lata. et modicū cōcauas seu lon-

gas. ples cistellos puos circa pietes. et tectuz
affigunt asseretes i his colubas libent? incuba
re. Sz expimeto didici qsdaz ee colubas q li
bent? in muro qz cistellis nidificat. qsdaz po
trariu appetere. et iteru qsdaz ee libent? in ap
to. et sup qcuqz re cu nido vl sine nido incu
bat. et qda libent? se occultant. Ideoqz no in
utile puto in colubaria cuiuscunqz gener? ni
dos hie. vt diuersis colubaz affectibz satisfi
at. qzuis q in muro sut a fimo et seccupeditibz
mudent? facilius. qd crebro fieri expedit eo q
ab eis cu augmentant? plinu incubates colu
be ledant? Et etia optimu q intra colubaria
ponant? trabes i plibz pibz. et pcpue in circui
tu. et assides sup quibz tpe pluuia et niuii. et
tpe supstui est? colube in magna qntitate mo
rari ac qescere possint. sic em a loco aprio non
facile deuiaunt. mudent? etia crebro ipsaz lo
cus. et vndiqz sit decorus. na in pulera domo
sicut et homines morant? auidius. Et nota q
vnuquodqz par tres vel duos ad min? vult
hie nidos. licet aliqui augeant? et multiplicen
tur in tui q replent nidos omes. et solariu at
qz trabes. et cetera loca omnia.

Capitulu. lxxxviii. Qua
lie noua colubaria dnt pmo muniri colubis.

A columbarijs nouis columbi se
nes ponendi no sunt. nam recedunt et
ad apria reuertunt. sed ponendi sunt
iuuenes cu pennas copletas habent. vel qua
si completas. Et ex his qui ponunt? melio
res sunt saxaroli et post ipos turgni sic a vul
go ex pennaru colore vocati. tales enim in co
lubarijs melius durare cernunt? qz ceteri. al
bi po vident? omnino. na durare non possunt.
eo q ab aubus rapacibz nimis remote vide
tur. et quanto plures in primis ponent? tanto
velotius implebit? locus. pone de sunt preci
pue de mense augusti et septembriis. vel etia in
lij: quia tunc facilius inueniunt? cibum in agris
propinquis. propter qd non elongant? a colu
bario. nec perdunt? de mense aut? marci apri
lis vel maij pone di no sunt. propter cotraria
ratione. Circa quindecim dies ad minus re
neant? clausi vel inclusi. erit vtilius. quia tuc
erunt pinguiiores et ad reuertendu pitiores.
na in primis quidecim diebus macre efficiunt?
tur. quia tuc bene vacare ignorant. et cum in
clusi morant?. Et postea quibusda diebus tri
buant? eis in colubario copiose bon? cibis et
aqua post dictu temp? aperiant? tepore nub
lo vel sereno. sed comodius pluuiofo. quia
tunc exiunt et reuertunt? interius. et non sub
ito euolant ad remota.

Capitulu. lxxxix. Quali

ter sunt tenendi vt libentius morentur et be
ne fructificent.

Vi nascunt? in columbaria vel qui po
nunt? in ea non facile recedunt. sed va
dnt quandoqz ad alias columbarias in quibz
inueniunt? escam. quando non prebet? eis in
sua nec in agris inueniunt?. et quasi oes postea
tempe quo no egent? elca reuertunt? ad suam.
et ad hoc valet plurimu habere suam pulera
et bonam. Si teporibus quibz non inueniunt?
escam copiose prebet? eis in sua. quod est cuz
nix vel fortis est glacies super terra. et de me
se aprilis et maij aratis stipulis non recedunt.
et plurimos fetus edunt. Cibus aut? eis co
ueniens est frumentu faba vicia milica et ces
tera genera que libenter sumunt. centuqz pa
ris columbaru def granoru pars corbis oc
taua diebus singulis. et duplu cuz nihil om
nino per se inueniunt. potus etiam in colum
baria detur eis sufficiens quotiens aqua nisi
valde remota propter estu vl glacie inuenire
non possunt. vel ponatur in aliqua re prope
columbaria. ad qua descendere queant itaqz

Libet

scipuu z fere necessariu eis est. q ipsoz man
sio sit ppe locuz vbi aq inluat vñ z bibere z
vbi lanari possint. p mude hec volucres sūt.
vt ait Varro. optimu est q de oibus granis
exhibeatur eis. vt sunt frumenta faba minuta
motu cicerula vicia ozobu milica oz deu spel
ta lolia z cetera grana vt videat qd libentius
appetit. z id pcpue def eis vt auidi? ibi mo
rent. z pluries pariat. Palladi? ait q fer? fre
qñtant si oz deu torrefactu vel ozobu vel fa
ba sepe cōsumant. dicit etiā q nihil expectunt
nisi vt estare q marie pinguecū triticū vl mi
liū mulla maceratu sp accipiat. est aut mulla
aq mellica in qua qñqz grana mollita sunt
eisqz data nō recedūt z alios illuc ducunt vt
a nō pauc? asserit. alij autē dicit nō referre an
si sit mellita esca an nō. cū eis dat esca in ves
pe poti? q in mane. vt in die. pcurēt esca sibi
qñre. z q nō inueniūt in? inueniāt. Nā si da
ret in mane nō pcurēt alibi inuenire. sed tē
poze nūis debet in mane tribuere. ne exeat
ad loca in quibus capiunt. cum certū est ali
bi non posse inuenire.

Capitulu. xc. De officio pastorum columbarum.

Notus Fo. Cxxix.

Altor columbaru sepe debet eis mūda
re locū. z simū reponere q ad agricultura
rā est optim? z si quē inuenerit vulnerat? cu
ret. si quē mortuū eiciat. Itē si q sunt min? fe
ri z bellicosi vt alios ledāt. eos inde remoue
at. z i aliū locū secretū ab alio p se ponat. Si
q pulli ydonei sunt ad vëndendū eos pmat. ci
biū z potiū cū opus erit sufficiat eis tribuat.
Qui solent saginare colūbinos pullos q plu
ris vëndant secludēt eos cū iā sint pluma recti
cibātqz illos pane calido mollificato mastica
to vel molli. hyeme bis. estate ter qlibet die.
sez mane merdie z vespe. eos po q iā penas
magnas hēe incipiūt reliquit modo illosis. i.
fracti curibz matribz nutriendos z impiguan
dos. vl extrahūt de pēnis vñ? ale. nam q ita
educant celeri? ipinguant qz ceteri. vt ait var
ro. Itē debet eos curare z tueri ab oibz noci
mētis. ledunt em? z capiunt ab ancipitre mila
no z falcone z ceteris qbusdā auibz rapacibz.
qz occidere pōt duabz p gulis viscatis in tra
defixis int se curuatis. cū int ipsas possit aial
obligatū sic em? ea facile decipe debz z potest.
Palladi? pterea dicit q mustelis tute fiunt si
int eas fer? proiciat spoztea q alias calciant.
Itē dicit optere rute ramulos pluribz locz su
spēdere cōtra aialia inimica. Itē ledunt a fa
ginis mustelis z catis z ceteris pluribz anial
bus q de raptu auū viuiūt. cōtra q dz custos
hostiū z oia loca vñ intrare pūt optē claude
re. z stafas circūquaqz eminētes pcurare ne
qd supius per parietē repe possit. Itē ledunt
ab auibz rapacibz tā diurnis qz nocturnis. cō
tra qz claudat custos de nocte fenestrā. vel si
ea apra irauerit auis rapax z ipse audiat spa
nēm z strepitū colūbāz. intrat audacter in eā
cū lumie. auēqz capiat z occidet. nec curet de
exim colūbāz. Zues aut diurnas cū visco
vel pua reticula capiat z occidat. fenestrā aut
de subfellis cācellet z claudat. vt colūbi intra
re valeāt z exire nō autē auis rapax q solūmō
intrat alis apris. Itē molestant pulli plerūqz
seccupedibz qd custos inqrat. z nidū abijci
at. aliūqz mundū ponat. Itē nascunt eis na
rioli circa oculos q excecāt eos. marie de mēse
augusti. vëndendi sunt aut comedēdi cuz solo
capite sunt infecti. Itē recedūt aliqñ qz nō ha
bēt qd edāt. cōtra tribuat eis vel qz nimū ab
aialibz rapacibz infestant. aut terrent. cōtra q
iuuat ipos custos vt dixi. Itē moriunt ex se
nectute. nam vltra octo annos non inueniū
tur in columbarijs durare vt dicunt experti.
Itē debet custos sepe ad eos accedere. z quo

tiens in columbaria intrat aliquā escam mo-
dicū secum portare tēpore cōgruo. eosq; sem-
per aliquo certo et consueto modo vocare. vt
magis domestici fiant. Item debet custos te-
gulam figuli pro aqua tenere in colūbario. q̄
assidem habeat supra se aliquantulū eleuataz
habentē multos et spissos pedes incisos atq;
adherētes inter quos possunt caput ponere.
et aquam haurire ne in vas intrare vt aq̄ mū-
da permaneat.

**Capitulum. xxi. De utilita-
te columbarum.**

Ibi columbis fecundius vt ait Varro.
nam diebus. xl. cōcipit parit incubat et
educat. et hoc fere per totū annū faciunt. tan-
tummodo interuallant a bruma ad equino-
xiū vernū. pulli nascunt bini qui simul accre-
uerūt. et habēt robur cū matribz pariunt. sed
expertī nostri tps in p̄buis nostris dicunt
q̄ post sex menses pariūt et non ante. et donec
vixerit quatuor vicibz et quinq; et sex. et ampli-
us faciūt pullos in anno si esca inueniant vt
habeant habundanter. q̄ si nihil tribuit ter-
ra ad minus pariūt. scilicet in estate. pullos car-
nes ad esum sunt valde bone ac delectabiles.
et libenter emunt. Item ipsorū finis est opti-
mus oibz plantis et seminibz. et potest spar-
gi quocunq; tēpore anni quonienis aliqd feri-
tur cū ipso semine. ac etiam postea quādocū-
q; et vnaqueq; corbis ipius valet siue equiva-
let fimi ouī quadrupedū vni plastro. nam
ex viginti corbibus satis cōmode ex. xxx. be-
ne ex. xxx. optime impinguat bubulca frumē-
ti. si manibz per agrū spargat equaliter. et cū
ipso grano tunc sato verratur Et nota q̄ tria
paria columbarū in anno faciunt corbum fi-
mi. si columbaria nidos intrinsecos habeāt.
et quātomagis cibant in eo tāto plus fimi res-
cipiatur ab eis. quā diutius moratur in ipa.
quasi semper cogant extra querere victum.
Item est alia vtilitas vt generaliter predica-
tur q̄ possunt prouincijs cū litteris sub cau-
da vel ala ligatis ad loca lōgīnqua transmit-
ti. si de loco ad quem destinant delati sunt ad
locum vnde mittunt. Itē refert Palladius.
q̄ nescio si sit verum q̄ inducunt alios si ci-
mino pascūt assidue. vel si trici alarum bal-
sami liquore tangantur.

**Capitulum. xxii. De tur-
turbus.**

Ro turturibz locum cōstituendum pro-
uide magnū vt multitudinē alere velis
cumq;. Item vt de columbis dictū est vt ba-
beant hostiū ac fenestras et aquā purā. ac pa-
rietes munitos tectorio et in eis habeāt mul-
tos pales infixos. super quibz cōmode mora-
re possint. et locum paratū cōgrue in quo pa-
scant. cibari obiciunt triticū siccū in centes-
mos vicanos turtures fere semodiū. quotidie
purgant eorū stabula a stercore. ne ledantur.
quod q̄dem seruat et est bonū ad agrum colē-
dū. ad saginandū aptissimū tēpus est circiter
mensē et cū matres eorū plurimos gignunt
pulos in quibz maxime fructus cōsistit. Au-
cupatores tamē lombardie p̄cipue Eremo-
ne tota estate turtures feras rētibz capiūt
et in domusculā clausam et lumbosaz includūt.
eisq; dant continue aquā puram. et miliū quā-
tum summere volunt. et vicq; quasi ad hūmē-
vel post partē autumnī seruant. sicq; quingē-
tas et mille quandoq; cōgregāt. que ineffabi-
liter impinguantur. et sic impinguat as opti-
me vendunt.

**Capitulum. xxiii. De tur-
dis et merulis perdicibus ac co cōturnicibus
impinguantis.**

Qui vult p̄dictas aues vel alias que p̄
gues care veniunt habere locū. faciunt
clausum ⁊ tegulis vel retbe magno coopertū
magnum sc̄dm quantitātē auiū quas includere
voler. in hoc tēctū aquā venire oportet p̄ fi
stulā. ⁊ eam p̄ cannales angustos serpe. q̄ faci
le extergi possint. naz si lata diffusa esset aquā
inquinaret facilius ⁊ biberet inutilius. ⁊ que
superat ad potū auiū per fistulā exeat. ne luto
aues laborēt. hostiū habere debet hūile ⁊ an
gustū. quo custos vit̄ intrare queat. fenestras
raras. per q̄s nō videant extrinsece arbores.
vt aues. eo q̄ earū aspectus ac desiderii ma
crefcere facit volucres inclusos. tñ lumis lo
cū habere oportet. vt aues videre possint vbi
assidant. vbi cibus vbi aqua sit circa hostia
ac fenestras. talis sit munio. ne mus vel mu
stela vel alia bestia intrare possit. circa huius
edificij parietes intrinsec⁹ multi sint pali. vbi
aues assidere possint. ⁊ etiaꝫ partice inclinate
ex humo ad parietes. q̄bus multe partice ad
nectant ex transuerso modicis interuallis ad
speciē cancellozū. cibarii turdo: ū ponantur
offe glomerate ex ficis ⁊ farre mixto. ceteri tri
buan̄ grana q̄bus vti cōstiterūt. ⁊ eam pre
cipue audis sumunt diebus viginti anteq̄
collere vult turdos largius det cibum ⁊ farre

subtiliore incipiat alere. Cum opus est vt ex
hoc sumant amario excludant ⁊ donec: mu
nisculis amariū qd̄ est cū maiore coniunctū
hostiū lumine illustriore ibi cū enim numer⁹
habet exclusum que sumere vult oēs occidit
hoc ideo in se cluso etiam ne reliqui si videant
terreant. ⁊ alio tēpore venditiōis moriantur.
vilitas ⁊ delectatio in his est q̄ miles ⁊ par
ui precij includunt ⁊ impinguat care veniūt
⁊ dominoꝝ esui satisfaciūt ad votū pro se ⁊ q̄
buscūq̄ voluerint quenscūq̄ fuerit optimū.

Capitulu. xxiij. De sedi
bus apium ⁊ loco ipsis congruo.

Epith tractatur dicā p̄mo de ipsaz
statione seu sedib⁹. de quib⁹ dicit Palla
dus. q̄ locari debēt in aliq̄ ori p̄re secreta et
aprica. ⁊ calida. ⁊ a v̄tis remota. Nā ip̄e p̄
biber pabulū ferre domū (vt ait Virgili⁹) lō
ge ab habitabilib⁹ domib⁹ vt furū ⁊ accessus
hoim pecudūq̄ sub moueat. vbi si habūdan
tiā flōzū q̄s vel in herbis vel fruticib⁹ vel etiā
arborib⁹ procuret industria. Sint aut̄ arbo
res a septentrionali parte dispositæ. fons vl̄ ri
uus sit qui formet humiles transeundo lacu
nas. Varro autē dicit idē scilicet q̄ idem in
y iij

Liber

per villā dūcam. sed potissimū ubi non reso-
nēt ymagines. i. voces erbi. hic enī son⁹ fuge
existimat procerū esse. Itē esse debet dicit in
aere tparato neq; cūlate frigido. neq; hyeme nō
oppō. vt spectet potissimū ad ybernos ort⁹.
Id est ad ea pte in q̄ hyeme sol orit⁹. q̄ ppe se lo-
ca habeat ea ubi pabulū sit frequa ⁊ aq̄ pura
Virgil⁹. Po addit q̄ aī ipsarū hospitia fron-
dētes arbores debēt esse. Itē dicit q̄ in aq̄ q̄
ibi stabit iners se profluat debēt cōmici trans-
uerse salices ⁊ grādia saxa. vt pōtib⁹ crebris
possint cōsistere. ⁊ alas pādere ad estinū solē.
Itē ait palladi⁹ q̄ podia trinis alta pedib⁹
fabricent. ⁊ ope albario lenigent ppter lacer-
tarū ceterozūq; anialū nōia quib⁹ est moris
irripere. ⁊ sup podia aluearia collocent. ita q̄
ymbre penetrari nō possint. spaciolis inter se
distantib⁹ segregata. Itē vt Virgil⁹ ait a lo-
co apū abesse debēt oues ⁊ edi. q̄ florib⁹ insul-
tāt. Itē vacce ne rozē deglutiat. et surgētes at-
terāt herbas. Itē abesse debēt stelliones ⁊ la-
certe ac yūdines. ceterozq; aues nocue. q̄ insi-
diant ⁊ nocent eis. absit enā grānia odor ce-
ni ⁊ quarumlibet aliarum rerum.

Capitulu. xcu. De aluea- rijs qualia esse debent.

Aluearia meliora sunt (vt palladi⁹ ait)
q̄ cocter formantur. maxie rapt⁹ ex sube-
re. q̄a nō trāsmutat vim frigoris vel caloris. pnt
tū ex ferulis fieri. Si hec desunt salicinis vi-
minib⁹ fabricent. vel ligno cauate arbor⁹ aut
tabulis. fictilia deterrima sunt. q̄ ⁊ hyeme ge-
lant ⁊ estate seruescūt. angust⁹ tū adit⁹ admit-
tat examia ppter frigoris iniuriā ⁊ caloris. sane
vētis frigidiorib⁹ pies ale⁹ obhsitat adit⁹ oēs
solū apponant yberno. qui in vno cortice duo
vl tres esse debent. ea magnitudine q̄ ingrel-
su que apis magnitudine nō possit excedere.
Sic enā norijs anialib⁹ ingressu resistat an-
gusto. vl si apes voluerint obsidere exuentes
alio vtent ingressu. nā si aditus nō sunt angu-
sti (vt ait Virgili⁹) frigore mella cogit cōge-
lat hyems cadēq; calor liq̄facta remittit. vtra-
q; via apib⁹ parit metūda est. s; pro magna
pte hoies nri tēporis vno solo mediocrit⁹ seu
magno vtunt foramine. infra mediā aluei pte.
Itē debent aluearia esse magna pro magno
examic. parua pro puo. licet in puo sepi⁹ exa-
mie emittāt. quia duo examia in paruo simul
esse nō possunt. alta seu longa sint vno pede ⁊
dimidij. vel duob⁹. ⁊ lata circa duos semisles
aut modicū plus vel min⁹. Vir autē exptis

Notus

sunt mibi asseruit. q̄ meliora sunt aluearia
quadrata ex tabulis cōstructa q̄ rotūda. Et
melius. q̄ iaceant anter⁹ parum declinā q̄
erecta. quozū cōmode possunt acies vna sup
aliā collocari. ⁊ hec aluearia fundū ab vtraq;
capite habere debēt aliter disposit⁹. q̄ inde
possunt facile remoueri cū opus erit de melle
tollī. fundus anterior hē duo foramina puā.
⁊ posterior vnu in parte infima debet p que
ab vtraq; parte ingrediant ⁊ egrediant apes.
Retulit enā se inuenire ipas melius laborare
cū aluear interius sit obscurū. qd argumētū
est. q̄ foramina debēt esse parua. ⁊ rimule om-
nes aluei optie sigillate. ad qd multū faciū eo-
rū industria. videmus enī q̄ foramina magna
circa hyemē cera obturat. foramine solo relis-
cto ad formā ipsarum.

Capitulu. xcvi. De apti- bus qualiter nascantur.

Pes nascunt⁹ p̄m ex apib⁹. p̄m ex ba-
bulo corpe putrefacto (vt ait Varro).
fm modū silem Virgili⁹ ait m̄gm Archa-
diū p̄mū huius rei fuisse auctorē. ⁊ inuenisse
modū. eligi q̄ locus angust⁹. parietib⁹ clau-
sus. angustiq; ymbrie tecti hīs q̄tuor obli-
q̄ fenestras. tum vitulus bima querit hūc ge-
mie nates ⁊ spūs ori multū reluctāri obstruit
plagisq; pempto tonsa viscera soluunt p inre-
grā pellē. sic positū in loco clauso relinquunt
⁊ ramea fragmēta costis subq̄iūt ebimū vi-
delicet castasq; recētes. hoc gerit cū cephrus
primo spirat. anteq; prata virescant. ⁊ anteq;
yrūdo veniat. nidūq; suspēdat. tūc humor vi-
tuli tepefact⁹ eluat. ⁊ apes creat. q̄ p̄mo sine
pedib⁹ apparēt. mox stridētib⁹ pēnis miscēt.

Capitulu. xcviij. Qualif

emi dnt ⁊ q̄liter deserant ⁊ q̄liter inueniunt.
Apib⁹ optie sūt p̄ne varie rotūde (vt
ait Varro) in emēdo empiozem videre
optet valeāt an sint egre. Sanitatis signa si
sint frequēter in examic. ⁊ si nitide. ⁊ si op⁹ qd
faciūt est equabile ac leue. Sin⁹ valentiū si-
gna sunt pilose ⁊ horride. vt puluerulēre. pro
uidendū est vt plena cōgent aluearia q̄ rem-
vl inspectio vel murmur⁹ magnitudo vl fre-
quēcia cōmeantis vl remeantis examis pbat.
Si trāsserēde sunt in aliū locū id facere dis-
ligenter optet. ⁊ tpa q̄bus id potissimū faciās
siaduertendū. ⁊ loca q̄ trāsseras ydonea pul-
dendū. tempas verno pon⁹ q̄ yberno. nā hyc
me difficile cōsuecūt trāssata manēre. itaq;

fugit plerūq. si ex bono loco transferis: & ubi ydonea pabulatio nō sit fugitive sūt. Ex vicina poti⁹ q̄ lōginq̄ regione trāsferēde sunt. ne terreant aeris nouitate. Si pō sunt lōgī? aduehēde collo nocte portent. nec collocare nec apire aluearia debent. nisi vesp̄e instāre. Speculem⁹ deinde post tridū ne oēs suas lanas examic egrediant. hoc em̄ si lōg fugā arripe meditant. nō m̄ credunt fugere. si iter⁹ p̄mogeniti vituli illiniamus orib⁹ vasculor⁹. vt palladi⁹ ait. melle aplis (vt idē ait) locis ap̄tis apes q̄remus. ac p̄mo q̄ lōge aut ppe sint explem⁹. rubricā liq̄daz v̄l qd aliud tingēs breui vasculo geram⁹ insulam. & obseruem⁹ fontes aut aq̄s viciās. tūc dorā apud bibentū tāgant illo liquore tincta festuca. & ibidem moremur si cito reuerse fuerit q̄s tinctim⁹. hō spiritū eoz. prima esse cogiscim⁹. si tardo spatio lōgiore submora q̄ pro mora t̄pis extima m⁹. ad p̄cia facile venies. ad lōginq̄ hoc genere pducim⁹. canne vni internodiū cū suis recides articulis. & latere apies. ubi mel exigui mites. & iuxta fontē pones. cū ad id puerit apes atq̄ ingressi fuerint post odorez foramē pollice pposito claudes. & vna t̄n panis erire. cui⁹ fugā p̄seque. ea tibi p̄tem demōstrabit hospitij. cū eā cepis nō videre continuo emite tes alterā. & sequeris ita singte subinde dimittes faciet vsq̄ ad locū examinis puenire. Aliq̄ mellis breuissimū circa aq̄s ponit in vasculo. de q̄ cū apes aquā degustauerit ad cōmūe pabulū p̄gens alias eribebit. quaz frequētia subinde crescente notata volantū p̄te v̄l q̄s ad examina persequeris.

Capitulum. xxiij. Qua

liter tenende & procurande sunt apes.

Altos apum pcurare d̄z vt circa ipaz locū sit habūdātia florū. q̄s vel in herbis vel fructib⁹ v̄l arborib⁹ pcurat. industria herbas nutrit origanū. r̄mū. satireiā. serpillū. violas. amaracū. iacinetū. quirs v̄l gladio lus d̄z narcisū cretum. ceterasq̄ herbas suas odoriz. & floriz in fructib⁹ q̄q̄ sint rose lilia rosmarine edere. in arborib⁹. Amigdalus p̄ficus pirus. pomi fereq̄ arbores q̄b⁹ nulla amaritudo r̄ndet floriz vel succi. Siluestria pō glādisera robura. b̄m⁹. t̄rebint⁹. lenisc⁹ cedr⁹. tilia. yles. pin⁹. & rari remouea. Sup̄dicta em̄ dulce mel efficiūt. cetera saporē rustici mellis p̄bent. vt Palladi⁹ ait. Ea p̄cipue sunt serēda. si pabulū naturale nō est (vt dicit Varro) q̄ maxie secum apes. vt sunt rose. ser-

pillū. apiastrū. papauere. faba. lens. pisus. egi nū. capra. medice maxie n̄tissim⁹ valentib⁹ vtilissim⁹ est etem ab eq̄noxiū verno florere incipit. & p̄manet ad alterū eq̄noxiū autūnale Sz apū ad sanitatē ap̄tissimū. ad mellificiū thimū. his aquā liquidaz v̄n bibāt esse op̄ter. eāq̄ p̄inqua q̄ nō fluat. vel in aliq̄ locū in fluat. ita vt ne p̄funda v̄tra duos v̄l tres digitos sit. in aq̄ iaccāt teste aut lapilli. sup̄ qui bus assidere & bibere possint. in aqua diligēs habēda cura est. vt aq̄ sit pura ad bonū mellificiū vehement⁹ prodest. & q̄ non ois tēpestas grādini vel pluuiay aut v̄ti vel frigori eas ad pastū prodire longi⁹ patit. p̄parandus est his cibus ne melle cogant solo viuere. aut relinquare examiatas alucos. Igit̄ ficiorū pin⁹ gulū circiter decē pōdo decoquant in aq̄ cōgis sex quas coctas in offas sepe apponunt. Aliq̄ aquā mullam in vasculis vt sint prope curāt. in q̄ addūt lanā purā. p̄ quā fugāt vno tpe ne ponū nimium impleant. aut inci dāt in aquā. & singula vasa ponunt ad alucos. Aliq̄ vūā passam & ficiū cū pistauerint effundūt in sappā. atq̄ ex eo factas offas apponunt ibi. ad q̄s in hyeme ad pabulū p̄cedere possint vt nō tpe & estiuo fere ter in mēle melleari⁹ inspicere debet fumigās leuiter eas. & a spurcicijs purgare aluū. & vermiculos ei⁹cere. p̄terea vt ania duerat ne reguli plures existant. inuiles em̄ sunt p̄pter seditiones. Flā duo sunt genera ducā. vt Decenates & Virgili⁹ scribūt niger & varius q̄ melior est. debet q̄ melleari⁹ interficere nigrū. q̄ alteri regi seditiosus est. & corrūpit aluū. eo q̄ fugat aut cū multitudine fuget. & sic sedabit apū pugna. vt Virgilius scribit. mēse maij (vt ait Palladius) incipiunt augeri examia. & in extremis fauoz paratib⁹ maiores creant apicule. q̄s aliq̄ reges putāt. Sed greci cesereos vocāt & vocari iubēt. q̄ requiē cōcutiūt quiescentis examis. nunc papilioes habūdant q̄s necare debem⁹. Itē circa initū a sordib⁹ liberādi sunt aluei. q̄ tota hyeme eos mouere aut apire nō possum⁹. sed h̄ die aprico & tepido faciēda sunt. vt pen nis maximis autū magna. q̄ habent rigore. vel alio simili oia interiora inuident. q̄ man⁹ nō valebit attingere. tūc rimas oēs q̄ sunt ex trinsic⁹ luto & fumo bubulo mixtis liniant. & insuper genestz & alijs regumētis ad portic⁹ similiter operiam⁹. vt a frigore possint & tempestate defendi. Bon⁹ custos mēse septēbr̄ debet aluearia vetusta cognoscere. & plena & grauiā q̄ in ea estate nō ediderūt examia ven

Liber

dere. ac apes occidere. et facere mel eorum eo modo qui infra suo loco dicitur. Item debet custos ut eripit affirmat tenere in estate aluearia cum subtilibus fragmentis tabularum. paululum eleuata. quod apes vix ingredi et egredi possint. sed non lacertule. in hyeme vero cum fumo bubulo per optime obturata. Item cum nimis depauperant melle quod cognoscit visu si subitus inspiciat. vel potest vel facto meli? supra preter mediam pro foramine ac per ipsum munda virgula intermissa exhibeat eis mel vel pullum afflatum. vel alias carnes. Item dicitur quod si alueus pinguis est dimittant hyeme super sedibus suis. si macrum ponatur in medio in loco obscuro preparato ne mures obfint.

Capitulum. xcix. De nocu

mentis apum et eorum cura.

Ronidendum est (ut ait Varro) ne infirmiores a valentioribus opprimantur. eorum enim minuit fructus. itaque imbecilliores secretas eorum rege ocioso subiiciunt altero regi. qui crebrius inter se pugnabunt aspergi eas oportet aqua mulsa. quod facto non modo deficiunt a pugna. sed etiam confortiunt se lingentes. eo magis si melle sunt asperse. quia propter odorem auditus applicat se atque obstupescit. putantes si ex aluco min? frequentes euadunt. aut subsidit alio qua pro subfumigandum et pro apponendum alio quid bene olentibus barbari. maxime apiastrum et fumum. Prouidendum vehementer ne propter estum aut propter frigus disperant. Si quando subito ymbri in pastu sunt oppressi. aut frigore subito. quod raro accidit ut decipiant guttus offensa. iacent prostrate colligendum eas in vas aliquod. et reponendum in tecto loco tepido et bono. cinere tepido. plus calido quam tepido. eiciendum super eas. et excutiendum leuiter vas et vas manu non tangas. et ponendum in sole quo reuiscant iuxta suos alueos ut ad domicilia redeant. Si pro egre sunt quod his cognoscit signis (ut Virgilius ait) quod continue est in egris alius color horrida macies multum deformat corpora mortuorum extra efferunt. alie pedibus annecte ignauas ad limina pendet. aut intus in edibus officet certat. ignauas fame sunt et contracto frigore pigre tunc sonus audit grauior et susurrant. ut in siluis immurmurat aut ster. et ut mare stridet refluentibus undis et ut clausis fornacibus rapidus estuat ignis. Tunc eos galbaneos incende odores. et etiam canalicibus arundinis melle exhibeas et proderit si galle contrite sapore admisceas. aut areu-

Homus

tes rosas aut frusta carnis affata prebeas. aut uia passam. aut nimium vel centauream. aut radices herbe que rusticis vocatur amello. pone in odorifero bacho. et in canistris ad foras apud hec herba cognoscit. quia in pratis oritur. et tollit stipitem velut siluam. et eius folia plurima circumfundunt. eius flos est atreus et asper in ore sapor. fugemus etiam (ut ait Palladius) laceratas et ranas et cetera animalia. que sunt apibus inimica. Alueus enim crepitaculis terream? me se marcium. maxime solet apibus morbo incurere. nam post hyerna ieiunia tumidi et vltimi amari floribus qui primo nascuntur audivis appetentes solitudo ventris intererit. nisi affueris velocitate remedii. prebebis ergo malignanti cum austero vino grana contrita. et in vasis res frigerata ponant. Quod si horride videntur. ac contracte corpore. silerie et mortuorum corpora frequenter afferre. canalicibus ex canna factis melle cum galle puluere vel sicce rose coctum debebis infundere. Aliud autem omnia expectet ut putres pro res fauorum vel vacuas ceras quod aliquo casu erant ad paucitatem redactum non valebit implere. semper recides. acutissimis ferramentis subulit. ne pro alia remota fauorum cogat apes domicilia concussa deferere. Si propter habundantiam florum de melle nimis. sed de prole nihil cogitant. et videris numerate interiectis ternis diebus clauso foramine. non eas patiaris exire. ita ad generandum se confortent. Placuit circa kalendas aprilis curandi sunt aluei. ut omnia purgantia tollant et fordes. quas tepius contraxerunt hyemum. et vermiculi et tinea et aranee quibus corumpit usus fauorum. et papiliones qui stercore suo vermes faciunt. Modus autem occidendi papiliones est hic (ut Palladius ait). vasculum altum enit et angustum vespere inter aluearia collocemus. et in eius fundo lumen ponam? accensum. illuc papiliones conueniunt. et circa lumen volitant. et angustia vasculi ab igne proximo interire cogunt. tunc fumus stercoreis bubuli siccis adhibeatur qui aptus est apud salutem. quod purgatio frequens visus in autumni tempora celebratur. hec omnia cetera efficiet custos castus et sobrius. et alienus ab alueis et cibis acerbis. et odoris immundis. atque omnibus falsamentis.

Capitulum. i. De mori-

bus et industria apum. et vita ipsarum.

Peas non sunt solitaria natura ut aquile. sed ut boves. nam in his est societas operum et edificiorum. in his ratio atque ars. foris pa-

Libet

scunt. intus opus faciunt. nulla horum affidit in loco inquinato. aut eo qui male oleat. Et si qñ in acre disperse sint. cimbaliis et sonis se reducit in locū vñū. regē suum sequunt quo cunq. id et festum subleuant. et si nequit volare sustollunt. q. cum seruare voluit. neq. ipse sunt inoperātes necnō oderunt merces. itaq. impetū facientes ab se eiciūt fucos. q. hi neq. adiuvāt. et mel cōsumunt. quos vociferantes plures psequunt. et pauci propter hostiū aluci obturant oīa. que venit inter fauos spiritus oēs vt in exercitu viuunt. atq. alternis horis dormiūt. et opus faciūt pariter. et vt in colomas mittūt horūq. duces faciūt quedā ad vocem. vt mutatione tube. tunc id faciunt cū inter se signa pacis ac belli habēt. Et maslopunico et cōsparago cibū capiūt solum. ex olea arboze mel. sed nō bonū. duplex ministrū prebet ex faba apiastro cucurbita et barafica cera et cū Item ex malo et piris siluestribus. Ex papauere cera et mel. ex nuce greca triplex ministerium fieri dicūt. et ex lapsano cibū mel et cera. Itē ex alijs floribus ita capiūt vt alia ad singulas res sumāt. alia ad plures. Itē ex alia re faciunt liquidū mel. vt ex cicere floze. ex alia e contra spissū vt rore marino. Sic ex alia mel iūuāt. vt ex fico extitit bonū. ex timo optimū (vt ait Varro). Preterea Virgilius ait. q. ipse aulas et cetera regna fingunt. Sepe etiā errando in duris coribus at triuere alas. vltroq. aniam sub fasce. id est pōdere dedere. tantū est amor floz. et generandi gloria mellis. licet sint breuis vite. nam vltra septennū nō viuūt. q. suis earum genus maneat immortale.

Capitulum. ij. Quando

quare et qualiter exeūt examina. et quomodo pfectur earum exitus.

Eamē exire solet. vt Varro scribit. cum apes nate pspere sunt multe. et pgenies incolumē nutrire volūt. vt olim crebio. Sabini fecerūt ppter multitudinē liberorū. q. duo solēt pte signa. vñū qd supioribz diebz maxime vespūis mulie an foramē vt vne alie et alijs pendunt cōglobate. alterū qd cū iā volatūre sunt. aut etiā inceperūt cōsonāt vehemēter. vt milites et ppli faciūt. cū castra mouēt. q. pmo cū exierūt in cōspectu volitant. reliq. q. nondū exierūt expectātes. donec oēs conueniāt. Virgiliū autē scribit. q. aliqui exeūt ad pugnā. nā sepe duobz exitibz regibz. oīz magna discordia int eos et eoz sequaces qd cognos-

Nonus Cxxv.

scit. q. tūc in are sonū magnū admodū tubaz audīt. tūc trepide inter coeūt. pēnīq. chorū scāt. spicula et acūit. rostris aptatq. lacertos. et circa regē miscēt et densant. magnīq. vocant clamoribz hostē. tūc erūpent et cōcurrūt. et mixte glomerant. et magnū fit sonitus. pēnīq. piteq. cadūt densiores grādiē et glande. cū decutūt. ipsi reges p medias acies ingenti animo inter se bellant. fulgentibz alia. nec pugne cedūt. dum fuga illū aut illū victor terga dare cogit. hi moti anioz atq. huius tanta certamina iactu erigūt pulueris requiescūt. verū cū ambos ductores et acies reuocaberis. de teriorē ne amplius absit dede neci. et meliorē reponē in aula. nam duo sunt genera melior est aureus. alter horridus. Itē exeūt aliqui ob inanē delectationē. vt idē Virgilius scribit. qd cognoscūt. q. p aera volando ludūt. qd facile prohibere potes. eripere em debet regibz alas. ne inalitū volare possint. Palladius autē scribit. q. futura fuga seu exitus examinis pscit. qm per biduū aut triduū ante acius tū multuant et murmurant. quod apposita frequenter aure cognoscunt.

Capitulum. iij. Qualiter

examina sunt colligenda et includenda.

Libet

Am custos apū videt examen exiisse
atq; in aere pmanere. statim debet pul-
uerē in eas eijcere. & alicui rei sonitū fortiter
facere. vt terrē lōge nō eant. sed se in aliquo
proximo loco suspendāt. & cum viderit vbi se
ponere volūt. herbas vel ramulos arborū in
q̄bus delectant in particam bene ligatos ibi
apponat. vt super ipos se suspendant. & cū ho-
mines ibi cōenerint. eas in terrā deponat. &
alucum sup eas collocet. in quē intrabunt. in
proprio loco vbi stare debent vespere col-
locandū. vel parū alucū odorifero vino cō-
sparsum. qui aluarolus vocat. cū partica po-
natur in eum locū. vbi se suspendūt. vel se in-
tegre suspenderunt. in quem per se vel fumo
ingrediet. et cum omnes intrauerint depo-
nant sub vno scamno. spaciose forato. & no-
uus alucis optime purgatus. & odorifero vi-
no aspsus. & fenticulis viridib; aut alijs odo-
riferis herbis. & pauco melle perfricatus. su-
pra eum apponat. remoto superiori fundo al-
ueoli. vt in nouā per se vel beneficio fumi do-
mū intrent. cum qua vespere in suo loco po-
nant. & si iam in aliquo loco se suspenderūt.
incidatur acutissimo ferro. & suauiter depona-
tur. & super eū collocet nouus alucis vt pre-
dixi. vel super eas collocetur alueolus. et fiat
vt dixi cum inherere bis vī ramulis adnexis
particam se suspendāt. & si examen integrū
colligere non potes. & quālibet prem sub al-
ueo collocare. & si cōtingeret te reges cū vna
parte habere. omēs alie p̄cile ad cū venient
p seip̄as. & si iā in aliquā arborē pforatā intra-
uerint ad locū vnde intrant & exēit admove-
atur alueolus. & p aliquod magnū foramen
sub apibus nouiter factū immittat fumus.
vt in alueolū fugiant desuper collocatū. vī in
ramusculos ibi appositos. si alueolus nō ha-
bet. Et sic inter plures vices poterit oēs ha-
bere. vel eadē arborē si subtilis est cū ferra re-
cidat acuta desuper. atq; infra & veste mūda
coopra tollat. & in nouū alueolū expellat. vel
per se in edibus collocet. aut ex ipa arborē ex-
pellant in totū. & cū se in aliquo ramo suspen-
derint vel suspendere volunt. fiat vt dictū est
de his. q̄ spōte recedūt. Si autē se suspēderūt
in herba vī frutice vī alio loco sup quē nou-
us alueolus poni possit. nō est aliud agendū. ni-
si q̄ in eo recipiat. & super podijs vesp̄e collo-
cetur. Item si suspēderint se in aliquo alto
vel inepto loco de quo p̄dictis modis habes-
re nō possit excutiant longissimis particis. vt
in terrā cadant. vel incōgruo loco se ponant.

Nonus

custos aut cum talia procurat. vt Palladius
ait & scribit. debet esse purus. & ab omī immū-
dicia & olore alicuius acredinis. vel alterius
mali saporis liber. Item sollicitus & attētus
habens semp alucaria noua parata. quib; re-
cipiat examiniū rudis inuētus. Nam nouel-
le apes vagantibus a vimis nisi seruent fugi-
unt. exētes in adito suo morantur vno aut
duobus diebus. que statim nouis alucarijs
excienda sunt. obseruabit autē custos affli-
ctus vsq; in octauā vel nonā horam de men-
se precipue iunij. & cum signa future fuge per-
pendet. quia post has horas nō facile fugere
aut amigrare cōsueuerūt. q̄ntis alique statim
& procedere & abire nō dubitent. Item cū ad
pugnā exierint. & se in ramo vel alio loco su-
spēderint puluere vel alia re inspiciat. & si vni-
us vberis educatione pendebunt. nolcat aut
vnū regem esse omībus. aut recōciliatis vni-
uersis manere concordia. Si p̄o duo vī plu-
ra vbera suspendēs se populus imitat. & di-
scordes esse & pot reges esse quot vbera p̄stē-
tur. vbi globus apum frequentiores vident.
vncta manu succo mellis op̄bit vī apij reges
requirit. Sunt aut paulo maiores oblongi
magis q̄ ceteri apes. rectoribus crurib; ne-
q; grandiorib; pennis. pulciores & nitidi. le-
nes abiq; pilo. nisi fronte pleniores. quāti ca-
pillū gerunt in v̄tre. quo tamē nō v̄tunt ad
vulnus. sunt alij fusci atq; biruti quos opoz-
tet extingui & pulciores relinqui. qui se fre-
quenter vagant. cum examiniū suis alis ser-
uent erectis. hoc em̄ manente nulla discedit.
si nulla nascunt examina duorū vel pluriū
vasculorum possimus in vnū conferre dulci-
tamē liquore asperfas apes atq; inclusas te-
nebimus appposito cibo mellis. erigua tamen
respiramia relinquamus vitella. Quod si ve-
lis alucariū cui p̄ aliquā pestē multitudo sub-
ducta est populi adiectiōe reparare. considera-
bis in alijs habūdantib; cauandū fauorū et
extremities que pullos habēt. & vbi signum
nascituri regis inueneris. cum sobole sua re-
cides. et in id alucarium ponas. Est autem
hoc regis futuri signum inter cetera foramis
na. que pullos habent. vnum magis ac lon-
gius velut vber apparet. Sed tunc transse-
rende sunt. quando crasis cooperculis ad
nascendū maturi capita nituntur exercere.
nam si maturos sustuleris introibunt. Si
autem se subitum leuabit examen. strepitu
eris mitatur ac testule tunc ad alucarium re-
dier. vel in proxima fronde pendebit & inde

Liber

In nouū vas herbas cōfuctis ⁊ melle consper-
sum manu attrahat. vel trulla. ⁊ cū in eo loco
requieuerit. vespere inter alia collocetur.

Capitulum. iij. Quando et qualiter potest apibus de melle tolli.

Ense iunij fm Palladium aluearia ca-
strabunt que matura esse ad mellis red-
ditū signis pluribus instruuntur. primū si ple-
na sunt. subtile murmur audiri. nam vacue
sedes fauorū velut cōcaua edificia voces. q̄s
accipiūt in manus extollunt. quare cū mur-
muris sonus magn⁹ ⁊ raucus est agnoscim⁹
non esse ydoneas ad metendū crates fauorū.
Item cū facos q̄ sunt apes maiores grandi
intentione p̄turbant. immatura mella testan-
tur. Item fm Carronē signū eximendorū fa-
uorū est. si intus faciunt globū. Item si fauo-
rū foramina educta sunt. quasi membranis q̄a
tunc sunt melle. Castrabuntur autē aluearia
maturis horis cum torpent apes. nec calori-
bus excitant fumus ad moueat ex galbano ⁊
arrido fumo bubulo quem in puluētario sic
cis carbonib⁹ cōuenit excitari. quod vas ita
figuratū sit. vt angusto ore fumū possit emit-
tere. atq; ita cedentib⁹ apibus recident mella

Nonus Fo. Cxxxij.

ad examinis pabulū hoc tēpore pars quinta
fauorū dimittit. Sane putres aut viciosi fa-
ui de aluearijs afferant. mense etiaꝫ octobris
aluearia castrabunt modo p̄dicto que tamen
oportet inspicere. ⁊ si habūdantia est demere.
si mediocritas p̄tem mediā pro hyemis ino-
pia relinquere. si fo medietas apparet mellis
nil prius auferre. sed Varro scribit q̄ pars
tercia fauorū tantūmodo tollat pro hyeme.
reliquū reliquat. licet plena sint aluearia mel-
le. verum si metuas durā venturā hyemē nil
prius auferre. vt Virgilius scribit. viri au-
tē nostri tēporis valde expi in talibus affir-
māt. q̄ mel debz eis accipi semel tm̄ in anno.
et hoc in fine augusti vsq; ad mediū mensem
septēbris. sed cera corrupta tūc ⁊ ante. q̄n-
cūq; auferre pōt. ita q̄ semel mel debet auferri
parum vel multū habito respectu ad paucita-
tem vl̄ multitudinē mellis in alueo existētis.
et ad paruitatē vel magnitudinē mellis in al-
ueo examinis nutriendis. dūmodo vltra quar-
tam partē alicui non tollat. modus accipien-
di de alueis stantibus est vt claudat cum her-
ba foramē vnum vel plura sint. ne apes exire
possint. ⁊ de subitus cum panno molli vel pa-
lea fiat fumus. vt ad partē aluei superiorem
ascendat. plicato alueo incidant fani. cū sub-
tili cultello frequenter in aqua posita. ne cera
adhereat. et ne remanētes ledantur. Si vero
alueus iaceat fani. cum subtili fieri in p̄e in-
cipiunt postrema assidi supiori annexi vt hij
primo melle implent. vltimo i anteriori par-
te laborant. ibiq; moriunt omēs. ideoq; fun-
dus posterior se cure aperire potest. qui sic di-
spolit⁹ esse debet. vt facile aperiat fauus mel-
lis. furtiue subtrahitis. reponatur fundus in
suo loco. apes autē cum hec cognouerint om-
nes accidunt ad vacuatū locum replendū. et
cum ipm reparauerint. et omnia cōpleuerint
ad partem anteriore redeunt. ibiq; morantur
ex quo aperte scire potest. q̄ locum vacuū res-
plenerunt.

Capitulum. iij. De melle et cera conficiendis.

Ex fanis siue apibus fit hoc mō. et fa-
uis anteq̄ p̄manē tollant si q̄ sint ibi p-
te corrupte ac pullos habētes. q̄ malo saporē
mel corrūpant ⁊ cōquassati in mūda cista
ponant. ⁊ sic dimittant donec p se paulatim
fluxerint. est mel crudū pulcherrimū vel etiam
aliquō pondere pressū q̄ fluxerint est mel cru-
dum pulcherrimū. deinde coquat mel vel ce

Liber

ra: vt infra dicitur. Cum coquassatis et occisus apibus sit hoc modo. mense septēbris accipiant aluearia grauiā vetusta. que pcedente estate nō ediderunt examina. et supra fumū et flammā palearū alueus modicum teneat. vt apes. supius fugiat vel sibi ales cōburant. deinde reuolue cooptoriū aluei super terrā et cū vāgecta ferrea incide baculos existentes in alueo. et optime cū eadē mel cera et apes cōquassa. deinde reuolue alueū et cooptoriū remoue. ipm̄q; alueū super stragecta mastellū mūdissimā pone. et cū vāgecta fac in mastellū descendere mel et ceram. q̄ postea in forte castula pone. quā cum ligaueris fortiter cōprime aliquo monstruendi. vel cū vite māgnatorū ligaminis. vlt̄ inter duas assidiculas positas. in duabus stangētis in pte inferiori ligatis. vel i vna choncha posita asside ac pderibus sup ipsa stangeta. vel inter duos baculos quos duo teneat homines. et tercius ptem supremā stangere. fortiter torqueat. et qd fluxerit. est mel crudū. et si plures duples stangeta fortius et melius cōprime. deinde vero qd in tasta remanserit. ponat ad ignē lentū. in cacabo et sine seruore calefiat. et semp tene manus in vase. ceramq; minutā aperias: donec mel et nō cera erit integre liquefactū. et cū mel ex calore paululū ceperit pūgere manus om̄ia in tasta repone. iterūq; preme vt supra: nec est damnosum si nō premat acerrime. vt de melle aliqd remaneat cere admixtū. cū lotige minus valeat mel q̄s cera. et hoc qd fluxerit mel coctum vocat quod in vasculis debz poni ipsiq; apertis paucis diebz haberi. atq; in summitate purgari. donec inuisti refrigerato calore deferueat. mel nobilius illud erit. quod ante expressionē sedam effluerit velut sponte. Cera que post fluxū mellis i tasta remansit. siue apes admixtas habeat siue non. ponat in cacabo mūdo in quo sit aqua tanta vel plus. vt cera extat. hec ad ignē teneat donec sit integre liquefacta. sempq; cum spatula vel aliquo baculo agitetur. et in dicta tasta grossa ponat. et fortiter cōprime. vt in situlā vel cacumen habentē aliqd aque cedat. ibiq; stet donec sit optime congelata. tunc enellet et ab om̄i sordicie que sit inter cerā et aquā mūdetur et seruet. et si placuerit vt pulchrior ad hoc fiat. sine aqua iterū liquefiat. et i vase aqmadido cuiuscūq; forme placuerit iterū reponeat. quicqd in tasta remanserit abiciat. et ipsa in aqua calida lauet. et ad fumum ponat. et sic die valde durabit.

Decimus

Capitulum. xii. De utilitate apum.

Apibus utilitas magna cōsistit. si locū ydoneū habeat. et prudenter ac sollicitē procurent. nam ex paucis breui tempore multa examina sūt. nisi magna pestis tēporis eis obsistat. nam in anno semel bis et plerūq; ter pariūt. et examē enitūt. et sine magnis expensis ac labore tenent. licet non sint totaliter negligende. ex quibus cū augmentū receperint vetusta quinq; vel sex annorū que parere desierūt estate magno precio. q̄ multam habent cerā que maxime necessaria est: viderē potes et noua seruare. faciunt etiā ceram q̄ maxime necessaria est regibz et prelatīs. et quibuscūq; psonis vt notū est om̄ibus. que satis magno p̄cio vedit. Et q̄ amplius est die noctūq; honorē exhibet eterno regi. Item faciūt mel in maxima quātitate qd valde vtile est. tam ad cibū q̄s ad medicamina infinita. ad ipsū vtilitatē probandā refert Varro duos fuisse milites in hispania fratres ex agro falisco locupletatos. quibz cū a patre relicta ēt quā domuscula et agellus nō sane maior iugero vno. circa totaz domū aluearia fecisse. et orū habuisse et reliquū locum ac spacio thimo et citibulo semie operuisse ac etiā apiastro. hos nunq; min⁹ vt p eque ducerentur denamilia sextaria ex melle recipere solitos. vnde ait Persius. nec thimo satiant nec fronde capelle.

Incipit liber Decimus

De diuersis ingenijs capiendi animalia fera. et primo ponitur prologus.

Atqui philosophi quorū intellect⁹ adeo excelso illustrat⁹ est vt vilia hūano generi cognoscerent. Intelligentes q̄ cum sub celo sunt ad vtilitatē hoim esse creata subtili cogitauerūt ingenio. qualiter animalia aerea terrestria et aquatica q̄ propter peccatū pmi parentis homini nequaq; obediūt cape possent. inuenerūtq; multas cautelas q̄s homines vsi sunt. et suis ingenijs successiue infinita addiderūt igenia pluribz ignota. Ideo q̄ cūcta que scire potero in scriptis reducere intendo. primo tractās q̄bus modis capiunt

aves. secundo bestie siluestres. tercio pisces. de
 auibus aut qualiter capiunt cum auibus ra-
 pacibus domesticatis. cum rabetibus. cum la-
 queis. visco. balistis. arcubus. et alijs quibus-
 dam modis. et de bestiis qualiter capiunt cum
 bestiis domesticatis. cum laqueis. rabetibus.
 foucis. talolis. et alijs modis. de piscibus etiam
 quibus modis capiuntur cum rabetibus. cistis
 bamo et calce.

Capitulum. Primum. De
 auibus rapacibus in genere.

Rudentes antiqui videntes quasdam
 aues p aera volitantes alias capere cau-
 te laborauerunt. auium rapacium genera domesti-
 care. vt quas per se capere non poterant earum
 auxilio sibi querat. Et horum primus inuictor
 dicit fuisse rex. Daucus qui diuino intellectu
 nouit naturam ancipitrum et falconum et eos
 domesticare ad predam instruere et ab egritu
 dimibus liberare post quem alij multi fuerunt
 qui plura ipsorum auium rapacium suum addiderunt.

**Capitulum. ij. De an-
 cipitre.**

Ancipiter est auis nota. et eius quod natu-
 ra est. vt viuat de raptu aliarum auium. et
 ideo semper solus et nunquam sociatus incedit. quia
 in preda non cupit habere sodalem et quantum potest ad
 rapiendum prope terram volitat ne ab auibus quae
 capere intendit videri possit. ab omnibus qui
 bus insidiat instinctu nature cognoscitur. et cum
 eum vident aut sentiunt garrunt. fugiunt. et se quan-
 tum possunt occultant. haec auis velocissimi vo-
 laris est. et ideo nisi statim rapiat in principio sui
 moris. sed postea lentus est eius volatus. et ideo
 nisi statim rapiat ab auis persecutione desistit. et
 super aliquam arborē adeo sepe indignatus se
 ponit. quod vix ad dominum vult redire. inueniuntur
 autem ancipitres in alpidibus quibusdam nidifi-
 care. et meliores omnibus sunt vt fertur quod nasci-
 tur in alpe de brusia in scilauonia. boni etiam
 nasci dicuntur. qui nascuntur in alpidibus sunt in co-
 sinibus Verone et Tridenti. Et his quod sunt
 parui qui communi nomine vocantur ancipitres. et qui
 da magni qui vocantur astures. Sunt enim de ge-
 nere ancipitrum sicut coruus et craculus eiusdem
 generis sunt. et canis puus et magnus. et idem
 in pluribus animalibus est videre. et ancipitrum
 quidem sunt maiores et sunt semic. hi qui sunt
 maioris vigoris. et quidam sunt minores et vo-

Z

Liber

cant murebetti et sunt masculi qui pauce vti-
litas existunt.

Capitulū. iij. De pulcri- tudine ancipitū et cognitiōe bonitatis eorū.

Accipitū pulcritudo cognoscit si sunt
magni. curti. parui habentes caput. pe-
ctus et spallas grossas. et amplas thibias. et
grossos. pedes magnos et expansos. et penas
colore nigri. Et bonitas quidez cognoscit q
de nido extract⁹ melior est. et a dño raro fuge-
re cōsuevit. et hic vocat nidarius. vel q de ni-
do egressus de ramo in ramū matrē sequit^r. q
ramari⁹ vocat et optimus esse cōsuevit. sed
meriti est bis qui postq de nido volauit ca-
pius fuit raro cōsuevit anteq penas in feri-
tate mutaret q vocat forus. sed q post tale tē-
pus capt⁹ fuit raro cōsuevit cū homibz viue-
re vel morari. si tñ pmaneat bon⁹ est. qz in fe-
ritate fuit solit⁹ aucupare. et quanto antiofior
videt^r et audacior p effectū. et meliorū morum
tanto ab expertis melior iudicatur.

Capitulū. iij. Qualiter ancipites nutriunt et instruunt. et quales ca- piunt aues. et qualiter mutant.

Decimus

Utrū autē nidarij et ramarij bonis
aui⁹. et carnibz pluries. et in die paula-
tim in hora vt magi dominū diligāt. possunt
etiā eis dari oua in parapsidibz fracta et agi-
tata. et in aquā feruentē proiecta. et postea cū
digitis simul cōstricta. Idē sit nisoris a pnci-
pio. sed cū optime puati et domestici facti sūt
semel tñ sunt in die pascendi post terciā. cum
digestionē cōpleuerint. et non ante q per gor-
gā euacuatā cognoscit ab eptis. et si cibz de
gorga vsq ad diē sequentē nō descēderet tan-
tundē sine cibo dimittat. Itēz pōt bis in die
cibari secure. si cibū inueneris descendisse de
gorga. et quonies hoc vider^r cibare secure po-
teris. nisi velis eodē diē vel sequenti aucupa-
tū accēdere. quia tñ accipitū famelicū esse
oportet. vt auidius prēda petat. et facilius ad
dominū reuertat. Domestici autē si pluri-
mū tenent in manu. et maxime in auroza tēpe-
stue. et inter multitudinē hoim. et in rumore
molendinorū. et fabrorū. et similibz. Instruunt^r
pō nidarij et ramarij. nā ceteri sunt in feritas
te instruunt hoc modo. cibet hora nona bono
cibo. et sequenti diē teneat in loco valde obscu-
ro vsq ad nonā. deinde accipiat et porret ad
locū venatōis. et nō dimittat. pmo ad arega-
tas vel gazas neq ad pdices. qā nimis sunt
fortes. et si eas supare non possēt debilitare
eius audacia. sed dimittat quales: turdis. et
merlis et similibz. Qd si gazas capiat habes
as vnā captā. et ei multas penas de aliis aue-
ras. et qdem in aliquo fossato abscondit^r an-
te cōspectū ancipitis eā projiciet. et ei ancipit^r
dimittat. Capiunt autē quales et pdices
aregazas et glanderas siue gazas et mltas ali-
as gazas et quēs. vt merlos turdes et passerēs
et bis similes. mutant vero qlibet anno. nam
ponant de mēse marcij vl aprilis i gabia ma-
gna specialit^r ad hoc facta. et posita ad soles
in loco calido. veluti iuxta muros plage me-
ridionali appositas. et cōplet mutatio penarū
eius in pncipio augusti. et in pluribz i medio.
et quibzdam in fine. et in qbusdam nō cōplet^r
oīno. et ad hoc valet si bñ pascant bonis car-
nibz. et pncipue auiū et ouorū. vt bene impin-
guent. tunc em optime mutant. et qdam dicūt
ad hoc valere cibū stellionū et bislarū testudī-
nū et lacertarū. Et aliqui cōsideranter depi-
lant eos vt noue perine nascant velocius. sed
hoc modo multi iam sunt destructi.

Capitulū. v. De industri- is et inducēdi ancipitū vt a dño nō recedat.

Aucat dñs ancipitris ne aliq modo le-
dat eū. sed cū viderit eū natū et volentē
stare sup manu. v^l pica suauit tangat ipm z
eū eleuet si pender. z quātū pōt cōsideret mo-
res z voluntatē eius. z in oibus ipius volun-
tatē sequat. Et semp in manu eū cibāt. nec si-
bi in aliq contradicat. qm ancipiter est valde
indignans nature. pterea cū meris aucupatū
nō emittat ipm. nisi eū viderit bñ appetere p-
dā. z maxime ad regasas z glāderas. nec cū
nimis a remotis dimittat. quia eū nō pōt at-
tingere aut sepe indignat⁹ recedit. et aliqū in
arborē descendit. nec ad dominū vult redire.
Item non fatiget dñs ancipitrē vltra modū.
nec sit tñ audus multitudinem qualesqz vel
aliarū auū habere. qz eum destruat vel irasci
faciat. sed cū eas ceperit qz videt ancipitrem
libenter appetere. sit cōtēntus. z ex ipsa preda
eum ciber. vt sibi suam venationē sentiat pro-
fuisse. z incitetur in amore venandi.

Capitulu. vii. De egritu
dinibus ancipitū z eorum cura.

Ecce ancipitri vt calefiat vltra natu-
rā z complexionē suā in tñ qñqz vt se-
bricitet. et tūc erit tactu. calidus. z videbit tri-

stis. qd quandoqz euenit ex solis spiritibz in-
flāmatz ex nimio labore. z quādoqz ex bu-
moribz putrefactis in aliqua pte corpis eius
Et tūc si macer ē. parū z sepe cibet ex carnibz
pullorū z paruarū auū. a passeribz tamē tūc
abstinere meli⁹ est. qz multū calide cōplexio-
nis existunt Et dicte carnes dent sibi in rebo
naturaliter frigidis inuolute in seminibz cu-
cubitarū z cucumerū tritis. aut mutagine
psilū z similiū. vel paulisp coquant in sirupo
violato z simili. z sibi dent. z ponat in loco
frigido z obscuro sup partica pānis lineis in-
uoluta. in succis frigidis plerūqz infusis. Et
qñqz in frigidat z digerere cibū nō pōt. z tūc
similit est trist. z tactu frigidus. z color ocu-
lorū mutat ad palliditatē z discolorationē. et
tūc teneat in loco calido. z suauiter in manu
portet. z paulisper qñqz ad volandū mittat. z
dent sibi carnes auū z pcpue passerū. z pul-
lorū masculorū. z pipionū cocte aliquantulū
in rebus calidis. velut in vino vel aq in qua
sit saluia vel menta vel maiorana vel pulegi-
um z silia. z inuoluant vel in melle vel in pul-
uere seminū feniculorū. z anisorū aut cimini.
ita tñ qz nihil oīno sibi det nisi prius oīs cibo
de gorga eius descēderit. z si macer est. sepi⁹
cibet. si pinguis z min⁹ z rarius. in vtroqz tñ
casu tēperate cibādus est. donec fuerit libera-
tus. Et si nullo mō digerit cibū. sed eū oīno re-
tinet. dicūt expti. accipias cor. rane z liga eū
cū vno filo. z eū cū vna pēna in gulaz eius. z
postea trabas fili. z sic pastū eūciet. Itē acci-
dūt ei sexcupedes. z tunc vnge particā ei⁹ vel
pānū circa eū volutū cū succo marelle v^l ab-
sinthei. z sic dimittat ad solem de mane vsqz
ad terciā. Itē accidūt ei qñqz lumbrici. z tūc
da sibi sup pastū succū foliorū psici. aut pul-
uerē fantomici z liberaf. Et qñqz panif guttā
in articulis ale aut core. et tūc minue de eius
sanguie apertēdo modicū venā. qz sub ala aut
sub corā existit. cū in ea panif. Itē accidit eis
podagra que pronenit ex descensu humorū
guttarū in nodis pedū z digitorū. z tunc eu-
rant cū lacte herbe qz lactaiola vocat. vngē-
do cū eo cor. pedes. z vngēdo ex eo panno li-
neo z ipm ponēdo sup picā. sup qua teneat
ancipiter. donec erit rupta podagra. z tūc au-
ferat pannus z ex sepo inungat podagra. do-
nec fuerit liberatus.

Capitulu. vii. De asture

Sturca sunt de natura ancipitū. sicut
in tractatu ancipitū dictū est. Et co-
z ij

Liber

gnitio pulcritudinis et bonitatis eorum est sicut cognitio ancipitris. et nascunt in alpiis et nemoribus. et domesticantur et instruuntur et nutriuntur sicut ancipitres. Capiunt autem pedices et coturnices vastanos et angustiones et multas silvas aues. scilicet anctas. anseres. corniclas. et quasi omnes aues quibus mittuntur. et cuniculos lepores puos et magnos licet eas sine auxilio canum retinere non possunt. ferunt in capriolos puos et eos impediunt adeo quod canes eos capere possint. Mutantur ut ancipitres. et eodem egrediuntur eis accipere puerum. et eodem modo curantur. verumtamen fortioris sunt nature. et ideo non defacili infirmantur et moriuntur. et non requirunt in eis tanta diligentia. et sic non facile accedunt ad omnes.

Capitulum viij. De falconibus.

Alco est avis nota. que de raptu vivit et solus incedit ad predam. sicut omne volatilerapar. propter causam in ancipitre assignatam. hec avis mirabilis volatus est in principio medio et fine. quando sursum rotando descendit. inferius intuitu figens. et ubi videt anatem et anserem aut gruem. sicut sagitta clausis alis ad auem cum ungue posteriori laceranda descendit. quod si eam non tengerit psequitur fugientem. et sepe cum aue in fuga cunctam cape non potest. adeo irascitur contra eam. quod post ipsam quidam furore volitans a domino nimium elongatur. adeo quod non redit ad ipsum. hec avis valde anxiosa est. et nobilissimi generis. Falcones primo dicuntur venisse de monte gelboe. qui est in partibus babilonie. et inde venerunt in selauonia ad palum nudum. deinde ipsi sunt per quosdam alios montes arduos in quibus inveniuntur.

Capitulum ix. De diuersitate falconum.

Alconum quidam sunt magni. qui falcones communi nomine dicuntur. et quidam parui qui vocantur ismerli. et ex magnis quidam sunt nigri. quidam respectu albi. et quidam rubei. ex coitu predictorum inuicem generantur. videlicet cum trizolus unus perica socia sua cum altera permiscet. et omnes hominibus falcones sunt femine. et eorum matres trizoli sunt tricelli vocantur sic dicti. quod simul tres in nido nascuntur. due femine et tercius masculus. qui propterea tricellus vocatur qui non sunt tante virtutis ut femine. et sunt valde minores quam ipse.

Capitulum x. De pulcritudine et nobilitate falconum.

Alcitrudo et nobilitas falconum cognoscitur

Decimus

scilicet si habet caput rotundum. et summitatem capitis planam. et rostrum curuum et grossius. et spallas amplas penas alas subtiles. coras longas. et tibi as curtas et grossas. pedes liuidos spissos magnos. et qui tales est ut plurimum bonus erit. licet aliquid satis deformes sepe optimi sunt inueniuntur. Ideoque falconum bonitas et audacia solo experimento perfecte cognosci potest. verumtamen eorum bonitas et desiderium capiendi aues multum auget ingenio suorum industria et eisdem a bono proposito sepe renocat impericia eorumdem.

Capitulum xi. Qualiter nutriuntur domesticantur et instruuntur falcones.

Non sunt tenendi super ligno sed solum super petra rotunda et aliquantulum longa. super eam cum magis delectantur instinctu nature et consuetudinis corundem. qui ex eis qui sunt circina vel pulchra carne nutriuntur. precipue cum aues cape inceptum da sibi de prima quam capiet quantumque voluerit. idem facies de secunda et tercia. ut ex hoc ad rapacitatem auium et ad obediendum domino auis. abinde pro inantea stringere cum cum vis per alias aues capiatur. hoc modo. scortica gallina et fac tria purgatoria et da ei madefacta in aqua. et pone eum in loco obscuro. et dimitte versus ad auroram dici. postea calefac eum ad ignem et vade ancipitum. et non fatiges eum ultra quam velit. sed solum quantum ipse vult. et auidet desiderat dimittat ad aues. sic cum tecum libenter manebit. et quicunque ierit ad te redire curabit. Cum inueneris falconem tuum audace et cum incenso desiderio aues cape. diligenter considera statum eius in macie et pigredine. et in quantum eum inuenieris in eodem retinere curabis. Nam quidam falcones se melius gerunt cum sunt pigres. plures autem fere omnes in statu medio erigunt. aliquid licet pauci cum fuerint maiores. et hominibus generis rubei ut plurimum esse dicuntur. et cum primo mittuntur ad aues ad maiores primo mittuntur. deinde ad mediocres ultimo ad maiores. Si enim primo mitterentur ad magnos et superarent ab eis. deficiente adhuc potentia et industria quam versus accipiunt. inciperent ibidem inantea magnas aues et mediocres formidare. sicque difficulter nimium resumeret audacia sibi innata. quam impericia sui doctoris amiserunt. Plurimum etiam confert falconi ad audaciam acquirendam. si cum tenes multum in manu. et des ei carnes pullie hora tercia coxam unam. deinde pone ante ipsum aquam in qua balneetur. postea ponat ad solem ut siccat. deinde ponat in loco obscuro ibique versus ad vespas dimittat. deinde teneat in manu versus fere ad primum somnum. postea lumen lucerne vel cadelecce

Liber

rā eo p totā teneat noctē. z cū matutina vene-
rit hora suburfet cū vino. et teneat ad ignem
in auroa pō diei aucupatū potest. z si capi-
at qñtuz vult de pda sua cibet. Si pō nō ca-
piat de sibi ala vna z media cora gallie. et in
loco ponat obscuro. Circa mediū feb. falco
nē i muta pones. z de oībo carnibz cū cibalis
vscz ad vñū mēse. postea pones añ. ipm cū
ctā aquā pus tū da sibi comedere. z si vides
q nō mutat vnge carnē quā sibi tribuis d re
cocta z melle. q si adhuc nō mutat accipera
nā z fac puluerē z sup carnē pone mutabit. z
caue ne ipm de muta tollas añqz cōplete fue-
rit pēne ei. z cū de muta accepis cū ad calorē
nō teneas. sz plurimū eū i manu tene. nec pos-
sica vscz ad. xv. dies cū eo aucupatū accedas.
capitū aut anates. anseres. agirones. grues. z
starnas z alias aues. sz fert q si comedūt san-
guinē agironis oīne desiderū capiēdi grues
amittūt. Si pō carnes solū sine sanguine co-
medant hoc viciū incurtere non credunt.

Capitulum. xij. De egri- tudinibz que falconibus accidunt.

Accidunt falconibz oēs egritudies q su-
per accidere ancipitri dicit. z eadē sūt
signa z cure. qz oīm volatiliū rapaciū fere ea-
dē est natura. Et ideo de his hic tractare nō
expedit. vñū tū cōgscas q falcōes sunt fortio-
ris nature qz ancipitres z non sic facile infir-
mantur z moriunt si comedūt anteqz cibo de
gorga descēderit. qdā insup falconarij multos
modos regēdi falcōes narrāt. z alias egritu-
dies eis accidere aliasqz curas nēcias ēē ex q
his aliqz forsan pā sunt. q p multas experien-
tias approbant. sed mltā ex his q dicūt rōne
carēt. z sunt potius apparentia qz existentia.
Ideoqz si qua hic desunt de cura falconuz et
autū rapacium. per viros expertos nō semel
sed pluries longotēpore suppleant.

Cap. xiiij. De Smerlis.

Smerli sunt de genere z natura falcos
nū. z sunt qsi falcocelli puuli. qd appa-
ret p formā corpis z colorē pēnaz. qñ aucu-
patio pot? voluptatē qz vtilitatis existit. Ca-
piūt at pcpue laudulas. z tān desiderij z alo-
sitas sūt ad eas capiēdas qz plerūqz psecuti
sunt eas in villas vscz ad cibantū ardentem:
aut in puteum. aut sub mantellis hominum
Item capiunt passerēs z alias auiculas par-
uas. de ipsoz aut doctrina z cura plura nō
dico quia per supiora satis sciri potest.

Deim? Cxxxix.

Cap. xiiij. De Gircalcis.

Ir falcus est auis rapax maior qz falco
z est magne pūtis z potētie. mirabilis
qz audacie adeo vt inueniunt aliq audaci spi-
ritu aqlas insultasse Capitū aut oēs aues qñ
rūciqz magnas. z sūt fere de natura falconū
doctrina satis sufficit ad nutriēdos gircalcos.

Cap. xv. De Aquila.

Quila est sūt auis de raptu vinēs q ppe
fortitudinē z audaciā suā vocata ē rex
auū. nā oēs aues eū timēt sz ipa nullā. diuer-
se sūt spēs aqlaz. qdā sunt valde magne. qdā
mediocres. qdā pue. z iterū qdam sūt nobilio-
res nō appetētes nisi volatilia z anialia terre-
stria viuētia. z qdā quodāmō ignobiles z de
generes q appetūt non solū carnes viuas sed
etiā mortuas z pisces mortuos z descēdūt su-
p cadauera asinoz z filij. z tales declināt ad
naturā z ignobilitatē mltioz. aqlē domesti-
cant ab hoīboz vcz q pue de nido extracte fue-
rūt. sz eas q diu i feritate fuerūt nō ēēt tutū do-
mesticare velle. qm facile ppe suā audaciā z
potentiā gūter lederēt i facie v lalibi instrue-
tē. z domesticant in hoīboz qñtū qñlibet aues
magnas. sed pcpue vt capiāt lepores z cunī
Z iiij

Liber

culos et capriolos cum auxilio canis. et qui aquila
tam venatu portat. debet esse fortis alioquin
pondus ipsius sustinere non potest. Et statim dum
videt canis inuenisse pasturam aquilam consue-
tam et instructam debet dimittere. que semper
per canes volabit. et cum lepore viderit subito
descendet et capiet eam. nutrit autem ex omni-
bus carnibus. et non defacile infirmat. sed cum le-
pore cepit pascat ex ea pluribus vicibus. ut
eas postmodum libentius psequatur. qui iuxta nisi
dum aquile habitant vnum ex pullis eius acci-
piunt. et cum accipiunt timore aquile sint arma-
ti. et precipue in eorum capitibus. et cum pulli ha-
bueris ad vnum paruum palum cum in aliquo lo-
co ligabis. hic vociferabit venientem mater et
pater deferentes eidem lepores et cuniculos. si
erunt in partibus illis. et gallinas et anseres que
accipere poteris. et habere. ferunt enim ei quandoque
cattas et quandoque vilas et in districtu nunciam
detulerunt filio gallinam cum quibusdam pullis
existentibus inter pennas matris que habitum si-
ne vlla lesione et nutriti fuerunt.

Capitulum. xviij. De Gi- mo et gimeta.

Gimus et gimeta sunt eiusdem nature. et
sunt aialia nocturna potius quam diurna.
na. quia earum oculi de nocte vident melius quam de
die. Cum igitur deformia sint et raro ab aliis aia-
libus videantur. mirantur aues in visioe ipsarum.
et eas videre appetunt. tam animam brutalis quam
rationalis in rebus nouis ac insolitis precipue
delectant. homines ergo cernentes alias volu-
cres circumuolare gimo et gimete. et eas cum qui-
ditate plurima intueri et cogitauerunt inges-
sura quibus eas capiunt ut ipse aues capiat. sed
ut medianibus ipsis homines cum fisco aut re-
tibulo sibi querant. viuunt autem de quibuslibet
carnibus. et precipue de muribus et noctuis et cum
bene cibare fuerint copetenter ieiunant duobus
tribus vel quattuor diebus. Et gimus vltus ad
nouem non ledit. et femine meliores sunt mascu-
lis sicut omne volatile rapax. et gimeta qui-
dem melius tenet in aliquo colubario vel alio
loco sibi simili quam alibi. Et si bene domestica-
ta fuerint optime capiet mures in domibus
existentes. comedunt etiam lacertas et ranas
et omnia carne habentia.

Capitulum. xviij. Quali- ter aues rbeibus capiuntur.

De rbeibus

Aues cum rbeibus pluribus capiuntur mo-
dis. et vno quidem modo capiuntur ad pa-
theram qua capiuntur annates. et modus qui-
dem est ut iuxta aliquam paludez facias foueam
circa sedecim vel viginti quatuor brachia longam.
et circa. x. vel. xij. brachia lata per totam maiorem
si volueris tamen concava quia circa vnam spannam aq-
ui habeat. et sit a duobus capitibus longis acuta in
vno angulo. sic quidem fossatus et in alio aliquo
tullu longa sit casella circa foueam. sint vndeque
spacia plana quanto est rbeium latitudo. deinde
fiat sepius circūque ne lupi aut vulpes nec ali-
qua aialia nocua intrare possint. et aues in eo loco
exites fugare. in predicta fouea ita. xij. vel. xvj.
annates domesticæ die noctumque morantur in hye-
me et milia bona quantitate precipue in aqua
propter domesticas et siluestres. sintque domesti-
ce siluestribus siles in colore penarum. circa foue-
as iuxta ripas figantur pali quatuor picae. que
rbeie eleuent. et pali rbeiarum figantur circa spa-
cia per narrata. et super ipsam corda puorum palorum
totum colligant rbeie. et ita ipsum quod stangie siue ba-
culi qui rbeie leuant et coopiant optime. sintque rbe-
tia duo magna in vtroque capite coniuncta vel
posita sunt rbeitia aroli coniungunt. quod quidem
coopertorium vocant. quod cum eleuant simul in alio

Libet

edungant admodū culmīs dom⁹ paleate. z
modus q̄dem eleuādi eas est q̄ iuxta casellū
est furca cū pica. in cui⁹ capite subili est rbe
tiarū finis annexus. in grosso pō est cista for
tis z magna et terra repleta. q̄ suo pōdere cū
voluer⁹ admodū q̄si machine rbe eleuabit.
huc cōfuet multitudine annataz in nocte p̄ ae
ra volantū cū domestice vociferabūt. Lūqz
in multa quāitate descēdet rbeia eleuabis
z cū pica pcutiēdo leuit recta omīs siluestres
in cucullū rbe⁹ q̄ est in supdicto fossato exē
sum expelles. z domestice q̄ nō timēt remane
būt in pātheria. deinde apies caput cuculli. z
facile cum dentib⁹ anates in capite occides.
sic q̄ vna hora mille quandoqz capiunt.

Capitulu. xviij. Modus capiendi grues.

St z aliud ingeniū q̄ grues capiunt.
cigni starne et anseres q̄ tale est. i ripis
fluuiū ab vtraqz pte figit arbor altissima. vel
due siml iūcte. vt lōgioz sit arbor. habetqz per
totū cuniculos ad alcēsuz in sūmitate tirellā
in q̄ ponit fun⁹ rbeis. Cui⁹ lōgitudine est fm
fluis latitudine z arborz distantia. z q̄ latitu
do ē vt supius eleuata vsqz ad medias depē

Decimus

Cxl.

deat arbores. deinde boies vsqz a remos ves
niant per glareā flumis omīs volucres quos
inuenerint expellentes. que volātes a splen
dore aque non discedent donec in rbe inqz
derint. Et tunc declinet rbe cum funib⁹ su
is. z volucres capiant. et modus iste locū nō
habet nisi cum tepus fuerit nubilosum z aer
obscurus alioqz aues eleuare facile a flumi
ne deuiarent.

Capitulum. xix. Aliud.

St z aliud ingeniū quo capiunt anse
res z starne quod est tale. tempore byes
mīs cū ex gelu z sole puluis est in campis se
getū tendit. in segete in vno sulco. rbe vnu
longū per triginta brachia vel id circa z latū
quattuor brachia post terciam cum in vespere
capere cupis vt in sero cū vis in mane ha
bere. est autē hoc rbe simile vni parieti. ha
bens duas stagias eleuantes longas fm di
midia latitudine rbeis. z tendit cum duabo
brachetis vt paries. sed disponit vt per se ele
uet violenter. quia hoc ipm rbe p se eleua
re nō posset. cūqz totum rbe in terra firma
tū fuerit totū super cordā colligit. Et tā ipm
qz stagic z brachete z funis trahens optime
ex puluere cooperitur vel herba. sicqz in vno
fossato vel alibi aliquantulū remoto loc⁹ coo
pertus vbi latitēt homo q̄ rbe leuare debe
bit. in loco rbeis sunt due vel plures anseres
domestici siluestrib⁹ similes. duobus pallicu
lis alligati. z duo similit scorticati. vt illuc sil
uestres confidentius veniant. Lūqz silue
stres descenderint in aliqua parte agri ex op
posito vadat socius cū capello in capite vel
alia re in manu loquat aliquid z laborare vi
deatur. alioquin fugerent sicqz consideranter
z caute perducatur eas ad locū rbeis. quod fa
cile fiet per vniuersū agri quantūcūqz ma
gnū. si hoc facere caute scies. cūqz in rbe vi
deris eas. confidenter loquere sociosqz dicas
vt rbe trabat. verum quia hec aues cautissi
ma est. oportet te omnino cauere ne in mane
ad locum rbeis accedas. quia statim perpēs
derent de roze vel pruina pedibus tuis mo
ta. z fugerēt. et ideo cum tendis in sero statim
ibi stellones pone. z per totam noctem dimis
te. sed cum capere vis. in sero non est necessa
ria hec cautela.

Capitulum. xx. Aliud.

Z uij

Liber

Te est aliud ingenū capiēdi ānates in
ria aq̄s vbi sabulū est. z ē rbe sile p̄di
eto. s̄ est pūū z s̄at sp̄issus. z eodē mō tēdit. et
sabulo coopit. z loc⁹ custodis ē ex aliq̄ re. de
inde sabulo coopitus vt pūū b̄eat forānē vñ
videre possit. z caueat ne p̄ forānē flātū emit
tat. cū in loco sunt aues. hic nō sūt stelliones
nc̄rj. s̄ p̄ totā h̄yemē ponit ibi milica z via
cia vt assuecāt aues locū fr̄q̄ntare. Cū autē
ibi stare assueuerit tēdas rbe. poterisq̄ optie
locū custodie atq̄ viā introit⁹ longā cauare.
z melogarij z sabulo desup coopire. Idē re
te vñ sile sp̄issus in tendi pōt optie i areis vel
alijs loc⁹ ad capiēdi colūbas. coruos. glāda
ras. aregazas. landulas z oīs aues puas. q̄
esca granorū accipiūt. z cū poteris facere q̄ ibi
venire ac stare assuecāt. z postea rbe tende
re. z loco vel paleis coopire. z hoc ingenū p̄
b̄re tpe niniū. z q̄libet alio tpe. z erit esca cōue
nies spelta. faba. milica. lolū. z semia vinacie
z silia. vt frumētū motū z citriculi vñ falcoti.
z cū eodē rbe sine esca poterit capi aues in
estate cū tempe magne siccitatis tēderis in
ria aquas.

Capitulum. xxj. Aliud.

Decimus

Te est aliud ingenū q̄ capiunt cū rbe
tibo auiū diuersa genera. z p̄cipue colū
bi z turtures. z q̄dā alie mediocris magnitudi
nis aues. z fere oēs auicū pue. falcones etiā z
ancipitres z oēs fere rapaces aues. Hodus
autē est q̄ duo rbeia satis lōga z lata oib⁹ fere
gētib⁹ nota. q̄ vlgarit⁹ vocant pietes tēdunt l
p̄is vñs z agrj. z iuxta aq̄s remote abinuicē
fere. vt ē latitudo ambaz. q̄rū q̄libet h̄z duos
baclos eas eleuātes. cū trahit funis cōmuis.
q̄rū lōgitudō fm latitudinē rbeiaz existit. z
vñū caput. cuiuslibet cū puo palo in terrā fir
mat. z in vno capite h̄nt vñū funē cōmunē. q̄
ad quēdā palū cōmunē in trā defixū adnecut
ab alio capite aliū h̄nt funē. q̄ vñq̄ ad locū au
cupatoris q̄buldā ramis circūdatū prendit.
Dec autē rbeia p̄ columbis z magnis auiū
sūt rara z fortia. p̄ p̄is subtilia atq̄ sp̄issa. p̄
dicta rbeia cū sunt tre affixe iacēt in trā clō
gata abinuicē. z cū funis trahit eleuant et cō
iuncti flectunt. ac opunt omnē aue venientē
ad locū q̄ erat vacu⁹ inter vtūq̄. in h̄ spacio
vacuo tenent colūbi z turtures aliq̄ excecāt.
vñ h̄ntes palpebras sup oclōs. ne aliqd vide
ant cū filo ligatas. vel stant ibi aues exscortā
cate z vngulā loco crurū q̄ stāt recte. vt vide
ant vñue. p̄ p̄is auiclis ponit ibi gimecta. ad
quā videndā libet veniūt. vel tenent ibi au
cule puo filo ligate. ad q̄s alie pue accedunt.
Ancipitres etiā z falcones cā rapiēdi descen
dūt. Aucupator autē nūq̄ expectare debz. q̄
aliqua auis accedēs se in terram deponat sed
cum prope fuerit trahere debet funem. z aue
volantē ad terrā prosternere ipamq̄ capere.

Capitulum. xxij. Aliud.

Te est aliud gen⁹ rbeis q̄ auiū mltā ge
nera capiunt. maxie cū trā est niue coo
pta. q̄d vulgo vocat arolus. q̄ ex duob⁹ rbe
bus nō multū magnis sed sp̄issis z fortib⁹ cō
stat. z in q̄libet capite cōiungunt z in terrā af
figunt. distātes in p̄b⁹ medijs. h̄ntes q̄ttuor
bices baculos. q̄b⁹ eleuant in altū. nec flect
unt ad terrā cū funis trahit. sed p̄manēt ele
uati. z simut cōiuncti cū rbeib⁹ desup admo
dū tugurij. hoc rbe cū oib⁹ baculis et fu
nib⁹ optime operit stramine aristarū. vñ paleis
z in spacio intermedio tenent cōtinne grana.
z cetera cibaria. q̄ auiū q̄ venire sperant sint
p̄cipue ḡtā. cū autē aucupator p̄p̄derit ibi eē
auiū multitudine latent in domusculaz valde
clausam. q̄ ibi d̄z eē p̄pinq̄ z subito trahat fu
nē. z fortit⁹ ad vñū palū i domuscula positi ad

Libri

necesse. et aues capiat. hoc ingenio capiuntur
facile milui et aquile ceteras aues sup cada-
uera descendentes. si cadauer totū vel ps po-
nat in medio rehetis. Itē eo capiunt vulpes.
si gallia nocte ponat in medio. sed hmoi rhe-
te pro ipis et aquilis fortius debet esse.

Capitulum. xxij. Aliud.

Ant et alia rhetia q vocant arance val-
de subtilia. ne in acre facile videant. q-
bus capiunt multe anicule cū ponunt erecta
in acre. duabz picellis adnexo. in locis q aut
cule cōsueuerūt trāsire. Itē ancipitres his fa-
cile capiunt. similis et falcones cū circa colū
bū erecta tendunt. et eodez modo cetera aues
rapaces. sed harū duo sunt genera. nam que
dam aranea est simplex. et virgulis adeo leui-
ter aptat. q- cum tangit cadit. auemqz inuol-
uit. Item est alia aranea triplicata et tribus
composita. quarū media est spissa. et plurimū
lata. exteriora duo sunt valde rara. ac adeo
stricta. q- cum sunt ad capiendū elevata ac
picis stantibz fortiter adnec. stant extense. me-
diaqz mollis et lapsa. que sup funiculū supe-
riorē eleuat. et cū auis incidit transuolat am-
bo rhetia rara. et in medio spissa inuoluitur. et

Decimus Cels.

cum eo in sacento quodam pender.

Capitulum. xxij. Aliud.

Ant et alia rhetia qbus capiunt perdi-
ces. que sunt longa et stricta. in medio
quandā caudā admodū sacculi longā habē-
na. hoc modo aucupator q die venat pannū
rubeū cum virgulis ad clipei modū forma-
tū ante se portat per agrū. perges foraminibz
duobz inspicit. et pdices inquit. cū eas vide-
rit circa ipsas rhetia tendat. quibz dā palis
affixis ad finē rhetiarū annexis. et caudā cir-
culis apertā extendit. semper ante se retinēa cli-
pei versus perdices. qbus extensis se pdices
bus appropinquat. et in caudā rhetiarū pau-
latim impellit. nō solū timore sed etiā pedibz
si opus erit. Qui aut nocte venat in sero locū
inquit. vbi nocte morant. et cū aeris integra
obscuritas superuenerit ad eundē locū cum
igne reuertit. Est aut ignis cū vase sic forma-
to. q- nec ipse videt. et aperte videt spacia vni-
uersa prope se. et per vniū agri sulcū accedit. et
per aliū reuertit circa locū in quo pdices reli-
quit. vt cū eas viderit ipas operit cum rheti.
qō habet apertū in capite partice forate ad
modū huius negotio oportū. vel si bz rbe-
te supradictū pōt eum extendere circa ipas et
impellere ac capere vniuersas.

Capitulum. xxv. Aliud.

Se et aliud rhetē qō expegatorū a vul-
go vocatur. satis magnū. quo capiunt
pdices et quales ac fastidi. et quedā alie aues.
cum auxilio catuli ad hoc instructi. qui aues
inquit. quas cū viderit stat. nec ad eas pro-
gredit. vt expellat. Sed aucupatorem domi-
nū suū retro respicit. et caudam moucat ta-
liter q- ipse aucupator cognoscit aues esse pa-
bulum ante tamen. et tunc ipse et socius rhetē
trahunt. et aues et catulum operiunt. et sic eas
accipiūt. Est et aliud pñū rhetē in capite picce
preparatū. vt apertum existat. quo vnus so-
lus vitur aucupator. et ad quales solus cur-
quasi latozio cuius sonus est per omnia simi-
lis voci quales generis femine ad quem ar-
denter accedunt masculi. prope ipsum quos
tunc operit atqz capit.

Capitulum. xxvj. Qua-

liter aues laqueis capiunt.

Libet

Itaque qui facile capiunt aues, q̄ de raptu viuunt hoc modo. in loco ubi prope morant aues rapaces vel. alique trāseunt infigitur fortis. ab utroq; capite arculus. valde plicatus. prope quem ab vna parte firmatur virgula. in cuius scissura muris cauda infigitur. vel ad quē frustum mortue carnis annectitur. seu rana. et ab alia partica fortiter in terram dimittit. habens in capite laqueum et quandā parvā cordulā. cum vno steccheto. q̄ partica formā ad arculum. et ad parvā incisuram que fit in capite virgule mus tenentis et laqueus circa murē extendit. ac cum auis murē vel aliam rem vt exportet tangit. partica dissoluitur ab arculo. ac superius eleuat. cum aui rapaci. que pedib; vinculat. Item si vnt laquei multi de pilis caude caballini. in vno funiculo eiusdem materie texti. qui tendunt in sulcis frumenti funiculo a terra eleuato. vltra altitudinem auis. parū declinatis laqueis et apertis. vt auis transiens capite immisso capiat collo. et hoc modo capiunt p̄dices in agris. et quales ac fastiant in semitibus nemozū. per quos transiunt. Aues etiā aquatiles eodem modo capiunt. cum iuxta aquas vnde transeunt laquei tales tendunt. colum

Decimus

be etiam et alie aues multe capiunt ex eis. cū incubant vel pullos habēt si circa nidū ipso rum tendunt. Item in fabis ac fascalis seminatīs capiunt columbi ac turtures puis laqueis. qui vulgarit̄ dicunt scapelle. Huius autē laquei modus est. q̄ in capitibus parui baculi vel melegarij longitudinis vnius semissis infigunt subtilissime virgule. altitudinis spanne vnius. et in medio infigitur quedam spina duozū vel trium digitorū in latitudine longa. hec scabella opodiat ad ripam sulci. nisi aliqua sit in ripa cōcauitas. taliter q̄ spina iaceat in terra in fouea. et virgule sint superius eleuate. iuxta eam ponat laqueus cum paruulo palo terre affixus. qui leuiter apertus ammoneat virgulis. et teneatur ab eis. et in spina infigatur fascalus. vel faba mollis solummodo vñ granum. q̄ auis rostro capiat. ac caput eleuans super collū laqueū trahat. plicata scabella cum virgulis. quam senties territa caput eleuabit. et collum et laqueo capietur.

**Capitulū. xxvij. Quali-
ter aues capiuntur visco.**

Liber

Aves capiunt visco multis modis. vno modo q̄ inuiscant virgule subtilissime funcozū vel vimozū vbi iuncti defunt virgule. quidā sunt breues vel longe respectu habito ad paruitatē vel magnitudinē auū capiendā ab ip̄is. Sed primo debet viscus tēperari vt sit bene tenax hoc modo lauet bene cū aqua temperate calida aperiendo ip̄m manibus balneatis. et obusculis mūdando. Deinde admisceat ei modicū olei oliuati vt nō sit adeo durus. q̄ pennis auū inuiscari nō possit. quo facto p̄gulis inuoluat. ita q̄ vnaque q̄ virgula sit vndiq̄ inuoluta in duabz vlt̄ribus partibz eius. tertia sine visco remaneat. que tractari manibz possit. Q̄ si ip̄us sit adeo frigidū q̄ cōgeletur viscus tempet cum oleo nucū. hec virgule parue inuiscate infigunt leuiter in virgis pulmonū que sunt parue magne ramis viridibz arborū. et precipue quercū fasciatis. habentes in capite superiori quatuor aut quinq̄ virgas. paulisper eleuatas. in q̄bus affigunt r̄ paruitissime virgule inuiscate. ac ip̄e palmonus cū fuerit p̄gulis inuiscatus cooptus infigitur in terram. in foueola facta in ip̄a. vt iterad formā arboris rectus. Itē circa ip̄m infigunt rami arborū. ad quos appendunt cauee in q̄bus sint multe et diuerse auicule segregatim. q̄ cantant et volitantes per aera vocant. q̄ vocate se ponūt sup dicto palmonē inuiscato. et capite in terrā corruūt. Itē cū magnis p̄gulis inuiscatis capiunt multe magne aues. et precipue corui atq̄ cornices. cū auxilio gummi hoc modo in locis vbi stare aut vnde trāsire cōsueuerūt incidit in ramulis arborū aliqua. ab alijs arboribz multū distet. sed aliq̄ rami frondibz nudati relinquuntur in ea. vel aliquē ponunt partice sup eam. in his infigunt leuiter p̄gule magne viscofe. ac gummi in terra ponit in loco paulisp̄ emi nent. vt melius ab auibz volantibz videatur. q̄ cū aues viderint volitant circa ip̄m. et volatu fesse sup arborē inuiscatū descendūt. atq̄ in terram ruūt. quas aucupator partica perfequat. et eas occidat. nam si manibz capere vel let ledereur ab ip̄is. Item visco capiuntur accipitres. ceterę aues rapaces. nā in terram due vel tres infigunt virgule inuiscate. modicū distantes. ac p̄stus seipsas plicare. in medio quarū ligat auis aliq̄. vt columbz vlt̄ pulus vlt̄ caro aut mus. pro miluis et q̄busdam alijs auibz rapacibus q̄ talia petant. ad q̄ cū aues venerint capiunt cordulis. Itē capiuntur visco passerēs et ceterę aues pue vlt̄ magne

Devisco fo. Celis.

Si virgule inuiscate ponant in locis in q̄bz cibant. vel vbi stare cōsueuerūt. Itē capiuntur cordulis seu funiculis inuiscatis regimuli cū ad ficus veniūt vel ad vuas. et ceterę aues q̄ arborū fructus furant. si predicti funiculi suspendant ante ficus vel alios maturos fructus ad quos venire assuecūt. Item funiculis longis inuiscatis capiunt starni q̄ valde gregatim volāt. cū habet aliquis sturlus ad cuius pedē ligatur funiculus inuiscatus. et in manu tenet. et dimittit cum cōgregatio sturloz. prope videt. tunc em̄ cum funiculo dimissus ad gregē accedit. et cū ip̄so stricte volitat. multiq̄ tangentes funiculū inuiscant. et ad terrā simul cū eo ruunt. Item visco capiunt anates ceterę aues aquaticę. cū et eo inuoluit funis longus et paucis q̄bus scoria fuit cōpositus. et precipue sero in lacu vel alio loco vbi dicte aues sepe morari cōsueuerunt. Nā aues p̄ aquā natantes in nocte incidunt in funē. super aquā extensum. et capiunt. et sequēti mane capte inueniunt. Sed oportet q̄ hic viscus sit taliter r̄paratus q̄ ab aq̄ defendat se.

Capitulum xxviii. Quod liter aues capiuntur cum balistis.

Libet

Valiter aues capiunt cū balistis et arcibus. notū est oibus q̄ sagittant vbiq̄ sunt in terra vel arboribz. sed i his obseruā de sunt q̄dam cautele nō oibus note. quarū vna est. q̄ balistator q̄ vult anseres vel alias magnas sagittare aues. debz h̄c bifurcatas sagittas in pie anteriori. vbiq̄ acutas. q̄ alā quā tangāt. aut collū incidāt. nā sola p̄foratio cōmunis sagitte vel obtusio nō lederet auem in tū. q̄ remaneret ibidē. sed vulnerata rece-deret. licet ex vulnere finaliter alibi moriret. Itē debet intuenti cū sagittat dirigere non ad extrauagātes. sed ad vnā q̄ sit in medio dua-ru vltimū. vt si cōtingit sagittā vltra in se p̄gredi qd̄ plerūq̄ cōtingit. primā vltimā feriāt. ne in vanū sagittet. Itē qui vult in arbo-ribz sagittare colūbos puliones q̄ sunt sagittē in capite grosse. debet h̄c paris pōderis. et cū vult ad aue sagittā amittere. debet cū pede si- gnare locū specialē vbi est. et notare locū in q̄ est colūbz. aut alia auis. et tūc sagittā emittat. si p̄uenit habet qd̄ h̄c intēdit. alias sepe sagit- tā inuenire nō potest. sed ea pōt facile inueni- re si ad eundē locū vadat. vbi erat cū sagittāz emisit. et per eundē locū aliā eundē pōderis sa- gittā emittat. et per se vel p̄ aliū videat. vbi ca- dit. ibiq̄ valde proxime inueniet primā. quā nō poterat inuenire. Itē qui cū balista vel ar- cu sagittat debet manū sinistra tenere firmis- simā. si vult rectissime sagittare. et est necesse q̄ habeat balistā vel arcū optimā. et sagittas rectissimas. si recte voluerit sagittare. qui au- tē arcum balotarū exercet debet balottas ha- bere equales pōderis. et bene rotundas. Item capiunt alijs q̄busdāz modis. vno modo ad brenerellū cum gimecta q̄ parue capiunt auic- cule. q̄ oibus fere notus est. Sed est sciendū q̄ hoc modo capi p̄nt nō solū cū gimecta. sed et cū capite catte. nā ad ipm̄ auicula veniūt. Itē nō solū cū brenerello qui ex duabz p̄gu- lis constat. verū et in quacūq̄ parte vie vel agri si aucupator supra se deferat leue instru- mentū et vinculis frondibusq̄ constrictum. quo valeat occultari. nec est necesse auiculas excitari solo sono folij arboris seu eris vt cō- munitur fit. Nam et cū sono semini papau- ris incluserit in cellulis vel alteri? rei similis excitari atq̄ notari possunt. nā et quibuslibet extraneis et inauditis vocibz incitant. q̄a mi- rantur eis. Item capiunt ad brenerellū rustici vtunt noctibus valde obscuris. habēt enī faculam quā vnus defert declinē prope viri- des sepes. in q̄bus dormiūt. que cū excitatur

De cūmus

veniunt ad ignis splendorē duoq̄ aliq̄ cū ba- culis eas mactant. sunt autē bacule quedā ve- lut pale i capitibz breuiū partiarū ex paruis cōtectis viminibz. Item capiunt passerēs p̄- cipue iuuenes min⁹ sagaces cū fara seu bre- choello que est q̄dam canea ex iuncis cōstru- cta. de qua exire ignorāt. cū ad puos passerū pullos in ea positos ingrediunt. nec exire sci- unt. Item capiunt aues in foraminibz colū- barijs. cū mustela domesticata in forame in- missa. Item capiunt cū cista siue plastella p̄ci- pue tēpore nūiū. sic preparata vt auibus in- trantibz cadat. in qua grana cōgrua pro eca- ponant. Cui proderit si multa grana sub eis ponant vel pauca. velut fila longius extra. q̄ bus producant ad cistam.

Aliud.

Item cū scabelle capiuntur porzane in cannohis vallibus. vbi morant. est autē scabellus instrumentū quoddā ex duobz ar- cubus valde plicatis cōstructus. ab inuicem parū distans inter quos modici postponi- tur fruct⁹ herbe cocbe. similis p̄ omnia ceru- sis. quē accipere volūt. et collo stringunt. sed eius forma pluriū magistroz nō pōt sic aper- te scribi vt plene intelligat. sicut occultata si- de cognosci.

Aliud.

Item capiunt cū curbaculo tēpore ni- uii. qd̄ est quoddā instrumentū ex pau- cis virgulis factū. interius concavū. et in par- te postrema acutū. habēs hostiolū qd̄ in ter- ra iacet coopertū palca. quod cū vno vimine in terrā infixo eleuatur. et postterius percute- autem ad escam intrantē. que intus est. quam aliunde accipere nequit. cū sit vndiq̄ terra te- ctum. Item quoddā delectabili ingenio capi- atur cornix. cum ex ipis habet vna. nam ipa duobus valde breuibz palazolis ad principi- um alaz. annexis. suprema in terrā firmatur. que fortiter clamat. ac fugere nitit. alieq̄ pro- pinque curant eam inuare volētes. ex quibz ipa vnam rostro et virgulis capiat. et retinet. vt capere possit. et eodē modo aregasas capi- posse asserit. Itē fert vt aues q̄ gustant granū vel milū in fece boni vini et succo caceue ma- ceratū et siccatum volare non possit. et pote- runt in manu capi.

Capitulum. xxxix. De capie- dis bestijs feris. p̄mo q̄nter canibz capiunt.

Liber

Epores precipue capiunt canibus ad quas inueniendas necessarij sunt canes qui seguli vel brachi vocant. qui quanto subtiliores olfactus tato meliores existunt. Item necessarij sunt canes valde ad cursum agiles qui eas psequantur et capiant. qui omnes ad hoc instruunt. et eas capiendas inducunt. cum ex capris aliqd datur eis in cibum. a quibus etiam capiunt caprioli et aliquando cervi. precipue auxilio rhenarum magnarum positarum in locis unde fugant. Item ab eis capiunt vulpes. licet in fuga sunt valde sagaces. Item capiunt cuniculi cum inueniunt remota a caueis. Item canibus capiunt aprum ac lupo. sed cum auxilio venatorum. nam raro soli ad eos presumunt accedere. nisi sint mastini fortissimi. et audaces. Sed ad aprum capiendos necessarij sunt pili fortes in ferro cruciferati. quos venatores videtes aprum ad se malo animo venientem in terra firman. et ad aprum dirigunt. qui eo pilo fugiunt. et paruum catulus ad hoc instructus per viam catulorum vulneratus usque ad venatorem non potest accedere. sicut a canibus occiditur. et similiter ab his qui venant eundem. Item capiunt cervi cum ab homine vulnerati sagitta vel pilo fugiunt. et puulus catulus ad hoc instructus per viam sanguinis exeuntis ipsum sequitur. donec

Decimus Celsus.

cervus femininus vel mortuus invenit. Item canibus inveniunt et capiunt ericij et quidam alia animalia similiter capiunt ab eis.

Capitulum. xxx. Qualiter capiuntur rhenibus.

Um rhenibus capiunt cervi ut dictum est et vulpes. ut superius dixi cum de rhenibus locutus fui. quod arolus vocatur a vulgo. lepores etiam facile capiunt rhenibus. si in ea inciderint sicut et multe alie bestie fere.

Capitulum. xxxi. Qualiter capiuntur laqueis.

Aqueis capiunt leones aliquando. Item vulpes et lepores cum per aliqua foramina introire solent in loca clausa. Sed hoc duobus fit modis. uno modo quod laqueus sit annexus ad aliquam partem plicatam adeo fortem. quod feram collo captam in altum eleuet. ac suspensam dat. Altero modo. ut prope laqueum sit fortis canolus stringens laqueum fere caput. impediens etiam ne ipsa laqueum rodere possit.

Capitulum. xxxii. Qualiter capiuntur talis.

Liber

Alpes et lupi precipue capiunt quada-
 m talia ferrea. que circa se multas habet
 rampiones acutos. et ipsi habent circa se annu-
 lum prope se ubi annexi volunt. ad quem ap-
 necitur frustum carnis. omniaque occultata per
 ter carne in terra firmata latent. Cum autem lu-
 pus carne dentibus captam eleuat anulus ele-
 uat rampiones circa caput et collum lupi qui
 cum fortius trahit. et recedere nititur fortius
 stringitur et tenetur. Item sunt alie talia que
 bus in pedibus siue cruribus. omnes genera-
 litate bestie capi possunt que occultantur in uineris
 bus quibus utuntur. que sunt talis figure aut for-
 me que non nisi oculata fide intelligi possent. Ideo
 qui eas habere uult. videat ab his qui eis
 utuntur. sicut et ego videre uolui.

Decimus

Capitulum xxxij. Quali- ter capiuntur foueis.

Quem hoc modo capiunt precipue lu-
 pi. fit quedam fouea lata ut magnus pu-
 tens et in terra profunda. que inde exire non pos-
 sit. hec operitur uno rotundo craticulo que non to-
 ta. sed quasi operiat foueam sub craticulo. in medio
 ligatur it in 31 10 310: et atitio. ac rotunda in me-
 dio ponitur ligatur anser vel agnus. et paleis ope-
 ritur uniuersus locus. lupus ueniens et uolens
 accipere anserem aut agnum. in foueam cadit asse. cum
 craticulo subito reuoluta. Item fouea capiunt mul-
 tudo apertum hoc modo. in locis ubi multi
 versantur agellus seritur de milia. quam aliquid sagi-
 nam uocant. circa agellum construunt fortis et alta
 sepes. ex uiminibus arborum in una parte relinqui-
 tur. aptus introitus esse in opposito sepes de-
 pessa intra quam extra sit fouea satis profunda. Cum
 ipsa sagina matura erit ad ipsam ueniunt mul-
 ti apri per locum expeditum intrantes. tunc ad lo-
 cum accedat quoadocumque uult etiam sine armis et
 in loco introitus moretum clamet. et quicumque modo poterit
 rumorem ac strepitum faciat. apri perterriti non in-
 uenientes unde exire valeant. nisi per locum se-

Libet

pis deßsum inde proßiliunt oēs extra foueas: quā videre nō poterant intrinsecus exiñtes. Item pro lupis vulpibz leporibz: ceteris feris ac canibz: porcis intrantibz: & dissipantibz vineas fouea fit hoc modo. fodiat ampla duabus spannis. & longa quattuor pedibus aut tribus. & circa sex vel septem octo pedes profundā cū spundis pollitibz & rectis in terra solida & viuēte murata i loco vnde sepe fieri ab eis trāsit? cōsueuit. h operiat pmo ex transuerso de grossis herbis siccatibz. & postmodū subtilissima terra. Si herba non sustineat terrā ponant sub ea duo subtiles & fragiles baculi ex transuerso. et herba per longū que in medio se iungat. q si non potea vel non vis facere sic profundā. pone circa eam stangas. vñ assidiculas strictas habētes multa canicula. seu pirolas acutos infixos. & declines in foueam ac versus partē mediā paulisper plicatos in quos inclusa bestia cum extra salire voluerit. capite vel oculis in eos percutiet & leditur adeo q quiescit. Et si cā mori voluerit. in fundo multos acutos palos infigas. vel si aqua multa in ea erit. sufficiet ad moriē ipsius: quia nō poterit in quolibet trāmite profunda. solūmodo quattuor vel quinque diebz. pedibus cū auxilio vni? rebalce ex viminibus facite. super vna rotūda stragete facile volubili firmata. in quolibet capite cum vno vncino foratiter infixo terre. in quibus voluat hoc rebalca fit. ab vno capite firmata distans a fouea vno semisse. in alia parte in angulis & in medio habeat lapides ponderantes annexos. hec stet eleuata quasi omnino erecta cum vna furcula. cui? inferior pars sit super vno baculo breui. qui sit in medio foueae ex transuerso. super vno paruulo palato ab vtroq; capite q sit affixus in ripa foueae in parte suprema. super hoc breui baculo ponat quedam virgula per longū foueae. que sustineat herbam & terram tātummodo atq; a bestia pressa descendat. & baculum breuem cum furcula & rebalcam cadere faciat. hec rebalca de die super foueam remaneat ne homo transiens in eam ruat. si canis vel sus in eam incidat cū vna scabella que gradus assidum habeat extrahi poterit.

Capitulū. xxxiij. De quibusdā alijs ingenijs qbz capiunt bestie fere.

Lephantes capiunt hoc modo. ipsi cū non habeāt genua iacere non possunt. ideoq; cum dormire se arboribz apodiant. et

Decimus Celiij.

quiescunt. venatores has arbores resecant. sed non perficiunt. vt per se ruere possint. sed apodiatos elephanti cadunt. & ipsi ruunt a venatoribus occidunt.

Capit. xxxv. De Ursis.

Ursi capiuntur hoc modo. homo armatur ferreis armis capite ac vndiq; corpore. cum solo cultello acuto ad latera accedit in siluam vñ alium locū ad vñam. vñsus erigitur ad hominē armatū. accedit & amplectitur. cum armatusq; ipm qui tunc euagina to cū manu gladio locum cordis vñ perforat. & sic eum occidit. Vulpes in caueis suis capiunt hoc modo. habet venator aluē apū sed longū plus & minus latum. hic ab vno capite paucis filis ferreis clausus est. ab alio capite habet hostiolum in ternis ex parte superioris guezatū & preparatū. vt possit intus eleuari. superius & non extra exire. descendens hic hostiolus superius eleuatus. pmanet cū virgula parua hoc instrumentū ponit in fouea vulpis. cum prescitū ipm in ea esse pars hostioli ponit in parte intrinseca foueae. ceteriq; introitus foueae qui plures esse consueuerunt claudunt optime. Vulpes autē exires volēs. in aluēum intrat non putans filis subtilibz impediri. sicq; virgulam secū trahit. & hostiolus cadens. eum cōcludit. q retro cedens fortius claudicat. firmat. venator autem quandoq; veniens vel si vult ipam cum aluēo supra puteum vñ magnā tinam partat & aperiens hostiolum ipm ruere facit. in tinam cuniculi capiunt sic. venator sonans et strepitus agens eos fugat in cuniculos suos cōcatus. nam ipsi qui pandi nimū facile fugiūt. ad eorum foueas vt ibi tute morēnt. Venator autem ponit reticulum apertū & in terra bene firmatū ante quemlibet introitum. deinde per vñū immittit furecū quem domesticū cum habet rostro clauso. quodaz frenello ne aperire possit. ac cuniculos capere & comedere. nec extra exire velit. hic furecū parū maior mustula horum proprius inimicus omnes cuniculos extra expellit. sicq; intrant in reticulos & capiuntur.

Capitulū. xxxvj. De muribus capiendis.

Tres multis capiuntur et occiduntur modis. vno modo a muscipulis domesticis que tenentur in domibus. alio modo cum muscipulis que sunt ex paruo ligno canato. in quo cadit aliud lignum paruum graue tamen opprimens et occidens mures intrantes ad cutim. porci positam. et annexam in ea ad quandam subtilitatem paratam lignis. cum tangit facit quod supra est. cadere super murum. sed hic modus est adeo notus omnibus quod non expedit plene explicari. Item capiuntur quodam asside elenato cadente. qui ex quadam columella fracta eleuatus sustentat et tenet. quadam spatula cute habere sic parata quod columella diuisa non aperit. nisi cum mus cutem tangit in spatula eleuata. et tunc cadit et murum occidit. Item est alius modus cum in vno nodo canne grosse sit in capite arcus cum cordula in qua arcus magna consistit. in media canna foramen foramen habet in medio. et cutim interius cuida virgule alligata. et sic paratam quod cum mus per foramen cutim mordet ac morietur arcus et descendit et acus magna perforat caput eius. eumque retinet ne fugere possit. est etiam alius modus cum vas aliquod quo erigere non possint ad medietatem aqua implet. cui

superficies operit spelta que natat quam mus videns et non aqua descendit in eam et aqua necat. Item est alius modus quod vas aliquod operit membrana. hec in cruce scindit. et in medio annectit cutis porci. mures et accedentes ad eam cartam seu membranam flectunt. et intra ruunt et necant. si aqua in eo fuerit. alioquin breui tempore moriunt. fame nimia coacti statim carta sui natura sursum regreditur. ut eodem modo infinitos decipiat mures. Fertur etiam ab expertis. quod si mures in vas sine aqua cadentes diu vivere permittant. fame nimia coacti se committunt. fortior viliorque si tamen relinquunt ut remaneat fortior mus solus et hic permittat perire. quoscunque in aliqua parte inuenerit occidit et comedit assuetus et facile cum ab eo non fugiunt. Item occidunt resalgaris trito et casio aut sarnam mixto. que libenter comedit. et moriuntur cum sit ipsorum venenum. sed a loco remouenda est aqua sepe inuuant si eam bibant. Item capiuntur etiam si super vas unde exire nequeat ponit quidam baculus per medium scissus scilicet vna medietas in medio scissa et sic parata ut se sustineat. et non murum. in eius medio ponat nucleum. nunc eis ad quem cum accedit. cum baculo fracto cadit. et si aqua sit in eo. statim morietur. aut si non est occidat. Item mus facile capietur si sub circumspecta parapsidis nux ab vna parte rupta ponit ruptura respiciente interius. Hodie ceteris melior est ad capiendum mures tam magnos quam puos hic est. accipe duas assidulas lenigatas. vno brachio longas. et latas vno semisse. ipsas coniunge. distantes quatuor in latitudine digitis vel parum minus in parte infima cum duabus paruulis assidulis in castris in quibus libet capite vna ut eis de subter sit equis. sub ipsis affige cartam de pectore grossam massam in medio ex trisuerio. sed prope medium non affigam et in tantum restrictam quod possit inter assides eleuari ut si descendens deformaret. possit ad suam formam reduci. Item dicte due assides desuper in capitibus coniungant. ac super eas teneat assidula in medio habente clauum rectorum ad quem suspensum frustulum cutis porci. vel non suspensum dicta cutis. sed in medio dictarum assidularum prope cartam sit sic vna mastula cum cute facile reuoluatur. Sed fictum ponat super quoscunque vasa fictilia seu lignea vnde mures exire nequeant. et optimus est quod sepe liat in massa frumenti vel alterius. Item mures intrabunt. et cum appropinquauerint cuti ruent. et carta cum eis descendens releuabit. et de quibuslibet accidentibus idem fiet neque muscule per ipsam arturam intrare valebunt.

Libre

Capitulū. xxxvij. De ra- piēdis piscibz. et pmo q̄lter r̄betibz capiunt̄.

¶ In mari iuxta planū litus capiunt̄ p̄ci-
pue multi pisces cū r̄beti. qđ multi scor-
ticariā vocāt. hoc r̄bete est valde longū et satis
amplū et spissū. cordā vni⁹ lateris plūbatam
et alterā libratā. vt in aq̄s rectū et extensum p̄
maneat. hoc r̄bete cū nauicula infra mare de-
fert. vno capite i terra relicto. vt in aliq̄ parti-
cula eius cōtinuo descēdat in aquā cū naute
fuerint intra mare. q̄tūz r̄bete extendit arcu
aliter cū illo capite reuertunt ad litus. et q̄bus
dā ex eis cū illo capite in terrā descendentes
vni⁹ in nauicula reuertit̄ extra r̄bete ad mediū
ei⁹. ad hoc vt pisces infra r̄bete p̄benti vidē-
tes se ad terrā trahi non profiliāt extra r̄bete.
duo aut̄ piscatores ab vtroq̄ capite in terra ex-
istētes trahūt cū piscibz totū r̄bete ad litus q̄
sepe multos trahūt puos et magnos. plerūq̄
paucos ac etiāz nullos. q̄ in eo loco nō erant.
Itē capiunt̄ in mari cū quodāz r̄bete subtili
nō multū magno duobz p̄cis alligato. qđ q̄
dā in nauicula existentes aptū in aquā demer-
gūt et post paululū cū piscibz eleuāt. Itē capi-
unt̄ in fluminibz et ceteris spaciōsis locis cū r̄be

De r̄betis Celo.

te qđ transversariū multi vocant. qđ est ex tri-
bus cōpositū. scz vno medio spisso. et duobz
extrinsecis raris habēs in vno latere plūbū.
in alio lenas. et si valde lōgū sit quasdā cucur-
bitas siccas. vt extēsum in aq̄ p̄maneat. h̄ r̄be-
te sit longūz vel breue. s̄m q̄ loci aq̄ latitudo
requirit. hoc i aquā p̄ magnā orā dimittit. vt in
eū r̄bete natātes incidāt pisces q̄ rara r̄betia
trāseūt. et inuoluunt̄ in spisso vt auicē in ara-
nea sup̄dicta. cū de capiendis auibz dicebat.
Itē capiunt̄ in riuilibz p̄cis aq̄s. est aut̄ riuā-
le r̄bete p̄uū et spissū. duobz annexū baculis
q̄s piscator manibz tenet aptū. et per aquā du-
cit. atq̄z p̄ ripā cū piscibz claudit. Itē capiūt̄
tur zaclo. est aut̄ subtile spissum. h̄ns tentoriū
formā. in circuitu plūbatū et reuolutū. h̄ns
in cacumē longū funē. hoc r̄bete piscator su-
p̄ sinistruū brachiū clausū tenet atq̄z in aquā
apertū eicit hoc aptū subito ad fundū descē-
dit et oēs pisces infra se innētos p̄cludit. eol-
q̄ cū trahit̄ secū trahit. Itē capiunt̄ cū negol-
sa que est r̄bete admodū riuālis formatū. ad
vnā p̄icā cū duobz baculis admiculantibz a-
p̄te annexū. h̄ r̄bete piscator extra aquā exis-
tēs in eā p̄cipue vbi quiescit imittit. et cū pi-
scibus eleuat. plerūq̄ etiā sine piscibz. et q̄nq̄z
circa herbas et frutices p̄pe terrā imittit. et cūz
p̄tica p̄cutiens in herbā pisces occultatos in
r̄bete expellit. Itē capiunt̄ plimi in locis an-
gustis vallūq̄z cū r̄bete qđ gogolaciā vocāt.
qđ est r̄bete magnū forte ac spissum. et longū
habēs introitū rotūdū et latū. et paulatim an-
gustat̄ vsq̄ ad caudā. q̄ lōga est habēs multa
receptacula in q̄ facile intrant pisces. et nusq̄z
redire queūt. hoc r̄bete ponit̄ cū duobz p̄cis
grossis in dicto loco angusto. circa qđ est vni-
diq̄z lignaminū vsq̄ ad ripā fortis clausura.
cui decē p̄ice annexunt̄. hoc r̄bete semp̄ die
noctūq̄z tenet̄ ibidē introitū ad p̄tē sup̄iorem
verso. p̄ hūc locū nullus oīno p̄isc̄ desursūz
veniens trāsire pōt. cū nullus sit loc⁹ ibi ap̄t⁹
descendūt igit̄ boies in apro r̄betis ore. deinz
de in caudā strictā. piscator p̄o aliq̄n diebz in-
terpositis vt ad locū accedēs caudā r̄betis in
nauiculam trahit et appetit. euenitq̄z aliq̄n tot
pisces p̄cipue anguillas q̄ cōglobate sunt cū
amore feruescunt. vel scardinas q̄ gregatim
incedūt q̄ nauicula tenere nō pōt. cetera etiāz
genera piscū in raliū aq̄s morantū capiunt̄
tur in eo. sed nō in simili quātitate. Itē capiūt̄
tur in vallibz multi pisces in locis ap̄ris et p̄-
fundis. in q̄bz p̄cipue magni morant̄ pisces
cū r̄beti qđ degagū vocant. qđ magnū et latū

Liber

In pfundū eijciē. et p eū trahit et cū piscibz eleuat. Itē capiunt in vallibz nō pfundis sed latitudinē magnā habētibz multi pisces generū diuersoz. q cū in talibz aqz morēnt h̄ modo. habēt piscatores gradellas fere infinitas de paludosis cānis instructas. maria vallū nō pfundaz spacia paloz. auxilio relictis p uulis apturz in pluribz locz. ad q̄s ponūt r̄betia pua rotūda in capite ampla et cauda. cū receptaculo suis angusta. in q̄ pnt intrare. s̄z nō exire pnt. hec r̄betia sp̄ die noctuz ibi relinquit. et q̄si oī die in mane eleuāt cū piscibz q̄ p loca spaciōsa natātes trāsire posse p dicta uascula sperabit. sūt enī ex his craticulis aliq̄ talit̄ inuolūtē q̄ pisces intrātes exire nesciant. sed inde extrahunt cū quodā puulo r̄beti posito in capite vnius partice bifurcate.

Cap. xxxviij. Qualiter piscis capiuntur cistis et vrimibz factis.

Isces capiunt cistis et vrimibz factis. q̄ in capite sunt ample mediocriter et in cauda stricte. q̄ a piscatoribz in aq̄ stantibz in pfundū ducunt ad modū ripaliū r̄betiaz. et q̄nqz tales ciste sed leniores ponunt in capitibus pncipaz. et p aquā turbidā ducunt a piscatore in tra stante. vt sup̄ de negossio narratuz est. Itē ex iūcis sūt valce rotūde et late. cū in introitu interi⁹ stricte et extra amplo. q̄ die noctuz cū pōdere vni⁹ lapidis dimittunt in fūdo aq̄. habētqz vitē aliquā in cauda ligatā q̄ extrahunt. sed duaz formaz sūt. vna forma est. q̄ sit interi⁹ multū ampla rotūda. in cui⁹ fundo ponit creta mollis et grana ei annexa. atqz intrāt q̄dā genera pisciū causa cibi. et exinde exire nesciūt. alia forma est tota stricta et lōga. s̄z in introitu mediocriter apta. et in medio valde stricta. deinde lata. et in cauda stricissima. i quā intrāt nō cā cibi. s̄z vt ibi occulte morēt. nec de ipa sic nec de pma exire sciūt.

Cap. xxxix. Qualiter piscis capiuntur hamo. spadernis. calce et fossinis.

Amo capiunt pisces tribz modis. vno modo cū i co ponit pisciculus viū. cū q̄ pisces capiunt rapaces deglutientes hamuz cū pisciculo viūo. hic ham⁹ requit ex ere magnus et fortis. cū forti cordula filo inuoluta p̄p̄ ipm. n̄ro di possit cordula. cui dā puo p̄neriatū fasciculo annectit. et in aq̄ stantē cum hamo et pisciculo viuo eijciē. ibiqz tota nocte relinquit. piscis cap⁹ longe fugere vel se occultare fasciculo impedit. sicqz mane a pesca-

Decimus

toribz inuenit. Secōdo modo ham⁹ cui dā funiculo ex pilis albis eq̄ne caude annectit. et circa ipm cibo q̄ a piscibz magis appetit inuolūt ut vt nō videat ham⁹. deinde in aq̄ projiciē vt notū est oibz. sed in h̄ adhibēda ē qdā cautela. vīcz q̄ piscator sciat qualē escā quodlibz gen⁹ piscis auid⁹ appetit q̄libet tpe anni. naz idē gen⁹ pisciū fm̄ varietatē tempoz. anni diuersa cibaria q̄rit. sed h̄ scire pōt q̄ captoz. vī seera scindit. et inspicit q̄lem escāz cōmuniter assequunt. vt si diuersas escas mō vniā mō alterā in anno ponit. Itē valet cōtra pisces cautos. q̄ escā appensam funiculo accipe nolunt si h̄z virgā et funicū abscqz hamo. cū qua plerūqz escā in aquā emittit. ad quā aliq̄ min⁹ cauti accedūt. eq̄s sine piculo exporabūt. qd cū pluries fecerint hamū eijciē. ad quā oēs enī cauti et secure accedēt. Terci⁹ modus seruati in aqz pfundis. naz in ei⁹ manu eijciē ham⁹ alligat⁹ lōgo funiculo habēti modicū plūbz p vniū brachiū p̄p̄ hamū. vt descendat ad fundū. ibiqz teneat p̄cipue in currentibz aqz. talis funiculus manu teneat digito indice apponiat⁹ ab eo q̄ sit in nauī vel pōte. cū sentiet piscē cape hamū fortiter trahat. p̄mo vt in ei⁹ insigat ore. deinde paulatim trahatur. donec ipm piscē manu capiat. q̄ rarissime puus erit cū soli magni morēnt in fundo. licz aliqui dīz scurrāt per ptē mediā vel sup̄remā. Cū spaderuis capiunt p̄cipue tinee. Sunt enī tres acus ex ere retore ac simul ligatē. que q̄bus dā breuibz funiculis annectunt. ac ipsi oēs nō multū distātes cui dā funiculo longo bis apponit caudaz cancrozū vel lūbricozū grossozū escā. et in aq̄ sero extenso lactant. et mane capte tinee tollunt. Calce viua capiunt pisces si ipa ponat in sacco. et in aq̄ maxie stante i puo loco inclusa h̄ sacculus a duobz p totā aquā fortiter agitet. ex h̄ oēs pisces q̄si ceci veniet in sup̄ficie aq̄ ac manibz facile capiēnt. Item capiunt grossi pisces fossinis in aqz dyapbanis. est aut fossina ferreū instrumentū habens multas acuitates. quarū q̄libz h̄z barbalam ad tenendū. et sunt aliquantulū distantes ab invicē. qd piscator h̄z in capite haste lancee. vaditqz cū eo quicūqz in nauī p aqz. et cū piscē videt cū fortis ferit. et insigū tenet. idē faceret exstans in terra et in aq̄ turbida si piscē videret.

Liber Undecim⁹ tractans de regulis totius tractatus ruralium commodorum.

Libet

Ad supioribz libris diffuſe di-
cū est de omī opatiō ruris. ſed
qz mēoria hoīm brevis eſt. ⁊ re-
rū ſingulariū turbe nō ſufficit.
ideoz viſus eſt vtile materias
tractatū q pnt generalit expmī cōpēdiōſis
fm ordinē libri cōcludere regulis. vt ſola no-
ticia ipſarū pluriū generalit habeat mēoria.

Capitulu Primu. De co- gnitione loci habitabilis in cōmuni.

Uris exercitia fortitudinē habitatozū
opantiū induſtriā ⁊ aptitudinē querūt.
Ideoz loci ſalubritas pcpue grenda eſt. aer
⁊ vti ſit ſitus ⁊ aq bonitas locū habitabile
fertile ⁊ ſalubre dēmonſtrat. vir prudēs pedia
empur? aū oīa loci ſalutē pſideret ne in eozū
empione ⁊ domozū fabricā pecunia collata
veloz poſtmodū eū pſonaz detrimēto aut rei
familiaris dāno penitētia nō ſperata ſequat.

Capitulu. ij. De cogni- tione aeris.

Er calidus eſt ⁊ hūidus ſi nulla cauſa
intriſeca cōuertat. aer bon? eſt q putre-
fact? nō eſt neqz caliditas? aut alteri? qualita-
tis excellētia bz. ſed in his oībz eqūlis aut eq-
litate. prim? inuenit. Aer tpatus et clar? ſalu-
te efficit habitantiū ⁊ cōſeruat ⁊ plāte ab eo p-
portionabilit cōualeſcūt ⁊ fructificāt. inequa-
lis pō ⁊ vapor lacuū ⁊ ſtagnoz ⁊ immixtiōe
turbat? cōtrariū opat? ⁊ tritiſicat aīam. hūi-
res cōmiſcet. ⁊ plātas corrūpit. oīs aer q cito
infrigidat cū occidit ⁊ cito caleſcit cū ipſe oriſ
eſt ſubtilis cōtrari? nō eſt. cōtrario aer oī-
bus deterior eſt q cor cōstringit. ⁊ aeris attra-
ctionē anguſtat. Aeris ſalubritatē declarāt lo-
ca ab inſimis vallibz libera nebularū nocti-
bus abſoluta. ⁊ habitatozū ſana corpora.

Capitulu. iij. De cogni- tione ventozum.

Enti meridionales abſolute cōſidera-
ti calidi ſunt ⁊ hūidi. Septentrionales
frigidi ⁊ ſicci. Oriētales aut et occidentales q
ſi tpati. ſed in qbusdam locis meridionales
ſunt frigidi. cū a pte meridiē eīſdem fuerint
mōtes nuōſi. ⁊ ſeptentrionales calidi. cū ad
ea tranſeunt peraduſta deſerta.

Capitulu. iiii. De cogni- tione aquarum.

Undecimus Celus.

Qua frigida ⁊ hūida ſi nulla extrinſe-
ca fuerit inutata aq fontū terre libere
in q nulla extrinſeca malaz diſpoſitionū ⁊ q
litatuz ſupat ſunt alijs meliores. Aq petroſe
bone ſunt. nec facile terreſtri corruptione pu-
treſcūt. Aq fluminū curretes ſunt al. ja melio-
res. ſi ſup terrā liberā nō ſetida nec lacunofaz
incedāt. ⁊ q ad orientē tendant ⁊ multū a ſuo
elongant pncipio ſunt oēs meliores. Et q ad
ſeptentrionē vadit bona eſt q pō ad meridiē
vel occidentē fluūt ſunt male. ⁊ marie cū me-
ridionales ſufflauerit vti. Aq laudabilis eſt
in q cito res coqſ. ſi nullus odor i ea ſupat nec
ſapor. Aqū eiūſde diſpoſitionis q leuior eſt
melior iudicat. Sublimatio ⁊ diſtillatio ſit
⁊ decoctio aqz rectificās malas. Ex aqz lau-
dabilibz ſunt aq pluuię pcpue q cū tonitruo
in eſtate pueniūt licz ppter eaz ſubtilitatē fa-
cile putreſcūt. Aq puteoz. ⁊ aq ductū cōpa-
tiōe aqū fontū nō ſūt bone. pcpue q de plu-
bo ſiſtulas hūt. Aq male ſunt lacuales palu-
dales ſanguifugales ⁊ oēs qbz admiceſt aliq
ſuba metallina. groſſi aut ſunt glaciales ⁊ ni-
uoſi. Aq tpatē frigida ſanis melior eſt aqz oī-
bus. appetitū em excitat. ⁊ ſtomachū fortē fa-
cit. Calida pō ttrariū opat. Aq ſalſe macre-
ſcere faciūt ⁊ exiccāt. turbide pō lapidē ⁊ op-
pilacōes creat. Si aq bōitas vlt malicia rōne
diſcerni non pōt. incolaz ſalubritate noſcat.

Capitulu. v. De cogni- tione loci ſitus habitabilis.

Oci caliditas ⁊ frigiditas hūiditas et
ſiccitatis diſpoſitio altitudo ⁊ pſundi-
tas. aqū multitudo ⁊ paucitas ⁊ earū malicia
⁊ bōitas. mōtiū lacuū paludū ⁊ mar? vicini-
tas. Jterū terre ipſi diſpoſitio. q lutofa vlt hu-
mida cenofa mineroſa ſeu petroſa ſit? indicat
qūlitatē. i loc? calidis habitātes denigrant fa-
cies ⁊ capilli. ⁊ eoz corda ſūt timida citoz ſe-
neſcūt. in loc? frigidis epūtes ſūt audacie ma-
tor? ⁊ meli? digerētes. q ſi hūida fuerit craſſi
⁊ carnoſi teneri ⁊ albi erūt. i loc? morātes hūi-
dis pulcraz ſūt faciez. ⁊ eis diuſne accidunt
febres. ⁊ cū exercitant cito adueit laſſitudo. in
ſicc? pō ericcant ppter oēs ⁊ corpa obſuſcāt.
In loc? habitabilibz ali? morātes ſunt ſani ⁊
fortis labor? mltū patiētes. ⁊ viuūt diu. pſun-
da pō loca cōtrariū opant. habitātes in loc?
petroſis. hūt aerē i hyeme valde frigidū. ⁊ ca-
lidū in eſtate. corpa eoz dura fortia ⁊ mltioz
capilloz erūt. mltūz vigilātes inobediētes.
⁊ maloz ſunt mox. ⁊ eſt in eis belloz fortitudo.

Libet

do. et in artibz solertia z acuitas. Cuius ab
oriēte apta z ex opposita pte coopra est sana z
boni aeris. ea pō est infirma q̄ cōtrariū situm
bz. Incolaz habitudo fm sanitatū vel egri-
tudinū genera sicut indicat qualitatem.

Capitulum. vii. De tum bis z domibus.

Domus z tūbe seu arce z curie magnitu-
do fieri debet in rure fm dñi facultatez
z q̄ntitatē aialū nutriendoz. z fructū por-
tandoz ad eas. tūc aut sunt z fortes. foueis z
muro vls p̄p̄is fm potentā in locis illis furū
z latronū. In tūbaz munitiōibz fructifere ar-
bores nō placent. ne fructū auiditate deside-
rata munio dissipet. in eis etiā arboz aliq̄z
nō p̄curet augmentū. sz omēs ad munitiōis
fortitudinē z decorē domoz fundamēta la-
tiora q̄ paries esse debēt. z vsq̄ ad terrā p̄fū-
dent solidā. q̄ si desit q̄ntā fabrice vertisse sus-
ficiat Arena q̄ manu p̄p̄henſa edit stridores
vel q̄ manu relpſa nihil sordis reliq̄t in p̄ano
lineo cādido egregia est z vtilis fabricati. In
duobz arene p̄tibz calcis vna miscēda est. q̄ si
eq̄li mēſura miscēat erit fortissimū cementūz
inde cōmixtū. In flumiali q̄q̄ arena si terciāz
p̄te tēte crete addiderit opoz soliditas mira p̄-
stabit. Ligna p̄ edificijs optia sunt q̄ mense
nouēbris aut decēbris cedunt. z maxime si vl-
tra medullā incisa sup radice q̄busdā reliquū
tur diebz. z ea sunt p̄cipue durabilia q̄ a par-
te meridiei montū sunt incisa.

Capitulum. vii. De pu- teis et cisternis.

Uteus si fons desit mēse augusti vel se-
ptēbris z loco idoneo fiat. ab oi letamis
seu putredis paludere mot. Cū aq̄ ducit ali-
unde diligēſ erit aquaz receptacla fabrica-
ri. vt sufficientē copiam inops vena p̄curet.
Ubi cisternis vtimur anguillas p̄ſcelq̄z flu-
uiales ponam⁹ in eis. q̄ suo natatu aquā cō-
nue moueāt z a corruptiōe p̄seruet. Ubi aq̄s
fluminū vtimur tūc est cisternulas hīc cū fa-
bulo que eas a terrestritate liberēt. z claritate
decorēt.

Capitulum. viii. De pre- sentia dominorum.

Relentia dñi p̄fect⁹ est agri. z q̄ deſe-
rit vineā deſeret ab ea. rusticozū impo-
tuna voracitas nihil timet nisi dominoz p̄-
sentiam z caurelam.

Undecimus

Capitulum. ix. Regule secū- di libri. et primo de qualitate terrarum.

Erra naturalit̄ frigida z sicca. sed acci-
dentalit̄ sepe rebo inuiscis imutat. In
terr̄ fecunditas q̄renda est. ne alba z nuda gle-
ba sit. ne macer sabulo sine admixtiōe terreni
ne creta sola de arenosi pulueris lapidosa mas-
cies. ne falsa vel amara vel vliginosa. ne val-
lis nimis opaca. sz sit gleba p̄ntis z fere nigra
z ad tegendū se gramis sui crate sufficiēs. q̄ p̄-
tulerit neq̄z scabra sunt neq̄z reorta. nec succi
naturalis egētia. Frumētis dādis vtilis tra-
est q̄ naturalit̄ p̄fert ebullū. iūcū. gme. trifoliū.
calamū. rybos p̄gues. p̄na siluestria. lappas
farsana cicurā malua vriticam z ceteras siles
herbas. q̄ latitudine z p̄guedie folioz letū for-
lū z fecidū demonstrāt. Vineis vtilis terra est
q̄ corpis aliq̄ten⁹ rari atq̄z resoluti est. q̄ gula-
q̄z munda p̄cera secunda sunt. neq̄z in torra ne-
q̄z debilia. nec macra exilitate lāguētia. Sit⁹
terraz nō adeo sit planus vt stagnēt. nec p̄ra-
prus vt defluat. ne ardu⁹ vt tēpestates nimis
sentiat z calores. sed in his oibz vtilis sp̄ z eq̄-
ta mediocritas requirāt. In frigidis prouin-
cijs oriēti vel meridiano lateri. in calidis p̄o
septentrioni ager d̄z esse opposit⁹. Inferior pa-
terraz pinguis grossa z frigida est. sup̄ficies
p̄o macra subtil⁹ z calida. Quatuor sunt agro-
rū genera. vicz satini z cōstitū cōpascuū z no-
uale. satini⁹ ager est q̄ p̄guissim⁹ est. et ferit⁹ oi-
ano. ois ager q̄ calidus est z hūid⁹ mollē ha-
bēs sup̄ficiē z porosam cultui facilis est z se-
rar. eligend⁹ est ager p̄guis z rar⁹ q̄ minimū
laborē p̄ctit z fructū maximū reddit. scōi me-
ritū est p̄guis d̄ſus. h̄c si m̄lto labore cola-
tur tū ad vota m̄det. Illud aut gen⁹ terrarū
est pessimū q̄d siccū z sp̄ssūz macrū z frigidū
est. Terra sicca z aduſtiōe sterilis effecta z sal-
sa vl amara nunq̄ recipit medicinā. q̄ p̄o hu-
more sup̄fluo infectūda est fossas cōueniētibz
emēdat. Colles montū siccitatē z macredinez
patiunt. valles aut ip̄az p̄gues existūt. z hu-
mide p̄t p̄guedinē q̄ ad ima decurrit. idoz
tales agri p̄ latera sulcādi sunt. vt in sulc⁹ ster-
retēta p̄guedo. nec op̄ret cōminui glebas. ne
pluujs impetuoſe sup̄ueniētibz mora tra cū
oi semie ferat ad vallē. Nonalis ager est q̄ p̄-
mo ad cultū reduciē. vel q̄ ad p̄stinā p̄tutē re-
dit p̄ quietē vni⁹ anni vel pluriū elenatū non
cōuenit plantis ager puluerulētus et siccus.
quia plāta querit locū solide continuitatis in
quo radicez z floreat z fructum ferat.

Liber

Capitulum .x. De aratio

ne fossione et cultu.

Ratiōis et fossionis quatuor sunt utilitates in genere. vix terre aptio. eiusdem ad aratio. agri cōmixtio. et eiusdem cōminutio. Ob seruādū est. ne lutosus ager aref. ne si fuerit nimis siccus. nā terra q̄ lutosā tractat toto fert. āno tractari nō posse. nimis siccā plimuz laboriosa est et nō p̄t cōminui vt optet. si ager q̄ post longas siccitates fuerit imbre leui pfusus aref p̄ trienniu fieri q̄ sterilis affirmat. Ager foris glutinosus et adulterinis herbis replet. quatuor aratiōes requirit. poroso aut et mūdā et subtile terrā hūi sufficit forte vna. vel duobus aut tribus ad plus aratiōibus est cōtēne. quibet triū vel quatuor aratiōū fructibus addit proportionabiliter sui nūci q̄ntitates. Quicquid fructus laboris excedit meriti in hūitendū est cultui. si siccus labor utilitatem fructus excedit relinquitur est locus talis. In locis siccis agri maturi in hūidis siccus siccus p̄cūdunt. q̄ arado crudū solū in sulcos relinquitur suis fructibus derogat et vbertate infamat. fecundior est enim cultus et gūtas q̄ magnitudo neglecta. Fūdū est aut ne in sulcos terra nō mota reliquat. et glebe sunt malleis dissipade. In agro p̄dicant interioza nisi colatur extrema. Si lapidosus est ager p̄ multas ptes saroz turba collecta purgari poterit et arari. iūctus sūm et salices et cetera herbe nocue frequenti aratiōe de mēse iulij vel lupinorū seminatione vincuntur.

Cap. xi. De seminatione.

A terris frigidis autūnalē oportet fieri sationē. vt segetes aliqd̄ roboris aut hūmis aduentū accipiat. in calido siccus et pinguis agro differat satio in q̄ntuz p̄t. ne ipius tepet. sūna satio herbarū inuulū luxuria suffocet. Si hūidus nimis ager nō autūno s̄ fere seraf. cui p̄cipue p̄petit faba et linū. q̄ radice euulsi supflua hūiditate psumūt. q̄cūq̄ serūt in vere locis calidis maturi. frigidis siccus siccus serant. Autūnalis aut satio p̄rariū actū q̄rit et illes capi vlt ad si maturi. pigues siccus siccus serant. Jc ad si autūnali tpe mature serant. Si ager plimū piguis et ferax nō seraf semel vel pluries oī anno luxuriabit i spuria diuerfay herbar. q̄ postea sine magno labore nō poterit emēdari. Omne triticū solo vliginoso post terciā sationē in genū sūginis cōmutat. In quibet semine duo sunt. sūm vix formati na quābz e celo. et substantia formalis q̄ figu

Undecimus Celsus.

ratiōe recipit in plāta et plāte organa. Dis seminatio fieri debet cū semē autūliū maius h̄z e celo. h̄ aut est in p̄mo etate lune. q̄ tunc iuuat calido hūido. et viuifico lumine solis et lune sit. Dis satio q̄ fit cū sol ab arietē in cācrū p̄gredit est p̄fecta et autūnalis. tunc radices monebunt in debitā sūbe quātitate. s̄nales etiā in matrice terre iacētes tūc pullulabūt sole tepato coadiute germiabūt et florebūt ante tepus siccitatis est hūe. cauendū est ne vlt mēsurā semia iaceant in agro. q̄ si fiat macilentia et nō p̄ficiētia erūt. Attendendū est ne q̄ iaciant semia sint corrupta. s̄ ea optia sunt que āni nō excceserit etate. Dim furculor. vel frugū genera p̄clara s̄ terris cuius et p̄ta p̄mūte. in nouo em̄ genere seminiū ān experimētū nō est spes tota p̄cedenda. scia locis hūidis citius siccis degenerat. oia legumia seri iubent i sicca tra. faba nūmō in hūida terra subet s̄ggi. līcz spatis agri ferendū sit. nō si siccitas fuerit scia iacta nō min⁹ in agris q̄ in horreis fuabūt.

Capitulum .xij. De aqua plantarum.

Qua melior oībz ad irrigandos agros et maturandū letamē est paludalis seu fontanar. ex plimū et roribz congregata. confert etiam plātis aqua puteorū et fontinū postq̄ ea calefecerit splendor solis.

Capitulum .xij. De letamine stercore et immutatione plantarū.

Imis hūido et pigui letamē plāte substatia nascētis et p̄tredie inficit. sapoz fructū immutat in p̄t. et replet talis plāta supfluis folijs et mollibz ramusculis infecundis. optimū letamen est fere oībz autū et q̄dru pedū q̄d in via corruptiōis est et nō calore naturali destitutū et incineratū existit. letamen plāte naturā imutat magis q̄ cibo atq̄ q̄d nutrit ex eo. natura plātaz meli⁹ p̄ letamen q̄ p̄ modū aliq̄ue imutat. frigida et hūida tra optime p̄ inccesione cespitum et cineris emēdat. stercoz cōgestio sūū locū tenere debet q̄ ba hūidet hūore. et p̄pter odoris horreda a p̄tiorū p̄t ertat aspectu. cineres loco letamis optime sp̄gunt in agris. stercoz q̄d vno anno requerit satis ē vlt nec herbas creat. si siccus vetustus est min⁹ p̄derit. recētia stercoza p̄sunt p̄is ad vbertatē herbar. maris purgamenta si aq̄s dulci eluant relīq̄s iuxta vicē stercoz obtinebūt. stercoz ad si agri sp̄si in colle in cāporari cū luna minuit. hoc em̄ herbis si seruet

Liber

officiet. nō debet estimo tpe plures cuncti les
tamis spargi q̄ eo die poterūt etarari. nō p̄
dest vno tpe nimio stercozare. sed frequenter et
modice. Agger aq̄sus plus stercozis q̄rit sicc?
min? si letamis copia desit optie p stercoze
cedit vt fabulosis loc? cretā frigidis p̄o argil
lā cretosis z nimitū spissis fabulū spgas. h̄ em̄
segetib? pficit. z vineas pulcerrimas reddit. v̄l
seient lupini. q̄ cū ad debitiū q̄si augmentū p
uenerit euertent. Lunū de fundo lacuū z pa
ludū acceptū pingue z fertile facit agriū. Nō
no autē cōuenientissimū plātariū nutrimentū est
letamen in palude tpata z hūiditate putrefa
cta nutritū z puenienti stercoze cōmictū. Agri
collū in p̄tib? supiorib? plurimū z sepe. in me
dijs parū z raro sumandi sunt. in infimis p̄o
fimatione non egent.

Capitulum. xiij. De q̄bus

dam principijs plātariū z opantonib? earum.
Eptē sunt sine quib? nulla oīno nascit
plāta. videlicet triplex calor. circuli cele
stis loci z semis. z triplex hūor scz materie se
mialis terre z pluuiarū desup venientiū z agri
ptinēs. plante opa sunt vt alimēto augere z
generare. vterq; arborū est terra in q̄ oēm im
puria ita relinquūt. arbores infigūt radices
dorsum i terrā. vt ex ea sic ex stomacho nutri
mentū fugāt. q̄ si eas in superficie tū spgant ci
to arefcunt. certū est arbores nō sp augere q̄
diu terre radicit? adberēt. h̄ oīm natura con
stantiū esse q̄ntitate determinatā vnt duos ter
minos marimi i suo genere plāte sugēdo p po
ros h̄nt nutrimentū. z de eo q̄ extrinsec? a spū
eleuat in gēmas formatū omē quod gignūt.
plāte raras porosas z calidas h̄ntes radices
nutrimentū attrahunt plusq; digerere pnt. z
ideo fruct? generā putrefcētes. nisi supflūū
humidū educat. Multitudo ramorū ex ha
būdātia nutrimentū z calore solis arborē vndi
q̄tāgente q̄ succū euocat ad exteriora. pcedit
Laro seu pulpa in fructib? a natura creat. vt
semē in terrā decidēs ab ea fimef. z facili? cō
ualescat. Arbores q̄ncq; fructū alternis profē
rūt tū annis. ppter nutrimentū defectū z p̄tutē
exhaustā. q̄ sufficienti nutriri nō pnt ramos z
fructū. nisi p puenientē redez fuerit renouate
Dis plāta q̄ ex semie orit? est siluestis. q̄a semē
a siluestri radice pcedit. z p stipitem z ramos
trāsīt. vt p̄tutē toti? arborē acq̄rat. vt possit si
bi sile generare. Cum aliq̄ radix incidit ex ea
plerūq; nascunt alie q̄ plāta nutriūt loco ei?
Si arbor vetusta v̄l nimitū cōsumpta incidi

Undecimus

tur debiliter pullulabit. aut sola gramina vel
fungos pducet. Siluestriū arborū fructus
sunt plēs. sed miores z acriores ppter nutrime
ti siccitate. domesticarū p̄o sunt pauiores sz
maiores z mag? dulces. ppter oppositā rōnez.
Dis plāta mascula p̄usq; femia pullulat. ppter
calidū forū? mouēs. et ei? folia striciora sūt
ppter masculi siccitatē. q̄dam plante alias im
pediūt a generatōe z fructu. sic corilū z can
lis vitē. loliiū segetē. z nux fere oēs alias ppter
p̄necabile amaritudinē ei?. ideoq; diuerforū
plātationē z fationē simul plerūq; carui opz
Dis plātatiō indigz vīcz scialū hūido. terminā
to loco puenienti aq̄ sine hūore tpato nutriēre
et aere sibi cōsimile z p̄portionali nascat z cre
scat. plante calido tpe vegetant in ymbra no
ctis z solis feruore liquefcūt. plante hyemali
tpe humore in radicib? cōgregāt. quē in esta
te dispergūt in ramos z augēt illos. oīa q̄ in
superficie terre nascunt ex vaporib? de subtus
ad superficie ptingētib? oriunt? fruct? montiū
saporosiores existunt q̄ vallū. quia digestio
melius complet in eis.

Capitulum. xiv. De poris

plantarum.
Uccus z humor per poros radices at
tractus ad similitudinē plāte ex dige
stino calore terminatus ad eā nutriendā. radi
ces quantū ad nutrimentū tractū sunt ori siles.
sed qz in fundo calore viuificū tote plante si
milicudinē cordis habēt. medulle in plantis
sunt sicut nucha. in aialib? nodi creati sunt in
oibus plātis multū medullosis z cōcauis. vt
retineat nutrimentū z spūm. ex q̄bus eas au
geri z viuere optet. donec fuerit cōuenient? di
gestū. cortices in plantis sunt sic coriū in aia
lib? nō ex cōtentione venaz. sed ex hūore ter
restri expulso ad superficie generati. folioz ma
teria est humor aq̄sus nō bene digest? aliq̄n
tū cū fece terrenitatē cōmict. q̄bus sagat na
tura fruct? supfluo feruore tuel. Fruct? ma
teria est vapor siccus vinctuosus ad p̄petuā
das plātariū spēs. ab aia vegetabili generat?.
foliozum substantia ex subtiliori generat? hu
mido pfecte digesto. qui p̄mo ebulliens ca
lore ortum fructum antecedit.

Capitulum. xv. De plā tatione z generatione plantarum.

Rboz z ceteraz plātaz quedā genera
tur plātare. q̄dam ex semie. q̄dā ex cōmi
p̄tutē elementoz z p̄tutē celestū. rami qui sunt

Liber

radicibus plantantur si solide fuerit sube scindat
tur inferi? cum pagentur ut facilius attrahant nu-
trimentum. Arbor cuius semine debile fuerit meli-
us ex ramis seu radicibus quam ex semine conuale-
scit. Plante huiusmodi aqua molles quamvis modo terre in-
figantur defacili radices emittunt et conuale-
scunt. Quicunque plante calide sunt licet dure ramis in ter-
ra infixis conuale-
scunt. Quia earum caliditas for-
titer attrahit nutrimentum. Omnes plante que aromatis-
cos calidos et siccos habent fructus convenientius
plantantur in montibus. eas quoque solidos et humi-
dos fructus ferunt magis congrui in vallibus plantan-
ti vel ferunt. Arbores parui et debile semine feren-
tes ex semine et ramis plantari et conualescere possunt.
ex semine tamen plantatio est piculiosior. et in longas
nimis sperat etate. et siluestres ex eo nascitur plan-
ta. ex ramis vero citius conuale-
scit. et inde dome-
stica nascitur non siluestres. si ex domestica planta
fuerit ramus acceptus. Arbores que semine magni
et forte producantur ex eo melius quam ex ramis proue-
niunt. Arbores nullius ferentes fructus ex ramis
vel radicibus plantantur conuale-
scunt. Si cogerentur
dus loco? ab animalibus rodentibus excessibus non est
tutus in aliquo loco clauso per biennium rami vel ses-
mia nutriri oportet in terra soluta dulci et aliqua
tullu stercoreata. deinde ad loca disposita trans-
ferantur. His novella planta frequenter fossione et
tempore magne caliditatis irrigandae iuncte. Spa-
cia inter arbores vel vites servanda secundum arbo-
rum magnitudinem loci pinguedinem et consuetu-
dinem approbata. Omnis planta in solo arido vel
declivi profundius. et in humido et depresso
minus profunde plantetur. Si plantatio fit in
terra cretosa sabulosa miscetur in sabulo creta.
in macra vero plus letaminis apponi oportet.
Cum planta transferretur nisi parva fuerit eiusdem
celi quibus ante steterat cardinibus apponatur.
Cum planta in scrobem deponatur. quod de radi-
cibus lesum invenieris amputabis. Cum plan-
tatur in terra nimis mollis aut sicca sit cave-
re oportet. potius tamen sicca quam mollis existat.
In aridis seu montosis locis ante hyemem.
In humidis vero seu valliculosis in vere plantati-
ones fiant. sed in temperatis vtroque tempore con-
venienter plantantur. Si ponenda sunt arborum se-
mina precipua elegantis digitis sub terra mergantur.
Quod si locus calidus et siccus fuerit octobris vel
novembrii mense ponantur. Rami qui sine ra-
dicibus plantantur melius conualescunt si mense
ponantur martij. cum iam cortici se viridis suc-
cus infuderit. aut etiam mense octobris. cum non
dum vivificetur plante ipsius fugam habuit ad ra-

Undecimus Celvius.

dices. Ramusculus qui plantatur torquens
dus non est. nec alio more verendus. verum si du-
re solideque substantie sit. proderit si per scindat
inferior. et in scissura immittatur lapillus. Ra-
mi plantandi sunt levi succosi nitidi. gemis spissi-
sis et pluribus oculati. ad unam materiam sunt re-
dacti. Ramis plantandis qui nimis longi fue-
rint cum ponuntur amputantur congrue summities.
et in convenienti longitudine relinquuntur. ut in
salice vite oliiva. et ceteris his similibus.

Capitulum. xviij. De in- sitionibus.

Unius insitionum melior est similium in si-
milia secundum genus. ut piri in piri. et vi-
tis in vites. In nimis duro stipite in congrua
est insitio. quia in cum venas radicales immittit
tere nequit. sed in eo in quo pua est durities
et multa succositas optime conuale-
scit. Sur-
culi inferendi sunt steriles succosi de nouo na-
ti. gemis spissis et pluribus oculati. et ab orienta-
li potius quam ab altera parte decisi. Diversitas in
malis et piris et ceteris fructibus ab insitione ar-
borum eiusdem speciei tota processit. Insitio in
magnis arboribus quibus cortex grossus et pi-
guis est. inter lignum et corticem fiat. In subtili-
bus vero fit convenientius scisso ligno. Licet in-
silio multis temporibus fieri possit. ea tamen preci-
pua est. que fit eo tempore quo germen incipit
esse suspecte. Ceterum arbores gumam producen-
tes antequam ipsa fluere incipiunt. convenienter in-
ferunt. Insitio ad buccellum fieri non potest nisi
cum iam cortex separatus a ligno. Est autem optimus scis-
sum ab una parte buccellum apponi. et virgule simi-
litate relinqui. donec buccellum comprehendisse
videatur. Insita planta nutrimentum a stipite tra-
hit in terram. quod postquam conualuit raro permittit trans-
cui sub nodo aliquid pullulare. Omnis insi-
tio quanto inferior tanto melior. Nam fructus
magis domesticatur et melius conuale-
scit.

Capitulum. xviij. De me- dicamine arborum et terre.

Invenitur arborum scindantur radices. et
in scissura lapides immittantur. melius attrahunt nu-
trimentum. et sic aliqui sunt fertiles quos sterilitas in-
vadebat. Invenitur etiam plantis per abscessum ramo-
rum redit inuentus. nisi iam pervenerint ad
ultimam senectutem. Omnis planta domestica
subtracto cultu siluestres. precipue si ad sabulo-
sitate et arenditate convertatur. et omnis siluestris
domesticatur adhibito cultu. Cultus in do-
mesticandis arboribus in convertendo summo vel

Libri

adequādo nature arboris terrā. et in abscisso ne spinosorum vel supfluorum et in insinōe consistit. Quoniam ager mala dispositione consistit. sapiens agricola cum ad laudabilem dispositionem imutat. In agro nouali ad cultum redacto facienda est excursio siluestrium stirpium et radicū. que omnes sugunt agri humorē. Noualis ager pluribus annis fertilis est. deinde oportet adhiberi letamē si ferax debeat permanere. vel nisi sit pinguis. interponi quietē. praesertim quoniam cum substantia herbarum et palcarum plate in eo late aut metuntur aut radicitus euellunt. Cum humor uini. spiritus agri per semina et plantas attracti eisdem terra destituit. et determinato tempore qui effluens. ad agrum iterum reuocat. vni citius alteri tardius. secundum quod ager agro secundior inuenitur. Quocumque cum labore et expensa fructus perficiunt. nisi quiete interposita restaurum accipiant dissoluantur et corrumpunt. Si necessitas cogit de falsa terra sperari aliquid post autumnum plantanda vel serenda est. ut malitia eius hibernis imbribus eluatur. aliquid etiam tre dulcis vel fumi vel arene subiciendum est si illi per gulta committitur.

Capitulum. xix. De munitio- nibus.

A cretosis terris quae facile ruunt ripe forsato. si parum pendentes. in rubrica siccā vel glareola terra et silibus quae non facile ruunt plus fieri possunt ubi multa necessaria est munitio vinearum et aliorum locorum et spinis solummodo plantationes fiant. ubi autem est tanta necessitas. et lignorum habet penuria propter ignem et edificia et arboribus tamen fiunt. cum sit aliqua plantatio spinorum vel arborum propter sepes iuxta terras post biennium rescindantur. ut pullulent et sepes inspissent.

Capitulum. xx. Incipiunt

regule tertijs libri de horreis.

Dura frigida ventosa et sicca et longe ab omni humore et fetore et stabulis esse debent. eisque aer debet esse aduersus. nihil vitium est diu custodiendis frumentis quod optime ericcora inferant horreis. et aliqui in vicinum locum transfusa refrigerent. Locum in quo frumenta ponunt non sit nimium excelsum in frigore vel calore quia vniuersae segetes corrumpunt. Cum legumina tarde serunt debent in aqua letamis madida seminari. ut cito germinare cogant. Omne granum quod in pigui solo oritur est pigrius nutritibile et in podere grauius. quod autem in macra nascitur est contrarium. Frumentum et cetera grana patenti capite

Undecimus

letant. et eisdem ymbre inferunt lesionem. Locum humidus et aquosus frumentum sepe degenerat. et in lolium et auenā quandoque conuertunt. frumentum collis grano robustius est. sed mēsure vnius minus respondet. Omnia grana propter milium diutius in suis stipulis quam excussa seruant. Nisi quod tempore serunt effuso soluta terra requirunt. ceteraque refugiant quā sola milica si pinguis fuerit non formidat.

Capitulum. xxi. Regule

quarti libri de vineis

Um inueniantur multe vinearum varietates. vniuersisque sue patrie morem obferret. alioquin laboratorum eos procurantium parietur defectus. Celum mediocriter quietatis vitis desiderat tepidum magis quam frigidum. et siccum potius quam ymbrosum. pcellas niuium vetersque formidat. Quia vites sibi obiectas fecundat. aufer nobilitatem. i. arbitrio itaque nostro est de vino plus habeamus an melius. Campi largius vinum ferunt. colles nobiliter. Locis frigidis a meridie vinea ponantur. calidis a septentrione. temperatis ab occidente vel oriente. Loca naturae sepe vitibus mutantur. et ideo earum genera conuenienter aptent. plano loco vitē statuas quae nebulas sustinet et pruinas. collibus quae siccitate durat et vitibus pingui et agro graciles et fecundos. macroferaces et solidos. frigido et nebuloso eas quae hyeme celeri maturitate pueniunt. aut quae duris acutius inter caligines securi. florēt. veterso tenaces. calido generi teneriores. et humidi sicco easque pluuies ferre non possunt. Eligenda sunt genera quae pro fossione vicioz suorum contraria loca diligunt his in quibus durare non poterunt. placida sane regio et serena tunc generum omne suscipit. industrius vir probata diligat. et locis talibus maderet quae mutari possint illa vni sumuntur. Soli ad vineas ponendas nec spissius nimis nec resolutius neque exilis nec letissimum esse debet. nec capessere nec seepsa. nec siccum nec yliginosum. nec salsum nec amarum. sed quod inter omnes nimietates temperamentum tenebit. et primum raro quam depresso fuerit. Ad vineas rudes agros et maxime siluestres eligam. deterior omnibus est in quorum fuerint vinea vetusta. quae si necessitas coegerit plus multis arationibus radices poris vineae dissipent. Omnis locus pastinandus plus impedimentis omnibus liberetur. ne fossa terra post calcatu assiduo solidetur.

Capitulum. xxii. De electio- ne plantarum vitis.

Libe

Ante vitis que mense octobris vel
marcij abscindunt ante meliores sūt
q̄ q̄ alijs tēporibus colliguntur. de vi
nea nimis pingui cum i loco exili desideras
plantare non sunt colligenda fermenta. Elis
genda sunt pangēda fermenta de vite media
quinqz vel sex gemmarū spacio z veteri pro
cedentia. Sūma flagella repudiemus preci
pue cum in arbores vineā plantare volum⁹.
sed z Pampinus qui de duro nascit pro fru
gifero non ponat. Fertilitatis vitis certus est
signū si de duro aliquo loco fructū citabit. et
ferū impleuerit ramulos ex omī parte surgē
tes. vno solo anno vitis fertilitas explorari
non potest. sed in quattuor vera generositas
surgulorū. Florellus palmet nihil habēs ve
teris i quo frequēs nodus exuberat debet eli
gi ad pangendum.

Capitulum. xxij. De re gulis plantationū vitis.

I pinguis est terra. maiora inter vites
spacia relinquamus. si exilis angusta.
Non est vno genere vitis omīe pastinū con
serendū. ne annus iniquus graui vindemie
spem omīe concludat. In aquosis locis post
hyemē. in siccis p̄o ante hyemē vilius vinea
plantabit z propago ducetur.

Capitulum. xxij. De in sitione vitis.

Runcus vitis inferendus eligatur soli
dus. q̄ humores exuberet alimēto. nec
vlla vetustate aut iniuria laceratus areseat. in
rta terram vel sub ea vitis inserit. Nam sup
eam difficilius comprehendit. Inferendi sur
culi solidi sunt rotundi gemmis spissis z pluri
bus oculati. ex q̄bus duo vel tres instiōes
sufficiunt. Inſita vitis optime ligatur. et a so
le z vētis experimēto aliquo defendat. ne hū
quātiant hic adurat. Cū calor t̄pis inſita vi
tē inuadit ipsi puniculo tenuis humo debet
circa vespas frequēter effundi. cū germē inſi
te vitis accipit nutrimentū adiutorio alicui⁹
pali debet annexi. ne motus aliquis fragile
fermenti quasset etatem.

Capitulum. xxv. De pu tatione vinearum.

Inearū putatio loc⁹ frigidis post hye
mē. calidis p̄o et tēperatis ante et post
cōmode celebrat. auferēda sūt lera intorta de
bilia supflua z malis locis nata sermēta. in lo

Vnderimus Celix.

cis letis z clemētioribz altius licebit vites ex
pādere. in exilibz aut estuosis vel declinis bu
milior est habēda. Vultitudo vel paucitas
fermentoꝝ scdm virtutē vitis relinquat z so
li. Vtēra sermēta q̄bus p̄mi anni fruct⁹ pe
pendit oia rescindant. z noua circumcisis ca
piolis z ramulis inutilibz dimitātur vites
multū fertiles. in q̄bus frequēs nodus exube
ret stricte. que p̄o gemas per lōga internodia
distulerint largi⁹ sunt putāde. In vitibz pu
tādis tria cōsiderāda sunt. fructuū spes. sue
cessura materies z loc⁹ q̄ seruet et renocet. Vi
tis q̄ mature putat citius pullulat. maioraz
sermēta producit. q̄ aut tarde putat feri⁹ pul
lulat. z fructus plurius profert. Post bonaz
vindemiā striccius puta. post exigū largius
plurimū profert vitibz. z precipue nouellis. si
ab eis ablaqueatis supuacue rescindant radi
ces quas in summo producit.

Capitulum. xxvj. De fos sione vinearum.

Elebranda est fossio vineaz anteq̄ ni
mis gēme turgescat. q̄a si fossorē aper
tus vitis oculus viderit cecabit spes magna
videmie. q̄ florent p̄stat nō esse tangēda. Fos
sio vineaz fiat cū terra nō nimis mollis nec
nimis siccā est. sed cū puluerisabilis medicā
spōsinōis exstiterit. sit aut studiū vt vniuersa ter
ra moueat equaliter. z maxime iuxta vites. vt
in ea nihil crudi soli remaneat. quā rem dili
gens cultos explozet.

Capitulum. xxvij. De vuis et vino.

I vine pigues quasi mature frondibz p
latera denudent z colligant roze cōsum
pto z aere sereno vinū fiat potēius z melius
duratur. Que lucide nō pigues nec cōsumpte
potenti⁹ nimis mature dulci⁹ acerbē acerbū
aq̄le aquosi⁹ vinū pducit. Que in augmēto
lune collecte min⁹ seruabile faciūt vinū. plu
ribz ex causis ledit z turbat. viz calore ac fri
gore fetore. contrariis fortibz. tremotu ac mo
tu vasis. z australibz vētis q̄nqz parū. et tunc
modica cōtraria medicina curat. q̄nqz multū
z tunc requirit fortior. q̄nqz in t̄m q̄ ei⁹ calor
naturalis in totū extinguit. et tunc nullo mo
do curari potest. q̄a mortuo nulla potest me
dicina conferre.

Capitulum. xxvij. Inci piunt regule quinti libri. De arboribus.

Liber

Icet qdam arbores desiderat aerē calidū. quedā frigidū. et pluriē tēperatū. et qdam terraz pingue. et qdam macrā. in hoc tū cōueniūt q oēs terrā in superficie sicca et in vi tēperito humectā requirūt. Autūnali tpe arborū opret denudari radices. et aliqd poni leta minis qd p pluuie fluxū coopis radicibz apporetur. q si nimis sabulosa fuerit terra congrue recipiet cretā. et si nimis cretosa sabulosa apponatur. in pingui solo plus in exili minus. Arborū stipites eleuent a terra. plate arborū a tpe quo posite fuerint vsq ad triennū non putent. Ab adoleſcētia plantaz vsq ad debiti cōplementū eaz sollicitē curādūz est vt stipēs in ramos. et rami in vgas. et virge in fragra fructifera diuidant. succedente autē senectute recidat ab ea oīs siccitas et ramozū supfluitas. quā cū fructibz neq cōmode sustētare. Omis arborū putatio quādoqz a tpe casus folioz fieri pōt pter gelidū acumen vsq incipiūt pullulare. Attēdere opret ne spuria in arboze nata aut iuxta stipitem ex radicibz erūpentia dimittant. sed ea vsq ab initio amputari herbas q suarū radicū magnitudine arboribz obsunt plurimū circa eas euelli oportet. Si arbor vermiculosos profert fructus. supra radices terebret truncus. et in foraminē quercinus cuneus infigat. Cū languescūt arbores eis ablaqueatis alterius dispositionis circa eas terra ponatur.

Capitulum. xxxix. Inci-

piunt regule sextilibri De ortis. Et pmo de aere terra et situ eorum.

Ortus desiderat aerē liberū et temperatū. vel tēperato proximū. nā loca nimie caliditatis aut siccitatis formidat. nisi multis pluuijs vel irrigandibz adiueat. Loca etiam intēperata morificans frigiditatis tollere nō pōt. et in locis vmbrosis nullius vel modice vilitatis existit. Ortus desiderat terrā medio criter solutā et humidā potius q sicca. creta enim est ortus et eoz cultoribz inimica. herbe in min⁹ soluta terra nate in pncipio veris optime cōualescūt. sed in estate siccant. Felix orti positio est vt supra se riuū habeat quo possit per cōuenientes sulcos cū opus fuerit irrigari. Nā ortus q celo clemēti subiacet. et humore fontano pcurrit prope est vt sit liber. et nullā serendi disciplinā requirat. Terrā desiderat ortus pinguiſsimā. ideoq in altiori pte si mū semp habeat. cui⁹ succus eū sponte fecundat. et ex eo semel quolibet anno singula orto

Undecimus

rū spacia impiguent cū seri vel plantari debent. sit aut domui proxim⁹. lōge tamē ab arca situs. nā puluere paleaz qui herbarū folia pforat et exiccat patit inimicū. Felix orti positio est cui lenit inclinata planicies cursus aq fluentis per latera discreta deriuat.

Capitulum. xxx. De pastino ortorum.

Artes orti sic diuidende sunt. vt bee in quibus autūno seminabit verno tēpore pastinent. Et quas seminibz vere completimus autūni tēpore debemus effodere. vt vtrazq pastinatio decoquat beneficio algoris et solis. Si p penuria terreni habeat quocūqz anni tpe terra inter humiditatem et siccitatem inuenit equalis pastinari potest. et statim seri si fumo fuerit impinguata. Faciendūz est ortū spacium primo profundū et grossū. et super ipm sparso letamine iterū minutatim pastinet. et terra cum letamine miscet. et quantum potest in puluerem deducat.

Capitulum. xxxi. De seminatione ortorum.

Oīs frigidis autūnalis satio matur⁹ fiat. verna tardius. In calidis vero autūnalis serius. et verna maturius fieri potest. Herbe possunt cōmode seri sepatim et mixtim. vt immixti satis euellant que fuerint transplantande. cetera pō ibidem suscipiant incrementū herbe que transplantari nō debent spissius seri debent. Cauendū est ne que sparguntur semina sint corrupta. ideoq eligēde sunt que formā habent interius albā. et que magis fuerint ponderosa et grossa. et in pluribz eoz sint talia. que nō exceserint anni etate. Sepe prouenit q semina quātumcūqz sint bona. si iacta fuerint non nascant ex aliqua malicia eozporū celestium impedita. Plerumqz inuenit vtile diuersa semina simul seri. ne tempus alicui semini quādoqz contrariū ex toto terram denudet. Omnū herbarū optima satio est cum luna fuerit in augmēto. Sepeqz euenit. vt non sit vtilis satio. que fit cū luna procceserit in defectu. Omnes fere herbe cōmode transplantant cum aliquantulū creuerint et terra non fuerit nimis sicca.

Capitulum. xxxii. De inuamento ortorum.

Lurimū confert ortis. si tam manibus q sarculo herbe nociue quonies appa-

Libre

ruerint dissipent. ne melioribus nutrimenta subducant. Et his quod plurimum nocent ortis. est ambulare per eos vel terram mouere cum fuerit nimis mollis. Si terra orti nimis cretosa est miscet eadem sabulum. vel letaminis multitudine. et terra spississime moueat. Et si adeo sabulosa est quod humor conceptus nimis facile resoluatur. eidem miscetur letamen et creta.

Capitulum. xxxij. De collectione herbarum florum seminum et radicum.

Erbe propter cibum colligende sunt cum earum folia ad debitum vel quasi peruenerint augmentum. Sed propter medicinam colligere oportet postquam magnitudinis integritate habent antequam ipsarum alteretur color et cadant. Semina colligunt postquam eorum figit terminus. et ericant ab eis cruditas et aquositas. Radices sumende sunt. cum adest foliorum casus. Flores colligere oportet post operationem integram. ante exterminationem et casum. Fructus quidem colligendi sunt. postquam sunt completi eorum antequam sint ad cadendum parati. Quicquid colligunt de crescente luna meliora sunt et magis seruabilia. his que colligunt in eius augmento. Et quicquid colliguntur in claro aere meliora sunt his que colliguntur in dispositione humiditatis. et vicinitate temporis pluuiarum.

Capitulum. xxxij. De virtutibus herbarum.

Erbe siluestres domesticis sunt fortiores. et minoris quantitatibus secundum Plinium. Et ex siluestribus motane sunt fortiores. Et illa quarum loca sunt ventosa color sit magis tinctus. et sapor magis apparens. et odor fortior. erunt potentiores in genere suo. Virtus herbarum debilitat post duos aut tres annos secundum Plinium.

Capitulum. xxxij. De conseruatione herbarum foliorum seminum et radicum.

Erbe flores et semina seruanda sunt in locis siccis et obscuris. et in sacculis vel vasibus constricta seruant. et precipue flores ne odor et virtus exaleat. Radices melius in subtili arena seruant. ne sint radices que siccitatem seruent. que similiter in loco sicco et obscuro melius seruabunt. Semina porro et ceparum et quodammodo aliarum herbarum melius quam aliter in suis siliquis seruabuntur.

Vndecimus. Cl.

Capitulum. xxxij. Incipit

regule libri septimi. de pratis et nemoribus.

Rata desiderant aerem temperatum aut frigiditatem et humiditatem proximam. Nam superflua frigiditas impedit generationem herbarum. Et nimia caliditas aut siccitas omnes vigorem consumit. terra desiderant pinguem ad herbarum copiam. sed ad saporositatem requirunt mediocrem. et nimis macram omnino reuertant. Aquas desiderant precipue pluuialem et calidam. aut lacualem pinguem. sed a gelida valde leduntur. Situm optant depressum. ubi continuo sit humor inclusus. Flumis autem profundus non est aptus ad aliquas bonas herbas. sed ad paludales insipidas.

Capitulum. xxxij. Quali

ter prata procurentur.

Rata licet naturaliter per se proueniant. sunt etiam ope manuali. extirpatis nemoribus. et agrestibus locis. vel coplanatis agris aratis. et vicia cum feni semine satis prata optime procurentur. Sed omnia impedimenta que in eis nascunt tollant et herbe grosse inutiles post magnas pluias radices euellant. prata que pluries irrigantur estant. pluries fructificabunt. et secabunt in anno prata vetusta musola radant et sterilia facta pluries arantur ac de nouo serantur.

Capitulum. xxxij. De

no qualiter procreantur et de utilitate eius.

Enum secundum est tempore calido ac sereno. cum aeris siccitas duratura speratur. et herbe ad debitum peruenerunt augmentum. floresque copulerint nec arefcere incipiunt. fenum comode sub tecto seruatur. vel sub duro preparatum. ne aqua in eum intrare possit. fenum magne utilitatis existit cum ex eo bestie laborantes ac oues toto tempore anni viuere possint.

Capitulum. xxxij. De nemoribus qualiter sunt.

Emora vel naturaliter proueniunt diuersarum arborum. sed varietate terrarum siccis et aeris aut instituntur ab homine qui nemus plantare intendit consideret primo solum et naturam terre. ac aeris in qua facere nemus cupit easque solum considerat arbores. que illi loco conueniunt. et tandem vocum instituentis ad impleant propinquas ac distantes arbores

b ij

Liber

plātet. scdm qd amplius vel minus radices et ramos extendunt.

Capitulum. xl. Incipiunt regule octauī libri de viridarijs et rebus delectabilibus.

Viridaria quedā sunt et herbis. quedā et arboribus. qdam ex vtriusq. viridaria herbarū desiderant terrā macrā et solidā. ut herbas subtiles et capillares producant. qd precipue visum delectat. viridaria circa se habere debent odoriferas herbas diuersorū generū. que ad delectationē conferant ac salutem. nam omnis odor est ante suauissimus cibus. viridaria requirunt a meridie ac occidēte arbores bonas ac raras. ab oppositis loca patula. ut aurā delectabilem nō nubeant. nā vmbra malorū arborum est nocua. Superflua vmbra egritudines generat et aure salubris sanitatē corrumpit. viridario debent fieri magna vel parua respectu habito ad nobilitatem potentia et diuitias dominorū. in viridarijs vnūq. qd genus arborū in sua acie sine admixtione alterius poni debet. ut delectationē augeat. ac decorem. magne arbores in viridarijs distare abinuicem viginti pedibus in acie debent. parui decē. sed decē acies vna ab altera poterit quantū placuerit plus distare. arborū acies in viridarijs fossorē requirunt. exceptis malis ut possint diu durare. sed inter vnam et alterā aciem prata conueniunt. in viridarijs non debet quis superflue delectari. sed tunc precipue cū serijs necessitas qd satis fecerit rebus viridis. et decora minutio circa rursus habitacula multā delectationē affert. pluriū delectat agros habere magnos et fertiles qd rectos habeat fines ac foueis ydoneis cingant. et sepius bonasq. arbores circum habeant. ac intrinsecus vijs oportunis arboribus. fonte ac fluentibus rivulis sint ornati.

Capitulum. xli. De delectationibus vinearū vini.

Vitū delectat habere vinea decora diuersorū bonorū generū vvas ferentia. nō omnia que de mirabilibus vuarū ab antiquis scripta sunt. p. experientia reperiunt vera nō ab ociosis peritis oīno spernēda. ne forte varietas tēporū ac locorū aut impericia raro p. bātis experientē decipiat. Plurimū delectat habere vna diuersorū colorū. ac saporū qd nō difficile fieri pōt. ac vna medicinalia indigentibus sanis inueniunt vtilia.

Undecimus

Capitulum. xlii. De his

que circa arbores delectatione augent.

Aigne delectatiois est habere in proprijs locis bonarū arborū copia et generū diuersorū. adeoq. indigēs paterfamilias vnde cūq. deferre debet. vel curare qd ab alio deferat. et ea in cōgruis ordinibz inferere vel plantare. plurimū delectat insitiones hē mirabiles et in vna arbore generū diuersorū. et ideo paterfamilias diligens hoc procuret. multū delectat arbores bene formatas. et recte stantes habere. Ideoq. curandum est ne toruolose sint. aut ramos nimis deformes habeant. vel depressos. multe mirabiles insitiones se ostendunt his qd tēptant oīa experiri. Si arbores fructifere scindant ramusculus et res lapatiua puluerizata vel cuiuslibet loco coloris medulle includat. in eo fructus acquirēt virtutē vel coloris inclusi.

Capitulum. xliii. De delectationibus ortorum et herbarum.

Plurimū delectat habere ortū bene dispositū. ac sufficienti industria cultum. Ideoq. paterfamilias diligens procuret cū habere in loco pigui ac soluto. Cui fons vel riuus p. discreta spacia defluat. ut irrigari possit tpe magni estus. oīa genera bonarū herbarū in loco hē. delectabile atq. vltimū est.

Capitulum. xliii. Incipiunt regule noni libri de animalibus nutriendorū.

Antiquissimis tēporibz viuēbāt homines ex his solis cibis qd naturaliter in culta terra ferebat. deinde cōsequens cepērūt vine re agricultura et pastoricia. nūc p. et ex eisde viuūt et ex sciētijs scripturarū et artibz infinitis Singulorū generū animalū domesticatoz alia in diuersis regionibz adhuc fera cernunt.

Capitulum. xlii. De equis et equabus.

Qui equos aut equas emere vult expedit. ut etatē genus formā laudabile. sanitatē et egritudinē. bonitates et maliciā recte cognoscat. Equorū et ceterorū animalū indiuissas ungulas habentū. ac cornutorū etas debent plene cognoscit. Scaldēs ita custodiendi sunt. ut parū equent vel nihil. aut alit fatigent. ac bis in die tñ admitti debēt. si generosos pullos creare voluer. Equē pgnātes tenere debēt nō multū macre nec pigues. nec

Libet

vigeant. nec fame frigisque tollerent. nec inter se locis comprimant angustis. Equi generose qui masculos nutriti alternis tamen modo submittant annis. ut pullis copiam puri lactis infundant. Admissari quoque annorum esse debet. sed femina bi ma concipit. pullus teneri debet precipue in loco motuoso petroso et sicco. et duobus tamen annis manere sequatur ad pascua. Cum pulli domandi sunt suavitatem agant in stabulo. et freno teneantur ibi suspensa. ut assuescant tangi. et freno videre. Loca equorum debent in die munda teneri. et nocte lectus versus ad genua fieri pro quiete. manes tolli. et dorsum tergi ac omnia membra eius. deinde pro passu ad aquam duci. et in ea versus ad genua spacio longo teneri. et cum redierit antequam stabulum intret crura tergi et oprie siccari. Complere equum in concipiendis carnibus est tenendum. ut possit securi equitari. Nam piguedo nimia egrotudines et nimia macies debilitatem et deformitatem inducunt. Equus sudat vel fortiter calefactus non debet aliquid comedere vel potare donec cooptus et paulisper ductus a sudore atque calore fuerit liberatus. Equus vilis est tunc calido cooptura linea propter mulcas. et tunc frigido lanca propter frigus.

Capitulum. xlvij. De doctrina et morigeratione equorum.

Quis qui domari ac morigerari debet per inu adhibeat frenum leuissimum. cuius morfus sit melle vel alio dulci liquore punctus. et leuiter ducat ad manum. deinde sine sella leuiter equitet. et postea cum sella per loca plana donec frenum et sella quiete recipe assuescat. Equus cum freno leui et sella leuiter pergere assuetus debet cum fortiori freno si oporteat perducere ad agros aratos hora breui et frigida. et instrui ad notandum primo deinde ad galopandum breui saltu duci etiam in ciuitate per loca fabrilia debet. Cum equus se habuerit conuenienter ad frenum ad cursum assuescit debet summo mane semel quibus septimana versus ad quartam partem miliarij vnius primo ac postea longiori spacio.

Capitulum. xlvij. De generali cognitione et pulcritudine bonitatis et malicie equorum.

Quis pulcher corpus habet magnam et longam. et sue magnitudini ac longitudini proportionabiliter omnia membra respondet. pilus patius et obscurus a pluribus habet precipuus. equus huius nares magnos et inflatos. et grossos oculos audax naturaliter reperit. equus huius costas grossas. et ventrem amplum et deorsum pendente la-

Undecimus. Cij.

boriosus ac sufferens indicat. equus habens ampla et extensa garetta. et calces turbas. in motu celer et agilis esse debet. equus habens uicinas cruris naturaliter grossas et pastoralia curta fortis esse censetur. equus habens crura et cruris uicinas bene pilosas et pilos earum longos la boriosus existit. equus huius maxillas grossas et collum curtum non defacili affrenatur decenter. equus habens vniuersas ungulas albas nunquam duras pedes habebit. equus huius auriculas pendentes et magnas. et oculos concanos. lentus ac remissus existit. equus cuius anteriora crura semper moueri videntur malorum est morum. equus mouens caudam superius et inferius mali est vicij.

Capitulum. xlvij. De firmitatibus equorum.

Brittitudes accidunt equis in capite vetre tergo cruribus pedibus ac ungulis. aliquando ex humoribus et sepe ex negligencia vel mala custodia. Dolores accidunt equis aut ex supfluitate humorum malorum in venis sanguis coctus. aut ex vetustate ingrediende in corpus equi calefacti per poros aptos. vel intestinis ex viscosis humoribus orta. aut ex supflua comestione ordeum vel alterius tumefacti in stomacho seu ventre. aut ex supflua retentione vrine vesica inflata. his omnibus generale remedium est quod equus per stabulum cum equo libere permittatur abire. saltem in accento sufficienti infusus plurimum valet contra omnem tumefactionem incipientem in dorso. In multis equorum egritudinibus coctura vltimum est remedium. sed debet diligenter custodiri ne coctura possit mordere. vel ad aliquam rem fricare quia ex nimio pruritu locum dentibus versus ad nervos vel ossa morderet. Multa sunt signa quibus cognoscitur in quo parte corporis patiat equus. et quibus primo sticari potest liberatio et mors equi qui per regulas scripta sunt omnia in fine tractatus equorum. et ideo hic obmitto.

Capitulum. xlix. De bobus.

Radus etatis bouum sunt quatuor. prima vitulorum. secunda iumentorum. tertia bouum novelloz. quarta vetulorum. qui armatorum gregem emere vult obseruare debet primum ut sint vacce ad fructum ferendos etiam potius integre quam imperfecte bene compositae ut omnia membra sint grossa et inuicem sibi respondeant. armatus bouum et vaccarum paranda sunt loca hyeme maritima estate frigida et opaca motana. stabulum bouum esse debet arena vel alio genere lapidum stratum aliis quicquid deuenit ut elabi possit humor. et con-

b. ij

Liber

tra partē glacialē aliq̄s obſistere debet obiectus. Cauendū est etiā ne anguſti ſtent aut feriant. aut cōcurrāt. ac eſtate optie ſepe claudunt a cabanis ⁊ ceteris beſtiolis cōcitant. debet etiā his ſemp ſtratū multū teneri. quo melius cōquieſcāt. Eſtate bis. hyeme ſemel ducant ad aquam boues ſani fortes ⁊ agiles cōgnoſcunt. facile ſe mouēt cū tāgunt. vel puniunt. ⁊ habēt membra groſſa ⁊ auriculas eleuatas. Pulcri autē ⁊ fortes generaliter cōgnoſcunt. ſi oīa mēbra groſſa ſunt. ⁊ ſibi inuicem bene reſpondent.

Capitulum. l. De Vitiis.

Ves bonę cōgnoſcuntur ab etate ſi que vetule ſunt neq̄ mere agne. Item a forma. ſi ſunt corpe ample. lanā habeāt multā ⁊ mollē villos altos ⁊ denſos corpe toto. ſanitas ouū cōgnoſcit. ſi apiant eārū oculi. ⁊ veniunt rubicunde. ac ſubtiles. ſunt ſane. Si p̄o albe vel rubicunde ⁊ groſſe. ſunt infirme. Itē ſi capite i pelle colli ⁊ ante tracte. vix trahi poſſunt. ſunt ſane ſi facile ſūt infirme. Itē ſi audacter vadūt per viā. ſunt ſane. Si mole ſte capite inclinato. ſunt egre. Vies p̄ totum annū in? ⁊ forte ſunt recte paſcēde. ſtabula ydonea ouibz ea ſunt q̄ nō ſunt in loco ventoſo. in q̄bus ſit ſolū ſtramētis ydoneis ſtratiz atqz procliuū vt mundari poſſit ab hūiditate yrine. q̄ lanas corrūpit ⁊ yngulas ſcabras fieri cogit. paſcua ouibz vtilia ſunt. q̄ in noualibus vel p̄as ſiccioribz excitant. paluſtria p̄o noxia. ſilueſtria damnosa lauaz. ſalis p̄o crebra conſperſio debet pecoris leuare faſtidii.

Capitulum. li. De apibus.

Pes naſcunt p̄m ex apibz p̄m ex bubulo corpe putrefacto. Apes optie ſunt p̄e rotunde ac varie. ſanitatē ſigna. ſi ſunt frequētes in eramie. ⁊ ſi nitide ⁊ ſi opus q̄ faciunt equabile eſt. ac leue. min⁹ valentū ſigna. ſi ſunt pilole ac horride vt puluerulente.

Capitulum. lii. Incipiunt

regule decimi libri de ingenij capiēda aīalia
Vitiū auū rapaciū natura eſt. vt ſemper ſolet ⁊ nunq̄ vel raro ſociate incedāt. eo q̄ in p̄da nolūt habere ſodalē. ⁊ ab oībus q̄bus inſidiant cōgnoſcunt inſictu nature atqz cū inimicū ſentiūt garrūt ⁊ fugiūt. vel ſe quātūz p̄nt occultant. Aues rapaces ſi bonis cibant carnibz. ⁊ horis cōgruis. ⁊ iniuria nō ſit eis. neqz cōtra eārū volūtātē mittū

Duodecimus

tur ad aues. a dñis raro diſcedunt. Si dñs nō ſequit volūtatez ancipit⁹ vel alteri⁹ anis rapacia. ſed in aliq̄ contrariū agit facile ipm p̄dit. cū ſit indignis nature. ac leuit iraceat. Falcones tenēdi ſunt in co ſtatu pinguedinis in quo inueniunt magis audaces ⁊ meli⁹ capere aues. omnū rapaciū auū eadez eſt fere natura. Aues fere capiunt cū auibz feris doſ meliticanis. videlicz ancipit⁹ ⁊ aſturne. falcone. ſimerlo. girfalco. aquilo. gimo. ⁊ gimecra. Aues capiunt r̄betibz diuerſorū modorū. videlicz ad pantherā annates. r̄beti ſup flūuū exteſo capiunt gr̄nes cigni ſtame ac anſeres. Item alio r̄beti anſeres ⁊ anates in agris ⁊ prope aquas. Itē parientibz columbi ⁊ turtures ⁊ fere oēs auicule parue. Itē arolo parue aues ⁊ magne rapaces. Itē quodā r̄beti ſtrictio ⁊ longo p̄dices. Aues varijs capiunt laqueis in terra conſtrictis ac in arboribz circa nidos. Aues fere oēs capiunt viſco. videlicz yrgulis ac yminibz ⁊ funiculis ac yminibz inuſitatis. Aues omnes capi ⁊ occidi poſſunt balisṡ ⁊ arcis ⁊ alijs q̄busdāz modis piſces capiunt r̄betibz diuerſorū generum. videlicz ſcoricaria in mari tranſuerſario. in locis fluminū ⁊ lacuū ſpacioſis r̄galiū. in p̄is aq̄s ⁊ in magnis cū nauti. Itē tacle ⁊ negoſſa Itē in vallibz cū coclearia ⁊ degagna ⁊ cū gradelis ⁊ p̄is r̄beticulis. Item cū ciſtis ⁊ caucis bamo ſpadernis ⁊ calce.

Incipit liber duodecimus. de his que poſſunt ſingulis menſibus in rure fieri.

A ſuperioribz libris plene tractatum eſt. ſz neceſſario diſſuſe de oībus que ſunt in rure agēda. ſz vtile videt memoriale cōpendioſum facere quo paterfamilias ad rura pergens facile ſcire pōt qd vtilitatis ⁊ delectatiōis q̄libet tēpore facere poſſit. Et cū modū agendi ſingula videre vult in latioribz ⁊ ſpēalibz tractatibus ordine ſupradicto ſcriptis congruo facere inuenire valebit.

Capitulum p̄mū De agēdis menſe februarij.

De menſe p̄cipue in locis calidis loci habitabilis aeris ⁊ ventorū terre ⁊ ſitus bonitas vel malicia pōt cōgnoſci. licet locis tēperatis alijs q̄busdāz menſibz melius

Libet

discernat. Item in locis calidis curie atq; domus sanis comode poterit fabricari. et optie pnt arbores p materia domoz abscidi. Item possunt noua stercorea pcurari z vetusta ad agros z vineas trahi. z faba cicercula atq; vicia feri. Item si agri no sunt molles pmo pscindi. Item in locis calidis vinee fumari atq; putari pnt. Item sorba plica nuces amigdala et pruna optie in seminario poni possunt. z arbores gumose inseri. z ortus si terra non sit madida fieri. Item in nouis pratis vicia z herbari semina spargi possunt. z salicū price ac uici z canne pro vineis incidi. ac nemoza z omnis materia ra siluestriū q̄ domesticarū arborū ignis rescindi pōt. Item oia vasa vtenilia z planstra z q̄cuq; in domibz fuit qualecūq; sit ipus hoc mēse cōgrue fuit. Item anialia cūcta domestica emi z siluestria capi possunt. z apes de locū ad locū expoztare comode pnt.

Capitulum.ij. De agendis mense februario.

De mense ac ceteris oibus bonitas z malicia loci habitabilis pōt cognosci z emi. ac dom? z quecūq; in ipsa z circa ipsam agēda sunt possunt fieri. Item possunt letamia ad agros vineas ortos z prata deferri. z cuncta fumari. Item possunt comode agri proscindi. z in eis faba cicercula vicia z q̄dam alia legumina feri. ac frumēta siligo far z spelta run cari. z de ipsis aq̄ deriuari. z stramenta in eis cōburi. Item in locis calidis auena z cicer feri. z in tēperatis z frigidis robia siue pisum. Hoc mense locis humidis fieri debet pastinū sicut cultura vbi vinea est plantāda. Et in locis calidis atq; siccis circa finē vtiliter fit plātatio z insitio eius cū incipiūt esse gemme suspecte ac nondū aquoso. sed spisso lacrimantur humore. Item fit optime puratio vinearū in locis tēperatis z calidis nisi nix multa vel frigiditas nimis intensa prohibeat. q̄ qualiter faciēda sit plena docet in libro quarto de vineis. Item hoc mēse comode formant vites ac vinfere arbores. Item hoc mēse amputande sunt vitibz radices inutilis. ac fumāde. Item palande z releuāde sunt vites. z in locis maritimis z calidis fodiēde. Item pnt hoc mense circa finē flantibz borealibz ventis nō austra libus. aere sereno transuafari vina debilia z coqui vta corruptiōe seruent. Possunt etiaz hoc mense cū terra nō multū sicca vel mollis existit omnū arborū plantule. ac semina feri. transplantari. ac inseri. z maxime si tā cortici

Duodecimus Clif.

se viridis succus infuderit. Item possunt arbores putari. formari. z ab omnibus superfluis ramis siccis scabiosis z inutilibz liberari. Item rosaria z canneti noua institui ac plantari. Item debent hoc mense si terra non est sicca vel mollis fieri orti. scilicet ligonitari vel aliter fodi fumari. z ex omni genere herbarū que vere terre tempore mandant feri. vt sunt alea atriplices anisum anetū appium absinthiū arthemisia abrotanū blica basilicon caules cepeniculus gabuxia liquericia lactuca mēta porrum papauer petrosiliū pastinaca z cetera herba. ac etiam medicinales herbe siue stres possunt feri hoc modo in ortis z alibi. Item hoc mense plātari z curari possunt sicce de viminibz vltipinis z alia materia sepes fieri curiarū agrozum vinearū atq; ortozum. Item hoc mense plātari z feri possunt nemoza ac salica tam domesticarū q̄ siluestriū arborū. Item viridaria ac cetera delectabilia. que in octauo libro clare scripta sunt hoc mense comode fiunt. Item hoc mense armēta equorū z asinorū ac boum. Item greges ouū caprarū z porcorum emi ac procurari comode possunt. z leporaria comode fieri ac piscine. vt plene in libro nono tractatū est. Item pasones anseres gallie atq; columbe: quia hoc mense calere incipiūt z cubare procurari debent vt superius scripsi. Item possunt hoc mense apes emi. z debent pluries fumigari. z ab omni putredine liberari. z mali reges occidi. z cetera fieri que plenissime scripta sunt in tractatu ipsarum. Item hoc mense ancipitres z falcones optime procurari ac circa finē ipsius in muta poni. possunt etiam hoc mense capi fere bestie. aues z pisces varijs z diuersis ingenijs supra scriptis.

Capitulum.iiij. De agendis mense marcij.

De mense locis temperatis optime prosciundū agri. si in eis superflua humiditas est cōsumpta z terra iam ad equalitatem inter humiditatem z siccitatem peruenit. Item seritur auena z cicer. z canabū circa finem. z faba in locis frigidis et intemperatis in initio loco pingui. z que ianuario facta sunt nūc runcat cum quattuor foliorū eristit. Item runcatur z herbis mundat frumentum spelta ordeum. Item hoc mense seriē milica z milium panicum z foleoli feri possunt. Item putant z inserunt vites circa initium. z releuant. deinde ligonifent cū terra fuerit tēperata. Item

b iiij

Liber

colligunt et plantant vites hoc mēse atq; propagant et renouant. Item trasuasant vīna se-
reno aere et borea flante. Loquant etiam de-
bilia vt seruent melius. ne voluant. et optime
impleant vasa posita in penu frigida. et clau-
dunt vt parū spirent ne accetosa fiant. Item
hoc mēse plantari transplantari et circumfo-
di possunt omnes arbores. ac inferi que gū-
ma carent. Item hoc mēse pastinant orū si-
mant. et in eis seruntur omnia semina specifi-
cata in februario mēse. ac etiā cucurbite me-
lones cucumeres et citrulli circa finez. ac etiā
salvia plantat hoc tēpore. ramulis in terram
inficis. Itē locis frigidis prata purgari de-
bent. et tēperatis ac calidis custodiri hoc mē-
se precipue comparandi sunt equi et eque bo-
ues et vacce. verres et scrophe. ac faciēda ar-
menta et greges. et masculi feminis admitten-
di. Et domādī sunt aluē a vermiculis et om-
ni. Item hoc mēse ancipitres et astures mu-
nita magnis gabijis sunt ponēdi. et bouis car-
nibus nutriendi. Item hoc mēse possunt ca-
pi bestie aues et pisces. nisi sint tales q̄ solū tē-
poribus frigidis vel nūiū capiuntur.

Capitulum. iij. De agen- dis mēse aprilis.

De mēse proscindunt pingues agri
humidi qui diu aquā tenēt. et siccā secū-
da vice arant. Item serit cōmode cicer in lo-
cis frigidis. et canabum et milica in locis tem-
peratis circa principiū. Item folio vinearū
in locis frigidis et etiam tēperatis. et vīna non
debilia cōmode trasuāsari possunt. Itē hoc
mēse malapunica possunt seri. Item ipa pos-
sunt inferi. et periscus inoculari. vt palladius
ait. Item hoc mēse locis calidis tonduntur
oues et sero tā fetus signant. et arietes admit-
tuntur ad oues. et equi et asini ad equas et as-
nas. Item debēt omnes arborū plantule hoc
mēse ab animalium aggressu diligenter tueri.
Itē hoc mēse cōmode serunt cucurbite citrul-
li cucumeres et melones. et ceterē herbe si riga-
ri possunt. vt palladius ait. Itē columbis lo-
cis tā aratis danda est elca. q; parū in agris
inueniunt vnde viuāt. Item fm palladium
q̄rende sunt apes. et aluē purgandi. et palio-
nes necandi. q̄ nunc habundāt florentib; in
aluē. Item hoc mēse sicut alijs estiuis mē-
sibus possunt capi bestie aues et pisces.

Capitulum. v. De agen- dis mēse maij.

Duodecimus

De mēse pigues agri et qui diu aquā
tenent proscindunt cum omnes herbas
protulerint. et eoz semina nondū maturitare
firmata. et sicci possunt scda vice arari. Nūc
oia q̄ fata sunt ppe florent. nec tangi a cultore
debeūt. Item in locis frigidis et humectis
nūc serunt faseoli milii et panicū. Item hoc
mēse. vt dicit palladius. materia cedēda est.
cū silua est omī fronde vestita. Item seminaria
fodiunt assidue et vince scda vice ac etiam
pampinant. Itē in locis pgelidis ac pluuio-
sis putant oleē. et eius mustus abradat. ac si
quis lupinū stercoreandi agri causa semiauit
nūc debet euertere. hoc etiā mēse. vt idem
scribit locis calidis emplastrari periscus po-
test. et citri arbor inferi. et similiter ficus. et dis-
ponit planta palme. nūc etiā cacozū spacia q̄
per autumnū seminib; implenda destinant.
aut plantis cōuenit pastinari. Item hoc mē-
se seritur coriandri et appiū et melones citrul-
li cucurbite et cucumeres et cardines et radi-
ces et ruta pangeat. porri quoq; planta trans-
fert. vt irrigandis bus animet. Et optime cau-
les et cepe transferunt hoc mēse. Item scri-
bit portulaca et quocunq; tempore serat. calido
tēpore et nūc nascit. Hoc mēse locis mariti-
mis et calidis recidamus fena priusq; exare-
scant. Et si pluujs infusa fuerint ante cōuer-
ti debent. q; pars ipsorū summa siccet. Item
hoc mēse castrari debent vituli. et ouū celes-
brari consura. Item coagulantur lac. et sit cafe-
us modo predicto. Item (vt ait palladius)
debent nūc occidi reges apum. quos greci ce-
stros vocant q̄ hoc tempore nascunt in extre-
mis fauorū partibus. Item papilionēs necā-
di sunt modo predicto.

Capitulum. vj. De agē- dis mēse iunij.

Ense iunij pparāda est area. et omī strā
mine fumo et puluere optime liberanda
Nūc seri pōt milii et panicū. nūc ozdei mē-
sis primo recipit. postea circa finē tritici mē-
sis explet in locis calidis et in tēperatis inci-
pit. Nūc in frigidissimis locis q̄ maio p̄ter-
missa sunt faciem. agros eque proscindim?
herbosis locis missa sunt faciem. ac frigidis
vineta aptabimus. colligem? viciā. fenū gres-
cum rescabim? ad paululū. Itē hoc mēse
peragenda erit leguminū messis. nunc et faba
luna minuere vellet. et excussa et refrigerata re-
ponet. lupinus etiā hoc mēse colligit. nunc
pira vel mala vbi ramos multa poma den-

Liber

fabunt interlegēda sunt omnia viciosa. Hoc mense ramus punici potest intra ficile vascu-
lū claudi. vt ad eius magnitudinē poma red-
dat. Item hoc mēse sicut in iulio fit insitio q̄
dicitur emplastratio in piris. et malis et ficibus. et
oleis. et ceterorū. q̄bus in cortice pinguis suc-
cus extiterit. Item hoc mēse optime serit bo-
rago et portulaca et alie multe herbe. si p̄ritri-
gationibz adiunari. hoc etiā mēse secant op-
time prata flore cōpleto et nō ericato. hoc eti-
am mēse vituli recte castrant. et caseus con-
fici. et oues in frigida regione tūdunt. Item
hoc mēse aluearia castrabunt. si multum mel-
lis habuerit et mel cōficiet et cera. Hoc etiam
mēse noua egrediuntur examina. ideoq; cu-
stos debet esse semp̄ attentus ne fugiant. preci-
pue vsq; in octauā vel nonā horam et semp̄ de-
bet esse aluearia preparata et ea colligere de-
bet ac in suo loco collocare. vt in suo tractatu
dictum est plene.

Capitulum. viij. De agē- dis in mēse iulij.

Ense iulij agri proficisci secūda vice aran-
di sunt. nūc locis t̄patis tritici messis et
leguminū nondū expleta complent. Item sil-
uestres agri vltime extirpantur radicibz atq;
virgulis. Item gramē et silicē ante canicula-
res dies optime dissipamus. Item circa finē
optime serunt rape ac napi. Item nouelle vi-
tes mane ac vespere calore deposito debent
effodi et aduerso gramie puluerisari. Itē hoc
mēse arbores q̄ in messe steterant secis mes-
sibus obruant. et circa ipas propter solis ca-
lorem fiat aggregatio terre. hoc mēse locis hu-
midis inoculari ficus pōt et inferi citrū. nunc
etiā pōt emplastratio celebrari. et pirus et ma-
lus locis frigidis inferi. Itēz poma viciosa q̄
nimis ramos onerant. debent legi. Item pōt
plātari talea citri si irrigatiōibus adiunctur.
nūc locis tēperatis amigdala sunt colligēda.
hoc tēpore vacce submitte sunt thauris.
et arietes admittendi. Item hoc mēse circa
principiū omnia prata secanda sunt in qui-
bus herba non prius ad maturitatē puenit.

Capitulu. viij. De agē- dis in mēse augusti.

Ense augusti sunt agri tertia vice aran-
di. Item in suo principio possunt seri
post primā pluuiā rape radices et napi et lu-
pini et vineas et terras impinguent. Itē in prin-
cipio et ante linū euellet. et campi cum matu-

Duodecimus Clis.

rato calore flauescant et ex his possunt excu-
ti semina et macerari si placet. et aliter vt opus
fuerit procurari. Item circa finē eius colligit
milica q̄ tunc inuenit̄ matura. Et ficus collig-
unt et siccant et nuces et ceteri fructus arborū
qui maturi sunt et cōsumunt. et recondunt ser-
uandi. Itēz locis frigidis pampinant vites.
et in calidis potius obumbrant vites. ne in so-
le arefiant. nūc etiam agreitū fieri potest. Itē
dissipare frequētia ratione gramen et silices
Item hoc mēse possunt emplastrari arbusta
et pirus inferi. vt Palladius ait. Itē hoc mē-
se possunt inuestigari aque vbi defunt et pro-
bari. et putei fieri. et similiter aqueductus cō-
mode fabricari. vt Palladius scribit. Item
post mediū huius mēsis optime serunt cau-
les vt cum modicū cōualuerint transferant.

Capitulum. ix. De agē- dis in mēse septembris.

Ense septembris cisterne aqueductus
et putei commode fiunt. Item piguis
ager et qui diu cōsuevit habere humo-
rem. tertia vice arabitur. nūc ager humidus
planus exilis secūda vice aratur et seritur. et
ui graciles nunc primū arandi sunt et seren-
di circa equinoctiū. nūc agri stercozandi sunt
in colle spissius. et in campo rariis. precipue
cum luna minuit. Hoc mēse viginosis lo-
cis atq; exilibus aut frigidis aut opacis cir-
ca equinoctiū triticum seritur et speltra. dū se-
renitas constat. Item in locis calidis nūc se-
ritur linum quod vernū vulgariter dicitur.
Item colligitur et reponitur hoc mēse milia-
ca. quā aliqui saginam vocant. Et circa prin-
cipium in alpihus seritur siligo. et circa finē
eiusdem mēsis anno sequenti fit messio ei⁹.
Item seritur hoc mēse circa initium lupi-
nus impinguandi causa. et vbi creuerit euer-
tatur. Seritur etiam circa finē forago in ster-
corato loco pabuli causa. Item in locis tem-
peratis circa principium mode pampinant
vites et frondibus denudantur. et postmodū
vindemie fiunt et quecūq; ad vindemias spe-
ctant. et vites seruande possunt siccare et sappi
defricum et carenum fieri. Item colligitur
fructus arborum qui tunc maturitatē faten-
tur. nunc papauer seritur calidis locis et ste-
cis. Item orizorum spacia que vere seminibz
implenda sunt. nunc alte fodienda sunt. et ster-
cozande. decrefcente luna. Item in principio
serunt optime caules. et circa finem allea an-
netum lactuca et blea et radices seri possunt

Liber

in locis siccis. Itē hoc mēse pñt prata noua formari. extirpatis pñs radicibz spinis et frutibus atqz arboribz et herbis latz et solidis. Itē vetera mustu purgari et vetustissima corrupta arari et denuo prata noua formari. Itē h mēse squassant apes vetuste. et fit mel et cera. Itē hoc mēse cum ancipitibz precipue capiunt quales ac perdices

Capitulum. x. De agentis in mēse octobris.

Ense octobris pñt fieri putei et fossata cauari. Itē hoc mēse letamīa portant ad agros et ferit optie in tpatio locis frumentū siligo ordei far et spelta lupinū et linū. Itē fit cōmode vindemia vbi nō est facta mēse septēbris et pñpue ab his q matū nūmū hē de siderat. et cōdiunt. et diuersificant. in sapore et colore vīna. hoc extremo mēse vbi calidi et sicci aeris q̄litas est. vbi exilis et aridus capus. vbi collis p̄ruptus aut macer. ponunt cōmode vites. nūc locis siccis calidis exilibz macris arenosis aptis q̄cunqz depastinat. de vitibus ponēdis putādis p̄pagādis reparādis vel arbusto faciēdo antedicta sunt. nūc rectius fuit vt cōtra exilitatē glebe ac aeris siccitatē ybernis ymbribz adiuent. h mēse pñpue circa finē ablaqueāda est oīs nouella vitis. vt amputentur radices sup̄uacue. et si placida ibi est hyems vites relinqm̄ aptas. si violenta. operim̄ anteqz veniat gelu. Si p̄frigida aliqua tūlū colūbini stercoreis circa viticulas apponaf. hoc mēse locis calidis et aptis instituunt oliueta. et seminaria fuit et omia q̄ ad alias p̄tine bñt. Itē riuē ac fosse purgant. Itē plātant cerusa ac piri ac mali et cetera arbores q̄ frigus nō timent cōmode plantari et de loco ad locū trāsseri pñt. marie in locis siccis et calidis. forba et amigdala in seminario ponunt. et semina poni spargunt. Itē hoc mēse fit pastinū orto rii ferendoz in vere ac etiam nūc serunt in ortis alea anetū spinacia plante cardui sinapis malua cepe mēta pastinata cuminū origanū et caparus. Itē boleta in locis siccis. Itē dicit Palladius q̄ porri vere satū nūc ferit vt crescat in capite et assidue circūfodiāt. Item hoc mēse tollitur apibus mel superflū cum fauis et omnis cera corrupta.

Capitulum. xj. De agentis in mēse nouembri.

Ense nouēbris locis calidis ferit optie triticū. circa principiū et ordeū et siligo.

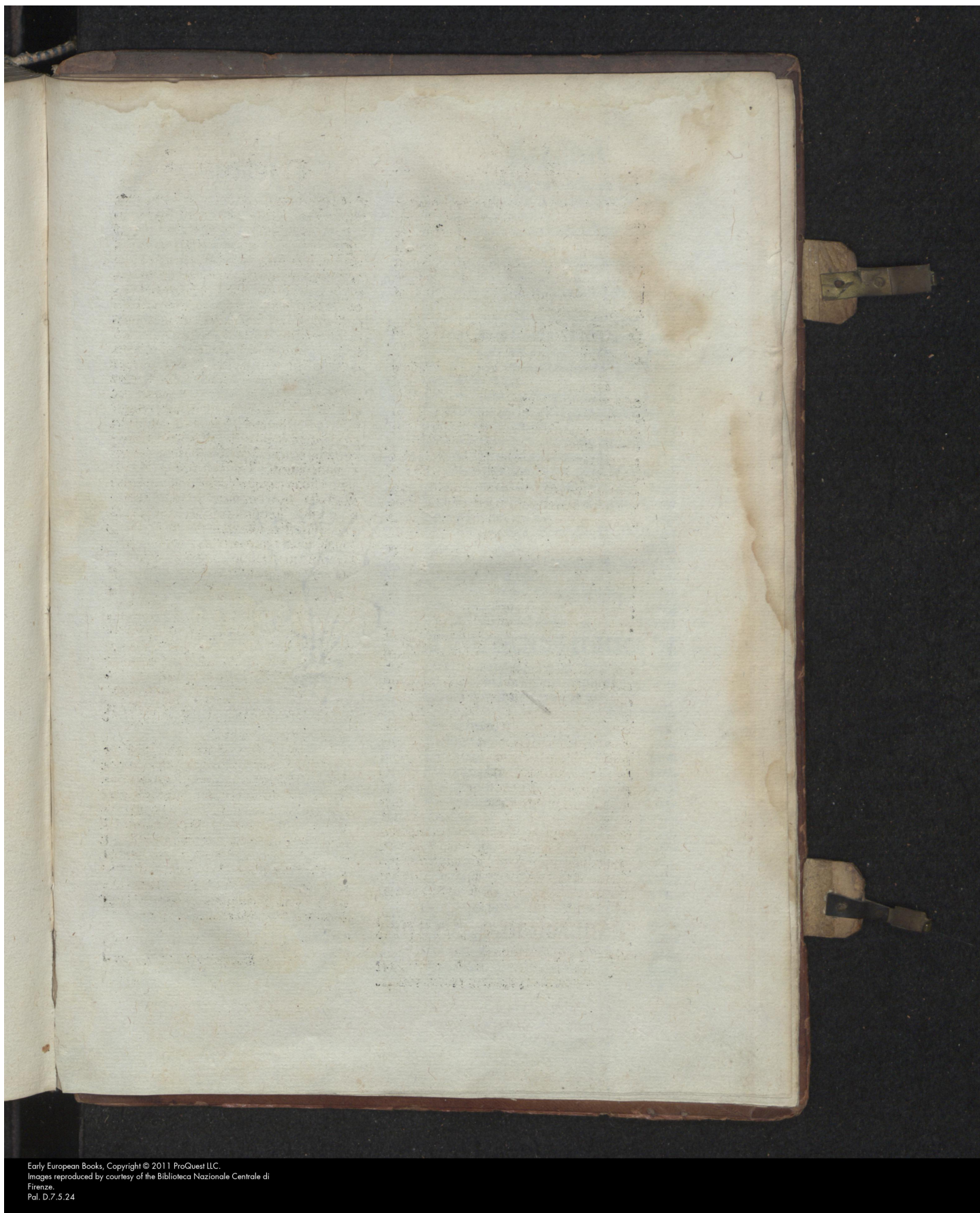
Duodecimus

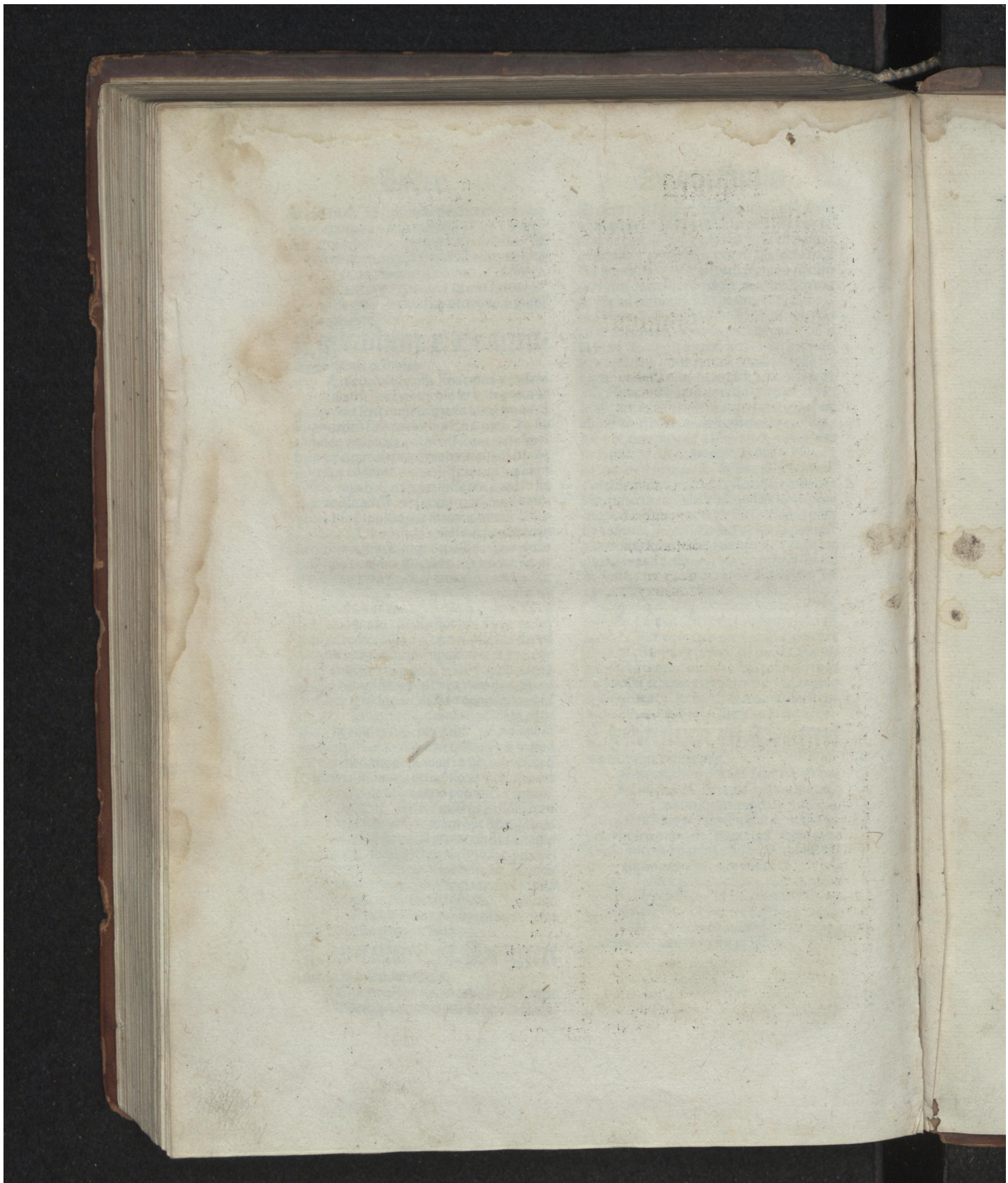
Et circa finē faba in stipulis nō aratis. Et si nū atqz lentacula hoc mēse serunt Itē hoc toto mēse calidis locis et siccis vicū est positio celebrāda et p̄pago recte ducef. Et locis frigidis nouellas vites et arborū plantas circūfodere atqz operire cōueniet. et macras stercore re. nūc ad deinceps vsqz q̄ terra congelet vīneā vetus q̄ est in solo robusto. q̄ integro tritico fit ablaqueata fimo faciet. et angustū putatā intra terciū vel quartū pedē a terra viridis sima corticis pte mucrone feriat. ac fossa frequēt inciet. vt ibi materiā fundat qua reparat. Hunc autūnalis puratio celebrat in vitibus et arboribz marie vbi tpe incitatur. hoc etiā mēse cū oliua ceperit esse matura colligitur. et oliueta putant et sūmitates nimis alte recidunt. qd̄ etiam in nepulis fieri et p̄siciis et coctanis est seruandū. Itē hoc mēse ponunt cōmode oliueta. et serunt p̄sici ossa et p̄ira calidis et siccis regiōibz et oibus fere locis p̄uorū ossa. Item hoc mēse ferit castanea plantis ac semē. Itē calidis locis ac siccis ponunt plātas siluestres inserēdas. pirozū et malorū et malipunci et citonej et citri et nespuli fieri forbi cerusi et mori taleas et amigdalī semia. Itē hoc mēse magne arbores trāsserunt locis calidis. et siccis et aptis trūcatis ramis illeclis radicibz. et multo stercore ac irrigationibz adiuent. Itē hoc mēse materies ad fabricā cēdēda est. cū luna decrescit. Itē hoc mēse arietes admittunt ad oues. vt ferū p̄imi seris fouere possit exortū. et similiter hirci ad capras admitti debēt. Itē h mēse diuersimode capiunt siluestres bestie. Item aues et pisces.

Capitulum. xij. De agentis in mēse decembri.

Ense decēbris pñt feri faba q̄ post hyemē nū nascet. Itē cedit optime materia p̄ domibz. et ceteris ligneis opibus faciēdis. Itē cedunt silue ac rami sup̄flui arborū. et sepes virides pro igne. Itē cedunt p̄tice et canes pro vīneis. et parant et fuit pali et iunci. sicut p̄ vīneis cedi pñt. et ex viminibz fieri pñt corbes. et ciste et canes. multaqz alia vīnētilia optuna et sepes sicce. Itē hoc mēse diuersis ingenijs capiunt bestie fere et p̄cipue canibz tēpore nūmū. Itē aues auito rapacibz domesticatis et rētibz diuersis ac viscoz.

Gloria deo.

Registrū

Incipit Registrū duo

decim librorū Petri de Crescentijs. aliqui diuidunt in capitula. alij sō scdm ordinem alphabeti sic diuisi in sequenti registro suo ordine patebunt.

Liber primus subdiuidit

in. xiiij. capitula.

Capitū p̄mū tractat de locis habitabilibus et gēdis et de curijs domibz et his q̄ habitatio nū sūt i rure necessaria faciēda et p̄mo d̄ cognitiōe bōitat̄ loci habitabil̄ i cōi. ca. j. fol. ij.

De Aere et cognitione bonitatis et malitie eius. capi. ij. iij.

De ventis et cognitione bonitatis et malitie ipsozum. capi. iij. iij.

De aqua q̄ hoibus competit et cognitiōe bonitatis et malicie eius. ca. iij. iij.

De situ loci habitabilis et de cognitiōe bonitatis et malicie sue. ca. v. iij.

De curijs siue tumbis in diuersis locis diuersimode faciendis. cap. vj. v.

De in triseca dispositiōe curie. ca. vij. vj.

De puteis et fontibz faciēdis et qualiter aqua reperiat̄ et probetur. ca. viij. vj.

De aqueductu faciēdo. ca. ix. vj.

De cisternis et cisternulis. ca. x. vj.

De materijs domoz. ca. xj. vj.

De officio villici. capi. xij. viij.

De officio p̄familias. q̄l̄r debeat agz emere ac villici opaz et rōez inq̄rere. ca. xij. viij.

Liber secundus tractat

de natura plantaz et de rebus cōmūibz cultis cuiuslibet generis agroz et subdiuiditur in. xxvij. capitula.

De his que omni plante cōueniunt fm generatiōis principia. ca. j. fol. ix.

De diuersitate generis plantaz. ca. ij. ix.

De substantia et origine et generatione plantarum. capi. iij. ix.

De diuisione plantarum per suas partes integrales. capi. iij. x.

De diuersitate naturalū et simplicū partiu plantaz et de causa augmēti eius. x.

De generatione et natura foliozū florum et fructus. ca. v. xj.

De vniōe et diuisiōe plātarū. ca. vj. xj.

De trāsmutatiōe vni plāte i aliā. ca. vij. xj.

De altatiōe diuersitate q̄ fit i plāta. c. viij. xj.

De diuersitate plantaz sumpta iuxta diuersam fructuū productionē. ca. ix. xij.

Registrū

De his quibz indiget oīs plāta. ca. x. xij.

De his que faciunt ad plante generationem et augmentum. capi. xj. xij.

De putredine siue letamine et stercoratiōe et cibo plantarum. ca. xij. xij.

De aqua q̄ puenit maturitati letamis et nutrimento plantarum. ca. xij. xv.

De utilita. et arationū et fossionū. ca. xij. xv.

De agri satini. capi. xv. xvj.

De medicamie agri vt fiat satini. c. xvj. xvj.

De cultu agri mōiuosi et vallioli. c. xvij. xvij.

De cultu agri noualis. capi. xvij. xvij.

De tempore et modo arandi et dissipandi herbas malas. ca. xix. xvij.

De seminatiōe in cōmuni. ca. xx. xvij.

De plantatiōe et modis plantandi et de electione plantaz. ca. xxi. xix.

De infestionibz et infectionibz p quas plante siluestres domesticantur. ca. xxi. xxi.

Ex q̄bz dispositiōibz et in quas trāsmutent̄ plāte siluestres i domesticatōz. ca. xxiij. xxiij.

De locis vtilibus et inutilibus generationi plantarum. ca. xxiij. xxiij.

De terra et cognitiōe fecunditatis et sterilitatis eius. capi. xxv. xxiij.

De situ qui congruit agris ratione fecunditatis eozum. ca. xxvj. xxiij.

De munitionibus vinearū hortoz et agrozum. capi. xxvij. xxiij.

De fluminū defensionibz. xxiij.

Liber tertius tractat de

campestribz agris colēdis et de natura et vtilitate fructuū quicquid p̄cipiunt fructū fm ordinē alphabeti enumerantur.

De area. folio. xxiij.

De horreis. xxv.

De auena. xxv.

De cicere. xxv.

De cicercula. xxv.

De canapo. xxvj.

De frumento. xxvj.

De faba. xxvj.

De farre. xxvij.

De faseolis. xxvij.

De gith. xxvij.

De lolio. xxvij.

De lennacula. xxi.

De lupinis. xxi.

De lino. xxi.

De ordeo. xxi.

De milica. xxi.

De milio. xxi.

Registrū

De pannico. xxxj.
De riso. xxxj.
De spelta. xxxj.
De siligine. xxxj.
De vicia. xxxj.
Liber quartus tractat de
vitis et vineis et cultu earum ac natura et vili-
tate fructus ipsarum.
De vite quod ipsa sit et virtute foliorum eius et lachri-
ma eius. capi. i. fol. xxxj.
De vinearum diversitate. ca. ij. xxxj.
De diversitate generum vitium. ca. iij. xxxj.
De diversis speciebus vitium. ca. iij. xxxj.
De aere qui vitibus convenit et de situ vinearum. capi. v. xxxj.
De terra quod vitibus apta est. ca. vij. xxxj.
De plantatione et dispositione terre in qua vinee plantanda est. ca. vij. xxxj.
Quo et quando debet colligi planta et quod sit suavitatis et ad pres remota potari. ca. vij. xxxj.
Quando et qualiter vinee et vites plantantur de sunt. capi. ix. xxxj.
De propagatione et renovatione vitium et vinerum. ca. x. xxxj.
De infusione vitis. capi. xj. xxxj.
De putatione vitis et arborum vitifera-
rum. capi. xij. xxxj.
De vitis et vinearum et arborum vitiferarum formatione. ca. xij. xxxj.
Quomodo tempore vinee releuande sunt et vites leuande. capi. xij. xxxj.
De fimatione vinearum et radicum inutilium amputatione. ca. xv. xl.
De vineis ligonizandis. ca. xvj. xl.
De noementis que vitibus accidunt et cura ipsarum. capi. xvij. xl.
De conseruatione vuarum recentium et siccarum. capi. xvij. xl.
De virtute vuarum. capi. xix. xl.
De apparatu vindemie. ca. xx. xl.
De tpe vindemie. ca. xxj. xl.
Qualiter vindemiandu sit. ca. xxij. xl.
Qualiter debent vites calcari et ex eis vinum fieri possit. ca. xxij. xl.
De his que ex vitis fieri possunt. ca. xxij. xl.
De agresto passo et de fructu coronice et sap-
pa. ca. xxij. xl.
De purgatione vini facti ex vitis acerbis et corruptis. ca. xxv. xl.
De curatōe vini a pluuia agitari. ca. xxvj. xl.
Qualiter vinu mitedu sit i dolijs. ca. xxvj. xl.
Qualiter mustum per totum annum haberi

Registrū

possit. capi. xxvij. xliij.
De cognitōe si mustu vel vinu habeat aqua et qualiter separabit ab ea. ca. xxix. xliij.
Et mustu cito expurget. ca. xxx. xliij.
Qualiter vinu nō semp ebulliat. ca. xxxj. xliij.
Quo loco debeat stare vinum vt duret. capi. tulo. xxxij. xliij.
De transmutatione vini et apertione dolio-
rum. capi. xxxij. xliij.
De tpe et mō gustadi vini. ca. xxxij. xliij.
De signis cognoscendi vinum durabile. capi. tulo. xxxv. xliij.
De nocumēis quod vinu accedit. ca. xxxvj. xliij.
Quibz igitur vinu facilius versetur et corrum-
pitur. capi. xxxvj. xliij.
Qualiter possit prouideri ne vinum versetur. ca. xxxvij. xliij.
Qualiter vinum versatum liberetur et clari-
ficetur. ca. xxxix. xliij.
Qualiter vinu albu denigretur et in aliu co-
lorem transmutetur. ca. xl. xliij.
Qualiter vinu de vno sapore mutetur in ali-
um. capi. xli. xliij.
Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa. capi. tulo. xliij. xliij.
Qualiter prouideatur ne vinu fiat accetu et quod sit ab accretione liberetur. ca. xliij. xliij.
Qualiter fiat accetu. ca. xliij. xliij.
De virtutibus acceti. ca. xlv. xliij.
De vino et virtutibus eius. ca. xlvj. xliij.
Liber quintus subdiui-
ditur in duos libros. Primus tractat de ar-
boribus fructiferis et naturae et de utilitate fru-
ctuum ipsarum fm ordinem alphabeti.
De arboribus in comuni. capi. i. fol. xliij.
De amigdalio. li.
De auellana. li.
De berberis. li.
De cerusa. li.
De castanea. li.
De coctano. li.
De citro. li.
De corno. li.
De ficu. li.
De lauro. li.
De malo. li.
De malispunctis. li.
De moro. li.
De munaco. li.
De mespilo. li.
De mirro. li.
De nuce. li.

Registrū

De olea. lxx.
De piro. lxx.
De prunis. lxx.
De persico. lxx.
De palma. lxx.
De pino. lxx.
De pipere. lxx.
De quercu rouere et cerro. lxx.
De sorbo. lxx.
De zulo. lxx.
De zanipro. lxx.

Secund' liber libri quinti

ii tractat o arboribz nō fructiferis q̄ enume-
rant fm ordinē alphabeti. folio lxx.

De abiete. lxx.
De amedano. lxx.
De azero. lxx.
De anozue. lxx.
De agno casto. lxx.
De buxo. lxx.
De brillo. lxx.
De cipresso. lxx.
De canna siue arundine. lxx.
De genestra. lxx.
De fago. lxx.
De fraxino. lxx.
De fraxinagolo. lxx.
De fusano. lxx.
De oplo. lxx.
De opolo. lxx.
De populo et albāro. lxx.
De rosarijs. lxx.
De rosemarino. lxx.
De rubo. lxx.
De salice. lxx.
De saulina. lxx.
De sambuco. lxx.
De sicamoro. lxx.
De sanguino. lxx.
De spina alba. lxx.
De spina iudaica. lxx.
De spina ceruina. lxx.
De scopa. lxx.
De tamarasco. lxx.
De vliuo. lxx.
De vinco. lxx.
De vindecto. lxx.
De zuiro. lxx.

Liber sextus scdm ordi-

nē alphabeti de ortis et de natura et vtilitate
tam herbarū que serunt in eis q̄ ceterarum

Registrū

que in alijs locis sine hoim industria natu-
raliter nascuntur excipiunt duo p̄ma capitula
primū dicit de fructibz herbarū in cōi. secun-
dum vero de ortis et cultura ipoz. fol. lxx.

De allio. lxx.
De atriplice. lxx.
De aniso. lxx.
De aneto. lxx.
De appio. lxx.
De absinthio. lxx.
De arthemisia. lxx.
De aristologia. lxx.
De abrotano. lxx.
De affodillis. lxx.
De accetosa. lxx.
De blita. lxx.
De boragine. lxx.
De basilicon. lxx.
De betbonica. lxx.
De branca vrsina. lxx.
De bistorta. lxx.
De cucurbita. lxx.
De cucumeribus et citrullis. lxx.
De caulibus. lxx.
De cepe. lxx.
De cimino. lxx.
De croco. lxx.
De cepullis. lxx.
De carduo. lxx.
De cacomilla. lxx.
De cistuca podagralim. lxx.
De calamento. lxx.
De centaurea. lxx.
De capillo veneris. lxx.
De cicuta. lxx.
De catapucia. lxx.
De cretano. lxx.
De celidonia. lxx.
De cerefolio. lxx.
De coziandro. lxx.
De consolidida maiore. lxx.
De cucumere. lxx.
De diptamo. lxx.
De endiuia. lxx.
De enula. lxx.
De epanica. lxx.
De erica. lxx.
De ebulo. lxx.
De feniculo. lxx.
De flammula. lxx.
De fumo terre. lxx.
De fungo. lxx.
De fenugreco. lxx.

Registrū

De gabusia.	lxxxvj.
De gramine.	lxxxvij.
De gralega.	lxxxvij.
De genciana.	lxxxvij.
De gariofilata.	lxxxvij.
De hinnulo.	lxxxvij.
De iniquiamo.	lxxxvij.
De ylopo.	lxxxvij.
De iruncis.	lxxxvij.
De iaro.	lxxxvij.
De iris siue ireos.	lxxxij.
De liquiritia.	lxxxij.
De lingua arietis.	lxxxij.
De lilio.	lxxxij.
De lingua auis.	xc.
De lappacio.	xc.
De lactuca.	xc.
De lentisco.	xc.
De laureola.	xcj.
De lappa.	xcj.
De lenistico.	xcj.
De melonibus.	xcj.
De melliboto.	xcj.
De mercuriali.	xcj.
De malua.	xcj.
De menta.	xcj.
De mandragora.	xcij.
De meu.	xcij.
De marubio.	xcij.
De maiorana.	xcij.
De napo.	xcij.
De nasturcio.	xcij.
De nenufare.	xcij.
De napello.	xcij.
De nigella.	xcv.
De origano.	xcv.
De porris.	xcv.
De papauere.	xcv.
De pencedano.	xcvj.
De petrosillo.	xcvj.
De psilio.	xcvj.
De plantagine.	xcvj.
De polipodio.	xcvj.
De pastinata.	xcvj.
De portulata.	xcvj.
De papiro.	xcvj.
De pulegio.	xcvj.
De rapa.	xcvj.
De raffano.	xcvj.
De radice.	xcix.
De ruta.	xcix.
De rubula.	xcix.
De spinacia.	c.

Registrū

De strigio.	c.
De semperuina.	c.
De satirion.	c.
De sponsa solis.	cj.
De siler montano.	cj.
De saxifragia.	cj.
De squilla.	cj.
De sinapio.	cj.
De scuno.	cj.
De scordione.	cj.
De sparago.	cj.
De zinzibrio.	cj.
De salua.	cj.
De scabiosa.	cj.
De senationibus.	cj.
De serpentaria.	cj.
De serpillio.	cj.
De saturegia.	cj.
De sclarea.	cj.
De scalonija.	cj.
De tetracta.	cv.
De taphia.	cv.
De tapha.	cv.
De taro barbato.	cv.
De testiculo vulpis.	cv.
De testiculo canis.	cv.
De thimo.	cv.
De viola.	cv.
De virga pastoris.	cvj.
De volubili.	cvj.
De vitica.	cvj.
De vitriolo.	cvj.

Liber Septim^{us} de praz

tis et nemozibz quattuor bz capitula. fol. cvij.
 Capitulum primum. qualiter praza creata fuerit et
 quale acre terra et aqua desiderat. fol. cvij.
 Qualiter praza sunt et procurant et renouantur. cap. ij. fol. cvij.
 Qualiter fenū colligatur et cōseruet et de vit
 litatibus eius. cap. iij. fol. cvij.
 De neozibz q̄ boim industria sunt. c. iij. fol. cvij.

Liber octauus de virida

rijs et rebo delectabilibz et arboribz herbis et
 fructu ipoz artificialiter agendis et cōtinet
 in se. vij. capitula.
 De viridarijs herbaz paruis. ca. i. fol. cvij.
 De viridarijs mediocribz et mediocriū per
 sonarum. cap. ij. fol. cvj.
 De viridarijs regū et aliorum illustriū et diut
 tum dominorū. cap. iij. fol. cvj.
 De his q̄ ad delectationē fieri possunt in mō

Registrū

nitio[n]ib[us] curia[rum] z viridario[rum].ca.iiiij. cix.
De his q[ui] in camp[est]rib[us] agris ad delecta-
tionem fieri possunt.ca.v. cx.
De his q[ui] circa vites et fructus ipsaz delecta-
tionē p[re]bēt.ca.vj. cx.
De his que circa arbores delectationem au-
gent.capi.vij. cxi.
De delectatiōib[us] ortoz.ca.viii. cxi.

Liber nonus ruralium

comodorum de omnib[us] animalib[us] que nu-
trunt in rure et habet in se.cv.capi. fol.cxi.
De etate equoz z equaz.ca.i. cxij.
De forma bonaz eq[ui] z admissarij z quali-
ter teneri debēt.ca.ij. cxij.
De natura equi z natis qualiter teneri de-
bent.capi.iiij. cxij.
De captiōe z domatiōe eq[ui].ca.iiij. cxij.
De custodia equoz.ca.v. cxij.
De doctrina z morigeratiōe eq[ui].ca.vj. cxij.
De cognitiōe pulchritudinis equoz.ca.
pitulo.vij. cxij.
De signis bonitatis eq[ui].ca.vij. cxij.
De signis malicie z vilitatis eq[ui] z vilitatis
p[ar]cij ipsoz.capi.ij. cxij.
De egritudib[us] eq[ui] z cura eoz.ca.x. cxv.
De infirmitate m[ul]i curāda.ca.xj. cxv.
De glādulis z serophulis.ca.xij. cxv.
De egritudinib[us] accidentib[us] equis z cu-
ra eozum.ca.xij. cxv.
De infirmitate q[ue] vulgariter vermis dicit[ur] et
cura ipsius.ca.xij. cxv.
De morbo qui auticaz vulgariter nominat[ur]
et cura eius.ca.xv. cxvj.
De cognitiōe strangulionis z cura eius.ca.
pitulo.xvj. cxvj.
De morbo yuuulaz z cura ei[us].ca.xvij. cxvj.
De dolorib[us] z ipsoz curis.ca.xvij. cxvj.
De morbo ifunditi z cura ei[us].ca.xix. cxvj.
De morbo pulani siue mullui z cura eius.
capitulo.xx. cxvj.
De morbo isestati z cura ei[us].ca.xxj. cxvj.
De morbo scalamati z cura ei[us].ca.xxij. cxvj.
De morbo araganci z cura ei[us].ca.xxij. cxvj.
De cūmona z cura ei[us].ca.xxij. cxvj.
De frigiditate capis z cura ei[us].ca.xxv. cxvj.
De morbo qui auticaz vulgariter nominat[ur]
et cura eius.ca.xxvj. cxvj.
De corio z cura eius.ca.xxvij. cxvj.
De morbo pulmonis z cura eius.capiitulo.
xxvij. cxvj.
De morbo spallatici z cura ei[us].c.xxix. cxvij.
De diuersis egritudinib[us] que tergo acci-

Registrū

dunt.capi.xxix. cxvij.
De morbo q[ui] accidit in crurib[us] eq[ui] z alijs q[ui]bus
dā z d morbo maleferruti.ca..xxxi. cxvij.
De morbo scalamati z cura eius.capiitulo.
xxxi. cxvij.
De lesiōe spallati z cura ei[us].ca.xxxiij. cxvij.
De gūedie pectorali z cu. ei.ca.xxxiij. cxvij.
De morbo zarde z cura ei[us].ca.xxv. cxvij.
De morbo spaneni z cura ei[us].ca.xxvj. cxvj.
De morbo turbe z cura ei[us].ca.xxvii. cxvj.
De spinellis z cura ei[us].ca.xxvii. cxvj.
De morbo suppli z cura ei[us].ca.xxix. cxvj.
De attractiōe z cura ei[us].ca.xli. cxvj.
De morbo scorlati z cura ei[us].ca.xli. cxvj.
De lesiōe spini v[er]o ligni z cura ei[us].ca.xli. cxvj.
De gallis z cura ipsoz.ca.xliij. cxvj.
De garpis z cura eoz.ca.xliij. cxvj.
De crepacijs z cura eoz.ca.xlv. cxvj.
De cancro z cura eius.capi.xlvj. cxvj.
De fistula et cura eius.ca.xlvj. cxvj.
De morbo malpicio z cura ei[us].ca.xlvij. cxvj.
De furma. i. furmelli z cura ei[us].ca.xlix. cxvj.
De egritudib[us] pedū z vngulaz.ca..l. cxvj.
De morbo supposito z cura ei[us].ca.lj. cxvj.
De ifusiōe descēdere ad vngulas.ca.lj. cxvj.
De dissolutiua vngulaz.ca.liij. cxvj.
De mutatione vngularum.ca.liij. cxvj.
De diuersis inclausuris z cura ei[us].ca.lv. cxvj.
De morbo q[ui] dicit[ur] sic z cura ei[us].ca.lvj. cxvj.
De generalib[us] egritudib[us] eq[ui].ca.lvij. cxvj.
De mulis.ca.lvij. cxvj.
De asinis.capi.lx. cxvj.
De bubulis et grege boum quales debēt esse
thauri z vacce.capi. lx. cxvj.
Qualiter vacce ad thauos submitti debent
capitulo.lxi. cxvj.
Qualiter z quando vacce submitti debēt.ca.
pitulo.lxi. cxvj.
Qualiter vituli debēt teneri et q[ui] castrari et
domari.ca.lxij. cxvj.
De bob[us] qualiter debent emi z d cognitiōe
etatis eozum.ca.lxij. cxvj.
De infirmitatib[us] boum z cura ipsoz.ca.
pitulo.lxv. cxvij.
De diuersitate z varietate boum z vaccaz et
de omni vtilitate ipsoz.ca.lxvj. cxvij.
De ouib[us] q[ui]les emi z eligi debēt z d cognitiōe
sanitatis ac infirmitatis ipaz.ca.lxvij. cxvij.
Qual[iter] debēt teneri z pasceri ac in quibus lo-
cis.capi.lxvij. cxvij.
Q[ua]n[do] d[eb]et submitti arietib[us] z q[ui]l[er] z q[ua]nto tēpo-
re sint p[re]gnates z quales d[eb]et esse arietes z q[ui]t
oues superficiunt vni.ca.lxi. cxvj.
ij

Registrū

Qualiter debent tondi z qualiter signari et
quando. capi. lxx. cxxx.
De cognitiōe etatis ouū. ca. lxxj. cxxx.
Quando z qualiter debent mulgi z caſei fie
ri. capi. lxxij. cxxxj.
De morbo ouū z cura ei⁹. ca. lxxiij. cxxxj.
De agnis qualiter debēt teneri z quomodo
caſtrari. capi. lxxiij. cxxxj.
De vtilitate ouū z agnoz. ca. lxxv. cxxxj.
De capris hircis z edis qualiter debēt eligi
z quāto tpe ſint pregnātes z de ipſaz vtilita
te z etate. ca. lxxvj. cxxxj.
De ſcorpis. verris z ſuis quales debent
eligi z qualiter teneri z quanto tpe ſunt pre
gnātes z de ipſarum ſanitate z vtilitate. ca.
pitulo. lxxvij. cxxxj.
De canib⁹ qles debēt eligi z quātr teneri z in
ſtrui z de ipſoz vtilitate. ca. lxxviij. cxxxj.
De paſtoribus quot z quales debent eſſe. ca
pitulo. lxxix. cxxxj.
De lepōzarijs z lepōzib⁹ ceteriſqz aialib⁹ ſerſ
includēdis. ca. lxxx. cxxxj.
De piſcinis z piſcibus includendis. capitu
lo. lxxxi. cxxxj.
De pauonib⁹. ca. lxxxiij. cxxxj.
De faſtanijs. capi. lxxxiij. cxxxj.
De anſerib⁹. capi. lxxxiij. cxxxj.
De anetibus. ca. lxxxv. cxxxj.
De gallinis z gall⁹ ac ipaz pull⁹ qles hū z q
liter teneri expedit. ca. lxxxvj. cxxxj.
De columbarijs quales eſſe debent. capitu
lo. lxxxvij. cxxxj.
Qualr noua colūbaria debent pmo muniri
columbis. ca. lxxxviij. cxxxj.
Qualr ſūt tenēdi vtilib⁹ morē z bñ fru
ctificēt. ca. lxxxix. cxxxj.
De officio paſtoz colūbaz. ca. xc. cxxxj.
De vtilitate colūbaz. ca. xcj. cxxxj.
De turturib⁹. ca. xcij. cxxxj.
De turdis z merulis pēdicib⁹ ac eo pturnici
bus impinguandis. ca. xcij. cxxxj.
De ſedibus apium z loco ipis congruo. ca.
pitulo. xciiij. cxxxj.
De aluēarijs qlia eſſe debēt. ca. xcij. cxxxj.
De apib⁹ qtr naſcant. ca. xcvi. cxxxj.
Qualiter emi debēt z qualr deferant z qtr
inueniunt. capi. xcviij. cxxxj.
Qualiter tenende z procurande ſunt apes.
capitulo. xcviij. cxxxj.
De nocuiſ apū z eoz cura. ca. xcix. cxxxj.
De moribus et industria apum et vita ipſaz
rum. capi. c. cxxxj.
Quādo qre z qtr eſeunt examina z quos

Registrū

modo pſcā eaz exi⁹. ca. cj. cxxx.
Qualiter examina ſunt colligenda z inclu
denda. capi. cij. cxxx.
Quando z qualiter poteſt apibus de melle
tolli. capi. cij. cxxxj.
De mella z cera pſciēdis. ca. ciij. cxxxj.
De vtilitate apū. capi. cv. cxxxj.
Decim⁹ liber tractat de
diuerſis ingētijs capiendi animalia fera et
triginta tria capitula in ſe continet.
De auib⁹ rapacib⁹ in genere. ca. j. cxxxvj.
De ancipitibus. capi. ij. cxxxvj.
De pulchritudine ancipitū z cognitiōe bo
nitatis eoz. capi. iij. cxxxvj.
Qualr ancipitres nutriunt z iſtruit z qles
capiūt aues z qtr mutant. ca. iij. cxxxvj.
De induſtrijs z inducēdi ancipitē vta do
mino nō recedat. ca. v. cxxxvj.
De egritudinibus ancipitum z eozum cu
De aſture. ca. vij. cxxxvj. (ra. ca. vj. cxxxvj)
De falconibus. capi. viij. cxxxvj.
De diuerſitate falconū. ca. ix. cxxxvj.
De pulchritudine et nobilitate falconū. capi
tulo. x. cxxxvj.
Qualiter nutriunt domesticant z iſtruan
tur falcones. ca. xi. cxxxvj.
De egritudinibus que falconib⁹ accidūt. ca.
De iſmerlis. ca. xij. cxxxj. (pi. xij. cxxxj)
De girſalcis. capi. xiiij. cxxxj.
De aquila. capi. xv. cxxxj.
De gimo z gimeta. ca. xvj. cxxxj.
Qualr aues rhenib⁹ capiūt. ca. xvij. cxxxj.
Modus capiēdi grues. ca. xvij. cxxxj.
Alius modus. ca. xix. cxxxj.
Alius modus. ca. xx. cxxxj.
Alius mod⁹ capiēdi aues. ca. xxj. cxxxj.
Aliud genus rhenis quo auium multa gene
ra capiuntur. capi. xxij. cxxxj.
Alius modus. ca. xxij. cxxxj.
Alia rhenia qbz capiūt pēdicē. ca. xxiiij. cxxxj.
Alius modus. ca. xxv. cxxxj.
Qualr aues laqis capiūt. ca. xxvj. cxxxj.
Qualr aues capiūt viſco. ca. xxvij. cxxxj.
Qualiter aues capiuntur cum balisſtis. capi
tulo. xxviij. cxxxj.
De capiendis beſtijs ſeris primo qualiter ca
nibus capiuntur. ca. xxix. cxxxj.
Qualiter capiunt rhenb⁹. ca. xxx. cxxxj.
Qualiter capiunt laqueis. ca. xxxj. cxxxj.
Qualr capiunt ſaiolis. ca. xxxj. cxxxj.
Qualr capiunt ſoneis. ca. xxxij. cxxxj.
De quib⁹ſdam alijs in ingētijs quib⁹ capiunt

Registrū

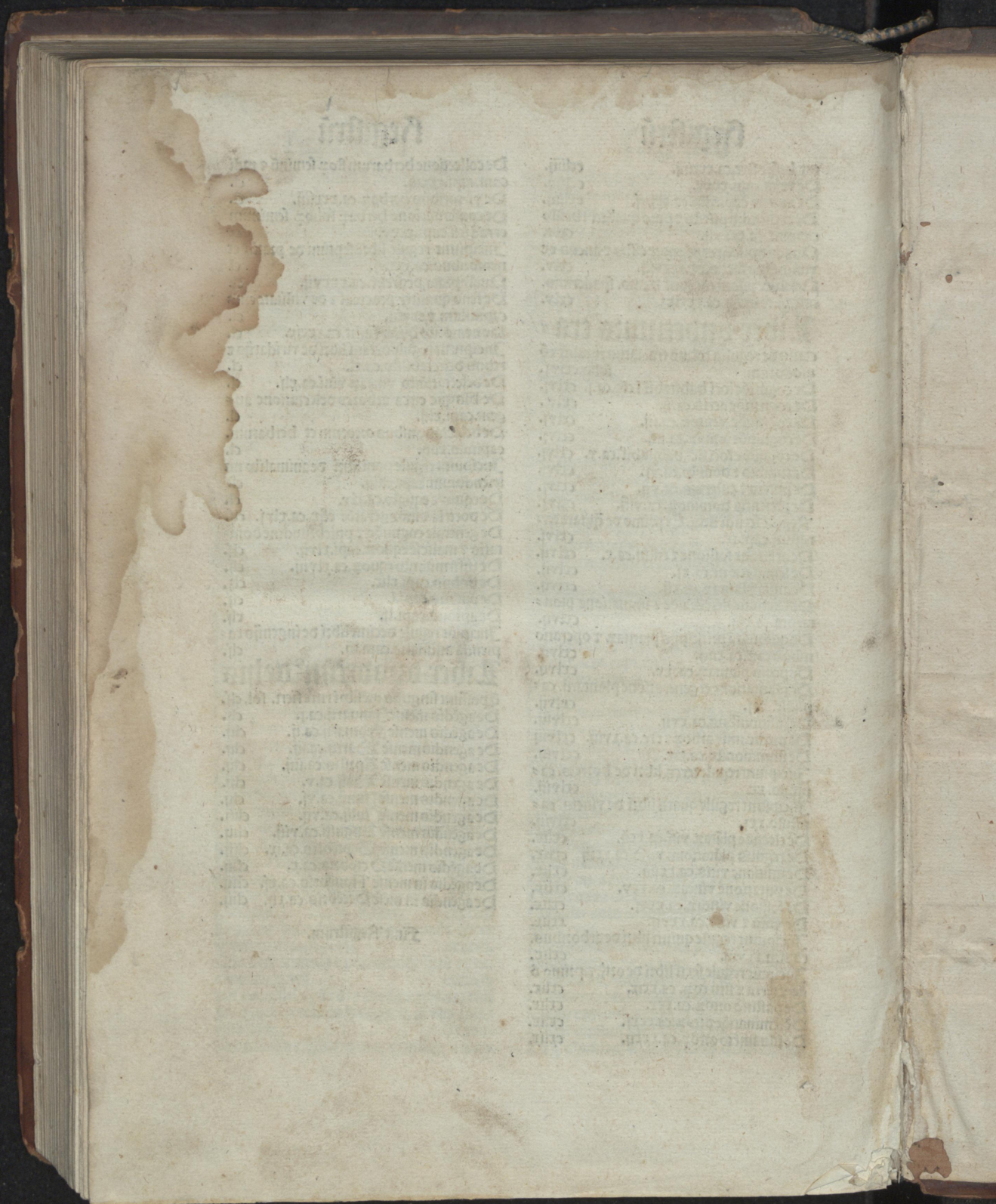
tur bestie fere. ca. xxxiiij. cxiij.
De visis. capi. xxxv. cxliij.
De muribz capiēdis. ca. xxxvj. cxliij.
De capiendis piscibz z pmo qualiter rheibz
capiunt. ca. xxxvij. cxlv.
Qualiter pisces capiuntur cistis z ancis ex
viminibus factis. ca. xxxviij. cxlv.
Qualiter pisces capiunt bamo. spaderinis.
calce. z fossinis. ca. xxxix. cxlv.
Liber undecimus tra

ctans de regulis totius tractatus ruraliū cō
modorum. folio. cxlvj.
De cognitiōe loci habitabil' i cōi. ca. j. cxlvj.
De cognitiōe aeris. ca. ij. cxlvj.
De cognitiōe ventoz. ca. iij. cxlvj.
De cognitiōe aquaz. ca. iij. cxlvj.
De cognitiōe loci sit' habitabil'. ca. v. cxlvj.
De nimbis z domibz. ca. vj. cxlvj.
De puteis z cisternis. ca. vij. cxlvj.
De presētia dominoz. ca. viij. cxlvj.
Regule secūdi libri. Et pmo de q̄litate ter-
rarum. capi. iij. cxlvj.
De aratione fossione z cultu. ca. x. cxlvj.
De seminatione. ca. xi. cxlvj.
De aqua plantaz. ca. xij. cxlvj.
De letamine stercozatiōe z imutatione plan-
tarum. ca. xij. cxlvj.
De quibusdā principijs plantaz z operatio-
nibus earz. ca. xiiij. cxlvj.
De poris plantaz. ca. xv. cxlvj.
De plantatione et generatione plantarū. ca.
pitulo. xvj. cxlvj.
De infitionibus. ca. xvij. cxlvj.
De medicamēte arborz z tre. ca. xvij. cxlvj.
De munitionibz. ca. xix. cxlvj.
Incipiunt regule terciū libri de horreis. ca.
pitulo. xx. cxlvj.
Incipiunt regule quarti libri de vineis. ca.
pitulo. xxi. cxlvj.
De electiōe plātarz vitz. ca. xxiij. cxlix.
De regulis plātionū vitis. ca. xxiij. cxlix.
De infitione vitis. ca. xxiij. cxlix.
De putatione vineaz. ca. xxv. cxlix.
De fossione vineaz. ca. xxvj. cxlix.
De vitis z vino. ca. xxvij. cxlix.
Incipiunt regule quinti libri de arboribus.
capitū. xxvij. cxlix.
Incipiunt regule sexti libri de ortis. z pmo d
aere terra z situ eoz. ca. xxix. cxlix.
De pastino ortoz. ca. xxx. cxlix.
De seminatiōe ortoz. ca. xxxj. cxlix.
De iugamēto ortoz. ca. xxxij. cxlix.

Registrū

De collectione herbarum floz seminū z radi-
cum. capi. xxxij. cl.
De virtutibus herbarz. ca. xxxiiij. cl.
De conseruatione herbarz folioz seminum
et radicū. capi. xxxv. cl.
Incipiunt regule libri septimi de pratis et
nemoribus. ca. xxxvj. cl.
Qual' prata pcurent. ca. xxxvij. cl.
De feno qualiter procreat z de vtilitate eius
capitulum. xxxviij. cl.
De nemoribz q̄l'iter fiunt. ca. xxxix. cl.
Incipiunt regule octau' libri de viridarijs z
rebus delectabilibz. ca. xl. cl.
De delectatiōibz vineaz vini. ca. xlij. cl.
De his que circa arbores delectatione au-
gent. capi. xlij. cl.
De delectationibus ortorum et herbarum.
capitulo. xlij. cl.
Incipiunt regule noni libri de animalibz nu-
trindorum. capi. xliij. cl.
De equis z equabz. ca. xlv. cl.
De doctria z mougeratiōe eqz. ca. xlvj. cl.
De generale cognitiōe z pulchritudine boni-
tatis z malicie equoz. capi. xlvij. cl.
De infirmitatibz equoz. ca. xlvij. cl.
De bobus. capi. xlix. cl.
De ouibus. capi. l. cl.
De aptibus. capi. lj. cl.
Incipiunt regule decimi libri de ingenijs ca-
pienda animalia. capi. lij. cl.
Liber duodecim' de his
q̄ possunt singulis mētibz i rure fieri. fol. clj.
De agēdis mēse Januarij. ca. j. clj.
De agēdis mēse Februarij. ca. ij. clj.
De agēdis mēse Martij. ca. iij. clj.
De agēdis mēse Aprilis. ca. iij. clj.
De agēdis mēse Maij. ca. v. clj.
De agēdis mēse Junij. ca. vj. clj.
De agēdis mēse Julij. ca. vij. clj.
De agēdis mēse Augusti. ca. viij. clj.
De agēdis mēse Septēbris. ca. ix. clj.
De agēdis mēse Octobris. ca. x. clj.
De agēdis in mēse Nouēbris. ca. xj. clj.
De agēdis in mēse Decēbris. ca. xij. clj.

Finit Registrum.

H. C. 5826
Reichl. VI. 184

74